

MC
111.565

Magyarországi tudósok levelezése

Horvát István és Perenczy János levelezése

Országos Széchényi Könyvtár

Horvát István és Ferenczy János levelezése

Ferenczy János
levelezése

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A Magyar Tudományos Akadémia
Könyvtári és Dokumentációs Központja
Művelődési és Köznevelési Minisztérium
Levelezési és Dokumentációs Központja

COMMERCIA LITTERARIA ERUDITORUM HUNGARIAE

Magyarországi tudósok levelezése

II. kötet

Szerkeszti

TARNAI ANDOR

Készült az ELTE Régi Magyar Irodalomtörténeti Tanszékén

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Megjelent a „Történelmi és kulturális emlékeink feltárása,
nyilvántartása és kiadása” című kutatási program támogatásával

Horvát István és Ferenczy János levelezése

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

**A Magyar Tudományos Akadémia
Irodalomtudományi Intézete**

1990

A leveleket sajtó alá rendezte
az előszót és a jegyzeteket írta

SOÓS ISTVÁN

Lektorálta
SZALAI ANNA

NC111.565

Országos Széchényi Könyvtár

© A Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézete, 1990
© Soós István, 1990

ISBN 963 7341 60 9

ISSN 0238-678x

Előszó

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Horvát István, a reformkor „hirhedett” történetírója, nyelvésze, irodalom-szervezője. Napjainkig – egyoldalúan – negatív kép él róla köztudatunkban, de még történettudományunkban is; Horvát a szélsőséges nacionalizmus, a magyar nemzet bálványozásig vitt szeretete, a mindenben és mindenkinben a magyarság őseit fölfedezni kívánó tudós megtestesítője.

Levelei kiadásának terve már a múlt század utolsó harmadában napirendre került. Ez részben összefüggött a Horvát-centenárium egész országra kiterjedő megünneplésével, részben azzal az igénnyel, hogy Horvát életművét irodalom- és történettudományunk megfelelő kritikával, objektívan tárja fel; jelölje ki helyét s szerepét a magyar tudományos életben. Az akadémia ennek a munkának az elvégzésére Vass Bertalant, a székesfehérvári cisztercita főgimnázium tanárát kérte fel.

Vass – aki 1884-ben a Horvát-ünnepségekre elkészítette és kiadta első Horvát-életrajzát – nagy buzgalommal látott hozzá a több száz kötetnyi kéziratot és mintegy kétezer levelet tartalmazó óriási hagyaték feldolgozásához. Elsősorban a levelek összegyűjtését, összeállítását tűzte ki céljául. Munkáját az akadémia akkori főtitkára, Fraknói Vilmos támogatta. Kutatásainak eredményeiről 1885. szeptember végén az MTA Irodalomtörténeti Bizottsága titkárának, Szilády Áronnak levélben számolt be.¹ Ebben kifejtette gondolatait, elképzeléseit Horvát István levelezésének szerkesztéséről.

A szerkesztésben azokat az elveket tartotta szem előtt, melyeket az Irodalomtörténeti Bizottság már a Kazinczy-levelezés kiadásával kapcsolatosan kidolgozott. A Horvát-levelezés kiadásába minden olyan kéziratban levő vagy nyomtatásban napvilágot látott levelet föl akart venni, melyek Horváttól származtak vagy melyeket hozzá írtak, a Kazinczy-levelezésben már kiadott darabokat is. El kívánta hagyni a levelekhez csatolt mellékleteket, valamint az ismeretlen, megfejtethetlen szerzőjű leveleket. Horvát leveleit időrendben akarta közölni, a dátum nélkülieket, ha azok Horvát életével, munkásságával kapcsolatban fontosak, az adott év levelei után sorolta volna. A szerző és dátum nélküli levelekről a jegyzetekben rövid tartalmi ismertetést adott volna.² A levelezés függelékében jelent volna meg Horvát naplója (*Mindennapi*) és *Lexicon eruditorum* ...³ című munkája.

Vass több kötetre tervezte a kiadványt. Valamennyihez – a Kazinczy-levelezéshez hasonlóan – a levelek tartalmához „mért tájékoztató bevezetést” kívánt írni. A levelezés utolsó tomusa lett volna a Horvát-életrajz, amelyen már évek óta munkálkodott, s melyből jelentése szerint már tizenkét-tizenöt ív készen volt.⁴ A kötetek végén mutató tartalmazta volna a Horvát által írott, s a hozzá intézett leveleket szoros időrendben, s mindezt egy tárgy- és névmutató egészí-

tette volna ki. Vass részletezi a levelek jegyzetelésére, helyesírására, az idegen nyelvű levelek kiadására vonatkozó elképzeléseit. Végül azt javasolta, az akadémia tegyen közzé felhívást: mindazok, akik a magángyűjteményeikben, könyvtáraikban, családi levéltáraikban Horvát-levelekkel rendelkeznek, küldjék be azokat másolatban vagy eredetiben az Irodalomtörténeti Bizottságnak.⁵ A Horvát-levelezést így kívánta teljessé tenni.

A bizottság Vass javaslatára 1885 végén a Magyar Történelmi Társulat folyóiratában, a Századokban „nyílt kérelem”-mel fordult az olvasókhoz.⁶ A felhívás szerint az akadémia azzal kívánta a „nemzeti irodalom és tudomány” két nagy alakjának, Kazinczynak és Horvátnak az emlékezetét megújítani, hogy napfényre bocsátja Kazinczy leveleit összes műveivel együtt, továbbá Horvát naplóját és levelezését. A bizottság hangsúlyozta, hogy az előmunkálatok eredményeképpen már az anyag nagyrészt össze van gyűjtve, de ez igen hiányos. Felkért tehát mindenkit, aki Kazinczy- vagy Horvát-levelet őriz, küldje be az MTA főtitkári hivatalához: hadd „kerüljön e levelek hatalmas rétege minél teljesebben irodalmunk és irodalomtörténetünk mezejének sovány foltjaira, hogy a termékenyítő erő, mely bennök relik, segítse elő a nemzeti művelődés és tudományosság felvirágzását”.⁷

Nem ismeretes, milyen hatása lett a felhívásnak. Tény azonban, hogy Vass a következő esztendőkből is fáradhatatlanul munkálkodott a Horvát-levelezés összeállításán. Búvárkodása azonban csakhamar nehézségekbe ütközött. A Nemzeti Múzeum sem Horvát kézíratait, sem az ott őrzött leveleket nem kölcsönözte ki lemásolásra. A levelek, illetve kéziratok helyesírásáról az akadémia határozata túl későn született meg, ami szintén gátolta a másolatok elkészítését⁸. Akadályozták a munkában tanári elfoglaltságai, továbbá az, hogy a fővárostól messze élt. Így csak a Horvát-életrajzhoz tudott adatokat gyűjteni. Anyagi helyzete sem tette lehetővé, hogy a Horvát-levelezésen folyamatosan munkálkodjék⁹. 1888-ban már arról tesz jelentést Sziládynak, hogy vidéki körülményei miatt a megkezdett munkát folytatni nem tudja. Csupán arra volt lehetősége, hogy a Múzeumban található Horvát-levelekről jegyzeteket készítsen. Kéri, hogy a munka sikere érdekében helyezték át a fővárosba. Ellenkező esetben – írja lehangoltan – fél, hogy az akadémia megbízását nem tudja teljesíteni¹⁰.

Félelme igazolódott. Székesfehérváron maradt és ott nem tudta a Horvát-levelezés anyagát összeállítani. De a rendelkezésre álló adatok birtokában, melyekből „Horvát szellemét és jellemét” megértette, a történetíróról korábban megkezdett életrajzát befejezhette¹¹. Ebben bőven idézett Horvát – főként fiatalkori – leveleiből.

Az akadémia által olyannyira szorgalmazott Horvát-levelezés kiadásának ügye az 1890-es évek elején a feledés homályába veszett. Irodalomtörténetírásunk érdeklődése századunk első évtizedeiben ismét Horvát felé fordult. Részleteket jelentettek meg kéziratban maradt naplójából, majd kiadták egyetemi előadásait a magyar irodalomról. Levelei – a Kazinczy-levelezés köteteibe fölvevett leveleket kivéve – egy-egy kisebb közleményben vagy néhány, a romantika és a reformkor kérdéseivel foglalkozó tanulmányban értékes adalékként jutottak nyilvánosságra¹².

Ez a helyzet napjainkig lényegében nem változott. Horvát Mindennapijának vagy irodalomtörténeti előadásainak kultúr- és társadalomtörténeti értékeit irodalomtudományunk felismerte. De egyéniségének és munkásságának néha

egyoldalúan negatív megítélése hozzájárult ahhoz, hogy a Horvát-levelezés kiadásával nem foglalkoztak újra. Pedig különösen ifjúkorában folytatott levelezése megérdemli figyelmünket. Egyrészt az 1800–1825 között keletkezett levelek kitűnően egészítik ki Horvát naplójegyzeteit, másrészt rávilágítanak arra, hogy a tudománytörténeti emlékezetünkben bizarr figuraként élő, a magyarság emlékeit fanatikusan kutató-kereső, megszállott történetírón kívül létezett egy másik Horvát István is: a nemzeti hagyományok ápolásáért lelkesedő, a magyar nyelvűségért rajongó, a polgári átalakulásért, a magyar társadalmi és gazdasági fejlődésért síkra szálló, kritikus szellemű irodalomszervező; az önálló Magyarország gondolatát magaévá tevő, felvilágosult gondolkodású ifjú tudós. Ennek a „másik” Horvát Istvánnak az arcéle, személyisége a legérzékeltetőbben az ifjúkori hűséges és odaadó baráttal, Ferenczy Jánossal folytatott levelezésében bontakozik ki.

Ki volt a levelezőtárs, Ferenczy János, aki a legnehezebb órákban is kitartott Horvát mellett és tehetségéhez mértén segítette, támogatta, feltétlen híveként majd két évtizeden át „szolgált” nagy reményekre jogosító, tehetséges barátját; akinek nagy érdemei vannak abban, hogy Horvát az Ürményi család Fejér megyei birtokán, Váiban is töretlen lendülettel foglalatalkodhatott a tudományos kérdésekkel, szinte napról napra értesülhetett a pesti kulturális és irodalmi életéről.

Irodalomtörténet-írásunk még nem tárta fel pontosan Ferenczy életútját. Származása, családi viszonyai ismeretlenek előttünk. Apját egyszer említi meg naplójában, de semmi közelebbit nem tudunk meg róla¹³. Valószínűleg Pápán született vagy gyermekéveit ebben a városban töltötte¹⁴. Alsó fokú tanulmányait föltehetően szintén Pápán végezte el „jótévője”, Barabás Gellért expaulinus segítségével¹⁵. Középiskoláit Szombathelyen abszolválta, ahol többek között a kor jeles polihisztor, Kresznerics Ferenc is tanára volt¹⁶. 1801-ben került a pesti egyetemre, ahol jogot tanult¹⁷. Hováthoz hasonlóan házitanítós-kodásból tartotta el magát és ebből fedezte tanulmányi költségeit. Kezdetben Kovács József királyi jogügy-igazgatóhelyettes két fia mellett vállalt nevelői állást (1801–1808)¹⁸.

A tehetséges, szerény fiatalembert az egyetem több tanára, elsősorban Schedius Lajos és Markovics Mátyás felkarolta, támogatta törekvéseiben. De kivívtá olyan tudósok és írók rokonszenvét is, mint Virág Benedek, Révai Miklós és Verseghy Ferenc vagy Kultsár István, akiknél mindennapos látogató volt¹⁹. Egyetemi diáktársai is nagyra becsülték, különösen Horvát. Amikor Horvát, Markovics János és Rachovetz András „a haza ügye, a Literatura előmozdítása, s az Emberiség nemes terjesztése érdekében” társaságot alapított, a „Három Társok” titoknokukká Ferenczyt választották²⁰.

A Kovács gyermekek tanítása mellett elvállalta 1805 márciusában báró Atzél István ítélőmester három gyermekének nevelését is²¹. Egy fél év múlva, midőn az Atzél fiúk Nagyváradra kerültek, már báró Laffert Ignác két fiához ajánlották „praefectusnak”²². A Laffert családnál csaknem egy évet töltött el, majd gróf Almásy Ignác kisebbik, Lajos nevű fia mellé került és 1812 végéig ennél a családnál tanítóskodott²³. Előbb Pesten, illetve ura Bihar és Békés vármegyei birtokain, később Bécsben élt.

Ferenczy 1806-ban fejezte be jogi tanulmányait – közben geográfiai stúdiумokat is folytatott –, de ügyvédi vizsgát csak öt év múlva tett. Miután a nevelői tevékenységgel felhagyott, a Veszprém vármegyei Somlóvásárhelyen, majd

Tuskevárott uradalmi ügyészi hivatalt vállalt. 1814-ben megnősült s családjával együtt – minden valószínűség szerint gróf Almásy Pál koronaőr ismételt kérésére – az Arad vármegyei Pankotára került szintén uradalmi fiskálisnak²⁴, ahol föltehetően az 1830-as évek elején bekövetkezett haláláig családjával visszavonultan élt²⁵.

A sok megpróbáltatást megélt, jobb sorsra érdemes fiatalember szép jövővel kecsegtető pályája tehát az 1810-es évek közepén megtört, s mindaz, amire barátaival, főleg Horváttal egyetemista korában oly nagy lelkesedéssel készült, merő utópia maradt számára, s elszigetelődött „a vidéki uradalmi szolgálat eseménytelenségében”, a szürke, unalmas hétköznapióságban²⁶. Talán ez is oka annak, hogy az ifjúkorában a francia és német felvilágosodás politikai és filozófiai irodalmában búvárkodó Ferenczy egyetlen, még 1809-ben kiadott, s több kiadást megért *Közönséges Geographiá*-ján kívül egyetlen más munkája sem jelent meg²⁷.

Horvát és Ferenczy ismeretsége valószínűleg még Pestre költözésük, tehát az egyetemista tanulmányaikat megelőző esztendőkre esik. Ferenczy egyik levelének tanúsága szerint 1798-ban vagy 1799-ben kellett először találkozniuk, talán Székesfehérvárott, baráti viszonyuk azonban az egyetemi években kezdődött, tehát 1801–1802-ben²⁸. Horvát volt az, aki a Pesten élő magyar tudósokkal Ferenczyt megismertette, aki őt tanulmányaiban buzdította, hazafiságra, hazaszeretetre lelkesítette²⁹. Barátságuk egyetemista éveikben elmélyült, segítették egymást anyagilag, erkölcsileg. Pesti együttlétük idején alig van olyan nap – naplójuk bizonyítja –, hogy föl ne keressék egymást, vagy meg ne látogatnák közös barátaikat, tanáraikat; ilyenkor hosszasan elbeszélgetnek a haza, a nyelv, a politikai helyzet legfontosabb kérdéseiről. Kapcsolatuk, legalábbis a kezdeti időszakban azonban nem volt problémamentes. A higgadtabb, nyugodtabb vérmérsékletű, szerény, visszahúzódó Ferenczy nehezen viselte Horvát tüzes, indulatos, robbanékony természetét, s többször felrótta neki „maledicta heveségét”. Különösen szívére vette Horvátnak személyére tett gúnyos, sértő megjegyzéseit, s egy rövid időre megszakította vele a kapcsolatot. Révai, Vitkovics próbálták a két barátot összebékíteni, sőt maga Ferenczy is igyekezett – megkövetve Horvátot – baráti kapcsolatukat helyreállítani. Horvát csak több mint egy hónap elteltével „fogadta vissza” barátságába a vétlen Ferenczyt³⁰.

Ferenczy testvéreként tisztelte és szerette Horvátot, kit – maga vallja – „szorult állapotában, a' mint tőlem ki telhetett, segítettem, szívemet előtte mindenkor nyitva tartottam. Hiányosságait, melyekkel gyakorta természeti büszkeségétől el ragattatván, sérteget, el türtem”³¹. Különösen sokat tett Horvátért, mikor az 1806–1808 között Válban tartózkodott. Intézte Horvát ügyes-bajos dolgait, családi problémáit, rendezte pénzügyeit, könyveket szerzett be számára, szinte naponként fölkereste Horvát kedvesét, közreműködött abban, hogy Kultsár lapjában Horvát cikkei megjelenjenek. Igyekezett a Horvát-ról terjesztett rágalmakat tisztázni és ellenfeleinek éles bírálataival szemben barátját megvédeni, a kritikák élet tompítani; ezzel nemegyszer kellemetlen helyzetbe hozta önmagát is. Sokat fáradozott azért, hogy Révai halála után az egyetem magyar nyelvi tanszékét Horvát nyerje el.

Horvát viszonozta Ferenczy jószívűségét, jóindulatát s segítőkészségét. Midőn barátja Bécsben élt, támogatta Ferenczy Pesten élő nővérét, megpróbált – kapcsolatait felhasználva – segíteni Ferenczynek abban, hogy egy jobb ügyészi állást elnyerhessen. Hálás szívvel emlékezett Ferenczyről, akinek barát-

sága „tette leginkább tűrhetővé” vidéki életét, „midőn akármi nemű tudomány beli változásokat” vele azonnal közölt³².

S valóban: Ferenczy – ahogy csak ideje és lehetősége engedi – minden könyvnek, tanulmánynak utánajár, melyekre Horvátnak szüksége van. Eggenberger pesti könyvesboltjának, a „tudós polgárok” gyülekezőhelyének gyakori látogatója volt, ott próbálta beszerezni a francia és német felvilágosodás legfontosabb történeti, statisztikai, filozófiai, diplomatikai, nyelvészeti alkotásait, melyek között több tiltott könyv is volt, és ezeket Horvátnak elküldte vagy azokról tudósította. Azonnal beszámolt a legfrissebb magyar irodalmi művekről, folyóiratokról, hírlapokról, az azokban olvasható legérdekesebb értekezésekről.

Ferenczy levelei megismertetnek a pesti és bécsi irodalmi élet legjelentősebb alakjaival. Tanúi lehetünk a „tudós társalkodásoknak” Virággal, Révaival, Verseggyvel, Kultsárral a napóleoni háborúkról, a nemzet sorsáról, a felekezeti elmentétekről, a hazai társadalmi és politikai viszonyokról. Betekintést kaphatunk a Révai és Verseggy között dúló nyelvészeti harcokba – ypszilon-háború –, megismerhetjük Kultsár szerkesztési elveit, a Bécsben élő magyar írók – Sándor István, Márton József, a történetíró Engel János Keresztély – tudós terveit, munkáit. De bepillantást engednek e levelek költők és írók mindennapos gondjaiba, magánéletük intim szféráiba, rávilágítanak jellembeli gyengeségeikre; nem a nagyrebecsült tudós, hanem a hibáktól, gyarlóságoktól sem mentes hétköznapi ember áll előttünk. Mindenekelőtt Révai Miklós, az életét nyomorúságosan tengető, kellemetlen, nyers modorú, állandóan perlekedő, hirtelen haragú, lobbanékony természetű, békétlenül élő nyelvtudós szomorú hétköznapijait idézi fel plasztikusan Ferenczy tolla.

Horvát és Ferenczy levelezésében különösen figyelemreméltók azok a levelek, melyekben a kor társadalmi, politikai és kulturális kérdéseiről fejtik ki véleményüket. Leggyakrabban a magyar nyelv, a nemzeti függetlenség és a nemzeti haladás ügyéről esik szó közöttük. Horvát, Révai leghívebb tanítványa, bár nem minden nyelvi kérdésben követője, maga is nyelvi csaták résztvevője. A magyar nyelv ápolását, a magyar nyelvű tudományos élet megeremtését tűzte ki egyik fő céljául. Melegen üdvözölt mindent, ami a magyar nyelv ügyét előmozdíthatja. Viszont ellentmondást nem tűrő hangon utasította vissza az „anti-révaianusok” (Verseggy, Takáts József, Pápay Sámuel, Fejér György, Kultsár), sőt még Kazinczy nyelvészeti törekvéseit is. Mereven ragaszkodott Révai néhány helyesírási tételéhez (ts, tz írása), és ahhoz az elmélethez, hogy a jelenkor nyelvét a régi magyar nyelvből kell és lehet megérteni. Ez a már-már túlzó racionalizmus és a vele párosuló hajthatatlan magatartás – mely hibájára Ferenczy többször is jóindulatúan figyelmeztette Horvátot – nem tette lehetővé számára, hogy a nyelvi harcokban józanul, megfontoltan védelmezze volt mestere érdemeit, nyelvészeti nézeteit. Csatározásaiban – Révaihoz hasonlóan – kíméletlen volt ellenfeleivel, s talán ez is közrejátszhatott abban, hogy a magyar nyelvi tanszéket nem nyerhette el³³.

A magyar nyelv fejlődésének, terjesztésének gondolata mellett a „nemzet javaért”, a nemzeti haladásért folytatott küzdelem is foglalkoztatta mindkettőjüket. Levelezésükben „Árpád unokáihoz” méltó módon vitatták a magyar nemzet állapotát, jelenét és jövőjét. Lelkesedtek az 1807. évi országgyűlés célkitűzése miatt, de ugyanakkor bíralták a nemesség meghunyászkodását, tehetetlenségét, megalkuvó magatartását. Nemzetük jövőjéért aggódva heves kriti-

kával illették a Habsburgok bel- és külpolitikáját, a nemzeti függetlenség gondolata is foglalkoztatta őket. Mindketten olyanok, „akiket a születés fényes gazdaságuktól meg fosztott”³⁴, ezért sok keserű órát, megaláztatást kellett megélniük uraik, illetve tanítványaik mellett. Éles szemmel figyeltek fel a társadalmi visszasságokra, a parasztság kiszolgáltatott helyzetére, az értelmiség nehéz és sanyarú sorsára.

Leveleikből érdekes és sokszínű képet kaphatunk a korabeli Pest és Bécs hétköznapijairól, a vidéki életről: a farsangi bálokról, az ünnepi ebédekről, a váli karácsony esti szokásokról, a „fekete szemű szüzek” társaságában eltöltött estékről, a városi életforma ártalmairól, a tudósok, írók szegényesen berendezett otthonairól, a bécsi mulatságokról. Plasztikus képekben elevenítik meg utazásaikat, kirándulásaikat is.

Leveleiken keresztül családi és magánéletük legtitkosabb szféráiba is bepilanthatunk. Különösen Horvát Pesten élő kedvesének, majdan feleségének, Trézsijének életéről, gondjairól, betegségeiről nyerünk értesüléseket. Ferenczy, aki közvetítő szerepet játszott kettejük kapcsolatában, nagy tisztelettel és együttérzéssel szól Szalmássy Terézről, aki hűségesen és odaadással várt Horvátra.

Azzal a reménnyel bocsátjuk az olvasó elé a kötetet, hogy Horvát és Ferenczy szelleméből talán a „késő maradéknak” is át tudunk menteni egy keveset, és így emléküket, gondolkodásmódjukat irodalmunk és történetírásunk számára megőrizhetjük.

Soós István

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Horvát István és Ferenczy János levelezése

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

1 Ferenczy János Horvát Istvánnak
[Pest, 1802]¹

Ferenczy hálás szívvel gondol vissza azokra az évekre, amelyeket Horvát baráti társaságában eltöltött. Horvát személye, szorgalma, tudós felkészültsége, tüzes hazafisága példakép volt számára.

Horváth István
Kedves Barátának
Ferenczy János
minden Boldogságot!

Hálaadatossági érzéssel² tekéntek vissza azon tetteidre³, mely által engemet ösmérettlent négy esztendőnk előtt csak egynéhány izekbe véled tartottam beszédek után betses Barátságodba fel venni kész voltál. Ezen hozzám mutatott szíves hajlandóságodat már most annyira ki jelenteted, hogy, lelkemet hozzád le kötelezván, benned magamat fel találni tapasztalom. Bizonyára mindenünk közös lett az által, a midőn igaz szívűségedet jelenteni akarván először a jobb lelkű Hazánkfiával meg esmértettél, azután saját példáiddal minden jóra ösztönözván, hathatos eszközökkel az igaz boldogságra vezetni iparkodtál. Nagy betsökezen tetteidnek annyira örvendeztett engemet, hogy boldogságomat már az által is érzem erősödni, mivel mint azon Hazafiaknak példajok által, mint a te gyakor batoritasaid által ébredvén által látom, hogy tsekély elmebeli tehetségeimet, Házámhoz buzgó szeretetemet az örök setétségéből meg mentetted. És így általam azt is véghöz vitted⁴, hogy sokaknak tehetségeik fáradságaim által ezután velők együtt a sirokba el nem temettetnek.

Iparkodásaink minő üdökre jutottak, jól értem. Környülállásai édes Hazánk-nak olyanok, mellyek jeles alkalmatosságot nyujtanak nekünk⁵ arra, hogy igaz Haza fiaknak, és bátor magyaroknak lenni magunkat meg mutassuk. Rettentő üdők a mi üdeink. Meg kell gondolnunk hogy a mit tészünk, mind Nemzetünknek örök boldogságot, s' javát érdeklik. Ennek talp kövét vetni kívánjuk. Illy nemes tzelt tsupa kívánságokkal el nem érhetünk: A' Vele egybe kaptsolt dütsőségét a bajokkal együt kell merséklenünk. Mostanában⁶ az effélékben több Tudósaink faradoznak. Mi a mit ezek utan véghez vinni akarunk telles veszélekek. De reménség, és félelmek között hanyattatik a szív⁷ méglen ohajtasai be teljesednek. Tekéntsünk tsak bátor, és tsendes elmevel előre, már bizonyossab viadalmunk⁸. A mi törekedéseink Nemzetünk⁹ lelket változtatni akarják. Így fog lenni Talp köve édes Hazánk-nak egy új életének, mellyben jobborait sok gonoszaktul fel szabadulván számlálhatja.

A Szerentse annyira kedvezett, hogy munkás tanulásink által, mi az igaz Haza szeretet, miben ál ennek boldogsága, minő eszközök által lehetne ezt fel találni, nagy részben által látjuk, Ősztőnőzzön bennünket ennek meg gondo-
lása. Fogjunk a munkához tsekély ereinkkel. Ha ezeket őszve foglaljuk baratsá-
gunk által új hajnal fog Hazánkra kelni, melly a Magyarokba uj lelket, uj élet
erőtt eresztend. Ily hasznos változás előtt a midőn talán szivünket a rettentő ve-
széleknek képzeletök haborítják, tsendesítsük lelkünket, szivünket batorétsuk.
Inkáb büntessenek minket önnöntapasztalásaink, mint sem a dühös résznek
ellenünk eskütt irígysége nyomorétson. Szenteljük fel magunkat a Baratság
által az édes, de már hanyatló Hazánknek uj élet korának, es holtig való egye-
sülésünkkel ennek fel viradásat tiszteljük. Ely boldogul, és szeress.

2 Horvát István Ferenczy Jánosnak
[Vál]¹ 1804. október 28.

Kéri, hogy a levelét átadó ifjú férfiúnak legyen segítségére.

Die 28 Octo. 1804.

Ferentzy János Kedves Barátának
és a'

Hármos Társoság Titoknokának
Horváth² István minden Boldogságot!

Ezen Ifjúnak, kitől levelemet által veszed, előttem ösméretes tökéletességei
meg érdemlik a' hozzá viseltető szeretetett. Boldogításában minekutánna mind
a' ketten munkálkodhatunk, ne mulassuk el a' leg főbb emberi kötelességet.
Gondoskodjál Te szerettem Barátom! a' mennyire tőled ki telhetik, szerentsél-
tetéséről: Én is, a' mik ezen tárgyról eszembe ötlöttek, azokat hasznára fordí-
tani iparkodtam. Nem volna e jó ötlet Lavner Antal Tszimadia Urhoz el vezet-
ned Tanítónak? Közöld velem ítéletetted, ha mit számára boldogíthatóbbat
tudsz. Őszve vetett vállal törekedjünk azoknak sorsokon javítani, kiket a' szü-
letés fényes gazdagságoktól meg fosztott. Édes állapot leszen Nekünk valaha
arról meg emlékeznünk, hogy emberi Nemünkhöz tölünk ki telhető szeretettel
viseltettünk. Élj boldogul, és törekedvén napról napra közelebb a' halhatatlan-
sághoz, szeresd Tégedet tsókoló Barátodat.

Sk.

P.S./ Tisztöljed nevemmel Márkovits János és Rachovetz András hármos
társoimat. —

3 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1804. október 28.

Teljesítette Horvát kérését. Bírálja a Habsburg-udvart szolgáló magyar főurakat, a nemességet. Beszá-
mol pesti tudós ismerőseinek tevékenységéről és baráti társaságáról.

Horváth István
kedves Barátának
és
Háros Társnak
Ferenczy János az Hármos
Tarsaság Titoknoka
minden Boldogságot!

Erzékeny szívűséggel tellyes leveled édes Barátom! távul léted miat bús lelke-
met nagy részben meg vigasztalta. Azon ifjunak, kinek segedelmére unszolsz, ki-
vándságait bé elégeiteni tsak azért is iparkodnám, mivel Te általad folyamodik hoz-
zám; a te kívándságodnak pedig meg felelnem szent Törvény előttem. Bölts és
lelkes szavaid annyira fel gerjesztöttek, hogy még ezen napon két heleben ötet
házi Tanétónak ajánlottam, és egy helyett reménséget is nyertem. Bár a mi ál
oskolainkban gonosz fajsztu oktatások miatt bé szívott egygyügyüség annyi-
ra belöle ki nem hatna! Ez ép tekintetét is el ostobítja. Az én készségemet sze-
rentseje előmozdítására már abból is meg nyerte, mivel emberi Társunk: az Em-
beriség pedig minden nemes erköltsőknek kut fejöket tézsi nálam.

Rólad tudom, hogy Nyelvünkben munkálkodol. O magyar ifjak' Haza szere-
tetére vonzó példajok boldogulj! Méglen nemzeteket hódító Árpád fiainak nyel-
vök fön leszen, élsz te, és neved ezeknek halhatatlan tetteikkel együt az örök
setétségbe el nem merülhet. — En Priscust tisztogatom¹: Beszél már a Bakonyi
magyar nyelvén. Elő-járó beszédét Ti általatok harmas Társaim! a Magyar ifju-
ságnak intéztem. Mind Attila környülálásaiban, s' mind azon üdőkben,
mellyekben a Nemzetek vándorlásaik történtek gonosz tsiráit keresem ama vad-
ság szüleményinek *Juris Feudalis*². Melly boldogtalan következeseket hagyot
ezen Törvény, a midőn egész Európában el terjedett maga után, Lengyel,
Svécia, és több Országok' példajok által elő adom. Nálunk a pórság siralmas zo-
kogásait a nemesség érzékeny füle mellett most is nemzi. O Istókom! könyvek
hullanak szememből, midőn ezekre visza tekintek, meg gondolván: hogy egy os-
toba tett ezer esztendők mulva is boldogtalan következeseket szül. A mostoni
Örök Tsászárságból³ egy oly kőfal emelkedik, melly mellé az irigy rész magát
vonván bennünket ostromolhat, mind addig, méglen el erőtlenitvén a Sast a
kettős keresztre nem fészkelheti: Ime a nagy Haza fiak, Festetits, Sétsényi,
Zicsy Ostriai Hertzegek! Ezekről hogy sokat ne mondjak, olvasd el kérlek még
egyszer Virág nagy lelkü oktatónk *Catoi* előbeszédét⁴. — Hol a Haza szereted?
Hol a hatalomra való diszes vágyódás? — Egy Nemzett (igy szól Helvetius) hata-
lom vágyódás nélkül könnyen leszen a leg hitványobb szomszédának rabszolgá-
jává⁵. O mi boldogtalanok! kiket Mátyás rettentő fegyvere öt napok alatt Ma-
gyar hatalom alá hódétott, azok minket? — Nyissuk fel a magyar szívöket a
közelgető gonosz érzésre édes Barátom! Ezen hogy iparkodol, jól tudom; mert
igaz barátom, nagy lelkü Hazafi vagy. Ely boldogul, el ne feleits. Barátodat Mk.

K. G.⁶ Demin Samu⁷ Kolosvárrul Virág Benedek Urhoz levelett irtt. Tisztel
bennünket benne. Leveléhez két nyomtatványokat tsatolt. A mostani erdélyi
betük, mint ha még Heltai Gáspár műheléből⁸ most asottatnának ki, olyanok.
Az Erdéliek tsak halotti predikátorok, és trofátorok. Feleltem Deminne, kér-
tem az egekre, hogy az erdélyi lelkeket mozgatná, mert majd röllok inekelni
fogom a Kőszegi Poeta⁹ versét Eszem, iszom etc etc-emberek. Volnét Beze-

vitzit¹⁰ kirt Demi, meg küldöttem néki, bár oskolai könyvekké tennék! Ejnye de jó volna pajas ha a Vespermi *Clericus*¹¹ a Mirábobula Tiszednek törvéntelenségét ki vitatná.

Markovics János hármos Társunk fel gyógyult, tegnap nálom volt. *Rachovecz* méglen el nem érkezett, már a mint *Markovics* beszéli a Festetits asztalához nem ülhett. Pavonitshoz mennék lakni, mit gondolsz a *disputálbó* és *contradicálló* lelkét a Volteristának meg zabolazhatom e? méglen el nem jössz előbbeni szállásomon maradok; jőj hamar.

Versegi Delile Frantzia hires költényeit¹² hatos Versekre fordégtatja, Éljen az Emberiség tisztelő nagy lelkű hazafi! *Virág* a superstitioknak minden gazaikat ki akarja irtani. Mostan a Hunnosoktul meg öletett 11000. Ursula menyetskével küszködik¹³. *Sedius* beteg. szánakodjal velem együtt ezen Tudos Polgárunkon, kinek annyszor éreztük barátságát, és jo szivuséget!

4 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Borosjenő, 1805. szeptember 17.

Tudósít báró Atzél István társaságában tett hosszú útjáról. Borosjenőn megismerkedett Perecsényi Nagy Lászlóval. Ír Perecsényi legújabb munkáiról és terveiről.

Pestre.

Szeptember holnapnak 17.-ig
napján 1805.
Boros Jenőről.

Horvát Istvánnak
kedves Barátának

Ferenczy János minden boldogságot!

Az egész utazásom¹, melyet a folyó hónapnak tizedik napjától fogva 16ig tettem, mind hasznos, mind kellemetes tapasztalásokra szép alkalmatosságot adott. Utunkat a Ketskeméti homok pusztáknak vévén, ezekből a gazdag Tsongrádi térségekre fordultunk, és így Hazánkunk leg gazdagabb vidékét által jártuk. Öröm pillantásokkal szemléltem, minden felé a jó szivű Magyarok földét a természetnek leg nagyobb ajándékival föl ékesítetve kérkedni! Sőt a mi kedves tapasztalásaimat öregbítette, Vörös Urnak² emberiségéből a hires Mező-Hegyesi pusztákra is bé fordultunk; miket láttam, miket tsodálva tapasztaltam, szövel édes maganyodba leg bővebben kedves Pistán el beszélendem: most tsak az merem alléltanom, hogy kétlen, vallyon külső Tartományokban a jó ló, és marha nevelésre jobb intézetek vagynak e, mint itt? – 15ben Aradra értünk, itt fél nap mulatvan Urfiaimmal Gróf Venchámnál³ kávéstam. Kár, hogy ezen jó szivű Grófban a Grófságnak közönséges tulajdona a tsuffi szelesség annyira otsmáncodik! Masnap Boros-Jenőre érkeztünk, és melly szerentse még ezen nap délután Peretsenyi Nagy László Urral öszve jöttem⁴; a mi is ime történt meg: Egy Székely Huszár r e g e m e n t költözött ezen helységen által, ennek számára Nagy László q u a r t i e r t készített, ugyan ő is maga, éppen akkor, a midőn Vörös Urral a ház előtt beszélgetnék, már bé jövő katonaság előtt esküt bottal a q u a r t é r o k a t osztogatta; gyermekeimnek⁵ le iratásából ötött látván gyanakodni kezdettem, és allig Vörös kérdezni akarom, a midőn Jóska Urfim, hogy e légyen Peretsenyi László, el kiálja magát. Ezen én örülvén méglen dolgát el rendelte meg vártom, s' nem sokára maganyossan ötött szemlelvén meg szólótottam, meg döbönt beszédemen, és bátor több izronban,

hogy Pestről légyek, mondanak. Kézdezní nem szűne, honnénjöttem, végre magához tére hozzá jónni kívánczozott. El vitten magamhoz. munkaidat, a többi tsomok versekkel által adtam eme szavakkal nékie, hogy mind Te mind Vitkovits Urak ötett ezekkel általom tisztelni akarták. Ime meg rettentem az Emberem, – tőlen el vette könyvetskét tsokolni, magához szorétani, majd engen ölelni kezde, kik légyetek, nagy kiáltások között tudakozni, hogy néktek írnya fog fogadni. En ötett ezekre méltónak lenni alétván ugyan is, ki olly Tudos Hazafi, olly sok Tudos Társagoknak Tagjok⁶, ditsérni, meg szántom hidd el Pista az együgyü embert, öröme közt könyvekbe borulván szemei sirnya kezde előttem, hogy már el készétett munkáit, mind ugy mond irigyei miatt, kik között a mi Virágunk leg kegyetlenebből bánt vele (abban a vélekedésben vagyon, hogy a Kurirban Virág gyalászta meg) mind szűk költségei miatt közre nem botsaihatja, és majd 4 órákat nalom el töltött. Másnap ismét meg látogatott. Ma már Révai Atyánkat elő hoztan nékie, a grammatikát⁷ mutattam; meg halmazik részét nem látta, olvasni által adtam nékie. de bezzeg disputálni kezde; azt vitatta minden erővel, hogy még a Magyar nemzetnek kora Grammatikát írnyé, ezt tsak a föl állitandó Magyar Társaság teheti ugymond. Allitásira meg felelvén, még mikett okoskodott, nálod bővebben édes Pistán, el mondom, most midőn még együgyü gyavasága olly érzékennyen előtten forog, itélni igen szánallom, tsak ugyan ő az el hiteti magával is mondja is hogy senki leg tőkéletesebb nem lehet, de ő ehez már köze jár. Le iratását el halgatom. Bészédje lassu, alkalados, minden gondolatjai erőszakosak, tétovázók. Ma nálom létékor egy más Esküt bajtársával, a midőn tüzesebben állétásit forgatván, nem tudott hamarjába felelni, most ugy mond a bajtársinak Post Meridiem van. az az az Prandium plusculo plus!! – Estve felé ismét hozzám fordul, ki alutta ugy mond magát, holnap gyűlésre megyen, mivel az ablegátusokat holnap válosztják a Diaetára, ő pedig a Vármegyét rea akarja venni, hogy a Diaetán a Magyar Társaságot sürgetné. Néken fogatta, hogy Révai Instantiája⁸ miatt is fog a gyűlésen szóllani, és az ablegatusokkal különösen közleni. – Már most meg valotta, mit nyomtattatt, A t t i k a i L e v e l e k e t⁹ az az Vég, és masokkal való levelezéseit most nyomtatják Váradon. A Statistikát magyaron írja, nem versekben; minden olá falut meg magyarosétott¹⁰. Azokat, a miket te javaslottal általom neki, el fogatta. Igérte, hogy nekünk most tsak petrifikált tsigákkal kedveskedik, még nem atta kézenhez, de reméllem, hogy szavának ura leszen. Virág különös letskéje¹¹ ellen is kohol valamit, nagy disputatióba erett miatta, Arany pénz ugy mond vár Erdélyből, melly Szent Istvántol vagyon, és a Mária képét hordozza. Még pénzt nem tsavarhattam tőle, de rajta leszek, fa poltra ő neki. Fuxhofferra haragszik¹², ez ellen is kél, ime a diplomatikus poeta! Ennyit ő rólla. Édes pistán, kérlek ha lehetséges nyomtattasd munkámot, én nem sokára el végzen a hátra maradó részeket. Még jövendő állapotomrol nem írhatok, az Consiliarius¹³ még nints itt. minden nap várjuk. Kevés itt a multság, ezen vássott gyermekek között. Talán meg szabadulok tőlök. Már nem Praefectus¹⁴ vagyok, mert Peretsenyi Mentornak nevezett! ne ne vess piszta, mert verset kapsz, majd az Attikai levelek közé iktattatlak. a Miskának már helye vagyon közöttök. az az, az Árkádus Legének között. In tsak ugy tettem magamat, hogy még tsak masd kezdék magyarul tanulni, ő mindék oktat, az javasolja, hogy egy grammatikusra se nézzek, ő még a Poesisba a Virágra sem néz de, – ugy meg égette a sáját! – Edes Pistán tsokollak. tisztelen és tsokolom Révai Átyán-

kat, Virágot, Potyondit, Urfiadat. és Schédiust. vedd jó szívvvel hamar irásomat, még most sok dolgaim vagynak. Peretsenyi sok üdömet el lopja. szegény Peretsenyi!

Vitkovitsot, Markovitsot különösen tisztetem. Tiszteld Trisidet, és közös Trésit^{1 5} — te verset kapsz diplomacie Peretsenyitől. — ! —.

5 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Kétegyháza, 1806. szeptember 29.

Kétegyházán a gróf beteg fiára kell vigyáznia. Kéri Horvátot, hogy összes személyes holmiját vitesse át jelenleg bérelt szobájából egyik ismerősehez.

Válba

Békés Vármegyéből Kétegyhá-
zárúl. 29dik Sept 1806.

Horvát Istvánnak
egy igaz barátjának

Ferenczy János minden boldogságot!

Melly lélektől ami kedves Bárdusunk Virág élesztetvén tőle el távozott Chehiéhez danulta ama egyetlen egy Barátjához vonzó hajlandóságot annyira kifejező sorait: *Tőlem Barátom meszsze vagy!*¹ azon búzgósággal hozzád való szeretetemből szünetlen hevülven 's meszsze elragatván tőled édes Horvátom ugyan azon Árpád lelkével tellyes hángokat zokogom. Huszon harmadika ezen holnapnak vala azon váratlan esetekbe engem döntő nap, mellyben 12, orakkor Kovács Tttes Uram magához hivatván tüstént Almásy Ignácz Ő Excellentiájához Budára vive, ettől pedig minden akaratom ellen azon reménység alatt, hogy két hét mulva Pestre térhetek, még azon nap 3 orakkor Dél után kotsira rendeltetvén négy napokig éjjel 's nappal utazván illy meszsze földre hozatattam. Illy távul létem, és ami leg inkább gyöttri szívemet azon szándéktól való meg vállásom, hogy haza térvén egy üdömet véled töltendem, melly szomorúsággal emészt, magad által látod édes Pistám, ki szoros föltételemet tudtad, javallottad és erősítettet. Közel búsongok Boros-Jenőhöz, ezen, még emlékezetével is rettentő tavali szánkivetésem helyéhez! Dolgom ugyan ami az evést, ivást, és sok magyarnak, ki ezekben tölti üdejét, kellemetes, vadászatot, lovaglást illeti, jó volna, de távul vagyok minden engem egyedül éllesztő barátságtúl. Egy oláh falunak végén nékem ugyan szomoruan kieskedő kastélyban heverek. Urfitskám², kimellé szorítani akarnak, betegágya mellett kesergek, 's várva várom azon üdőt, mellyben Pestre vissza térhetnék. Hirtelen esett el jövetelem, olvasásra semmi könyvet nem hosztam, sőt minden jószágomat vesztemre szállásomon kellett hagynom; innend pedig Sz. Miska napjára ki kellett volna költöz-nöm, és ez édes Pistám, ami tetézi aggodásimat. Szobám kultsa nálom nagyon ugyan, de ezt bizonyosan a' német gazda kiatta volna, és talán ki is adja; ágybelém, ruhám, könyveim, a' te könyveid, Schédiusé ott hevernek!! boldog Isten hová jutnak!!!! Most segits, és te segíthetel egyedül rajtam! Nyittasd föl a' szobát, amit tsak benne talász, vitést *Andriskához*, kinek, ha gondját viseli jószágomnak betses jutalmat adandok. Orrámat egy nappal előbb, mint sem Pest-ről el jöttem volna, *Vámosi* magyar orrashoz harmatfél forint alku alatt igazé-tatásra attam, eddig ez is készen vagyon, *November felé* térek haza, ez is mire jutt. Tolnai Professor Urnál (Ezt sem láthattam, hogy el jöttem! 20 és néhány forintim vagynak. menny ha akarsz vett föl, és amit költesz, füzeski. Végtére

kérlek még a magyarok Istenökre sánny meg, viteds jószágomat Andrishoz vagy Heinrichhoz, *excuzaly* Müller Urnak, váratlan esett el jöveitem miatt, még 10. forinjával marattam hátra, le fizetem, vagy ha kételkedik, minden bizonynyal Tolnay Professor Ur ki füzeti. Többet szomorúságomban nem irhatok, oda vagyok, ennyi, vagy innyi nem merek, ne talán ezen betegségeket szálló helyen, mint taval meg betegedjem³. Gyötrődöm irásaim, könyveim, ruháim miatt Kérlek, mint a' koldus szünetlen, sánymeg a' Kristus kénszenvedésére nézve, tekintis bajos állapotomra, vedd árváságba, és örök veszélbe forgó jószágomat kegyes, és hatalmas gondviselésed alá, hordásd irgalmassan *Andris* magyarkó Urhoz, vagy tégedet annyiszor meg tsaló ravasz Heinrichhoz. Amen. Nekem is bé tsendétenek minden Phébus sütése alatt.

Tiszteld nevemmel édes Révai Atyánkat, Virágunkat, Miska Bachalantus: Pristaldus-Diplomatico-Fiscalis Poeta Urat⁴, ittom druszája napán egészségére.

Emlékezzetek meg róllam, de te leg inkább édes Pistám, jószágomat valamelly mód raggadki a' veszélből: Irgy mennél előbb, és ime tzimesd édes, és vigasztalando leveledett. Tiszteld Trésidet is.

A' Monsieurs

Monsieurs Jean de Ferenczy

mon trés cher ami

Gyula

par Cségléd a' Kétegyháza.

Gyulán van a' Pósta, ettől,
nem messze Kétegyháza.

6 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1806. október 28.

Hálásan köszöni, hogy Horvát teljesítette kérését. Ura szigorú feltételeket szabott fia neveléséhez.

Pestről.

Válba 28. Oct 1806.

Horvát Istvánnak

édes barátának

Ferenczy János minden jókat.

Melly hű, és barátságos szorgalommal telyesítetted bé alkalmatlan ugyan, de a' szükségtől ki tsavart kérésemet, 24ben; azon nap tudniillik, mellyben ő Excellenciájával Méltóságos Almásy Ignatz Urral Pestre érkeztem Révai tiszteles atyánkhöz fordulván öröm, 's kedv közt tapasztaltam. Hozzám való igaz hajlandóságodnak minden üdőben nagy jeleit tudtad te adnod édes Pistám; de mostan, midőn tsekély vagyonomat gondod alá vetted annyira ki mutattad szereteted, hogy arról valaha tsak kételkednem is véteknek tulajdonítanám. Bár szívemnek hozzád való hajlandóságát előttd mennél előbb, és olly nyilván le kötelezhetném! készségemet emberségemre fogadom, minden szolgálatodra föl ajánlandom, tsak azt kívánd, tsak jelentsd.

Mit végeztem Almásy Urral, jól tudom, kívánod tudnod. En ugyan véle soha sem végeztem volna, de a' szerentsétlenség azzal is terhelt, hogy ő vélem végezet. Minő próbákon mentem által, ha vélem léssesz, szóval jobban meg fogom magyarázni, mint sem most le irhatnám. Egy napval előbb mint utnak indultunk volna, egy árkus irott papirost nagy ceremóniával nyujtot kezembe, többek között ezeket szólván – *Haec est Dominationis Vestrae instructio, vi, hujus, credo curis filium meum*, kezembe szoritottam az irást, és mint engemet le kötelező, korlátokba szorító, zabolázó tárgyat boszongodva ragattam félre

az olvasásra; de nem is ok nélkül borzadozott szabad lelkem vagy az *instructio* ige hallására. 13. gonosz punctumokat foglal ez magában, melyet almásy uram saját kezével rajzolt föl, én tsak kettőt irok le ex authenticó, ebből böltsesség szerént ítélj a' többiekről.

Punctum secundum így döng: *Quotidie ad vesperum rosarium*, minő név ez! *simul orabunt, offerent pro Genitoribus viventibus, et propinguis, die Veneris pro defunctis*. Én még almásy uram familiájából geneológiámat nem húzom, mért esedezzem érette, a' holtakkal semmi barátságom, pénzt rosariumra nem kaptam, azt, hogy köllene morzolni, nem értem.

Punctum Tertium így hangzik. *Quotidie ex libro ascetico post preces lectionem habebit*. etc. Tehát asceticus Praefectus lettem? hol kapok én asceticus könyvet; úgy tetszik hogy te az Eggenbergerhez két illy tudományu könyvet küldöttél el adásra, kár volt ezeket Almásy Referendárius urhoz nem küldened. Ez ezekből vévén a politikát a' haza kormányánál tsütsül mind egy magában ascetice tünődő barát! Mond meg Raffus bátyáknak¹, hogy a Paulinusok bizonyára vissza állétatnak², a ascetica remetesség kedves a' nagy urak előtt.

Még a quartum punctumot is ide szitkozom: *Singulo 1° mensis Dominico confitebuntur, praeterea in cunctis Beatae Mariae Virginis festis*, és az én nevem napjárul sem felejtkezvén el: *(et Sancti Joannis Nepomuceni*. Haljad még a hetedik punctumnak egy sorát is.³ *Dominatio vestra nullas Domos sine scitu Spectabilis Domini Vice Directoris frequentabit*. Kováts Uram tehát az Ephorus, őnéki köllene még sugnom, hová tsuszom, jó hogy még azt hozzá nem tette, nulla foramina! et etc. ezeket nem akarnám tudokra függezteni.

Ezekből már értheted, minő Préfectusi méltóságra emeltettem. Füzetése, melly bizonyára olvasókra is kevés, és imádságos, sőt asceticus könyvekre, két száz húz garasos forént. Fülöstökömet, ha pénzem volna⁴, a kavé házba találám, de talán ez is olyan domus, melyet sine scitu Splis V. Directoris non frequentabit. Délig tehát ásetozva koplalok, ekkor nagy préfectusi tekéntet alatt az asztalnak utolsó szegletét el foglalom, és váró várom, hogy a szép menyetske valamit nyújtson, nagy alázatossággal a' tanyérotskát el vévén lassan eszem, hogy hamar elne fogyjon! borom, amellyet szörpölgetek, tavali termés, soha hasmenésem nem lesz, se sokat nem ehetem, mert minden gyomromat jól öszve fűzi. Urfimmal vagyok egy szobában, de a Splis Dni V. Directornak is jurátussai ebben rágják a tol hegyét, ezekben barátságok melly kellemetes tudod, urfim pedig, olly sok maniért tud, mint a váli kandász fíja, olly szeléd természetü, mint az a szép paripa, mellyen és Kétegyházán nyargalván egy két szem pillant alatt a' földön hevertem. De mind ezeket, ha jelen léssesz, amit kérlek, mennél előbb tegyél, jobban fogod tapasztalni. Ekkor (addig is gondolkozván) gondoljuk meg, hogy lehetne sorsomon változtatni, illy gonosz novitiátumhoz nem szokik soha a' gyomrom, el dülök benne, inkább a Raffusval enekelkednék, mintsem térdenálva olvasót, imátkozván, ez után pedig asceticus könyvekből phylosóphiát tanulván így maradjak. Schediusnál voltam tegnap délután, mutatta azon munkátskáját, melyet *de systemate studiorum in scholas Evangelicas introducendo*, latán nyelven irt⁵. — A te mondásod szerént: mactavit legendo! Virágunk ép, szépen bimbózik a' haza története írása keze alatt⁶, Schédius neki Prainak Annalisait⁷ általam küldötte meg. Miklós atyánk is jo kedvü volt. Miska Pristaldus általam asceticus Préfectus által köszönt. Tisztel Markos barátunk. Rachovetz tót atyánkfia a Trésije mellét nehezem bujhat

N. Váradon, a' vart resolutio az idén el marad. Tisztelem a' Sz. atyát Potyondit, Imre Urfidat. Irgy, ha lehet, ha fekszel kelj föl, ha fön vagy járgy, ha jarsz szaladj, ha szaladhatol repülj Pestre. Holnap Trésidet föl keresem.

7 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1806. november 1.

Tájékoztatja Horvátot Markos barátjuk új hivatali állásáról, Virágnál tett látogatásáról. Közli Virágnak egy latin nyelvű versét.

Pestről

Válba
1ő Novemb 1806.

Horvát István
barátának

Ferenczy János boldogságot!

Az éjel érkezém meg 's allig várhattam, hogy hozzád irhassak. Örvendek, ha soraim ép egészségben találandanak, én mind eddig frisen vagyok. Markos barátunkal ma regvel jövék össze, ötet is a' tsalogató fény elkábitotta, Juhász kéresemre Silasi Protonotariushoz ajánlotta még Septemberben; olly üdőben mellyben a' Majerfi háztól meg válni akarván mindenek felett nagyra betsülhetette e' jeles helyet, imé! ma a' Festetits Stipendiatusában Praefectusi hatalomban nyegészkedve találám! Örvendettem volna szép hivatalán, de sajnálom boszonkodva, hogy ama igaz lelkű Magyarnek Juhász barátunknak betsületét álhatatlansága által meg tsorbitotta Silási előtt, kinél már meg alkodván kellene lennie. Hallom Silassy tsak azt mondá, et *ejus actoratus condescender apud Comitem!* Kultsáról azt az hirt hallám, hogy a' Magyar széket ő nyerte legyen ell. Mit tudsz erről ird meg! Virágnál délután valék, egészséges, a' feje köntösében hállósüveg lévén fejében mosolgot – úgy vagyon fel öltözve, mint a' diót rágo Sz. Zoroardus Nitra környékén! Kér Praynak *de jure Coronandi Reginás* való munkáját¹ az neki már ígértél könyvel mennél előbb küldmeg. – Markostól azt a' szomorú hirt is értettem; hogy Te az Ürményi háznál némelly *rut* esetben keverettél volna, Rachovets mondotta é dolgot neki, Mit mivelsz kérlek. Ne tedd magad szerentsétlenné. Én ugyan hitelt nem adhatok neki, méglen Tégedet őnmagadat nem halgatlak meg. Mint *folynak, és folytak* távul létemig dolgait, tudósits kérlek; mert buslakodó szívém rajtad nagy nyughatatlanságban vagyon. Mit mond Ürményi a' Magyar Professorságról, hallom Takáts előtt már régen lemondottál reménységedről; örülök ha okosan. Tudom hallottad, hogy a' napokban az ország Gyűlésén szó lévén a' Magyar Nyelv ügyéről², Szerdahely Patronusod³ azt mondotta. Quid *manipulus* gentis linguam suam obtendit tot se numerosioribus populis in Patria! Ime nem restelem ezen istentelen gonosz sovakra némelly *Véres* költőnek⁴ verseit ide írni.

In Sylvanum.

(Sylvanusnak nevezi az így nevezett könyvéért Szerdahelit)

Tanta ne nostrarum Sylvane oblivio rerum
Te caepit, ut Cujus munere Consideas
Turpiter ignores? vel te temperarius error
Abstulit, ut fias impius in Patriam?
Ille manipulus adest, quondam victricibus armis

Qui totam felix Contudit Hesperiam.
 Ille manipulus adest, qui Slavo et Teutone victis
 Invictus Mansit Pannoniae Dominus.
 Ille manipulus adest, Stabili qui Lege beatus
 Principibus gaudet ter tria secla suis.
 Ille manipulus adest, qui factis Nomen adeptus
 Erubuit Civem Te numerare suum!
 Zingaricas igitur tibi post hac quaere catervas
 Te Socio dignas, ille manipulus erit.⁵

Válban is tetszhetik e' magyar szívet hangzó feddő vers. Illjenek a' Véres költők, fedjék isteni tüzekkel a' gonosz hazafiait! — Mit tsinál Potyondy Tisz. Ur? tisztölem, tsókolom Sz. kezeit; ugy urfidat is. Ne forduhatz bé e' napokban. Sok dolgokról értekezhetnének együt! Boszonkodom a' hirre, mellyet Reád költöttek. Ha igaz oda vagy! — ha hamis ugrom örvendemben!

Kapdad a' kis leveleimet, mellyet az allföldről küldöttem? Kanaan földé ez, ó melly nehezen váltam meg az idén tőle meg, nints élet; tsak a' mezei emberek között; most kezdek még boszonkodni reád, hogy taval annyira terhelőttél a' Váli lakásod ellen. Én ugyan Árpád maradéki között voltam Sarkadon, halsza neveiket. Üllös; Martsó. Csatári, Csuta, Csatka. Sajti. Csató. Lehel de őss, kik magokat Laelőtieknek nevezik. mint nemes gazdák. — A 4.díkiek szép fekete szeműje vagyon az az néje!!!! — —

Ma estve felé 6. órákor a' város ispotálj kapolnáján túl tűz támodván 30.házok égtek el.

8 Horvát István Ferenczy Jánosnak
 Vál, 1806. november 2.

Visszaemlékezik a Pesten együtt eltöltött vidám napokra és naponta vár tudósításokat. Tanítványával neki is hasonló problémái vannak. Kéri Ferenczyt, hogy Kultsártól hozza el beküldött írásait.

Pestre

Válból
 Novemb. 2dikán
 1806.

Ferentzi Jánosnak
 szívefelének
 Horvát István

ezernyi tsókokat, és szép leányzókat!

Haza érkezéséről naponként vártam tudósításodat, mert Pestről való távolléted, bár gyönyörűségekben forgolódom is, leírhatatlanul nyughatatlanított. Tudom a' magánosság, és kiesség lakhelében is szinte úgy szeretni jóbarátimat, mint a' lármás városokban, hol együtt üztem ébresztő társaságokban a' legenyelgőbb nyájasságokat. Veled kiváltképen számtalan öröm órákat töltöttem Pesten laktomban: Rólad most is naponként számtalanszor gondolkozom, midőn a' Váli kertnek ernyői között rendre meg emlekezem azon Nemes lelkekről, kiknek egyenes szívu barátságok, és szeretetők életemet kellemetes édességekkel behintette. Emlekezetem feledésbe hozni soha sem engedi egymáshoz viseltető szeretetünket: jusson mindenkor eszedbe viszontag a' Te éjjeli 's nap-

pali pajtásod, kit mindenkor vigasságra gerjesztesz, ha azt írod hozzá utasítandó leveledben, hogy őtet szivedből szereted tavúl létében úgy, mint jelenlétében.

Hogyan érdemljem meg köszönéseidet, melyeket jószágodat pártfogásomért felém halmoszsz, meg nem foghatom. Tsekély a' mit én e' tárgyra nézve tettem, nem is figyelemre méltó minden szorgalmam, melyet annyira magasztalsz. Ha a' dolgot töviről elő vennők, talán én tartoznék erántad hálaadással. Nem vagyok e mostanában is adósod? Ládsza melly vigyázatlanul meg dítsértél épen a'kor, mikor nekem köllene hozzád botsátani a' sok hálálkodásokat.

Sorsod nagyobb részént az enyémmel meg egyezik, ha azokból nehézségeket akarok faragni, melyek a' sok imádkozásokat illetik. Mi sem maradtunk Punktumok nélkül, noha engemet magamat ugyan tsak egyik sem kötelez közülök. Meg köll azomban még azt is vallanom, hogy Imrét is tsak úgy kötelezik a' rendelkezések, ha azokat önkényén betölteni akarja, mert Ürményi József magzátát mormoló baráttá tenni épen nem szándékozik. De ellenben környül vészen mindenfelé bennünket az áhítatos aszszonyi sereg, mellynek a' városon kívül melly hoszszú légyen olvasója, el képzelheted. Ezek, ezek a' bálványok – tesznek ahítatossá bennünket, midőn véget nem ér imádkozásba merült elméjük. Meg éred nem sokára, hogy barátod egy Imádságos könyvet fog szerzeni az imadkozást meg únoknak számokra: ebből te is meg tanulhatod azt, a' mitől már régről fogva velem együtt el szoktál. – Mindazonáltal, ha sorsodat változtatni kívánnád, élj P. Aigel javaslasával, mellyről Narai Dávid Urtól többet meg tudhatsz. – Erről máskor többet szólhatunk levélben egymással: most a' két napi tántzolások az írásra igen alkalmatlanná tesznek. –

Fordításodból¹, a' mit által olvastam, lassanként leírógathatod. Most már az Urnak hon léte után jobban hozzá láthatok. Gyakran más értelmet adsz a' Magyarban, mint a' Német után köllenék. Nem sokára egészen el fogom az által olvasást végzeni, 's így beteljesítem ígéretemet.

Kultsártól kérd el írásimat, melyeket hozzá küldöttem. Ha azokat változás nélkül be nyomtatta folyvást küldözgetek be valamit számára. Jelentheted neki, hogy már kész a' *Kritika* a' regi, Fehervárott taláztatott, márványról². De azt se hallgasd el előtte, hogy mi néha egy hétig sem látjuk színét is ujság levelének.

Tisztelem, és tsókolom Révai, és Virág Urakat. Írok mindegyiknek első alkalmatossággal. – Élj boldogul, és szeress. – Írj mindúntalan ujságokat barátodnak. –

9 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1806. november 7.

Horvát kívánságára részletes információkkal szolgál a külföldi és belföldi eseményekről. Révai nevében kéri, hogy Révai tanítási tervzetét küldje vissza.

Válba

Pestről
Novemb 7.dikén
1806.

Horváth Istvánnak
igaz barátának
Ferenczy János
Számptalan tsókokat, és Tresi élete elte
tavúl léte miatt vas türödelmességet!

Valamint annak előtte minden engem búsító környüállasaimban vigasztalásomat csak te nálad édes Pistám találhattam; úgy mostani terhes állapotomban egyedül kedves leveled enyhítette búsongó szívemet. Hidd el, úgy tetszett nekem olvasván szoraidat, mintha érezvén erköltseid kellemeit, 's elmédnek mindenkor a' diszes emberségre ügyelő jóságát előttem szemléltelek, és öleltelek volna. Boldog vagyok bizonyára, ki benned olly barátomra találtam, aki mind jelen örömökre valál, mind távol létedben oltalmamra, és vigasztalásomra. Többnyire furtsa eszmeléssel akarod szabad lelkemet a'punctumok elviseltetésökben erősíteni, mindön azonokat magad eleibe is terjeszted. Am de ezek annyira háborithatnak e téged? Ki vállasod szerént azokon ki adhatsz, vagy az ajtatos kegyek közé keveredvén andalogva búzgódoz. Azomban fölhagyván ezekről helyesbnek tartom más dolgokról gondolatimat véled közlenem. Minduntalan ujságokat hogy irjak hozzád, ohajtod. Ezek amint jól tudod két rendbéliék: Külföldiek, és hazabéliék. Amazokat te talán bővebben hallod, olvasod, mint én, ki mostis hideglelésben nyomorgó Urfim¹ oldalát őrizem, mert minden bizonnal a' Z s u r n á l o k a t a' Váli nemes lakosi is kedvelik; de talán azokban annyira el nem merülnek, hogy szüntelen koptatván inkább törekednének azt tudniok, mikor jutt Jerómiás Lengyel koronára etc., mint sem, mi következik abból; mivel a' Frantzia rendet, a'melly mind eddig a' tengeren hasztalan iparkodásokat téven semmire nem mehet, dütsösségét, és hatalmát a' száraz földön akarja terjesztetni, 's fön tartani? Mi leszen Árpádfiaiból? – Az állandó nemes *insurrectiót* Bécsben sürgetik, hogy kellessék eztet úgy intézni, hogy utóbb ne talán a' rendes katonaság *systemájára* szorítván a' magyar nemesség ki fogyjon!² – – Többnyire Pistám a' Pestiek vitéz, és győzhetetlen Nápoleon halálát 15.dik Novemb rendelték, sokan buta szokások szerént már el is temették, vagynak, kik nem tudom, melly kábaság után a' Jénai örök emlékezetű tsatában³ megsebesítetvén reménységen kívül gyógytétják! Mi a' külső dolgokról csak ezeket tudjuk. A' hazabélieket Kultsár István egybe vadászsza szorgalmatosan, ki is, hogy minden hiba nélkül Válba meg jelenjen. Kérésed szerént tőlem j u d i c i a l i t e r meg fog intetetni. Egyéberánt titkos, de hihető hír lappang, hogy Personális Semsei Gallitziai Helytartóvá leszen, mivel az el nyomorult, és m á l c o n r e n t lengyel nemzetnek illy Szeled Urat köll rendelni. Personálissá azon hir Somogyi Urat tette!⁴

Virág, hogy az ujságba gyakorlásait bé iktattad⁵, éppen nem nehesztel, tudod már, a' véres költőt ilyenek, ámbár tagadja, ketsegtetik.

Miklós atya tegnap nagy ijedésben szobámba toppant, és hogy tüstént Horvát Pistának ezeket irjam, parantsolta. – ergo –

Révai Miklós azt izeni Horvát Pistának, hogy nehezen esik neki, miért élsz vissza jószívűségével, és feledékenységével. Azon írásokat (Planum majus et minus) mellyeket ő bajos faradsággal a' haza nyelvek rendes órákra való elosztása miatt ő Felsőéhez irtt, tőle elvitted, és el utázván vissza nem adtad. Kér tehát, int, és (gyengeségében magyarosan emleget!) hogy mennél előbb küld vissza. Nagy zürzavarban vagyon, mivel i n s t a n t z i á j á r a⁶ ő Felsőjétől azon rendelés jött, hogy kívánatát az Universitas intézze el; ő pedig, mivel írását (in folio úgy tetszik) nálad tartod, a' Tanéttokkal nem közelheti. – Szavait le irtam, hogy, ha ijedni tanultál rettegi.

Könyvedet még bé nem kötötték. az 1. f. és 33. x. által adtam. Tiszteletes Potyondi Ur könyvét bé nem köttethetem, mert 1.ször. azon példa, mellyet Stokkinger hozzád valamelly ládába lévén zárva, öszve szaggattatott: a' lapok

közepeken hibások. öszve töröttek, vagy ki lyukattak. 2szor. A' karmazsin piros kötés, (három könyköttéknél tudakoztam) nem egytalér, hanem 6, 7, 8. forint. Müller kötő piros *Priszléder* kötést, melly azzal majd öszve jön, tsinosan, aranyozva 4. i.e. négy foréntokért kött. Kérem tehát, Potyondi tisz. Urat, küljön új, és ép példát, a' kötés árrát le fogom tenni.

Tresidet, mihelyest lehetséges lehet, meg látogatom, a mináp kerestem, de meg nem leltem lakását. A' Barát, seu mávis dicere clerikus botosokat által adom. De De De – mindt kongó. pedig nem amint veled, te vagy adósom, hanem én. Azon nap, hogy Almasi Ignázt Urral elmentem 10 for. nyujtottak kezembe az órráért, ezeket, kinem véhetvén Tresihez, el tékozlottam szánkivetésemben. Többnyire pénze szert teszek, és 10, vagy 15. foréntokat által adok szüzetksédnek, még most üres a' erszényem usque fundum!

Vittmeszser Pisti Tanátsbeli urat tegnap temették el. Irásaimat, hogy szorgalmatossan által olvasod, jobbjódot, köszönöm, én a' többieket is ajánlom, sött a' második részből fordéthatnál valamit!

Küldd el Kövimet⁸, kérlek, és valamelly szép könyvet, melly a' nevelésről értekezik, vagy törvényről. Viszsa küldöm el olvasván.

Markovits Urfi Pesten lakik a' bágyogkalapnál. Nem tudom, kinél practicál! méglen nintsen Préfectus a' Festetits convictusában.

Kelemen feleségét haza hozta; de mostan is szédeleg feje. Tiszte. Potyondi Urat, és Imre urfidat alázatosan tisztetem, és kérem, hogy Horvát Pistát ne engedjék két napokig ugrálni, inkább aludjon a' nagy bükfa agyban! mint egészségét ronttya. –

10 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1806. november 8.

Közli, hogy öcse nem Pesten fogja az új iskolai évet kezdeni, hanem visszatér Székesfehérvárra. Kéri Ferenczytól, hogy küldje el Fehérvárra testvére „bizonyáglevelét” és Kultsár lapjának legutóbbi számát.

Pestre

Válból
November 8dikán
1806

Ferentzi János
barátának
Horvát István

ezernyi tsókokat, 's bekeséges türest!

Elkezdették már, ugy vélem, az Oskolát: kívánok hozzá bekeséges türest Urfiad mellé. Ha ez el nem hágy, boldogúl folytatod esztendődet dolgaiddal együtt a' kellemetlen gazdák között is, kikről mindenkor eszedbe juthat, melly bárdolatlanúl jutalmazták meg ez előtt bokros fáradságaidat. Tudom ismét köll magzatokat oktatnod akaratom ellen is: de rajta légy, hogy, ha ezt el nem kerülheted is, leg alább megint ujra minden jutalom nélkül meg ne tedd.

Kováts Urad fiával ez idén Józsi Ötsém nem fog járni, kitől előre fél, tudom, félékeny gazdád. Az ide zártam levélben Tiszt. Nárai Dávid Urnak meg köszönöm oktatásait, és jelentem Józsinknak Fehérvárott maradtát: add által kezéhez a' levelet, 's vedd ki tőle a' bizonyág levelet, hogy én azt Válból minő hamarabb Fehérvárra küldhessem.

Tek. Kultsár Urtól vedd által Ujságomat a XXXII.dik számtól kezdve, 's küld

ki első alkalmatossággal. Már látom, hogy semmi, a' mit vele közlök, hibák nélkül ki nem jöhet: rakva vagyon mind a' Tényői, mind a' Váli, mind a' Milassini irás azokkal¹. Ha tsunyául írtam volna le, nem tsudálkoznám. Kérd el tőle irasmat, 's küld ki azokat.

Tisztölöm Révait 's Virágot: tégedet tsókollak Trézsimmel együtt, kiről Te, ha engemet szeretsz, meg ne feledkezzél.

11 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1806. november 9.

Jelenti, hogy a bizonyoságlevelet elküldte Székesfehérvárra. Kultsár újságát azonban nem tudja eljuttatni Válba. Kiküldi viszont Perecsényi írásait.

Válba.

Pestről
Nov 9dikén
1806.

Horvát Istvánnak
lelki barátának
Ferenczy János
minden Boldogságot.

Rövideden felelek édes leveledre. Az oskolákat a' Pesti ifjuság elkezdette már járni. Böltsen serkengedsz urfímhöz való békességes tűrésre; szükséges valóban ez: mert a' jó nevelésből tsekély rész vévén, ámbár természete nem annyira gonosz, mindazonáltal az okos tanítás héányosságából szüntelen az ízetlen hibákba keveredik, hirtelen gerjed a' durva makatsságra, 's ez teszi véle való létemet igen kellemetlenné. Ennek el szenvedésére maganban kell a' segítséget keresnem; azt pedig bölts vélekedésed szerint az egy békességes tűrésben lelem. Többnyire – Dabit Deus his quoque finem!¹ Fáradságomnak leg nagyobb jutalma ugy is az lészen, ha ezen bajos esztendő't ép egészségben el tölthetendem. A' magzatok nyakamon vagynak. Ime a' gonosz történetet, melly Josi jó reménységű ötsédnek gondját tőlem elragatta! Szomoruan kértem jó szívű Tanétójátul² ki bizonyoság levelét, sajnálva attá azt kezenben; kéri ötsédet, hogy Pesten nyertt, és talán a' környülállások mostohaságok miatt megnem adott dütsőséges és jeles helyét a' tanulásban Fejérvárat is meg tartsa.

Tek. Kultsár Urnál voltam. Ujságaidat a XXXII számtúl fogva szorgos foglalatosságai miatt kezemhez még nem attá; írasaiddal együt a' napokban ki küldöm. Méltán boszorkodol Kultsár Uram gyáva tettére: nem érdemes, hogy bötsületes ember munkájával előmozditsta iparkodását; maga hibáival másokat is bépiszol! Nála létemben adott Peretsenyi Nagy Latzitól egy nyalápot nekem által, meg döbbsentem föl nyittomban, látom, hogy: *Intermissas tibi renovat lites et causas designat desidis anni.* (Pap. Stati. L.III. Sylvarum)³

Szirmay ellen való állatásaidat⁴ a' la oródiás⁵ tzáfolásra vette⁶, olvasd, ime által küldöm, de olly föltétel alatt, hogy a' többi hozzám küldött leveleivel együtt vissza külgved. Meg nem foghatom ostobaságát, miért véled engemet is *Fírtat!* (criticál). Rajtam kezdi az *admonitiót* Jurassor Uram, rajtad végzi, de ugy, hogy mindenkor engem rángatt, a' *margókban* meg követ és hatszáz másféle bolondsággal mulat; amint tapasztalni fogod, ha olvasandod. De bezzeg, tudja ő, hogy nem Diplomatikos poëta, nem járván Mabillon oskolájiban⁷, még a' magyar agírásokat is nekünk küldi. Ime kedveskedett nekem Rákótsi Ferentz

eredeti írásával, a' többit *ugy mond el fogom néked édes Ferenczym küldeni, ha szükségesek.* Mennél előbb irok néki, ne talán másnak ajándékozza, hogy dítsérjem, magasztaljam, ird meg mennél előbb. El küldöm Rákótzty írását, de küld vissza tüstént, mert Virággal akarom közlenem, örömmel olvasandod a *Germaniae confessioját!*⁸ Lásd a nagy lelkű Magyar, mint készétette el az ő dütső tzéljára a' terhes iga alatt már allig érező, és jövődő boldogságára allig allig tekéntő magyar nemest! Betses ajándék ez, a' többieket nem sokára ki tsavarom nem értő kezeiből, és véled szokásom szerént fogom közlenem.

Trézsidet ma bizonyosan meg látogatom, és ezentúl, mihelyest urfim oskolába fog jární, gyakorta: tsak hogy szeress.

Ujságodat, méglen Nárayhoz jártam, urfim, ime melly tisztességesen (gondolom ujjával) föl bontotta. Neked is meg akarta jelenteni embertelen durvaságát.

Révay Miklós írását küld vissza, amiről előbbeni levelemben irtam. (De Plano linguam Patriam in certis horis ordinariis docendi) Ő azt mondja, hogy nálad vagy. Gazdagúl Miklós, mind N. Váradí nemzetsége. Egész Hont Vármegye prénumerált könyveire. Vagyon; *együnk, igyünk!*

Eszterházi Pál leveleit is el küldi Peretsenyi Latzi, irgy, hogy tsiklandozzam meg föl hevült barátságát.

12 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1806. november 10.

Kéri Ferenczyt, hogy elsősorban a pesti tudós világban történekről, valamint a hadi változásokról tudósítsa őt. Közli, hogy Révai kézírata sohasem volt nála.

Pestre

Válból
Novemb. 10. *dikén*
1806.

Ferentzi Jánosnak,
kedveltének
Horvát István

köszönetet, és nevetni valót!

Édesded mosolygásra tudsz engemet fakasztani távúl létedben is úgy, valamint együtt létünkben gyakran jól meg neveltettél. A' véres költőről való rövid, és enyelgő kifejezéseid igen szívemre hatottak; az eszem iszom vendégség a' Magyar Adelung¹ házában katzagásra indított: így irj más alkalmatossággal is, hogy ne tsak Váli, hanem Pesti tárgyak is mulassanak üres óráimban. Ösmérd ki a' Tudós férfiaknak gyöngeségeiket gondosan, találász körülök minden üdőben ollyas valamit, a' mi nekem víg és nyájas óra pertzeket szerezhet unalmas környülállásimban.

Hogy Te vagy adósom, azon igen örülök, mert neked én is adósod vagyok. Ezám az igaz barátságnek jele! Sokszor tapasztaltam, hogy a' jó barátnek pénze véletlenül könnyebbített másik szerette barátának inségén, 's már e'kor édesebb volt a' segedelem egyéb vidéki férfiú segedelménél. Részünkről úgy is közösek minden vagyonaink, valamint közösek többnyire szükségéinkis. Most a' falún gazdálkodom, ne búsúlj semmit is, léssen költeni való, ha a' városba hozzátok rándúlok. —

Közben járásodat József Ötsém bizonyság levelének kivételében barátságosan köszönöm a' könyvkötői fáradozásokkal együtt. Te most ben vagy a' nyo-

morúságban: el nem kerülheted, bár mint akard, alkalmatlankodásimat. Kibe bízhatom, ha te benned nem bízhatom? Sokban titok volna kéreményem máselőtt, a'miben most előtted semmi titkolni való tárgy sintsen. — Potyondi könyvéről ne aggódjál többé, ha be menünk néhány holnapok mulva, a'kor is reá érünk végezni felőle.

Mikor az újságot írásra ösztönözlek, nem kívánom hogy a' Burkus, vagy Frantzia Ármáda mozgásairól, ütközeteiről, győzelmeiről tudósíts, mert ezekről a' Válba járó sokféle Ujságlevelekben eleget olvasok; Nem kívánom, hogy a' Haza kebelében bórngó híreket számomra öszve gyűtsd, mert azokat lassanként mi is meg halljuk: Tsak arra kérlek újság kívánásommal, hogy azokat, a'mik a' tudós Respublikánusok között történnek hírül add, mert ezeket egyébaránt mástól meg nem tudhatom, pedig tudni azokat hasznos, és mulatságos tudomány.

Azomban szívesen fogadom, ha épen előádnák magokat valami háborús nagy változások, a' tábori híreket is. Ezeknek sokban Hazánk jövődő állapotával kaptcsolatjok van. Ha a' szomszéd burkus fejedelem meg aláztatik, nem lészen e' könnyebb vissza szerezünk a' Fekete tenger felé vezető régi magyar tartományokat? Szomorúan tapasztaltuk a' Berlini Kabinet mesterkedése, és ellenmondásai miatt az 1790.*diki* Török háborúnak haszontalanságát². Ha az Orosznak szerfőlött nevedő hatalma korlátba szoríttatik, köll e úgy tartanunk, mint most, a' Hazánk kebelében tsalfázkodó számos óhitű népnek hivtelenségétől? A' Moldvai és oláh országi oroszszal való egyet értés vigyázóbbakká tehet bennünket, ne hogy vendégeink rajtunk valahára potzkot vehessenek, vagy uralkodjanak. De mi haszna mind ezen szavamnak, ha a' Bétsi Udvar tőkfejű emberei az illeténekre nem okúlhatnak! —

Mit gondoljon Tiszteletes Révai Miklós Ur, hogy a' Maius, és Minus planumot, mellyeket én tőle soha el nem kértem, rajtam keresi, meg nem foghatom. Haza jöttömkor el nem mulatta volna ő azt Tőlem vissza kérni; én pedig el nem mulattam volna azt vissza adni. Írásai között lesznek plánumai: nálom leg alább azok nintsenek, nem is voltanak. Érdemetlen vagyok minden boszszúságára, mellyel reám ok nélkül haragudott.

De most már nevvess. — Peretsenyi! az a' Várad és Arad környéki firtató — Peretsenyi László meg tzáfolta Néhány okaimat. — Oda vagyok egészen: le vert szörnyű humanitássa, mellyel a' tzáfolás elején magasztal, 's gyengémhöz jutni akar. Okai ellen elég volna azt mondanom, a'mit ő azokról állit önön maga, midőn enyeimet szép és velősöknek nevezi. Ha szépek és velősek ezek, hogyan lehetnek szépek és velősek az ő ellenokai? Hadd békével a' dolgot. Meg köszönöm, mihelest üdőt vehetek, észrevételeit, mellyeket ő nagy munkával, de kevés haszonnal, öszve gyűtött, 's e'kor szelidén meg tanítom, mint kölljön a' Mabilon Logikája szerint okoskodni, mert ez ellen nagy Cornutus syllogismusokat téssen. — Írj azomban neki, 's add tudtára, hogy el nem marad a' válasz. — Hol hevert írása egy egész esztendeig? Ma esztendeje, hogy írtában Schwartner neve napját meg tisztölte, mellyet én is általad meg tisztöltetek.

Rakótzí hírdetménye nem eredeti: hasznos mindazonáltal tárgyára nézve. Edig még el nem olvashattam. Be küldöm, ha rajta körörsztül futok. — Tsókollak, egyébaránt, mint az Orodias barátát, ki okot adtál az ellenem készítettett böls vetekedésre. —

13 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1806. november 13.

Kesereg, hogy szolgálai helyzetük miatt mind a ketten kénytelenek feláldozni szabadságukat. Könyvet kér Ferenczytól.

Pestre

Válból
Novemb. 13dikán
1806

Ferentzi Jánosnak
a' falusi lakos
Horvát István

sok vígságot a' városi szépeknél!

Örülök, ha levél által mennél többször veled beszélhetek: azért nem egy könnyen botsátok be hozzátok valami alkalmatosságot, mellyet írásommal meg nem terhelnék. Ismét itt tehát egy két sor. Mit írjak, majd nem tudhatom, ha a' régi szokás szerint jó és friss egészségemről ditsekedni nem akarok: tudok azomban mégis tőled valamit kérdezni. Hány Pesti szép nyilalt szivedbe a' múlt vasárnapi bálban a' sokaság közül? Erről te el nem maradtál kétségkívül, mivel a' bálokban eddig mindenkor szorgalmasan megjelentél, hogy ott égi, és égess másokat. Vaj mit mondok! Most öttlik eszembe, hogy Te ott meg nem jelenhetél korlátba záró punktumaid miatt¹. Talán vasárnap érezted leg először szabadságod el vesztét; talán keseregtél szabad akaratodat nem követhetéseden: Úgy de föl köll néha áldoznunk a' leg drágább szabadságot együdeig azon komor polgárok mellett, kik, neki szokván a' szolgálai engedelmességnek, nem érzik, a' függetlenség édes poharit. — Meg változtat mindeneket az üdő. — Sőt olyan édesnek érzenők e jövődöbeli szabadságunkat, ha azt valaha nem féltettük, és orzöttük volna?

Nem hozom ezeket tovább eszedbe, nehogy nyughatatlan gondosságra vesselek. — Inkább kérlek arra, hogy Márton Német Grammatikáját², melly nálad vagyon a' Magyarúl tanuló német tanítványod számára, úgy nem külömben Schummel Statistikáját³, melly Majernál hever, ki küldjed mentül hamarabb, 's Trézsiről meg ne feledkezzel, kinek, ha róla szaporán nem gondoskodik, inségben nyomorognia köll tunyaságod miatt. Éljen boldogul, és szeress.

[C í m z é s :]

Clarissimo Viro Joanni Ferentzi Heruli Excellentissimi Domini Almásy Praefecto, amico suavissimo a Pestini.

14 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1806. november 17.

Beszámol Révai és egyik új tanítványa között történt esetről. Értesíti Horvátot, hogy könyvét már nyomtatják. Virág Benedek Ferenczy által „diplomatikázásra”, újabb oklevelek felkutatására biztatja Horvátot. Jegyzeteiben kesereg elvált nővéérének Pestre jövetele miatt.

Horvát Istvánnak
a' Váli gyönyörűségekben elmerültt
barátának

Szegény Ferenczy János
magyar áldumást!

Két levelet irsz még én egyet, igen örvendek, hogy a' kies Válnak mulatságai annyira el nem tagadtak, hogy róllam tsak egy kevésbé is meg felejtkezhetnél. Az egyikben nyájas emberségeddel jelen azon gyönyörűségedet, melyet leveleimből veszel: vajha ezen ditséretedet meg érdemleném azokért a' másokban a' sok mulatságok között punktomaimról el felejtkezvén eleve tántzba ragadsz a' hét elektorokba¹; de azután (gondolom, midőn az izzasztó menüetek, kozákok², anglus fitzkándozások után pihennél) kilintseim eszedbe ötlöttek, otthon tartasz. Semmi! még részt vészek én abban is. A' bálok halgass,! rá érsz diplomatikázni! minden vasárnap tartatnak a' hét elektorban, még ezt nem tudtad úgy é? bé lopom még magamat, és – és – amit te is szeretnél tenned – a' Pesti szüzeknek fekete szemeiket! Die schwarzen Augen! meg tekéntem. Bezeg ragyognak Trézsíd szemei is, a' szép két piros artzái között! tegnap voltam nála, 10, i.e. tiz (mert nem adott Ferkónak bankérja³ többet órára) által attam neki neveddel. Mért gúnyolsz? nem mondom meg, hogy tsókol, és pedig ezerszer. Komjeáti Náni a' Bóbits kisaszszonyal Pesten lévén meg látogatta ötet, szorgalmasan kérdezte, hogy híven élsze még.

Révai Miklós 15dikben keszte el magyar *praelectióit*-a' sok plánumok után, még tsak három hallgatóji voltak, de talán ezeket is úgy meg ijesztette, hogy többé elejbe sem mennek. Haljad a' történetet. A' három rendes halgatójin kívül még negyedik is bé' ment tanítására. Ez egy debretzenyi zsidó, arabs, és más napkeleti nyelvekben turkálló Ézsaiás tanítványi közül egy. Itten In. F.R.I.N. Teleki Gróf kliense. Miklós allig kezte el tanítását, erre fordulván tudé magyarul! kérdezte. Tserté tudok felele ő, és pedig székely vagyok, magyarul a' Debretzenyi nagy Grammatikából⁴ tanultam. Erre tudod már, Miklós mit felelt! kezd tovább a' legény ala Teleki ellene mondani, fitymálja állatásait, föl hevül az öreg, semmire kellő buta székely, debretzenyi grammatika bolondja, Teleki számára⁵, tagarodgy oskolámból! és ezekkel eb rudon ki üszte. Az emberséges *maniernek* híre el terjedt már! nevetik Miklóst. hogy olly szép tanításokat tud adni. De bezzeg! egy uj könyvet nyomtatnak már! *Vig László ur* munkáját⁶. A' jövő héten két árkuist ki küldök bizonyságul. Halgass! ne irgy még Miklósnak. Jó megy a' dolog, Kazintzi levelét bé nem iktatja⁷. Az okos Censor, bátor az öreg tagadja – meg keresztelte.

Virág ép, egészséges. Bartalisodat⁸ maga levelével egyetemben ki fogja küldeni, de plánumoz Vig László uramra, és a' Váli Pelébányos urra⁹ azt akarja birnyi, hogy diplomatikázván *Notitiam Parochiae Valiensis*, irnának. Szükségesek a' Diplomák, ötsém, úgy mond, az olly plébányiákban sok hever – Hever Pista – *matrikulára* való diplóma!

Miska Pristaldusnak¹⁰ uj köpönyekje vagyon, bizonyosan nem tréfál már, meg házasodik, hasasodik is már. A' verseket készétstsük! *Argumentom* elég vagyon. Sz. Miklós nagy vitéz volt, ennek nezettségét nagy dütsősség szaporíttani.

Kultsár tisztel, köszönyi barátságodat, bé fogja iktatni mennél előbb. Irási-

dat még sem atta kezembe. Sürgetni fogom. Naívidert¹¹ akarja magyarázni, biztatja a' Bétsi ágense!

Illósvay Palugyaija¹² már ki jött. Kultsár *proclamált* elejbe. Szokása szerint a' többi közt arra fakad: *Nagy dütsősségére válik a' Magyar nemzetnek*, hogy a' Rómánokat kedvelli!

A' terminusra nem jössz el. Hogy vagyon Processustok¹³? hol vagyon János ágenstek¹⁴? még nem láttam Pesten.

Potyondit tisztelem. Pénzét vissza küldöm. Tsak egy forintot – mert a' réz pénzt bé nem tehettem levelembé – adgy 10. garast hozzája.

Imre urfiadat tsókolom.

Két leveledet Tek. Kováts Ur atta kezembe. Egyet andriskó hozott hozzám. Ezt akartad tudni! *Trézsinek, Markosnak, Miklósnak, Bentzének*, a' hazosodni akaró *Pristaldusnak, Schédiusnak, Kultsárnak, Müllernek* miért nem irsz. Tzamat, Kovátsitsot tisztelem gyönyörű nevetskéddel.

Markovits lelki, és a' te javadat mindenkor szívéből ohajtó igaz lelkű rátz, horvát, vagy serbus Muki barátodnak el sültt puskája. A' nagy termetű volt Correpetitor, vagy Festetits Gróf Expeditorja Préfectussá lett. Bezeg *perüssemus, ni perieramus!* Szüts a' természeti törvény supplense.

Rachovetz reám sem néz; annyira el merült, hogy mit *praelegáljan*.

Markos tisztel, igaz barátságát naponként tapasztalom jobban jobban. Magyar ő, nem Tót, vagy Horvát sógor. Végteére kérek, Pistám, tekíntsd meg írásimat, amit már el küldöttél, le irtam örömmel, szaporítsd ezt kérek. Javaslom a' némettség kedvéért az antropológia fordéttását! A' Váli Tusculánomban¹⁵ minden ugy megyen, mint a' gondolat, tsak gondolkodgyál róllam is. Tsókollak.

Proscriptum. Könyvedet, mivel sok szép aesthetikai értekezéseket foglal magában, magamnál tartottam. Már a' 3. lapon lévő *Moses'* képérül, melyet Michelangeló remekül készített, így *firtál* Prange. Der Kopf hat einen Bert, welcher vielmehr einem Räuber zugehört, und gleicht dem Kopfe eines Satyrs mit Schweinshaaren¹⁶. – Ezek gyönyörköttető képzeletek. El olvasván ollyas üres óráimban azonnal el küldöm.

A' Kultsárhoz küldött írásodban mik ezek Pistám! *magam* gyűjteményemben is. Kultsárnak bár a' maga hibája *léppen* olly hamar tűnt volna szemébe. –

Tertina árkás bojtár taval a' Papi rendet azon verseiben, melyeket Szerdahelyi neve napára irtt, meg motskolta¹⁷. A' feleletet meg szerzettem számodra¹⁸. Torkára verik a' Jénai m e m b r u m s á g¹⁹ büszkeségét! – –

Barátságos jegyzések.

Szomorú dolog édes Pistám! a' testvér néném²⁰ el hagyván Palotai sógramat tegnap Pestre nyakámra jött mindenestül. Hamarjában nem tudván mit tennem, egy holnapra Nénédnél²¹ fogattam föl neki szállást, és kosztot. Beteges, ha egy két holnap mulva helyet nem kap, hogy tartom ki nyomorúlt a' nyomorúltatt? Pápára semmi mód nem akar mennie. Mi tévő legyek, adj tanátsot. Bár Fejér várat, vagy más közel lévő városban kaphatna helyett.

Nénédnek neve napán örvendeztem, tiszteletére volt a' ma édes képzeletekben tündődő katzér menetske a' te kegyes, 's töled gyakorta tréfába üzött Law-nernéd. Azt izeni, hogy majd meg haltt. Erre én azt feleltem, hogy azért volt

közel a' halálhoz, mivel Tégedet nem láthat. El hittettem véle, hogy te minden hozzám küldöttél levelekben hozzá való nagy hajlandóságodról emlékezel, és ezer 's meg ezer tsókokat izenel néki. Tisztel.

Nénéd azon esetre, hogy Pesten fogsz lakni, egy szép ágyat, uj paklannal készített számodra. Irgy nékik, el olvasd.

Markovits nálam volt ma, gondolom nem annyira barátságos látogatást kívánt tenni, mint sem általam a' Kováts Pepi^{2 2} előtt tetszeni. *Rachovetz*, és a' többi képzelte Antecessorok catedrára talán sohasem ülnek. Lángi Referendárius octoberben itten volt, Szüth ennek azt jelentette, hogy az uj candidátusok nem a' Római törvény tanítására valók. Ennek az lett a vége, hogy *concursum* fog rendeltetni *Pestre* és Bétsre (a' magyar catedrákra) és így *Juris Civilis Romani*, omnino Professores, omnino non Ungari, omnino, qui istud studium omnino, sapientiam omnino seculorum Aestimare omnino nesciunt, sed Viennenses omnino erunt.

15 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1806. november 18.

Neheztel Ferenczyre, amiért Révai beszédéről Kultsár lapjából kellett értesülnie. Ferenczyhez több, történeti, diplomatikai tárgyú kéréssel fordul. Szól két legújabb munkájáról.

Pestre

Válból
Novemb. 18dikán
1806.

Ferentzi Jánosnak
régi barátának
Horvát István
minden jót!

Tele valék várakozással kegyelmes Aszszonyomnak Pestről haza jöttek, vélvén, hogy egy sereg írással meg fogsz bizonyosan gazdagítani: azomban nem kevés szomorúságomra minden reményem füstbe ment. Te nem írtál két levalemre: én pedig a' Pesti dolgokról 's történetekről semmit sem tudok. Lásd, ha így hagysz engemet szomjúhozni olyankor, midőn szomjúságomat leginkább kívánnám elűzni!! —

Révai lektzéi előtt beszédet tartott, 's azt én a' hozzánk későn jövő Hazai tudósításokból kényszeríttem meg tudnom¹. Kultsár, tudom, jelen volt azon, ha mindjárt kevés foganattal is. E' tudos férfiu egynéhányszor, sürgeti már, hogy a' nyelvet tanulni illik, szükséges, köll: de ön maga még sem tanulja azt, noha bizony jól épen nem tudja. Sérti szemeimet fölöttébb olyankor, mikor Révairól ír, a' *lépjen* kifejezés². — Most egy furtsa modi hozatik szokásba nyelvünkre nézve. Mindenik őti, 's kiátja: Tanulni köll a' nyelvet, 's a' dolog a' merő kiáltásnál marad, a' nélkül, hogy a'hoz derekasan hozzá kezdenének. Nintsenek nyelvünknek hasznára az illetén szemfényvesztő játékok. Keveset szoljunk és kiabáljunk inkább, 's e' mellett sokat művelkedjünk. —

Hogy még egyet szóljak Révainknak beszédéről, ide irom, ha mindjárt nevetsz is rajta, hogy én azt November második napán reggel virradóra meg álmodtam, hogy Révai valami beszédet mondani akar. Föl ébredvén álmomból tüstént kérő levelet szándékoztam Miklósunkhoz küldeni: de vissza tartott az írástól tavali, és harmadévi történetem. Ezen esztendőben majd meg vert,

hogy illyes valamit sürgettem. Így abba hagyám a' dolgot, melly hála! kívánságom szerént esett meg. Küld ki a' beszédet néhány napra, ha szerét ejtheted. —

Szorgalmazdra kiváltképen nagy szükségem volna mostanában, 's nem kétlem meg teszed azokat mind kedvemért, a'mik tőled üres óráidban ki telhetnek. Először is tehát üsd föl Muratoriust *Antiquitatum Italicarum* Tom V. pag: 281. et seqq. és pag. 852., 's a' mi ott az 1192*diki* Pápai adóról vagyon, írd ki mind, ha nem sok³; ha pedig igen sok volna, a'mit nem vélek, tudósíts a' meny-nyiségről. Másodszor szerezz nekem tsak egy hétre valakitől Kaprinai Diplomatikájának második részét⁴, és Szirmaynak *Notitia Comitatus Zempléniensis*-ét⁵. Ezen utóbbikat, reményilem, Tek. Tudós Miller Jakab Urnak kegyes szíve, és hozzám viseltető szeretete tőlem meg nem tagadja. Harmadszor Miskától kérd el Szirmainak *Notitia Comitatus Ugotsensis*-ét⁶. és Révaitól, kinek kezeit tsókolom, a' győri püspököknek lajstromokat⁷, mellyet valami Kármelita Atya készített. Minek mind ezek? Peretsenyit, 's a' szirmaitól ki adatott oszlás levelet jól meg köll (Peretsenyi szavával élén)*firtatni*. Egy lépéssel tovább igyekezem lépnem mint ez előtt, 's neki esem az oszlás levélnek, melly nem tsak későbbi fordítás, hanem, a'mit ez előtt még nem állattam, valóságos *ál levél*⁸. — Búzgóbb lészen az utóbbi Diplomatikai tsata az előbbeninél. — Ezenkívül írok valamit Szent István pénzeiről, és a' leg első Győri Püspökről is.⁹ —

Kin létemtől fogva igen sokat munkálkodtam a' Hazai dolgokban. Két gyűteményeim, valamint sok fáradságomba teltenek, úgy fölötte hasznosak. Az egyik *Sphragistikai készület*¹⁰, mellybe valamennyi eddiglen ki adatott pötséteket össze írogattam; a' másik *Magyar Ország Archaeológiájához való készület*¹¹, mellyben a' szép mesterségeknek nyomaik és hagyományaik egybe hordattak. Ezek legelső gyümöltsei Váli lakásomnak. Ki jöttömkor azon leg jobban aggódtam, hogy itt majd semmit sem dolgozhatom, a'mi hasznos lehetne: de most már látom, hogy a' dolgosság mindenütt találhat magának foglalatosságokat.

Tiszt. Révai és Virág Uraknak, kiket én mennyire tisztölök, ön magad tudod, eddig régen írtam volna, ha attól nem tartanék, hogy ők a' *Te* barátságos írás modáért talán reám meg neheztelnek. Pedig én a' sok Tisztöletes, Tisztölendő, Tisztöletes, Tisztölendő Ur szavat épen nem szenvedhetem leveleimben. Olyan az, mind a' tudatlan beszélő szájában a' számtalan *mongya*, *mongya*, *aszongya* kiejtés. Miért piszkolnám be illyeténekkel leveleimet? — Tudom ugyan, hogy Ők nem kívánnak szükségképen a' Magyar szívtől tzímekeket, de tanátsosb még is nekem Ifiú embernek, bár jó barátok vagyok is, vigyázva tenni mindeneket, mintsem hebehurgyáskodni. Mihelest engedelmet adnának a' barátságos levelezésekre, azonnal volna írásra való tárgyom mind a' kettőhöz. Tisztöld mindkettejüket nevenben: mindkettejük Vezetőim 's buzdítóim voltak a' Hazafiúság ügyében. —

Funkéből készíttetted fordításodból¹² valamellyik nap ismét küldök be hozzád egy-néhány félárkust. Nem hinnéd, melly lassú munka azt által olvasni 's javíthatni: egy nap, ha mindég mellette ülök is, pedig mikor tehetem azt?, alig olvasok többet belőle egy árkusnál. Szüntelenek Nálunk a' vendégek, 's azokat nekünk köll nap estig mulatni. — En már türhetőképen lovagolok egy gyönyörű ménylovon. — Élj, boldogúl. Mind Trézsimet, kire gondod legyen, mind Téged ezerszer tsokollak. —

Sk.

16 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest [1806. november 18–27. között¹]

Pótolja a Révai beszédéről elmaradt beszámolóját. Sajnálja Révait, akinek törekvései a magyar nyelv ügyében nem találnak kellő visszhangra. Örül Horvát két újabb művének és további szorgalmas munkára buzdítja.

Válba

Pestről

Horváth Istvánnak
régi barátának
Ferenczy János
minden jót!

Nagy örömet veszek én minden leveleiből; de leg inkább az utolsóban különösen gyönyörködtem. Kedves előttem boszongódó panaszkod, melyet két leveleldre későbbben, mintsem reménletted volna, felelvén, fölgerjesztettem. Azzal leg jobban meg bizonyítottad, mennyire betses előttem írásom, midőn a' Pesti történetekről mindeneket akarván tudnod, halgatásombúl szomszúsággal epedezel, mellyet hogy ha én üzhetek el leveleimmel, bizonyos légy abban, hogy ezekkel bőven foglak terhelni; tsak ollyas valami történyen, amit a' véled való közölésre méltónak ítélnék. Hogy pedig Révai beszédét a' Hazai Tudósításokból kényszerítettél meg tudnod, nem annyira az én restségenből, mint sem a' beszédnek különös mi voltábúl, és eztet tárgyazó környüállásokból történt. Ezen beszéde Révainak nem más vala, mint szórúl szóra a' harmadik *Prolusio*², mellyet az öreg, amint jól tudod, mind egyéb, mind leg inkább a' Vármegye Urai között gondos reménységből szorgalmasan el osztott, mivel pedig sok tapasztalásiból böltsen tudta, hogy a' Magyar tiszt urak az illyes ajándékokat tsak magasztalni, nem pedig olvasni, tanulni, arról gondolkodni szoknak. letzkéje előtt el mondani eltökélette 's el is mondotta, jelen voltak, meg hivattatván a' Vice ispánnal³ együtt majd minden Vármegye tisztei, jelen voltak több idegenek is, jelen volt a' nevendék papság, de fájdalom! a' többi ifjuságból igen kevesen, sőt Kelemen, Sax, Schédius Tanítókon kívül más senki meg nem jelent. Kultsár tudósításaira tzikelyeket hajhászván leg első meg jelent. Az öreg tudós beszédét mint valamely Catilina ellen hazáját védő Tullius⁴ hathatosan el mondotta, minnyájan tsodálták velős ki fejezéseit, erős állatásait, fel hevültek buzdító szavain, azt allig végezvén el az öreg minnyájan környülvették, 's magasztalván, 's hogy beszédét, melly a' hazai búzgóságának ritka bizonyága, mennél előbb nyomtattatná ki, sürgették, kérték, biztatták. Nem volt pedig ezek közül egyis, kinek az el mondatott. *p r o l u s i o* régtül fogva szobájába méltatlanul nem heverne. Bóldogtalan öreg! ami örömet a' jelenlévőknek szokasságokból, ugyan annyi boszuságot gondatlan restségekből vett. Böltsen mondd Pistám, és kérdezed, mit jelent az és merő kiáltás, mellyel kiki a' nyelv tanulást javalja, nógatja, de ahoz derekasan hozzá fogni épen nem sokan látszanak. Nem más ez, mint azon hahota lárma, mellyet tüztámodáskor az arra tólongó pór nép szokott támasztani, mindegyik fut, kiált, biztat, riét, de a dologhoz igen ritka fog. Így ejtik szép ősi nyelvünket hamuvá a' sok nyomorúlt kiáltók!

A' miket szorgalmatosságomtól kívánsz leveledben, a' héten, amint bajos foglalatosságaim engedni fogják, véghez viszem. Miskánkkal már öszve találkoztam, 's tőle Szirmai *Notitia Cottus Ugotsa* kértem⁵. Nála, úgy monda

nintsen, de ha volna, bizonyosan vissza mind addig nem küldi, méglen te rest, tunya, lajhár, a' sok vendégségekben elmerült váli vigság *S e c r e t á r i - u s s a* neki jó és igaz barátodnak nem irsz. Bezzeg meg felel a' Pristaldus azon titkos kérdésedre. *Meg emlékezik e' róllad valaki Pesten.*

Miklós após a' Győri Kármelita munkáját⁶ mennél előbb bé kötteteti, által fogja nekem adni. Levelednek azon sorait, melyekben rólla emlékeztél, előtte el olvastam, köszönyi szives emlékezeteted. Sőt arra, hogy a' levelezést kívánságodra el kezheted azt felelte, hogy ő a' *Te* írást helybe hagyja, ön maga minde-
nekkel ezzel élván levelez: bátran írhat sz hozzá, és annál kedvesebben veszi íráso-
dat, mennél előbb a'hoz fogsz. Fogygy Pistám a' magyar pennához, tiszteld meg a'
munkás atyánkat szabad Római szállás módával, ennek oktatásai vezettek té-
ged nyelvünknek titkaira, ennek hazai búzgósága hevéttette szorgalmadat, amit,
hogy meg vallaszsz, örömmel veszi, halja, olvassa. Virággal kívánságodról ma
Budán lévén, 's hozza kevesé bé fordulván szólottam. Már ennek kényes, és el
bizott büszkesége tsak ugy engedte azt meg, hogy tsak a' levelekben, melyeket
hozzá irsz, nem pedig valamelly nyilván való írásban élj a' *Te írással*. Bátran
tsiklándoZHatsz meg tehát a' véres költőt: tsak kezgy a' dologhoz, ditsérd, ma-
gastald – ezen hízik a' Bentze barátosan!

Kultsártúl már háromszor kértem írásodat, méglen meg nem kaptam. Irgy
neki, én ugyan többé *f i r t a t ó* szeme elejbe nem megyek.

Hogy a' Váli magányosságodban, olly nagy fáradozással törekezel a' tudós
készületekben, igen örvendek. Szép igyekezeteted jelenti a' *S p h r a g i s t i k a i*
k é s z ü l e t, de Hazánk *A r c h i o l o g i á j a* sokkal fönségesebb, betesebb
munka leszen. Ez által fogod édes Pistám a' Hazának betsületét, mely tégedet
minden üdőben lelkesített az idegen nemzetek irigységök ellen oltalmaznod,
lássák ezek, és a'kik hazánkfiái közül némelly henye káboságból utánnok indul-
tak, hogy Árpád bátor maradéka nem annyira forgatta vitéz, és győző karjaiban
az őket rettentő fegyvert, hogy az ötet tsinoséttó szép mesterségekből kebelé-
ben nyomdokait nem mutogathatná. Örök dütsősségünkre, sőt, amint bátran
gondolom, boldogságára fog az a' Magyar nemzetnek válni, hogy a' szép tudó-
mányokat, ezeknek már fölsőbb paléroztatásokban, a' külső nemzetektől vala-
melly római mohósággal el nem ragadta, hanem a' józan ész jussait meg ösmér-
getvén lassanként erejét fejteketni iparkodott. Boldog Isten! Sokra mentünk
már. Mik Heltainak énekessei⁷ egy Virág. Himfi dalaihoz⁸. Mi Erdősnek nyelv-
tanétása⁹ a' halhatatlan Révai munkájához képest. A' tsinos göröknek eleve
gyenge versszerzői valának! ilyenek voltak a' mi Joculátoraink, végtére böltse-
ket, igazság nyomozó történet írókat, szép mesterség remek munkait szemlél-
het! ezeket kezdjük mi nem más, hanem saját ereinkre támozkodván már job-
ban jobban szemlélni. Látjuk mire jutott Német, Prussus ország, a' tsinosságban
vetekedni mert, a' nagy Frantzia nemzettel, ettől akart orkosodni. Mi az idegen
vélekedéseket tsak meg vizsgáljuk, nem pedig mindjárt tagadjuk. Benne nem-
zetünkben a' vitézi lélek, ez boldogétja a' Nagy nemzetet, ki még a' leg nagyobb
tsinossága után is a' vitézi tudományban kezdette dütsősségét ragni. Két
dolog vagy on ugyan, ami valamelly nemzet hatalmát fön tartja, és öregbíti, a'
vitézi lélek, és a' tudomány szeretet. Ezeket mindenkor ugy köll öszve tsatol-
ni, hogy az utólsó az elsőnek engedjen. Mert a' melly nemzet vitéz volt, nem
tsak a' maga birtokat meg tartotta, de öregbétette is. Ezen mesterséggel törte
meg Taksony a' gonosz alemannust, Hunyadi a' rabló törököt, ez által virágza-
nánk mi, ha Pistám a' vakéttó tudományok elnem gyengétették volna vitézi

szívünket. Bár, amint hogy dolgosságod foglalatosságot mindenekre találhat, arra is tekinténél készülteidben, mi volt ami a' Magyar nemzetben a' vitézi lelket fön tartotta, mi öregbétette, és utóbb gyengéteni kezdte. — Légy egészségben.

Barátságos Jegyzések.

A' levelet, mellyet aszszony Nénéd neve napjára küldöttél, el olvastam előtte Sógor jelenlétében, Meg illetőtten azon öröm könyekre, mellyeket téged bizonyára igen kedvellő nénéd Örömebül hullasztott. Tisztel, köszönyi atyafiságos meg emlékezetedet. Mind azokat, mellyeket kívántál, viszontag, ohajtja. Nénéd testvéremhez, mellynek itt létele naponként szomorít, sok jókat mutatván igen lekötelezett. A' Sógor ismét *Luftbe* jár, pattogni, pörlegedni kezd — Nénéd elle ne sokat panaszkodik.

Trézsídhöz holnap megyek.

Potyondi könyve péntekre készül el — 1–26x kérnek érte — a tejedért 36ot x. *Pista* nagy szükségben heverek. külgy kérlek vagy 10 for. meg szolgálom. *Kovátsíul* értettem, hogy advocatus Pauperum *Spillenberger* leszen bizonyosan. *Miskának* írj, miért idegenited el *Pristaldii ütstse*, haragszik reád.

Markos tisztel. Örömmel olvasta leveledet. Azt izenyi, hogy, mivel a' magyar harángthoz harangozóra vagyon szükség, tejed az elsőség — ajánlani fog Majerfinének, ezzel köll a' fizetésedről értekezned!

Még ahéten fog irni Bentze —, amint beszédébül értettem. Mit tsinály *Raffus*, énekel é Sz. Margitról mennyei dalokat.

Mit boszontasz ezekkel — mindenkor vendégségben töltöm üdömet — rugjon meg a' nagy kantsa, mellyen a' napokban a' la' Pegasus lováglottál. Hány fontal nehezebb a' váli ületed?

Imrét tisztelem, és kérem, hogy a' kedves pipa szárával ütögessen meg, mit aluszol annyit — —

Bé volt már levelem pötsétölve, A' mikor Majér magához hivatott, és Horvát Andor levelét által attá. Nem kétlen már neked is irt — azon verseket küldötte meg, mellyeket Vilt Püspök tisztöletére danult el^{1 0} —

Az első sor nem tetszik nekem mi az *székire föl ülte*^{1 1}.

17 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1806. november 27.

Elégedett Kultsárral, aki legutóbb beküldött munkáját kinyomtatta. Érdeklődik Révai plánuma, továbbá Ferenczy magánélete felől.

Pestre

Válból
Novemb. 27.dik
1806.

Ferentzi Jánosnak
kedveltének
Horvát István
ezernyi tsókokat!

Egyszeribe Fehérvárra indulok, 's ma talán ismét vissza jövök: nem irhatok tehát sokat az üdő rövidsége miatt. Tsak azt akarom eszedbe hoznom, hogy én egy alkalmatosságot sem botsátok el hozzád levél nélkül: ide pedig sokszor érkezik Pestről valaki, a' nélkül, hogy hozna levelet számomra. Ez arra int, hogy

szorgalmatosabban írn, mert leveleid nekem nem csak vidámságú, hanem egészségű is szolgálnak, midőn a' számtalan rólatok folyó gondolkodásaimnak végöket szakasztják.

Kultsár szorgalmával most egyszer igen meg elégszem, ugyan is hiba nélkül jött ki az, a mit utólján számára küldöttem, ha az s. mellől ki maradott C.-ről (senatus Consulto) szót tenni nem akarok, a' mi magában ugy is tsekélység. —¹

Előjöttek e' már Tiszteletes Révai Miklosunknak Majus és Minus Plánúmai? Be hozatik e az idén a' Tanításnak új Moda? ezekről tudósíts.

A' fekete szemű leányt a' hét választó Hertzegeknél heába keresed. Én falusi ember létemre is tudok valamit Férhöz meneteléről: Te a' városban történt dolgokat sem tudod? Tziglédén, vagy Kerepesen lakik, ha jól emlékezem — Ne bánts, annál jobb számodra sorsa: hiszen kedvelled te a' fekete szemű menyetskéket is. —

Add kézhöz leveleimet, 's engemet viszontag szeress, és írn minő hamarább. —

18 Ferenczy János Horvát Istvánnak
[Pest, 1806. november 27—30. között¹]

Biztatja Horvátot, hogy írjon Vitkovitsnak. Szól Horvát kedveséről, Szalmássy Terézről.

Horvát Istvánnak
ezer tsókokat
a' Német Mademoiselle helyett
Ferenczy János!

Biztatlak, sőt kérlek, intlek, nógatlak, hogy mennél előbb Miska barátunknak egy két sort írn. Minden okaidra, mellyeket nyájassan, és elmésen öszve hurtztulsz, csak azt felelem: a' Diplomatikus Pristaldus Pirintzipálisod. Ő adott bizonyság levelet, hogy valamelly ügyésznél kölletett volna magadat gyakorolnod! illendő tehát, hogy pativárista uram előbb tisztölje még oktató, és mellette füllentő urát, előbb tzirókálja meg a' la Mojes tündöklő képét levelével, mint sem a' Pristaldus köhötsölő melledre irt küldjön, a mit ha akarsz, egy által gyakorosó jambus dallal véghez is viszen. — A' napokban Kultsár Urnál jöttem véle öszve, bezzeg fénylet szép artzája, de fekete szömetskéji szikrákot hányván csak azt jelentették, hogy Pristaldus uram ala Peretsenyi Latzkó a' Budai hegyeknek terméseit nem utálta azon nap meg. Ugy pörgött nyelve, hogy ha Trézsid a' német Dáma karazérosásodért örökre el hagyott volna, ő mint Sz. Miklós szent széke ügyészsze öszve békétett volna kegyeseddel. Trézsi kezembe att a' szerelmet okádó leveledet, és azt izeni, hogy ő csak azon örül hogy csak a' faluban kapnak szépségeden, nem pedig a' városban, itt nem köllesz másnak, csak néki azonban valamelly furtsa szökéseket ne tégy a' Mademoisellel mellett, nem hizem a' mély, és szivet repesztő sohajtások között te nem mondtad volna a' kegyesnek. *Se i i e n S i e m i r g u t !* Ő pedig azt felelte volna — *Ah que vous êtes bien brav Monsieur Horvát!* Azért Trézsi nem többször, mint tiz ezerszer tsókúl, és ha Pestre jössz, ugy meg ölel, és tsókúl, hogy nyájás szád öszve rántso-sodván, kezeid, lábaid el senvedvén többé a' Budai Mademoiselle karjait nem foghatod, sem hozzá, midőn maga van a' te váli terjes magánosságodban, bé nem mászol hozzá. Jobb volna, még ilyen aventürekkel búséteod hűségét, mézed ragnál, vagy fülevet szörpöketnél, melled ugy is zörög. Jöjj csak

Pestre majd ad Brusttejet. Meg parantsolja, hogy illy hideg üdőkben az eklésiába ne járgy, imádhoz Sz. Margit tisztöletére a' nagy tölgy fa ágyban hason hevervén tiz olvasót, minden nap kell föl 11. órákor, nekem pro diligentia et voto írj minden alkalmatossággal, és Trézsidnek mennél előbb.

19 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1806. november 30.

Rákóczi kiáltványát visszaküldi, felhíva egyúttal figyelmét a fejedeiem bölcsességére, egyenes jellemére. Sajnálkozik Ferenczyn, hogy el kell tartania Pestre költözött nővérét.

Pestre

Válból
Novemb. 30.d
1806

Ferentzi János
kedveltének
Horvát István

számmtalan tsókokat, 's minden jót!

Bele tanúlsz lassanként a' szorgalmatos, és számosabb levél írásba nem kevés gyönyörűségemre. folytasd, a' mint most kezded; így nem fog engemet ezután szomjúság epezteni. Könnyebben piheg göthös és huruttal rakvás mellem, ha valamit olvashatok Rólatok, kikért élek, és halok. Magánosságom ha éppen szomorúvá nem téssen is egészen, leg alább vagymí keveset mulat, mert egy felül a' vég nélkül való imadkozással egybe tsatoltatott templomozás ragadja el a' drága üdőt; más felül pedig alig beszélhet valamit lelkem szabad gondolkozása szerént. Ezen utolsóra nézve nem sokkal különböz állapotom azon durva szerzetseknek életöktől, kik, el akarván nyomni a' szájnak természeti kötelességeit, ostoba tsendességben akarták meg nyerni a' halhatatlanságot. Tsak az a' szerentsém, hogy mind e' mellett még is dolgozhatom olykor olykor, 's gondolkodhatom ön magamban szabadon, bár véleményimet senki előtt ki nem fejezhetem is.

Rákótzinak, a' XVIII.dik század egyik leg tisztábban 's leg világosabban gondolkodó halhatatlan érdemű Magyar fiának, rendelését, melyet hozzám küldöttél, mély köszönet mellett vissza küldöm, 's ajánlom gondos figyelmed, és őrizeted alá. Meg érdemli az olvasást: mert lehetetlen örömmel nem érteni belőle az iparkodást, mellyel a' Magyarat Magyar polgár társával meg egyeztetni igyekezett a' józan észnek bölts javaslásai szerént. Tudta ő a' vért óvni a' Religio dühöségei ellen; tudta bár Helvetiust soha sem olvasta is, a' természetnek ime' tanását: „lebe für dich, und deine Mitmenschen! — és „sey ein braver Bürger!“¹; ösmérte a' tsalfa embereknek mesterséges szövevényeiket; érzette, egy szóval ki mondván, az a'kori Német Tyrannusoknak áskálódásaikat, és gonosz lelkűségöket. Ezekről soha sem elmélkedhetem szívreható ihletődés nélkül. —

Nagyon sokat biztatsz arra, hogy Vitkovits Miskánknak, a' mi víg kedvű Pristáldusunknak, levelet írjak. Ezt én Pristáldus uttse meg nem teszem. Miska azért, hogy új köpönyege legyen; hogy házasadni készül; hogy lanta Peretsenyiként föl olvasztja a' Duna jegeit; hogy énekelni tud édes kellemetességgel; hogy boszontó, és tüdőt gyullasztó jambokat készít. nálam nem nagyobb Ur. a' barátság tekintetében. Miért nem ír ő hozzám, ha leveletem venni kívánja? Vallyon a' falusiak írnak e a' Városiaknak ujságokat, vagy ezek amazoknak illendőb-

ben? Nem feledtem el, hogy Gyórré, 's Tétre még most is küldi hozzám levelét. Hogy mer piszszeni ellenem adós létére? Tőlem ugyan, még ön maga nem ír, levelet ne várjon: mert ha valójában szándékom volna is az írásra, nem tudom mit írhatnék innend, hol nintsen lakok a' szelíd tudományoknak. És ha egy jó barát levele örömet, és vigasztalást okozhat a' másik barátnak szívében: ugyan mellyikünknekvagyon arra nagyobb szüksége? Ő gyönyörködik a' nagy városban, és tí közöttetek: én tőletek el válva hallgatni, 's komoly tekintetű lenni kéntelenítetttem. – Itéld meg magad, mellyikünk részén álljon az igazság, és fontos vádolás. – Hogy pedig én rest, 's tunya volnék, arról szót sem méltó tennem. Tudod hány levelemet nyerted kezedbe; tudom hányat küldöttém szét más ösmerőseimhöz is. Mióta Válban vagyok, egyebet sem teszek a' sok levél írásnál, és véghetetlen munkálkodásnál. – Még egyet védelmemre. Miska egy üdőtől fogva (hihetőképen mióta Peretsenyi levelét vele közlötted barátságosan) közöttünk magának némű némű tekintetes méltóságot kívánt szereznie, el annyira, hogy ez idén tsak nagy esdeklésekre mutatta meg Pesti kies magánosságomban tündöklő képét: el szenvedjük e mi ezt, kik mind ketten a' Romai egyenlőség lelkétől lángalunk? Megköll alázni az illetén tréfás nagyra látást, hogy a' barátság Respublikájában düledéket ne okozhasson. –

Nénédnek hozzád jöveteléről mit szolljak, alig tudom. Elhiszem hogy az reád fölötte galibás terheket halmoz: de ha ezekről elmémet fárasztom, saját környülállásaim ötlenek eszembe. Egyenlővé vált erre nézve ismét sorsunk. Fontold meg árvaságát, 's indulj könyörületes segedelemre. Tégy vele annyi jót, a'mennyi Tőled ki telhetik, 's addig, a' meddig fön uszatsz a' terheknek hányó 's vető habaikon. Nem de én ez idén magamon kívül két árvát tartottam, neveltem, tápláltam² tsekély jövedelmemből, 's meg is a' mellett könyvekre is temérdek sok pénzt költöttem? Elő segíti maga a' ditső természet, 's a' szerentse a' nemes szándékot. Erre bízd dolgodat, 's nem fogsz bajmolodni a' nyomorúságokbanis. Élj boldogul, és szeress.

20 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest [1806. november vége¹]

Idejének egy részét Virág Benedek és Révai Miklós társaságában tölti. Tudatja, Kultsár panaszkodik, hogy lapját szedett-vedett írásokból kell összeállítania. Figyelmezteti Horvátot, hogy perüket ne hanyagolja el.

Válba

Pestről

Horvát István
Kedvesének
Ferenczy János
minden boldogságot!

Ezen jó alkalmatosságot soraim nélkül hozzád el nem botsáthattam, ámbár ollyas véled való közlésre méltó dolgod nem irhatok. Szives barátságod örömmel halja azt, hogy téged kedvellő Jantsid ép egészségben vagy, ezt ohajtja a' Váli vig lakosnak is, kinek, mivel másról nem panaszkodik, mintsem, hogy óráit a' kellemetes vendégségekben tölti, dolga igen jól megyen. En ezektől távul esvén szomorú órátskáimat Plutarchust olvasásban töltögetem, ollykor, amiben minden mulatságom áll a' magyar tudós *Keletnek* (a' la Kultsár) két oszlopait Miklóst, és Bentzét meg látogatom: amaz üres erszényérül mindenkor panaszkodik-

ván tsak hamar ki indít szobájából; emezzel gyorsabban járok Lengyel Ország kebelében, mint a' győzhetetlen Napóleon! Ma voltam nála. Crakóviában már ország gyűlést rendeltünk! azomban Ötsém, ugymond, bezeg meg igazult Theophila éneke², lád, ez ezen boldog üdöket előre jövendölte. Erre én Verseghi Bátyád agláját³ ma olvasván azt gondoltam: Theophila katona legény, Versegi a' poezisban a' metrumot a' katonai masirozó lépetekhez szabta, Bonaparte ezeket meg kettőztette, 's könnyen eljuthatot annyira, hogy Theophila éneke meg igazulhatott. Kultsárt is meg látogattam, de írásid nélkül jöttem el tőle, sőt némelly híres Bihar Vármegye R e s c r i p t u m á t⁴ attá le írásra. Ő is már magyar Ádelung szerént panaszkodni kezd, tegnap öszve jövéen véle azt mondá: mint T o l d i l o v a a' s z e m e t e k e n s z e d e ö s z v e t u d ó s é t á s a i m a t⁵, ekkor jött kis poltából ahonnan ad plocamandum könyv kathologust hozzott, és azt feleltem: lucri bonus odor! – Igaz Bentzétül ma hallottam, hogy Kultsár pántlika főstő is akart már lenni!

A' könyvek még nem készek. Müllert sohol sem látom, irgy neki, talán hamarabb ki adja a' kívánt könyveket, én általlom tőle kérni; a' Királyi Tábla ülésén már kétszer voltam. Spillenbergerhez megyek a' jövő terminusban practicálni, Kovátsnál a' terminus különös, definiáld kérlek: Tsak a' futkozásban áll.

Ird meg tudós firtatásodat, (jobb volna fartatásodat) a' Horvát részéről.

Kaptálé már Győrül leveleket? aluszékony vagy, sub titulo Processus mért nem ugrasz Pestre, majd annyira meg hízol, hogy meg nem ösmérhetünk. Markos, boldogtalan eset! még most is I n v o l u t i o n i s f e s t u m o t ü n n e p ü l. Hidd el, már két alkuban voltam, de a' festumoktól rettegek. Leheté Váiban Elizeumban mennyi? meg hízol – meg lakol – Markovits tegnap (Tsötörtökön!) Praelectióról jött az Universitásból. Tomtsányi beteg – ő megy in *proximo collégió!*

Igaz édes Pistam. Sok periodusokat, eryákat köll faragnom, hogyha ezen alkalmatossággal a' R i e f e l l könyveit⁶ (két tómus) el kérnéd Potyondy Tiszteletes Urtúl számomra. Holl voltál, midőn Heinrich könyveimet Miklóshoz horta, a' Rhetorikos – (orátorokat) könyveket mind el ugratta az ásinus – Murétusomat⁷ is el vitte. Ki fogytam a' sok Periodusokból, taval mért tsináltattal annyit?

Hogyha haza irandaz, tiszteld nevemmel Urad Bátyádat, Aszszony anyádat, és Ötsédet.

Kölle e' Diplomatikus könyv masd jöt ki Beotziában (N. Váradon) Notitia Episcopatus et Capituli Magno Varadiensis per Keresztury Historiae Pragmaticae Professorum⁸, vagynak magyar diplomák is benne.

Juhász Joska archivárius lett az Eszterházy Hertzegnél – 300 Rf. és 6, öl fa a' füzetése. Tisztel, 's köszönt.

21 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1806. december 1.

Örül, hogy Ferenczy szíven viseli perének alakulását. Elküld Horvát Endre legújabb verséből néhány példányt. Birálja Kultsárt, aki gyenge írásokból állítja össze lapjának számait.

Ferentzi Jánosnak
szíve felének
Horvát István

az alkudozásokban jó szerentsét!

Tova vagyon Tőlem azon Elisium, melyet lakhelembé szeretnél betenni, hogy abban néha néha, reá emlékezvén emberiségemre, vígan mulathatnék. Nem virítanak itten az árnyékot nyújtó gyümölcs fák: a' vén kertésznének mostoha tekintetei ki ölik belőlök a' szent érzékenységeket. Pusztaság környékez mindenfelül, 's ha el vétve egy fátskát meg pillanthatok is, nem szedhetem le a' rajta lévő édes gyümölcsöt a' sok vigyázó, és őriző miatt. Boldogabb nálatok, e' tárgyat véve, a' világ. Respublikai teljes szabadságban éltek ti: én nyögök és éhezem a' busongó magánosság métsénél.

Markos barátunk üdneplésain nagyon szánakodom. Eleget el mondotta már a' zsolosmát kínai közt: mért köll neki most is a' szenvedes napát élnie? – Tisztölöm őt szívemből 's ajánlom magamat barátságos emlékezetébe. Írd meg, mit ért ő a' Harangozóság alatt: mert a' menyetskéknél be harangozni, mást valami is jelenthet. Örömetst be lépem és Majerfiné aszszony szolgálatába tsak be fogadjon: a' füzetésért olly jó lélekkel öszve se tudnék vesznem, ha mindjárt sereg boszontók környékeznék is személyemet nála létemkor.

Örülök rajta, hogy sürgetsz pöröm elő mozdíttatására. Nem feledkeztem róla eddig, nem is akarok ezután is megfeledkezni. A' jövő héten nyakadra küldök egy könyörgő írást leveleinknek ki adatásokért, ezt Te be nyújthatod Kukaróvits által a' Királyi Táblának. Egyebet a' pörben addig, míg Ügyészt nem nyerünk nem dolgozhatom. – Győrből sem vettem eddig még semmit kezemhöz. – Helesen teszed, hogy Tek. Spillenberg Úr mellett gyakorlod magadat, én is valaha hozzá igyekszem jutni. Ő egy derék és tudós Úr. Bár ő lehetne Ügyészünk!

Horvát Andorom, kinek tegnap ültem neve napát, meg küldötte versét, melyet Vilt tisztöletére készített¹. Ide ragasztok belőlök négy nyomtatványokat. Egyik Révaié; másik Virágé; a' harmadik és negyedik Tied, meg Vitkovitsé legyen. Ha pedig neked már vagyon kezeidnél, adj egyet a' Nemzeti Könyvtár számára. – Szeretnéd hallani e' Versekről ítéletemet: minek kerded azt, holott mindenfelé környékeznek a' városbeli kemény Kritikusok? Meg írom meg is, bár helben nem hagynátok is. Nekem igen is tetszik bennük a' gondolat. Meg mondotta, mi légyen kötelessége a' Püspöknek, midőn őt magasztalja, 's ezen kívül néhány vörös övű ellenségeit is le piszkulta. Értem, mit mond, sok helen, mert egymással tartottuk beszélgetéseink alatt semmit titokba maradni nem engedtünk. A' második sort így változtathatod:

Fölültekor víg Nemzeti hangokon 's a' t

Virágot javaslásod szerint talán még ezen a' héten, ha alkalmatosság akad, iparkodom levenni lábáról, 's elő szedem gyöngeségeit. Írok Miklósnak is nevénapára². Azomban ha levelemet be nem küldhetném, örvendj nevemben a' ditső férfiúnak. Virág körül Te majd Tapasztalató légy, mikor lövöldözök. – Tsak el ne árulj valamiképpen, különben jaj leszen a' Véres költőtől. –

Irj egyszer már Trézsiről is. Mit vettél észre a' kor rajta, mikor levelemet olvasta, 's meg mondotta e' ennek foglalátát? Alig várom, hogy vele együtt láthas-

salak benneteket. Tsókolom ezerszer, 's bár tsak ne köllenék tsupa papiroson tsokolnom!

Ha mindnyájoknak írnék, kiket a' minap rendre meg neveztél, 's kiket most is nevezz, álomra se maradna üdöm: pedig a'kinek mátol kezdve korán regvel Roratézni köll, annak bizonyosan köll aludnia is.

Kultsár Úr Toldi lovaként a' szemeteken gyüti össze Tudósításait, 's még sem iktatta be leveleibe *Meg fontolásra méltó tárgy nevű*³ munkámat, mellyel terjeszteni kívántam nyelvünket a' Papok között. Nem vélném hogy a' Censura meg tiltotta volna. Erről tudosits, és olvasd el nála. — Kérd el tőle a' Hazai Tudósításoknak XXXII. — levelétől a' XXXVI. dikig ezt is be foglalva, még ezek nintsenek nálam, 's utóbb feledékenségbé jöhetnek.

Elj boldogúl egyébaránt és engemet szívből szeress ezután is. — Küldki Bihar vármegye Repraesentatióját: érette aszszonyunktól nem nyughatom; Küldki Keresztúri munkáját is, ha valahol költsön nyerheted. Beküldöm nem sokára.

22 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1806. december 2.

Kritizálja Kultsár lapját, amelynek tartalma szerint nem méltó a magyar nemzethez. Kéri Ferenczyt, hogy szerezze vissza Kultsártól írásait. Újabb könyveket szeretne megkapni. Bírálja Verseghyt egyik költeménye miatt.

Pestre

Válból
Decemb. 2dik
1806.

Ferentzi János
kedveltének
Horvát István
minden jókat!

Valahányszor hozzád eddig levelet írtam, mindenkor a' leg nagyobb sietség között készítettem: így jártam a' tegnapivalis, mellyet alig lehetett bepötséltől-nöm az alkalmatosság megindulása miatt. Innend történt, hogy a' miket bekülden akartam, azokat a' feledékenység a' leirhatatlan sietség között hon marasztotta. Bé mennek azomban ugyan azok ma hozzád, hogy tudjad, mi oka légyen az egész dolognak: mert ígért nekiket levelem, a' miket be nem teljesített. —

Tek. Kultsár Uron, ne hogy Toldi lovaként a' szemeteken kényszerítettessék Tudósításait keresgélne, segíteni iparkodtam egy kevesé, mert arról meg vagyok győzve, hogy kevés értékű lehet az, a' mit szemeteken találhat. Nem is illendő illetén ringy rongyokat egy ditső Nemzet elejébe, millyen a' Magyar, föl adni. Nagyot köll gondolni a' Magyar lélekről: meg sértetik az, ha gym gyom partékát küldetnek meg ítélese alá. — En, hogy tsak ön magam tsekélységéről szoljak példának okáért valamit, soha sem olvashatom szánakodással elegyült ihletődés nélkül az esőről, szélről, 's egyéb hasonlokról szóló hoszszú 's unalmas dadogásokat, mert az üdő viszontagságait minduntalan morogni haszontalanság, 's olyan dolog, mellyet a' szemét kupatzokon is meg lehet akár melly nézőnek látnia. A' Hazai Tudósításoknak Tudósítaniok köll tzéljuk szerint: mennyivel válik ilyenekből tudósabbá az olvasó? Kevesebbet ígérünk, és többet tegyünk egyfelül: másfelül pedig tehetségeinkhöz mérjük ígéretünket. — A' miket Kultsár úr számára beküldök, azokat tegnap éjjel későn írtam össze:

ne add azomban máskülömben kezébe, mintha nála lévő írásimat vissza adja. Inkább küld vissza, ha azt nem tselekeszi.

Tiszt. Potyondi Ráfael Ur most sem külömb, mint ez előtt volt. Eleget énekel, 's énekeltet. A' szegény szoba leányokból egész Apátságokat farag, midőn azokat szobájában óránként elméledtet, olvasóztatja. Tisztel, 's beküldi a' kérted Réffeli Rhetorikáját¹.

Hogy Juhász Jóska barátom Eszterházi Hertzegnél levéltárnokká lett, azon szívemből örülök. Magyar szívű buzgósága üdövel velünk sok régiségeket közölhet. Köszönts viszontag nevemben, és írd meg, hol leszen lakása.

Könyveimet kérd vissza gondosan azoktól, kiknél hevernek. Rólok semmit sem irtál eddig, mi légyen okod, nem tudhatom. Mit ér mindég read biznom, ha bé nem teljesítéd kéreményeimet? –

A' könyvkötőnél lévő könyvem díját, a' 36. x.kat be küldöm; Potyondi könyvéért a' pénz úgy is már kezeidben vagyon. – Örömet forgatnam Katona Történeteit²: igyekezzél mentül hamarabb ki küldened Keresztúrinak Diplomatikai munkájával, és a' Bihar varmegyei Repraesentatióval együtt. Ezen utóbbiért sokat ösztönöz Kegyelmes Aszszonyunk.

Eggenberger Urat, ha boltába mész, köszönts nevemben: a' mivel adósa vagyok, azt, ha be megyek a' jövő hónapban, ki fogom füzetni. Épenséggel nem tetszik nekem, hogy őtet Kultsár Ur Baronainak kereszteli³. E' gondolatra is bizonyosan szemét domb mellett vetemedett: mert szobájában külömben eszébe juthatott volna, hogy Kray-nak elei, 's egyéb Német nevű polgárok a' Német név mellett is jó Hazafiak voltak, midőn a' Károlyi, Eszterházi, 's más magyar nevű alatsony lelkek polgári kötelességeikről egészen meg feledkeztek. A' Magyar név tsupán senkibe sem önt Magyar lelket, szívet, buzgóságot, és Hazafiúságot.

Versetinek Aglájája sem ment az alatsonyiságot jelentő Tudós Lopásoktól. Tsodálkozom, hogy egy olyan férfiú, mint ő, eszével föl nem éri azt, hogy mások is olvasnak a' Hazában idegen nyelven iratott munkákat kivüle. Nagy tsodálkozva be nyomtatta a' Hazai Tudósításoknak kiadójók *Dorishoz*⁴ idéztetett Dalát:

„El tűnt a' napnak fényessége
a' bibor, melly nyugtában ége
pej szürkületre változik 's.a't.

Pedig nem egy dal e ez Hallernek ime' versével?

Des Tages Licht hat sich verdunkelt,
Der Purpur, der in Vesten funkelt,
Er blasset in ein falbes Grau s.a't.

Nem mondom, hogy az előbbenyi nem szép fordítás, de oda köllött volna tenni fölébe: *Dorishoz Haller után*, hogy a' birtok sajátosának tulajdoníttassék⁵. – Élj boldogul sokáig számomra, 's a' Haza számára. –

23 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1806. december 4.

Vigasztalja Horvátot, hogy Válban könnyebben áldozhatja idejét a tudományoknak, mint Pesten. Biztatja, hogy továbbra is kitartóan kell munkálkodniok a magyarság jobb jövőjéért.

Pestről
4. Dece 1806.

Válba

Horvát István
Kedveltének
Ferenczy János a' Budai szépnek
enyelkéseiben tántoríthatatlan ma-
gyar lelket!

Vájha édes Pistám, olyanok volnának soraim; hogy magánosságodban, melly minő bajjal, minő terrel óraidat hosszabítja, ha eleven képekben nem rajzolnádis le, által látom, vagy vigasztalásodra, vagy valamelly örömdre válnának! Naponként jobban érzem, melly tehetetlen erre tsekély tollam; hidd el szégyembe bórulok, midőn elmés, és gyönyörködtető nyájassággal jeleskedő leveleidnek szépségöket tsudálni kezdem. Bámulva olvasom több izben egyegy leveledet, allig tészem le, előveszem ismét vagy tanulásomra, vagy mulatságomra. Ugyan is olly annyira epesztő szomjuságot, mellyet leg inkább szabad lelkednek sem a' barátságos beszélgetésben tellyes erőt, sem talán mulatságaidban ahöz illendő tárgyat nem elegendő váli életed gerjeszt, hogy enyhétsem, valóban nem tudom. Nem mulathatlak gyakorta panaszkodó soraimmal, búsongo magánosságodban nem ébrezhetlek az öröme annyira, mint te engem majd minden leveleidben, kedvre fakasztasz. Hogy ha nem tudnám, és mindenkor példásan nem tapasztaltam volna, melly fáradhatatlan szorgalommal készétettel el életedet minden bajos, minden terhes állapotra, akkor a' böltesség forrásaihoz vezetnék, és ezeknél el felejtván véled a' kába szokasságnak kinnyait; andalogva mulatnálók. De régen nyomod már azokra vezető ösvényeket, és magadhoz térvén meg vallod, hogy mostani búsongó magánosságodban is azokon jársz, azokon töltöd napjaidat. Miért, mivel panaszaid azon szent utról elvezetni látszatnak, vissza térítlek én, azt állétván, hogy váli életedben sokkal könnyebben juthatsz a' Böltesség templomába, mint Pesten laktodban juthatnál. Ártatlan ott a' magában szenderedő magános élet, távul az otsmán fortélyoktól, mellyekben a' városokban, és olly kevertt városban mint Pest a' dühös gonoszság az embert ember társa ellen szegezi; távul a' nagyra vágyódás a' szép ősi földün szántogató pörgazdátúl; itt az haza boldogtalanságán is emelkedik a' hegykeség. Boldog isten! mi nem szomorít, ha Pistám a' haza állapotára tsak ki tekéntesz? lépel egyet Pestnek utszáira, már az előtted tölöngő sokaság búba ragad. Hol találsz bátor szívü árpád fiára? egy szegledben a' szaporodó vad rázt tsal, másikban a' hazánk javán tenyésző mojses maradéka ötlik elődbe, vagy a' hazánk zsirjára öszve gyült svábfajzat mély tisztöltetését kívánja tőled. Ezek, és a' fájdalom szivemben el nyomta más ezer undorodások kívántatják a' Pesti lakást véled? – Mik voltak kérlek azon, azon édes barátságban eltöltöttük napjaink, mellyekben az emberséges 's betsületes életre eszközöket ohajtván szerzenünk oskolákat jártunk? Hánszor keverték a' mérget gyomrodban a' józan ész törvény ellen tsatsogó tanétóknak gyáva oktatásaik? Hánszor juttattak ezek eszedbe, hogy édes hazánk magzati mire vezettetnek, mire készétetnek. El multak ugyan üdeink,

és a mit soha elnem felejtünk, öröm közt multak el; mert meg vetvén az oktatók káboságaikat nagy szorgalommal nyomoztuk az okosság, és igazság kut-fejeit. Törekedésünknek itt tettük tzeljára a' haza javát, ám de hol vagy on az edes üdöpon, melyben széljel vervén az annak javára törekedő szivnek elejbe szegezett bajakat, tellyes lélekkel ahoz foghatunk. Mindent kezdünk magyarak, semmit véghez nem viszünk. Méltán magasztalod a' XVIII század elején lévő utolsó Magyarak¹ józan gondolkodásad, ki törtt ez az akkori sűrű kába homályból, de el enyészet; mert a' dütső tzelra törekedő kezeiben nem vala elegendő erő, nem vala hatalom. El bukot, ó fájdalom! így buknak el a' mostani jobb lelkű hazafiaknak iparkodásaik, mert a' nyomoruság örvényéből soha ki nem vergőthetnek. – Illy gondolatokra vezet a' városi lákás, mert itt látod a' hanyatló hazádnak élő képét, vesztét itt érisztetik véled. Vond, kérlek, inkább egy réméttő barlangba magadat, vond kies válnak falai közé, és mivel igaz barátotól távol esel, Üss barátságod ezután is az oktató, de néma társakkal, a' könyvekkel. Bátran közlöd ezekáltal írásaidban bölts titkaidat, bátron vészsz másokat tőlük, nem hizelgednek ezek gerjedező indulataidnak, mert hibáidat minden tettetés nélkül föl fedezik; követnek minden veszélben, és hogy utolsó leheletedik vélem együtt kövessenek, kívánom.

Tttes Müller Ur tisztel. Szirmai munkájával nem szolgálhat, mert nintsen oda haza. Hanem mind kedves Horvátjának ezen *Bétsi észrevételeket*² küldi meg, és réfutálását ajánlja. *Tzoma tisztel.* Könyvetskédet, kér, még egy üdöre had használhassa.

Markos tsókul, fog felelni. Celebrat festa passionis mert diétát nem tartott az orvoslás alatt!

A' könyvedet és Potyondi Tisz. Ur könyvét a' gonosz német kötő még most sem készétette el, Egy naptól a' másakra taszít, többé a' gonosz svábnál nem dolgoztatok.

Apropó! a' XXXXV. Kultsár írásában jó ige ez – *adakozna*³? ird meg.

A' Bihari repraesentatiót jövő levelembe fogom zárni, még le nem irtam egészen. Hidd el sok a' dolgom.

Hol van Rakótsi levele? Leveledben nem találtam. Külgy kérlek mennél előbb, amit kértem.

Küld ki, ha van a' Riefel könyveit.

Kultsár a' minap nala létembe a' pökte, hogy szeretne a' Miklós oktató székébe tsütsünyi. Nem oda való ülete. Pista az öreg neked akarja azt által adni⁴. Ó Egek, hozzátok el azon napot.

Te Pista Spillenbertertől értettem, hogy a' Processusokat ki valogatja. Írgy neki, hogy a' tejedet is magához vegye. Török *advocatust Pauperum* ma temetűk el, a szél agyon ütötte. Három advocatus szegénység üres! a' Pristaldust bíztatom, hogy concurráljon.

Versegi amint nyomozon, és Eggenbertől vaktában értemtem, egy titkos munkát készét. Ugy tetszik – Grammatikáját⁵ vagy magyarul adja ki, vagy védelmezi ujra ellenetek. Készülj az insurrectióra. –

Miklós erősen nyomtattad, de titkolja mit, és észre nem vehetem, mert nevetve tagarja előttem, midőn *corigál*⁶. Köhütsöl ő is az öreg após! mindenben együt jár a' Révai fíjával⁷. Tisztel.

Irgy valamit Lengyel ország felül. Hallom ő Excellentziájának⁸ meg jöttek tselédjei Gallitziából. Kováts semmit sem tud, vagy akar mondani, én is tsak halgatok, mintha azt sem tudnám, mi az ujság Lengyel országról. Ütik e már,

vagy leverték é, add magyarok Istenök! a' rázokatt⁹. Hogy valamennyit – kivén a' Pristaldust – fujsák meg.

Pristaldus Pesten lakik, itten űzi mesterségét. Lásd mennyi dolga van. Ha nem irsz bizony farba rukja a' Peretsenyi szüzeinek dalaikat¹⁰, föl mászik a' Budai Pindusra és onnan hány jambusokat hálaadatlan *írászára*.

Hol tanuljátok már a' piros Imrétsével a' törvényt? Én még eddig nem sokat tanultam. Tsak készülök, bár tsak el nem késsem.

Az öreg apos tsinálja már a' *compendiosa* gramatikát¹¹, az Istenért ird meg neki; hogy mennél rövidebben írjon. Ebben is *arabizálni* akar¹².

Jegyzések.

Ma végezte ell az öreg a' Pest Varmagyének *szótárját*. Jegyzéseiben a' bé tsuszott rút hibákat tüzesen jobbitgatta, ki gunyolta, s' nevette¹³. *Balog* titularis Vátzi *Kan-o-nok virtust* – *erény*-nek nevezi. Elhalgatom több ostoba fejének koholásait. Az öreg majd meg fakatt mérgében.

Trézsíd tsókol, ép egészséges.

Ha Budán *lantag* leszen bé *spatzérozól é*?

Lawnerné nevenapára mért nem irtál?

Gondold az öreg, hogy él vissza jószágommal. Pénze ismét el fogyott, a' Personálishoz akar egy instanziával küldeni, és még engemet is belé tett. Kódulunk már – el kezdette a' *Szepelli* – Diaetára el jő – majd kóduljunk számára!

Miert nem irsz a' véres költőnek? Peretsenyi Saturnósnak mikor felelsz? a' Böjtben ex *Ponitentiae voto* irjatnák nékiek!

Jól tudom, hogy tudjátok; de még is meg irom: *Kálósz*i tegnap mene haza Győré, az *Atyja* meg halt!

Pesten az a' hír: hogy *Constántzinápolist* a' Moszkák el foglalták¹⁴. Lásd mindazonáltal: hogy az *azt mondják* nak lehet e hitelt adni.

NB. Mi az oka, hogy nálunk minden a' Frantziáknak árto ujság a' rézzel födött házból¹⁵ terjed ki? Nem tsodálom, hogy a' váli völgyben annyira Mérgeskednek azonokra!

Jegyzések.

1. Eggenbergekek tisztel: köszönyi a' pénzt – de Pista ha 41 f. és 36 x. 19 forintot ki veszel mi marad? Eggenberger vissza adott 9 forintot, és 24 x.

Expensae.

Egy könyvpapirós	– – – – –	10 gar.
Ennek elvágotása	– – – – –	3 ga. 1 x.
Postára frankó attam a' levelet	– – – – –	8 gar.
Bihar Vármegye földkép	– – – – –	10 gar –
		<hr/> 31 gar.

Négy forintommal valál adós – Egyel én, tehát 3. forintal marattál te – ez a 9–3=6 – tehát 6 – forintod nálom vagyom. Ki nem küldöm, mert egykrajtzárom sints. 40 forint kaptam az almásy fiscálisától, és egykaputot, nadrágot tsináltottam, ez 65 for került – még adós vagyok. Hogy Rajzoltassam le az öreget nem

tudom – tsak vasárig köll varakoznunk, ekkorra kapok több pénzt; a' teedet meg küldöm.

Spillenberget *Pálnak* hívják.

Trézsi tsókol – előttem elnem olvasta *leveleted*.

Hony ment véghez a' *Tordassi*, és *Váli* bál – tudom, jelen lévél meneteztél.

Az öreg a' pénzt nem költi, hanem meg eszi amint vagyon.

Pest Vármegye adott	800 f.
Tolna	100 f.
Ketskémétiak	58 f.
Tegnap előtt a' N.Körösiek	50 f.
Báró Palótzai	500 f.
Ismét ő	50 f.
Ismét ő	50.
Mártonffy	50 f.
A' salárium	200 fl.
Néhány Prénúmeráns[ok]	60 fl.

1918

Tratnernak adott 1000 forintot – Hová lett 918 forint – Ez tereműtstse az Adelung bátyja nem tette!!

24 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1806. december 6.

Barátaival felköszöntötte Révait nevenapján. Megígéri, hogy a kért könyveket hamarosan elküldi.

Válba

Pestről
6 Decembernek ünapén
1806.

Országos Könyvtár

Horvát István
édes barátának
Ferenczy János
minden boldogságot!

Öröm, és ohajtások között irom ezen soraimat hozzád édes Pistám! ugyanis, melly örvendetes előttem, hogy ezen nap beszélhetek véled barátságos levelemmel, melly dütső nap a' magyar hazáért búzgó faráságait, egész életét föl áldozó Nagy Révainak nevenapja, ki hogy nemzetének szenteltt életét több esztendők alatt boldogul viselhesse, még akkor is szívemből kívánom, midőn te, kit azon nagy Hazafinak dütsőséges búzgósága lelkesét, szavaimat olvasandod. Hidd el, nekem nem kevesebb fájdalomra esik mint te néked, ki az öreg atyahoz fiúi tisztelettel viseltetel, hogy személyesen örömet, kívánságodat előtte ki nem jelenthetted; mi kötelességünknek annyira, mennyire búzgóságunk engette, eleget kívántuk tenni. Markos, Molnár, Strázsai, és én nemzeti köntösben öldözve mentünk tegnapi délután a' tisztas hazafihoz; szívbeli ohajtásinkat rövid, de neki kedves szavakkal jelengettük. És így akartuk vigasztalni őtet, ki hogy téged rég olta nem láthatott nem kevésbé aggódik. Kelemen, és Swartner ugyan ezen üdőpontban valának tisztöletére, sőt ami nagyon vigasztalt, Budáról is valának nála. Vagynak, vagynak kik tudják, ösmérik, ki Révai! Te Pistám, ki annak ér-

demeit leg inkább érted, és szivedből igazán betsülöd, úgy tisztelt az emlékezedben, hogy utóbb is követvén őtet a' hazaért való fáradózásiban véle együtt élj boldogul.

Bihar Vármegyének *repraesentációját* által küldöm, de kérlek, hogy el olvasván haza küldjed; mert Virágunk sürget érte. Irgy meg mi kifejezésekkel irtt hozzád a' véres költő, nem diplomatizálé?

Molnár tisztel Markos és Strázsai Barátainkal.

Markos szomorúság között ünnepli a' Tűrés kinos napjait, ma Kítelhez vezetem, ki engem az ünnepi hiúságból észre hozod.

Marton nyelvtanetésát más alkalmatossággal küldöm ki. Frantziávu! tanulj, nem németül. Frantzia volt (Károly¹) aki a' Magyar Törvényt jobb rendbe hozza az igazság' ki szolgáltatásában, frantzia a'ki a' XVIII századbéli magyar búzdétotta², pénzel segéttette, Frantzia a'ki mostánában országokat állét, ront, de szabadságokat is ad vissza³; Frantzia aki taval ilyenkor azt mondotta: Többet használ a' Magyarnek ha tsendességben maradand, mintha 100 gyűlést tartt!⁴

25 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1806. december 13.

Értesíti Horvátot, hogy többször is hiába fáradt el Kultsárhoz Horvát kéziratai miatt. Beszámol Horváth Jakab ügyész haláláról és testamentumáról. Megvette gr. Teleki László művét. Verseghy új munkáját már árulják. Révai megkapta Horvát levelét.

Válba

Pestről
13.dik Dec 1806.

Horvát István
igaz barátának
Ferenczy János
minden boldogságot.

Boszonkodni fogsz, és méltán; én ugyan nem kevésbé haragszom, hogy barátságos kívánságidban olly buzgó szándékkal, és örömmel, amint vagy te akarnád, vagy ön magam kívánnám, el nem járhatok. Írásaidat azon üdötül fogva, hogy azokat vissza kívánod, Kultsár Urtól szüntelen kezemhez adatni sürgetem; de mindeddig nyomdokaikat sem láthattam. A' jó ur hol szoros foglalatosságai miatt hallogatt, hol külömbféle színek alatt még len magánál tartani kívánta. Utolsó levelednek értéke szerint azonnal, hogy azt meg kaptom, hozzá mentem, e'kor azt fogadtá, hogy még azon nap estve bépetsételve hozzám küldendi. Várva vártam írásaidat, de sem emberét, sem azokat nem láthattam. Másnap hozzá fordultam ismét, és véle közlendő írásaidat tsak azon szoros föltételre adám kezéhez, hogy az írásokat mindjár kézhez adná; e'kor más napra hallasztott. Hozzá mentem ujonnam, már most ki fagatt bibéje – nem találja; Elöttem könyveit, írásait még ruháit is kezte hányagatni, vetni, fürkészni, de azokra nem találhatott. Mára uj fürkészésre *invitált*, meg jelentem, és már nem tsak szobáiban mindeneket föl hánytunk, de még életos kamarájába is bé menvén minden sekrenyeket meg vizgáltunk, de reá nem jöhettünk. Most tehát tsak azt javaslom, hogy békességes tūrisben légygy, én ugyan sürgetni meg nem szűnöm, ő is fogadta, hogy minden szempillantban keresni fogja. Hidd el, meg szántom vol-

na, midőn nagy bajjal, fáradsággal mindeneket föl forgatott – de Kultsárnak furtsa esze jutottott eszembe, melly, hogy valamely eredeti írásokat meg tartsa, talán fáradságot a' keresésre nem sajnálja. Minő jegyzések legyenek ezen írásaid, nem tudom. Talán valamely idegen kéz közlötte ön magaddal? sürgétséidből csak azt értem, hogy betseseknek köll lenniük. Rajta legyünk, hogy Kultsár valamely titkos tzelra ne fordétsa barátságos ügyekezetedet, mellyet mindeneket olly hirtelen terétesz elejbe!

Horvát Jakab tiszteletre méltó éltés magyar pörügyész, kinek Eggenberger könyves boltában olly gyakran gyönyörkötünk jeles elméjében, Tsötörtökön éjel, nemes lelkét ki attá. Halála előtt beteg nem volt, még ezen napon nyájaszkodtak Eggenbergernél véle az oda futó ujszág hajhászó tudóska Urfiak. Melly igazság szerető vala a' gonoszra olly hamar tsábított állapotában, tsekély értéke meg mutatja – Ez, ámbár több gazdag nemzetségeknél Director vala, allig megyen 10,000re 4. Ezeret olly dütső szándékkal rendelt el, hogy annak *interesséből* két jó iparkodásu magyar ifják ügyész, minden vallásbéli kivételek nélkül – bizonyos summát esztendőként kapjanak. A' többi értéket vallásbéli sz. egyháza boldogságára rendelte szép könyvtárával együtt. Gondold el halála után is nyajaskodik – valamely kertben kívánt testamentoma szerént temettetni, ezen fölül írással – *fuit* – Hogy derék ember volt, nemes tettei bizonyítják.

El kezdedtük már az engemet annyira boszéntó *v i s i t á k a t* urfimmel. Tsötörtökön a' Korona örző Báltjánál¹ ebédöltünk. Nagy magyar lelket vártam én itten – árnyéka sem volt! Frantzia hangokon, német morgásokon boszontják it a' magyar füleket. Volt egy valaki, a'ki azzal ditsekedett, hogy fiatskája hetedik esztendőjében szállamlott meg leg először, és első szava ez volt – Bonaparté! azért más nyelvet nem is fog tanulni, mint Frantziaúl. Nézd az otsmán gyavaságot, mennyire hanyatlak! Mikor térünk józan észre magyarok!

Gróf Teleki munkáját² én vettem meg leg először számadra. El olvastam, emléttém a' Grammatikai szarvas híbákat – csak azt mondom, tanulhat munkátskádból, ha ki jövend. A' sok szószaporéttást meg ne unnyad, vigyázz, elne alu gyál az olvasásban; én ugyan el szenderettem!

A' Magyar Harfásnak énekei³ már árultatnak. Motskos, minden jó izlés ellen való metzése a' kóták. Nem nagy kedvet gerjeszt az uj Hárzás. ha kezembe vennéd énekeit, azt tudnád, hogy már azokat minden Budai, Pesti, és Bétsi hárzások forgatták volna kezeikben, és bé motskolták – mit mondok, ezek nem szoktak látni – na te sem fogod Pista azokat szemlélni!

Trézsi tsókol. Markos a' napokban gombát evén majd ki attá a' sok hanyás között lelkét. A' jó Politziai rendtartások ma holnap bolond gombával tartanak bennünket. Hogy a' Pesti Bíró asztala telnék meg velök!

Közöld vélem, ha frantzia nyelven meg vagyon nálatok a' Lengyelekhez való Proclamatio⁴, Németül Virágunk közlötte vélem. Ha kívánod, el fogom küldeni.

Horvát Ádam betyár magyar írónak képével kedveskedem. Munkai ugy tesszik neked meg vagynak.

Miklós atyánk közönyi szives indulatodat, örvend, hogy tapasztalhatja, melly szorgalmatos, egyetlen egy igaz szívü tanítványa vagy. Nem sokára fog írni.

26 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1806. december 15.

Korholja Ferenczyt, hogy leveleire már régen nem adott választ. Vitkovicsnak ezután sem fog írni. Fel-szólítja Ferenczyt: feleljen, elintézte-e azokat a dolgokat, melyekre őt megkérte. Magasztalja Napóleont és bírálja a „szolgalelkű” poroszokat.

Pestre

Válból
Decemb. 15*dikén*
1806.

Ferentzi János
Kedveltének
Horvát István
minden jókat!

Látom, hogy szorgalmas írásom semmiképen szorgalmasabbá nem tehet; tapasztalom, hogy minden kopasz mentségeid mellett lusta vagy a' levél írásban: ezután már nemes meg torlásból példádat követem, 's tsak második, vagy harmadik hétben írok egyszer, a'kor is igen rövideden, ne hogy hosszan kényszerít-tessel felelned a' Te falusi barátodnak. A' múlt héten kezdettem el a' boszszú-állást teljesíteni, 's be eresztettem írásom nélkül két alkalmatosságot: Tőled a' múlt héten, mintha szándékomat meg álmodtad volna, hasonlóképen nem nyer-tem semmi levelet, bár igen ketsegetett is az édes remény, hogy a' Budai kis-aszszony kijöttékor egész halom papiros kötetekkel fog kedveskedni. Szeren-tsédre még is Vasárnap este vettem leveled: külömben ide szornám most a' dü-hös jámbusnak be illő átkokat, ha e'kor valamennyire forró haragom le nem tsillapodott volna. Mit gondoltál, mikor a' beküldöttem 40.fknak kezédbe jöt-tökről vagy nem jöttökről épen semmit sem tudósítottál: E' hallgatásodból eredt nyughatatlanságomat képzelni sem tudnád, mert szörnyen tart attól előre látásom, ne hogy leveleim egyszer valami kíváncsikos embertől föl szakasztassa-nak előbb, mint sem kezédbe jutnának. Félni köll a' mostani kétszínűektől. Eszökbé foroghatna vaktában levél általadóidnak ime' gondolat: Mit írhat egy faluból Ferentzinek annyit Horvát barátá? Az illetén gyanakodás sokszor le-veleket föltörtetett, 's ártalmassá vált a' levelezőnek. Ha ezekből nem érted, ki-ről, 's mit akarok mondani: meg érthesz világosan, ha Pesten veled együtt le-endeek.

Vagyon naponként négy szabad órát legalább: használd ezeket, 's magad vedd által Jean komornyikunktól azokat, a' miket számodra küldök. Tőle, mivel egy bötsületes szívű lélek, nem szükség tartanod. A' nagy urak gyakran szeny-yesebb karakterűak az alávalóknál: azért jobban vigyázz azokra, mint imezek-re. Soha sem káros előre okosnak, és szemfülesnek lenni. Értsd el mind ezeket, ha eltudod érteni. — —

Miskának, egy szó, mint száz, egy bötüt sem írok. Azok, mellyeket leg utol-ján előmbe adtál, ismét tekintetre mutató okok, pedig akár mit előbb el türök barátságomban a' tekintetnél. Másképen meg felelnék okaira, ha költsönös ba-rátságból véghöz vittem tetteimet emlegetni akarnám. A' Jóbarátok között, úgy vélem, egyik kéz a' másikat mossa: ha egyik jót teszen a' másikkal, a' másik fél nem kötelese a' jótévőnek, mivel minden piperés könyörgésnélkül ez amattól ismét jó tettet kívánhat a' barátság szent kötelessége szerént. És hogy ki mond-jam igazán azt, ami szívemen fekszik, soha nem tudom elgondolni, mitsoda kap-

ritz legyen ez Miskánkban: „Horvát írjon nekem levelet.” –

A 'véres költőnek hozzám küldetett levele merő kérdezősködésekből áll: ha együtt leendek veled, meg mutathatom kívánságodra. Külső színe tsupa Filozófia. Egy nagy fóliust tölt be, melynek szélei ollót nem láttak. Az aláírás benne igen mesterséges találmányú Monogramma, mint István Király 1001. *dik* eszten-dei levelének nagy bötüből álló homályos monogrammája¹. Nyilván erről vette Virág a' gondolatot. – De ezt egyedül számodra írom. – Kérdezősködését iparkodom lassanként fontosán ki elégíteni.

Hogy meg győzzelek valamiről, olvasd, kérlek, el nálad levő leveleimet. Reménylem, így el hiszed, hogy eddig felét se vitted még véghöz a'nak a' mire kértelek. Ha valamit meg nem tehetsz, írd ki leg alább róla azt, hogy meg nem teted, 's így nem maradok egész holnapokig függőbe.

Mennydörög úgy e szünet nélkül ezen mai levelem? Ne tsodálkozzál ime' változáson, mert a' Váli lakás változtatja nagyon természetemet. Ha Ti nem írt bele unván a' sok munkába is, boszonkodni kezdek, 's haragszom kivált képen hallgatásodra, ha mindjárt személyedet szívből szeretem is.

A' Lengyelekről heába tudakozódol nálom: én egyebet nem tudok aszszonyommal együtt, mint azt, a' mi a' Budai², és Algemeine Zeitungban vagy³. Ezeket nyuzzuk minden Posta napon több ora folyásokig. Egyébaránt nem is örömost gondolkozom már az egész hadakozásról. Ditsérem Napoleonban a' Nagy lelket: de ellenben boszszúságra fakaszt az alatsony lelkiség, mellyel ké-szek a' Burkusok egy idegen Nemzetnek adózni, 's hódolni. Magasztalhatod e ezt, ha illetlenségéről gondolkozol? Jele, hogy ki veszett belőlök az igazi Hazafiúság. Mindég azt fogom vitatni: Legyen bár valaki ellensége Fejedelmének, ha azzal meg nem elégszik: de szeresse Hazáját, 's ne hagyjon abban Idegeneket halmaskodni.

27 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1806. december 18.

Sérelmezi Horvát kemény hangú levelét és hosszasan elsorolja hallgatásának főbb okait. Beszámol Révainak Pest vármegye ülésén a magyar nyelv ügyében folytatott vitájáról. Horvát művéből már a harmadik ívet is kinyomtatták, benne Kazinczy levelét is.

Válba

Pestről
18dik Decemb. 1806.

Horvát István
Kedves Barátának
Ferenczy János minden boldogságot!

Mennydörgő, villámló, tsattogó, és jambusokkal fenyegető leveled jobban meg rettentett, mint az Ismaelitáknak a' parantsolatokat ki adó, 's Pristaldus képe szerint fénylő ábrázatú Mojses tekintete a' Istenni gyáva népet ijesztette. Magam kívül lévén tollamat allig szoríthattam ujjaim közé, 's mit írjak hamarjában, nem képzelhettem. Végre lassanként magamhoz térvén eszembe ötlettek derék, gyökeres, és tégedet, ha az igazságnak érdeklő tsoda fénye a' falusi lakban el gyöngült szemeidet homálba nem vonnya, meg győző, foganatos ment-ségeim. *Először* ts mi annak az oka, hogy tunyaságomat szidalmazod? – Felelet: a' Váli alkalmatosságoknak igen kétes, és bizonytalan jövedeleik, és menetelek te-

szik azt – hogy leveleim nem olly gyakran, mint akarnád, jöhetnek szép kezeid-be. Várva várod te ezeket; tudniillik: a' Budai kegyes karaiban el szenderedvén, el lankadott tűzét szerelmednek az én durva soraimmal akarod föl ébrezgetni, és uj szereket nyervén szerelmednek habzó föleit mi szegény Pesti lakosokra is talán kész volna szorogatni! Ez ugyan már nagy i n t e r e s s z é – mindazon-által leveleim meg jelennének annak üdejében, hogyha 8 – sőt ha a' kalapáts nyelét el nem dobnam, 9. napokigis hevervén *mars routot* nem kapnak az ártatlan párák. Oh soraim, de nem érdemlitek meg a' halált szóru jambusokat! melly igazságtolanul tér el ijesztőtök a' szép jámbor falusi élet természetétől, nem de nem ez lakosit nem mord vad ölvökké, hanem szeléd gerlitsékké szokta változtatni. Mit mondok gerlitzékké? igen is Pista te vagy ezen Ovid változásinál¹ hatalmasabb általkölésnek remek példája. Nagy és meg foghatatlan bódogságomra a' B.[udai] bértzek lyukaikból haza repülő madárkának érkezése felejtette el véled a' szerelmes Iambusokat! sőt annyira el kábitotta kényes ujjaidat, hogy két bizonyos Pestre menő alkalmatosságodra nem tekéntvén tollat nem akartak rántani, még azt sem irták meg, hogy a' váli kovátsnál már pörőre készítettik a' tsatogó *iramjaidat*! Eszedbe ugy sem jutott annyszor meg mosott Jantsi barátod, arról nem is gondolkottál, melly szegletetskébe vonván magát nem érted – korán sem – hanem az ő Pistájáért haló Trézsid – hogy tusakodik szép ortzádot féltében. Én ugyan, ha erősebben tudnám a' köveket szőrní, mint az öreg Zeus az óriászokra pökte fületskédbe azt sugnám meg hogy-hogy *szép pofádat tsokolja*. Nem tehetek rólla, ezek valának kegyes szavai tegnap, midőn házi aszszonya azon panaszkodott, hogy annyira el felejkedett rőllad, hogy még éjjel is emleget, őt ugyan, méglen meg nem lát, el nem hitetheti magával, hogy a' *suprafuta, atque praementionáta*. Budai szép azért nem szeretett volna meg, mivel te taval (érzékeny emlékezetek !!) nagy költséggel vetted a' *szépítő* mesterségeket könnyű szorokkal áruló könyveket! már most *chemice* operállođ ártzádat – szerentsédre kezetskéd mindenkor gyöngén lágy bőrbe volt öltöztetve, ezt fogta meg Minden boldogok éjszakájokon! mert ha a' *durchbrokkene* képedre tapintot volna – el szalát volna! Jere tsak Pestre, majd vissza tsokolja előbbeni ártzádat! Most tsak köszönyi szíves indulatodat, és ajánlja az imádságot, énekeket, bőjtöt, és ezer más Raffusi 's menyeyi orvoslásokat! – El untad már halgatni a' sok Philosphiát! porró omninó –

Nem irsz Miskának? Ez már nagy kapritsa – Miska Pristaldus nagy érdemű urad irjon te hozzád – a' jövő héten *admonitziót* küldünk *medio calefactoris Valliensis* kezedbe nyujtatik, Pestre citállunk, ha nem jösz in poena Contumacie a' bálba soha nem eresztetel. Büntetésre minden levelét Miska *monogramatice* fogja pinkálni, mint a' *Szépkuti lakós*², miért térétetted el őtet a' józan, és üdvösséges útból. levele 1001. béli monostori Ők levél-neve pedig Sz. István monogramjával vetemedik? A' minap azt beszéllette – hogy ő el nem hitetheti – hogy a' Vitéz hét magyarok nem irták volna le azon kötéseket – melylyekkel az országlás Árpádnak engették – Ezen Diplomák talán Válban meg lesznek – árpád *Szépli* szigetben³ lakott – ide Vál nem messze esik – *sylogismus diplomatice poeticus* ez!

Révai tisztel. Ő assessori hivatalt visel – a' Pest Vármegyeiek ismét elő vették a' magyar nyelvet, üléseket tartanak⁴. Az egyik Viscispán azt mondja – ő nem *alispán*, hanem *visispán* – a' Nótáriusok nem *Jegyzők*, hanem Tekintetes, Nagyságos Nótárius Uraimmok! a' terminologia tehát szükségtelen. De öreg Ádelung erősen forgatja fegyverét, most valamelly Balog nevű Vátzi kanonokkal, ki

egy szótári munkát hozott a' Députatzióra, vagyon hartza⁵. Ez azt taláta mondani az öreg előtt – a' terminológiára nem köll grammatika – Bezzeg meg felelt neki, a' terminológiára nem kell Theológia – Theologus elég vagyon minden szegletbe – de Grammaticus én magam vagyok. Georchch nyilván proclamált, hogy ő mindennekben, a' miket Révai tanít, meg vagyon győződve. Révait mind az igékben, mind a' suffixumokban fogja követni.

Az öreg Kultsártúl meg tutta, hogy Versegivel Takáts erősen correspondeál – dühös egészen – irgy Takátsnak valami politikus módon – hogy maradjon békében.

Harmadik árkus volt – emberségemre mondom – munkádból már ki nyomtatva kezembe – de patvar horjon el benneteket! A' Kazintzi levele belé tsuszott⁶ – majd a' Széphalmi kényes kis költő így fog írni – „Viszsza inkább a' foglukakba, mintsem olly emberkével levelezzek, ki a' jó barátságna titkait ki fedezni, kürtölni nem szégyenli – A' Levélből a' politikus sebek ugyan ki marattak, de ki nyomtatását már magam is sajnálom. Annyit rakott az öreg munkádhöz, hogy 24 árkusra reá nem megyen. Hidd el, miolta nem tsendesítted, sokkal mergesebb – már a' Vármegye belieket is oda akarta hagyni. Megént nintz pénze! – méglen a' nyomtatványból nem akar ki küldeni, hozzád – többet vár egybe – gondolom, a' sok prefutziokat, mellyeket maga koholt, nem meri ki küldeni.

A' Pesti ifjuság igen roszzszúl viseli magát – valamelly Virág nevű ifjat ki tsaptak. Némelleyek bé valának zárva. János Bátyádot még nem láttam. Hogy gondolod – hogy itt volt volna? Győre irtál e' az irásokért? a' Jövő terminusba dolgoztok é a' pörötökben.

Leveleidet méltán félted? Kováts az utolsót megén maga atta kezembe – Én pedig kétszer voltam odaki, de azt mondták hogy semmi levelem nem volna. Jedn komornok még nekem semmi levelet kezembe nem adott? a' tavali komarátiustok az előbenit atta szobájába kezembe – ugy látszik, mindeneket a mik válból jönnek ez veszen kezébe –

28 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1806. december 20.

Révai nyugodtan vette tudomásul azt a hírt, hogy a nádorispán magyar nyelvtanítója Verseggy lett. Ismerteteti Ragályi Tamás munkáját.

Válba

Pestről
20.dik.Decen 1806.

Horvát István
Kedveltének

Ferenczy János minden jókat!

Sokásom szerint a' munkás öreget Révainkat minden másod, vagy harmad nap meg látogatom. Tegnap 5. órákor valék nála. Méltó dolognak itélem, hogy körülötte való tapasztalásomat véled közöljem. Én már két napok előtt tsak fülhegygyel érttettem, hogy Nádor Ispányunk különös szorgalommal a' haza nyelv tanulására adja magát, 's naponként letzkéket vészen. De ki legyen oktatója, ki nem tudhattam. De az illyes esetekre szorgalmatosan ügyelő öregnek már ez fülébe jött; tudniillik az ifju Szétsényi Gróf urfinak¹ tanítója² meg látogatásán lévén azon ujsággal akarta őket mulatni; hogy Versegi Nádor Ispá-

nyunk tanítója. Mit mondott, mit tett ezen név hallására az öreg? Föl haboro-
dott? Föl hevült szokása szerint? – épen nem: nagy tsendességgel halgatván az
ujságot, minden indulat nélkül azt felelé: – „En ha az igaz, hogy Nádor Ispá-
nyunk a' nyelv tanulásra szánta magát, igen örvendek, Tőle sem én, sem más
magyar nem kívánhatja, hogy illy későn fogván a tanuláshoz nyelvünket
minden hiba nélkül meg tanulja: mert Tanítója Versegi, ez szegény üdős anyyat,
's magát tartja, illendő, hogy Nádor Ispányunk ötet vette inkább föl tanítónak,
mint más, – ugyan is neki ajánlotta *Grammaticáját*³. Ezen váratlan felelete az
indulatoskodó Révainak, ki máskor arra is nehezeltt, a'ki előtte Versegi nevét
emlétte, a' hirmondó által egész városon el terjesztetett. Sokan kezdetek
azonnal más itélettel lenni az öregről. Benne két fő indulatokat különböztettek
meg: a' nyelvhez való buzgóságát; és a' felebarátihoz való szeretetét. Amazért
nyelvünk művelésében keresztül járokat üldöz, szidalmaz; emettől lelkesítetvén
nyomorult ellenségén tud szánakodni. Hogy ha Révait ezen két részről többen
ösmérnék, lehetetlen, hogy jobban nem bötsülnék. – Azon pedig, hogy ő Her-
tzege a' nyelv tanulásához fogott⁴, mi tsodálkozunk. Attól, ki bátor Árpád
vérét merte ereiben búzogtatni; bajjuszos ajakiból Árpád nyelvét meg kívánjuk
hangzani!⁵

Ragáli Tamas hónapos munkája már kinyomtatattott⁶. Ezen ifjunak töreke-
dései érdekelnek. Ő utánod az első, ki nyilván írásiban Révainak érdemeit ös-
mérteti. Kérlek Pistam! mivel többektől kívánja szorgalmát előmozdítatni, ha
ollyas soraid vagynak, küld meg neki. Ditséretre méltó már abból, mivel a' dur-
va atyafiak közül lévén a' Debretsenyi méltettól el nem kábult.

Mikor kapok Funkéből? siessünk vele, el foly az esztendő, semmit sem
mutattunk! Kérlek vedd tollaid alá, *firtasd* meg hibáimat és küldbe.

Almásy Urfim tisztel különösen. Markos tsókol.

29 Ferenczy János Horvát Istvánnak¹
Pest, 1806. december 26.

Nyolc éve tartó barátságuk szellemében Horváttal szoros kapcsolatukat kívánja leveleivel is szolgálni,
tovább erősíteni. Tudatja, hogy Révai beteg.

Válba

Pestről
26dik. Dec 1806.

Horvát István
Barátának
Ferenczy János
minden boldogságot!

Válból is el érkeznek az alkalmatosságok annélkül, hogy tőled valamelly tu-
dósítást hoznának. Ha magadat nem annyira szeretnélek, mint halgatásodat
kárhoztatom, azt mondanám; hogy ritkább levelesésbe az okból merültél, hogy
általa a' nagy kívánságot soraidhoz bennem gerjesztvén annál kedvesebbekké
tégyed azokat előttem. De hibázol illy vélekedésedben: annál kellemetesebbek
előttem leveleid, mennél gyakrabbak, annál örvendetesebbek, mennél hoszszab-
bak. Annyira ohajtom a' tudósítást állapotodról, hogy sem ritka leveleidben,
sem ha azok édes szavaiddal egy árkust el nem foglalnak, előgendőképen
meg nem nyughatom. Mindenkor tsak Horvátomról gondolkodom, és vagynak
bizonyos üdő pontok, melyekben emlékezed fölötté elevenen érdekel. Nyisd

től mindenapidnak első kötetét, és az első lapokban olly napok tűnnek szemedbe, mellyeknek emlékezetek engem gyakorta mulatnak. Melly változó az üdö, mint változtat minket; mindeneket föl zavar, tsak a' két igaz barát között való édes hajlandóságon nem uralkodik; az üdövel üdül ez, véle virágzik. Nyoltzadik esztendeje leszen már, hogy egymással meg ösmérkedvén az igaz barátságunk valóságos kellemeit viszontag osztogatjuk. Ha valakit, minket ugyan a' Haza javára való törekedésünk tsatolt öszve; ez hez való hevült szeretetünk melly sok órákot töltetett vélünk el az ó alapotjáról való gondalkozásainkban, beszélgetéseinkben. Nem azért említtem én ezeket, mintha ezen szent kötelességünkben valamelly ditséretet kívánnék húznom; említtem, mert emlékezetek olly örvendetesek előtttem, hogy valahányszor eszembe tűnnek véled el töltetett óráim, annyszor mély gondolatokba merülvén azon tárgyról látszatom véled értekezni. Távul vagy tőlem; de képed olly jelen vagy, mintha ölelnék, szívednek jóságát édes leveleid valahányszor irsz, éresztetetik. Mindenkor ohajtottam én, és iparkottam viszontag hajlandóságomat, 's szíves erántod való tiszteletemet ki jelentenem, és te amiben boldogságomat találtam, el ösmérted azokat. Vedd barátságos indulattal ezen szavaimat, mellyekkel szívemből kívánom, hogy az uj esztendőt el érvén ép egészségben, több esztendőket úgy el tölthess, hogy hozzám igaz barátságodat mindenkor meg tartván azon szent tztől lelkeséttessél, mellyre való törekedésünk egybe kötött, és holtiglan egybe tartson.

Révainkat az aranyér igen gyöttri, harmad napja, hogy nyomorultan fekszik. Jó barátja Mártonfy Erdélyi Püspök elnem felejekzik rólla, a' napokban ismét 50 for. küldött neki; a' többi dűs baráti ennyivel sem segítik! Paintnernek fő directorságot szerzett; feledékenység be attá fáradozásait²: még nem felel leveleire. Így élnek a' gonoszok a' nagyra törekedvén barátaival mint eszközökkel; el érvén otsmány tséljokat meg vetik amazokat!

Az Universitásbéli Tanító Urak a' napokban pirongató parantsolatot vettek a' Királyi Helytartó Tanástól; hogy a' rendeltt tudományokat annak valóságos modjával nem magyarázván, az írással rontják az ifjuság egészségét. Keményen meg parantsoltatott, hogy senki többé d i c t á l n i ne merjen. Ez volt Pistám az irás alatt nyögő panaszaink! valjon a' Pesti ifjuságnak a' roszra hajlandóbb része nem veszen é onnan a' tunyaságra nagy üdöt, hogy az oskolákban le firkálván a' rendeltt tudomány, ezeket fölösleg meg tanulván nem foglalatoskodik? Bizonyára jobb volna, el bizonyos írók a' Tanítók által magyaráztatni; és az ifjuságnak a' hallottakat odahaza elmélkedések között le irni!

A' Monsieur Pater kaputzinus³ ebül járt. Kemény parantsolatot vett, hogy előbbeni szürzsákjába bé öltözzék, 's szakált hordozzon. Viseli is már borát köntösét, szakálját neveli; de ez úgy áll szomorú pofáján, mint az el soványodott pinguis Minervának sertvéje! Ő volt az első, aki a' Consiliumtól letzkét nyert, de utánna a' többé vének is részt vettek különösen a' pirongatásból.

Markos tisztel. Vitkovits ma volt Miklósnál velem, emlegetett, vár ráztz ürmösre, azt mondá: Pista is jobban szerette volna a' karátszonyi éjszakát Pesten tölteni, mint Válban! igaz é, felelj neki. Petrásovits pauperum advócatús akar lenni nem poetice – hanem politicé!

A' váli Lakos dalja.

1. Tul a' Dunán egy nimfára
Talált Pista egy lyánkára
Fain kasztor a' termete
Liliom a' tekéntete.
2. Selem minden *lépéntése*
Budai bor lehelése
Portzolán termete
Ortzája rosza, gyöngy szeme.
3. A' nap a' homlokán vagyon,
azért fénylik olyan nagyon,
a' hold is fényesebb lenne
ha azon föl jarás kelne.
4. Mézből vagyon az ő nyelve
Szekfűből a' nyeldeglője
édes izű az ő nyála – par Diable!
jó féle tzitrom az álla.
5. Szömöldöke krepén munka
Szempillanta remek munka
Őrra *kökörts*, foga gyémánt
az ina arany paszománt!
6. Nádmézből van az ajaka
Aszszu szőlőből az ajaka
A' melle tsopa tortáta
Horvát Pistának lesz mátkája!!!
7. Jol lesz poszpásznak a' háta
Budai faj a' hátulja –
A' töbit nevettemben
El nem mondom egyetemben.

A' hazai tudósítások Toldi Benedek énekeit már kürtölik⁴. Nem jo leszen é ezt is bé iktatni, mint Kinisi István dalját: meg ne ütközzél ezeken, mert Salamon Kultsár kronikája szerint Sz. Lászlónak testvére volt!⁵ A' Prénúmeratzióra valo papiros foréntokat ki teszi le – talán csak el tegyük!

30 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1806. december 29.

Ferenczy tudatja Horváttal, hogy Révai nagyon beteg és többet nem taníthat, sőt supplenst kell állítania. Jelenti, hogy Kultsár lapjának előfizetői csökkentek.

Horvát István
Kedveltének
Ferenczy János
minden boldogságot!

Több mint tizen négy napja, hogy tőled semmi levelet nem kaptam, úgy tesszik, mintha holnapok alatt már nem gyönyörköttetek volna soraid; hoszszabb halgatásod nyughatatlanná teszen. Talán betegeskedel! az Magyarság Istene távoztasson el tőled minden rosszat. Más oka melly legyen, hogy Horvátom, ki szebb szorgalmával méltan ditsekedett, annyira el halgat, meg nem foghatom. Talán ez által kívánod restségemet ki potoltatni? Lássad, ha illy iszszonyu kegyetlenségnek adod magadat! én ugyan ez után írással nem csak terhelni, de még olvastatásokkal izzasztani is foglak; mostan csak azt jelentem, hogy szívemet naponként nagyobb szomorúság keseríti. Révaink, amint a' minap írásm, betegesen fekszik; nyavalája már annyira el gyöngítette, hogy az Orvosok javasla-sokból többé letzkéket adni nem fog; meg köll szünnie a' tanítástól, másképen életét veszti! ma valék nála, a' nagy hurutozás között, melly minden pillant-ban erőlteti, allig szólhat, amit mond is szomorító panasz. A' haláltól csak Versegi miatt fél. oda leszen, ugymond, minden iparkodásom, fáradságom, munkáim félbe szagadnak, Versegi lészen az Ország *Grammaticusa!* részén mon-dásának boszonkodva nevelsz, részét nem de nem helybe hagyod? Ezen emész-tő gondolatok még ép korában is búsították, már most el ölik! én tehetségem szerint eleget vigaztalom, de fejből a' gyáva félelmet ki nem verhetem. Valá-hánszor meg látogatom: annyszor emleget téged. Ő nem annyira hiddel, mint én, kívánja itlétedet. Heves indulatait ki tudja náladnál jobban le tsöndesíteni? *Suplenst* kíván, és köll is neki föl vennie. Ez, ugymond, ha nem a' Pista leszen, minden reményem oda vagy. Bár ígéreted szerint a' jövő holnapban, és pedig ennek első hetében Pestre fordulnál. Ha valaha, bizonyára mostan Révainkon igen sokat enyhítenél. Te benned minden reménysége, ne foszd meg ettől minden emberi nyomorúság utolsó menedék helyétől a' nyomorultat.

Schediusnál is ma valék. Kevés újsággal bővelkedik. A' Királyi Helytartó Tanátstól tegnap kapták meg az Evangelikusok azon szabadságot, hogy az uj osko-lai s y s t e m á t' ők is meg vizsgálhassák, hibáit ki rakhassák. Melly tetemesek ezek! ez el nyomtatott lappangó gonoszság annak ki dolgoztatását körméi alá ragadván, mindeneket arra fordított, hogy valamelly erőre vergődven uralkod-hassék! Magyar Országának tulajdon Philosophiát akar szerezni; az az a' magáét törekedik reá vetni, hogy ennek vakító terhével le nyomván a' magyar ész, sötétségbe tartsa a' maradékot! —. *Jenisch* munkáját (a' nyelvekről)² ujonnan ki dolgozva adjákkí. már ebben a' Hazánk nyelvét is *crisis* alá veszik. Valjon nem olly valaki, ki többet akar tudni, és tanítani, mint ön maga tanult!

Kultsár igen panaszolkodik az előfizetőinek tsekély számokról. Tsodálkozás-ra sokan gerjednek, hogy a' magyar akár mibe kezd, minden előmenetel nélkül benne dül. Én ugyan ezen meg nem ütközöm, csak azon boszonkadom, hogy ollyanok fognak a' dologhoz, kikannak véghez vitelehez magokat el nem készí-tették. Azokhoz kapdozunk, mellyeket reg olta köllete végeznünk. Hazánk dol-gai leg kétségesebb üdőpontban haboznak! mit mondasz arra, hogy a' Sz. Mik-lózásták az elmúlt napokban *Bétsben* a' Moszka Tzárnának szerentsés születését pompásan ünnepelték!³ Meddig boszint bennünket a' durva nép a' gonosz fél-

től ingerlett ijezgeteseivel! Ah boldogtalanok! ne Hercules quidem Contra duos⁴.

Virág tisztel, kér, hogyha Turótz munkáját⁵ bé küldenéd; nagy szüksége nagyon reá. En pedig arra kérlek, hogy írásaimról el ne felejkezzél, vedd *firtatásod* alá; *másodszor*. Révainknak a' Győri kofasághoz irtt *panagerikussát* küldbéd⁶, ezt le akarnám írni, és Kováts Directorral közleni, had látná, tudod már kire illő verseket!

Potyondy Tisz. Urat tisztelem, szentséges kezeit tsókolom; 's sok uj esztendőket, és minden jókat, amiket Sz. Margit meg adhat, kívánok nekie. Imrét is tisztelem.

Holnap fordulók ki Trézsidhez. Markos, a' beteges és drágán ünneplő Markos tisztel! Majer sok és magyar szívvvel búzgó esztendőket kíván!

31 Horvát István Ferenczy Jánosnak¹
Vál, 1807. január 3.

Felhívja Ferenczy figyelmét arra, hogy kéréseit még nem teljesítette. Különösen Kultsárhoz küldött kéziratának sorsa miatt aggódik. Birálja Kultsár lapját, szerkesztési elveit.

Pestre

Válból
Januar. 3.*dikan*
1807.

Ferentzi János
kedveltének
Horvát István
mindenféle jókat!

Nem kételkedtem soha arról, a' mit utolsó leveledben rebesgetsz, hogy örömet veszed soraimat: ellenben méltán dorgáltam lustaságodat ugyan azért, mivel én is viszonttag le írhatatlan gyönyörűséget szoktam venni írásaidból, és Te még is olly ritkán válaszolsz gyakor leveleimre. Valamit tsak mentségül föl hordasz, semmi se védhet azokközül, mert és megtudom gondosan az alkalmazóságoknak késedelmöket különböztetni tunyaságodtól. Írj Te minduntalan, ha későn veendem is írásodat, dítsérni fogom szorgalmazásodat. Miért nem olvasnék egyszerre leveleidből hármot, vagy négyet, ha épen Pesten öszve tódulnának, örömet? Ezután így sem védheted magadat: reményilem tehát, hogy ezen uj esztendőben, mellyre Neked barátságos szívből minden boldogságot kívánok, számosabb öröm órákkal meg fogsz ajándékozni. Rajta légy valóban, hogy sok bajokkal tetéztetett falusi lakásomat édessé, tűrhetőbbé, és kellemessé tegyed.

Négy alkalmazóságot el botosítottam a' nélkül, hogy hozzád írtam volna: ne tsudálkozzál semmit e' tettemen. Te, bele lévén merülve a' szerelem tengerébe, mindég mást beszélsz egy üdőtől fogva, mint Bodóné, mikor a' bor árát kéri. Nem kértelekeutolsó levelemben, hogy a' beküldöttem pénzről; a' partioten spiegel² nevű könyvről; Heinrich ki füzettetéséről; Keresztúri uj munkájáról, 's egyéb másoknál fetrengő könyveimről tudósítani el ne mulass? Ezekre tsak egy szóval se felelsz, hanem szünet nélkül a' Budai leánnyal bajmódol. Meg érem e' valahára azt az üdő pontot, mellyben a' Római adóról³ Tőled valami híradást vehetek? Ilyenekre magadnak egy hónap alatt se vettél egy fertál orányi üdőt. A' Győri Püspököknek életöket író Kármelita könyvét⁴ nem de most is kötik a'

Pesti könyvkötők? Nem lehet meg látogatnod ezeket, mert súlyosak foglalatosságaid. Olvasd köröszűl, ismét javaslom, leveleimet, tapasztalni fogod, hogy kéreményimet nagyobb részökre egy buk-kot sem feleltél. Hogy terheljelek én új kérésekkel addig, míg a' régieket nem teljesíted? Pedig leveleimben kéréseknél egyebet sem írhatok hozzád, a' nagy városnak lakosához, mezei lakomból.

Hányszor nem sürgetem Kultsár Ujsága néhány ki maradott leveleinek ki küldetésöket! Alázatosan kérek, hallgasd már meg egyszer könyörgésemet, és teljesítsd kívántomat. Ugyan Tek. Tudós Kultsár Urtól kérd el azon két árku-sokat, mellyeket a' minap számára küldöttem általad: nem akarom hogy gondolataim a' *Magyar Tudós Társaságról*⁵, és *Nyelvtanulásról*⁶ elveszzenek. Ha Kultsár nem akarja e' részben *tudóstani* nemzetét, ám lássa! — bár ők meg fontolták volna azokat, a' miket a' Társaságról említek! Nem akartak volna a' tavali esztendőben nyelv határozók lenni, ha a' határozásnak heábavalósága eszökbe ötlött volna. Az olyan balvélekedéseket köllene leginkább irtanunk, mellyekben a' tudosak is peshednek, 's mikor ezt tennők, a'kor *tudósttanók* igazán a' Hazát. De úgy látszik, hogy Kultsár Ur egy üdőtől fogva csak az *üdőváltózások-ra*, a' *jószág ki fogadásra*, a' pusztá *könyvlajtromokra* akarja tanítani olvasóit: Ha ezt szükségesebbnek véli, ismét ám lássa! — Nekem igen nehéz számára, tapasztalom, valamit készíteni, mert épen a' leg hasznosabb tárgyat ő haszon-talannak tartja. Most sem feledtem még el, hogy a' *Meg fontolásra méltó tár-gyat*⁷ ki nem nyomtatta, 's csak pusztára dobta ujságába az Investitoria levelet⁸, mellyről nem tudják ma is olvasói, mit gondoljanak. — Ujság leveleit ez idén is fogjuk kegyelmes Aszszonyommal együtt tartani. Ide rekesztek 6. fkat Örményiné helett: én, ha be megyek, le teszem neki, addig talán csak meg fogja küldeni. Most is le tenném, de a' hónap pénzemet még föl nem vehetem, mivel üres a' Váli pénztár. —

Egyébaránt ajánlom barátságodba magamat, és javaslom a' szorgalmatos le-vélírást ezen ujesztendőben. —

SK

Országos Széchényi Könyvtár

32 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1807. január 4.

Beszámol arról, hogyan töltötte Válban karácsony estéjét az Örményi kisasszonyok társaságában.

Pestre

Válból
Januar. 4. *dikén*
1807.

Ferentzi Jánosnak
Kedveltének
Horvát István

víg kedvet a' Fársángi napokban!

Tudni kívánod, miképen töltöttem légyen el a' Karátson napa előtti éjszakát: eleget teszek kívánságodnak, hogy mindenekben ki elégítsem kérdezősködéseidet. Nem folyt az el reám nézve víg játék, és mulató dőzsölés között Pesti szo-kás szerint: Kellemetes öröm lepte még is el szívemet, midőn a' Szép nemnek babonás próba tételeit szemlélgettem. Kilentz óra után álmodozásba merült,

tselédeinket ide nem értvén, az egész Váli kastélybeli Uri nép kivülem, és két kisaszszonyainkon¹ kívül. Mi valánk egyedül, a' veraszúlok. Alig hunyták be a' többiek szemeiket, azonnal hozzá fogtak az egy pár leányzók, kik e' napból akarák ki tanulni jövendő szerentséjüket, külömbféle tapasztalás gyütesekhez: Én velök munkálkodtam mindenekben, hogy babonás tetteim által szaporíthatnám a' fehér személyeket tárgyazó ismeretemet. El értem valóban tzelómat, mert ön szemeimmel látám, mi nagyon gyötri még a' kisaszszonyokat is a' férjhez menni akarás kórsága. Hallgasd tsak mit nem tettek, hogy meg tudják, vallyon Urat nyernek e' ezen esztendőben:

Tzipőjök vala a' leg első próba szer. — Meg állottak egyenesen, és tzipőjüket fejük fölött hátok megé hagyították. Ha a' tzipő hegye az ajtó felé esett, azt hozták ki a' véletlen fekvésből, hogy férjhez vitettnék; ha a' tzipő hegye be felé esett, el ment minden jó kedvök, mivel ebből nem reménylették szerentséjüket. — Én is hagyigáltam tzipőjüket: a' hegyes rész nálom majd erre, majd amarra esett. Kényök szerént esett ki részökre a' próbálgatás, mivel nekem kölletett a' tzipő hegyének fekvését tudtokra adnom. Ha nem jelentem is, eszedbe jut, hogy a' tzipő hegy mindég a' szoba ajtóra nézett. — Tanúltál e Te illetén Filozófiát? —

A' második próba szer hasáb fákból állott. Le mentek a' fás kamrába, 's ottan meg olvasás nélkül egy ölbe való fa hasábokat markoltak karaikra. Így meg terhelve lévén szaladtak nyakra főre szobájokba, 's itten meg vizsgálták, vallyon páros, vagy páratlan számú hasábokat hozott e' föl ki ki közülök. A' páros szám férhöz menésnek magyaráztatott: a' páratlan ellenkezőt jelentett.

Dióhéjak tevék a' harmadik próba szert. Föl törtek egy ép diót, 's ennek mindegyik héjába egyenlő hosszúságú vékony viasz gyertyát ragasztottak. Meg gyutván e' gyertyákat bele tevék a' héjakat egy vízzel teljes mosdó edénybe. Ha uszván a' héjak egymáshoz jöttek, férjhez menés jelentetett; ha egymáshoz nem jövének, honmaradás vala a' magyarázat.

Külömbféle Tzin, és Viasz öntések fejezék be a' proba tételeket. Meg olvasztották tudniüllik a' viaszot, vagy Tzint, és a' forró olvadottat vízbe öntötték. Így sokféle formák eredtek. Egyiknek se vala érthető ábrázata, és színe: de a' kisaszszonyok mit nem láttak azokon? Hol kis gyermekeket, hol böltsőt, hol férfiakat sajdítottak meg rajtok: én pedig, hogy édesebbé tegyem reményöket, azt is láttam, a' miről szemeim semmit sem tudtak. — Hoszszabb lett volna a' próbálgatás, de reánk sietett az éjféli mise ideje.

Nem vala e' bövséges mulatság látni egy Filozofusi léleknek e' művelkedeteket? Nem mondom, hogy Trézsim ölében vígabb kedvre nem gyúladtam volna: elég volt mindazonáltal nekem Válban ennyi is, mikor a' tetszetősbben nem részesülhettem. — Szánakodtam a' leányi nemen, 's bizony, ha meg elégedésül szolgálhatna számokra, kész valék valamennyit feleségül venni, hogy e' leg veszedelmesebb, és sulyosabb betegségtől őket meg menthessem. — Úgy de e'kor halálomnak minő hamarább való eljötteről kezdenének babonáskodni? Maradjanak inkább gyöngeségeik mellett. Így is tudom szeretni veled együtt őket, 's talán ezért vagyok olyan hajlandó személyökhöz, mivel édesek gyöngeségeik. — Elj boldogul, és a' fárságban a' Leányokkal ne sokat babonáskodjál. —

33 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1807. január 5.

Kifejti véleményét Teleki könyvéről, melyet – Ferenczyvel ellentétben – dicsér. Pozitívan nyilatkozik Ragályi Tamás törekvéseiről is.

Pestre

Válból
Janu. 5. *dikén*
1807.
/a

Ferentzi Jánosnak
a' vig Pesti lakosnak
Horvát István
boldog órákat!

Körösztül olvastam köhögős állapotomban a' könyveket. melyeket Hozzám küldöttél. Nem szántom a' nekik szenteltem órákat, 's bár több ízben olvashatnék illetén diszes Hazafiúsággal rakvás munkákat! – Ki tetszik mind-egyik lapaikból, mi igen ohajtják a' köz jó előmenetelét; a' hazai nyelv terjedését; a' nemzeti méltóságnak magosb fényre való jutását. Nyilvánságos jelét adták szerzeményeikben nagy Hazafiúságoknak.

Teleki László Gróf Úr különösen egészen az elragadtatásig gyönyörködtetett Esdekléseivel. Mi nagy e' munkájában a' magyar buzgódás? Mi bő a' sokféle tudomány? Mi szívre ható a' mértékletesség, mellyel ellenkezőiről emlékezik? Szerentsésnek tartanám valóban magamat, ha ilyen szelídséggel tudnék ezután élni a' vetekedést magokban foglaló írásokban. – Nem győzöm eléggé bötsülni a' Méltóságos – igazán méltóságos – Grófot, kinek talán igen kevés mását leled édes Nemzetünk oszlopi között. Őtet e' munkája a' halhatatlanság örökös koszorújával jutalmazza, és méltóvá tette a' Magyar Hazafiúságot tisztelő Utóinknak hálaadatos áldásokra. Míg fön leszen Nemzetünk, soha sem hal ki addig TELEKINEK emlékezete. –

Igy gondolkodom én Teleki könyvéről, a' mint soraimban elődbe terjesztem ítéletemet: Ellenben Te munkáját olvastodban el szenderedtél! – Hol volt ezen idő tájban belőled a' Magyar szív? Öltözzél ki e'féle véleményekből, mellyek egy olly tanult, és tsinos ferfiúhoz, mint Te vagy, nem illenek. A' könyveknek bötsöket ne tsupán magyarságoknak hibátlanságából, vágy hibáságából ítélj meg: a' benne elő jövő tárgyra is fordítsd figyelmetességedet. Azért, hogy a' Nagy Révai oktatásait benne föl nem találod, nem rosz tüstént valami magyar könyv: üdő kíváztatik arra, hogy az igazság meg ismértessék. Vagynak ugyan Teleki könyvében hibás állítások, de azok többnyire részszerént igen kevés számúak; részszerént pedig olyanok, a' mellyek nem a' rosz principiumokból eredtek, hanem a' jó principiumokból rosz következtetések által származtak. Teleki ott is Révaianus, a' hol meg sem gondolja sokszor Révai ellen írni látszik egy helen, pedig a' másik levélen azt vitatja más szavakkal, a' mit Révai állatt. Ez attól vagyon, hogy Révai tanításának velejébe még be nem hatott: lassanként menekednek ki a' fényes nap sugárai valami sűrű köd közül. Ne kívánj semmit is a' természetnek köz rende ellen, 's azt tartsd, a' mit a' költő mond: Ubi plura nitent, non ego paucis offendar maculis¹. – A' Magyar nyelvnek igazi természetéről ideája sintsen Telekinek: úgy de tudnak e' arról valami bizonyost magok azok, kik taval e' munkáknak jóságokról ítéltek? olyast ne

várj Telekitől, a'mit a' Nagy Révain kívül és kivülem talán öten sem tudtok eddig az egész Hazában. — Igazmondásúl vedd ezt, nem pedig ditsekedés gyanánt.

Ha szoros vizsgálat alá fogod e' Teleki Gróf könyvéről szóló kinyilatkoztatásomat, egyszer 's mind az is eszedbe jut, hogy nem hagyhatni helbe a' nagy gyalázást, mellyel Pesten Telekihez viseltettek. Ugy is kevesen jó polgárok a' szános Haza nagyai: ha azt az egy kettőt is, kik a' buta nagyobb rész közül ki törtek (mint Teleki, es Tziráki Grófok), piszkokkal illetitek, hogy várhattok a' többiektől jobbúlást? Áldjátok, serkentsétek, magasztaltjátok inkább az illetén nemes lelkeket: az efféle kellemetességek által masokat is józan utra édesgethettek².

A'mi Ragályi Tamás SEGÍTŐJÉT illeti, hogy arról is közöljem veled gondolatimat, halljadsza ezeket: Egy nemes gondolkozású, és Magyar vérű Ifiúhoz illő vala a' szándék, mellyet Ragályi véghöz vinni akar. Néki tzéla, ha kiváltképen a'hoz el juthat, örök ditsőséget szülend. Tsak azt ohajtom, hogy a' Segítőjébe valókat mind Ifiak írják, ne hogy a' pörlekedő korosabb Tudósak benne patvarkodást kezdhessenek. Részemről kész vagyok segíteni igyekezetét, mihelest általa meg kéretem: előbb semmit hozzá nem küldök, mert tapasztaltam néhányszor, hogy a' más munkájába való hivatlan bele avatkozás galibákat szül. A' kiadó többnyire valami uralkodást kezd az ilyeneknek küldeményeiken: azokat kénye szerént változtatja, heréli, javítja, pedig néha ostobául sül tselekedete. — Ha ösméred személyesen Ragályit, közölheted Vele véleményemet³. — Elj boldogúl, és szeress.

34 Horvát István Ferenczy Jánosnak¹
Vál, 1807. január 5.

Megrója Ferenczyt a hozzá írott verséért és könnyelmű életviteléért. Beszámol arról, mi történt Vízkereszt napján a váli kastélyban.

Pestre

Válból
Januar 5.dikén
délután 1807
/b

Ferentzi Jánosnak
a' fekete szemű leányzók imádojoknak
Horvát István
sok fekete szemeket!

Leveleidben egy üdőtől fogva minduntalan a' Budai kisaszszonyt emlegeted: gyakor rebesgetésed gyanúba hoz előttem, hogy akadtál hihetőképén ön magad valami hív szépségre, mellynek ölelgetései között, nevetvén mostani állapotomat, eszedbe jutnak nyájas tsufulódásaid. Ha ilyen szerentsés poltzra jutottál, örömet el tőröm tréfáidat, bár ártatlanságomat nem illetik is enyelgéseid. Volt üdő, mellyben én is vígadoztam Trézsim társóságában: mullass Te mostanában a' fekete szemű leányzók, és menyetskék között, míg én a' nagy urak körül bősülni tanulom a' középszerűséget, és tsókaimat Trézsim számára öszve gyűtögetem, hogy annál erősebben meg győzhessem ötet heves, és állandó szerete-

temről. Nem kétlem ezt fogja viszontag ő is művelni, és el nem feledkezik pozokosodó régi ismerőséről.

Hagyjuk abba mindazonáltal az ilyen érzékenyítő elmélkedéseket: Ezek bened új forró nyughatatlanságot okozhatnak. Hajlandó vagy igen a' bajvívásra: félek, pedig nagyon félek, ne hogy a' leányok miatt életedet, 's tsendességedet, leveleket olvastodban, kész legyél kotzkára ki tenni. Érted e szavaimat? A' tárgy azon üdő pontokból való, melyekben emlékezetem, utolsó levelednek kifejezése ként, elevenen érdekel. –

Mitsoda szemeteken keresgélte őszve a' *Váli lakos dala* nevezetű Éneket, el nem találhatom: azt még is észre veszem rajta, hogy miattam több heleben meg foltoztad verseit. Ne járj illetén heába való partékák után, ha nyugodalmadat zavarni nem akarod. Az Ének fölöttébb világi: Neked pedig minden világi dolgok hamar meg szoktak ártani. Veszedelmes a' tűzre olajat önteni: inkább vizet keress a' lángokra, melyek szívedet égetik. – Leg hasznosabb volna Neked, ki el annyira városi ember vagy, néhány Potyondi Rafus mellett Válban elmélkedésekben tölteni. Meg szünnél, tudom bizonynyal, engemet világi dolokra oktatni, ha a' Margit könyvében² lévő új, és ahítatos Énekekben Keresztyéni módra gyakoroltatnál. – Ezekben töröm én fejemet, míg Te, meg feledkezőn a mennyiekről, mulandokban foglalatoskodol.

Kévszempillantatok előtt lépett ki szobánkból Tiszteletes Mészáros József Ur, Váli Eperestünk. Ő lakunkat töménnyel, és mirhával úgy őszve füstölte, hogy benne alig maradhatunk. – Ez vizkereszti szokás. – Azon még is tsudálkozni fogsz, hogy kastélyunkban nem tsak minden szobák, hanem még a' pintzék is ki füstöltettek. Míg a' Pap fáradozott, a' vele lévő Mester, és gyermeki sereg végnélkül kiabálta e' nem meg vetni való ohajtást: *Áld meg Országunkat!*

Nem írok többet mostanában, bár még sokról írhatnék: elég lészen ezeket is által olvasnod. Válaszolj szorgalmatosan, mert külömben megint üresen botsátom be az alkalmatosságokat. Markost tisztölöm egyebekkel együtt. Mit tsinálnak az Akademikus új gyermek Tanítók? Házasodnak, vagy okosodnak e? – Él boldogul, és ne sokat szerelmeskedjél, ha szerelmeskedel is a' fekete szemű leányok körül.

35 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. január 8.

Sérelmezi, hogy Horvát szüntelen bírálja, mert Horvát szerint nem végezte el a rá bízott feladatokat. Tudósít Révai állapotáról.

Pestről

Válba
8dik Janu 1807.

Horvát István
Barátának

Ferenczy János vig napokat!

En ugyan többé magamat előtted mentegedni nem fogom, lásd ha olly kegyetlen bírások vagy igazságos okaimnak. Ön magam érzem, melly szorgalommal iparkodtam hozzád írnom, kívánságaidat pedig melly hűséggel törekedtem bétellyesítenem. Ségyenlem, hogy majd minden leveleid pirongatásokkal rakvák. Bár azon derék embereket, kikkel mind magadnak, mind nekem szerzettél bajt,

's galibat kárhoznátná inkám, mintsem vagy személetem, vagy halgatásomat. Lakner Urat könyveidért nem egyszer szállítám meg. Virághoz leg roszzabb üdőkben által faradtam: nála heverő könyveidet használni tovább is akarja. Révaitól majd minden nap, méglen ép állapotban volt, kértem a' Győri Püspökök életüket tárgyazó könyvet: — egy napról másokra hallasztott. A' *Patrioten* nevű munkát mind Molnártól, mind másoktól kértem; senkinek sints meg. Heinrichnek pénzedet még azon nap, hogy meg kapám, által attam. Fajlalom, hogy hűségemet kétségbe hozod! valóban, meg nem érdemlem, hogy a' mérges Grammatikustól föl kapott közmondással sértegess. Többnyire tudjad, hogy foglalatosságaim nem olly tsekélyek, mint te gondolod: három fioknak oktatások faraszt engem minden nap; leg jobb üdeimet ragadják el. Azt mondod: méglen tanítványid oskolaikban vagynak, elég üdöd vagy? — bizonyára nem sok vagy, allig kezdek tanulásimhoz, már az egy szobába rekesztett Jurátusoknak fetsegések, zsiogások, már a' meg látogató barátaim hatráltatnak. Ezek a' mentő okaim, bár méglen ezeket kí gúnyolod, addig szép barátsági induladból az írásaimban lévő nem magyar ejtéseket jobbétgatnád, és az igaz magyarság erejéről, mivoltáról oktatgatnál!

Kultsár el maradott ujsági darabait gyakor sürgetéseimre tsak ugyan kézhez attá. De azon írásaidat, melyeket utoljára küldél hozzá, ismét nem találja. *Praynak* kívánt munkáját ötöle kértem el; de többé szobájába engem bizonyára nem fog látnia. Ujságaidat, fogatta, hogy szorgalmatosan elküldi hozzám; de már tizszer is magam voltam érettek. Inassának hogy annál nagyobb kedvet tegyek l 2.garast ajándékoztam: nem használt, ez olly gondatlan, 's tunya, mint gazdája. Ez előtt parantsolatodra leveledet el olvastam: mosolgott szavaidra, 's méltán menti magát; hogy kívánhatod, hogy Papi rend ellen keljen írásoddal? a' haza nyelvének el keseredett irigygyei ezek; ismét föl dühösétstse őket?

Minden napidra papirost még nem vehettem. A' Rátzoknak ünnepeik vagnak¹; boltaik zárva. Légy türesben, rajta leszek, hogy mennél előbb készen légyen. Trézsid egészséges, tisztel, 's ohajt látnia.

A' magyar Grófokra, 's Bárokra pirongató parantsolat adatott ki ő Fölségtől², hogy a' polgári tisztségekre magokat nem adván, henyélkednek. Tartoznak (de salva aequalitate cum nobilibus) minden Dicasteriomoknál szolgálni, és önmagok nem pedig mások által, dolgozni.

Révai méglen fekszik; a' mindennapi hideg, aranyér, 's köhögés elnyomortotta. Munkádnak nyomtattatása fön akadott; mert a' nagy gyöngeség miatt nem jobbíthatja a' nyomtatásbéli hibákat. Kedvetlen 's minduntalan pörül, hogy pénze el fogyot, mert N. Váradra küldötte, amint a' vénasszonyhoz küldetett két levelekből értettem; ezekben a' tzipőkre, és fölöstökökre küldetett pénzt igen köszönyik a' gyermekek; ditsekesznek, hogy a' ház árából még tsak 300. forint vagyón hátra, bíznak az Sz. Miklósban, hogy patrónusokat, ki Révai Miklós, meg tartván ezen adósságból is ki vergődnek. Leveleikre én feleltem, bíztattam őket a' dologra, és az Isten félésre!

G. Teleki munkáját l f. 30.x. vettem. A' Segítőt magam számára vettem, és a' többi darabokra elő füzettem. Epen midőn ezeket, íram, lépék bé az utolsó két leveleiddel, inasunk. Telekiben én a' buzgóságot a' tiszta magyarságtól megtuttam különböztetni; de sajnáltom, hogy Révairól még szót sem tett, pedig állításai sok heleken igen homályosak. A' Pesti ujságok is említettik a' Frantziáktól el vesztett tsatát, de az ujjabb tsatában az oroszokat mondják meg verettetteknek³. En ha ön magám látnám, hogy Nápoleont meg szalasztották, nem hihet-

ném. Davous' corpora vala az, amellyet meg tsiptek az oroszok; ezt tegnap előtt Urfimmal a' Personálisnál⁴ ebédelvén hallottam; ez utolsó tsatára 40. ezer orosz esett el, és parantsolatot vettek, a' többiek, hogy Péterváratól 10. mértföldnyire álljanak meg, Lengyel országban mindeneket duljanak föl; amit hogy a' vad nemzet meg teszen, ne kételkedjél. A' Pesti Rátsok szomorúan le ütik fejeiket, ez sem utolsó jele, hogy nemzetőknek a' szerentse nem leg jobban kedvezett.

A' Verseket köszönyöm. Végte're hitesdel magaddal, hogy amennyire ki tellik tőlem, 's üdöm engedni fogja szorgalmazatosan fogok írni, de két nap alatt mind Te a' szép *iparkodásnak nemes példája!* négy tudós, 's barátságos leveleket hogy irjak?

Markossal közlöttem a' Frantziákról való tudósittásodat, tisztel; ő betegeskedik szüntelen.

A' Kereszturi munkáját Virág meg vette, el olvasvan elküldi. Kér, hogyha Turótziusnak könyveit el küldenéd számára.

Leveleidet postára attam.

36 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. január 9.

Szól Révai betegségéről. Igyekezett rávenni Révait, hogy a végrendeletében hagyja munkáit és írásait Horvátra.

Válba

Pestről
9dik. Januar 1807.

Horvát István
barátának
Ferenczy János
minden boldogságot!

Több leveleket botsátottam már hozzád édes Pistám, mellyekben Révai Miklós kedves tanítónknak, sulyós 's veszedelmes betegségéről, és eztet környékező nyomorúlt állapotáról tudósítottalak. De te szomorú szavaimnak nem tudom, mi okból hitelt nem adván feleleteidben azzal kívántál vagy meg elégíteni, vagy vigasztalni, hogy tsupa 's pusztá köszöntéssel az halálhoz közelítő öreget tisztelted; de keserkő allapota mi módon érdekel, épen nem jelented. Azt vélted minden bizonynyal, hogy az iparkodás, 's szünetlen gonosz üldözések alatt el görhedt tanítónk ezen mostani nyavalájából is olly szerentsésen ki lábúl, mint ötet több esztendőkbén a' hosszabb betegségekből is föl üdülni, és halhatatlan törekedéseiben uj erővel faradozni örömmel néztük, 's tsodáltuk? távul vagyunk fájdalom! ezen vigasztaló reménvtől. Tudjad barátom, hogy a' nagy Révai betses életének végső napaihoz közelget. Holnap, hogyha a' környülállások engedni fogják, orvosi tanáts fog betegsége eránt tartatni. Kováts e'dig lévő orvosa éltének minden reménységén föl mondott! a' nagy köhögés, melly emésztő száraz betegségének fényes jele volt, mérgét annyira vitte, hogy a' nyomorúlt öregnek tüdejét meg szaggatván, eztet majd véres genyettségbén, majd darabokban vetteti ki véle. Lábai, ami ritkán hamis jele a' közelítő halálnak, eldagattak. Ő maga reménységét el vesztvén a' végső intézetekről gondoskodik. De ah fájdalom! még ezek előtt is akarja heves indulatit, a' nagy elmélnek ezen szerentsétlen társaikat mutogatni. Minden írásait tüzre szándékozik hánnia, Paintnerhez irott előbeszédét, mivel el fajzott büzkeségét fájolja, munkáiból ki

szagatni, 's tűzön elemészteni már elkezdette!¹ Tegnap asztalát ágyához vonatván nagy nehezen föl ült, és keserves könnyek között végső levelét Somogyi ő Excellenciájához², és Mártonfi Püspök jóbarátához írta meg, 's elis küldötte³. Szívfajdalmak között panaszkodik hálaadatlan házánkról, hűtelen barátit átkozza. Ha bélépel hozzá, keserves panasz minden szava, melyet a' haragnak tüze minden szempillantban mérgesít. Ez állapota azon munkás tanítónak Pistám, kitől te két holnapok előtt el bútsúzában ép egészségben hagytál, ki egész életét leg nagyobb fáradozásban a' haza javára, nemzete boldogságára áldozta, 's vesztegette. Tsorban maradnak tehát, mind több magyar elméknek, ugy a' nagy Révainak is munkás törekedései? amazokénak vesztét a' haza nem érezte, Révaiénak meg fogja siratni! — Ami kötelességünk édes barátom az, hogy amennyire tőlünk lehetséges a' nagy fáradságinak gyümöltseit fön tartsuk. Én eleget iparkottam tsendesíteni, de keveset enged, kérésemnek, melly már annyira ment, hogy sirva könyörgék előtte, hogy munkáit néked adja által; erre látszatott hajulni, amit bizonyára meg fog tennie, ha te mennél előbb, akár minő költség által Pestre fordulnál. Betegségében ugy is gyakor emlékezetet teszen rólad, minden reményét benned helyhezteti. Kérlek szokásod szerént, intésemet, kérésemet, és az öregnek akarátját ne vesd meg, jöj, jöj, 's mennél előbb jöj.

A' Vires költőtől által vettem már Keresztúri N. Váradi Tanító munkáját, ém magam még nem olvastam, de te Diplomátikus vali lakos tudom gyönyörűséget fogsz benne találni. Nem tsoda, az igazságnak forrási ezek! magyar ökleveleket is foglal ugy vévén észre magában; vagyon tárgy az etimológiára!

37 Horvát István Ferenczy Jánosnak¹

Vál, 1807. január 10.

Szomorkodik Révai állapotán és magasztalja tanítójának érdemeit. Kéri Ferenczyt, hogy mint eddig, a jövőben is legyen Révai mellett, segítse, támogassa őt.

Pestre

Országos Széchényi Könyvtár

Válból

Januar. 10dikén

1807

Ferentzi Jánosnak

Kedveltének

Horvát István barátja

a' szomorú környüállásokban

vigasztalást!²

Keseregve olvasom szeretett Tanítómnak, a' NAGY RÉVAINAK, betegeskedését utolsó leveledben. Ha abban nem bizakodnám, hogy ugyan azon kegyes³ Gondviselés, melly őtet ezernyi veszedelmek, és galibák között a' Magyar nyelvnek örök fényére fön tartotta, ezután is apolni, és örzeni⁴ fogja életet, vigasztalhatatlan volna szomorúságom. Nem halhat ő addig ki Hazánk kebeléből, míg el nem végzi alkotmányát; míg nyelvünket illendő méltóságába nem helhezteti; míg velős oktatása által egészen igazi Magyarot nem teszen a' kortsos Magyarból⁵. A' nagy lelkű Férfiak, kikre vagy az Emberiségnek, vagy⁶ valamelly Nemzetnek szüksége vagyon, agg öregségében, 's mint egy el szenderedve szokták befejezni életöket. Hogy egyebeket neemlítsek, a' Königsbergi Német Filozofus nem de nyoltzvan esztendősz korában szünt meg tanítani bennünket? Egy

érdemű vele mind Nemzetünkre, mind az egész emberiségre nézve a' mi egyetlen egy Kedves Tanítónk: ha tehát meg érdemlette Europa, hogy Kant szerentsé-
sen ki dolgozza alkotmányának minden részeit, miért nem kívánhatnók, és reménylhetnők mi is ugyan ezt Révai iparkodásairól? – Meg ne tsüggedjete-
k: Él még a' Magyarság Istene, ki' a' ditső Magyar Nemzetet Árpád üdejében e' méz-
zel folyó vidékre vezette!!⁸ –

Inkább búslakodom én azon, hogy országunknak hálaadatlan Nagyai az igaz
érdemet illendőképen meg nem jutalmazták. Révainak nem használ az, hogy
nevét büszkélkedve fogja nevezni a' késő maradék: ezt ő, ha neki nem mon-
dogatják is, igen jól tudja, mert ki ki maga leg jobban ismeri tetteit, és fárado-
zásait. Pusztá jutalom a' tsupa halhatatlanságot meg nyeres: első segíteni köll
foganatos eszközök által a' reá törekedést, másként a' leg nemesebb ösztön is
vagy meg fogy, vagy kedvetlenné válik a' nemesen gondolkodó szívben. Nyoltz
századok teremtettek a' Nyelveknek virágzásokért, igazi virágzásokat értem,
melly egyedül Mesterünk alkotmányából eredhet ezután – egy mély be látású
Révait: ezt ritkaságához képest meg köllött volna bötsülni, és jutalmazni!! –
Illyetén gondatlanságok hátrálják a' leg hasznosabb igyekezetű polgároknak
szorgalmatosságokat, midőn kedvöket a' terhes fáradságot kívánó munkáktól
el vonják, életöket pedig, a' boldogság helett, nyomorúságossá teszik.

De lássák a' poltzon és kormányon ülők, a' mit tselekesznek: Mí vigyük végbe
azt kedves Ferenczim! a' mi ki telhetik tőlünk. Bötsüljük, tisztöljük mí a' Nagy
Révait, 's legyünk hozzája, mint Nagy Magyarhoz, példa nélkül való Hazafiú-
hoz, és kedves Tanítónkhoz hálaadatosak élünknek utolsó szempillantásáig. Te
beteges állapotjában, valamint eddig, úgy ezután is, légy szüntelen mellette, vi-
gasztald, bátorítsd: Én, kit környülállásaim ezen édes foglalatosságtól meg fosz-
tottak, köny özönök között esedezni fogok jobb egészségéért, és szerentsés ös-
vényein tovább jutni iparkodom, hirdetvén az ő tzáfolhatatlan alkotmányának
világos igazságait, hogy el némúljon Hazánkban a' gyáva tudatlanságnak minden
legkisebb hangzása. Mondj mindazonáltal személyemben is a' Nagy léleknek
mély tisztöletet, és kéztökülást: add tudtára, hogy Horvát, az ő kedves tanítvá-
nya (szinte úgy, mint ő az enyimet) mindég szívében hordozza Mesterének em-
lekezetét, 's alig várja azt a' boldog órát, vágy üdő pertzenetet, mellyben át ölel-
ve tsókolhassa drága személyében második édes atyját, és nevelőjét. – Él
boldogúl, 's Révaim egészségéről minduntalan tudósíts.

38 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. január 10.

Jelenti, hogy a beteg Révai helyébe a pesti egyetemen supplenst akarnak választani. Révai elutasította
Kultúr és Virág jelölését, egyedül Horvátot kívánja utódául és írásait is rá kívánja hagyni.

Válba

Pestről
10dik Janua 1807.

Horvát István
édes barátának
Ferenczy János
minden jókat 's boldogságot!

Révainknál regvel kilentz órától fogva tizenegyik voltam. Ekkor jöve szobá-
jába a' Nagyságos Rector Szüts Professor; ne talán öregünkkel valamely külö-

nös beszédében meg gátoljam, haza mentem. Egy órákkor szolgáló leánya nagy sietve hozzám szalada, hogy mennél előbb mennék a' beteghez, vélem szállani kíván. Tüstént el futottam, 's mi légyen kívánsága tudakoztam. Erre a' nyomorult, el bágyadt öreg keserves könyhullajtásokra fakadván nézd édes fiam! a' gonoszok még a' halál torka előtt is üldöznek, iparkodásomat semmivé tenni törekeshnek. Szüts Rector Ur amint látád, regvel hozzám jöve, aztat jelentette, hogy mivel már föl jobbúlásomról kevés reménység vagyon, az Universitas *supplenst* akar rendelnie. Én meg köszönnén gondosságokat azt kérdém, ki légyen az, kit az én supplemensemnek akarnak rendelni. *Kultsár István* Ur ugymond erre a' Rector. Én erre el fakadván, nem engedem, ugy mondám, hogy ezen habzó emberke az én iparkodásaimat eltörölje, 's okaimat is keservesen ki mondottam. Erre Szüts azt felelé, tehát *Virág* légyen. Ezt sem engedem, és kész vagyok, ugymondám, betegen minden nap magamat oskolámba fölvitetnem, mintsem ezek *suppledljanak*. Szüts Ur látván buzgóságomat, hogy engedni épen nem akarok néki. Kérdé, hát kit rendeljünk. Erre én, én már rendeltem. *Horvát Pistám* az, aki még tanítványom többet tanult, mint akárki más, ő búzgón, nagy fáradsággal olvasván a' régiségeket, külső munkákat kevés üdöre annyira ment, mint én. Én, és ő Horvátom tudjuk, értjük a' magyar nyelvet, nem engedem, hogy más vagy suppleáljon, vagy tanítson utánnom. Ezeket elbeszélvén nekem, kért, könyörgöt, hogy néked még ma, mivel maga nem írhat, írnék, hogy meg gondolván, mennyire betsül, tégedet mint meltó édes tanítványát mindenek felött nevével arra intenélek, hogy (ezekről ugyan még most Válba semmit nem szólván) tüstént Pestre jönnél, ő ha bé jösszsz, *consiliumot* tartatván ismét, ha reménységet nem adnak élete hosszabulásáról *minden írásít* neked által fogja adni, tsakte jöj bé, és véle értekezzél. Hidd el, öröm, és keserves szomorúság fogta el szívemet, midőn ezeket láttam, hallottam az édes öregünk nyavalás ágya mellett. Örültem, hogy Te vagy az, ki azon nagy hazafiának, ki egész életét nyelvünk', az az, az egyetlen egy 's bizonyos nemzeti főnlétünk' bizonyosságának mivelésében el töltötte, dütsősségét által veszed, és jelesen koronázod. Sirtam, midőn értém, hogy Kultsár az, aki azon tanító székébe akar ülni, mellyet a' nagy, és egyetlen egy *Révai* halhatatlanná tett. Íme a' kitsin lelkű, és Révai, 's Versegi tanításin habozó Kultsár nap fényre attá már, amit annak előtte Révainak tsak nyájasság között mere említeni; hogy tudniüllik szeretne tanító követője lenni. Allig betegszik le Révai, Kultsár még éltében törekezik székébe lépnie! Ezt engeded Te barátom, ki mindenkor tisztelted a' nagy Révait, nem mivel Révai, hanem nagy esze, iparkodása miatt? Ezt engeded te, ki jól érted, hogy a' nagy Révainak székébe jutni tsak akkor dütsősség, ha az meg érdemli az arra vágyodó. És te meg érdemled, mert a' vepső órájahoz közellítő édes tanítód tsak azon foházkodik, sopánkodik, könyörög, hogy te, te, kinek lelkébe akar élni, kövesd taníttásiban, kövesd tanító székében! Nem Nem, ha barátom vagy, ki hogy vagy, büszke vagyok, nem engeded, hogy akár Kultsár, kit te mostani munkáiban is oktatni, 's jobbitani tutta, Révainak vagy supplense, vagy követője légyen, akár más te előttd arra vagy vergődjék, vagy azt elragadja, nem engeded, tudom, ha akarod. Ha tegnapi levelemre nem indulsz, engedj kérlek mai soraimnak, 's kéréseimnek, mellyeket a' szegény tanítónknak ohajtásival erősítetek, jöj bé mennél előbb, szolj még eledben vagyon azzal, ki látni vigasztalásának tartja; veled értekeznie, és panaszait barátságos öledbe ki öntenie talán boldogságának is tartja.

Pos. Édes Barátom Pista, kérlek, készen tartsd magadat minden alkalmatosságra, melly bizonyosan elő fogja adni magát, hogy bé rándulhass Pestre minden késedelem nélkül.

Minden esetre 2ször mondom készen légy, mert Ttes Kováts VDirector Ur holnap Fejérvára megyen, azt ígérte nekem, hogy vissza jövet, ha lehetséges lehet Válba fordul éreted Pista! de te azt ne mond meg neki hogyén megírtam, hogy ő válba éreted menni fog. Tsak ha el hozna magával, illendőleg tiszteld őtet! sapienti pauca.

39 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. január 26.

Jelenti, hogy Révai állapota javult. Beszámol Németh János királyi ügyész temetéséről, valamint az egyik volt magyar jakobinus, Rosty János öngyilkosságáról.

Válba

Pestről
26dik Janu 1807.

Horvát István
kedves barátának
Ferenczy János boldogságot!

Távul létedet tőlem annak előtte könyebben kezdém szenvedni, mivel reménlettem, hogy kevés üdő mulva látni, 's ölelni foglak. Részesültem is ezen édes örömben, midőn a' napokban itten barátságos órákat tölthettem véled; ekkor új lelket adván barátságunknak annál érzékenyebben esik elvállásod, mennél hosszabbnak véllem lenni azon kedves üdőt, mellyben ismét láthatlak. Valahányszor Markos barátunkhoz fordulok, kinél pedig, mint észre vehetted igen gyakran meg jelenek, annyiszor emlékezünk rólad, és hirtelen való elmenésedet sajnáljuk. Az öreg Miklós szünetlen emleget, ezer képzeleteket formál léendő hivatalodról. A' Félékeny szív, mivel Kultsár e' napokban Bétsbe menne, igen aggódik, azt vélli bizonyára, hogy halála után tanító székére utat nyitnia törekedik. Ne tsodáld tehát, ha minden szempillantban rólad emlékezik; azt akarná, hogy már tanító székében a' magyar nyelvnek nagy systemáját te fejteketnéd, 's taníttanád. Többnyire *egészsége* erősödni látszatik; veszi is már hasznát jobbulásának, mert szorgalmatosan munkájához fogván gyorsan faradozik.

Méltóságos Nyeki *Német* Ur, volt Referendárius, aki 1791ben¹ ezen rettenő üdőben, mellyben minden nemzeteknél az érzékenyebb elmék mint egy forrásba ragadtatván indulatoskodni kezdettek, királyi ügyész, következőképen azon boldogtalan hazafiaknak, kiket az akkori üdő környülállási új gondolatokra vezettek, az itéllő székben bírójok vala, ma temettetett el. És ime, amit tsodálj, *Rosti* szerentsétlen maradványa azon szomorú üdők mostahaságoknak, ugyan azon nap, mellyben ama meg halt, agyon lőtte magát²! –

Rendes! M. Német ur temettetésén a' septemvirálisták közül Balog és Gyürki ő. Excell. kívül senki sem volt. Koporsójába egy valaki a' nézők közül egy darab papirost ezen irással bé dugott = *Corpus delicti*!

A' napokban Trattner Úr Révainál keresett tégedet, panaszolkodott reád, hogy még tavál emberségedre adván által a' *Pesti irás modjának* egy példáját, méglen vissza nem adtad neki, kér hogy mennél előbb küldenéd haza, mivel ez

egy példánya vagyon, melyet a Consiliumra tartozik adni, ez pedig sürgeti őtet. Az öreg is neheztelt gondatlanságodra, lásd allig lépel ki Pestről, már panaszo-
kat hányunk nyakadra.

40 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1807. február 2.

Németh Jánosról bírálóan ír, és együttérzéssel szól a jakobinusokról. Fájjalja Rosti halálát és kéri Ferenczyt, hogy szerezze meg munkáit. Révai állapotáról újabb tudósításokat kér.

Pestre

Válból
Feb. 2. *dikán* 1807.

Ferentzi Jánosának
a' gyors szorgalomért
Horvát István köszönetet!

Ne gondold, hogy magasztalni akarom Benned azt, a' mi ditseretre méltó: meg adom a' köszönetet, és hálaadást, valahányszor azt nem hízlekedésből, hanem valóságos érdemből, elődbe terjeszthetem. Szorgalmad engemet nagyon le kötelezett utolsó leveled által, mert a' kor vevém ezt kezembe, midőn írásodról nem is álmodozhattam. Hozzám viseltető példanélkül való szereteted, melly egyik leg főbb boldogságát szokja tenni életemnek, meg előzte viszontagos forró hajlandóságaimat: ezt szégyenleném, ha egy kedves jó baráttól meg győzetni öröm, és kellemetes győzelem nem volna. Rajta leszek azomban még is ezután, hogy leveleimnek gyorsaságok föllül halladjak szorgalmadat, és így a' gyönyörűséget szülő viadalom engemet is föl ékesíthessen.

Társaságtokból való elköltözésem mi kedvem ellen esett, vonaglásaimból észre vehettétek: mindennap utnak indúltam, a' nélkül, hogy Pest városát el hagytam volna. Édesekké tettetek minden szempillantásokat, mellyeket közöttetek töltöttem. Ezekért adóstok maradok, mert falusi lakos létemre szívességeket vissza füzetnem lehetetlenség. Meg fogom nem sokára szerettem Markos Mihályomnak barátságos be fogadását köszönni: most Tégedet hevesen tsókolak minden mulatásaidért. Érzettem, édes Jantsim! hogy természeti vagyonom társaságtokban tzéljok szerént művelkedhettek, mellyeknek szabados hasznvételőket a' körülöttem lakó kába sereg itten ostobául hátrálja.

Hogy *Német* Septemviralista Úr meg halálozott, azzal, úgy vélem semmit sem veszített a' Haza, sőt nyert talán eleget az emberiség. Irtoztató kegyetlenséggel bánt a' szerentsétlen Hazafiakkal 1793.-dik esztendőben¹, kiken szánakodnia költetett minden érzékeny Hazafiúnak: Ő volt oka, hogy nékik rútul lenyakasztattak; hallottam mi vadúl bánt még azokkal is, kik utóbb kegyelmet, vagy teljes meg szabadulást nyertek. – Illyetén embertelen ember kimúlása engemet soha szánakodásra nem fog indítani.

Inkább meg esett szívem *Rosti* halálán, kinek szerentsétlenségén már a' kor szomorkodtam, midőn esze valamennyire meg tébolyodott. Sokat köszönhetett e' szerentsétlen is *Németnek*, nem tsodálom azért ha az nap lötte agyba magát, mellyen amaz életét végzette. Voltanak *Rosti*-nak néhány szép munkái: ezek, tudom, valamelly ragadozó ölyv körmeibe jutottak. – Ki multát, úgy vélem, Tiszteletes Révai Urunk is fogja igen sajnállani. –

E' kedves Tanitómnak mondj tőlem leg alázatosabb kézt sokolást: egészségének állapotáról pedig meg ne szünjél gondosan tudósítani. Én föl épüléséről

minden jót reménylek: mert ötet a' kegyes Gondviselés Nyelvünk számára örzeni, és ápolgátni látszik. – Ha vagynak eddig nála új árkusok könyvemből, küld ki azokat, mivel Tiszt. Mészáros Ur olvassa már a' Nálam lévőket, 's boszszonkodik az alatsónságokat másra fogó verseire. Sőt ön magára is haragszik, hogy Pacuvius Atyánkról balgatagúl szólott Révai munkáira nézve. – Ez nem elég nyereség e? Pedig nem tudja, hogy a' munka tőlem készítettett. –

Iparkodjál minő hamarább lerajzoltatni Révainkat valami tisztességes képen: tova legyen tettünkötől, a'mennyire erszényünk még el is bírhatja, minden fősvenség. A' Rajzolók közül a' leg jobbikat válaszd, hogy az eredeti képnek minden vonásai híven le másúltassanak. –

Mit akarnak, mondmeg kérlek, a' *Saturnos* újságírói hirdetésökkel²? Ők bizonynyára Saturnos országbeli olvasokról készítették plánumokat, nem pedig a' Magyar országiakról. A' 12. fl. Újságok alig folytathatnak: e' rövid látású emberek még is 70. forintos Újságokhoz akarnak kezdeni. Talán ezáltal szándékozik tsalárdságok pénzt gyűteni az előfüzetésből. – Hirdetésök bizony semmi *Grammatikos*, vagy *Aesthetikos* tsinosodást nem mutat: ellenben igyekezetöket is elutáltathatja az abban elő forduló izetlen írás mód. Többet mondok: Az sem jutott eszökbe, hogy Ötféle újságoknak hetenként való két árkusokat bajos volna egy Nyomtató műhelynek kiadni. Nekik előbb magános könyv nyomtató műhelt köllenék föl állítani. Nem is említem, hogy írni valójokból is hamar ki fogyának – Mit tudnának ők p:o: hetenként a' *Grammatikál* újság két árkusába firkálni? – Él j vigan és szerentsésen.

41 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1807. február 3.

Újabb feladatokat bíz Ferenczyre.

Pestre

Válból
3. Febr. 1807.

A' sokat ígérő, s' keveset tevő
Ferentzi Jánosnak
Horvát István
mindenféle jókat!

El jöttömkor szorgalmatosan ajánlhattam gond viselésed alá a' nálom lévő egy pár leveleket: tudom előre, hogy eddig még postára nem adtad, intlek azért, hogy kivántomat minő hamarább be teljesítsed, mert a' levelek, a'mint későbbben hallám, haldoklóhoz küldetnek. – Ajánlom hasonlóképen posztomat is. Addáltal minő hamarább Glantz nevű szabómnak, hogy el készíthesse nadrágomat. Eggenbergertől el feledtem venni egy Ratio Educationist, kérj tőle egy nyomtatványt, köttesse be halb frantz, 's az árát, mellyet előre nem tudhatok, be fogom neki küldeni. In reliquo Pax tecum, et finis maledictae naturae Amen. – – –

[C í m z é s :]

Nobili ac Clarissimo Viro Joanni Ferentzi Heruli Almásyani praefecto, amico suo suavissimo Apud Spec. Dominum Kováts VDirectorem Cancellariae Regiae
Pestini

42 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. február 3.

Jelenti, hogy Révai egészsége javul és más helyre költözik. Kultsár lapjába kér egy kisebb tanulmányt.

Válba

Pestről

3dik. Febr 1807.

Horvát István
váli lakosnak
Ferenczy János
a' farsangnak vig végét!

Tegnapi napom látogattam meg a' kegyest¹. És ime melly nevetséges mulatságban találtam! Gazda aszszonyával a' meleg kálha mellett egy fa széket körül ülven leg nagyobb szorgalommal játszott a' májasost. Tetszett együgyű mulatságok; majd az egyik, majd a' másik lévén nyertes rovátokat vont a' szék karimájára: végre meg számlálván a' rovásokat, ezeknek számokból azt hozták ki, hogy Te ugyan ép egészségben vagy, de bizonyos búsongó környüállások minden mulatságtól el vonnak. De már ezen Pythiai jövendölés magamat is érdeklett: ugyan azért aggodván rólád vártan várom állapotodról való tudósításodat, tsendesítsed tehát, kérlek mennél előbb mind a' városlakoknak bűzgóságokat, mind az én nyughatatlanságomat.

A' Magnus Adelungius erősödik. Számára tegnap a' Tettes Müller Úr szállását föl vettem; de már meg bántom tettemet. A' szobákat még nem is látta, már is annyit rak, 's egyengett bennök, hogy még annyi léven is kevesek lennének.

A' léendő Ország Gyűléséről halgat kiki. Jól esnék ha Győrről a' leveleket meg kapván a' jövendő törvény ülésben pörötöket lehetne hajtaniotok.

Markos már egyhete, hogy a' pusztán vagy on. Innend leveletskét írván hozám – tisztöl különösem, 's javasolja, hogy sokat ne tanulj a' törvényből, mert ő érzi, hogy a' mértékletes tanulás 's mulatság igen egészséges. Ujságúl azt irhatom, hogy Debretzenben *politzei Directió* állítatott föl²! – Kultsár ujsagi az írásban nagy retséget tudósítanak! Valamelly váli pélábányos életét küldenéd bé. szívesen be iktatja! Ugy tetszik, mintha Kazintzi mondása szerént quanti olus, quanti fur! Kultsár az egész országból Debretzent akar tenni. Quanta plana!

43 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. február 9.

Közli, hogy Markos szintén vidékre távozott és így egyedül maradt Pesten. Rosty iratai között semmi érdemlegeset nem talált. Gúnyolódik a Saturnos című újságon.

Válba

Pestről

9dik. Febr 1807.

Horvát Istvánnának
Ferenczy János minden
jókat, 's boldogságot!

Kedvesek voltak előttem soraid, mellyekkel a' levélírásban való szorgalmat magasztalod. Épen nem tsodálkozhatom azon szép szavaidon, mellyek által hozzád való szeretetemben boldogságodnak egy részét akarod helyheztetned. Érzettem valóban mindenkor, melly betses légyen barátságod; de távullé-

ted miatt annak kellemei leg inkább tündek előmbbe. Haljad, mi történt ezen napokban vélem. Markos édes barátunk, amint utóbbi levelemben jelentettem, Gödre utazott, ahol már második hete, hogy mulat. Ő utánod az, kivel több óráimat az édes barátságnak gyönyörű körében töltögetem. Ő az, kiből a' te hozzám való szíves hajlandóságodnak képét találom föl, 's ennek valahányszor hozzá fordulok; fordulok pedig majd minden órában, új erőt, 's életet szerzek. Hidd el, távul léte annyira érdekelt, hogy nem tudván már kihez mennyek több óráig a' napokban a' városnak zúgó utcáin bolyongtam. E'kor tapasztaltam, melly kellemetlen minden az igaz barátoknak, midőn édes felével sem látásit, sem hallásit, sem gondolatait, a' mellyek minket leg inkább fárasztanak, nem közölheti. Ez teszi, elhiszem már váli laktodot oly bajossá, oly nyughatatlanná, a' mint több leveleiddel érzékenyen panaszkodol. Örövendek valóban, ha gyakor írásom terhes állapotodon valamennyire könnyebbit; te bizonynyára rajtam, ki Markos barátunkban nagygyönyörűséget szerzek magamnak, valahányszor írsz, annyszor könnyebítesz. Folytassuk tehát a' viszontagos hajlandóságnak bizonyító jeleit; általok jöjjük össze gyakorta, általok öleljük, tsókoljuk egymást, 's értekezzünk azon szent kötelességekről, mellyekkel édes Hazánknak tartozunk.

Német Királyi Ügyész tegnap utazott Posony Vármegyébe a' meg holt *Német* Septemviralistának jóságára¹; itten azon írásokat, 's leveleket, mellyeket ezen magyar Radamatus² 1793 *béli*³ véres bíróságában a' boldogtalanoktól el szedett, 's magánál tartott, kezébe fogja venni. *Rostinak* írási között semmi különös jegyzések sintsenek. Egy kalendáriomába irtt deák verseiben némelly tetteit foglalja, és ezekben *Erasmus Schleichernek* nevezi magát. Mellyébe, minek előtte a' világból el költözött, egydarab papírosra ezen értelmű frantzia szavakat irván, jegyző könyvét tette. „Minek utánna az ember mindenét el vesztette; a' gonoszság reménységétől meg fosztotta, szégyen az élet nekie!”

Nevettél, sőt boszorkodtál a' Szaturnós ujságokon. Tudjuk, hogy Saturnos mihelyest valakit meg látott, azonnal elnyelte. Ezen Saturnós *írássok* is mindeket föl akarnak falni a' magyar Literatúrában. A' Grammatikós ujságot bizonynyára. Peretesenyi Latzók fogja *firtatni*. A' magyar szép ujságról az ordító Archás Tertina a' ménesi nechtártól al *rüetülvén* egy nagyott álmodott. A' szép rajzolatokat *Rafeéli* 's Titziani izlésben *Prixner*, ki Rikóti Mátyás képében⁴, és ebében *csupa szépet* mázolt, fogja metszeni. *Versegi* Dalokat andantozza, Brúgójának szép hangjaival fogja föl harmoniázni. *Folnesits János* Lajos, kinek nevét a' magyar Literatúrában már a' N.Várad borzas olájok is tudják, leszen a' nagy Redacteur. *Katzaugujság* ugyleszen, hogy a' többiekből egy egy dósist *misce aequaliter*, porrige Dno *Kultsár*, et fient Hazai tudositások. Hallod é Pista; ezek az a, b. c, nek 24. betűéből az *emberi nemzetnek* is fognak ezután ujságokat írni! pedig oly Naiv (igen termiseten) hogy az emberi nemzet ujságának fenékfalát ők fogják rakni. Nem tsoda, egyik tót – ez minden tótos népeknek fogirni – a' másik német ez az német nemzetségeknak – a' harmadik deák ez a' deák nyelvel élőknek – Peretseni mind magyar minden ásia belieknek! Pedig ezen 4 nyelvből áll minden élő nyelv, nem tsoda ha erre fognak *saturnice* vetekedni.

Svartner különösen tisztel. *Révaihoz* Bene jár; de kevés a' reménység, hogy föl lábál. *Eckstein* halálra beteg.

44 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1807. február 10.

Beszámol váli munkálkodásairól. Visszaküldi Ragályi munkáját és kéri a második kötetet. Bírálja Kultsár írásait és lapját.

Pestre

Válból
Február 10.*dikén*
1807

Ferentzi Jánosának
Horvát István

vígkedvet, jóegészséget, mindeneket!

Sajnosan tapasztalom, hogy együdtől fogva semmi alkalmatosság nem megyen hozzátok e' vigadozó völgyből. Egészen kedvetlenné teszen a' szoros értelemben vétettett magánosság: mert egyfelül a' multságokban, mellyeket a' szomszédságokban tartanak, szántszándékkal meg nem jelenem Imre Urfimmel, 's így hon egyedül üldögelek; másfelül pedig veled sem társalkodhatom levelek által. Nap estig szünet nélkül a' könyvekben turkálók: pedig ezek is tsak úgy gyönyörködtetnének, ha néha írásod meg frísitené keblemben a' Hazafiúi lelket, melly tehetségeimet dolgosságra ingerli. Mi örömost olvasnám Pesti házunknál heverő leveleidet! – Te, előre gondolom, szorgalmasan írtál: én ébresztő soraidra föl nem ébredhetek. Rajta leszek azomban, hogy belőlök mulasam magamat, mihelest a' nagyvárosból kezembe kerülnek. Annál kellemetesb öröm fogja el telni szívemet, mennél többet fogok egyszerre küldeményidből olvasni. Szorgalmas légy, hogy mézzel édesítsd Váli lakásomat. –

Köszönettel haza küldöm Ragályi Tamásnak Hónapos írását. Ha eddig nap fényt látott a' második Darab, közöld azt is velem: igen örvendek, midőn az ifiúságnak jeles igyekezeteit szemlélhetem, mert elhitetem magammal, hogy ezek védői, 's oszlopi leendének valaha a' nemzeti nyelvnek, és Hazafiúságnak. Az okosság vezérelje minden lépéseiket, 's iparkodásokat, ditsőségére Országunknak, melly tsak úgy lehet igazán boldog, ha azt Nagy lelkű, és bölts elméjű polgár társok fogják díszesíteni!!

Most ujra Jenischednek tudós könyveit forgatom az emberi nemzetnek történeteiről¹, hogy erősb gyökeret verjenek bennem azon oktatási, mellyeket benne ez előtt olvastam. Hébe hóba Fejér György Urnak Anthropológiáját² is elő szedem, 's örvendezek, hogy már illetén munkát is olvashat saját nyelvén a' magyar. Mit fogok még vallyon a'kor mondani, ha a' Te közönséges Gyeográfiádat³ a' mindeneket zavaró Napoleon napfényre jőni engedi? Ohajts inkább békességet, mintsem vérengző háborút, hogy te tehesd minőhamarább a' Haza oltárára régtől fogva zár alatt nyögdő könyvedet.

Ezek mind víg kedvet szülő tárgyak: de, ha el gondolom, hogy Kultsár Ujsága vagy haldoklik, vagy közel vagon a' végső halálos betegséghez, a'kor mélyen szomorkodom. Utóbbi leveleiben semmit sem lelek, a' mi a' papiros vesztegetést meg érdemlené. Ha így ír sokáig: a' fél esztendő végével senki sem fogja ujság levelét hozatni, 's nem leszen ismét a' Magyarnek önön Hazájában ujsága; mert a' *Saturnos* hirdettetésével ugy is ki fog hálnia. Miért bánik Kultsár olly meg vetőleg olvasóival, hogy azoknak minden hiábavalóságokat kész elejökbe tálalni! Kevés tud még íróink közül a' Magyar Nemzet méltóságához képest mivelkedni: többnyire tsak ditsekesznek hahotájokkal, 's belül merő üres edé-

nyek. Vajha meg tudnók tanulni, hogy szándékunkat mindenkor tehetségeinkhöz köll mérnünk! – Mi édes Jantsim! törjünk ki e' buta lelkek közül, 's ne ígérjünk soha többet a' Nemzetnek, mint a' mit véghöz vihetünk; vagy inkább többet tegyünk, hogy sem mint ígérünk. –

Még egyet. Meg nem álhatom, hogy ide ne írnam Rochefoucault-nak ime' ve-lős mondását: „Die Könige stempeln Menschen, wie Münzen: sie geben ihnen den Werth, welchen sie wollen; und man ist gezwungen, sie nach ihrem Kours; nicht aber ihrem Schroot, zu nehmen.”⁴ Nyomd ezt mélyen szívedbe, és engemet, mint eddig, úgy ezután is szeress. – Tsókolom Trézsimet, és Markos barátomat Strazsaival együtt. –

45 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. február 13.

Közli, hogy Ragályi folyóirata, úgy látszik, megszűnt; Eggenberger könyvárustól üres kézzel távozott, mivel a kért könyveket nem találta meg. Kéri, hogy Horvát küldjön be valamit írásaiból.

Válba

Pestről

13dik Február 807

Horvát Istvánnak
Ferenczy János

jó gyomrot a' váli bőjtöléshez!

Később adatott leveledet kezemhez, hogy sem azonnal felelhettem volna. Délkor kaptam meg, és már 1 órákor el indula a' Tettes Alispány Úr¹. Sajnálom, hogy a' szomszédbeli multságokban meg nem jelenvén magánosságodat még türehtetlenebbé tetted. Az ifju ember, ha alkalmatosság adatik reá, tartozik magát mulatni; mert ez által a' szomorú magánosságban elszenderedő kedvét föléleszteti, 's a' tünődő képzeletekben elmerült elméjének mintegy életet szerez.

Rágály Tamásnak hónapos írása mint a' gomba hirtelen életre jöve, és el halt. Két holnapja, hogy folytatását nem látjuk. A' Magyarok bizonyára a' természetnek utján úgy akarnak járni, hogy a' terméseknek éltöket vizsgálván műveiket először a' rövid éltüekhez alkalmaztatják. Most a' gombákat vették sinórul. Allig irnak valamit, már meg utván a' tudós világ előtt élni, elhalnak, Kultsár ujságáról böltsen kezded a' végső zsódárokat danulni, közelget a' sir szélére! Szekér Joákkim volt barátnak atta iratását által, ez hamar *requiemet* tart érette²! A saturnós ujságok a' *plena saturától* meg tsömörlöttek, talán a' forró hideglelésben el száradván el vesznek! melly kár illy nagyra törekedő elméknek szüleménnyeket nem látni, nem olvasni, s' nem tanulni!

Ösmered é a' váli *Hilarius de prato felici* kaputsinó³, munkájából a' két utolsó árkosokat nyomtatják. Miklós Quardián addig, méglen készen nem le-szen, nem akar küldeni. Vedd elő a' barát tántsot, légy békesség türésben.

Pesten bizonyatosan beszéllek, hogy Budán 7dik. Ap[ri]lisban fog (fog) az *Országgyűlése* tartatni⁴.

Eggenbergernél kerestem azon munkákat, mellyeket ő Excell⁵ számára ki köletett volna küldeni. Semmit sem tud felőlök. Kiliánnál talán meg vannak; de ehez üres kézzel általlottam menni. Pénzem pedig nintsen. Trézsid kezébe semmit sem adhatok, mert a' mit a' Német⁶ vissza adott, elköltvén *misere gémo*.

Írásaimból kérlek, kül[dj] valamit. Az idén sem lát világot; hól vagyon fogadásod? majd egyszer tsak azt hallom, hogy *szórott asztalodról* egy fekete szemű szobaleány ki söprötte!

Miklós, kivel Bene elhitette, hogy tüdejének semmi baja sintsen, meg vidúlt, jól eszik, iszik, köszöntett. Markós ünnepel Gödön! ma várom őtet. Jó gyomrot *ad festa jejunii!* mi rájuk a' jó tsontokat!

46 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1807. február 15.

Panaszkodik, hogy nem vehetett részt a farsangi multságokon. Örül Ferenczy tréfás hangvételű leveleinek. Köszöni a Rostyról való megemlékezést és szeretné megkapni annak írásait.

Pestre

Válból
15.dik Febr 1807.

Ferentzi Jánosának
Horvát István sok jót!

El találta a' babonáskodó kegyes az igazságot: én, a'mint utolsó levelemben is említém, semmit sem tántzultam, hogy a' veszedelmes köhögést, és mell fájást szép móddal el kerülhessem. Együdtől fogva ment vagyok e' két alkalmatlan vendégtől, miért köllene készakarva betegséget magamra vonszanom? — Ha Váli magánomban még ezeztől is ostromoltatnám, épenséggel minden kedvem el veszne, 's nem is térne vissza az üdeig, míg vagy Trézsi hathatós orvos szereivel ágyom előtt meg nem jelennék; vagy Te a' Saturnos ujság keverékéből, mellyből Hazai Tudósítások szoktak eredni nyájas, de velős, enyelgésed szerint, személyesen egy jól föl boszontó katzag *dósist* bé nem adnál szomorú kórságom ellen. — Öröznöm köll magamat, hogy igyekezeteim félbe ne szakadjanak, és sokáig érezhessem ártatlan gyönyörűsegeit Trézsim szeretetének, és barátságoknak.

A' farsangi üdő alatt majdnem mindég Tiszt. Tudós Virág Benedekemnek minapi levele fárasztott. Erdemeihez, és hozzám viseltető szeretetéhez képest akarok válaszolni: nem tsuda, hogy sokáig készül feleletem, melly három különös értekezésekből fog annak üdejében állania. *Szent István Jobbjáról*, és a' *Tributum fori-ról*¹ már helén vagyok: most a' régi *Litteraturáról* dolgozom. E' végre körösztül köll járnom az egész régiséget, és minden jegyzéseimet: mert nem elégsem meg azzal a' kevéssel, a'mit előttem mások mondottanak. Véde-nem köll e' részről is boldogúlt Öseimet, hogy a' tudatlanság szenye, mellyet az igazi tudatlanság reájok kent, letörültessék. Örömmel fogja ezt, reménylem, fogadni a' Nagy Hazafi, ha későbbben akad is kezébe: mert nem leszen az soha késői munka, melly el hunyt Atyainknak tsinosodásokat fogja meg esmértetni a' jámbor Magyar Hazafiúval.

Tégedet eléggé dítsérni nem győzlek szorgalmatosságodért. Leveleidnek számok az enyeimet eddig talán föllül halladják; Ezenkívül pontosan véghöz vitted valamennyi kéreményeimet is: így viseld magadat ezután is, fogadom, hogy soha sem leszen ellened panaszom, 's ki hal belőlem minden dorgáló lélek. — Erzem, és esmérem mostani adósságomat: véghez viszek én is mindeneket, mihelest üres üdöm akad.

Neveltségre fakasztottak soraid a' *Saturnos* ujságról: írj nekem sokszor e'féle tsípős és egyszer'smind neveltséges észrevételeket. Olvastomban egészen föl vi-

dúlok, 's ugy rémlik előttem, mintha mí együtt a' Pesti utszákon beszélgetnénk szokásunk szerint a' tudományos ujságokról; mintha látnám heves kifejezéseidet, 's ezeket követő édes mosolygásodat. — Ne foszsz meg illetén együgyű gyönyörűségtől, mert a' komoly némaságban ugy sintsen leg kisebb fogyatkozásom. Jó ízű a' kis száj mosolyodás a' hallgató, kedvét zabolában tartó, és fél néma embernél, a' millyeténnek köll lennem zajos lakásomban.

Köszönettel fogadtam azomban Rostiról — kinek bár kereszt nevét tudnám? — szóló tudósításodat is. Méltó vala róla leveledben meg emlekezned; méltó vala meg esmértetned velem azon sorokat, mellyekben a' haldokló erőszakos végének okát elő adta; méltó vala számos viszontagságairól ön maga írta verseit tudtomra adnod. — Bár meg menthetnéd ezen utóbbiakat az örök veszedelemtől! — Te olytán Urak körül forgolódd, a' kiknek kezökön Rosti írásai hihetőképén meg fordúlnak: Nem kérhetnéd e el le írásra rövid üdöre? Az Erasmus Schleicher sok tudni valót öszve írhatott. —

Az ország gyűlése ujabbí tudósítások szerint bizonyosan ötödik Áprilisban fog Budán tartatni². Meg látjuk mire fognak e'ben menni a' Haza Nagyai. Ha' békességes üdő leszen, nem mondom, hogy fontos változásokat nem szülhet, mert a' Nemzet régi álmából föl ébrednie látszik. Már sokan megfogják, hogy mí Magyarok rég üdőtől fogva tsak a' püsztá *Szabad nemzet* nevet viseltük. — — Elj boldogúl öröömre sokáig! —

47 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1807. február 16.

Hat forintot követel Ferenczytól, amivel adósa maradt. Kéri, hogy feltétlenül adja át az összeget Trézsinék. Sürgeti Ferenczyt: Révai portréjának elkészíttetéséről meg ne feledkezzen.

48 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. február 17.

Felháborodva utasítja el Horvát pénzköveteléseit. Nem tudja tartozását kifizetni. Révai lefestésére sincs pénze. Beszámol a moldvai csángó pap bécsi látogatásáról.

Válba

Pestről
17dik Feb 1807.

Horvát Istvánnak
nagyobb *politess'et*
Ferenczy meg bántatott barátja
kíván!

Leveledet vettem, 's örömmel olvastam. De jegyzéseidben már az első szám hideglelésbe ejtett. Igazul a' közmondás: *rab az adós, ur a' hitelező*. A' 6. forintokért bőromet kezded le vonni; hagygyán; pénzem ugyan nintsen, mert ruhát varatván magamnak 24. forintokkal adós maradtam. Bézalogulom mindemet, még is meg adom: de többé, esküszöm a' magyar Istenre, *pénzdolga*ban dolgom veled nem leszen. Trézsidnek több a' pénze, mint mind a' kettőnknek. Ötsmánság olly kiejtésekkel illetni: *Te kész asztalhoz ülsz, mért nem adod pénzemet által*.

Rajzolásra nints pénzem, mit zaklatsz? Ha kívánod, hogy Kováts Ur! l vegyek föl pénzt? végy Te Potyonditól — Haragszom Menyikűmód — a' 4

totat vissza akartam küldeni, hogy 6ot adván hozzá, úgy küld Pestre; de nem akarok a' te velem bánó módodon járnom. Egy szó mind száz, *Pénzem nints – nam adhatok.*

Haec amarissime
sequentia amice.

Botskor István moldáviai katolikós követ tegnap ment Bétsből hazájába¹. Szerentsés volt, *Reverendissimus Sedis Apostolicae Vicarius cum plena facultate omnia disponendi titulum et keresztet nyert a' Pápától*² az udvar közben járására. Némelly *Alaxai* volt Győr megyebéli Plébános társul adta magát hozzá. Eztet, mivel káplánát meg verte, *excomunicálták*; a' Pápától föl oldatván Botskorhoz adta magát. Szemes, tüzes ember. *Botskor* ravasz alatomos *roka*. *Alaxai* egész tigris.

A' frantziák Grodnóba mentek 19dik Jan. egész armádiájok elő nyomúl.

Markos tisztel. Virágnak irgy, pro poena leveledet háromszor olvasom el előtte.

Az aszszony³ könyveit meg nem vettem, mert nints pénzem.

A' Pristaldus ön magad idegenitetted el tőled, és a' magyar másáktól.

Ujra ajánlom adósságomról való varakozásodat.

49 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. február 18.

Tudósít egy Rivetti nevű festő letartóztatásáról, aki pénzt hamisított. Szól Szekér Joachim írásáról.

Válba

Pestről
18dik Febr 1807.

Horvát István
barátának
Ferenczy János
sok jókat!

Hogy utóbbi levelemmel orrod alá tormát törtem, sajnálom. Illy kedvetlenségre jegyzéseidben lévő némelly élesebb savaid adtak alkalmatosságot. Felejt-sük el az igaz barátságot zavaró ízetlenségeket, és térjünk azon kedves ösvény-be, mellyen viszontagos szeretetünk meg mutatásában jártunk. –

Ösmérted, nem kétlem, *Rivetti* Pesti képirót, Eggenberger könyvárosnál melly gyakran gyönyörködtél másokkal együtt nyájás beszélgetésében? Ez nagy olvasottságot mutatta, és általa méltán kedveltette. Szép mesterségében való jeles járatosságot már az elegendőképen jelenté; hogy Pesten lévő jobb ízléssel rajzolt szobákat ő festett, és ékesített. Tegnap előtt Nádor Ispányunk ő Hertzegsége parancsolatára a' Királyi Directorátus által befogatott, s ma kérdésbe vonatván meg bizonyúlt rólla, hogy *Bankó tzedulákok* tsinált. A' város hazánál tartatik fogságban. Nagy szerentsétlensége sok ösmerősit el rettentett. Minnyájan sajnálják az illy derék mestert, illy nyájas mulatót olly iszonyú bűnben heverni, mellyet életének otsmán elveszte követ. Ki által vádoltatott bé, nem tudatik. Az igaz, hogy már 4. esztendők előtt gyanúba volt; de e'kor reá semmi sem világosodott meg. Vétkes mi voltát mind ez öregbítte, mind az is erősen terhessitti, hogy sok gyanús írárok találtattak házánál. –

Szekér Joakim a' Marengói tsatáról¹, mellyben jelenvoltát állítja, egy értekezést adott ki. Virág keze alatt láttam a' *correcturát*. A' tiszta magyarság-

ról már nem kétlem; de a tsata le iratását egy borát, melly egy regementnek papja volt, hogy végezhetné el minden környül-állásoknak előadásokra nézve igazán, jelesen. A' tudósabb magyar ezen tsatát *Posse*² és *Bülow*³ ki adásokban olvasván elégét tanúla; meg látjuk. Szekértől mit hallunk ujat a' szomorú ke-serves óságban, Talán némelly el Veszett Magyar vitézeknek emlékezetöket fön tartja; Ezzel elégedjünk meg!

Markovits jó helyre furta be magát. Venckheim ifju Grófnál⁴ mindenapi. Tegnap előtt Bétsbe utazott vele.

Tegnap *Tornai József* a' fölséges Kamaránál lévő tisztől azt hallottam, hogy *Versegi Révai* után a' Pesti Cathetrába akar ülni. Ezen urnak leg alább, ki gya-korta mint földije meg látogatja azt mondotta, hogy a' Palatinus talán ebben előfogja modítani akaratját. Az öregnek erről semmit sem fogok mondani.

50 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. február 19.

Panaszkodik, hogy úrfijának volt nevelője megrálgalmazta őt ura előtt. Tudósít Kultúr bécsi útjának eredményéről és arról, hogy az országgyűlést mind Budára, mind Pozsonyba meghirdették.

Válba

Pestről
19dik Febr 1807.

Horvát István
egy jó barátnek
Ferenczy János
minden jókat!

Valóban nagy ereje, és jeles haszna vagyon az igaz barátságnak. A' leg szomo-rúbb esetektől allig környékeztetik meg az emberi szív, 's már vidám kedv éleszti, 's batorítja föl őtet; mihelest meg gondolja, hogy szomorító bajait édes baráttának keblébe le tévén meg enyhülhet. A' barátság által egyedül védelmez-te magát természeti vadságában bolóngo ember a' reá rohanó fene vadak ellen; ezen állati durvaságból a' tsinosodásnak rangjába lépven, hogy a' gonosz irigység zsákmánya ne légyen, barátságban áll ellent. Lappang a' gonosz; tsak a' szemest nem teheti ragadományává! Tegnap olvasta el nálom Homoki Ur Almásy Pál ő Ex. fiatskájának nevelője Balás Urfimnak tavali *præfectusa* levelét. Ezen tsa-podár hízelkedő' levelében azzal ditsekszik, hogy engemet Urfimnak atyja előtt mint „egy korhelt, ki szünetlen a' kaveházokban ülök, 's feslett életet viselek” le irván bé vádolt. Kéri azután Homoki Urat, hogy rajta lenne, hogy ő Urfim mellé ismét vissza jöhetne; mert az Altán Gróf Urfi mellett meg nem marad-hat. A' váratlan esetnek hallása elejénten ugyan meg háborított; de végtére meg gondolván mind magam ártatlan voltát, mind a' gonosz hízelkedőnek otsmán törekedését Homokinak tsak azt feleltem: „hogy sajnálom, hogy Balas Ur go-noszúl ki korholtt rágalmaztatásom által törekedik el veszített nevelői állapotjá-ba Viszsa térni, én ugyan, ha szükség leend, megmutathatom, hogy reám kent hibákban gyanús sem lehetek. Többnyire tudja, hogy mivel épen viszsza iparkodik Urfim mellé jönni, igen *ostobául* teszen már avval, hogy tuttomra, értésemre törekedik ellenem; mert korán kezdvén el gonosz munkáját, korán el rontom aztot. – Mind ezeket néked, Pistám! részént az okból kívántam jelente-nem, hogy a' lappangó gonoszságnak titkos törekedése példáját meg mutassam; részént eszedbe juttassam, hogy a' maga ártatlanságával tellyes szívnek illy go-

nosz áskallódásokat meg köll vetnie. Mit tégyek tehát, bölts tanácsottól várom; tudjad mindazonáltal, hogy a' világon semmi nagyobb erőre nem kap, mint a' meg vettetett titkos gonoszság, el köll eztet tsirájában fojtanunk!

Kultsár 12dikében jött Bétsből haza. Üres kézzel, amint maga panaszolkodott nála létemben. Ő Felsége ugyan meg engedte; hogy mindezekről mint más ujság írok irjasson; de a' Cancellaria ellent mondott. Vékony reménységét abba helyhezteti, hogy Bétsből eljött nap 10. Vármegyék eránta való esedezésöket adták be. Mit hajt ezekre vagy ő felsége, vagy a' Cancellaria, attól függ Kultsár reménysége is. Rendes, hogy illy nyilván állanak ellent a' haza jóvának! Mit mondasz ezen hirre, melly szerint a' léendő ország gyűlésének tartatása mind *Budára*, mind *Posonyba* rendöltetett! én könnyen el hiszem; hogy a' nemzetet Buda vára nevével örömbbe húzván sok mélyebb való gondolatoktól el akarták vonni, majdha meg indulnak követeink. Posonyba igazétjak kotzirudjakat! Eszembe ötlík *Miskánknak* ki még most farsangol Sz. Miklós Kalendáriu-ma szerint¹, meséje az oroszl'ánynok lakluka előtt tartatott gyűléséről; a' mi oroszl'ányunk Schummel szerint mi mivel, jól tudod!

Révai tisztel. Markos tsókol.

Marton Bétsben egy Grammatikai táblát adott ki²; ezekben sehól sem hibáz. Sőt jegyzéseiben Révainkat követi még az *affixumokban* is. Kultsár általam közlötö Révaival. Ezt meg látván ő mintegy egészséges lett egyszerre!

51 Horvát István Ferenczy Jánosnak¹
Vál, 1807. február 19.

Dicséri Ferenczy határozottságát és bátor kiállását, amelyet az őt rágalmozó levél hallatán tanúsított. Ő maga oklevél olvasással tölti ideje nagy részét. Reméli, hogy az országgyűlés idején Pestre mehet és találkozhát Ferenczyvel.

Pestre

Válból
19. Febr 1807.

Ferentzi Jánosnak
heves vérű jó barátának
Horvát István

tsöndet, és minden vígságot!

Dítsérlek ismét igazi belső meg győződésemből, és pedig sok fontos okokból magasztalva dítsérlek: iparkodjál hasonlóképpen művelkedni, hogy folyvást hirdethessem azon édes örömet, mellyet díszes tetteidből érezek. Nem szokásod ugyan a' magasztaltatást vadászton vadásznod az alaton lelkűeknek rút, és undok természetök szerint: de lehetetlen gyönyörűséget nem tapasztalnod abból, a' mivel ön maga a' kegyes természet öszve kaptsolta a' leg szívrehatóbb gyönyörűségeket. Illyen tulajdonságú minden okos tselekedet; illyen minden művelés, mellyben fön tartja az ész fényes méltóságát, és magát a' heveskedő indulatoktól semmi heltelen érzékenységekbe ragadtatni nem engedi. Nehéz állapot ezek között kormányt tartani: Te mindazonáltal győztél utolsó nemes tetteiben a' habokon, és az ijesztő veszélytől, férfiúi szívvel lévén föl fegyverkezve, semmit meg nem rettentél. Ez az, a' mit benned annyira magasztalok: ez az, a' miből, mint Erköltsös tselekedetből, Te édes örömet érezhetsz, és kellemes gyönyörűséget. —

Böltsen esett tudniüllik, hogy az ellened áskálódó szennyes Ifiúnak otsmány

fondorkodásait merész bátorsággal egészen meg vetetted, 's hazug le föstéseitől magadat zurzavarba hozatni nem hagytad. Világos Uraságod előtt ártatlanságod; fedhetetlen volt éves társoságomban életed; ösméretes Tekéntetes Kováts János² Úr előtt tanítói szorgalmad: miért félhetnél egy gyimgyom árulkodónak irigy vádolásától? E ' motskos tulajdonú ellenség meg fog bizonynyára szégyenülni: Te pedig, ki mellett szállani fog az igaz ügy, és személyedet bötsülő nagy felekezet, jó híred 's nevednek semmi kisebbségét sem fogod érzeni.

Vesd meg tehát az alaton lelkűséget, 's ne is gondolkodjál felőle: Meg nem érdemli, hogy miatta jó kedvedet fogyasztszad. Tekéntetes Kováts Urban helheztesd minden bizodalmaidat: e nek szavával, 's hitelével az ortzátlan gyalázónak szava 's hitelessége még tsak ösze sem hasonlíthatatik. Kegyelmes Uraságodról is ki tehesse föl, hogy ő egy idétlen gyerkőtte szava után induljon? Nem férhet illetően hebehurgyaság egy *Almás*i szivéhez, kinek nagy tudományai szerte szét bötsben tartatnak. Másképen is állapotodban méltán mondhatod azt, a 'mit a ' Nagy Tudós Kollár vádolóinak rövideden, de böltsen, szokott mondani. No-vit me herus meus. Ösmér engemet Tekéntetes Kováts Ur az én régi Uram. E' szavaknak paizsok alatt ne félj Te semmit ellenségeidtől, míg lelked azon ditső uton jár, mellynek ösvényét eddig gázoltad, és most is szerentsésen gázolod. — Kollár Maria Theresia kegyelmes aszszonyában bizakodott: Vagyon neked is kegyes jó akaród, kinek pártfogásában teljes bizodalmaidat bátran helheztesheted. — De elég legyen már ellenségednek szemtelenségéről.

Más okból is meg érdemled tőlem a ' méltó ditséretet. Éledtem, midőn egyszerre három leveledet nyerém kezembe, 's olvastam bennök a ' sok figyelmet érdemlő tárgyakat a ' leg kellemetesebb kifejezésekkel föl ékesítette. — Nem tudok én olly nyájos gondolatokra vetemednem, a 'millyeneket Te velem egy üdőtől fogva közleni szoktál: minden gyengébb érzékenységemet el fojtja a ' magánosságból eredő sokgondolkozás, és a ' sok ők levél olvasás. Ezek ösztínek éjjel 's nappal majd nem szünet nélkül. Még tsak az az egy édes remény ketseg-tet, hogy a ' jövődő Ország gyűlés üdeje engemet ismét barátságos tarsaságodba röpít, 's meg tanúlok tőled ismét nevetni, és víg kedvű lenni, mikor éles észre-vételeidet a ' Hazának korts magzatira ki mondani fogod. — Ohajtsa ezeket minő hamarább hallani régi barátod, ki neked addig is minden jókat kíván. — Elj boldogul sokáig. —

52 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. február 20.

Ismerteti az Ungarische Miscellen című lapban megjelent recenziót Verseghy magyar grammatikáról írott műveiről.

Válba

Pestről
20dik Feb 1807.

Horvát Istvánnak
Ferenczy János
sok örömet 's vígságot!

Soha nagyobb örömmel elteleve a ' Német könyváros¹ boltából ki nem jöttem mi — ma regvel. Allig lepém bé, már egy felől tudós Swartner Úr a ' Bétsi *Allgemeine Litt[eratur] Zeitung* nevű ujságot nyujtja kezembe: ebben a ' véres költőnek minden költőmunkái visgaltatnak, és ki válogatott ditséretekkal ma-

gaztaltatnak². Mas részről maga a' könyváros nagy sietséggel ezen munkátskát adja által: *Ungarische Miscellen – fünftes Heft 1807*. E'ben Verseghinek Grammatikája vetetik visga alá³, és nemelly ditsérei között a' *recenző* így kérdez „Ob er wohl machma[h]l der Euphonie nicht auch ein Opfer bringet? – más ditséretét abban helyhezteni, hogy az *Ehrenwörter, und Titel*-ekről való tzikely igen derék. – De végtére így beszél

Dieses Proludium von H[errn] Verseghi, und die oben angezeigte Sprachlehre, und hauptsächlich Révai's Elaborator Grammatica sollten in der Hand eines jeden gebildeten Ungers seyn. – De haljad az Adelong dütseit – „Wie wir schon oben anzeigten, so bearbeitete unser von den Musen erzogener Verfasser vorzüglich den euphonischen Theil der Sprache; Révai, mit einer unglaublichen Kenntniss der verschwisterten finnischen, und morgenländischen Sprachen ausgerüstet, war besonders in der Etymologie glücklich. Man sieht die Sprache gleichsam unter siener Sprache entstehen⁴. – *ó fölséges igazság!!!*; es konnte auch keine europäische Sprache so weit in die dunkeln Zeiten ihres Ursprunges zurückgeführt werden, als die ungarische, weil sie, die türkische ausgenommen, die jüngste in diesem Welttheile ist, und daher noch das Meiste von ihren ursprünglichen Eigenthümlichkeiten behalten hat. Natürlich mussten aber die Resultate dieser beyden würdigen Männer, weil sie auf verschiedenen Vorkenntnissen beruhten⁵, verschieden ausfallen. Dies gab Anlass zu einer gelehrten Fehde; aber wie einer unserer schafsinnigsten Schriftsteller sich irgendwo ausdrückt: „Der einige Friede in der gelehrten Welt ist nicht wünschenswerth – – Tinte ist nicht Blut. Die D..... (mit teszen ez a' D betű?) verdankt ihr Daseyn gelehrten Befehdungen.“ – Denn in der Hitze des Kriegs, von dem Wunsche zu siegen belebt, strengt man alle Kräfte an, und macht Entdeckungen, die man sonst, wenn unsre Seele den gewöhnlichen gleichförmigen Gang gegangen wäre, nie gemacht haben würde. Und wirklich werden wir auch den dritten Theil von Révai's Elaborator Gram., Hung., welcher schon unter der Presse ist – (de – bizony most is az asztalon hever noch in Manuscript –) diesen Stretigkeiten zu danken haben. Dieser Fehde verdanken wir im gleichen –

Verseghi Ferentz: A tiszta Magyarország etc. – Nur beiläufig wollen wir auch anmerken, dass diese Schrift schon einige von Revais Schülern, und Anhängern, unter folgenden angenommenen Namen geantwortet haben:

a) *Miklósfi János*: Ver et etc.⁶

b) *Kardos Adorján* – etc.⁷

Und noch eine dritte wird eben jetzt gedruckt⁸. (Jejunantis fratris Hilarii de Prato felici) Nur eines wünschen wir in diesen sowohl, als allen andern gelehrten Streitigkeiten, dass, da sie die Sache und nicht die Personen angehen, und da ihr Ziel nur das seyn darf, auf die Wahrheit zu kommen (erre egy az ut, Révaié – nem Versegié!) dass sie immer in einem Tone geführt werden möchten, welcher der humaneren Bildung, welche die Wissenschaften der Gelehrten geben sollten, nicht unwürdig ist. – Ime mind a' tudós Tanitónak, mind a' szép igyekezetű tanulóknak jeles ditséreteik. Ugy látszik, mintha Schedius' emberiség kedvellő tollából jöttek volna ezek ki – ezekután Verseghinek minden eddig ki adatott munkái rövideden hozatnak elő, és igen sótalanul adatik elő foglalatok.

Az öreg majd ki bujt bőréből, midőn nyilván olvasta, hogy ő kezei alol ujan alkotva jön ki a nyelv, mások ítéletök szerént is. Hát a' véres Bentze mit fog

mondani a ' szép tsiklándozásokra — által viszem hozzá — igen sok, majd máskor ebből is repültetek Válra a ' te szent magánosságodba valamit —

A ' Moszkákat egyik le verték a ' Frantziák⁹! Palatinushoz jöt a ' hir, egész város telve vele. *Rievetti* dolga igen szomorú és terhes kezd lenni. Nagy értékben készítette a ' tzédulákat — és költött is már belőlök. Ő tagja egy tarsasságnak, mellyet nem sokára kitsinyenként bé fogdosnak.

Markos tisztel. Midőn biztattam, hogy írjon mar; azt felelé — ha bé jösz, fog jelenlétedbe felelni —

Strázsai betegen fekszik! annyit tántzolt hogy meg tsömörlött bele.

Az a hir vagyon, hogy *Heinrich* Posonyi Professor fogja a ' Vatzí Hertzeg Pis-pökö¹⁰ a magyar törvényben tanítani. Ez Jó kontz volna!

53 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1807. március 5.

Panaszkodik, hogy váli magánosságában beleunt a tudós könyvek olvasásába és felüdülésre vágyik. Bí-rálja Ürményi József öncélú törekvéseit.

Pestre

Válból
5.dik Mart. 1807

Horvát István Ferentzi Jánosának
mindenféle jókat!

Mindenből ki fogyok lassanként magánosságomban, 's talán nem sokára tsak azt veszed észre barátod levelében, hogy ő a ' pusztá régi *Si vales bene est*¹ izet-len szavakon kívül semmit sem tud hozzád küldeni, a ' mi méltó volna figyel-metességedre. A ' napestig, sőt éjfélig, tartó ők levél olvasás már nagyobb rés-zént el fojtotta hajdani tüzes gondolataimat, s ' alig ösmérem a ' léleknek vig, tréfás, és nyájos állapotait. Ha ' a ' közelítő tavasznak édes kellemei aluszékony-ságomból föl nem ébresztenek, félre hagyítom a ' szent régiségeket, és helette minden erőmből a ' Költeményes írókra, és Románokra, mellyekre sajnáltom eddig vesztegetni a ' drága üdőt, rohanok, hogy ezek képzelő tehetségemnek új életet nyujtsanak. Peretsenyi leszen Mabilionom²; Ovid szerelmeit³ Kant munkái helett olvasom; 's az *Epistolae Obscuriorum virorum* nevű furtsasággal⁴ rakvás könyvemet Home kritikája⁵ gyanánt fogom mind addig forgatni, míg szemeimet egy édes szenderedés nyugalomra nem ingereli. Ha ez sem tehetne mind vig emberre emgemet, a 'kor bizonyosan Poétává leszek, 's komolyságom-ból el kezdem keseregni a ' Magyar Haza veszedelmeit. Így valamiképen talán tsak tűzbe, és szent ihletődésbe jöhetek. —

Mióta el szakadtam újra társoságadból, nem vehettem annyi üdőt, hogy a ' Marengói tsatának le íratását által olvashattam volna. Ha néha egy parányi nyu-gadalomra szert tenni akarok, tüstént nyomban követnek a ' váratlan kötelessé-gek. Többnyire az MDCCCII.-diki ország gyűlésnek Jegyző könyvét köll olvas-nom az Ország bírálja előtt, hogy tudja azokat, a 'mik Lengyel országban lakta alatt⁶ történtek Nemzetünk gyülekezetében. Olvastomban szorgalmasan fi-gyelmezek minden szavára, észrevételére, mozgására, és valamennyi változásai-ra. Azt tapasztaltam eddig mind ezekből, hogy ő nagyon fél a ' következő ország gyűléstől. Nem akarna ellensége lenni Hazája boldogulásának: de szeretné még is a ' Vál szomszédságában fekvő híres Atsai uradalmat örökségül el nyerni⁷, mert így sokkal gazdagabbá tehetné jövőjében magzatit. E ' két szándék nem

férhet össze egymással. Által látja ő ezt is azomban, s azért már néhányszor a jövődöt az Istenre bízta: „Meg látom, így szólt egy alkalomatossággal, mit fog a' Sz.Lélek Ur Isten annak üdejében sugarlani elmémben” – Ez e' az ország gyűlésre való készüllet? – Gyakorta hevesen föl hordom elejébe Hazánk bajait; sokszor emlegetem, mi nagy fényre, és méltóságra juthatna a' Magyar, ha gát nem vettetnék emelkedésének. Ezekre meg szokott indulni, és sokban jóvá hagyja beszélgetésem: de meg magyarázza még is e' mellett, mi sok javakat nyert vala' Hazánk az Östria ditső fejedelmektől. – Vallyon ingyen tartozunk e' mi adni a' bő jövedelmeket Östria királyainknak? – Nintsenek még nagy számú ollyan Hazafiak, kiket egy felül a' Brutusoknak nemeslekűségök, más felül pedig a' Római Cincinnatus, Attilius Regulus, Fabricius, és Curiusnak kevéssel való meg elégedése gyöngyösítene. – Tisztának köll lennie a' Hazafiúi buzgóságnak: nem is Hazafiuság az, mellyhöz a' nyereség kívánásnak bár melly tsekélly szeplője eljuthat.

Tiszt. Tudós Révai Miklós kedves Tanítomat alázatosan tisztöld nevemmel, s kívánj neki frís erőt, hogy férfiasan védhesse mennyei nyelvünket a' közelgető ország gyűlés ditső színe előtt. – Ön magad élj boldogúl és rólam meg ne feledkezzél a' nagy városnak zajai között. –

54 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. március 11.

Együttérzéséről biztosítja a váli magányában szenvedő Horvátot. Beszámol arról, hogy Kultsárnál összetalálkozott a magyar színjátszó társaság tagjaival.

Válba

Pestről
11dik Mar. 1807.

Horvát István
lelki barátának

Ferenczy János sok jókat!

Későbbben, mint sem kívánnád, felelek kettős leveledre. Urfiaimnak¹ fél esztendőbeli Visgáltatások vagyón; majd az egyik, majd a' másiken jelen köll lennem. Leveleidet azon nap, hogy el mentél, Póstára adtam, posztódat szabódhoz el vittem; nints tehát okod a' szemre hányásokra!

Sajnálom hogy magánosságodon még a' gyönyörködtető kies tavasz közelgetése előtt is panaszkodol; én pedig ugy nézem állapotodat, mint a' mezei virág szálét, ez távul lévén minden mester kéz ápolgásitól, a' természetnek egész erejére hagyatván leg szebb illattal virágzik; így a' te magyar lelked a' városi alatonságot el kerülven szabad elmédnek szép gyümöltseit igéri. Hányszor halottam tőled, hogy a' magyar deákságban minden részről a' munkára nagy a' mezző? nem szükség tehát a' képzelődésbe ragadó románokat koptatni. De ezt ugysem teszed, jól ösmerlek, ki ha lehetne, még a' bőjti prédikációkból is ma-billióniai lapokat tsinálnál!

Tudom, s értem is szavaidból, hogy az MDCCCII. dik béli Jegyző könyv olvasása sokszor tsömörig föl gerjeszt! – Tetszenek észrevételeid. Eszembe jutnak egykor Swartnerunkat ditső tsippás Schönvisnernek szavai. „Bene facit Swartner, quod au-m laudet, abhoc habet exspectanda, non ab regno” – o homines ad servitutem natos! e' véres költő szavaival szórd el tőled a' boszúságot. Halsza! Virág Sz.György napik leszen még Budán, ezután el költözik,

nem tudom hová. Tsak azt értém tőle, hogy valamelly Plébánoshoz megyen lakni.

Révai heveskedik. Paintnerhöz való ajánló levelét már ki szagatta, 's el is égette.² Az első árkust már ujra nyomták ki! A' jövő héten uj szállására költözik.

Az az ujság, hogy a' magyar játszó társaságnak néhány tagai Pesten vagynak. Tegnap Kultsár Urnál jöttem össze vélek. A' vármegye rajta vagyon, hogy láb-
ra állhassanak. Gyáva nemzetbéliek! kik vigasságunkat is idegen nyelven vesz-
szük! vissza inkább Ural bértzei közé, mint e' szolgai alatsónságban e' boldog
ég alatt lévő földet lakjuk.

Markos tsókol. Kivánt dolgaidat meg vettem, jó egyepegyét ad *Rationem edu-
cationis!* vagy is *deducationis!* az árát Eggenberger rovásra huzta, nem tudom
miért, nem mondotta.

Miska köszöntett. Révainal jövék össze véle.

Haragszol? nem tsoda, mert kevés tsontot szopogatsz.

55 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1807. március 15.

Keserűen veszi tudomásul a hírt, hogy Révai betegségéből többé már fel nem gyógyulhat és halála
közeleg. Magasztalja Révai nagyságát és kéri Ferenczyt, segítsen tanítóján. Ismételten sürgeti Révai le-
festését.

Pestre

Válból
Mártius 16.dik 1807

Ferentzi Jánosának
Horvát István
a' szomorúság mellett örömet!

Szívemre vevém szinte úgy, valamint Te, Bene Ferentz orvosnak, néhai ked-
ves Tanítónknak, szomorú vallás tételét, melly szerént a' mi Nagy érdemű Ma-
gyar Polgárunk, 's oktatónk, az egyetlen egy RÉVAI, két hónapoknál tovább
alig ha gyöngült életét folytathatná. El feledhetetlen tsapás volna ez, mind
reánk, kik édes barátságában annyi kellemes, és hasznos órákat töltöttünk; mind
pedig leg főbb nemzeti vagyonunkra, a' Hazai nyelvre, nézve. Óvjon meg illy
veszélytől bennünket a' közelgető mostani üdő folyama! – Révaitól tsak a' kor
foszsa meg Országunkat az elkerülhetetlen halál, mikor már a' köz jó veszedel-
me nélkül garázdálkodhatik e' nagy lelkű polgárunkon a' változó természetnek
Végső kívánsága. Most, midőn részszerént a' sokféle boldogságokat szülhető
Ország gyűlés kezdetni fog; részszerént a' remek elmének szüleményei nagyob-
bára még készületlenek, – most, hogyan engedjük el ragadtatni Közünkől a'
Magyar nyelv Helreállítóját, kire a' Nemzet méltóságának, fényének, és ditső-
ségének olly tetemes szüksége vagyon? Nem lehet illyetén ellensége kelő Ma-
gyar hajnalunknak a' jövőendő: Nekünk is el köll oda mennyei tulajdonú nyel-
vünk velős ösmérete, és okos haszonvétele által, mellyre tsak a' Nagy RÉVAI
mutathat egyenes utat, jutnunk, hol most egyéb Europai tsinos Nemzetek ra-
gyognak. – Én, hidd el bár, által látom Oktatónk nyavalyájának terhes súlyát,
és még is élte rövid tartásáról semmiképpen el nem hitethetem eszemet. Nem
halhat Ő még ki, most is tsak azt mondom: mert a' kegyes természet ápolgatni
látszik azokat, kiket különös tehetségekkel föl ékesített az emberiségnak, és
egy egész nemzetnek hasznára. Tsak ennek dajka kezeit segítsétek Tí előbbre
mind orvosságok, mind egyéb életet erősítő pszichologiai eszközök által, föl

épül bizonynyára az a beteges test, mely már több ízben merészen ellene szegezte magát a koránvaló halandóságnak. —

Hasznos volna, úgy vélem, RÉVAIT külömbféle mérsékletes öröm éreztetéssel táplálni; nem ártana talán okkal móddal az ötlet látogatók által magasztaltatni; eféle kellemes érzemények vaj mi nagy be folyást szülhetnek egy tsinos, és a ditsőséget szerető férfiúnak beteges alkotmányába. Igyekezze e féleket gyűteni számára, s szorgalmazd után adj elejébe szívre hatólag sok illetén tárgyakat. Ezek által némű némű meg elégedés fog eredni keblében, mely heves természetét vigasztására nézve igen hasznos korlátban fogja tartania, s előbb segitendi, a' hathatós orvosságoknak munkálkodásokat. Így könnyebbítettem Pesten laktomban számtalanszor nyavalyáin, mikor, el hallgatván az ízetlen híreket, a' ditsőségekkel mulattam. —

Sürgesd le rajzoltatását is minden erődből: Ez által ismét jó kedvűvé tehetjük. Midőn a' múlt napokban meg látogattam öröm érzés között mutatta meg nyövesztette hajait, hogy észre vegyem, mi kész legyen magát buzgó esedezéseinkre le rajzoltatni. Ha látandja mását nagy elmét jelentő képének, örvendeztetni fogja érzékeny szívét a' halhatatlanság szerelme. A' költségek semmit se hátráljanak. Kegyelmes Aszszonyom, Ürményi Anna aszszony, az ország bírónéja fogja ezeket le fűzetnie önön ajánlásából. Nem fog e' erre is örülni! De ezt még tudtára ne add, mert szándékom a' dolgot a' napokban bővebben tudtára adnom. — Éljen boldogul sokáig. —

56 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest [1807. március 16. után¹]

Örül, hogy Horvát úrnője magára vállalta Révai lefestésének költségeit. Révai levelet küldött Ürményinek a supplencia kérdésében. Beszámol több könyv megjelenéséről.

Válba

Pestről

Horvát Istvány
barátának

Ferenczy János
minden jókat!

Nem kevés örömet okozza válóban tudos leveled mind nekem, mind az öregnek. A' napokban nyavalája annyira erőt vett rajta, hogy beteges ágyában allig pihegett; tsak ma érezvén jobban magát derültebb szível volt. Így tehát nagy öröm borította el, midőn tőlem értette, hogy Kegyelmes Aszszonyodnak ritka kegyessége képét le rajzoltatni akarja. Meg is fogja érzékeny hálaadatossággal szép szívűségét köszönni, mihelyt annyi erőre kaphat, hogy az író tollat ujai közé szoríthattya: Ugyan ezen gyenge állapota nem engedi, hogy azonnal le rajzoltathassék; mert nem *ülhet* nagyobb údeig egy folyamodban. De nekem, ki a' váratlan hirre bõlts homlokán az öröm viágát tsak nem szemléltem, nagy reménységem vagyon, hogy mihelest nagyobb erőre kapand, azonnal ön maga fogja sürgetni le rajzoltatását. Illy fölséges Metznási méltóság el büszkíti: nagy dütsösségének tartja, ennek kegyessége által a' késő maradék előtt *személyesen* élni. Mert ha képe le nem rajzoltatnék, tsak lelkét tsodálnák annak a' ritka *testnek*, mely a' Haza nyelvét ujan teremteni tudta, s értette! Ürményi kegyelmes Aszszony nemes lelkével élni fog tehát a' Nagy Révai, és ugy élni, hogy a' két ritka teremtmény egymást örökösítik!

A Suplentziát sürgeti az öreg. Uratokhoz esedező levelét² munkáival együtt Pető Királyi Tanácsos által nyújtotta be. Választot még nem kapott. Ird meg aszszonyságodnak akarátát, 's velekedését. A'mennyire lehet, magad is rajta légy a' dolgon, ha kedved vagy; mert ha ez hibáz; a' dologhoz ne is nyulj, ne talán késő bánat szomorítsa fejedet!

Több magyar könyvek jöttek ki. Pichler Carolina érzékeny hasonlatosságait *Kelemen Borbála* magyarázza³. *Kondé Ur* is ki adta gazdaságbeli észrevételeit⁴.

Rivetinek jószágai kotya vegye által el adattattak. Szép könyveit *sub titulo prohibitionis* a' fiscus el nem adatta. Én 1. forinton egy anglus Grammatikát, két uj anglus Dictionariumat vettem. Eggenberger, kinek *nevedben* neve napjára örvendeztem, ezeket 10. forintokra betsülte. *Kováts Ur* neve napján *Hübnernek Zeitung und Conversations Lexikonyával*⁵ ajándékozott meg.

Virág szorgalmasan dolgozik történet írásában.

Kultsár ismét tsügged. Ojan az ő ujsága, mint Révai egészsége, hol erőre kap, hol le rogygyan. Hogy tetszik az éretlen *C* betű védelme?⁶ nints é Folnesits transcendentál fejéből?

Igaz Beken Kassai Tanító *Sonnenfels* munkáit deák nyelven adja ki, az első darab már árultatik⁷. Jeles latánsága vagy.

Görtsnek munkája látan nyelven⁸ már áruba vagy; de ugyan: Görts deák-ból magyarra⁹, magyarból mas ismét deákra fordította! én tökéleteséget a'tót Belnaitól nem vá[rok], ez a' haszon keresésből teszen mindent!¹⁰

Strázsai föl épült: ki jár.

Markos tsókol.

57 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. március 23.

Ferenczy szerint Révai helyettese, illetve utódja csak Horvát lehet. Ha mégsem, akkor Kultsár Istvánt ajánlja.

Válba

Pestről
23dik Mart 807.

Horvát István
jó barátának
Ferenczy János

a' doloknak jó meg fontolását ajánlja!

Hozzád való szoros barátságom mindenkor úgy élesztette szívemet, hogy szerentsédben 's boldogságodban ön magam szerentséjét 's boldogságát helyheztetném; a' mit is hogy gyakor esetekben föl is találtam már, érzékeny dütsekedéssel említhetem. Az utóbbi törekedésünknek, melly által Révainak supplensévé akaránk tégedet tétettetni, meg vallom, nagy javalója, 's eszközlője valék. De a' környülállások tzélunkat meg gátolni látszanak. Ürményi ő Excellentiája az öreg tanítónak esedezésére nem tsak halgat a' felelettel; sőt (jól tudom már), hogy az egész dologra neheztel! Egy szó mint száz. Suplenségedből semmi sem lehet. Az öregnek nyavallája erősödik; ágyából föl nem kelhet. Tanítvánnyi *beteg* szobájába letzkéire nem örömost akarnak a' jövő fél esztendőben jární. Ki legyen a' supplens? En azt mondom, ha engemet (kit eddig ugyan a' Révaiánusok keveset hallgattak meg, bátor annyira törekszem javokra!) én mondom azt ítéllem a' supplenségre *Te utánnod* leg alkalmatosbnak, kiről

bátorságosan gondolhatjuk, hogy Révainak *Systemáját* a' mennyire lehet fön fogja tartani, 's meg erősíteni az Pesti magyar tanító székben is, mellyben az született. Ki ez? nem de nem az, a' ki a' Révai tanítványin kívül ennek oktatási szerént irt, és így meg mutatta, hogy ő kész Révainak alkotmányát *fön tartani, terjeszteni 's meg erősíteni*. Ez pedig egyedül a' *Kultsár István* Úr, ki, ambátor sokakban furtsa törekedéseivel sárba maradt, még is mindenek vallások szerént *nyilván* leg tisztábban, 's Révaihoz leg közelebb járulván ír. Pedig Ujságot ír, mellyet sokan már eddig is, első zsenyéjében olvastak; ezután pedig, mivel *meg engedtetett neki a' külső dolgokról való írás*, meg többen fogják olvasni, 's így a' nyelvnek tisztaságát lassanként meg ösmérni, akaratok ellen is meg tanulni. Ugyan is a' többször gyakorlott dolog mint egy vérünk e száll: véletlenül javulnak. Talán azt fogod mondani: Kultsár nem tanulta a' nyelvet. De ki ké-szebb, 's alkalmasabb annak meg tanulására Kultsárnál? Ő tégedet gyakrabban halvan a' nyelvről értekezni többet tanult, mint mások faradozván. Ha supplens leszen majd meg tanulja, mert oktatnia köletik, és ami leg nagyobb örömről fog lenni, másokkal is meg taníthatja ujsága által. Többnyire meg nem ütközel (szokásod szerént) azon, hogy nem nagy idő előtt Kultsár ellen irtam hozzád. Mert e'kor Tégedet ohajtottam föl hágnod a' magyar székbe; mert tégedet leg alkalmasabbnak itélek mindenek között lenni. De utánnod tsak ötet. Ezt is tsak azért teszem, hogy ítéletemet véled közöljem. Ha ötet, az az Kultsárt el haritjátok, *Versegit*, ki a' székre törekedik el nem fogjátok taszítani. Hijában mondod nékem némelly éretlen Tanítóknak mondásokat; kik Versegi ellen akarják magokat szegezni. Gyáva lelkek! kik mint rab szolgák a' Consiliumnak rút tagja előtt (tudod kit értek) földig alázván magokat másznak; Ha Versegi akar Révai után tanító lenni, leszen: akar pedig, mert akaratját nyilván beszéli, 's nevet benneteket. Tehát Kultsár sem lehet? de lehet, mert Kultsár, a' mire törekszik, el ér oda. Illy factiósos lélek Versegit szépen meg fogja jádzani. Mind ezeket akarán meg mutatni, édes Pistám, hogy rajtad, mondom rajtad áll, utánnod ki légyen az supplens. Az öreg Révai hájlík Kultsárhoz, ha te javoslod annak modjával az ő választását az egész dolog veghez fog menni; az Universitásbeli Tanítók hajlanak Kultsárhoz, és méltán, mert hogy Révai alkotmánya fön maradjon, ötet kövese oktatóban a' jó magyarság Révai szerént, *tekintet* (auctoritás) szerentse meg legyen. Én ezeket tsak Kultsárban lelem. Tud már, magyarul, 's még jobban meg fog tanulni. *Tekintete* vagy, mert betsben él, tanítványi kedvelni fogják. *Szerentsés* leszen, mert arra minden tehetsége meg vagy. Kerlek tehát, hogyha te supplens nem lehetsz, ajánld Kultsár az öregnek, ennél mind a' literatúránkra nézve, mind ő magatok törekedésekre tekintve alkalmasabb nintsen. Gondold meg, hogy Kultsár jó barátod, mindenkor fog tégedet halgatni. Ő Révait követvén annak systemáját meg erősíti, mert *tanítania fogja* az oskolákban, *tanítania* fogja az oskolákon kívül Kedves Ujságai által, mellyre a' külső dolgokra nézve is szabadsága meg jött. Rajtad áll, ha egyikét sort irván az öregnek ötet akarod é supplensé tétetni, vagy szerentséjét *büszkén* (ami boldogsagodnak mindenkor ártania fog!!!) meg vetvén Versegit, vagy mást gyáva lelket ültetni engedesz Révainak szent magyar székébe. Térgy tsendesen magadhoz, fontold meg mit tehets, melly jót tudni illik, ha irsz az öregnek, ki habozva hajlík Kultsárhoz, melly rosszszat, ha a' dologra semmit sem ügyelsz. Kultsár kész a' grammatikának III. *dik* részét ki nyomtattatni, a' Vármegyebéli Előrefizetők rútúl beszélének az öreg pazérlásáról! ezen betstelenségtől meg ez által is te mentheted meg ötet. Élji boldogól.

58 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. március 24.

Tudatja Horvátal, hogy Révai utolsó napjait éli, már végrendekezett. Horvát supplenségét ura, az országbíró nem támogatta, sőt Révai előtt be is feketítették.

Válba

Pestről
24dik Mart 807.

Horvát István
barátának
Ferenczy János
enyhülést a' nagy keservekben!

Mint élő szerelmes Tanítónkról Révairól utolsó levelemet írom. Hoszszas nyavalyájának naponként öregbedő ereje életétől fosztani kezdi. Tegnap gyónt, s meg kenettetett. Ma délutáni 4. órákor tette meg utolsó végzéseit, a szomorító Testamentomot. Ugyan tegnap estve 6. órákor orvosi Consilium tartott, mellyben minden jelen lévő orvosoknak ítéletök szerint életének vegső pontához közelget. Tüdejet már mind kihánta; tsak fulladozik! Hogy ha kedves Tanítódnak utolsó pihenésén jelen akarsz lenni, siess, mert bizonyára meg ma, vagy holnap meg hal. Nints reménység életéhez. Egesz természete meg változott az az magyar tudos, kinek természetét a' sok nyomorúság el mérgesítette, már megszeliidül, keserves sirás között zokokva piheg! Képet mind eddig le nem rajzoltathattam, mert nem engette. Holt testéről rajzoltatjuk le. Schedius Úr rajta leszen, a' költségről gondolgodjál. Testamentomának rövid somája ez. 200. forintokkal adós, ezeket könyveiből ki fogják a' két véghezvivők Tumpacher és Schédius fizetni. Kéz iratait Schédiusnak hatta, ki is az Universitás előtt azoknak ki nyomtattatásokat magára vette. Verseit el akarja égetni – talán néked adandja, ha bé jössz. Más egyéb dolgait gazdaaszonyának atta, bekötött könyveit a' Piárista Agyáknak. Siess, ha valamit még megakarsz a' végső veszélttől mentened. Róllad emlékezik szüntelen; de nehezen esik neki, hogy Urad reá nem ált a' supplésre; a' minek szomorító Okát reád vetette Urad! Majd el beszéllem, melly rossz ítéletben vagyon róllad az Ürményi ház¹ a' mit is Pető Úr (elég esztelenül) az öregnek el beszéllet², ki keserves sirás között halgatta rágolmasztatásodat. Nem irhatok többet, mer faj szívem, ha meg gondolom a' Hálaadatlan Hazának éltt öreg áldozatnak szomorú sorsát! Tsak azt mondom siess, ha *temettetésén* jelen akarsz te lenni, kiben Révainak lelkét én mindenkor betsültem, az orvosok azt mondják, hogy még ma vagybizonyára meghall!!!

59 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1807. március 26.

Tiltakozik az ellen, hogy akár Kultsár, akár Verszeghy legyen Révai utóda az egyetemen. Ő maga, mivel supplens nem lehet, Schediust ajánlja. Visszautasítja Ürményi József vádaskodásait.

Ferentzi János
barátának

Horvát István köszönetet!

Utolsó szomorú híradásodra el hiszem már, hogy a' mi Nagy Révainknak – fájdalom! – le köll füzetnie végső emberi adóját. Érezem e' helre hozhatatlan tsapásnak előre veszedelmes sulyát: de mit tegyek én olyt, a' mi kissebbíthetné a' Nemzeti Nyelvre háramló kárnak tetemes nagyságát? Kultsár sohasem hághat Mesterünk nyomába, bár ajánlanám is őtet a' haldokló nagy lelkű polgárnak. Most, hogy biztos kenyérhöz juthasson, mindeneket ígér: utóbb semmit sem fog tennie, sőt plánumozó tulajdonsága talán nyelvünket is szerentsétlenül ki plánumozná a' fő iskola kebléből. Ő mindenhez fogott, és semmit sem végezett: mit várhatsz az illetén hahotát támasztó embertől? Maradjon, ítéletem szerint, ujságai mellett, 's írja azokat inkább úgy, hogy meg feleljen azon hangos ígéreteknek, mellyeket első Hír adásában olvasóinak elejökbe terjesztett. – Én legalább lelkem isméréteinek tanátsa ellen soha alkalmatlan, 's nem magyar Tanító székbe illő embert, a' Nagy Révainak ajánlani nem fogok. – Ösmérem az embert kívülről, 's belülről. –

Hát Versegi üljön a' Tanító székbe? Épen nem, szinte úgy nem bele való mint Kultsár. – Ha engemet ítél arra méltónak egyedül magamat a' Nagy Révai: Rajtam semmi se múljék e' dologra nézve. Kész vagyok mindeneket el hagyni a' Köz Jó kedvéért, mert előre látom, hogy ki hal a' nyelv mellül minden okos Kritika, mihelyest mostanában meg vonom attól buzgó szolgálatomat. Révai alkotmányának mennyei méltósága nintsen még egészen a' Hazával meg ösmértetve; köll azt még tovább is védeni a' tudatlanok ellen: ki teheti meg ezeket Révai lelke szerint, – szoljon hízelkedés nélkül lelked ösmérete! – Kivülem? Nem dítsérem semmit magamat, 's gyöngeség is volna tőlem, ha ok nélkül illyes valamit el követnék: meg győződésemből beszélek most, midőn szükséges ön magamról ki mondanom a' valóságot. – Így emlekezet rólam mások előtt mindenkor Révai is. – Miattam tehát ne károsodjék meg édes hangzású Nemzeti nyelvünk: esedezni fogok, mihelyest Révai meg haland, a' Magyar nyelv Tanítói hivataláért, mert nagyobb dítsőség és kötelesség a' HAZÁNAK, mint egy különös URASÁGNAK szolgálnom.

Fájdalmas meg ihletődéssel olvastam tudósításodból, hogy a' supplenségre nézve Révaink szándéka be nem teljesítettett. Nem vagyok oka semminek. Ha az Ország Birája engemet a' Hazai Nyelvnek, és a' Végső kimúlásához közelgető Nagy Hazafinak kedvéért négy hónapokra Pestre be vitetni nem akar, némának köll lennem. Térdet hajtok rendelését halltomban, mert köteles embere vagyok. Azon, hogy Tőle érdemetlenül négy esztendei hív szolgálatomért Nagyságos Pető Jakab királyi Tanácsos előtt, kiben másod Édes Atyámat tisztölöm¹, le gyaláztattam, keserves siránkozásra fakadtam. Talán nem ok nélkül hullottak számtalan könyeim. De minden szabad a' hatalmasoknak kivált képen a' harag üdején, mellynek hertelen gerjedelme meg akadályoztatja az észnek munkálkodásait. Azzal vigasztalom, s enyhítem keserveimet: hogy meg nem egyez talán a' Váli ház a' Pesti Háznak rólam való ítéletében. –

Ha érdemes Supplenst akar maga helébe Révai iktatni, ítéletem szerint leg jobb volna neki a' szép érzésű 's velős tudományú SCHEDIUST meg kérni. Ez

egyedül, ki a' Pesti Tanító székre ülhet nyelvünk méltóságának ditsőségével. Ötet már ön magam előtt említettem volna, ha nem tudnám, hogy ő magára a' Nyelv tanítói hivatalra épen nem kívánczik. Tsak a' *Candidátusokról* köll vala azért föllebb szólanom. Schediusnál kopogjatok: ritka embersége, 's Révaihoz viseltető szeretete kész leszen mindent véghöz vinnie. — Ez gondolatom. — Éljen boldogul.

Jegyzések.

1. Írd meg Uramnak motskolódásait, hogy tudjam mi legyen a' dologban.
2. Az öregről, ha még él, gyakran tudósíts. —
3. olvasd el Szüts előtt mind a' két levelemet, hogy tudja szándékaimat. Írtam volna neki most de lehetetlen a' Nagy Tsötörtöki Cerimoniák miatt.
4. Schediusnakis meg mondhatod levelemet, de azt, mellyben kultsarról írok elne olvasd, kivált az elején. —
5. Ha az öreg még el, olvasd el levelemet előtte de vigyázz, hogy a' *barátját barátjának* olvasd. —
6. Szükséges hogy olyan tétessék Tanítóvá, a ki 1./ a' *törvényt* tudja a' mostani körülállások miatt 2./ olyan ki az *ordinarius Professor* jusokkal élhessen. Ezek tsakreám sütnék, mert 1./ a' *törvényt* tudom így a' Curialis Stylusból a' nak üdejében letzkéket adhatnék 2./ akármellyik fakultáshoz tartozzék a' Magyar Chatedra, mindegyikben vagy Doctor vagyok; vagy leszek. — Ha versegi és Kultsár leendenének tanítók, az ordinariusság pusztá név maradna, a' mi veszedelmes a' nyelv méltóságának. — Végre írt e' kultsar vagy Versegi úgy a' nyelv Sytemájáról, mint Vig László? — Ezekkel ajánlhatsz a' Rectornak, kit nevemben meg keress. — Adj neki Vig Lászlóból, egynyomtatványt.
7. Számonra, ha Révai meghált, foglalj le a' nak üdejében 25. nyomtatványt. Talán tsak engednek ön munkámból enyit az Executorok. Ha élmég, kérj tőle egynéhányat, hogy Baratimnak küldhessek. —
8. Mindig írod hogy az öreg emleget, 's ő még is mind a' kettőnkéről teljesen meg feletkezik. Leg alább könyveit nekünk hagyhatta volna. — Így hagyja nekünk könyveit valaha a' véres költő is. —
9. Révai kedvéért megteheti Schedius a' Suppletiót Négy orája vagy on Révainak tsak: Schedius pedig most Extra ordinarius. — És epén most a' Stylusról köll suppleálni, melly fokja az Aesthetikának. — Kultsar most hidd el mindent ígér, 's még is a' régi lenne. —

60 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1807. március 26.

Attól tart, hogy levele már nem találja életben Révait. Szeretné, ha Ferenczy elémé, hogy Révai nyelvészeti tárgyú jegyzéseit a Nemzeti Könyvtárra hagyja. Ő maga verseit és levelezését kéri.

Pestre

Válból
Mart 26d 1807.
/b

Ferenczy Jánosának

Horvát István

barátságos tsókait, 's köszönetét!

Hozzám viseltető forró szeretetednek szivre ható jelét adtad utolsó két leveledet irtodkor: bötsülöm e' különös szorgalmadat fedhetetlen barátsággal

egyetemben illendőképen, sőt nem tsak bötsülöm, hanem köszönöm is, mind addig, míg a' végső óra erántad égő érzékeny indulataimat gyászos síromba nem viszi. Viszontagos készségem leszen életemben jutalma tetednek, 's egész barátságos hajlandóságodnak, melyet meg érdemleni szent igyekezetem. Kedvelj ezután is engemet, 's változtasd édessé keserű óráimat, hogy a' Hazza szolgálátában semmi akadály ne uralkodhassék iparkodásimon. Ez által javam mellett a' köz jót is előbbre segited Hazafiúi kötelességed parantsolata szerént. –

Leírhatatlan félelem között írom ezen válaszomat, tartok a'tól, ne hogy halttan találja írásom azon egyetlen egy Nagy Révainkat, kinek tudománya és szeretetéből mí olly ditső részt vettünk, hogy magunkat a'ból méltán boldogoknak képzelhetjük minden szennyes magunk szeretete nélkül. – Ha piheg még erőtelen testében nagy lelke mondsza neki, hogy Horvát, ki keseregten kesereg súlyos betegeskedésén, tsókolja – hevesen tsókolja – kezeit, 's tisztelendi mindenkor a' RÉVAI nevet, mint hálaadatos fiú, tanítvány, jó barát, és Magyar Hazafi. – Mond neki ezenkívül azt is, hogy készen lesznek minden szempillantatban tehetségeim Révainak, 's a' Révai tzáfúlhatatlan alkotmányának bátor védelmeztetésére, és oltalmazatára. – Ez mind a' mit ifiú személyem tehet!! –

Helesen tselekedte Tanítónk, hogy kézíratait Tek. Tud. Schedius Lajos Urra bírta: ez a' diszes Hazafi leg inkább elő mozdíthatja ki nyomátásokat. – Nem ohajtottam semmit azokból: tsak azt szeretném ha az Atyafiságos nyelvekről való jegyzéseit¹, a' Nemzeti könyv házba vitetné, hogy ott valaha azoknak hasznokat vehesse a' nyomain járó Hazafi. Én egyedül *Verseit* és *levelezéseit* sohajtanám kezemhöz nyernem, hogy azok el ne szóradjanak, 's hogy ugyan azokból Biographiájára segedelmeket gyűthennék. Ha e' részről valamit tehetsz, el ne mulasd elejébe terjeszteni kéreményemet. Tőlem talán tsak nem féltheti azokat: mások ellenben imígy amugy bánhatnak aprólék írásaival. Mihelest sikere leend védső esedezésednek, tüstént magadhoz vedd ezen kisebb kéziratokat. –

Képének le rajzoltatása² el ne maradjon semmiképpen: a' költséget, ha mennyiségét meg irod, azonnal bé küldöm. Olly módon essék a' Rajzolat mind Virág, vagy Kazintzi rajzolata olaj fösztekekben. Rajtad múlnék e el annak le rajzoltatása, kit a' késő maradék könyhullatva nevezend?

Még egyről emlékezem: de ez már fontosabb dolog, 's egyedül Nagyságos Szűts István Rector Urnak, 's egyéb magyar lelkű Tanítóknak buzgó közbenjárásokra történhetnék meg. – Nem érdemlené e' meg Révaink a' be balzsamoztatást? Az ifiúság a' szükséges költséget, ha meg kéretnék, talán öszve hordaná, 's talán Palotsai és Mesznil Báró Urfiak példáját adnák a' buzgó Hazafiúságnak. – Fölköll valahára ébrednünk, 's ébresztenünk Hazánkfiait, hogy a' nál nagyobb legyen országunkban a' tudománynak és tudósna**k** bötsé!! – De ezt alattomban közöld Nagyságos Szűts Urral, kinek mély alázatossággal tsókolom kezeit: hogy az illendőségért a' Nemzeti Nyelv ellenségeitől ki ne nevettessem. Meg érdemli Révai a' kor a' balzsamoztatást, mikor Tsokonyai a' márvány oszlopot.

Egyébaránt és örökre fájlalni fogom, hogy a' Nyitra Vármegyei Magyar³ miatt Révainak vagy kimúltán, vagy eltemettetésén jelen nem lehetek. Szanakodjál ezen, és szeresd barátodat. –

61 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1807. március 30.

Türelmetlenül várja az újabb híreket Révairól. Megkapta tanítója támogató levelét. Nem hisz Ürményi ígéretésének.

Pestre

Válból
Mart. 30.dik. 1807

Ferentzi Jánosának
Horvát István

a' kétes állapotban minden jót!

Nyughatatlanul várom szerettem Tanítóm éltéről, vagy a' mi szörnyű tsapás volna, végső kimultáról hír adásodat: Majd taplál a' kellemetes remény, mert kívántan kívánom föl vigaszását; majd el telem szomorú gondolatokkal, melyek éjenként szemem elejébe helheztenek a' nagy RÉVAINAK halál szín lepte artzát, és fásult tagait. Mindenfelé hányatnak 's vettetnek érzékenységeim: adj nekik teljes utasítást, hogy vagy eltsendesedjenek a' haboknak szünetökkel; vagy pedig egészen ki áradhassanak azon hálaadatos kebelből, melly kedvetlen marad kedvelte Mesterének el holtán mind addig, míg buzgó indulatait a' gyászos sír halom végképen ki nem fogja irtani. — Könnyebbíts valahogy sorsomon gyors válasz írásoddal: mióta utóbbi leveleidet kezembe adák, nem valék képes semmi munkálkodásokra.

Hazajött múlt szombaton az Ország birája, 's tüstént kezembe nyomá Tanítómnak be vitelemért esedező levelét¹. Igen nagyok benne magasztaltatásaim: nem érdemlém meg eddig azokat, noha utóbb meg érdemelhetem. Fő igyekeztem is fog valóban lennie, azokra méltóvá tennem magamat, mellyeket hathatós ösztön kedvéért tsekély igyekezetemről merészen följegyzett. — Előttem semmi neheztelet sem mutatott Uraságom, kinek soha sem szokott igazán helén lenni esze a' hertelen haragnak üdején. Ellenben Révai sulyos betegeskedésén nem tsak szomorkodik Ürményi Józsefünk, hanem szívből is búsul emlegetvén a' tetemes károkat, mellyek egy illy Tudós Hazafinak halálából Nyelvünkre, 's az egész hazára hárúlhatnának. Sőt több izben jelenté, hogy örömet be venne maga mellé is bennünket, ha szobát lehetne számunkra roppant, de reá nézve mégis szűk, épületében. — Egyenes kinyilatkoztatásból mondá ezeket: de illeténekkkel meg elégedni még sem tudok én, ki meg vagyok a'ról teljességgel győzve, hogy ott, hol tiz, vagy husz ember el fér, két ember is találhat a' tiz, vagy husz emberen kívül elegendő lakot. — E'féle Gordiusi tsomókat parányi fáradsággal föl bonthatna a' forróbb Hazafiúi szeretet. —

Sürgesd, ha él még édes Tanítóm, a' le rajzoltatást: ne múltjék semmi rajtad, miattam semmi akadály nem fog támadnia a' költség ügyében. Úgy iratassd le képét a' leg hiresebb rajzoló által, mint Virág vagyon le rajzoltatva. — Ujra intlek, e' dolog el ne maradjon semmi képen miattad! —

Élj boldogul kedveltem Jantsim! sokáig a' Hazának, és hív Horvát barátodnak gyönyörűségére. —

62 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. április 1.

Beszámol arról, hogy Révai végrendekezett. Révai halogatja verseit átadni neki, sőt Horvátra igen nehezten, hitelt adva a' róla terjesztett rágalmazó híreszteléseknek.

Horvát István
Kedveltének
Ferenczy János köszönetet!

Leveleid, mellyeket tegnap estve felé kaptam meg, Révainkat halva ugyan nem találták; de végső óraja el érkezni látszatik. Szava el állott, senkit sem ösmér meg, 's nem is nyelhet. Orvosa temettetésére való készülleteket ajánlja. Így tehát bizonynyára ez héten meg hal, 's el is temettetik. Ha tsak a' magyarok Istenök uj erőt lelkébe nem küldend! a' mire egy orvosnak sins reménysége. — Kultsár itéleted szerént ne légyen Révai követője? jól vagy, meg nyukszom; mert Te kész vagy lenni! már e'kor boldogság. Rajta légy tehát, hogy ha supplens nem lehattél, rendes oktató legyél! Ön magam rajta leszek, hogy Schedius a' supplenséget föl válalja. Úgy is látszik, hogy az Öreg ötet meg kérte; mert a' többi Oktatók Kultsárhoz épen hajlanak. De bezeg a' Rector valamelly Piáristát akar bé tolni! — Én így vélekedem. Suplens legyen akárki, ez alatt Te Urad által (ezt tsak meg teszi) viā instantiae a' széket el nyerheted!

A' kéziratokat tehát Schedius nyeri el; és pedig minde féléket; Verseit, leveleit már régtől olta számadra kértem az öregtől; de boszorkodva felelt: majd meg látom! azon üdötől olta, mióta Testamentomát meg tsinálta, sem én, sem más nem szólhatott véle; mert tsak azon könyörgött, hogy senki hozzá ne menjen, vagy véle ne beszéljen. Talán Schedius Ur, ki tégedet kedvel, véled minden írásait fogja az öregnek közölni. Azért javaslanám, és minden ösmerőseid javasolják, hogyha a' héten bé jönnél. Tumpacheren ál, kinek mit adjon által, ő bizonynyára a' verseket neked által adná, a' nyelvhez való írásokat pedig Schediusnak.

Schédius azon nap, mellyben Révaink utolsó végzését tette, vélem együtt volt nála. Ő előtte mondotta Révai, hogy az Urad az okból nem hozza bé fiát, mivel reád nem bízhatja; ki mindenkor kitsapó voltál. Szeret tégedet Válba; de Pesten nem bízik benned; mert fija véled együt el romlanék! Ezen szavakat ugyanmondotta előttem az öreg Schédiusnak, mint a' mellyekel Urad izent neki Pető Úr által. Az öregben még mikor Schediusnak a' dolgot el beszélette, nagy volt a' föl háborodás. El hiszem, úgy mond, hogy Horvát, Mindenkor ki tsapó volt; mert az a' fatytyu lányt¹ is tartott magának. Én ötet soha othon nem találtam, mikor tavál kerestem, sürgettem. Bánom (és e'kor el fakat sirva) hogy tsak egy szót tettem rólla. Nehezemre esett ezeket hallanom; és a' dolgot Schédius előtt különféleképen magyarázván betsületedet védelmeztem. Nem is lehetet az indulatos Révaival ezen nap után róllad beszélteni; emléttetésedre föl indult azonnal. És más nap, midőn kértem hogy írásaiból néked is hagyna, vagy adatna valamit által, hogy el mennék előle, parantsolta. Sőt harmad nap olly embertelen volt, hogy hozzá fordulván azt vetette szememre, hogy én, meg te voltál annak oka, hogy ő Bene orvost hívatta magához, ez ölte meg ötett, nem értet a' dologhoz, oda is küldött Benehez, hogy többé hozzá ne jöjön. De ez szerentsémre úgy is betegen fekütt, és kért hogy helette Kovátsot hívánk; mert ki nem lehet. Ilyen volt Révai mindenkor, ilyen is halála felé, és így hal meg. Szánáljuk mi ötet inkább, mintsem gyalázuk. A' sok nyomorúság, érzékenyé teszi az embert; az érzékenységben pedig mire hajlandóbb, mint a' gyanúságra; a' gyanúság pedig minden rossz indulatra vezet. Ezen zabolátlanság benne természetivé vált, ezt pedig mi változtathatta volna meg? nem látom. Hibáji voltak Révainak; de

semmi gonoszága nem volt, mert mikor is volt gonosz? hibáji erköltseibe bé zavarottak, mind a', méreg a' jó orvos szerbe! A' Természet mindazon által alkodván Révait ötöt a' magyar nyelv ujan való terímtésére rendelte; a' melly nemes tzelra ép erköltsiségel tsak a' kor jutott volna el, ha valami nemes indulatait érzékeny lelkében okosan, 's kémélve vezette volna.

Le rajzoltatása el nem marad. Bé balzamoztatását vegezd el magad, ha sok pénzed van. Ne nevetessük ki magunkat. Élni fog Révai balzamok nélkül is; mast tsak azon gondolkodjunk, hogybetsületesen el temettessük; mert erre sints költség.

Markos tisztel.

Ezen levelet tegnap kaptam két levedre irtam. A' maira azt felelem ezen levelemben is, hogy ma délután Révaink meg halt. Rajzoltatik már: 50. forintokba alkuttunk Schediussal a' Pictorral². Pénteken temettetik el. Javaslom, hogy eljőj. Méltók Révainak tetemei erre. Siess.

A' mit tutsz Révai életéről, ird föl. Tisztöljük meg emlékezetét. Irgyhamar keserv verseket!

63 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. április 1.

Ertesíti Horvátot Révai haláláról. Azonnal elküldtek a festőért, aki már festi Révai halott portréját. Temetéséről Schedius rendelkezik.

Válba

Pestről
Első Aprilisban 1807.
b./

Horvát István
édes barátának
Szomorú Ferenczy János
Keservet.

Ma egy óra, és egyfertály ketőre lévő szempillant volt az a' szomoru üdőpont, mellyben szerelmes Tanítónk Révai Miklós nemes lelkét ki adván el halt. Épen ezen keserves szempillantban lépém be szobájába, midőn a' halállal küzködvén gazda aszszonyának kezei között utolsó leheletét adta ki. Más nem volt e'kor nála, tsak én, és gazda aszszonya. Ez azonnal rajta lévő ingét el hasítván le húzta róla, 's ujba öltöztette; én pedig Schedius Úrnak barátának halálát tüstént meg jelentettem. Ki is azonnal a' Rectorhoz¹ futott, én pedig a' rajzolóhoz, a' kit Schedius Úr ajánla vala. Ez is el jött, és a' dologhoz fogván Schedius igazgatója mellett rajzolja már az el halt testet. Képében még eddig semmi változás nem esett. Óra vége ugyan meg pirosodott: a' mi a' testet el fogó fenétől vagyon. Olajjal rajzoltatik olly formában, mind Kazintzi képe vagyon, mellyet az képírónak Kultsár Úr meg mutatott. A' rajzolásnak árra 50. Rénes forint.

Schedius Úr igen kér, hogyha bé jönnél. Pénteken dél utáni öt orakkor temettetik el. Temettetése a' mennyire ki telhet, díszes, 's nemes leszen. Schediusnak különös beszéde volna veled. Engedj kérlek ezen derék Urnak, néz a' mesterünknek tetemeire, mellyek valóban méltók, hogy egy Horvát, (kiben Révai lelkét bé öntötte) azoknak el takaríttásokon jelen légyen. Nem de nem te voltál *utolsó* az, kit Révaink vegső tollával Országunk Birája előtt annyira magasztalt. Él boldogúl, és ha Révai tetemeit tisztöled, 's engem szeretsz. Péntekre jőj be Pestre, öt orág it lehetsz.

64 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. április 2.

Megismétli a Révai haláláról írtakat és a temetéséről, valamint lefestéséről tett intézkedéseket. Közli, hogy Horvátnak még lehet esélye a tanítói szék elnyerésére.

Válba

Pestről
2dik. April 807.

Horvát István
baratomnak
Ferenczy János
minden jókat!

Két leveleket is adtam az Ürményi házhoz, mellyekben Révainknak az örök életre való által kelését jelentettem. De mivel bizonyos alkalmatosság nem volt, ime eltökélettem postán is meg írnom. Tegnap nap volt az a szomorú üdőpont, mellyben délutáni egyóra után, meg egyfertály kető előtt édes Tanítónk lelkét kiadta. Én épen ezen szempillantban mentem szobájába, a midőn a' halállal küzködvén utolsó pihenetét tette. Tüstént Schedius Úrhoz szalattam, e'től pedig a' Rajzolóhoz Ki is azonnal el jöven a' rajzolashoz hozzá fogott. Munkájának 50. Rénes forintokat kívánt jutalmául. Ennyibe alkudott meg vele Schedius Úr. Tetemei az öregnek holnap az az Pénteken délután 5. orakkor takarítattnak el¹. Schedius Úr igen kedvelné, ha meg jelenhetné ezen üdőre. Ezt én is javaslom. Virágunk Révainak halála értésére keservesen sirt előtem. Vitkovitz érzékeny lantyat talán meg fogja pengetni. Elhalgathatná e' Te? — Hogyha Péntekre bé jönni nem akarsz (mert Te neked ezerek ki fogásaid!) leg alább jöj be mennél előbb, mert Schedius a' reá hagyott kéziratokat Veled közölni akarja, és senki mással nem. Akar ő leveledre (ezt el olvastam előte) veled a' tanító szék felől is beszélni. Ő azt javaslaná: kér uradat, hogy, mivel Révai előte tette le ítéletet rólad, ő Fölsége eleibe terjeszteni dolgodat. Illy módon minden bizonynal Te lehetné Révai követője a' tanító székben. Ha a' dologhoz ügyfogsz, mint a' supplenséghez, midőn (üglátszat), hogyaz Universitas által akartál meg hivatatni (melly gyenge büszkeség!) Semmi sem leszen a' dologból. A' ki bizonyos tzélra ügyeszik, annak mostani üdőben nem annyira köl alkalmas mi voltát meg mutatni: mint sem Szószólókat keresni. Ezek tehetnek Tanítóvá, nem pedig a' tudományodnak érzése! Rajta tehát, mert minden üdő pont veszteség. Én azt itélem, most, még Révainak nyers emlékezete betses szánakodást indít, köll Uradat meg szolítani, hogy ajánlona egyenesen a' tanító székre. Hány urak lesznek az gyűlés alkalmatosságával jelen, kiknek ajánlhatt? Jöj be, jelen többeket közölhetek, mert faj szívem, midőn Révai-ról, vagy ennek dolga felől tsak gondokodom is, nem irhatok.

A' Pictornak 50. forintjait hozd bé, ugyrajzoltatik le, mint Kazintzi, kinek képét meg mutattuk neki.

65 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1807. április 12.

Révai haláláról ír ismét. Nem pótolhatja senki volt tanítóját. Nincs, aki a magyar nyelvet úgy művelné és tanítaná, mint Révai.

Ferentzi Jánosának
Horvát István
mindenféle javakat!

Szerentsésen haza érkeztem hoszszas Pesti lakásom után magánosságomba tegnap hét óra felé: nem egy hamar fogom bizonyosan koptatni a városi követet, mivel a Nagy RÉVAI kihaltával alig akadhat ollyas valami előmbé, a mi engemet közöttökbe tudna édesgetnie. Te ugyan mindenkor meg érdemlenéd gyakra látogatásaimat: azomban sajnállok nyughatatlankodnom körülötted, ki, bár hívton hívsz is társaságodba, minden alkalmatossággal futod, 's kerülöd vissza indúltomat. Nem de tegnap sem nyomhattam ajakidra hon nem léted miatt, melly talán eltökélletted akaratodból eredett, butszú tsókomat? Több izben köllött már tőled e'képen el válnom, pedig kinos, vaj! mi kinos, az illyétén vissza térés előttem. –

Ma vettem utolsó leveledet, mellyet szerettem Révaim ki múlásáról a postán küldöttél. E történet újra föl gyúlasztotta szomorúságomat, mert ismét eszembe forgott a hazai nyelvre hárúlt le irhatatlan veszély. Ki leszen a valóságos tiszta Magyarásznak ezután Védője, Tanítója, és buzgó elterjesztője? Ki fogja a mennyei tulajdonú hazai nyelv kintseit, méltóságát, titkait, és tulajdonságait esmértetni a homály között tipedő, 's tapodó Hazafiakkal? Ki győzi meg a tudósokat a'ról, hogy a Magyar anyai nyelvére nézve nem tsak tökéletes, hanem igen tökéletes tudományt is szerezhethet magának? Révai halálával el enyészett minden reményem, 's tapasztalni fogod, hogy oda jutand ismét nemzetünk, hol más fél század előtt bolyongott. Gyáva lelkek fognak nyelvének önkények szerint törvényeket szabniok, 's ezeket fogja dültön dülvé követnie a mélyebb gondolkodást utáló nagyobb oktondi sereg. – De fájdalmas e kellemetlenségekről emlekezni: adja a jövőd, hogy sikeretlenné váljanak bokros félelmeim! –

Vitkovits Miskának költői heveit meg ne szűnjél élesztgetni, hogy általa is magasztaltassék a Nagy Révai Neve. El várom, a ki nyomás előtt Dalát magánomban: itten szorgalmatosb vizsga alá foghatom költeményét, 's meg bővíthetem észrevételeimmel munkáját. Ha öz Tudósaink néma hallgatással figyelnek: Mi áldjuk gyöngé tehetségeink szerint a ditső érdemet.

Egyébaránt élj boldogúl sokáig, 's engemet a Haza Nagyainak tetteikről az ország gyűlés folyamata alatt több izben tudósíts.

66 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. április 16.

Jelenti, hogy Révai hátrahagyott kéziratái között nem bukkant olyanra, amelyet Horvát már ne látott volna. Tudósít az országgyűlés kerületi üléséről. Biztatja Horvátot, hogy törekedjen a tanítói szék elnyerésére.

Horvát Istvánnak
Ferenczy János
köszönetet!

Hogyszerentsésen váli lakodba vissza tértél, igen örvendek; de sajnálom, hogy a Pesti jó barátidnak köszöbeit koptatni többé nem akarod. Révai elhalt, de barátid élnek, 's nem is emlékezem, hogy valamelyik ollyast valamit vétett volna ellened, a' mi ért látogatásodra méltatlannak ítélnéd! haza tértedkor nem láttalak; de allig lépél ki szobámból, hon voltam. Schedius Urral találkoztam öszve haza siettemben, ez Révai kézírásának öszve szedetésére hit, 's ide elsem mentem azonnal, hanem előbb haza tértem; nálam tégedet már nem találván siettem Révaink volt lakásába. — Semmi ollyas kéziratot, a' mellyet te nem láttál volna, nem találtunk. Homérnak magyaráztatását mindeneket föl hányván, nem leltük. Ez elveszett¹. Leveleit hat tsmókba öszve kötve Schedius még ezen nap magához vitte; a' többi írásokat más nap. Egy illy tzimű kéz iratot is találtunk: *Secreta Societatis Jesu diabolica*². ezt le fogom írni számomra. — Képe Révainak 10. napok mulva készen leszen; azonnal elküldöm. Trézsíd ma hordozóskodott ki előbbeni szállásáról, tsak azt mondatja: hogy tisztel, és oda fog lakni menni, a' hová mondotta. Hová de tudod. —

A' Haza atjai ma tartottak *Kerületi ülést*³ (Circulust) ebben a' bátor szivüebek valának. Vitéz, Vaji, Pétsi, Desőfi, ki az ülésnek jegyzője. Azt végezték; hogy erre rendeltetett Deputatio egy feltételt dolgozzon ki a' Királyi feltételek eránt, ennek mindegyik részét úgyvegye föl, hogy a' Gravámenokat hozzá alkalmaztatván tsak közönségesen feleljen reájok; de azon szabadságot fön tartották magoknak, hogy a' Deputationak munkáját nem tsak meg rostálhassak, de ha úgy látszand, elis törülhessék. Érdeklő gyönyörűség volt hallani némelly szabad lelkű fiakat, érzetük sokakban, hogy őket a' haza boldogságára törekedő hajlandóságoktól sem félelem, sem reménység el nem tántoríthatja; de voltak sok gyávák is, kiknek szívek a' félékenység, és reménység otsmán körében forgott. Tsak a' rút bizondalanság reszkedett ajakaikon; egy felül hazánknak alápotja bátorítani látszatott őket; de más felül elfelejkeztén arról hízeltkedő tsavarításokba merültek. Ugy volt Arachnének Minervától póká változtatása: *Vive quidem, pende tamen (Patria) improba, dixit.* —⁴

A' Királynak vigasztalására is rendeltek követséget⁵: többnyire úgy vagyon a' dolog, mint egy feleségétől meg vált férjnek. Ezt hitvесе mindenkor kínoztá, motskolta. túrt a' szegény, és nagy ideig. végtére meg betegedett a' tsinkos Xantipe⁶. e' kor ura lassan legyetek, úgy mond, lassan, akár ki mozdult. Meg halt a' beteg, még ekor is ura tsak azt kiáltosztá: lassan lassan; még mikor a koporsóba tették is, tsak lassan, mondá. Mikor már a' fedelet bé szegezték e' kor föl kiálta. *Na már ezt is megértük.* — — —

A' ma haza boldogságára törekedő férfiakat szülő Orczy háznak ismét egy tagja elhalt. Orczy László tegnap délután adta ki lelkét.

Tsak hát kesergjünk drága Hazánk miatt,
Mert benned el halt annak egy oszlopa:
Mikor látjuk ki kelni boldog
Másodat Orczy ditső porodból?

Elhaltál: 's föl mégy, fénybe, föl öltözött
Arnyék! ditsőség szárnyain a' magas
Erkölsnek érdem udvarába,
's Nem lehetett keserű haláloed.' –

Vitkovicsot sehol sem látom; biztatni fogom, te azomban vedd elő tolladat.
Ne sunynyadozál a' tanító székbe törekedésedben! –

Horvát! mit mívelsz? mit akarsz! homályba
Rejteted fényes nevedet, 's ne lássuk
Itt is a' köz jót szerető hevednek
Érdeme díját?

67 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1807. április 20.

Kéri Ferenczyt, hogy nézze át még egyszer Révai Grammatikájának kéziratban maradt harmadik részét. A következő hónapban folyamodni fog a magyar tanítói szék elnyeréséhez.

Pestre

Válból
April. 20.d 1807.

Ferentzi Jánosának
Horvát István boldogságot!

Ejjelenként Révaival beszélgetek álmomban egy héttől fogva, 's valóban, ha keblemben könnyen hívő lélek fészkelne, el hitetném enen magammal, hogy a' Nagy férfiunak arnyéka naponként körülöttem lebeg, 's gyöngé iparkodásaimat majd jóvá hagyja; majd a' Nemzeti nyelv szeretésre buzdítton buzdítja. Néha haldokló színben lévén kézírataiban nekem utasítást nyújt; néha ezekkel meg ajándékoz; sokszor betegségén siránkozván igazi könyeket hullatok; sokszor ő is viszontag könyez siránkozásomon. – Ennyi ereje vagyon a' barátság szülte szívbeli hajlandóságnak képzelő tehetségünkön! – Mind ezekből, hidd el, bár által látom is az álom hiúságát, fölötte nagy ösztönt nyernek igyekezeteim: mert a' szomorúságnak közepette is szerentsémnek tartom, hogy szívemben halta után is eleven a' Nagy RÉVAINAK meg fogyhatatlan emlékezete, kinek éltekor olly foganatosak voltak bennem oktató buzdításai.

Igen fájlalom, hogy Magyar Homerusára kézíratai között reá nem találtatok: Nem hiszem hogy azt élteben öszve égette volna. Ha ezt Anakreonnal¹ nem tselekedte, miképen tselekedte volna ditsőségesebb szerzeményével? Költsön sem adta senkinek, mert nekem is két ízben csak nagy nehezen mutatta meg alkalmatlan könyörgéseimre. Vagy elő akad utóbb valahol; vagy valakitől rútúl elragadtatott.

Ohajtanám tudnom, vallyon el végezte e tökéletesen Grammatikájának harmadik Darabát: én nagyon kételkedem róla, hogy a'nak végére ért volna sulyos és hosszszas betegsége miatt, noha ön magától hallottam utolsó együtt létünk-

kor, hogy benne éjjel 's nappal fáradozott leg kegyetlenebb hurútúlása között is, meg nem akarván e' kintstől fosztani szerette Hazáját. – Visgáld meg a' kéziratot, és terjeszsz e' részről világosságot előmbé. A' többi kéziratokról a' kor iparkodom Tek. Tudós Schedius Urtól bővebb tudósítást gyűtenem, ha Május hónap elején Urfimmal együtt közötökbe jövendek. – Esmérem én mind azokat, s megfogom a'kor mondani, miket nem látok közöttök, ha némellyek el tévelyedtek volna.

Ugyan ezen alkalmatossággal fogom sürgetni gondosabban a' Tanító hivatal el nyerést is, mellyre, ha saját boldogságom nem ingerelne is, eleget ösztönöz engemet a' buzdító versetske, mellyet utolsó leveledbe iktattál. – Mi jutott eszedbe, hogy egyszerre ismét költővé lettél? Előre képzelem, hogy nemes haladatosságod a' Nagy RÉVAI hamvainak áldozatot be nyujtani készül. – Áldás reád, és diszes igyekezetedre!! –

Mulatva olvastam utolsó levelednek egyéb fontos tárgyait, 's örültön örültem a' Hazafiaknak bátor merészsegökön; merész nagy lelkűségökön, és nagy lelkű tantoríthatatlanságokon. Bár kevés is az illeténekek számok az Ország gyűlésén, Nagy még is a' haszon, mellyet általak nyer az édes Haza. A' tsuszó mászó lelkek el némúlnak ezeknek meltóságos tekintetök előtt, és meg szégyenülnek. Nem hallatik a' puska lövésnek hanga az Álgú durranások között. – Él j bol-dogúl, irj minduntalan, és engemet szeretten szeress. –

68 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. április 27.

Beszámol az országgyűlés következő ülésein történekről, különösen Vay József szerepléséről. Tudó-sít közös pesti barátairól, ismerőseikről.

Válba

Pestről
27dik Apri 1807.

Horvát István barátjának
Ferenczy János jó egészséget!

Víg napjaim lettek volna a' 25, és 26ik, ha szokott gonosz nyavalám az arany ér kínos fájdalmakal reám nem ütött volna; mindazonáltal annyira vettem erőt kínaimon, hogy Pénteken a' Curiában tartatott Kerületbéli ülésre¹. Szombaton a' Vármegye házába, a'hol a' téresebb hely kedvéért gyűltek öszve a' magyar atyák, 's tegnap ismét itt meg jelenhettem. Elővetetett az királyi föltételekre feleletet készítő kiküldetteknek munkájok, meg hányatott a' sok vélekedések által, meg rostáltatott az ítéletekkel, 's meg állapítottatott. Fő pontomai éme ezek: *Semmi had az ország tutta nélkül ne indítassék, semmi békeség ne tétesék.* – helbe hagyatott. *A' kereskedés minden felül szabad légyen.* meg állotta a' helbe hagyatást. *Se papirós, sem réz pénz többé ne veretesék, és a' mi ki jött természeti értékére vissza tétesék.* A' katonai *conscriptio* nem engettetik meg. Mind ezeket Pénteken az két folyóinktól neveztetett kerületek² külön külön vettek visga alá. Én a' tiszta melékieket halgattam. Ezek egy két gyengébb ér-zésű fiaikat ki vévén mindeneiket jóvá hagytak. Szombatom a' mint mondám a' Vár-megye házána! egyesült gyűlést tartottak. Itt már ki tetszett, ki ki mennyire, és mi tzélra fejtette ki tehetségeit! Némellyek az igazat homály szavakba takar-gatván gondos figyelemmel adták elő; mások majd tsavarták, majd el nyomták. Ime a' nagy lelkeket: *Vaj, Pétsi, Lántzi, Vitéz, Balog, Balogi,* és a' szabad szívű

méltóságos Jegyző *Desőfi Gróf*. Ezeknek szabad érzések nem volt el zárva vagy az otsmán hízelkedésnek, vagy a 'gyáva félékenységnak rút kebelébe. A' boldog igazságot együgyű fénybe terjesztették ki, okait, következéseit állításoknak helyesen élő adván meg mutatták, mit köl azoktól várni, ki a' magyar Nemzetet képit viselik, annak köz akaratját jelentik. – De még ezen nagy lelkek között, mellyekben a' haza boldogságára való bátor, 's bölts törekedés anyira ki ütöt, a' nagy Vajiban szemmel láttam én azt, a' mit egy nemzet képét viselő követőtől minden jussal meg kívánok. Ő szavaiból tetszett az ki, „hogy az elő fordul dolgoknak természetéről szorgalommal gondolkodott, hogy az ország, a' nemzet boldogságának, vagy nyaválájának okait föl fődözte, és érzi, és ezt minden birodalmakról tanulta, tudja. Ő az, kinek bölts homlokán a' gond, a' tanulás rántzokat vontak; Ő az, a' ki a' heves magyarok között bölts tsendeségben; a' lágyobbak között bátor szível ül, 's tanátskozik: így mutatta végtére meg, hogy tsak ezen tulajdonságokale jeleskedő férfiú méltó arra, hogy a' magyar nemzet gyűlésébe meg jelenjen. Elj hazánk boldogságára tovább is bator szívű bölts küzdő! érezük tovább is a' nemzeti körben javunkra törekedő tanátsaidat! – de mind ezeket, ha bé jövendesz, talán ön magad édes Pistám, jobban fogod tapasztalni, érzeni. Siess –

Jól ösmérted a' *Roszszi* nevű ország könyvtárházabéli segéd szolgát. Számos könyveket alatomban ki hordott a' könytárból. rajta vesztett. 400. darabb el lopta könyveket találtak szobájában, bé tsukatott.

Virág már az uj szálásába költözött. Nagy urat jadzik. a Rátz város felé vezető utban az úgy nevezett Arany Keresztnél a' fölső emeletet egészen ő bírja. Négy ablakokat számlálsz téres szobájában; három szegletekben annyi asztalokat; egyiken ki ütött könyveket, a' másikán ténát papirost, a' harmadikán föld abroszokat; majd egyikhez, majd másikhoz fordul; dölős commoditásban majd a' széles palotájába sétálgat, tanul, ír, gondolkodik. Tegnap jó arabiai italt kezétt, a' szobájiról (mert négy vagy öt vagyon) ditséretkebe merülvén nagyúeig tartóztatott. Meddig tart a' meg elégedés, nem tudom, véres a' költő, hirtelen meg ún mindeneket!

Kultsáról annyit vettem észre, hogy a' magyar székre vágyódók közül ki nem akar maradnia. Azt is halottam, hogy Juniusra rendeltetett a' recursus. Jöj bé, sürgesd ügyedet; ön magad leg többet tehetsz. Markovits *absentium* absens ablegatust el mult tsötörtökön meg látogattam. Tisztel.

Markos, kinek Folnesits Kantnak magyikáját magyaráza egész Philosophósá vált. Mindenkor tsak a' *ding an sich*ről álmaozik³; de még annyira nem ment, hogy a' *festum passionis*ről más *erscheinunkokat* képzelhetne. Ebben érzi, hogy ember, nem angyal Világba vagyon. Elj boldogul!

Réwainak képe készen vagyon⁴. 45 f. vala a' rajzolat, 3.fo a' fazár, 2 f. kölle adnom a' képiró szolgájának.

Nénét 2 forintot kért a' váltásra'. jegyezd föl!

Vitkovits Pesten lakik az apátzák uttzájokban no 116. Késziti a' verseket, elfogja ítéletedre külden.

Ott Generalis szép arany és ezüst értz gyűjteményt adott a' Nemzeti Muzumba ajándékul.

Urfim köszöntet.

Tisztelem különösen Potyondi tisz. Urat, és Imre urfidat, kit nevemmel és tégedet Somsits is tisztel.

69 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. április 28.

Beszámol arról, hogy Takáts hevesen bírálta Révait és tanítványát, Horvátot; valamint a magyar nyelvről vallott nézeteiket, kritikai módszereiket.

Válba

Pestről
28. April. 1807

Horvát István
barátának

Ferenczy János minden figyelmet!

Lebeg előttem a' Haza nyelv tudományában faradozó Révai tanítónknak búzgósága, lebeg képe, lebeg minden ereje. A' gonosz irigység éltében minden szelíd indulatott elvadított érzékeny lelkében, az ellene való törekedésnek nemes bíztaban engedni nem tudván a' tudatlanokat; de leg inkább azokat, kik nyelvünknek igazgatói akartak lenni vagy meg vetette, vagy gyávaságokat üldöztén szidalmazta. Kik, és melly számal voltak ezek, igen jól tudod. Az igaz ügyben kezét fogtál Révainkal magad is ki keltél a' tsata piatzra, 's hartzoltál. Ti érezvén erejét az igazságnak annak természeti föl fedeztetésén iparkodtatok, Mások meg elegettek azzal, hogy irnak, még avval sem gondoltak, mire való a' *grammatica!* Illy két hazánk fiaival juttatod öszve engem ma délután a' szerentse. Takáts József, Fejér Kovátsi Plébános voltak ezek: az öszve találkozás Haza tudósításoknak írójoknál¹ esett meg. Allig lépének ennek szobájába, Révairól lett a' szó. Takáts – Révainak mind tanítását, mind erköltsait gyalázní, gunyulni kezdi. Fejér szavait öregbíti. Kultsár halgatott. Erköltsi érdekleltetését el halgattam; tsak azt mondtam, hogy hevességét az irigyeknek ellene való áskállódásai el mergesítették; de midőn dictatori hahotasággal annyira dühödött ellene Takáts, hogy sem tudományát, sem tanítását jóvá nem hagyta, meg szóllamlottam. Melly bolonság, ugy monda, azt állítani a' Vig Lászlóban, hogy minden szó, minden törsökjelentő, melly ostobaság így beszélni a' *Magyarok Istenek!* – én úgy mondám – Révainak tanításának böltsessége abban állott, hogy azt meg mutatá, hogy minden jelentő – mert miokból lett jegyző szová, ha természetből nem jelentett volna. Magyarok Istenek, most nints szókásban; de a' nyelv természete szerént igykölli lenni, – több próbákat hoztam elő – de haszontalan. Utóljára avval gyaláztak bennünket, hogy Révai Dictátort akart jádzeni a' nyelvtanításban ezt takattam. Végtere read jött a' sor. Horvátot úgy monda Takáts, ösmérem, nem hiszem, hogy VigLászlót ő dolgozta volna egészen ki². Gyölöletesé tette magát, és ártott magának. Ezen meg döbbsentem, 's mi okra nézve, kérdém. *Kezem írsát* merem adni, úgyfelele Takáts, hogy Professor soha nem lehet; mert meg mutatta ezen munkájában, melly ártalmas az erköltsiségnek, ki olly rútúl bán ellenmondóival. Elhalgattam, és elis jöttem épen ezen szempillant előtt, midőn a' levél íráshoz kaptam. – Tehát nem lehetsz Révai után tanító, azt veszem észre Révai irigyei szavaiból. Rendes! – Mutassuk meg, hogy ha akarsz, lehetsz, rajta légy minden jobb uton, módon. Meg kíványa ezt nyelvünk méltósága, hogy a' gyáva tudatlanság ellen Révai lelkével védelmezd azt. Én ugyan azt tartom, hogy ha Horvát tanító nem lehetne is, készen leszen Révait követni, Révait védelmezni. és ezt feleltem utóljára Takátsnak. Mostan ezeket az okból irom, hogy buzdítsalak utodra. Kultsár tsavaró szíve Tzinkével isztegett, és tetteti magát. Takáts szavai Kultsárt biztatták; és

tégedet *absittal* ki zártak. De meg mutassuk, hogy mit tehetünk. Ird meg iparkodásodnak módját, mit akarsz, mi módon, Meg nem foghatom Takáts szavainak tzeljokat. Keze írását akarja adni. Tegyük szükségtelessé! Ő ugyan az orthographiai észrevételekben meg fogja Révai lelkét érezni – rajta légy. Meg vetnek minket a' dölfös, 's gögös Urak, semmi – leszen üdő – hogy az józan ész munkáji erőt vesznek a' tudatlanság fellekein, leszen üdő, hogy Révai tanítása Dictátori hatalommal fog hangzani, ámbár ő erre nem törekedett. Egyiknek egyik része nem tetszik tanításának, másiknak a' másik. Öszve szedesük vélek ezeket!

Ki jött már a' Veszprém Vármegyei Szótár³. Dissertációk fejteketik a' szavokat benne – én ugyan belé tekintvén még jó grammatikát sem leltem benne. *Immo* Takáts titkos törekedése Révait nevetségessé akarta itt is tenni.

70 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1807. április 30.

Takáts véleményére kitérve megemlíti, hogy a személyét és Révait ért támadásokat meg fogja cáfolni, tanítását pedig minden lehetséges eszközzel védelmezi. Ennek első bizonyosságul elküldi a *ts és ts* betűkről szóló értekezését.

Pestre

Válból
April 30.*dik*
1807.

Ferentzi Jánosnak
szíve felének

Horvát István vígkedvet!

Ditséretesen tudósítottál a' Nagy Hazafiaknak példás buzgóságokról, mivel olly eleven színekkel rajzoltad írásodban szemem elejébe bátor tetteiket, hogy én jelenlétemben sem érezhettem volna talán sokkal többet lelkesítő Magyar beszédeikből. Egészen elnyerte Vai, Dezsőfi, Balog, Vitéz hálaadatos tisztöletemet, 's e' rázhatatlan oszlopokra építem én is utadon édes Hazámnak hajnaló fényét, boldogságát, és minden szerentséjét. Meg köll ilyenek mellett a' szennyes, buta, hízelkedő seregnek némúlnia, mert a' díszes polgári lélekkel mindenkor a' méltóságos tekintetnek egy leg jelesebb neme szokott öszve kaptasztatnia, melly mélyen behat a' szívekbe, 's hasznos szégyennel öntile a' szárnyok szegetteket. – Gyönyörűség lepi el keblemet, ha elgondolom, hogy már Polgáraink mivel okosan gondolkodni, mind merészen szólani, mind a' nemzeti ditsőségről elmélkedni tudnak. Ha országunk Nagyai illyképen folytatják ügyét a' Hazának, mit nem reménylhetünk? Föl virad nem sokára a' hajnal, melly Arpád, Nagy Lajos, és Hollosi Mátyás fényét terjesztendi sötét, és ártalmas ködök földték telekeinkre.

Takáts Józsefnek Pesten létéről, úgy nem külömben, a' Veszprém Vármegyei Észrevételekről már hirül adásod előtt sokat hallottam, olvastam is a' gunyolódásokat, és ravasz gyalázást előbb, mint sem Te azokkal meg esmérkedtél volna. Könnyű a' kor piszkolni valakit, midőn teste a' föld gyomrában oszlik: azomban nem megyen el szárazon a' dolog, bár most egy ideig tanácsosb is a' tsendes hallgatás Mészáros József Esperestünk miatt, kinek a' szelid képet viselő álnok Tudós testi, és lelki barátja. A' Nagy Révai tanításai mellett vitézkedik a' világos igazság: e' nek pedig én tántorithatatlan Védője voltam, vagyok, és leszek, míg tollamat bírom. El ne hagyjon békeséges türeسد! – Fényleni fog általam talán

kevés idő múlva ismét a' halhatatlan érdemű Magyar Tanítónak oktatása, 's el
pirúlandnak rút artza szégyennel azon gyáva lelkek, kik őtet velünk együtt *főls-
leg okoskodónak* tsúfolták.

Inkább szívemen feküsznek azok, a' miket, leveled szerént, a' kétszínű barát
Révaink erköltse ellen beszéllett. Mesterünket, heveességét ki véve, mindenki
betsületes tulajdonságúnak esmérte: nem fertőztette lelkét semmi kétszínűség;
semmi utálatos gonoszság; semmi erköltstelenség. 'S vallyon heves természetét
is vétkül tulajdoníthatjuk e' neki, ki a' nyi Ravasz, 's, Takátshoz hasonló, ál-
artzás Jóbarátoktól meg tsalatott? Mi szelid szavakkal tudott ez hozzá több íz-
ben írnia? Pedig olvastam Virten mulattomban néhány évek előtt Szabó Dávid-
nál ugyan Takás levelét, mellyben a' hires Moralista erköltstelenül motskolta
Révait. — Hallgattam az óta tsendesség okáért, 's ime' most ön maga hozza nap-
fényre a' piszkot! —

A' másik két gyalázóknak, Fehér, és Kultsár Uraiméknak most hoszsú idő-
re be torkoltam a' *Ts, és Tz betűknek védelmeztetésökben*¹, mellyet ezen al-
kalmatossággal ítéleted alá ereszték, hahotázó szájakat. Ha nem él is többé Ré-
vai; ha Magyar nyelvet tanító nem lehet is Horvát: vagyon, 's leszen Horvát, ki
ellene szegezendi magát bátor szívvel a' lomha tudatlanságnak. — Így bánom
majdan a' Nagy Morálistával² is. Addig is élj boldogúl, és kedveld barátodat, —
hív barátodat.

71 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. május 2.

Tudósít az országgyűlés következő üléséről. Idézi Nagy Pál beszédének egy részletét. Beszámol a ne-
messég körében kialakult hangulatról, a főrendek álláspontjáról.

Válba

Pestről
2dik Majusb 807.

Horvát István
kedveltének

Ferenczy János minden jót!

Emlékezes volt a' mult hónapnak 29dike; mert a' magyar szabadságnak ne-
mes tüzétől föl bátorodott lelkeknek leg nagyobb hathatóságát láttuk benne.
Ez napon kölete meg határozni az nemesség táblájának, hogy a' királyi föltéte-
leket mi módon akarja fölvenni, 's el intézni. Már az ez előtt való ülésben azt
határozták meg, hogy ők a' föltételekhez mindaddig fogni nem akarnak, még-
len az úgy nevezett *Operatum* visga alá nem vétetik. Erre a' fő rendek semmi
módon nem áloztak. Más napra marada a' dolog az az 29 dikére¹. Jelen voltam,
álmélkodám; tsodálkozéim. Egy lélekel, egy akarattal el nem áloztak attól, hogy
a' királyi föltételekhez nyulnának. Nem volt egy a' nemesek közül, a' ki máskép
ítélt volna. Majd egyik festette le a' haza, szabadságnak mi voltát; majd a' má-
sik ennek már hanyatlását írta le. Most a' nevelésről panaszkodott egy; most a'
pórság nyomorgatásait rakta elő a' másik. *Nagy Pál* ifjú; de az észre üdös hazafi
igy okoskodék. „Nem vethetik szemünkre, hogy a' katonaságot védelmünkre
elegendő számba mindenkor nem tartottuk; hány száz ezereket adtunk, ször-
nyűség! de nem győztünk azt felelik? nem igen is nem; ám de nem az sokasság,
hanem az ész, vagy a' bizonyos szívvel lelkesitetett nemzet győz. Nem nevelték
a' magyar katonának. köz legénységben tsükedezik. Hogy várhatjuk az idegen

vérből, 's nemzetből való tisztectől, hogy őket Zrinieknak, Hunyadiaknak, Nádasdiaknak vitézsége lelkesít. Nem érezi azt más, mi a' magyar; azt tsak a' magyar tudja, ha illendő jutalma meg adatik. – Illy nemes hangokat hallottunk. Haljad a' ma nagy, és szabad elméjü Koppinknak tanítványát Desőfi Grófot²; mint mutatta meg, hogy kinek oktatásai lelkesítik. Némelly Királyi nevü káptalani követ jajgatva, sopánkodva ditsérte, magasztalta Ő fölségének jóságát, kegyességét. Hogy felelt Desőfi. Igen úgy monda – Igen jó, igen kegyes a' fejedelmünk, mása ama halhatatlan Frantzia királynak negyedik Henricknek: tsak az kár, hogy Szullik³ nintsenek körülötte. – Illy hosszasz vetekedése után tsak arra állottak végtére, hogy a' fölső rendeknek meg jelentik, hogy ők az operátumtól el nem térnek. – De már itt más hangon beszéllettek. Hányták, erősíteték tetézve azon k[irályi] jussokat, mellyek szerént mindenek előtt a' királyi propositióknak köll leg előszer föl vétetni. Végtére Nádor Ispányunk azt a' közép utat tette elő, hogy az operatum kötéssék egybe a' k[irályi] föltételekkel, és így egyszersre vitesék a' dolog véghez. – En azokból, Pistám, amik eddig történtek azt veszem észre, hogy akár mint makatskodjanak az alsóbéliek; a' fölsők módot találnak abban, hogy őket le tsendesithetsék. Orrokon fogva vezetik oda, a' hova akarják. Igen rendes az, hogy azon törvényekre, mellyek a' nemzet egyes jussait teszik, nem igen méltónak tekénteni; de bezeg a' királyi jusoknak tzikelyeit tudják üzni, mozdítani. Nam még a' hízelkedésnek ereje; mindenfelé hajlik a' tsapodár szivü, kevés az elő látó és gyökeres sziv, mellyet mint a' szélvész között áló köszirtot mozdítani nem lehetne. Illy nemzeti tüneményeket nagy számban fogsz bėjöveledekcor tapasztalni, én ugyan ezektől úgy retekek, mint a' vad nemze béliek a' természetnek. leg hathatósabb látszataitól félnek, az üstökös tsillagoktól: félek ne talán a' alatsónságból származó tünemények

nagy veszélnek jelei ne legyenek. – Nem tetszik hogy sokan igen fön héjáznak, mások másznak. A' boldog közép utat kevesen tudják meg tartani. Pediglen az áldott mediocrité a' politikós dolgokban is szükséges olly annyira mint Ápolónak letzkéje Phaéthonhoz, midőn a' napothordó szekerét erre bizta:

Altius egressus coelestia tecta cremabis – (regem!)
 Inferius terras (patriam!) medio sutissimus ibit
 – – – Inter utrumque tene!⁴ – –

Takáts ime nagyszeretetének zálogául a' Révai tanítványoknak példákat adott a' Veszprémi munkából. Vitkovits és én is kaptunk. – Van mit firtassunk.

A' *Propo* – Folnesits már szorja ágyveleje szüleményeit – vagyon már nem-béli különbözéseink. A' mascul az ő. az. ez. a' fem az őné, azné, ezné. *Difficile est satyram non scribere!!!*⁵ A' Miska annyira bé bolondult letzkéjébe, hogy barátságomon föl is mondott. Nem bánom inkább akarok Markós nélkül ember lenni, mint vele és Folnesitsel képzelődő angyal!

72 Horvát István Ferenczy Jánosnak
 Vál, 1807. május 9.

Közli, hogy hosszú hallgatás után végre megemlékeztek Révairól. Most rajtuk a sor, hogy méltó emléket állítsanak írásaikkal mesterük emlékének. Az országgyűlésen történeteket csak fellobbanásnak véli.

Ferentzi Jánosának
Horvát István örömet!

Szomorúságot árasztott szívemre Magyar Tudósainknak néma hallgatások azon nagy Hazafiúról, kinek mind tántoríthatatlan lelke és buzgósága, mind bő tudománya a' leg ditsőségesebb magasztalást meg érdemlette. Senki sem kesergett halálán; senki sem esmértette meg nyelvbéli fáradozásainak betsülhetetlen méltóságokat; senki sem látszott hamvaiban is tisztelni a' hasonló példa nélkül való nemes szívű polgárt. Nem szorúlt ugyan Ditsérőkre a' Nagy RÉVAI, ki tettei által magát, 's emlékezetét igazán halhatatlanná tette: azonban meg kívánja az illendőség, a' Hazafiúi lélek, a' tudomány szeretete, hogy a' leg jelesebb Férfiaktól se vonassék meg a' végső tisztelet adás. Mi Tanítványok okosan ezzel elő nem állhattunk, ne hogy részre hajlással, és vak buzgósággal bírónak hívassunk: masoknak kölléték Mesterünkről szólaniok, hogy sikeresebb következeket szülhessen az érdemnek említettése. — — — Meg történt ez már valahára: el enyészett tehát szívbeli fájdalomam is. Örültön örültem, mikor a' Hazai Tudósításokban először Révai Miklos érdemeit¹ 's életét olvastam, utóbb pedig Nagy Lászlónak Megilletődésén² ön magam is szívből meg illettődtem. Helesen készült, ha a' későbbinek néhány érthetetlen szavait ki veszed, mind a' két darab: köszönettel tartozik érettök a' Nagy Révai iskolája. — Most már nem sokára mi is szovakra — magasztaló szovakra — fakadhatunk, hogy a' nagy hézagot, mellytől a' két említettem szülemények nem mentek, be tölthessük. Rajtad is a' sor: Én magamért eleget teendek mentül hamarább. —

Fontos Észrevételeket irtál hozzám utolsó leveledben a' Magyar követeknek buzgóságokról. Olyan ez, mint a' puskapor lobbanása 's ereje. Ha már lángot ad: de hamar is füstbe megyen. Úgy látszik előttem, hogy ez igazi nemzeti gánts bennünk. Már Regino Apát³ írta vala a' Magyar vitézségről István királysága előtt, hogy e' nek semmi ellene nem állhatna, ha ön magok a' Magyarok heveségök közepette igen könnyen meg nem tsüggednének. Illyesről emlékezik Leo Görög Tsászár Taktikája⁴ között. — E' nyavalya ellen leg hathatossabb orvosság volna a' Te arany közép szerűséged, mely a' hahotát kisebb hanggá; a' mászást pedig föl emelkedéssé változtathatná. Nem győzne így ellenünk semmi féktelen gonosz, és rosz Hazafiúság. De bizzuk ezt a' Haza Képviselőire. Ha most egyszerre keresztül nem törik is a' jeget, megesik az még is idővel, a' mit most véghez vinni akartak.

Funkédből be küldök néhány árkus jobbítgatásokat, 's hozzájok ragasztom ezekhez tsekély próbatételemet a' Vallás tudományáról⁵. Meg győződhetöl ezekből, mi kész legyek, ha időt lophatok, teljesítnem kívántodat. Fartasd meg fordításomat. és igazgasd hibait, mert én inkább százszor irok eredeti munkát, mint sem egyszer fordítok. Te e' nembem nálom szaporábban dolgozol, s' híveben ki fejezed az írónak saját beszélése módját. A' számtalan Német und enge-
men majd nem minden békeséges túrésemtől meg fosztott.

Folnesits Saturnos-át örömet olvasnám, azért, ha szert tehetsz valahol reája, küldki hozzám rövid időre. Vagynak életünk folyamatában ollyatán orák is, millyeténeket egyedül mulatságra, vagy édes nevetségre fordítunk: Ezekben méltó betekénteni az iszonyatos képzeleteknek gyüteményökbe is, hogy lásuk, mi külömbség legyen a' világban, és világon kívül lakozók között. — Mi

édes barátom! maradjunk Magyar Hazánkban, s éljünk e'nek hasznára, és dicsőségére. Míg Folnesits a' Transcendentálos országokban koborog.!! –

73 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. május 10.

Dicséri Horvát nyelvészeti értekezését és megfelelő válasznak tartja Kultsár és Fejér munkáira. Tudósít az országgyűlés újabb fejleményeiről és a magyar színjátszó társaság első szerepléséről.

Válba

Pestről
Május 10d 1807

Horvát István
Kedveltének

Ferentzy János örömapokat!

Örömmel olvastam ohajtott leveledet. Tetszetek győző okaid a' *cs*, és *cz* betűk oldalmazói ellen¹, kik közül Kultsár Szűzvárinak palástába takarkadván magát Révai érdemköszorúját el ragadtában függét akart mutogatni a' józan okosságnak. Fejér pedig, a' mint böltsen jedzed, a' Sz. Régiségekben tsak ezen gyávaságiban keres menedéket. De rendes okoskodásiddal az igazságnak józan ösvényére vezeted őket. Minden pontban jóva kell hagynom tudós értekezésedet; az igazat nyomozó észnek példáit adod e'ben; tsak azt kívántam volna, hogy a' miket az egyes C. betűnek mivoltáról tettél föl, olly bőven szóllottál volna Kultsárnak *cz* = *éről*². El olvasta előttem munkádat, mindeneket jóvá hagyott, és tsak azzal mentegette Szűzvárít, hogy ez a' dolgot egészen kimeríteni nem akarta; tsak a' gondolkodóknak sovakat kívánta fölébreztetni. Többnyire fogadta, hogy újságiba befogja föltett kötéseid alatt épen iktatni. Nála hattam tehát bizván még emberségének körtsös sikosságában; melly hamar felre tsúszik ugyan; de vannak még benne némelly ellenző darabosságok, mellyek tartóztatják. Nevetsz szovaimon? Jól vagyon, én így gondolkodom; te ítélj. Tudja Kultsár, hogy furtsa tsavaródásainak még szabad féket nem adhatt: Révai lelke búzog tanítványiban. Úgy értettem tőle, hogy Kazintzi is ir a' Szűzvári és Székvári ellen³. Helesen, had maradjanak a' sárban. Nem hiszem, hogy ellened vagy legkisebbet is mondanának. Szépen bántál velők, ébredtt észel, az igazságot kereső léleknek azon nemes modjával, mellyel semmi tekéntetre nem figyelmez. – Takáts Válba ment. Na mi történt a' nyájas rókával, ird meg mennél előbb. Által adta é az *assecutoriálist*! Helyre köll hozni a' piszkálódó Uratskákot, kik elbiztokban Révai után akarnak Dictátorságot állítani, tsak az a' szerentse hogy a' bódultak magok egymással sem egyeznek meg. Faj nekik hogy majomságok minden írásikban szembetűn. Kultsár újsági egyikét darabot kivévén tsak tudós tsipések. Fejér Antropológiája akár mit mond más, sok ellenmondásokat, ag regéket foglal magában. Ítéletemet előted bátran terjesztem ki. Mit ítélsz, lásad. Én nem tudom; vagy egészen fordítanánk le jobb könyveket, vagy józanúl gondolkodván eredeti munkákat íránk; tsak azok a' *male feriátus* hatván vén, tíz uj írókból való keverékek elne nyomnának bennünket. Ezekből tsak az tetszik ki, hogy nem gondolkodunk. Rágunk, falunk, és nem emésztünk. – Virág gyakran említ. Fordítja az ökleveket. Haragszik az eklésia adományira, és annyira, hogy utóbb a' nemzeti históriából egyházi történet írást szülend! –

Mint eddig semmi sem határozottatott meg az ország gyűlésében. Az alsó tábla azon alhatatossággal védelmezi azokat, mellyeket leg első *operátumában* elő

adott, melly hidegséggel erre a' fölső rea nem áll. Homályos minden felül a' dolog menetele. Még a' leg okosabb ész sem jövendölhet. Kiki más *interesztől* ösztönözvén ítél a' közjórúl. Nints az egybefolyó nemzeti erőt öszvetsatóló hathatós pont! Ez nélkül minden bomlik, 's el vész!

Tegnap jádzott elsőben a' magyar társaság⁴. Lang, és Benke tagok igen nagy meg elégedést nyertek. Jelen voltam, és örömmel tapasztaltam, hogy a' magyar, kit a' természet valódi dolgokra szül, mindenre alkalmatossá vál a' kényszerítő környüállások által. A' nép olly számos volt, hogy későben helet sem kaphatott mindegyik; harsoktak a' falak örömkialtások között, kiki érzette édességét azon gyümölsnek, mellynek fáját hajdan a' irigyfergetek Pestről ki irtotta, és mellynek még néhány ép ágait Veselyininek nagylelke ápolgatván Erdélyi szabad földbe ültetett, és kóstolóra mostan ide indézett!⁵ A' Darab illy tsim alatt: *Az erköltsnek próbaköve*⁶ gyönyörűen képzeltette ezen társaságnak viszontagságait, érdeklette a' sziveket egyatyának saját gyermekei által lett szerentsétlenségeit, kit végtére a' vevő veszélőt gyermekei ismét ápolgatni kezdvén boldogabb órákra juttattak.

Markos nintsen Pesten. Strázaink Gödölére megyen az *Oeconomiára*.

Captatur Benevolentia! Ó fölsége azon kegyes parantsolatot adodki, mellyszerént a' Semnitzi Kamera a' Magyar Camera alá vettetik. A' terméseket szabadon ki lehet hordani. — — Timeo Danaos vel dona ferentes!⁷

Ime a' Halhatatlan Tanítónknak képét általküldöm; néked, kiben lelke jelesen buzog, koronászd-meg elkezdett érdemmunkáidal halhatatlan homlokát, és ély olly dütső nével mint Révai élt az erköltsöt tisztelők előtt! — — Tedd érdemesé magadot, hogy Perentsenyi lantolagai örökösitsenek⁸. Orodiasába ik-tassa nevedet. —

74 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. május 13.

Kizárólag Horvátot tartja arra méltónak, hogy volt mesteréről megfelelő megemlékezést készítsen. Az országgyűlésről írott újabb beszámolójában Vaynak a magyar nyelv érdekében mondott beszédét idézi. Gúnyolja Folnesics nyelvészeti törekvéseit.

Válba

Pestről
13dik Maj. 807.

Horvát István
barátjának

Ferenczy János vig órákat!

Igen jól teszed, hogy ha Révainak halhatatlan érdemeiről elhárítatván már minden hizelgedést gyanító ok, ön magad is meg szólандasz! Ki érezteti olly búzgón annak nemes teteid, mint Te, ki nyomdokin minden szorgalommal járni 's fáradozni törekedel? ki tudná által látni értelmesebben, mi légyen egy nemzet nyelvét ennek természeti kifejtődésére vissza állítani, mint te, ki mind nyelvünknek titkait, mind történeteit Révai után leg inkább nyomoztad, 's meg mutattad, hogy az a' magyar nyelve, mellyet némelly tudóskáink az ezer fajzataból keverék pórságnak durva, álhatatlan, tunya sájából kiragadvát védelmeznek. Nagy leszen tehát érdemed, ha mennél előbb szólasz, és ugy szólasz, mint egy hazafiút, ki az igazságos bajnoki vitézséggel oltalmazta, meg érdemli. Mutasd meg hogy az emberben teremő ész ritka századok szülnek;

de leg inkább Hazánkban, a'hol igazat mondani annyit teszen, mint Isten, ember ellen bűnhődni. –

Tegnap ugyan csak már öszve egyeztek a' két vetélkedő Ország táblai. Meg lett az, amit kívántak az alsó táblabéliek. Meg előzi, vagy együt járand az *Operatum* a' Királyi föltételekkel; de úgy hogy még ezen Gyűlésben fölvétessenek az ország régi (gondolom 1527-ben jöttek a' magyar ég alá felhők gyanánt, és azóta mindenkor jegeznek, Ország sérelmei is meg orvosoltassanak. A' két táblából kevert *députatzio* rendeltetett¹ A' nagy lelkek mind egyik benne vagyón, ki is tudna ezeken kívül valami helyest csak gondolni, nem mondom tenni! – Ma Kerületi ülés volt. E'ben ki rendeltettek ismét minden tárgyra különös tagok. Ez még lévén a' nagy lélek Váji így szóla: Tttes Rendek. Nem ok nélkül rendelte az ország azt, hogy a' Magyar nyelv dolgaink folytatásokba bévetessék. Az volt a' fő ok, mert int az üdő, hogy emlékeznénk meg, hogy Magyarok vagyunk, kikhez illik, hogy a' haza nyelvét mindenek fölöt szeresse, oltalmazza; mert a' nyelv az az egyetlen jegy, hogy a' nemzet minő nemzet. Iparkodásunk nem volt haszontalan. 37. Vármegyék dolgaikat hazánk nyelvén folytatják; de szaporodnak naponként a' többi Vármegyékben is, ki ezen nemes tzelra iparkodnak. Több Vármegyék olly hathatósan voltak a' nyelv fölvételésén, hogy eszközök által is akarták elő mozdítani. *Szótárok*at készítettek. Számosak már ezen munkák. Mindenikben vagyón jó; de helytelen is. Kivánom tehát, hogy egy új Deputatzio rendeltessék, melly ezen több munkából *egyet* készítene. Ezt mint ország munkáját, rajta legyünk, hogy minden Varmegye föl vegye. Mert félek, hogy zavarodás támad együgyű nyelvünkben. Utóbb se deákok, se magyarok nem leszünk.) Senki nem volt, ki helybe nem hagyta volna szavait, ajánlásit az böltsmagyarnak. Rendeltek tagokat, ki dolgozni a' nyelv ügyében is fognak. Javasolták többen, hogy Pest Vármegyei szótártól² el ne térgyenek, a' mennyire lehet, mert abban tudós tanítók dolgoztak! – Ez történt mind eddig. –

Kéred a' *Szaturností*. Még nem látott magyar fényt; világos ez, nem lehet homályt egy hamar önteni reá! De bezeg más munkába mutatta meg Folsnetsits Szaturnosť – hogy ki légyen – Ide függesztem a' szép nem az az az magyar égen túl lévőknék-nak számokra *szolgálatkész* iratott *izléstelyest* munkát. Mutasd meg ÖExcellentiánénak is, és ha vannak több őnék vagy Anynék, azoknéknak is. – a' többit nevesd hozzá – faj az oldalam – amen –

Ha ezen jeles *munkánét* (mert Amália a' neve³) valaha *egyki* recensiói akarja – a' *dedicáztionét Markosnak* kell ajánlani. Ő a' nagy kolonyos Mécénás. Folsnesits számára pénz zsarul mindenfelül.

Trézsit föltaláltam a' szép tsim alatt lévő házban. Tcsak azt mondom, hogy én ezen házba többé napal ugyan nem mennék; tegnap a' mint délután 3. órakor ki jöttem a' kapuból Swartnert az luther arra hordozta. Katsagva nézett reám, minő házból bujom ki – a' sok *lotyónék* az ajtó előtt tanyáztak, és *őnék* is nevettek⁴.

Tisztel *Trézsiné*.

Ird meg melly darabok maradtak ki a' *merkvürdigkeitokból*⁵. a' 2 forintot meg adtam. Nénédnek 2. forintot már az előt adtam. adjak még – mit akarsz? –

Vagy három hétig nem leszen ülés – Deputáció dolgozik most; ha más okból nem akars jönni ez okból bénejőj.

A' Magyar nyelv Pesti *szék*re a' recursus Juliusra vagyon rendelve. Ébredj.
Szüts meg ösmérte munkádat. Tisztel. Ő rajta leszen a' dolgon. — *Csinke* tö-
rekedik. Mitsoda ember ez? A' magyar szék — arcer ignarum pecus — —

75 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Pest, 1807. május 15.

Dicséri a Révairól festett képet, amelyet Ferenczy elküldött neki. Bírálja Kultsárt, hogy lapját hanya-
gul, igen sok nyomdai hibával adja ki.

Pestre

Válból
Május 15.dik 1807.

Ferentzi János
barátának

Horvát István boldog, és hosszú életet!

Különösen meg emlékezem rólad a' holnapi napon, mellyen neved napát
üdöli buzgó szertartásaival a' szent Eklésia. Ha esmérném, és ezt lehetetlen nem
szégyenlenem, születésed napát, semmi különös érzeményeket sem önthetne
keblembé a' Prágai Szent János neve: de most, midőn a' fontosabb idő szakasz-
ról semmit se tudok, bolyongnom köll a' köszöntő sereg nyomain, hogy tapaszt-
ald egyszer 's mind azt is, mi járatos legyek én Váli lakomban az Egyhazi dol-
gokban, ki a' Nepomuki tsuda tevőt Prágai fiunak nevezém. Régtől fogva meg
győződttél egyenes és hív szívű barátságomról, nem is hajtasz a' köszöntésnek
ál vagy haszontalan sopánkolódásaira: el mellőzöm tehát a' hiú *örvendek* 's *örü-
lököt*, egyedül azt kívántomban, hogy Nemzetünk díszére, és önön gyönyörű-
ségemre hosszú, de nem lehetetlen, időkorig boldogul élhess, írhasz, és tanít-
hass a' Magyar polgárok között. Ha ezt véghöz viheted, a' mit igen, és igen is re-
ménylek, halhatatlan lélsz mint a' Nagy Révai, kinek oktatásait buzgon védel-
mezed a' józan ész buta megvetőji ellen. — Folytasd, mint el kezdetted, ditső
pálya futásodat a' Nagy lelkűség tüskés ösvényein! —

Révai képének rajzolatát nem győzöm eléggé tekéntgetnem, mióta azt magá-
nomban küldötted. Korán reggeltől napestig rajta mulatom szemeimet: helesen
el találta a' képiro minden vonásait, 's valóban nem fösztette volna élteben is ép
egészségű korában, a' nagyobb elevenséget, (mellyet a' hosszas betegség le-
tépett artzáról) kivéve jobban tiszteletes képét, mint a' hogy holta után rajzolta.
A' sok észet mutató homlok, a' kékes halántékok, az eleven kékszemek, és föl-
sleges szemöldökök, az ór és száj ugyan az eleven Révainak mind a'nyi saját igazi
részei. E' hasonlatosságot, tudom, főképen Tek. Tudós Schedius Lajos Ur fárad-
ságának köll köszönnöm: meg teszem ezt mély alázatossággal, ha vele együtt
leendhetek. A' dig is mondj Te bő hálát és köszönetet nevemben.

Tek. Tudós Kultsár Ur szívességét, hogy a' Ts. és Tz. vedelmét Ujság levelébe
iktatta, igaz nagyra bletsülöm: de szorgalmával, fájdalom! ismét meg nem eléged-
hetem, 's ez az, a' mi kedvemet el szokta vennie a' Tudósításait szaporitástól.
Azonkívül, hogy részeit, az öszve tartozást jelentés nélkül el szórta, tele a'
nyomtatás tetemes hibákkal. Ki vélte volna azt is, hogy ő a' Görög χ betüből
látán x-et készítsen, vagy ν betűt a' görög υ (ypsilon) betüből? Traternak vagy-
nak görög betűi: hiba nélkül ki jöhetett volna a' munka, mellyből több izben
egész szovak ki maradtak nem tsekély homályt okozással. Azomban késői már a'
panasz: meg nyugszom, ha valamelly sikere támadhat védelmezésemnek.

Jövő héten talán ölelni foglak: E'kor igyuk ki a' Szent János áldását. A'dig is vigkedvű légy, és engemet gyakorta tudósíts, ki éhezem, és szomjuhozom szünet nélkül híradásaidat.

76 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. május 16.

Idéz Bezerédynek a magyar katonaság védelmében elhangzott beszédéből. Beszámol a baráti körében történt eseményekről és a Pesten megjelenő kiadványokról.

Válba

Pestről
16dik Majus 807.

Horvát Isvánjának
Ferentzy János vig napokat!

Sajnálám, hogyha a' reám biztad dologban a' történt hibákat épen nékem tulajdonítanad mentségeimet nem hallotad előd! Kértem Kultsár Urat, hogy munkádot mennél tisztában, s mentebben a' hibáktól adnáki. Fogadta; de hitétszegő tunyaságát ujonnan ki mutatta. Megígérte, hogy a' nyomtatást jobbítás végett hozám küldi. meg nem tette. Elmentem hozzá, minden nyomás napban; vagy hon nem leltem, vagy a' val mentegeté magát, hogy minden figyelemmel volt munkádhoz. Ime a' hiba hibát tetéz! nem tsak betüket hagyott ki restége; de elis változtatott sokakat. Nem érdemli, hogy többé egy betüdet lássa. A' lig jöve ki valami okoskodó elmének születje ujságaiban; már eztet is elrontotta vigyáztalansága által. A' lig szünék meg írnia az üdőnek mindenütt tapasztaltatott járásáról, az itt amott történt *sub infula* el mondott misékről a' la Belnai prédikálni¹; már is elrutitja másokon rajta sánakodásaikat. — Meg esett, tudjuk ezentúl magunkat mihez tartanunk. —

A' Deputatio szorgalmasan dolgozik. Tegnap így beszéle a' nagylelket mutató *Bezerédy*. — Katonát alítsunk? 65 ezer magyar vérű atyánk fiai tsataznak hazánkért. Ki tartja ezeket? nem de hazánk a' adóból. Mi a' jutalmok? semmi: gyermekeik kezeikből az idegen fajtu tiszték a' jutalmot ki ragadják. üdeje, hogy tudjuk, hányon vagynak azon nyelvünket nem értő, jussainkat otsárló, nemzetünket meg vető — nem hibázok, hogy ha mondom, kínzók, kik gyermekeink, jobbágyaink között katonáskodván pénzünket vesztegetik, a' katonai lelket fiakinkban el tsügedésekben el ölik. Nem elég, mint 1802 gyűléskor *Scartiták* által jelentsék. Ennyi a' magyar tiszt — Autentice kívánjuk neveiket mind és magyar vérűeknek, mind az idegeneknek meg tudni, és tudni, ki nek számára adjunk nagyobb adót. — Több illy hathatós és keserves panaszokat haluttunk e' napokban. — Mind ezek nagy reménységet adnak, hogy országunkat emésztő sebekben könyebülést adand a' jobb szeretse. Erzik, ó de sokan érzik, minő állapotba szenved a' magyar nemzet; de rugóerőnk hibáz, mely a' nyomtatást erősebben el haríthatná. Talán erre is szert tehetünk, talán meg érjük, hogy a' magyar fogja még anyai hangokon bátorítani Marsnak mezején tsatazó fiait, és árpád dalaival buzdítja bajvivó győzőit! —²

Folnesits le mondott a' Szaturnósról. Uj szorgalommal akar a' nyelvhez fognia, és előbb akar utat erányozni; mintsem tévelegve bóronkálni. Révai munkáit kérte tőlem el. Tanulni akar. Adtam értézőre sokakat. Minden meg van nyelvünkben; tsak nyomozni, tanulni, nem pedig a' képzölédésnek pörőjén uj tsodákat koholnunk kell. — — —

A' magyar székre lő Juliusig kell az Universitas Magistrátusához bé adni a' kérőlevelet.

Ki küldöm a' Generalissimusnak nevét hordozó értekezést³! sippants egyet belőle, elmegy a' nádház.

16. Májusban ittál e' Jantsid egészségére. Mi ugyan: Markos, Strászai *Jantsi* (vivát) a' poharakat üresíteni fogjuk még a' Istók váli egészségére is. *Apropos* vivát Markovits Muki! – Bár a' Pesti maganyodban tokaiszhatnánk *triumviraliter*! és azután *omnia festa (dempto excepto)* mondom *et in aeternum avertendo festo divó percussionis – involutionis – passionis –)* celebrálhatnók!

Markos Folnesitsel együtt meg térnek eretneksegekből. Tisztelnék. Mi némű írása vagyon Markosnak nálód! mit kérsz még! ird meg.

Hogy tetszik Révai képe? *izlesteli* é – szolgálatkész volt a' Rajzuló!

Takáts régen elment Pestről. A' *regék* nem de *regék*! Et homerós dormítat⁴.

Robertson Amerikának fölतालátatását a' magyar fiak nem sokára fogják olvasni. Tanárki magyarázta. nyomtaték⁵! *Szaporodunk!* *Ajánlom* funkét – o. de derék fordításod! tsak többet a' kostoló után. ehezem!

Jöjje hamar – mert utóbb bé sem térsz a' magyar *theatrumba*. Rehákné hádzott tegnap egyszomorú darabban⁶. Tapsoltunk örültünkben. Szerdán fogjak a' ma érzékeny darabot jádzani – A' *Szegénység, és nemes sziv* Kotsebútól⁷. *Bihari* a' teatralis musikós! együtt jár a' magyar' komával itten is!

Tisztelem Potyondy Fő tisz. Urat. Imre jó urfidat! és a' váli fő tisz. Esperest⁸.

Schedius nem sokára nem Aestetice – hanem tacite fog parentálni! El nyomják a' nagyplánuk. *Budai* is volt. *Ratio Institutionis* név alatt munkát adott ki⁹. Ha én olvasom; de is fogod olvasni! vivás. et bibás!

77 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1807. május 18.

Biztosítja Ferenczyt arról, hogy a jövőben is teljes erejével fogja Révait és tanítását védelmezni. Biztatja, hogy a nyelvet vizsgáló Folnesicsnak adjon hasznos tanácsot. A Magyar Játékszín előadásával kapcsolatban a magyar nyelvűség, a magyar nyelvű kultúra mellett szól.

Pestre

Válból
Május 18.dik 1807.

Ferentzi Jánosának

Horvát István minden féle boldogságot!

Épenséggel nem tulajdonítom neked, a' mint utolsó levelemben olvashatod. Kultsár hibás kiadását, mely a' nyira el tsúfitotta a' külömben talán nem rút értekezést. Ha lustaságát nem esmérném, szólnék egy vagy két szovat, és panaszkodnám: inkább el nézem ismét a' szemet sértő gondatlanságot azt vártamban, mit fognak ellene készíteni azon igen mély képzelődésű magok meg hitt férfiak munkámnak, kik gunyolásból a' Nagy Révait tanítványival együtt Takáts nyomdokain *Fölösleg Okoskodónak* nevezik. Kazintzi Ur, kit e buta sereg tagának nem tarthatok, buzgó védője, ha jól emlékezem, a' cs és cz betűknek: mit szülend e' nek nemes szívében védelmem¹? Én, kedvellek Jantsim! ha tsak egy tudós férfiat meg győzhettem is okaimmal, szinte úgy fogok örvendem, valamint kész leszek tovább is a' tévelygőket, ha nyakaskodva morognak, bővebben oktatnom. Nem elég az *igazság* mellett tsupán egyszer meg szólamlani: a' nyiszor köll a' mellett föl állania a' Védőnek, a' hányszor meg támadtatik az ellenkező féltől. Így homály sohasem borítandja a' ragyogó világosságot.

Folnesits Amáliájának² első árkusát békeséges tűrés között által olvastam ugyan, de a' leg nagyobb figyelem mellett sem emlekezhettem meg a' könyv elejéről végét olvastomban. E'nyire keveréket nemzett a' hallatlan beszélés móda elmémben! Sajnáltom, pedig szívemből sajnáltom Folnesitsot, hogy olly meszsze vetemedett nyelvünket vizgáltában, mellynek egész természete szembe-tűnő a' földi eszűek előtt. Adj hasznos tanácsot neki, 's ragadd ki lelkét a' pusztá képzelődésekből, hogy másképen szép tudományának a' Haza sikerét, és hasznát láthassa. Ezt igen könnyen véghez viheted most, midőn térni kezd, tapasztalásod szerint, eretnekségeiből. Tanúlja a nyelvet, a' földi, nem égi, magyar nyelvet Révai tsapásán: nem fogja magától polgár társait elvadítania rémítő almadozásával.

Bölszen teszed, hogy a' Magyar Játékszínen szorgalmatosan meg jelenöl: ezt fogom veled együtt én is tselekednem, ha a' jövő héten Pesten leendek. Ritkán gyönyörködtethetjük illyetén ditső, 's egy szabad Nemzethez illő, mulatáságonszemeinket: éljünk most az idővel, és alkalmatossággal. Ha boldogságunk hohérai látandják, mi erősen rajta vagyunk föl segíteni a' gyöngé kezdetet, nemúltokban meg hökkennek; mi pedig győztön győzünk gonosz töreik ellen. Mennyit nyernénk, ha bele édesedvén Nemzeti játszó társaságunkba Nemeseink, el utálnák, és számkivetésbe küldenék a' Német gyülevész Budai és Pesti tsopot, melly hazánk szívében idegen polgárokat készített? Eljő, 's talán már közelget is — a' szabadságnak, és Nemzeti méltóságnak arany ideje. Magyarok leszünk nem sokára önön földünkön, és semmi gaz korts nem fog árthatni veszedelmes törekedéseivel köz boldogságunknak.

Neved napról ugy e' hogy meg emlekeztem 's késő vala emlekeztetésed? Asztalunknál valamennyien hörpentettünk egészségedért kívánván én különösen, hogy barátságodnak édes kellemivel sokáig élhessek Hazám szolgálatára, mellyért Veled együtt élni és halni szándékozik régi barátod. Él boldogúl és vigan sokáig.

78 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1807. május 20.

Beszámol arról, hogy tanulmányt készít a közeli faluban talált két római mérföldkőről. Bírálja a magyar nemességnek az országgyűlésen kifejtett tevékenységét és magatartását.

Pestre

Válból
Május 20dik 1807.

Ferentzi Jánosának

Horvát István víg órákat, és Szép leányokat!

Egy időtől fogva semmit sem enyelegtem veled, a' Szép Nemnek vitéz bájjáról, holott ki hal keblünkben minden gyöngébb érzés a' komor tudomány mellett, ha ezek nem ébresztgetik, és vidámítják lankadott szívünket. Én, mivel meszsze szakadtam, a' víg leányzók társaságoktól, nem sokára tüzre való leszek: Te napról napra tüzebben írod leveleidet, mivel szünet nélkül gyülekezetekben forogsz, hogy a' fekete szemekben, piros artzáokban, domború keblekben képzelődéseid meg részegedhessenek. Nem irigylem, bár ohajtoménis, ritka sze-rentsédet. Azomban őrizkedjél gondosan tőlem, ha a' jövő hétnek első napán Pesten látandasz; mert föl tettem szándékom esmértségeidnek valamennyi sar-kaikat keményen meg ráznom, és vissza füzetnem a' költsönt ama' heves tet-

tedért, melly némelly mulatságnak közepette engemet Klárikád szomszédságában veszélyes bajvívásra kisztetett. A' korban félenk vitéz valék gyöngye erőm miatt: ellenben most, a' mezei szilajság vezérli karomat, retteghetsz előre győzedelmemtől. — De bizzál még is nagylelkűségemben. E' neked győzetésed után is vissza tudja adnia kedves birtokodat, 's örülnie fog, mikor díszes kegyelméből édes gyönyörűségeket érezend lángoló kebeled. Úgy e' sok féle keveréket öszve hordottam? Vigyázz, vigyázz. Lappang valami a' köpönyeg alatt, a' miről számot köll adnia sáfárságodnak. Az a' XV.-dik Lajos Frantzia Király anekdotája, mellyet egy darab papiroskán minap levelemhez függesztettél¹, mélyen fejemben fészkel. Számadásra vonlak miatta. Jaj fejedre, ha reád sülend a' nevetséges eset, 's meg bizonyodik, hogy éretted fakadott valaki ime' tsipős szovakra: „Il n'est pas toujours trois heures” — Reszkedj szelíd keménységem előtt!! — De elég e'nyi, hogy ijedés által megne betegítselek. —

Tegnap e' Váli völgynek *Baratska* helységében valék, hogy meg esmérkedhessem azon két Római Ut Oszlopokkal, mellyek nem régen *Ivántsán* a' föld gyomrából ki ásattak Drága Maradványai ezek a' Régiségnek. Lathatni rajtok a' Római Nép tsinosságának jeleit, mellyel ilyen meszsze fekvő országokban is az utakra ügyelt. Egyiket e' dig való nyomozásom után Antoninus Philosophus, a' másikat, mellyhöz hasonló Promontórium mellett már találtatott, M. Aurelius Severus Alexander Római Tsászár emeltette. Az előbbiből a' Történetekre is terjedhet világosság. Mind a' kettőt, Teként. Pázmándi Károly Fő szolga bíró jó barátom kértére én fogom meg esmértetni ditső Nemzetemmel². Most tehát Váli magánomban Antiquarius vagyok.

Mai alkonyodáskor nyertem kézhöz Esperes Urunktól néhány Diaetai Izene-teket, és Feleleteket. Által olvastam azonnal valamennyit. A' Nemesség gyülekezete fontos tárgyaknak orvosültatásokat kívánta, noha a' dolgot igazi tövénél nem fogta elő: az Ország Nagyai, az igazán Hazánk kis lelkű polgári, gyáván hízkelvedve feleltek Izenetökre amazoknak. Kár enniök a' Magyar kenyeret; ká-rabb a' Nemzet gyűléseiben meg jelenniök; leges legkárabb jóságokat birniök. Ezek mellett hatunkon boronálhatna Fejedelmünk: hozzá szoktak egészen a' rut alatsónysághoz. El válik, mit szürend a' kétes jövődő boldogulásunkra. Elj vigan sokáig és engemet mindég viszontag szeretten szeress.

79 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. május 23.

Tudósít az országgyűlésen történt változásokról, a' kezdeti lelkesedés elmúlásáról. Dicséri Horvátot tudós törekvéseiért. Néhány apró híradással szolgál a' továbbiakban.

Válba

Pestről
23dik Majus 807.

Horvát Istvánjának
Ferentzi János vig órákot!

Édes barátságodnak szép jeleit adtad, midőn olly kevés üdő alatt három leveleiddel vigasztalsz. El tsügede szívem, midőn a' haza boldogságán munkálkodó férfiaknak naponként nagyobb félelmöket, gonosz tsavargásaikat köll tapasztalnom. Alig vagyom kettő, ki az boldog igaznak egyenes ösvényén járnia bátor-kodnék. Majd minnyájokban az erköltsnek félékeny ereje habozik. Egyszóval, ha jelen volnál, meg vallanád, hogy azon nagy lelkű magyarok, kik a' Gyülés

első napjaiban tántorithatatlan szívnek példáit mutogatták, már a' szabadságnak hanyatló homálában uszkálnak. Oda a' nagy *Operátum*, a' furtsa praktika olly *repraesentátiót* készített ennek szovaiból, melly ön fegyverünkkel sietteti vesztünket¹. El mondom, ha béjövendesz, szomorú tapasztalásaimat; le írnom sem a' fájdalom, sem a' helynek mivolta nem engedi. Tsak azt jegyzem meg: *Füzet-ni fog a' Magyar ezer titulusokal!* gyengölterejének visszaverő tehetségét el emésztí, és Egek! mint a' ma férgektől el martt fa el szárad, el vész! — —

Köszönyöm nevem napján rólam való emlékezetetted. én ezt úgy ünnepelem, hogy midőn magam egészségéért hörpögednék; a' teedéért is jó dozsisokat nyelnek el. Eljünk a' haza jóvára, eljünk úgy mint Horáth éneklí:

Iussum et tenacem propositi virum
Non civium ardor prava jubentium
Non vultus instantis, Tyranni
Mente quasit solida ! etc —²

Hogy jutathatod eszembe a' mosolgó kökényszemeket? Majd el mondom, kinek nem ütött hármát az órra. A' mi engemet illet, nem vagyok idegen ebben Horáth természetétől; iszen Pistánknek jó vala — midőn láttuk, hogy —

Lenesque sub noctem fusrri
Composita repetantur hora.

Magam is el túrném — *gratum puellae risum abangulo*.³

Örülök, hogy benned hazánk magyar Antiquariust fog látni. Légy boldog munkásságodban, szívemből ohajtom. Melly szép volt minapi értekezésed — Kultsárt méltán szidalmaztad restségéért; én ugyan leveledet előtte elolvastam; lássa a' tunya, melly nehezünkre esik, midőn szorgalmunkat elmostskítja fityorgatta orrát; de nem tehetek rólla, szórúl szóra el köllete hálnia a' *Váli lavatóriumot!*

Szombathi János Pataki Tanító jól kezdi forgatni tudós tollát. Szorgalma ki tetszik kiseded jegyzéseiből⁴. *Kresneritsben*, *Horvátban*, *Szombatiban* gyökeres történetiróinkat várom. Éltesen benneteket a' *Magyarság Istene!*

A'propos! Ezen napokban a' kies váli égen nem vettél észre valami új látszatot? a' külső ujságok uj tsilagokról beszélgetnek. *Svartner* diplomatikos tsófját tövestől le vágatta; tartok tőle, ne talán az üstökös tsillag képében minden *Öklelevéstáknak* szemökbe tünjék!

Fordításod igen tetszett, rajta mondom továbbis. A' Véres költőt már 16szor kerestem, és nem leltem othon. Talán meleg az uj szobája, vagy aluszik, vagy se-rezni jár a' hűsre! de ha hon kapom, három egész szempillantig gyötröm nála maradásommal.

Az ország *Diáriumában* pizseg a' hiba annyira, hogy Miklós lelke is meg fogja érzeni. —

A Rajzoló nevét⁵ meg kérjük ha béjövendesz. E'kor papirost is küldök általa Pestre, most restelek venni; mert tsak ma kaptam leveleidet; Késő minden. Interim egy kontsot a' magunk papirosából ab 1 fl. küldök. —

A' *Merkwürdigkeitokból* el maradt két darabokat Eggenberger még nem adhatta ide; mert nintsenek meg. későbbben meg kapja.

80 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1807. június 26.

Utal arra, hogy ismét belemerült a tudományok művelésébe.

Pestre

Válból
26. Jun. 1807.

Ferentzi Jánosának
Horvát István boldogságokat!

Frisebben dobog ereinkben a' vér, mióta a' városi zajtól hosszas Pesti lakásom után meg menekedtem. Nem szédeleg fejem; gyomrom nem émeleg; testem nem nedves a' galibás izzadságoktól mostani magánosságomban. Ismét könyveimben buvárkodom, hogy meg feleljek szentül hazafiui kötelességemnek. Ha Te és Trézsi velem laknátok, soha többé városi lakossá engemet senki nem tehetne. Tsak ezt akarám az ideig is tudtadra adni, míg tőlünk a' Pesti oktatók, kikért ma megyen be az alkalmatosság, vissza térendenek. — Élj boldogul sokáig, és a' Váli lakost szeretten szeresd.

81 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. június 27.

Közli, hogy Kultsár és Schedius véleménye szerint Ürményi József támogatja Horvátot a magyar tan-
szék elnyerésében. Összefoglalja Balugyánszky Millernek írott levelének tartalmát.

Válba

Pestről
27dik Juniusban
1807.

A'Pesti gyönyörűségekben
meg tsömörölt Horvát István
barátának Ferenczy János vigórákot!

Tehát frisebben dobog már gyenge ereidben a' pesti záj által komor vastág-
ságba elegyült piros véred? Elhiszem, vidultabb a' kies váli égnek tére, tisztáb-
ban ragyog a' napfény szent magántsendedbe. Mít mivelné, hogyha ürülteden
mosolgó barátodnak hiv kebelébe titkaidat önhetné? Nintsen ez! de meg
adandják a' kegyes egek, hogy együtt eltöltöttük vigóráinkat ismét ujithattsuk
's nagyobb nagyobb örömmel éleszhessük. Tsak reméljük, az okos remény
meg nem tsal. -- Kultsárnál más nap, hogy elutaztál, voltam. Róllad, és a' ma-
gyar tanítószékről volt a' szó. Ő az alakos kultsár ime szovakra fogadott „*efec-
tive nem adombé kérőlevelemet, nem esedezem, mert Ürményi Horvátot akarja,
és ez leszen*. Erősítettem azon vélekedésében, melyben el hitni akar látszatni,
hogy bizonyosan kegyes Urad rajta leszen, hogy te és nem más legyen magyar
oktató. Schediusal tegnap jöttem öszve, nevedben meg köszönyén neki hoz-
zád mutatott barátságát. E'kor ő ime ezekre fakadott. Ürményi úgy mond,
nagy szivességgel látszatik Pistánkhoz lenni; de arra, midőn ötet ajánlottam, mint
egy vonyakodva halgatni látszatott engem, utóbb azt kérdi, *mitsoda tsaták vol-
tak Révai, és Versegi között, miért vett rész ezekben Horvát, és már tehát kinek
vagyon igaza*. Ezekre én Révainak, és Horvátnak minden mód pártjokat fogtam
sőt meg mutattam, hogy Verseginek Révaihoz képest épen tsekély érdeme 's
'tudománya vagyon. Ürményi ezekre, igen jól vagyon a' dolog, állallatom már,

és elfogadta ajánlásomat Horvát éránt. — Mindezeket vizsgálni írásomban nem akarom, Schédius Úr bővebben előfogja a' dolgot adni. Őt kérdeszd, őt halgásd. Én csak azt gyanítom, nem rágalmazod é vagy Takáts, vagy az ezermesterségű Kultsár; az alaton lélek minden gonoszra vetemedik. *Macte virtute animo*¹! Római szível lelkesítettett barátom, mozdíts minden követ, lésszesz oktató. Kérd Kegyes Aszszonyodat is, szóljon ügyedben; tedd meg a' mit tsak tehets, mert a' mint a' Verbötsisták tartják. *Superflua cautela non nocet*.

Miller Pétersburgból Palugyánszky hajdani Nagy Váradi Oktatótól levelet kapott². Olvastam. keresztül kasul olvastam. Addig is, még Kultsár ki kürtöli némellyeket följedzek. A' Magyarok eredetjéről értekezik főképen levelében Palugyánszky. Hibásnak tartja az eddig való vélekedéseket; tsak az okból, mert még egy sem határozta meg voltaképpen, kik a' Fennusok, kik a' vogulusok. hol laknak ezek, és mennyire különböznek egymástól. Az ő nyomozásai szerint Szibériának egy részét lakják olly nemzetek, mellyeknek nyelvök annyira hasonlít a' magyarokéhoz, hogy egész szavak ugyan azon értelemben hangzanak. Illyen az atya. ökör. tsuka. sőt olly szavak is vagynak, mellyeket mi tót eredetűeknek tartunk. Végtére néhány Magyarokról emlékezik, kik Moszka országban oktatnak. Ezeknek számok igen tsekély. Erre az mondja. Hungari cum lacte jam ibibunt Belii: *Extra Hungariam non est vita*³, ez úgy mond, *meo judicio optimo jure dicunt*. El hiszem, jobb Peretsenyi szerént a' menesit Váradon hörpögetni, mint Petersburgban a' sok rubelt hijában olvasni! — Tóvábbá ohajtani olly Magyar utazókat, kik nyelvöket tökéletesen tudnák, és emellett a' Tót nyelveket is értenék. Mi is óhajtjuk ezeket Pistám; de fájdalom tsak ohajtunk, és kívánságunkban nem részesülünk. —

Többnyire nem olly levél az egész Palugyánszky írása, mint egy Bélnek ezekről való leveleséseit tsodáljuk. Semmi újat nem látok benne. Iszen Permia része Szibériának, és mi itten keresük a' nagy Árpád őseit. Mit mondod volna Palugyánszky, ha a' magyar Rubequius Miklós munkájit⁴ olvasta volna. Bizonyára utazásra kénszerítette volna. Kérd Sedius Urat, küldjön Grammatikájából egy példát Palugyánszky Számára, had lássa, hogy Pesten is tudnak Fennice, Vogolice, Laponice, és egyszóval úgy beszéleni, mint ő kívánja.

Tisztelem Ösperes fő tisz. Urat.

82 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1807. július 4.

Kérvényét a magyar tanítói állás elnyerésére beadta, s reméli, hogy ezt meg is szerezheti.

Pestre

Válból
Jul. 4. dik 1807.

Ferentzi Jánosának
Horvát István vig kedvet!

Utolsó elválásunk után mindjárt kotsira ültem a' két Fehér személy közé, 's társaságokban szaporán Váli völgyünkben termettem, hol a' ketsegtető reménynek biztatásai kebelemben tsirázni kezdetek jövőndő állapotomnak jobbra fordulásáról. Majd nem el hitetém magammal, hogy nem sok idő múlva mi ismét együtt lakhatunk, kiket a' sors rövid időre egymástól el választott: Ezt igen ohajtottam, 's végre illetén kellemetes gondolatokban el merülten álomnak eresztém magamat. Ki nyugodván, 's pótolván azt, a' mit Pesten melletted el

mulattam, egészen meg frisültem, és most már, meg szünvén édesen reményleni, ismét olvasok, irok, szorgalmazkodom, hogy valaha egészen meg felelhessek hivatalbéli kötelességeimnek. Így töltöm az időt, míg Te galibás bajaiddal vitézül küszködöl.

A' Pesti Magyar Tanító szék elnyeréséért benyújtottam, a' mint ön magad tudod, esedező leveletem: nem pirongathatsz lustaság színe alatt, midőn mind azt véghöz vittem, a' mit művelnem kötelesség volt. Ha kéreményem beteljesedik, szivemből örvideni fogok, mivel a' Haza boldogságát tehetségeimre nézve itten jóval előbb mozdíthatom, mint egyéb hivatalokban; ha más nyrendi el a' betses tisztet, azon is meg fogok egészen nyugodni, sohajtván, hogy az új Tanító kötelességének híven meg feleljen. El válik, mit szülend az idő, a' köz haszon javára, és boldogulására.

Ajánlom a' levélírásbéli szorgalmaztosságot mostanában különösen, midőn engemet minden nap reményre ébreszt, mint a' férhöz menendő leányzót. Adj elédelt kívánságimnak, hogy nyugodalmasan, 's mint egy előre elkészülve varjom a' szerentse, vagy szerentsétlenség végzését. Így válóságos boldog marad régi Barátod kit, mint eddig, ezután is szeress.

83 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest 1807. július 8.

Kultsár Istvántól azt hallotta, hogy a magyar tanítói székre megtörtént a jelölés. Fölkereste Szüts István rektort, akitől viszont megtudta, hogy még nem került sor a kandidációra. Beszámol a budai Magyar Színház új előadásairól.

Válba

Pestről
8dik. Julius 1807.

Horvát István
édes barátának

Ferenczy János vig reményt!

Olly üdőpontok is jönnek gyakorta elő, mellyekben az embert a' tsavargó, 's alatomos elméjük körülvévén boszintják, zaklatják. Késő volt már az üdő tegnap, midőn Kultsár Urhoz fordultam, 's allig lépem bé szobájához, már is ujság vadászó uram, mit hallottam, hol voltam, erősen kérdezé. En, ki dolgaimat nem minden ember lapjára akarom iratni, ezeket tsak hamar elhárítván tőlem, Kultsár Uramtól, mint az ujságok fő, 's öszve szedő pontától kívántam ujdolgokat, s történeteket hallani. Ő szokott, és valami szerzetes lelket (mönch geist) mutató positurába helyheztetvén zömök személyét, illy beszédre fakadott. „Hiteles embertől hallottam, hogy ma ment véghez az Universitas béli tanátsülésben a' kiválasztás (députatio). Ma ugy mondek? nem hihetem. Erösiti szovait, engedek neki, a' többet beszélésre. Kik *candidáltattak* kérdém. Na ugy mond, (és e'kor rövid karával prédikállói gestust ütven, 's tudós homlokát mély gondolatokat jelentő rántsokba vonván, első helyre ugy mond: Mivel a' Palatinus, és Tziráki Gróf partját fogják, és sürgetik *Versegit* választák. – Versegit, nem hiszem, és ugyan először, hogy választhatták volna ötet, ki könyörkő levelét mindedig bé nem adta, kiről Révainak éltekor azt mondták némelly tanító Urak, hogy késszek lennének inkább oktató tisztöket elhagyniok, mintsem avval etc – ki – tanítanának; de a' titkos eszü Úr. jobban 's jobban erösiti, szovait, és végtére (ah alaton lélek) ezeket üti a' választók szájokba. *Versegium, qui aemulâ sem-*

per industria cum Révaio linguam et literaturam Patriam excolvit, num vero ad totius gentis Hungaræ voluptatem linguam eadem Suam Caesareo Regiam serenitatem inseruat. primo loco Candidamus. En tsak tagadtam é, dolog meg let-tét; de nagyobb meg tsafoltatását magamban tartván, kérdém a' második helyre való *candidátust*. Ekkor alsó ajakát kultsár Uram fölpityelvén. *Csinke* Úr, felele. a' második helyre rendeltetett. Mert (egyet lökvén rövid tenyerével), „*Ridiculum fuisset, eum rejicere, quem prior is vacantiae tempore Secundum candidatum.* – Erre nem feleltem. Hát úgy mondék. A' Harmadik candidatus ki légyen. Meg hajtván fejét; mint hajdan a' Sz. Mártoni Apát előtt. *Horvát Stephanus.* – Hogy pedig így ment a' dolog véghez mai napon úgy mond: *fide dignissima* személy náлом beszélette. – Nem, nem hihetem, felelék, és nagy versengésben ereszkedvén vele költött dolognak állítottam az egész mondását. Ő tsak átal-kodva bizonyította, és mint egy örülve hánya 's hozta elő, hogy Verseghi *első* a' *candidatióban*. „Ki tesz, úgy mond, a' Palatinus ellen. Szép érdemei vagynak Verseginek. Ő dolgozott a' *Veszprémi vocabuláriumban*¹. Ki teszen Palatinus ellen, felelék nem akarom vizsgálni; de szégyellem, midőn ezt hallom, hogy Verseginek abban keresik már érdemeit, a' miben nintsen, vagyha vagyon, gyalazatával van. Többnyire tudja, Tekéntetes Úr, hogy én a' miket mastan mondott, semmi mód el nem hiszem. Holnap, ki tudakozván a' dolgot szorgalmatosan, bővebben fogom előadni okaimat, mért el nem hitethet. – Mit történt? Ma hét órákor Szüts Nagyságához siettem, jó szívvvel fogadott, és rólad kérdezőskö-dött, hogy mit irsz. E kor el beszélttem kultsár ujságait. Boszorkodott rajta, és kitől hallotta Kultsár kérdezte. *Szó sem volt még a' candidátió felől.* Versegi épen nem *recurrált*. Kultsár még most sem adta bé levelét. Pistat tisztelem, jó reménységben legyen. Kultsár hamis ember, azért koholta ki ezeket, úgymondá, a' téget szerető bölts tanító, hogy kedvet vegye. Igen is felelék, és tsak ha-már Kultsárhoz futottam. Vette a' dolgot észre képemből, és sok dolgait szór-ván elő, elakart a' beszéttől téltania. En úgy mondtam, Tsak rövideden a' tegnapi beszédre azt felelem, hogy az *ki költött hazugság, alaton szívtől származott költemény*. Tudom hová tzeleznak Révai ellenségi. Versegi legyen tanító, fön marad Révai betse; mert az igazságot ellehett együdeig borítani, de előlni lehetetlen. Horvát lenem mond, sürgeti a' tanító széket.

Még *candidatzió* nem volt. mikor leszen, meg fogjuk mi bizonyosan érteni. Senki sem télja el a' *recursustól* azt, a' ki akar – Versegi ha akar, *recurzállhat*; szegye öszve a' más véres veretékéről is az érdemet. Mondja a' Palatinusnak, hogy ő dolgozta ki a' Pesti Szótárt². Ugyis azt merte mondani, hogy az ő köny-vei előtt. még Magyar Grammatika nem volt. Takáts biztathattya. legyen tanító, Tek. Úr jól tudom. *első.* leszen, ki ha Versegi tanító leszen, *első* fogja követni. Erre föl háborodott, én még tsak azt feleltem, hogy még olly alatsony gondol-kodású nem vagyok, kiből minden *Mende monda* által bolondott üzzön Kultsár Uram, 's ott hattam.

Tegnap Budán Zrini nevű darabot jágyzottak³. a' Palatinus nagy örömmel tapsolt. Egy uj szelmélyné vagyon már; melly Reháknénak nem igen enged. kel-lemetes szava, gestusai lágyak, érdeklők. Ma Pesten: Versegi darabát: a' Szere-lem gyermekét fogják jádzani⁴.

Ma volt leg eljőben Ország ülése. semmit sem végeztek. A' Magyar theátrum-ról keztek *deliberálni*⁵.

Fő tisz. Potyondi Urat, Esperes Urat, Imrédet tisztelem.

84 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál 1807. július 9.

Beszámol békés, nyugodt váli napjairól. Kéri Ferenczyt, nézzen utána, ki a szerzője a Hazai Tudósításokban megjelent versnek. Közli, hogy a közeljövőben nagyobb utazást tesz.

Pestre

Válból
Július 9. dik 1807.

Ferentzi Jánosának

Horvát István egészséget, 's e' zel mindeneket!

Megelégedéssel töltöm napaimat bő termékenységu völgyünkben, és, mintha én is társ voltam volna a' kerti fáradságos munkálkodásokban, lele szaggatom a' rakvás gyümölcstfáknak terméseiket. Soha olly kényem szerént gyümölcstökkel ugy jól nem laktam, mint e' mostani lakomban, hol a' komorúl elfolyt télért jutalomúl itt tseresnyével, vagy a' legfinomabb ízű spanyol meggygel; amott kékeshamvú szilvakkal, vagy fűszerszámos eprekkel kínál meg a' kellemes természet. – Gyakran ohajtlak társaságomba, holott lehetetlen volna velem együtt nem örvendezned, mikor nyilván tapasztalnád, mi édes öröm között kaszálja rétének lengő fűveit, vagy aratja földének dagadozó sárga kalászait a' szorgalmatos Mezei gazda, hogy egyfelül önön szükségeinek eleget tegyen; másfelül pedig könnyebbítsen azon felebarátinak sorsokon is, kik a' dúzs gazdag városokban a' természet javait magok épen nem szaporíthatják akarmi egyéb foglalatosságaiuk miatt. Itt meg tanulnád a' tsendes nyugodalmat, melyet a' sokaság zaja előled a' nyiszor elragad, szerentsésen használnod, 's a' könyv olvasások, melyeket magánosságomban végeznél, édesebb érzeményekre gyujtanák érzékeny kebledet. Igazán mondotta Horátius, kit olly buzgón olvassz, a' Mezei életet ditsértében „Beatus ille qui procul negotiis paterna rura bobus exercet suis, forumque vitat, et superba civium potentiorum limina”¹ – Illyetén állapotban fogod élteled töltened, ha be avattatván Verbötzinek mélységes titkaiba, valami szép leányzónak, vagy özvegynek karai, és nyájos enyeltései közé falúba menendesz!! – De egy szóvat se többet, nehogy időnek előtte meg kívánd a' heves tsókolkodásokat.

Különösen örömmel olvastam a' Hazai Tudósításoknak II.-dik számokban kiadatott Versezetet², 's azt vélem, hogy azt vagy te találtod Révai versei között, vagy pedig Virág Benedekünk szerzette. Hozzá illik mind a' két nagy Hazafi elméjéhez a' mostani környüállásokat finomúl, mellyben egy kivetni való szóvat sem lelhet az értelmes tudós. Tsak a' tól rettegek, hogy a' kiadás Kultsár nyakára sok hibát halmozhat: Nálunk leg alább nékik benne igen is sokat olvastak, és meg ihletödvé tsóválván fejöket a' Dalt bujtogató, és zendülest jóvasló versnek nevezték. Szemet ebresztó vala a' *vérözön és erős kar* kifejezés a' *kétes viadal hele* körül. Tudósíts a' Szerzőről, és mind azokról, a' mik ide tartozók.

Jövő héten Szerdán Györbe utazunk Urfimmal, és Tiszteletes Potyondi Ráfael Urral, hová én igen örömet megyek mind káptalanbéli leveleimért, mind Horvát Andor Téli Plébánus barátomért. Alig várom e' nek jó szívével egy hajlék alatt lehessek! – Viszsza jövet Pápán keresztül Veszprémnek szándékozunk menni; 's e'kor Barabás Paulinus Nevelődnek tiszteletére leszek. Meg latogatom a' két színü Takáts Józsefet is, kinek Révai Bastillejéért³ benyújtom esedezésemet, hogy idővel Jenischnek buzgóságos verseit a' Magyar is érthesse. Talán Posonba is fölrándulunk: Mindenütt iparkodom tanulni, és figyelmeteskedni, hogy

honlétemben sokról tudósíthassalak. Ha még valakit akarsz tiszteltetni általam, ird meg: én Palotán sem hagyom atyádfiát látogatás nélkül.

Addig is, míg vissza térek, tarts fön barátságos emlekezetedben, szeretten szeress, élj boldogul, és szerentsésen, hogy öröm kövesse részedről utazásomnak minden szempillantatát. Tsokollak ezerszer megezerszer, 's kívánlak látni minő hamarább. – Élj ujra boldogul, 's legyen velem tovalétemben is a' Te egyenes, szelíd, érzékeny szíved.

85 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest 1807. július 12.

Irigyekedik Horvátra nyugodt körülményei miatt. A verset Kultsár lapjába Virág írta. Beszámol a Pesten támadt tűzvészről. Figyelmezteti Horvátot arra, hogy Takáts Józseffal való találkozásakor nyugodtan viselkedjék, jövője érdekében is.

Válba

Pestről
12.dik Julius 807.

Horvát Istvánjának
Ferenczy János szerentsés utazást!

Erzed tehát naponkint jobban az adakozó természetnek lelkedet ébresztő szépségét, és bő ajándékot kényed szerént szagztatván termékeny ágairól, ditsekdedve említgeted boldogságodat. – Ó valóban boldog vagy; most enyíszik még el elevenebb mivoltában előled a' komor télnék szomorúsága, én tsak attól tartok, ne talán a' falusi gyönyörködtető élet vigságiba el merülvén utóbb a' városi életre térni épen neakarjál. Izzadásunkal kerestük pénzel vesszünk itt a' természetnek ajándékot, és ezekben kényünk szerént annyira nem válogathatunk, hogy keresményinket reájok vesztegetvén vágyódásinkat gyakorta kárhozzatjuk. Nintsenek itt az égnek kékszépségét mutogató szilvák; nintsenek Spanyol, és más déligyümölcs fajok. Azt nyeljük mi, amit ti falusi lakosok meg unván pénzünkért mutogattok piatzainkon. Te természetnek boldogmagzata! még a' tsendes völgynek is szent magánynyát meg ütnéd? mint valamelly szabad terményállat változtatott eluntad heledett; 's utaszsz! mi magányosan a' nagy városnak egy szugalatában meg vonván magunkat tűnődünk, és sokszor Önnön-ségünkről is megfejtkezünk; vagy a' sok ülés által kínos fájdalmakba dülvén halálíg porzó utakon tzaamngva szédelgünk. Hányszor ohajtok az édes barátság kebelében meg nyugodnom, és majd annyiszor találom magamat a' rút ravaszságnak elnyelő örvényében. Ó te boldogabb órákat számláló barát! te sorsodban képzelem én a' szép életnek igaz voltát, te benned annak gyönyörét. Téged környékez a' gyögy természetnek élesztő ereje. boldog vagy te, mert a' természetnek, és a' vigártatlanságnak egyesült ereje mulatnak tégedet. O, mért köll az ifjunak olly korán el térni a' természet munkáit visgálló élettől, ó bizonyára, hogy ön magát fussa és tsalja. – De hová ragadtak tsalfa gondolatim. Az igaz barátok között mindenek közösek. Erzi Horvát a' természet szépségét, erzi boldogságát, – elég ez Jantsijának, ha ő erzi. el jövend az az üdő, mellyben véle azokat is fogja voltaképen közlteni! –

Tudtam, hogy örömmel olvastad a' II.dik számban való verseket; de én is egész meg elégedéssel olvastam. Nem Révai munkája; de a' mazé, kiről gyanyitasz! . Nálom volt leveled; Mert hozzá mentenben tegnap délután kaptam az utszán. Nem tagadta; sőt ha bé térendesz, többeket fogmondania eredetéről. Most tsak azt kérdeszi, kik azok, a' kiknek szálkát ütött szemökbé. Jól esmérni az embereket, ird meg.

A' *IV. darab* ám meg mutatja, mi lélek lappang a' Nemz[eti] könyvtár őrzőjében. A' *11dik* sort olvastomban fel borzattam, iszszonyottam². Nem ok nélkül szólották a' minapi vali vendégek!

Tegnap estve kilentz órákkor a' három dob utszában lévő első bal oldalon fekvő házban tűz támadott. Némelly fa boltok gyullattak meg egyszerre, és olly nagy erővel okátták a' lángokat, hogy a' körül lévő házokat mind veszéllyel fenyegették. Kis könyárosnak háza volt az első, melyet a' veszél ért; de ugyan tsak a' szorgalmas öntözés az elégéstől meg mentette. Ő maga a' ház fedélre mászván le esett, és lábát törte. Egész éjjel, és még ma reggel is égett a' meg gyullatt sok gyapju, bőr, és más a' zsidóktól öszve hordatott szer. Tsak az volt a' szerentse, hogy minden szomszéd házakat tűzfal oltalmazott és szél épen nem fujt.

Schediust a' gyermekségért kerestem; de nem volt odahaza.

Trézsíd tisztel.

Különösen ajánlom Tttes Barabás³ Úr előtt magamat; kövesd meg nevemmel, hogy gyakran nem irok neki; nints tárgyom,; nints időm. a' Censurára készülök. Melly sokszor emlékez[em] rólla, mond meg, etc. etc.

Horvátot annyiszor tsókolom, mint te, bár együtt lehetnék veletek, a' *de quis ut vos!!!*

Szüts tisztel. már circulálnak a' instantziák. tegnap Kelemennél voltak *scrutinium* alatt. Igaz Kelemen kérdesztett, mikor adsz rigorosumokat. Kér az Istentre, már vagy egyik jöjjön be. Markos nem ád; mert ő szemét tsak Kant, Schelling, Kissevetter, Schád, és etc. olvasásokra fordítja: nem kell neki Verbötsi, Rieger, Vanespány⁴, Martini etc.

Takáttsal politice bányj. Azt mondja Fessler: Beobachte anfänglich eine bescheidene Zürükhaltung deiner Kentnisse, und leite die Aufmerksamkeit anderer so lange von dir ab, bis du den Umfang und den gehalt ihrer Kentnisse erforscht, und ervogen hasst. Ezen elmés mondatnak első részét ajánlom tsak Takátsra nézve; a' masikát úgy is ösméred. Ne szólly recursusodról semmit. halgass Urad' pártfogásiról. Interim jár a' szád ott is, a' hol nem kellene! nem teszszik? pedig igaz. Ő félek, már Takáts miat, vigyász, hamisa'lelküre. de ne haragudj. féltelek, féltem szerentsédet? – Kultsár reá vette Kist, hogy Révai munkájit meg ne vegye. Lásd a' gonosz lelküeket. – *Kováts* a' Cancelláriánál Almásinál, Majládnál, és Lányinál fog ajánloni, meg ígerte; tsak reméljünk, talán nem tsalmeg reményünk.

Tiszteld F. Potyondit. Urfidat. jó utat, egészséget.

86 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. július 14.

Beszámol a magyar katolikus egyház vezetésében történt változásokról, továbbá az országgyűlés újabb fejleményéről.

Válba

Pestről
14. Juliusb 807.

Horvát István
Barátomnak minden jókat
kivánok Ferenczy János!

Igen örvendek, hogy ha levelem még Válban talált, Magyarósi Josef az ide-

való fő iskolákban borbélyi tudományokat tanuló ifju hazám fia, és némelly ágról atyámfiai. Emlétttem a' szorgalmatos fiúnak (mert első iskolájában) hogy te édes barátom Pápan keresztül némelly utazást teendesz; kért hogy Atyjához intézte levelét el vinnéd; biztattam, mert ösméretes előtem ritka emberséget, mellyel minden idegennek is szépen szolgálsz. Ide tsatlom tehát, add Pápan Tisz. Kemény Urkezébe, ő mint ösméretes kézhez fogja szolgáltatni. – A' Candi dátzióról semmit sem írhatok, mind eddig meg nem esett. *Fisser Egri Érsekké*, *Görgei Pétsivé*, *Klabusitzky Zotmári Pispekké* a' Diétán nem hiába rikogató Királyi Gergeő helyét, ki vizi betegségben sinlődik, nyerte el. A' Piarista atyák is meg vigasztaltattak. *Custodiátus Albensis*, -hez való jószágot zálog tzime alatt nyerték meg. A' Diétán meg semmi sem végeztetett. Sürgetik a' fő táblabéliek a' *Statutziót*¹. Még erre holnap fognak felelni a' rendek. – Kultsár könyvét én nevemben kértem el; ime viszsza élsz emberséggel; egybenne lévő levelet. Küld viszsza; ne adjunk alkalmatosságot a' rágalmazásra. Töbnyire élj boldogúl, és térj viszsza utatból szerentsésen.

Postsc. Kép nintsen, a' jövő héten foglenni.

87 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. július 27.

A pesti egyetem magyar tanszékének új tanárává Kultsár és Czinke Ferenc mellett Horvátot csak harmadikként jelölték. Közli, hogy összeveszett s megszakította a kapcsolatot Kultsárral.

Válba

Pestről
27dik. Julius 807.

Horvát István
lelki barátának
Ferenczy János fölébredést!

A' mig eddig történtek, mindeddig meg nem irtam; mert nem voltam bizonyos, hogy levelem hon talál é? Kételkedésemben meg erősített az is, hogy méglen utóbbi leveleimre feleletted nem kaptam. A' *Candidatio* az Univerzitásnál végben ment az elmúlt *Kedden*, és *Szerdán*. Reménységünk ellen! *Kultsár* elsőnek, *Czinke* másodiknak, *Te* harmadiknak választattál!!! A' néked kedvező körülállásoknak meg kellett változniok. Szerdán voltam önmagam Szütsnél, ez beszélette a' dolgot el, és a' többi között azt mondá, hogy a' dolog közé *valami* adta magát. 's meg hadta, hogy tsak ezt irjam meg neked, a' többit bévöveledkor bővebben tenéked egyedül előfogja¹ adnia. Meg szomorodtam ezen mind én, mind más jóakaróid: boszonkodott különösen Tttes Schedius Úr, meg nem foghatánk, hogy candidáltathatott Kultsár elsőnek. De azon még jobban meg illetődtem, hogy Szüts mintegy örülve küldött Kultsárhoz ezen szavakkal: „Mondja meg Kultsár Urnak Ötsémuram, hogy *elsőnek* candidáltuk”. – Meg esett az ebvásár, mit tegyünk? Van e' reményed, hogy Professor lehetsz? én eltsügedve mondom, nekem kevés vagyon. De a' dolgon tsak úgy segidhetne Urad, ha már most irna Bétsbe erántod. Úgy veszem észre, a' dolog sürgettetik mennél előbb a' Cancelláriára. Még Urad álmodozik, végbe is megyen. Uram Istenem ne add! úgyis minden rosz éri elnyomorultt magyarnépedet! Rajta tehát édes Pistám. Irj Uradnak, mond el a' környületeket, kérd, hogy már üdeje lévén sürgesse ügyedet. Nem volna káros, ha Valahogybérándolnál. Jelenléted

foganatossabb lenne minden bizonynyal. Meg tudhatnád Szütstől (én ugyan példát vévén rólad a Szent palásztot viselőknék éltemben nem hiszek) a dolognak mivoltát, jobban elintézhethéd a dolgot. Candidátzióban vagy; meg fordíthatnók ügyedet. Siess tehát, ez egy tanácsom, ohajtásom, kérésem. Kultsár ezermesterségű róka. Ösméred Czinke pártfogóit is. —

Kultsárral össze veszem, és fölmondottam barátságán, (ha barátság gyakor öszvejövelelem véle, mellyben tsinynyait kiösmértem). A dolog ime esett. Tudott boldogúl Mesterünknek nyomtatványit Kis könyáros akarta általvenni. Meg esett az alkú is. Nem volt kétség a dologban; de ime midőn már végképen által akarók neki adni. Lemondott rólok; semmiképen általvenni nem akarja, ámbár már *Contractust* is tett. Tumpacher, Schédius panaszolkodnak nekem. Én el megyek Kishez, okáit kérdem makatsságának. Nem szól, végre arra fagadék haragomban, talán, úgy mondám, *lebeszélették* az Urat. Erre ő ezfelelé. *Ez is meg lehet.* Én erre, *na ez Kultsár leszen.* Ő erre, *ez is, mások* is voltak, ki el lenzik, és káromat jelentik. Hallom, hogy a kézirátokat Takáts mind elvitte; én ezeket kívántam nevem, alatt kinyomtattni. — Ezt én tagadtam, amint, jól tudott, úgyis van a dolog. — de már igaz az, hogy Takáts akaratáról más nem tudott, nem is hallott, mint *Kultsár*; mivel mindenbizonynyal ő volt a dolog kohollója. Elmentem boszonkodva Kistől, és haza mentemben Eggenberger boltába bétékentettem. Kérdi ez, mért vagyok olly kedvetlen tekintetű. Mit volt mit tennem, elmondottam a történt dolgot. Eggenberger sajnálta; és későbbben, az az tegnap előtt Kultsárnak szemére vetette többek előtt. Ez ségyeletében tagadta, elment Kishez; de ez betegem fekszik; nem pörlekedhetett véle. Más nap én mentem Kultsárhoz. Reám támad a sok *ebadták* között, hogy merem én az ő rólla tsak gondolni. Én pedig minden hidegséggel meg mondtam neki gyanúm okait, és szegény Révaihoz való rosz szivét szemére hánytam. Ő fenyekedni kezdett, én pedig meg vetvén, kinevetvén motskolódásait, elmentem tőle. — Lászszasza a gonosz férgeket — még holta után is turkálnak Révai becsületében, elakarják nyomni ügyekezését. Ki ne boszonkodjék ezen, ki ne háborodjék föl? Átkozom az istenteleneket, kerülni fogom a gonoszokat. — Mit tegyünk Mesterünk írásaival, általnem látom. Gondolkodjál, kérlek édes Pistám! Légyünk szemesek az gonoszok alatt, ki bennünk is akarják büntetni Révaira hamissan kenték hibákat! — *Virág* is furtsa, minden szél után hajúl. azt rebesgeti, minek neked a Magyar *tanítószék.* Ó gonosz párok, kétség be kell esnünk; de bátorodjunk föl. az igazság tiporni fog a gonoszságon! ez reményem, de légyen a te vigasztalásod is.

88 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1807. július 27.

Jelenti, hogy visszatért Válba, de bővebben idő hiányában még nem válaszolhat Ferenczy leveleire.

Pestbe

Válból
Július 27.d 1807.

Ferentzi Jánosának Horvát István mindenféle jóvakat!

A vándorló Magyarból e folyó Julius havának 25-dikén ismét Váli lakos lettem, midőn estveli kilentz órakor Kegyelmes aszszonyom kezeit forrón meg tsókúltam. Ekor lelém Asztalomon leveleidet, mellyekben néhány uti tudósításokat szívemre kötsz: ezeket lehetetlen vala, mint tennen magad látod, pont-

szerént használnom. Azomban, ha Kemény Paulinus Atya köszöntését, melyről nem is álmodhattam, kiveszed, enen magam gyanítgatásából mindent véghöz vittem, sőt a' Palotai látogatásommal többet is tselekedtem a' nál, a' mit reám bízál. Jövő levelemben mindeneket bőven olvasni fogsz utamról: most előre csak azt tudjad, hogy belőle igen keveset tanultam, és Takátsnál magamat igen tsendesesen viseltem. Nem várhat reám a' véletlen alkalmatosság: élj boldogúl. —

89 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. augusztus 5.

Értesíti Horvátot, hogy van még reménye a professzori cím elnyerésére, mivel többen támogatják az ügyét. Kéri, hogy Horvát, valamint Potyondi Ráfael forduljanak levélben az országbíróhoz segítségért.

Válba

Pestről
5. Augu 1807.

Horvát István
kedves barátának

Ferentzi János ébredt szívet!

Úgy látszik, mintha a' környüállások a' gonoszság által eltsavartt ügyedet föl-
élesztteni kívánják. Azon nap, hogy haza tértél az ezermesterségű tsalard első
*candidatus*¹ öszvetalálkozott vélem, és leg barátságosabb képet színezvén min-
den erővel magához vont; elmentem: mert meg valloam gyönyörködöm ezen kü-
lönös ravaszságú embernek színezett szavaiban, ugyan is nagy intésemre válnak,
mennyre kell kerülnem a' gonoszságot titkolókat; de mi történt. Meg szagúl-
ván hogy Te Pesten voltál; sajnálkodva panaszkodék, hogy nem láthatott.
Mentegettelek siető dolgaid miatt. Tsak ugyan arra fakad végtére, vallyon, kér-
dezvén tőlem, elszánt akaratodé, hogy Magyar Tanító akarsz lenni. Igen is fe-
lelék. E'kor engemet ránt elő tsavartt okoskodásaival, hogy reá beszélnélek té-
gedet, hogy másra valamire adnád magadot. Erre nevettem Hát mit tegyünk,
úgy mond. Én tanátsadó nem voltam, sem olly alaton lelkű, kivel valaki tzél-
jára mint eszközzel élhelne, felelék. Budán válik el a' dolog mivolta, itten ujra
is tudnak *candidálni*. És így meg mutatta ismét Kultsárius Uram, mennyre bí-
zik még magában is. —

Tegnap Miller Urral jöttem elő, allig látott meg, már róllad beszéllett, hogy
a' Gróf Eszterházi egyedül melletted akar, és fog is szóllani. Hogy ő a' Palati-
nusnál is szóllott róllad; hogy ő meg mutatja, hogy a' Consiliumnál reménysé-
gén felül fog a' dolgod kiesni.

Ugyan tegnap vatsara alatt az uj *sistemáról*, mely a' Sz.² műhelében a' go-
noszság pörhöén koholtatott, beszéllettünk. Kováts, ki ezen napokban minden-
kor Uradnál ebédel, azt felele, hogy ezez ujság. A' hatalmas *Commissio litera-*
ria meg fog szünni, *Senatus* fog lenni, Fisterer már házat keres magának Pesten.
Minden facultásnak az Universitasban külön *Directora!!!* fog lenni. — Ha ha ha!
Tehát enge Pista! van valami a' Peréseségből. — Maj a' kipallírozott *Crobáta*³
a' betüszedők mellett marad! ha nem leszen dolga a' *Commissióban*; nyomtas-
son Magyar törvényi históriát; s a' vándorló egerekről *dissertátziókat*. —

De ugyan ne alugyál. Potyondit rántsd elő, írjod Uradnak, írj magad is, hogy
mennél előbb Bétsbe ajánlana. Move acharonta! —

Majer Fejérvárról itten vagyon. Holnap délután 5. órákor leszen a' pompás
Theológiai Defensiója. Tisztel.

Schedius meg ígérte, hogy elmegyen Uradhoz, ugyan azon színből, mivel Bétsbe fogmenni, nem kíván é valamit parantsolnyi.

El nem felejtethem az *Inquisitziót*⁴. Isten üttse, Hispániában lakunk már, na lassan szeszegjünk. másképe A u t o d a f é t ünnepelhetnek vélünk.

Tisztölem a' Fötisz. Esperes Urát. tsókolom a' Tisz. Potyondi Urnak szent kezeit, és Urfidát. — isten veled!

90 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. augusztus 7.

Majer József disszertációját hallgatva azon elmélkedik, milyen sok kárt okozott a teológia tudománya a magyar szellemnek. Majer teológiai munkáját azonban dicséri. Érdeklődik, hogy Horvát kap-e urától segítséget az egyetemi katedra elnyeréséhez.

Válba

Pestről
7 dik. Augu 1807.

Horvát István
édes barátának
Ferenczy János minden jókat!

Jó barátunknak Tisz. Majer Józsefnek tegnap volt nyilván való Próbatétele a' Sz. Papi Tudományokból¹. Jelen voltam, és a' nagy figyelmességben elmerülvén azon üdőkben lenni képzelem magamat, melyben ezen tudománynak vitézi, 's bajnoki az közép korban olly hatalmasan tsatásztak egymás ellen. Ezen kártékony szokásokból származott buzgóság nem hiszem, hogy a' vallásbéli változás előtt Magyarainkat kábította volna. Nem voltak fő oskolái, a' theológiai hajszállhasogatásokhoz kevesett értettek. De ám ama hatalmas szerzett! még a' kisdedeket is egymás ellen buzdította, hányszor emlegetek ezt azon Magyarok, ki azon szerzetben a' tudományt ugyan magasztalják; de magok az ostoba kábaságban tengődnek. Többnyire tudjad, hogy édes barátunk Majer nyílt elméjének, — szorgalmatos olvasásának szép jeleit adta leg inkább az *Istennek* letelét Fichte ama *Kantius Furens*² eszméléseivel² tsipkette. Örültem. és ó melly örvendettem látvan hogy Papjaink között ismét emelkedik Majerben egyoszlop, melly bölts gondolkozása áttall mind tanítványiban, ha Tanító leszén, mind juhaiban, ha Pástori hivatalt viselend, az valódi erköltsiséget, tudományt bizonynyára előmozdítani fogja. Valamint más nemzetekben, úgy nálunk is tsak ők mozdíthatják elő a' józan, vagy helytelen gondolkozást. Majerünk amannak szabadlelkű barátja bizonynyára varokozásunknak eleget fogtenni. —

Tegnap *Versegivel* Pesten öszvejöttem. Kultsárhoz sietett; „hallottam, úgy-mond, hogyKultsár úr több izben keresett odahaza; de nem voltam odhon. vissza adom a' látogatást”. A' Pristáldus tisztel; tsak nem lehet felesége, igaz, eső sem lehet, ő pedig erre vár; mert majd nem terem olajra való bab! hogy pirosodhatik fényes pofája?

Tisztel az, a' ki ruhádat tisztán elküldi³, voltam nála, elég meleg a' szegénynek szobátskája. Haragszik, hogy olly bő ületű bogyógóid vagynak. Ám, de szereti a' fesés tsombokat!

Mitsoda reményt ád Ex. Urad? ird meg, nagynyughatatlanságban vagyok, sok környül állások vagynak, majd bizom, hogy búsulván arra akarlak venni, hadj föl a' remény akódásokon. Meg érdemled Te, hogy ollytiszttet viselj, melly előtted léptsőt tartson a' magasabbra is. Mi egyTanító a' vadon eszű Magyaroknál? még ennyié sintsen elegendő. Többnyire Urad akarataához szorítsd maga-

dot, 's légyegészségben.

Tisztelem Esperes, Potyondi fő tisz. Urakat. Imrédet különösen.

91 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1807. augusztus 9.

Visszautasítja Markovics Jánosnak és apjának, Markovics Mátyásnak, valamint Kultár Istvánnak veleszemben folytatott mesterkedéseit. Ferenczy biztatására ígéri, hogy levelekkel fordul néhány pesti királyi tanácsoshoz ügyének előmozdításáért.

Pestbe

Válból
Augus 9. dik 1807.

Ferentzi Jánosának Horvát István
köszönetet barátságos tsókaival!

Jövendő állapotomról nem kevesebb gondoskodásod saját szorgalmamnál, 's e'vel ismét meg győszsz, hogy barátságod nem olly szines, millyen vala a ravasz Crobáta fiáé¹, kit leveledben elég nevetségesen a' nyomtató műhel penésze körül hagyttál. Ezen álnok királyi Tanácsos akár miképen mesterkedjék igaz ügyöm szerentsétlen végéről, engemet ugyan békeségemtől meg nem foszt, sem a ra nem fog bírnia, hogy korts leányának lépes hálojába akadjak. Soha idegen anya nem szülend ölekezésemből a' Hazának magzatokat, nem is keveredik Magyar vérem abajdotz leányzónak vérébe. Magyar anya szülte gyermekem nemzeti hangokkal fogja először is a' levegő nyugttát zavarni a' sváb ropogások helett, mellyeket a' Crobáta kisaszszonya nagy gőgösen mormolni szokott. Érted, ugy vélem, szovaimat. Meg boszonkodott, hogy két esztendő előtt, leánya szerelmére semmit sem ügyelvén, Trézsimet kedveltem, 's innend koholta ki a' balgatag Inquisitiót. Szegezzenek ellenem bár hány ezer Inquisitziókat Kelemennel, a' Vén szerelmessel: Én mindig érzékeny és szerelmes ifiú maradok, 's miattok le nem mondok az emberi lételnek fő gyönyörűségéről. Egyszer élek a' világban: miért változnám ez egykor világhoz nem illő emberré? Űt az óra úgy is, melly végöket szakasztja minden vígságoknak. — Addig éljünk, lelkem Jantsim!, míg forton for ereinkben a' nyers vér: ha egyszer, a' Nagy Révaiként, tsontaink egymásra oszlanak, nyugszunk pitziny porunkban.

Elgondolhatod tehát mi tsendes nyugodalomban olvasom mindenkor tréfás soraidat, bár közökbe néha izetlen dolgok keverednek is. Merész lélekkel készen várom esedező levelemnek mind bal, mind jobb következéseit azt gondoltom: hogy nem mindig egy féle a' szél fuvásnak uta. Ma e're lengedez; holnap másutt dühösködik zürzavarával; harmadik nap amott szül iszonyú károkat, 's ismét letsendesedik. Éltünkben kellemetlenségeket is köll szenvednünk, hogy a' hosszas jóba ne únjunk: én pedig *nám!* az atyám halálozásáig neked a' val szoktam dítsekedni mérsékeltem örömeim között, hogy soha szerentsétlen nem voltam, 's a' mit sohajtottam, mind azt szaporán könnyű munkával megnyertem. Nem volna tsuda, ha e'nyi időre kívánságom tzélát el nem érhetné mostani esedezésének.

Azomban akármint süljön el a' dolog, én fülemre nem fekszem, hanem biztatásaidra föl lángolván leveleket küldözök néhány Budai Királyi Tanácsos urakhoz, 's ajánlom nekik gondosan ügyöm védelmét. Ezekben alatsonyan nem mászkálok, hanem okaimnak fontosságaikat adom elejökbe, hogy azokból ké-

reményem helességét meg esmérhessék. Ha nyomosaknak fogják azokat tapasztalniok, önkényeken védik majdan pártomat, és szándékom beteljesedése el nem maradand: ellenben, ha azokat elégteleneknek fogják találaiok, nem akarom alacsony lelkűséggel szívöket magamhoz édesgetnem, hogy az igazabb ügye győzedelmeskedhessék.

Kultsár mesterséges fogásaival igen böltseñ bántál, midőñ eszközül használtatni személyedet nem hagyta. Szentebb a' mi barátságunk szoros kapotsa, mint sem hogy azt egy bárány bőrben rejtöz farkas akár mi tsalárdságaival föl bonthatná. Esméred őt; esmérsz jól engemet is: nem köll a' röl elmélkedned, mi ok vezetett olly gondolatra, hogy a Magyar Tanító székört esedeöz levelet nyúitanék. Ha másutt akarnám is keresni előmenetelemet, bizonyosan hozzá nem szorúlnék tanáts adásért, 's jövendő boldog, vagy boldogtalanságomat száz mesterségű esze szüleményére nem biznám, ki mások példájából tapasztaltam, mi szívre ható keserűség idegen ész jovalása miatt inségekben sinlödni. — Elj boldogúl, 's katzagd ki a' Pesti spanyoly Inquisitio leleményeit.

92 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. augusztus 13.

Beszámol báró Vay Miklós sorsáról, akit az uralkodó egyik országgyűlési felszólalása miatt megfosztott rangjától.

Válba

Pestről
13dik. Aug 807.

Az igaz barátnak
az hív barát minden jót!

Sicut vetus aetas vidit (Ungari sub 1: et 2^a epocha etc) quid ultimum in Libertate posset, ita nos quid in servitute, adempto per Inquisitores et loquendi, audiendique Commercio. Tacitus in vita Agr. § 2^o1.

Vai Miklós Báronak szomorú esete bizonyítja azt, hogy meg szüntünk azok lenni, a'mik voltunk; tudniillik szabadok. Azon nagy lelkű hazafi teljes szabadsággal akart élni azon törvényes magyar jussal, melly által ki kinek az haza gyűlésén az előforduló dolgokról véleményét ki terjesztteni hatalma vagyon. Juliusnak 17. napjan kérdés támodott az 1791. 19. tzikelyről — melly mit tilt, tudod². Vai volt az, a'ki, midőñ a' fő táblával senki ezen törvény védelmére föl nem mert állani, római szabadságot mutató szavakkal azt oltalmazta³. — Miket mondott e'kor, hallottad. — De ime a'jó hazafiúságot gonoszságnak magyarázták, és meg büntették: Tegnap előtt midőñ kedves gyermekei körében mulatná magát a' böltő férfi, bémégyen szobájára egy német Kapitány, által nyujt neki egy írást, és kéri, hogy azonnal feleletét adja. Olvassa Vay. látja a' szerentsétlen sorokat, reked, és minden késedelem nélkül kikeresi azon *Diplomát*, mellyben 3. hónapokal Generálisi tzmét kapta, által adja, és Bétsnek utnak készül, elment — 's mi történt ez óta vele, nem hallottuk. Elégaz, hogy minden rangjától megfosztatott, mert jó haza — volt⁴. Nagyon erdeklette ezen eset a' Pesti Köveket — mit fognak mivelni, nem tudom, talán kérendi a' Jó szívű Uralkodót, reménylem, engedend ez nékiek. —

93 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest 1807. augusztus 13.

Érdeklődik, vajon Örményi József tett-e lépéseket Horvát ügyében. Ezután beszámol Virágnál tett látogatásáról. Panaszkodik, hogy tanítványával sok problémája van.

Válba

Pestről
13dik Augus 1807.

Horvát István barátának

Ferenczy János minden boldogságot!

A' mit leginkább ohajték leveledből meg értenem: azt meg nem tudhattam. Mi reményt adott Ex. Urad? Kedves magányában foglalatosságai nem lévén, nem kétlem, gyakrabban beszélgetett veled. Mondott é valamit dolgod' sorsáról? erről mennél előbb tudósíts engem; mert valóban nagy nyughatatlanságban aggódok. Jól tetted, hogy Budára irtál, és írásodban, a mint emlited az alacsony hízelgedést elhagytad. Ugyan is, ki a' Haza javát óhajtja, valóságos érde-medet, s alkalmas mivoltodat által látván, szívére vészi ügyedet; ki pedig az igaz érdemre nem ügyelvén a' tsapodár hízelgedésen, vagy önnönhasznán kapdos, az ilyen ki részére tsapja magát, böltsen általlátod. Sütstől tegnap hallottam, hogy a' dolog már a' *Consiliumra* föladatott, mint fog ki esni a' dolog, reményelem, tudunkra adja. Ugyan tegnap vettem észre, hogy Kultsár Uram a' Budai Uraknak küszöbeiket szorgalmatosan mászkálja – ezen jussal szabadon élhet! – Halsza! A' véres költőnél voltam e napokban, bezzeg érezte a' nagyobb hévséget pompás szobaiban. A' konyhát föl öntözvén pőrén heverészet egy rongyos nyoszolában, olykor olykor föl emelvén izmos ületét dolgozott fűjójával az Arabiai bablév mellett. Takátsra boszorkodva panaszkodott; ez a' napokban valami paptársával latogatására volt; de olly dolgot vit véghez, a' mint Bentzénk igen neheztel. Szovaiból értsd el! – „En nem tudom, ugymond, mi embernek tart engemet lenni Takáts, gondold el, a' kár kit hoz nyakomra, tsak azzal jön, hogy én *természetes* ember lévén senki magát nálom ne *Zsenirozza*, kalapaikat, köpönyegeiket asztalomra, ágyomrá hányák. Igen is természetes minden ember; de ezért nem buta annyira, hogy által nem látná, miben ál tisztöltetése. – En igen nagy sajnálással hallgattam, valóban, mondtam, a' barátság-nak egy szép tulajdona az, ha barátunknak mások előtt tisztöletet szerezzünk; ez is egy jutalma az érdemnek, ha ki mutatjuk, mennyire betsüljük mi azon szerentsét, hogy e' vagy a' ma derék ember barátságában vagyunk. Ezekre még jobban neheztelni kezdett Takátsra, tsak igaz az, ugymond, „*iparkodjál másokat ösmérni*. – Ám de mi is vétettünk a' böltsélet szabásai ellen; ki kürtöltük tzelodat – penig mind addig, mig valamit elnem nyérsz, törekedésedet titkoltatja véled a' jozan ész. – Mit akarsz ezen szovaidal: *Ut az óra! mért akarsz iffu szerelmes maradni*]. Talán kies kertekben andalogvan ötlöttek ezek katsér eszedbe! Hagy föl egyszer már a' gyermekségeken, *sapere aude!*¹ Bizony *inquisitziót* rendelnek még a' *váli eszkupálban* is ellened.

Engenbergernél már meg vagyon a' Kivánt *Triumph der Philosophie*². ha tesszik, azt mondja a' könyáros, küld bé az árat. 9 f. elküldöm.

En már előre látom nyomorúságomat. Almási Urfim nem tanul, az Atyja 27.dikben itten leszen, úgyválom meg tőle, mint az, aki faradozván üres kézzel utasztatik el. Mit miveljek esztendőre – kosztom leszen – de hol veszem a' szükséges költségekre való pénzt? unalom életem!!!

Leveleimre Vigyáz – gondatlan vagy tudod – én többé nevemet ki nem teszem – Most *inquirálnak* nálunk is a levelekből bizonyos személyek ellen – végypéldát! az az magammal együtt.

A Pataki NagyFerencznek Ódai árultatnak³. Olvastam. Tsak azt mondom, bizvást áthatik Bentzénk, a laurust le nem szakasztja érdemes homokáról!

94 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. augusztus 16.

Bíralja az egyik országgyűlési követ viselkedését. Horvát ügyében érdeklődött Schediusnál, majd Kovachich Márton Györgynél is.

Válba

Pestről
16.dik Aug 1807.

Édes barátának jó egészséget kíván
a kedvellő barát!

Hazánkfiái a hazához való igaz szeretetet naponként jobban kezdik mind magokban, mind másokban is, kiket a Magyar nemzet méltósága gyakorta szép példákra buzgókká teve, el ölni, elenyésztetni. Számos példák tanítják eztet egész unalomig; de a következő gonosz ujságára nézve figyelmet érdemel. Egy azon Ország Követei közül, kiket Kultsár ujságában nagyobb mértékben mutatott elme tehetségokra nézve a Hazához vonzó hajlandóságokból eredetnő lát-szó buzgóságokra nézve a Szabad Londoni parlamentomi lelkekhez hasonlítani bátorzkodott¹, Nádor Ispányúnkhoz ment, eztet az okból megkövetni, hogy ő azon hazafiak közé légyen számlálva az ujságokban, kik az Ország gyűlésein nem az Uralkodó, hanem az haza mellett buzgódnak. Halhatatlan ostmány alatsonság! ennek az leve a következő, hogy Kultsár Urnak a Királyi Helytartóságtól *intimátum* küldetett, mellyben keményen tiltatik neki, hogyezek után az Gyűlési dolgokrol ujságaiban egyszót se merészeljen írni!² Mire jutánk barátom, Tatzitot olvasván, ezt a szabad lelkű rómain, sziv fájdalom között érzem gondolkodásaimban elszenderedvén, amaz emberi nemzet tzufja, kormány páltzaja alatt élni, ki, amint édes Virágunk böltsen jegyzi, valahánszor a Tanázt házból kiméne, megutalván az ő kényeszerint való uralkodását föntartó hízegedőket, ezen szovakra gyakrabban faganda: *Ó szolgálatra termett emberek!* Nem hiszem, hogy azon is, kit követünk *déprékála*, ezen gondolatra ne fagadott volna. De türjünk, és halgassunk a községet illő dolgokról, mert ezekről való szabad gondolkodásunkat örökké elenyésztetni szemléljük! –

Ezen napokban szorgalmatosan kijártam Ex. Urad házába; de levelet nem találtam. Mit mivelsz! oluszol é, vagy talán a sok ünepekben a sok ahitátásokban dobzódol? nem hiszem, hogy valamelly oltár nevenapát nem ünepeltétek volna. Annyi sok napok el folynak, és semmi levelet tőled nem kapok! mít gyötresz halgatásoddal? meg torlak. –

Schedius Urnál voltam ma, tisztől. Uradnál dolgozban volt, ajánlott, és biztást is nyert. Ex. Urad titokjától³ értém ma, hogy Somogyi ő méltóságának irtt. Kováts a napokban kérdezte, mikor jössz bé, magaddal kíván szólni. Ezen környűállások ébresztik a reményt bennem; bár meg ne tsalna a tsalfa. Budáról még semmit sem halhattam. Süts semmit sem tud. Irj Pethőnek, majd többet halhatunk. –

Bártsak a hónap végefelé bėjőhetnél; saját állapotomról akarnék véled ta-

nátskoznom. Almásy Ignácz 28dikán itten leszen; a' fiú semmit sem tanult. – Mit tégyek? Talán jelenlétedben bőltsebb tanátsot adhatsz közvetekedésünkben. Ne hagygy el kérlek. Faj a' szívem, ha meg gondolom, melly sok üdöt vesztegettem minden haszon nélkül mások kölkei körül. Öregszünk, semmi remény ném táplál – A' Tanitásról egyátaljában leakarok mondani, életet rövidítő s elme emésztő kenyér ez, tudod őnmagad is. Jöj kérlek a' hónap végén be. –

Ma estve felé jött házunkba Kovátsits az Illustrissimus Szirmaival, ez föl ment Német Consiliarius⁴ Urhoz, Kovátsits padig a' kapu mellett maradott, a' hol én is állottam. Tisztöltem; meg ösmért, és azonnal kérdezősködött röllad. Én azonnal dolgodról kezdettem beszélleni, Ő igen sajnálta, hogy mint eddig törekedésedről semmit sem tudott, többnyire igen fogadta, hogy Cziráky Grófnál, és másoknál ajánlani fog: Eszterházy Gróf nintsen Budán, a mint Kovátsits-tól érttettem, ez tehát dolgod fölvetésekor jelen nem lehet. Sajnálom, Szerdahelinek *antigonistája!* igen jobbított volna ügyeden. De lesznek, reménylem, mások is, kik derék okokkal fogják dolgotat fölfogni Czinke ellen. Kultsár kérdőbe (panaszodik már) sem jön. Elegendjen meg ő Urasága a' Szép *Intimátumokkal*, ezek az ő grammatikális régulái, ugy is tsak haboz Révai systemájában, az Intimátumok ellen nem Lányhotja, hogy ki azoknak szerzőjök, olly resonmánokat ütnek finynyás orra alla, hogy allig ptrüszzenheti ki magát.

Schedius szerdán megyen el Bétsbe. Sokat ígér. Hadjuk rá, majd mi is ígérjünk, 's tartsa meg aki akarja. Ez a' világ practicája mostan. Mint tetszik? irtozól tőle! – én is.

A' Pristaldusnak még sincs feleségtsége! ő még utóljára Budai Heguménus leszen.

Markos nagy előmenetelt teszen a' sváb nyelvben. Folnesits a' két nemzeti (az az Német nemzeti, és Magyar nem nemzeti) Theatrumoknak katsagás költőböltsjök. Játék darabokat eutheeorice farag. Minden hétre 6ot akat tsinálni, tartok tőle, igen *szindarabok* lesznek.

95 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. augusztus 18.

Köszönti Horvátot névnapja alkalmából és kéri őt, hogy jó barátságban maradjanak a jövőben is. Szeretné, ha Horvát Pestre jönné, mivel a hó utolsó napjaiban hosszabb utazásra kényszerül.

Válba

Pestről
18dik. Aug 807.

Horvát István
édes barátának

Ferenczy János vig nevenapjait!

Édes öröm borítja el szívemet, midőn meg gondolom, melly édes, melly hiv baráttra találtam benned lelkem Pistám! viszontagos őszinte hajlandóságunk meg bizonyítatására nen ohajtott ugyan a' mi minden tsavarodást utálló barátságunk semmi meghatározott üdőjárast; de hogy valódi szeretetünket vagy nyilvánban kijelentenénk, vagy annak, a' mi éget szívünkben, uj erőt nyujtanánk; emlékezhetel, hogy e' ben is a' meg rögzött szokásnak eleget tenni iparkodtunk. Ezen boldog üdőpontot előnkbe fordította, minden esztendőben, mióta egymás szívében élünk, nevünk napja! minden üdőben jót ohajtánk s' ohajtunk mi egymásnak; de ugylátszik, mintha ezen üdőszakaszra jelesen törekedünk kívánsá-

gainkat tetézni, és nyilvánosságban ki fejezni. Holnap után viradfel a' te Nevedneknapja. Olly érzékenység lepi el szívemet, hogy a' benne buztó ohajtásokat boldogságodra, miképen jelentsem ki, meg nem foghatom. Bölts elméd régről általlátja, mi légyen hasznodra alkalmas; különösségeket tehát hejában kívánék: Tehát e'ben is a' Böltsbekhez fordulok, és mind azokat ohajtom, a' mikben ezek a' valódi boldogságot helyeztetik. *Jó egészséget és Békességet* tüdő szívet ohajtok. A' ma mennyire szükséges jól tudom: e' me a' mostani környüállásainkban pedig annyira meg kívántatik, hogy ha nyomorúságainkat szaporítani nem akarjuk; egyedül hozzája kell ragaszkodnunk. Légy tehát szüntelen ép egészségben, hogy azon jeles faradozásaidban, melyeket a' Haza boldogságára magadnak minden jutalom sürgetés nélkül szerzettél, kívánt erővel, eljárhasz; légy békességestüő, midőn jeles törekedéseid ellen a' gonosz irigységet föl fegyverkedve agyarkodni látott; midőn szemléled, hogy édes Hazánknek nem olly egyenes buzgósággal mozdíthatod előjavát, mint a' mennyire kívánnád. — Tsak ezek édes Pistám szives ohajtásaim, melyekhez tsak azt kapcsolom, hogy barátságodat olly igaz mivoltában hozzám tartsa meg, mint eddig mutattad, én ugyan minden erővel azon leszek, hogy a' későmaradék is értse, hogy igaz barátok voltunk.

Utolsó levelemben jelentettem, hogy a' folyó hónapnak vége előtt véled akarnék szöllani. Már mostan bizonyára mondhatom, hogy *30dikban* Pestről elindulok. Tegnap kaptam levelet Almásy Ignázt ő Ex. melyben jelenti, hogy *2.dik* Sept[ember] Gyöngyösön légyünk, a'honnan véle *3dik* Sept[ember] Kaszára utazunk. Én ma irtam vissza neki, ha fiával *repetáltotja* oskoláját, megmaradok mellette; mint *Logicust* tanítani nem akarom. A' fiu gyenge elméjű, betsülettal meg nem válhatom tőle. Ha tehát Almásival nem mennék is el. Ugyan *2.dik* Sept[ember] Kováts Urral Báts Várm[egyei] Vojnits Urak statutziojokra megyünk, innend Gyöngyösre. Jöj tehát Pestre, ha látni akarsz. Visgáld dolgodat is meg; ha pedig nem akarsz, légy egészségben.

Markos jó barátunk tisztöl. Minden jókat ohajt nevednapjára. NagyJános Jurátusunkal.

Tisztölem Tisz. Potyondy, és Esperes Urakat. Imre Urfit.

96 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1807. augusztus 18.

Látogatói voltak a váli kastélyban: Fejér György és Takáts József. A Fejértől nyert értesülések szerint azt, hogy Horvát Révai tanszékét elnyerje, többen gátolják. Fejér békejobbját a magyar nyelv körüli vitákban nem fogadja el.

Pestbe

Válból
Aug 18d 1807

Ferentzi Jánosának
Horvát István barátságos tsókait!

Ne tsudálkozzál hoszszas hallgatásomon, mert azt igen fontos tárgy okozta, mellyre a' Váli Nagy aszszonynapi butszáz nyujtott kellemetes alkalmatosságot. E' folyó hanak 14-dikén egyszerre be töltötték magánosságunkat a' Magyar nyelvnek két erős fenék oszlopai: volt mit tapasztalnom körökben, esmérvén leveleiből mind a' kettőnek gondolkodását, és hajlandóságait. Fehér György Kovátsi Plébánus, ki itten Prédikátori hivatalt válalt magára, kastélyunkba szállt:

Takáts József Ur Mészáros József Esperes Urunkhoz költözött, hogy tova lakhassék a' halhatatlan érdemű Nagy Révai festetett képétől. – Mig végezte el a' jövevény Pap üdvözléseit, tüstént szobámba sietett hozzafogván azonnal furtságaihoz, mellyekhez régtől fogva készültem. Vallyon nem szándékozik e az Úr, így kezdé leültében szövevényes szavait, az Uj törvény székek közül valamelyikért esedező levelet nyújtani? Értettem, hogy Szegvari a' ravasz Szüzvári Cabinetjéből tanátsoskodik, 's tsak hamar Laconikai rövidséggel imezt felelém: Vagy Tanító leendek a' fő oiskolában, vagy soha sem ásítózom a' Tanítói hivatal után. – Föl akadott e're a' Malom vize, 's nem vala hevenyében mit örölnie, míg öszve gyülvén ujra eszének tsipp tsöpp vizei, igenen nem kérdezősködött: Hát ugyan mi reménysége vagyon *Bárdom* Uramnak a' Pesti Magyar Tanítói hivaltal elnyerés felől; veszen e biztatást kegyes Uraságától? Válvonyítva emlegetém tsekély reményemet a' hatalmas, és bő érdemű vetekedő társ Urak miatt, kik ellen lehetetlenség volna magát szegeznie a' legkegyesebb Uraság és Pártfogónak is már tsak azért is, mivel a' fő iskola tanátsától előmbé tétettek. – Meg fordult ezeket hallottában a' beszéd aránya, és szívesség patakává változott. En, ugymond, ki részre hajlás nélkül szólhatok a' dologhoz, leg inkább ohajtom az Úr szerentséltetését, mivel által látom, hogy a' Nemzeti nyelvnek leg több hasznót hajtana. – Írtóztam a' két színű ember hizelkedéseitől!! – Így akart eljutni állapotom minéműségéhez az álbarát, ki néhány havak előtt magát ügyöm ellenségének vallotta figyelmetes személyed társaságában. Kibukott az álartza alúl képe: azomban mig többeket akartam észre venni, vagy megtudni belőle. Folytattam a' beszélgetést, 's ime ki böffenti, hogy a' Vén Kelemen Imre, és Dugonits András gátolta meg részemre az első hel elnyeretését; ki böffenti, hogy Dugonits előtte jelentette volt ki ellenem törő kártékony szándékát! – Mindjárt tudtam, hányat ütött az óra. – De ő homályosan még azt is említette, hogy miattam Markovits Mátyás királyi Tanatsos Úr néhány tanítókat meg látogatott. Által látod e' a' ravasz Crovata áskálódásait? Pedig még is jóakarómnak hirdeti magát a' közönség előtt; ajánl; dicsér: hogy a' Vátzi születésű sógoré lehessen valaha a' Ius Civile Romanum. – Hallgatnom köll mostanában: eljő az idő, mellyben az én nyelvem is szovakra fakadhat azon szennyes embertársok előtt, kik ezer mesterségű alattomos ellenségeik minden józan iparkodásoknak.

A' Vatsorát hirdető harang tsöngése szakasztotta félbe Fehérrel való beszélgetéseimet. Másnap delután a' nagy eszem iszom végével Grammatikai békességet kezdett prédikállania: szünet nélkül ime szovakat rebesgette: Ne keménykedjék barátom Révai mellett; engedjen nekünk, és álljunk öszve többen egykis társaságba. Falra hánnya a' borsót. Hallgattam, és értettem, hogy a' Tz, és Ts védelme nógatja kebelét, mellyről szégyenlett világosan szólani, mint hogy a' *te-kéntetkövetés* jobban torkára forrhatott volna. – E' nap a' nagy eső miatt Takáttsal egyszobábanhált kástélyunkban, kit velünk együtt hosszás tanátskozásai után harmadnap virradóra elhagyott. – E'kor Takáts rantott elő mester-séges gyalázásaival, mellyekről böven írok jövő levelemben, hogy mindenek, a' mik velem történtek, gyökeresen tudtodra legyenek. Elj boldogul sokáig, 's óvd magad az álbarátságoktól. –

97 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1807. augusztus 19.

Folytatja előző levelében megkezdett beszámolóját Fejér és Takáts látogatásáról.

Pestbe

Válból
Augus 19.d 1807

Ferentzi Jánosának
Horvát István barátságos tsókait!

Miképen fogadtad utolsó leveletemet, mellyben Fehér György beszédeit tudtadra adtam, nem tudom bizonyosan: hogy azomban Takáts József sértegető szovai tégedet is, valamint engemet, ihletődésbe hozandanak, a' ról épen semmit sem kételkedem. Alig utazott ki lakunkból a' Bekeség Ministere¹, azonnal előrántott a' szelíd színű ravasz Morálista, s fejtegetni kezdette, hogy Révai mellett való kikelésem nagy motskot vont erköltsi híremre. Mosolyogva hallgatván lektzóját tüzetksét nyert nagy hamar szívébe, és nagy buzgósággal ellenem szegezé magat. Ugyan hogy írhatott az Ur, úgy mond, Révai mellett olly szörnyű hevelességgel, — Révai mellett, kinek se tudománya, se karaktere nem volt? Benmaradtam nevetkezesemben, s e' képen szólék az erköltsiségről lemondott rágalmazóhoz: A' mi hevelességemet illeti, a' val igazságtalanul vádoltatom, mivel könyvemet irtomban nevettem inkább, hogy sem heveskedve boszonkodtam; Révaitól pedig meg tagadni a' tudományt, vagy a' nak erköltsit gyalázni szörnyűség. Esmértem nagy esztét mindennapi társalkodásomból; láttam életének modát; szemlélttem naponként erköltsi tulajdonságait: nem vehettem soha semmit is észre, a' mi kisebbségére válhatott volna, tselekedeteiben a' hirtelen haragot kivéve, mellyet benne a' számtalan álnok és ravasz barátok tápláltak. — Nem vala ínye szerént e' válasz, mivel ezeket mind tanítványi vak tiszteletnek nevezteben iszonyúabbakra fakadott. Volt e, felkiálta egyebek előtt, kik jelen valának, Religioja Révainak ki több ízben fölöstökömölt szemem láttára Miséje előtt? E' hát a' szörnyű irreligiositás! Ez az a' mi erköltsét, mondék, olly szennyesse teszi? Elöttem is fölöstökömölt néha miséje előtt, pedig ugyantsak néha, beteges állapotában, s ezt nem rosszúl tette, bár a' Szent Theologiának e' béli kemény törvényeit nem esmérem is, mert vigyázton vigyáznia köllött a' nak egészségére, kinek életétől a' hazai nyelv jobb, vagy bal esmertetése a' nyira függött. — De e' vel sem elégíthettem ki, mert még szovaimat is alig bocsátottam ki szájamból, már ezeket rebegte: Miért mondott Misét, ha beteges volt? — Én is tsakhamar előbbi beszédem után vetém: A' pénzért, mellynek többnyire szűke volt házában. Böltsen tselekedte pedig, hogy Miséje által ezt szerzett, mert így koplalása által se előbbi nyavaláját nem súlyosította; se uj kórságokat gyenge egészségére nem gyűjtött. Mikor ő Mise előtt fölöstökömölt, a' kor tsak a' természetnek ime' fő törvényét: Örizz életedet, és egészségedet, töltötte be, melly nagyobb itéletem szerint a' mise előtti böjtnél. — Jó viz volt e' védelem malmára. Ihol kisül, Ugymond, a' mit vitattam, hogy Révai úgy élt a' hittel, mint valami eszközzel. — Örömet tudnám vallyon Takáts nem hasonlóképen bánik e' a' Veszprémi vörös övesek körül; s' vallyon olly szent dolog e' az a' komor *Religio* szó fejében, a' millyet ő a' *halhatatlan érdemű* (e' névért is szörnyen boszonkodik reánk) *Magyartól* kívánt: de e' zel nem akartam leverni lábáról, hanem tsak Palingeniusból az *Utilitas fecit esse Deos-ra*² emlekeztettem, melly verset nehezen írta Palingenius Révairól egyedül magáról. Ezekre le-

tsendesegett egy kevéssé, azonban ismét a' *Katitzát* s tudja tatár még kiket nevezett. Meg feleltem az e féle vádokra is, s hallgatnia köllött a' szelíd, és erköltsős motskolódónak. Hallgatott egy ideig, de, szörnyűség! beszélni kezdvén a' ra akara bírni minden erejéből, hogy még is tsak vallanám meg, hogy Révai egy *gonosz természetű ember* volt. – Borzadoztam a' szemtelen kívánság halltom-ban, s e'kor ohajtottam inkább motskos erköltsi híremmel élni, mintsem a' szelidségnek illetén szüleményében részt venni. Iszonyuság illyest jobaráttól – álnok barátság – jóbarátra hallani!! –

Sok illetén beszélett még Révaíró elutazásáig, mely 18dikban történt: de miért zavarjam mégjobban azokkal nyugtogat? Révai érdemeit Takáts úgy sem képes soha fátyollal bevonni. Hadd szidja, gyalázza, kisebbitse: elég nekünk az, hogy retteg szája vallása ként írni miattunk. Rettegjen és vele együtt mindegyik Hazafi rettegjen, ki ellensége az érdemnek, igazságnak, és a' nemzeti nyelv valóságos ditsőségének. Mi barátom! ovjuk magunkat az igaz ügy, érdem és tudományt védtünkben az alartzás Moralisták, és Jóbarátoktól. – Elj sokáig boldogul.

98 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1807. augusztus 19.

Visszatér Takátszal való vitájára, védelmezve Révai nyíltságát, őszinteségét, egyenességét. Együttérzően szól Vay esetéről, elítélve a Habsburg-kormányt.

Pestbe

Válból
Aug. 19d 1807.
estvekor

Ferentzi Jánosának
Horvát István boldogságot!

Megnem állhatom akaratom ellen is, hogy Takátsról még egy, s két szovat ne írjak neked, ki engemet olly bőven tudósítottál Pesti goromba beszélgetéseiről néhány havak előtt. Ezt azért is tselekszem más okból, mivel nem reményelhetem, hogy hevenyében mindeneket szóval tudtadra adhassak: pedig illik – igen illik tudnod közös vetekedesünk tárgyát, folytát, és végbe szakadását.

Midőn némelly alkalmatossággal Révainak goromba tollát dorgálta, kapton kaptam szovain. hogy szelíden tulajdon szokása szerint piszkos száját be tölthessem. Meg különböztettem előtte a' gorombaságnak három neveit, a' *szembetűnő világos*, a' *mesterséges*, és *szelíd ravasz* gorombaságot. Nem értvén el gondolatomat magyarázatot kívánt tőlem, s e'kor ime szovakra fakadék: Révai az igazságot, a' mint érzette, úgy ki mondotta keményen minden földél nélkül, ötet tehát a' Thomistika oszlopi szembetűnő gorombasággal bírónak hívhatják; Kultsár a' vágást úgy hüvely alá rejti, hogy azt észszel köll meg látni; nem szemmel, s öt mesterséges gorombaságúnak nevezhetik a' subtilis distinctiókat faragók; a' Veszprémi Törvény szótár Elöljáró beszédének szerzője a' *fölösleg okoskodás* nevezetben ditsérve és szelíden mondogatja *Bolondnak* Révait követőivel, ha igaz a' latán közmondás: quod multum est, stultum est. Már illyes- valamire nem illik e a' szelíd ravasz gorombaság tzime? – Érzette a' dőfést, és tsak himezve hámozva beszélt: mint ha öt illette volna a' magyarázat lelke. – Több e' féléket is köllött mosolygás között, a' mi nagyon boszontotta, hallania, hogy elhitesse magával szemünk látásának sebes élességét.

Forrgott szó közöttünk a' Pesti Magyar tanítói hivatalról is. Pesten igen fontos híreket hallhatott Kultsár ügyéről: mert most már csak azért fohászkodik, hogy ne Tzinke, hanem inkább én nyerjem el a' széket, ha meg ígérem, hogy el hagyom ezután a' kemény dorgálásokat. Sőt beszélette szomorkodva azt is, hogy a' Tudomány Tanács Kultsárt második helre levetette, Tzinkét pedig elsőre föl emelte volna. Ajánlotta készségét az ajánlásra Somogyihoz: de én e're semmit se feleltem élni nem akaráván Takáts kegyességével. — Elválásunkor is azért esdeklett, hogy hagynám a'ba kemény írás modomat, 's lépném társaságokba. Jóreménységgel bocsátottam el. Meg válik: mit kíván tőlem az idő. — És ez elég legyen Takátsnak Váli tetteiről. —

Májér József Theologiai vetekedése után való napon, az az e' hanak 8dikán, seregétől meglátogatott bennünket. El beszélette nagy békeséges türeseedet, mellyel a' sublimis dolgokat hallgattad. Ha ezt a' Győri Benedictinus Barta látta volna, ki bujt volna örömében bőréből, 's el hinné már, hogy egyedül az Asce-tákban, és Legendákban leled fő gyönyörűségedet. — Adtam elég oktatást Má-jernak jövőendő életére nézve.

Vai Esete nem kevésbé érdekelte szívemet². Miért hozatott az MDCCC.V-dik esztendei Gyűlésnek V-dik törvénye³, ha szabadok az alattomos vádolások minden fék nélkül? Miért hivatnak tanátskozásra a' Haza Nagyai ha nem szabad egyenesen szólaniok a' Nemzet ügyében? Fájhat ez minden igaz Magyar-nak, 's föl ébreszheti benne azon panaszkodó hangokat, mellyeket Atyáink régen ez előtt az Austriai uralkodás ellen harsogtak. Így ered a' Fejedelem és nemzet kö-zött a' költsönös hiteflenség, melly viszontagságokat, belső háborúkat, és mind a' két félnek veszedelmes károkat szokott okozni. — De meg érik egykor még is a' gyümöls, és érezvén belső erejét a' Magyar, el fog válni kegyetlen fájától, mellytől nagy időtől fogva sanyaruságokat vett a' táplálás helett. —

Uraságom Váli mulatozása alatt eleget biztatott, teszen e' valamit miattam, csak ön maga tudja. Bajos a' Nagy Uraknak ígéreteikben bizni, bajosabb azokra jövőendő sorsot építeni. — Am lássa, mit tselekedjék: én nyugodalmasan várom a' jövőendőnek mind a' két végzését, 's meg elégszem a'val, hogy a'ra, a' miért esedeztem, magamat igazán méltónak találom. — Elj szerentsésen, és engemet szeretten szeress.

99 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1807. augusztus 20.

Horvát további barátságáról és kölcsönös szeretetéről biztostja Ferenczyt.

Pestbe

Válból
Aug. 20.d 1807

Ferentzi Jánosának

Horvát István tsókait, és köszönetét!

Ma vettem két utolsó leveledet, mellyekben ismét sokat olvastam olytant, a' millyent egyedül csak a' Te hozzám viseltető forró barátságos szereteted ké-pes hozzám írnia. Örömrre indítottál a' szomorúság napán is, mellyen Ked-ves Atyám halálának, ki ma két esztendeje, hogy palyafutását végzette, emle-kezete nevem üdnepest velem elfeledtette. Könnyebben türom e' szomorú ve-szélyt, míg a' Te egyenes barátságod édessé teendi életemnek hátra lévő idejit: ne szünjél azért meg ezután is engemet úgy szeretni, 's ügyeimben bátorítva

vigasztalni, mint eddig kedveltél, és kedvelvén a' gondoknak seregök között föl-elevenítettél. En, a' mit elbirnak tehetségeim, viszontag örömet fogom azt éretted teljesíteni, hogy érezhesd Te is barátságomból, mi buzgó legyen azon költsönös szeretet, melly éretted ver minden ereimben. Elj boldogul, 's ma tőlem egyéb tudósításokat ne várj, hogy elmelkedésimet, mellyeket leveleid félbe szakasztottak, tovább folytathassam. –

100 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. augusztus 23.

Értesíti Horvátot, hogy augusztus 30-án Kassára utazik. Ismerteti a bécsi Annalen recenzióját Révai-nak Verseghy ellen írt munkájáról, valamint a Miller könyvéről szóló kritikát.

Válba

Pestről
23dik. Augu 807.

Horvát István
barátjának

Ferenczy János vég butsut mond!

Több leveleimre való megátolkodott halgatásod boszítani kezdett ugyan; de annyira fölnem háborított, hogy ezen utolsó sóraimon föl mondtam volna. Utólsókon? – igen is. Mához egy hétre az az 30.dik Augustusban a' Magyarok Istenök nevében Cassa felé utnak indulok. Eljárom tehát Hazánknek éjszaki tájékit is, ki déli, és keleti részeiben annyi rosz napokat töltöttem! Talán it vigabb órák lesznek, kies Zemplénnyek áldott hegyei még a Pesti *Messiőket* is vigadózók-ká tevék Sz. István napjakor! Mint fogok ugrálni, ha Máda¹ körül hörpöngetem a' magyar nectárt az Istók szerelmes egészségére? – Utnak indulok tehát, és mivel bėjövedeledről reménységet de alak szívű szerelmes nem adsz, annyi vég tsókokat irok ide, a' mennyi betüket levelemben olvasol. Légy jó egészségben; de igen elne hizlald hasadot, mert a' magyar Pesti chatedra szovány tanítókat hordoz. Váli² mind lélekre, mind testre keszeg vala, Révai teste léleké válván a' Magyar előtt még mostan is tündér módjára lepeg. Meg nem ösmérhetik, nem test, meg nem foghatják, mind a' Debretzenyi kérkes grammatikát! De bezzeg a' Német sógorok az Bétsi Litte[rarische] Annalisaikban szebb hangon pengetik Révai nagy nevét³. Ugyan halsza! Az egyik correspondens (Kazintzi érzékeny szavai !!!!!) Nächstens⁴ werden wir unsern Lesern eine ausführliche Biographie des an 2. April 1807. in Pest verstorbenen verdienstvollen (érdem teljes! – mit nevetysz) Professors und ungrischen Schriftstellers, Nicolaus v. Révai mittheilen, die einer seiner vertrautesten Freunde bearbeitet. Révai ist *solide Gelehrsamkeit, sein stupender Fleis, sein glühender Patriotismus, seine zärtliche Freundschaft* gegen seine literarischen Freunde verdient wahrlich dieses Denkmahl in unsern Annalen. – Így minden jót várhatunk ugyan illy érdemű jóbaráttól – De tovább. A' Parlemontomi modestiájú vitézt ugyan ezen Annalis darabban *firtatják!* ki irom a' szép dütsökököt – Die ungrische Sprachlehre unfast weniger, als der Titel⁵ verspricht, denn über verschiedenen Mund-und Schreibarten kommt darin *nichts von Bedeutung*, vor, und die Regeln sind nicht aus dem Bau der orientalischen Sprachen hergeleitet – Ez egy – Ünnothiger Weise die Lehre der Declination von dem Postpositionen verknüpft⁶ – ezek után letkézik az *i-k* elrontásáért – előhozzák, melly derekassan védelmezte Miklósf János Révai tanítását. –

Jön a' tiszta magyar rostáltatása. – VIII. A' Magyar Conjungátiónak preten-
dált harmadik formájáról – erre azt mondják – Der Verfasser disputirt hier ge-
gen Hr. Révai, *aber nicht überzeugend genug.* –⁷

Millert desperatziójik zaklatják a' magyar nyelvről irt munkájáért. 4. lap egé-
szen gyalázotjára motskolódására tölve van. Utoljára azt mondja – – – – Möge
doch Hr. v. Müller zu seiner eigenen, und des Landes Ehre, nie wieder etwas
deutsch drucken, oder doch wenigstens es von irgend einem Dorfschulmeister
vorher corrigiren lassen. – Versegivel kezét fogjatnak: a' duo fulmina pag. Lite-
rarice Ungarice.”⁸

Édes Pistám, akár mi módon teszed szerét küld be a' 14. forintokat, nagy
szükségem vagyon reájok. Köpönyegemet és más ruhaimat forditattam, tziz-
mát varattam. minden pénzem elment. Kérek, ne élj vissza jószágommal, küld
be legalább 12 forintokat, egy pénz nélkül kell miattad utnak mennem. Ezen
embertelenséget ne kövesd el rajtam! és Irgy mennél előbb

Potyondit Fő tisz. Urat tisztólem, ettől kérhetnél pénzt – én nehezen írok
több levelet – légyegészségben –

101 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1807. augusztus 23.

Értesíti Ferenczyt, hogy tanítói elfoglaltságai miatt semmiképpen sem tud Pestre menni. Ferenczy kér-
désére: miképpen alakítsa jövőjét, azt tanácsolja, továbbra is maradjon jelenlegi nevelői állásában.

Pestbe

Válból
Aug. 23.d 1807.

Ferentzijének Horvát boldogságot!

Teljes lehetetlenség kívánságod szerint Pestre be rándúlnom, bár mint ohajt-
lak is látnom elutazásod előtt: Igen hátra maradván vándorlásaink miatt Papi
törvényünkben, sietnünk köll, hogy az ország biráját hosszas tanulásunkkal el
ne kedvetlenítsük. Meg engedj azért hon maradásomnak tudván mi bajos a ha-
talmasabb boszszújába akadni, kiváltképen olyankor, mikor kegyelmére nagy
szükségünk vagyon. Ha ígéreted szerint Pátkára, és Fehérvárra jövendesz, meg
látjuk bizonyosan egymást kevés idő múlva, 's e'kor helre hozhatjuk, a' mit
most be nem teljesíthetünk.

A'kédig is állapotadra nézve gyenge ítéletem szerint leg okosabban tselekszel,
ha még esztendeig a' Paedagogia mellett maradandsz, bár testestől lelkestől meg
untad is a' vele járó izetlenségeket. Mit művelhetsz egyebet? A Diaeta végének
ideje bizonytalan; Kováts Úr gyermekeit, ha tőle várod szerentsédet, el nem
hagyhatod; a' Juratusi élet, vagy is inkább kinos szolgaság nem szabad lelked-
höz illő: leg tanátosabb mostani heleden maradv Tolnai barátod mellé ajánla-
nod magadat. Így mind ételed italod, mind pénzed elegendő leszen szabadsá-
goddal együtt, 's nem is köll aggódnod buslakodva tanítványod előmeneteléről.
– Almásival mitevő légy, azt meg fogják mutatni a' környüállások: én minden
esetre meg mondtam véleményemet. Kövesd, ha okosnak találod: vesd meg
ha nála hasznosabbra akadsz. Minden baj nélkül nem élhetünk: oda iparkod-
junk, hol kevesebbtől tarthatunk. De e'ről még talán bővebben is értekezhe-

tünk, ha együtt leendünk, a' mit töled igen, és igen is reménylek.

Hogy Tekéntetes Kováts József Urnak sem lehetnek tiszteletére, mint kívánám, igen sajnálom: azomban mit tegyek a' lehetetlenség ellen? Ajándk neki ügyöm védelmét, kegyes, és jótevő szíve meg fog ihletődni szovaidon, 's mindent véghöz fog vinnie, hogy boldogíthassa velem együtt a' nemzeti nyelvet. Tapasztaltam már e'béli készséget több esztendők előtt, a' miért is halaadatos-sággal tartoznom most is nagylelkűségének: örülnék ha e'nek tsak valami kis részét le fűzethetném is Tanítói hivatalt viseltemben Urfiat oktatásom által. Most tsokolom kezeit, 's ajánlom kegyes pártfogása alá magamat ügyömmel együtt közben járásaid által.

Nem kétlem, hogy a' hozzám különös szívességet mutatott Almási Urfid is kész leszen méltóságos Ura atyja előtt ügyömet előmozdítani, kinek pártfogása számomra a' leghathatosabb lehet. E're kérem őtet barátságosan, 's kérlek tégedet is, hogy tsókold őtet helettem. Ha ilyen védőim leendenek, ki gátolhatja meg esedezésemnek szerentsés sikerét? Bátor lélekkel Jantsim! meg érheted talán, hogy barátodat azon tanítói székől beszéleni hallhatod, mellyből kár az egész nemzetre nézve méltatlannak, és tudatlan magyarnak szólani.

Schedius ígéreteire igen sokat építek, mert már eléggé meg győződtem, hogy boldogságomat nem fonákul sürgeti. Miattam több izben esedezett Urunknál, 's leg utolszor a' val fenyegette, hogy semmi sem leszen az egész magyar nyelvből, ha én tanítója nem leszek. Reménylem, Bétsben sem kevesebb szorgalommal fog magasztalni esmérősei előtt, mert engemet a' nyelvvel együtt forrón, és igazán szeret. – Ládd e' mi most dolgozunk erősen, mikor ellentársaim már belefáradtak! – Rakovszki István is, az Urunk titoknoka, biztat hatalmasan, 's jelenti, mi hevesen szerez mindenféle számomra Védőket és Jóakarókat. –

Neveltséggel vegyes szánakodásra fakasztottál egynéhány leveledben Vitkovits Miskánk házassodásával, midőn majd a' babszükéről panaszkodol, melly artzája tündöklését meg kevesítette; majd Budai Hegumenussá teszed. Hát tsak nem nyerhet soha feleséget? Ő rólunk Jambusokat szokott irogatni: mi nem sokára Házassodásáról satyrákat botsassunk a' Magyar Költői sereg elejébe; vagy Folnesits Urral *izlésteli* Comoediát tsináltassunk kinevettetésére. Szegény Miska! tsaknem tapasztalhatja a' víg életnek, édes örömeit egy kegy szűznek vonzó kellemiben!! – nó de hogy javítsunk a' Diaeta alatt szerentsétlenségen? Majd, majd keresünk utóbb valakit számára a' Hevesi vidékből! – Köszönts őtet, ha vele öszvetalálkozol: engemet pedig szeretten szerez.

102 Ferenczy János Horvát Istvánnak

Pest, 1807. augusztus 24.

Igazoltnak látja Horvát gyanúját, valószínűleg Kelemen és Dugonics akadályozzák Horvát jelölését. Legújabb értesülése szerint Horvátot csak a harmadik helyre jelölték Czinke és Kultsár után.

Válba

Pestről

Aug 24. napján 807.

Horvát Istvánjának

Ferenczy János minden jókat!

Halgatásodat ugyan annyira amennyire helybe hagyom, de meg nem foghatom, hogy azon tárgyakra, a' mellyeket irtam, egyenesen nem felelsz. Így tehát nem is tudom, hogy azon leveletem, mellyben Vaj Bárónak szerentsétlen esetét! le írák, kezedhez vetted é? erről kérlek tudósíts. – A' Tudós Váli ven-

dégekről tudósításodat örömmel olvastam, de leg inkább azon örvendtettem, hogy Fejér ravaszságaiból meg értetted azt, amit én gyaníték; tudniillik, Kelemen, és Dugonits agyarkodásait. A' Crobátáról nem is kételkedhettél, gonosz *practicus* ez, de annak üdejére ajánlom léendő ügyét figyelmetességednek, eljön Ex. Uradhoz a' Jus Civile Romanum szék kikoldulására. E'kor leszen szép alkalmatosság az irigység meg torlásra. –

Kultsárnak dolga ebül vagyon. Commissio rendöltetik, a'mint többen rebesgetik, Ujsági ellen. A' Budai Candidátióról semmit sem halhatok, sürgesd már magad is. Irj valamelly ösmérésödnék. En úgygondolom, hogy a' mesterravaszágnak *Csinkét* elsőnek, *Kultsár* 2diknak Tégedet *3diknak* tesznek, ezen véleményre sok okok visznek, mit gondolsz? – Vitkótzai N.Váradi Magyar nyelv tanító itten volt, keserves panaszokat hintet minden felé, hogy nem candidaltatott. – Szomorú Ujságot hallottam tegnap Virágunktól. Vitkovits barátunknak atját a' szél meg ütötte. Miska nintsen Pesten, melly szomorú dolog érte sengényt! még ugyan meg nem halt édes atja, de kevés remény vagyon föl gyógyulására. Vigasztaljuk meg? –

Virágnak jó italbort kértem Kovátstól. bezzeg hörpöget dózsisokra. elfelejtettem már, vele, hogy Takáts nem küldött Somlait neki.

Jegyzések.

1. Arra kértelek leveleimben, hogy 12. forintokat küld bé, mert nagyszükségem vagyon a' pénzre. Kérlek, trefára ne vedd kérésemet, hanem hiddel igaz szükségem voltát, és segits! én nem vagyok az, a' kinek lenni talán gondolsz. Ha nem volna szükségem, nem sürgetném.

2. Ird meg, bé jössz a' héten, vagy nem, mert *30dikban* elmegyek. Látlak többet vagy nem? tudod beteges egészségem van.

3. Küld bé vagy, kérlek, hozd el magaddal azon könyvedet, melly az *Onaniáról* leg jobban ír, Urfimnak nem volna, kártékony dolog, letzkét belőle adni. Nints esze, indulatok uralkosznak benne; a' fajtalanságra hajul, mint a' napban a' viasz.

Országos Széchényi Könyvtár

103 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. augusztus 26.

Kéri Horvátot, hogy juttassa el neki J. F. Tieftrunk Kantról szóló munkáját. Beszámol a pesti egyetem magyar tanszékére történt kandidáció végeredményéről.

Válba

Pestről
26dik Aug 807.

Horvát Istvánjának
Ferenczy János minden jókat!

Kéréseim ugyan ritkán foganatossak előtted, szokott hidegségeddel vagy elefejtkezazelazokról, vagy meg veted. Mindazonáltal el tökélettem magamban, hogy még egy Könyörkésemet elejtbéd terjesztem. *Tieftrunk*nak Kant természeti, és erköltsi tanításiról való munkáját¹ e' napokban kerestem, Eggenberger Úr azt mondotta, hogy az utolsó példát Te vetted meg, és hogy a' munka árra 8 for. Barátságodnak leg szebb jelét adhatnád, ha ezen munkát vagy ha megnem volna – Kantnak akár melly munkáját elküldenéd. Iszen Jenisem eleget kóboról általad mások körmei között. Küld tehát bé alázatos kérésemre, igen le fogsz

kötelezni. – A szomorú szünetnapokban teljes eltökélisésem szerint az Ujjabb Tzímer törvény, vagy böltselkedők munkáját akarom forgatni. Szüköm melly nagybennök jól tudod. Külj tehát azokból, mellyek néked számosan meg vannak.

Hétfőn bizonyosan Pestről el indulok, szándékomat utolsó leveleimből bőven értheted. Pénzre nagy szükségem vagyon. Ha igazán akarsz segíteni, segíthetsz! –

A Candidáció bizonyosan úgy vagyon, amint irtam. Első Tzinke. 2.dik. Kulcsár. 3.dik. Horvát Uram. Ez ugyan nem érdemlette meg a faradozást. Bétsből jobb reménytaplál!

Eggenberger pénz nélkül nem adja oda a munkát, legalább úgyszerzett, ha pénzt nem küldöttél é. Reám tehát illyes Commissiókat ne rakj. Én ugyan iparkodom rajta, hogy Tégedet mindenben meg kiméljelek!!!

Markos Folnesits barátságáról föl mondad. Otsmán characterú ember Folnesits. Másoktól ellopván több könyveket Markosnak elatta. Haladatlanlanságának sok jeleit adta naponként. Végtere Markoshoz irt levelében azt jelenti, hogy az ő életmaximája az, hogy másokat *tsaljon*. Derék maxima! Pölitsnek is bé küldhetnéd 2dik részit².

104 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1807. augusztus 27.

Örömmel olvasta a Révait dicsérő recenziót. Nem ért egyet a Millert ért bírálattal. A kandidáció eredménye nem törte le.

Pestbe

Válból
Aug 27.dik 1807.

Ferentzi Jánosának

Horvát István boldogságot, és szerentsés utat!

Hogy föl forrott heves indulatodat nagyobb részént, magodat meg győztödben, le tsendesítetted, ditséretre méltó vagy: ellenben vádolásod, mint ha kéreményeidet lustán teljesíteném; és *szoktam hidegséggel rólok vagy el feledkez-ném, vagy azokat meg vetném*, meg bánthatna, ha reád boszonkodnia tudna igaz barátságos szeretetem és hajlandóságom. Eszedbe forgasd ezután, hogy mind én későbbben nyerem, mint sem te gondolod, írásidat; mind te hasonlóképpen nem olly szaporán veszed, a millyen frisen én óhajtanám, az én leveleimet. Utolsó számos küldeményimben, úgy vélem, mindenekre szorgalmasan meg feleltem, a mikről válaszulnom költetted: pénzbeli nagy szüködről pedig előbb nem tudhattam semmit is, míg tegnap egyszerre három leveleidet kezembe nem adták, mellyekben tüzeskedve pattogsz jószágoddal való vissza élesem ellen. Lásd mi ártatlanul dorgálok előtted esméreates kész szívűségemet! – Vigyázz máskor, és móhon ítéleteddel ne hirtelenkedjél: külömben ismét benned a *maledicta heveiséget* kárpálni kénteleníttetem.

Olvasásra méltók, a miket Révairól, s e'nek szalma kópiás ellenségéről, a Nagy VERSEGI-ről, föl jegyzettek a Bétsi Annalista urak, noha nem képesek ő kegyelmök halhatatlan érdemű oktatónkról fontos ítéletet hozniok, mivel el nem hihetem, hogy tanításainak velejökbe behatottakvolna. De, hadd, beszéljenek a nyira is, a menyire tudnak: én tsak azt kívánnám újság levelökben olvasnom, ki legyen a meg haltnak az a *vertrauteste* barát? – Örülhetsz Miklósfí

János Uram ditsértetéseden¹, ha a Betsi Magasztalások reánk nézve ditsőségek lehetnek! – Mit fognak a szegény Boldogréti Vig Lászlóról jövőendőben mondani? Várton várom, bár keveset építetek is reá, rostálásokat.

Tek. Miller Jakab Urról igen keményen ítélték a Német sógorok, s úgy látszik, hogy az irigységből eredő agyarkodás szól ki valakiből, ki örömet ülné helében. Munkájában sok szép hazafiúi buzgóság találtatik, s nem is alább való az a jutalmat el nyerték feleleteknél a nyiban, a mennyiben ezek is nem a ról irattak, a miről azokat igazán írni köllött volna. – Úgy de Kultsár ön maga sem tudta, mit várjon kérdezősködésére.

A Magyar Heltartó Tanátsnál véghöz ment választás le nem ver lábamról: tsak azt fájdalom, hogy néhány tanátsosokhoz levelet küldöttem. Egyik a val vigasztaltatott, hogy rólam nagy ditséreteket eresztettek Béts városa felé, a mi nekem semmit sem használ; a másik azt jovalta, hogy előbb Gymnasiumban válálnék föl tanítói hivatalt. E nek balgatagságán meg is ihletődtem, mintha a lehetne bokros szorgalmamnak jutalma, hogy *Quae maribusra* oktassam a nevendékséget. – Várhattál volna e illy bölts izenetet a király tanátsosától? Nem tsuda, ha mindenek zürzavarosan folynak Hazánk kebelében. E féle buta emberek nem kormányra valók.

Vitkovits Miska barátunk atyának szerentsétlen betegsége valóban érzékeny szomorúságra indíthat bennünket, kik szomorkodva érzettük, mi legyen gondos, és jósággal teljes nevelőt veszteni. Vigasztald Miskát nevemben is, s ha meg halt e kédig atya, add tudnom a fátyolos szomorúságot, hogy barátsági kötelességemnek eleget tehessek.

A könyvekben nehezen fogsz utazásod alatt szükségét szenvedni, mert egész sereget, s nem egyet vagy kettőt küldök be. Untig olvasható belőlök a természet törvényeit, mellyeket ma kevesen esmérnek velősen a Pesti fő iskola vén tanítói közül. Ha tanátsomat követni akarod, Schmalzon² vagy Zeileron³ kezd az olvasást, s úgy vedd elő Tieftrunkot⁴, Kantot⁵ a többivel együtt. Majd el válik, mellyikben lelendeg gyönyörűségedet.

Utazásod legyen szerentsés, és mindenképen kellemetes, hogy örömmel térhess vissza szomszédságomba! – Vigyázz szorgalmasan egészségedre is, hogy fön tartsad épségét, mellyet magaddal el visesz. Rólam pedig, kinek szíves sohajtatásai minden lépéseidet követni fogják, el ne feledkezzél a kor is, midőn a Mádaít iszod⁶. – Él, és utazz boldogúl, s Kazintzit, a szelid férfiat *Széphalmon*, ha *Sátoraljához* közel járandasz, fölkeresd. – Elj újra boldogúl, és engemet szeress.

105 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Törökszentmiklós, 1807. szeptember 8.

Beszámol utazásának első élményeiről. Statisztikai leírást küld Törökszentmiklósról.

Török Sz.Miklósról

Válba
8dik Sept 807.

Horvát Istvánjának
Ferenczy János boldogságot!

Utóbbi kedves leveledre reménységesen kívül későbbben felelhetek. Azon nap kellete Pestről elindulnom, mellyben aztot kezemhez vettem. Örültem szí-

ves 's barátságos indulatodnak kifejlesztésein. Bár az Egek engednék, hogy ép egészségben térhetnék elejedbe. ezt ohajtom reád nézve is. Első Septembertől oltá mindenkor az utazásban nyomorgok. Az elmúlt vasárnap Egerben voltam. Mindeneket, amiket lehetne meg néztem. A' Könyvtárház jeles, és százas munkákkal rakva; kár hogy az újabb elme szüleményei helett csak a' Sz. Theológiai írásokat láthatod! Kassára nem mentünk; mert Urunk meg betegedett, véle tehát nem igen ohajtottunk elmenni. Holnap Kétegyházára a' tavali Siralom Völgyébe indulok. Itten a' mi nagy Szerentse, tsak 8dik Octoberig leszünk, e'kor megyünk Kassa és Máda boldogvidékére. — A' könyvekért legszebb köszönetet mondanék, tsak ki tudnám magamot fejezni! a' sok gond annyira terhel, hogy betsületes sorokat sem tudok képzni. Majd jelen létünkben ezer hálákot mondandok. — Léendő alapotomról semmit sem irhatok. Által látod minő leszen e'ből, mivel Az Almási jószágáról veszed leveletem. — Mít hallasz a' tanító székről? En éjjel 's nappal buslakodom ügyeden. Talán meg adják az Magyar Istenei, a mit ohajtunk. — Ujságot nem irhatok; mert itten a' pusztá telekeken kívül semmit sem látok. Az az egyetlen egyöröm, hogy Árpád népének hajdani lakhelyeit képszhetem magamnak. Edes hazánknak leg boldogabb része erre fekszik. 2. 3. mérföldeket meg hallottunk, méglen falura találtunk. Török Sz. Miklós meszsze terjedő lapságba fekszik. 24 ezer lélek lakja, mezein a' sok göbölöknek, nyájának bőgéseit halhatod, ezeket szemlélgettem ma reggeli 5. órától oltá. Többnyire az alföldön minden felől hull a' marha, nagy dög uralkodik. — Boldog lakosok az idevalók. Nem sokat törődnek, mit mivelnek az Anglusok Dániában, mit azok ellen Napóleon, ezt valami különös Isteni teremtésnek állítják lenni. Vedd ezen sietve hántam soraimat barátságos szívvél; majd több üdöm le'end Kétegyházán, többeket, és nagyobb szorgalommal fogok irni. Légy egészségben, és élj boldogúl. — Markost tisztölem, Potyondit is Urfidat hasonló képen. Tégedet pedig ezerszer tsokollak.

106 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Sarkad, 1807. október 14.

Almásy Ignác sarkadi birtokán különböző gazdatiszti feladatokkal bízta meg. Kéri, hogy Horvát Pesten jártakor keresse föl nővérét.

Sarkadról

Válba
14dik Octo 1807.

Horvát István

barátának Ferenczy János boldogságot!

Reménységem 's akaratom ellen Pestre 28dik October előtt nem mehetek. Kegyelmes Urunk ugyan mai napon Bétsnek indult; de nekem bizonyos okokra nézve itten kellelte maradnom. Dolgom mindeddig annyira a' mennyire jól folyt. Urunknak különös hajlandóságát tapasztaltatni hozzám lenni. Némelly jegyzéseket nyujtottam be hozzá urfimnak erköltsi, 's tudományi állapotáról, ez igen meg tetszett a' jó atyának, és naponként kezdett ez üdőtől óta kedvelnie. Elmentte előtt egy 100. forintos bankóval ajándékoza meg, az Aszszonyosság pedig 30. réf szép vásznót adott. Gondolom a' fiúval sem leszen ez után olly bajos dologom, kemény büntetések alatt írásba az Attyától meg vagyon neki hagyva, hogy mindenekben engedelmes légyen; mert ha én rossz indulatáról lelkem ismérte szerint bizonytságot adandok, még az atyai örökség elvesztésével ijesztetik. Illy

nagy intés talán foganatos leszen a makats gyermeknél. Rajta leszek, s véled arról édes Pistám tanátskozni is fogok, miképen intézem ez után a' gyermekkel való banásomat. Szép szó rajta nem fog, a' retegetetés között javul. Illy indulatra birták azok, kikre első neveltetésének zsengeje vala bizva. Tudod, mennyit panaszkodtam keménysége ellen, de dabit Deus his quoque finem! – Urunknak jószágiban egész gazda lettem. Majd a' szűrükön mérettem a' gabnát, majd a' Granáriumokban, a' napokban a' Pintzéknek állapotát vizsgáltam, és jegyzettem föll. Itten a' jövő héten a' bortermetést fogom Tisztartónkal dézmálni. Terribilis Decimátor leszek! Hát te mint függörözöl? várad édes Pistám a' nagy resolutió! talán Csinke el is ragatta már a' Magyar Kontzot, bár elnyelhetné, gondolom torkán akad. – Mit ír nemzeti ujság Schreiberje?¹ jövendöli e' mikor leszen a' Gyűlésnek vége. Én tsak azt hallottam Urunktól, hogy kevés üdő mulva vége szakand. Mit készítesz a' subsidiumra? nálom a' *fundus* nem igen *instructus*! a' Zsatskámnak üres fenékén terjed el. Mit mivel Markos jó barátunk, tisztelem őt, s tsókolom. Ha a' hetekben Pestre fordulandasz. Keresd föl Testvéremet, Diedly kereskedőnél fogod neg találni, ennek bótja a' váczi Utza végén lévő Nagy Cristóf tzim alatt való apothecának által elleneben a' *fekete eb* tzim alatt vagyon. Tiszteld, és jelentsd mindeddig való jó egészségemet. Bé mehetnél Kováts Director Urhoz is, s meg jelenthetnéd, hogy Testvér Huga már fön jár nagy betegsége után, és hogy én a' mai naptól óta 16. napokig fogok *önnénel* maradni. Tiszteld, kérlek nevemmel Potyondy Fő tisz. Urat, Urfidat, és Ösperes urat. Horvátról² elne felejkezzél, tiszteld őtet is, és Kedvesnédet! Iparkodjál, hogy leg alább 4. Novemberben ölelhesselek, és barátságos karjaink között tsólgassalak.

Halsza! meg házasodott é már a' Pristaldus, mit ír a' véres költő, ezekről írj levelet Pestre nekem 2dik. Novemberre, melly üdöre okvetlenül Pesten fogok lenni. *Correpetitort* is vehetek urfim mellé, Sütszel adass egy jó legényt, szavadra sokat foghajtani. Quis ut Ferenczy et Spectabilis ac Clarissimus Dominus Stephanus Horvát AA et Ph. Doctor, Nec non Literaturae et Linguae Hungaricae in celeberrima Universitate Regia Scientiarum Hungarica Publicus et Ordinarius, jam in articulationi studii Professor et fiendus et faciendus –! nec dum tamen resolutus. A, vén Verbőztistáknak nem köll tudós ifju! hanem vén tzaf, komor tudatlan!

107 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1807. november 2.

Örül annak, hogy Ferenczy szerencsésen, egészségesen visszatért Pestre.

Pestbe

Válból
Novem 2dik 1807.

Ferentzi Jánosának

Horvát István tsókait, és mindenféle jóvakat!

Nagy szívbéli örömmel fogadtam Leveleidet, mellyekkel hozzám viseltető másolhatatlan szereteted a' Pesti tovaléted alatt barátságomnak áldozott. Leirhatatlan készséggel leis füzettem volna édes adómat, ha másolhatatlan szeretetedhöz hasonló lett volna lakheled, mellyet a' környül állások majd Sz. Miklósba, majd Egerbe, majd a' Békesi Sarkadba hurtzoltak, hogy bővítsék tapasztalásai-

dat, és magános, vagy unalmas óráidat kellemetesebbekké változtathassák. Es-méred azomban forró költsönös hajlandóságomat, 's azért reményilem most sem fogod kevesebb megihletődéssel olvasni soraimat, mint utazásaidban olvastad volna, mellyekben, ha együtt nem lehetünk is, szívem nyomaiddal szünet nélkül együtt járt, és szarándokoskodott. És ez mentse régi hallgatásomat.

Haza érkezésed uj lelket önt kebelembe a' szorgalmatos dologra, írásra, és fá-radozásra nézve, mert távul léted óta, a' toll is tsak el véte forogván kezemben, igen keveset munkálkodtam, s' kellemetlen gondokba folytanak óráim. A' ked-vetlen esetek lakhelemet is majd meg változtatták. De mind ezekről hosszasán foglak én tudósítani, ha fő fájásaim, mellyekkel néhány napoktól fogva igen sokat bajlodom, 's most is vitézül küszködöm meg szünendének. Addig is sze-ress engemet, 's rólam, ki előtt emlékezeted élten él, meg ne feledkezzél. Tsó-kollak ezerszer, 's légy egészséges folyvást, hogy gyönyörködve mondhassam még együtt létünkben, mi nehéz volt sokáig nálad nélkül elnem. Élj boldogul.

108 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. november 5.

Ertesíti Horvátot, hogy rágalmazó híreket terjesztenek róla Pesten. Horvát anyagi kéréseit igyekszik teljesíteni. Ő maga jogi vizsgára készül.

Válba

Pestről

5dik. Novem. 1807.

Örömmel olvastam leveledet; régi barátságodnak nemes jeleit benne föl talál-tam, 's tsudáltam. Adja a' Magyarok Istenök, hogy a' melly buzgó indulattal mind eddig egymáshoz viseltettünk, ugyan azonnal holtunkiglan hevülván ba-rátkozzunk. A mik erántad utóbbi levelemben nyughatatlaná tettek; meg vis-gálván a' dolgot Strázsai előtt meg nyugodni kezdettem annyiba; hogy eszembe jutott, melly gonosz vádakot indítottak légyen több izben már ellened Marko-vits, és Rachovets otsmán tót fajzatú porongyok. Ez (meg mondom már a' dol-got, amint Markostól hallottam) azt költötte föl rólad, hogy Uradhoz némelly Váli Személy ment volna panaszokkal ellened, kit te föl ts – – tál volna, ezt meghalván Trézsid is őné is oda folyamodott; és Te ezen gonosz hir szerint az Méltó. Ürményi háztól el hajtattál. Mennél inkább szívemre hatott mindenkori boldogságot, annál inkább érdeklett ezen szomorú esettnek költetése. De meg tsendesedett szívem, a' midőn Rakofszky Urtól értettem, hogy állapotod minde-nekben leg jobban foly. Kérlek tehát, hogy ezek után ojjad attól magadat, hogy az utánad intselkedő irigyeknek a' rágalmazásra alkalmatosságot ne adj. Nagy boldogsága az az embernek, ha minden gyanura való ürügyet magától elhárít-hat. Ezen köll törekednünk, ha a' mostani világban előmennni ohajtunk; de mit oktatlak Téged, ki mindenebben Philosophiae Doctorságot hordozól magaddal? -- Kár hogy az emberi életnek leg finomabb tzikkely törvényében annyira meg botlottál, légy rajta, hogy ezen tégedet örökké busító lépést akár mi módon meg jobbitsd. Erre fordítsd a' Doctorságnak erejét.

A'miket kérsz tőlem meg adom. Trézsidnek 10. forint. által adandok; ámbár szívemen fekszik terhessen, hogy azon német bugyogót, melly magadon el fes-lelt, mint ujjat akasztottad nyagamra. En mind eddig nem hordoztam; nem is akarom hurtzolni; mert abban a' vélekedésben valék, hogy mivel neked szük, ajándékul adod nekem. Seb ad amicis justa petenda; nekem igen bö. Tehát

tollat sua munera cerdo etc. — Számadra 10 f. küldök; nem tellik ki több tőlem; mert 40 f. még az alföldön juhászbundát, 10 f. 2. vánkost, Pesten Praynak historiája, és tőle ki adatott levelek 15. fo. más illyes tőlem a' nagy szükség miatt vásárlott dolgok annyiba kerültek, hogy nénémnekis 12. f. adván nem adatott 14 forin több. — — Eggenbertől által adatott nyomtatványokat általküldöm. Kultsártól tsak azt hallom, hogy ő leszen a' Magyar Nyelv Tanítója. Ujságot nem irhatok; mert ezek után tanítványom oldala mellül nem igen kívánok elmenni. Censurára készülök, talán ezen esztendő az, mellyet még a' Tanítványok mellett tölteni fogok. Koldulni kész vagyok, mintsem többé ezen keserű kenyeret rágjam. Rajta leszek amennyire lehet erőmtől, hogy a' Törvényi Tudományokban előmenetelt tehessen, annyira valót, a' mennyit a' magyar Thetis meg kíván.

Markos nálam volt; a' midőn levelemet irtam, tisztell; sajnálja, hogy a' gonoszok olly rút hirt koholtak rólad.

Ird meg nekem, mimódon köll Dugonittsal a' Logicában bánni. 25. f. akarom meg tisztöltni első semestrisre¹. Fog e' rajta a' pénz? nem kétlem, Piárista! kapp a' tudós zsákmányon.

109 Horvát István Ferenz Jánosnak
Vál, 1807. november 6.

Panaszkodik fejfájásai és az álmatlanság miatt. Beszámol rövid pesti látogatásáról.

Pestbe

Válból
Novemb 6dik 1807

Ferentzi Jánosának
Horvát István tsókait!

Kegyetlen fő fájdalmaim meg szüntek ugyan: de helökbe lépett ismét bal szemem kedvetlen állapota, mellyet a' sokasodott vér, és e' nek természetes következése, az álomtalanság okozott. Elfolytak már tiz napok, hogy éjelenként egy óránál többet ritkán alhattam. Az unalmas sötétségben egyedül gondokban köllött éjeimet töltenem, a' mi ismét gyarapította nyughatatlanságomat. Előre látom, hogy egyenesen Benned, és Trézsi társaságában leg jobb leszen vigaszásom reményét helheztetnem, mert itt, hol a' tél, s e' nek kezdete az ősz vége, igen komorúl szokott folynia, orvosságot nyavalyám ellen nehezen lelhetek. Alig várom azért, hogy ölelhesselek a' jövő héten, s ki beszélhessük magunkat régi együtt nem létünk után. E' korra hagyom távul léted alatt történtek viszontagságaimat is, mellyekről, mivel nagy kérdésekkel meg engeszteltem, hallgass mélyen minden említések nélkül. Most a' háború végével nagy tsendesség van közöttünk.

Mióta Pestet el hagyad, semmit sem tudok azokról, a' mik Pesten történtek a' Tudományos dolgokban: mert a' kor is, hogy egyizben nem rég ben voltam. Tzentzi Urfit be késértemben, senkit Miller Ferdinánd Uron kívül az idő szüke miatt meg nem látogathattam. Ez a' Szétsényi Levelezésnek¹, mellyet nagy elragadtatással olvasok, nyomtatványával ajándékozott meg, s egyszer s mind nagyon biztatott, hogy a' Magyar Régiség Gyüteményének Örizőjévé fog ajánlania. Köszöntem szívességét: de többé senki szovára várt építeni nem fogok, tapasztalván, mi keveset vigyáznak Öreg Uraink a' tiszt osztogatásban az Erdemes, vagy Erdemtelenségre. Budán haza jöttömben hoszasan szólottam Virág

Benedekünkkel is, ki régi szokás szerint Magyar Históriajával töltötte időmet.

A' Magyar Nyelv Tanítójáról, melyről utóbbik leveledben olly tziemesen írtál, hasonlóképen semmit sem hallottam azt kivevén, hogy Kultsár István Úr személyesen sürgette Bétsben a' hivatal nyerését. Süljönél a' dolog bár miként, nem gondolok vele. Eleget tettem Hazafiúi szent kötelességemnek esedezéssel.

Többet az idő szűke miatt nem írhatok. Írj gyakorta, és szeretten szeress engemet.

110 Horvát István Ferenczy Jánosnak

Vál, 1807. november 6.

Megköszöni Ferenczynek, hogy a' rágalmozó hírekről értesítette. Sorra cáfolja a' rosszindulatú híreszteléseket. Kéri Ferenczyt, tudakozódjon a' pesti tudós körökben a' magyar nyelvi tanszék sorsa felől.

Pestbe

Válból

Novemb 6dikán

estve – 1807.

Ferentzi Jánosának

Horvát István köszönetét tsókaival!

Ma estve vevém két leveleidet, melyekben bötsültön bötsülöm az ellenem igazán fondorkodó gaz koholásoknak hírekből eredett meg ihletődésedet. Ez szíves, és valóságos barátságodnak érzékeny tanúsága, 's olly szent tselekedeted, a' millyent, ha meg érdemleném is állapotomról való szorgalmatos gondoskodásodat, egyedül tsinosodott nemes Magyar Szív, 's nem Rátz vagy Tót anya szülte Hazafi poronty képes elkövetnie. Viszontagos szeretetemmel egész tehetségemből kész leszek a' nak idejében töményezni énis nagy lelkűségednek: de addig is jelentem egyszer 's mind hálaadatosságomat, míg néhány napok múlva édes ölelések között szóval meg fogom köszönni díszes aggódásodat. Fogadd ezt jó néven, 's legyen ezután is, valamint e'kédig másolhatatlan barátság kötésünk, és édesíts rövid életemnek hátra lévő napait társalkodásod mézeivel, hogy ugyan azon irigy tsalfa barátok, kik egy idő óta pitziny szerentsém ellen fenekednek, pírúlva szégyenüljenek állandóságunkon.

A' Leány terhesítésnek, kegyelem vesztésnek, és egész álnok költeménynek, melyet Markovits János, és Rachovetz András Uraimék elég szennyes lelkűségből koholtak, nintsen Válban, és a' Pesti rezes háznál se híre se hamva, meg semis foghatom, miképen vetemedhettek a' ravasz ellenfelek illy szemtelen, 's minden legkevesebb fenék nélkül való hazugság szövésre. – Eszemben lakik még a' kormányzó okosság, 's nem vagyok olly bolond esztelen, és parányi tapztalású, hogy élni ne tudnék a' Nagy Urak között. Kivánnák ők hallani e'féle botlásomat: de ugyan az a' vezérlő böltsesség, mely ez ideig lépéseimet a' balgatagságoktól megmentette, apolni, 's utasítani fogja, reménylem, lépéseimet jövődöben is, hogy kisdéd szerentsém, és tudományom irigyei boldogságomon ne gázolhassanak. Tsendesedjenekle bátron állapotomról busuló gondaid: az Ország Birája fiát Cánonozgatja most is azon barátod, kit fészkeből örömet ki túrna a' Rátz–Tót patvar atyafiság. Hadd őket lotsogniok: nekem agyarkodások alig okozhat tetemes károkat.

Nem tsak el nem hajtattam Uraságomtól: sőt én akarám föl mondani kenyerét, Imre Urfimnak, ki majdnem minden harmadik vagy negyedik haban el szokott egy 's két nap folytáig feledkezni az illendőségről, némelly gyermekes mű-

velkedéséért. Már be pötsételtem, úgy a' mint most is láthatod, ime' ide zárom le mondó levelemet az ország birájához¹, midőn a' Váli Esperesnek és Imrének számos esedezései szívemet meg szánásra indítottak, 's le tettem el menésemet jóvaló végezéseimet. Ezután a' dolog, melly Kegyelmes Aszszonynak hon nem léteben történt, úgy el temettetett, hogy felőle hármunkon kívül senki semmit se tud. Törd föl záratott levelemet; olvasd által; küld vissza; és tartsd hasonlóképen titokban az egész régi esetet.

Valamit tsak hallhattam a' Pesti Tanítói székről utazásod ideje alatt, azt dél-előtti levelemben mind tudtadra adtam. Te fülhegygyel a' Pesti Tudósok között bizonnal többeket hallandasz: mert, a' min igen tsudálkozom, már Takátshez írtam levelem foglalatáról is tudósítottál². Be küldöm hozzád ezt is. Nemlátsz egyebet benne a' szent Hazafiúságnál, 's Takátsnak olyan ditséretére akadsz, a' millyet érdemel. Hibáit ditsérve mászni, 's magamat ajánlani nem törekedtem: mert általa elő menni nem szándékom. Azomban írásom végső soraiban, mellyeket nem fogsz, vélem, helteleneknek tartani, az igazat rövid értésére adtam. Így, vagy amúgy tselekedni ő dolga: én elő adtam az elő adásra valót. Választ levelemre nem írt: várhat, míg levelemet veendi. —

Ha kívánod igazán tudnod, mennyi reményt helheztetek Uram partfogásában, nyomd fejedbe ime' mái vatsora alatt fülembe sugták esetet: Az ország birája Fehérvármegye követét, hogy a' Magyar nyelv mellett vakolt, meg piron-gatta. Hogy bizzék a' Magyar egy illyetén Magyarban a' Magyar nyelv ügyében? De e' ről mélyen hallgass, hogy fejemre galibákat ne szülj!

Nagyon leköteleztél a' Szerdahelit mosó Versekkel³. Történetét hallottam, 's mint Magyar méltán boszongkodtam otsmány szovain. Bár a' számtalan ellene föl kelő Vármegyebéli követek diribre darabra aprították volna Schaffrat Báró társával, hogy a' maroknyi Nemzet jovaiból ne dúskalkodhatnának. Mi szerent-sétlenség a' Nemzetre nézve, ha illyen veszedelmes emberek kormányozzák a' tudományokat!! —

Tiszteld nevemben Schedius Lajost, Miller Ferdinánd Urat Markos Mihályunkkal együtt. Tégedet tsókollak tömény ezerszer, 's vagyok szemfájásom ideje alatt is, ihol! hosszan írkáló barátod. Éljen boldogul sokáig, és viszontag szeress.

111 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1807. december 19.

Horvátot az Ürményi házban gratulációkkal halmozzák el a magyar nyelv tanítójává való kinevezése alkalmából. Horvát cáfolja a hírt, amely Kultsár Istvántól ered.

Pestbe

Válból
Decemb. 19.d 1807

Ferentzi Jánosának
Exprofessor barátá Horvát István boldogságot!

Ki értem tegnap szerentsésen lassú magánosságomba meg menekedvén a' városi zajtól, mellyet most egyszer nem kevésé meg untam. Tsak azon sajnálkodom, hogy a' Nagy Uraknak váratlan parantsaik miatt végbutsút se vehettem személyedtől. Mint valami esze veszettnek, úgy köllött a' végső idő pertzenetekben szerte szét futkoznom a' Város uttzáin, 's midőn a' rézfödélű házhoz vis-sza tértem, még ennem sem akartak adniok tselédeink a' türhetetlen siettetés

vége. E' volt oka, hogy ujra nem kereshettek. Te azonban úgy is tudod, hogy a' végső tsók adáskor minden jót hallottál volna barátod szájából: gondold azért mind ezeket magadnak, 's emlékezzél meg rólam is, kit, úgyvélem, örömet látnál körüléd forgania, bár több izben Pestről enyelegve Válba hajtani parkodtál is.

Alig léptem kegyelmés aszszonyunk szobájába, azonnal mellém siettek a' sok örvendező Jóakarók. Maga az aszszony is jelentette örömét tanítóságomon. Én tsendességgel hallgattam jószívűségöket, 's midőn már bele fáradtak köszöntéseikbe, a' koron adtam tudtokra, hogy az én Magyar Tanítóságom híre tsak Tek. Kultsár István Ur fejéből eredett, 's huszon négy óra mulva, mint a' Gomba élete, ismét elenyészett. Ihletődve hallották szovaimat, 's álmétkodtak Szerdahelyi György Apátnak Jézsovítai mestersegein: de mivel vignak lenni tapasztaltak Exprofessórságom mellett is, lassanként le tsendesedének. Nagyra betsültem hajlandóságokat. Most mind várton várják az új Tanítónak történeteit. Talán *parturient montes, et prodibit ridiculus mus*¹. a' közmondás szerint.

Robertsonnak America történeteiről értekező szerzeményét ígéretem szerint gyorsan beküldöm, hogy benne vígan gyönyörködhessél: ellenben tőled is megvárom, hogy a' Conversations Lexikont², és Niemeuernek a' Nevelést tanító könyvét³, mihelest Eggenberger könyvtárostól által veheted, tüstént ki küldjed. Úgy be takargasd mindegyiket papirosokba, hogy a' kötésnek bőre tsiszólódás által elneromoljék. – Reményilem hasonló vigyázattal fogod hozzám küldeni Cicerónak Orációit is⁴, ha Juhász barátunktól által kapod, hogy e' halhatatlan érdemű Római polgártól, – kinek nyelvét bár soha se esmérte volna Magyar Nemzetünk! – tanuljam Hazámat inkább, és inkább szeretnem.

Ma már hozzá kezdtünk Imrével a' Római Törvényt tanuláshoz. Sietten sietni akar, hogy nem sokára Pestre mehetvén láthassa azt, kitől nem örömet szakasztott el heves és ragadozó szíve. Engedjünk gyermeki esztendeinek: mi sem valánk egykor nála jobbak. Ha ötöt a' Tribunal Inquisitionis Eroticae bolygathatná, majd alább hagyna szerelmeskedéseivel.

Te különösen vigyázz e' téli időkben egészségedre; mulass sokat a' közelgető üdnepekben: ügyelj kéreményeimre, és engemet, kiből Exprofessort tisztelhetsz, szeretten szeress. Ha gyakran irogatsz, örömezni fogok. –

112 Ferenczy János Horvát Istvánnak¹
Pest, 1807. december 20.

113 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1807. december 24.

Tudósítja Horvátot, hogy a helytartótanács közzétette Czinke Ferenc kinevezését. A kért könyveket, néhány kivételével, kiküldi Válba.

Válba

Pestről
24dik. Xberben
1807.

A' Hazatért Váli Lakosnak
Horvát István barátjának
Ferenczy János vig Karátsonyt!

Tudom igenjől tetszik a' váli kenyér vagy is a' szép aszszony szütötte Kaláts!

mi szegény Pestiek, ha Kalátsot akarunk ennyi, egy 2. karajtsáros svábzsémlét veszünk. Gondolom az éjel ki fognak magunkon a Váli váraszlók tenni? Hány darabfát fogsz hordani a pintzébe?¹ – de hová térek! – ujságokért eped a Horvát torka. Nahát – – T z i n k e Poróferságát tegnapelőtt publikálták a Fölséges Királyi Helytartó Tanátsnál. Bezeg hízott e kor a Rátz Tanáts LÓ²; de Kultsár is észre vévén a kellemetlen dolgot, tegnap nagy beszédet tartván a 12. ifjabból álló magyar halgatói előtt elillantott onnand, a hová bé furta magát a rosz Furbó! Már most lehet butsutatót énekelni – – Mit mond Potyondy sz. atyasága? tisztölöm, mond neki, és jelentem, hogy Barábás meg nyerte az kért 150. forintokban álló pensió öregbitetését. Lát melly jó volt a Püspököket eljárni – Igaz közelget az ujesztendő. Mind neked, mind Potyondy Fötisz. Urnak számos ujesztendőket kívánok, nemkülömben Imre Urfidnak is. Szerentsésebb legyen reád az uj esztendő, mint az ó vala – *omnia fausta et nihil triste advehát.* –

Kováts Tttes Uram hólnap fog Bétsbe indulni, miokra nézve nem érthetem; talán azt akarja meg mutatni hogy pulsantibus datur. –

Nymayert ime ki küldöm a Ciceróval – a többi könyveidet még nem készek, majd a sátoros N[agy] ünneplések után azokat is elküldöm – de várom ám Robertsonit!

114 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1808. január 3.

Horvátnak családja körében is magyarázkodnia kell Kultsár István hamis híresztelése miatt. Urményi megígéri Horvátnak, hogy Bécsben megpróbál ügyében eljárni.

Pestbe

Válból
Janu. 3.dik 1808.

Ferentzi Jánosának

Horvát István szerentsés ujesztendőt!

Tekéntetes Kultsár István Uramnak vigyázatlan hír költése napról napra ujjabb galibákkal halmozza e nélkül is gondokkal küszködő szegény agyom velőjét: mert feneketlen ujsága mindenfelé úgy elszéledett, hogy bajosan tudom a számtalan örvendezőknek haszontalan örömeiket letsendesítenem. Nékik levélben jelentik tiszteletöket; mások szóval köszöntenek; néhányak, hogy pompásabban kifejezhessék gyönyörűségöket, vendégségekre hívnak, s úgy vesztegetik hangos szovaikat. A hazug költemény már egész Fehérvárvárosát, s a nak meggyét is öszve futkozta. Szent István napán különösen az Édes Anyámtól, és Plébánus Bátyámtól¹ Folyó által (kurirt így nevezi a Régi Sz. Irás) meg hívtam Pátkára egy fényes ebédre, hogy érezzem véreim és rokonim körökben, mi igen gyönyörködve hallották boldogodásomat, és előmenetemet. Gyanítottam el indúltom előtt érzéken szándékokat, és szomorúan kezdém utamat, tudván, hogy kedvetlenséggé változtatni fogom édes vigságokat. Képzelheted környüllálásaimat, ha hallod, hogy szobájokba léptemben az ősz nyoltzvan esztendő Nagy Anyám volt az Ékesenszóló, ki egyfelül siránkozva fejezte ki a maga, és Atyámfiaiinak örömet; másfelül pedig dorgált Édes Anyámmal és Plébánus Bátyámmal együtt, hogy nekik idegenektől, s nem tőlem, köllött a kedves hírt meg hallaniok. Nagy meg ihletődés lepte el ezeket beszélteben szívemet, s ha szabad más szovaival kifejezni érzeményemet, igazán mondhatom e kori állapa-

tomról Oviddal: *Non aliter stupui, quam qui Jovis Ignibus ictus, Vivit, et est vitae Nescius ipse suae.*² Nem tudtam hevenyében en magamon segíteni: se azt meg nem határozhatám, mi volna tanácsosb: az öröm kezdetét most mindjárt meg keseríteni e, vagy inkább későbben a' nőttön nőtt örömbe ürmöt hinteni? De én akár jól akár rosszszúl rendtelenségemben az előshöz szabtam válaszadásomat, 's néhány himező hámozó szovakat előre botsátván meg mondtam egyenesen a' hír hazugságát. Jól sült így ki a' dolog, mert ők el nem híven beszédemet lassanként tértek örömkből kedvetlenségbe, 's még másnap reggel is tsak imigy 's amúgy emészthették meg vallástételemet, míg végre tsak ugyan hitelt adtak állandóságomnak. — E' kor ohajtottam volna édes Jantsim! Magyar Nyelv tanítója lenni, hogy drága enyeimben az öröm patakát meg áraszthattam volna, mellyet az időknék szüleményök miatt kéntelen valék jéggé változtattom. — Mennyi galibát halmozott, ládsza! Kultsár Ur nyakamra!

Híven elbeszélettem Válba érkezésem után, midőn utazásom okáról kérdezősködött, ezeket Kegyelmes Uraságomnak, hogy tudtára adjam, mitsoda örömtől fosztott meg némasága engemet Rokonimmal együtt. Szóltomban fájdalta, 's talán szégyenlette is, a' káros történetet, és hogy reménység által meg vigasztalna, ígérte Bétsben létekor gondos ajánlásait. Meg köszöntem szokás szerént kegyét, de reá semmit se építek, ne hogy bizodalmam tsalfa várakozáson kívül újra haszontalan ketsegtetés legyen. Sikoş az Uri ígérét; kezedből, mint a' nedves hejú halatska, nagy hamar ki tsusz; a' zért, példát vevén esetem-ből, örizkedjél szorgalmatosan intselkedésitől, hogy keleptzébe ne kerülj.

E' nyit adhatok az idő szüke miatt mostanában tudtomra, hogy tudj leg a lább valamit vesződségeimről. Tanúlj ezekből, és engemet ezen új esztendőben is, mellyre neked jó szerentsét kívánok, viszontag szeress, mint régi hiv barát társadat. Élj boldogúl sokáig Hazánk örömére, hasznára, és gyönyörűségére. — —

115 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1808. január 8.

Szánakodik Horvát sorsán és együttértéséről biztosítja. Egyetért Horváttal abban, hogy az urak ígéreteire nem szabad adni.

Válba

Pestről
8 dik. Januar 1808.

Horvát István barátának
Ferenczy János vig napokat!

Nagy örömmel olvastam leveledet; ugyan is régen óhajtottam azt. Valamind Tégedet úgy engem is boszint Kultsár Űrnak éretlen tselekedete. De meg esett már! bár, amit annyi jóvallottam, megtettük volna. Az egész igyekezetet titokba kellett volna tartanunk, nem pedig Ex. Uradnak hahotás biztatásait 's pártfogásait mindenűt hinteni, szórni, tsiráztatni, virágoztatni, aminek mint *Liptó Vármegyében* a' tseresnyének gyümöltse meg nem érik; ámbár talán sok *Tót Zsemtibald*¹ maradéka még gyermeit is tseresnyével biztatja! — A' Bétsi ajánlásokat gondolom még Hazánk határjában meg fogja venni a' dér! böltsen tselekszel, ha többé nem építesz a' Nagy Urak szájokból könnyen ki dudult szeleken. Baglok ezek, mihelest az igaz érdem fényét látatjuk vélek, az önnönszeretnek áldoznak mindenedet föl. Böltselkedő szívvel vessük meg ezen alacsony.

lelkeket, kik meg nem gondolják, a' világ viszontagságait, mellyekben az ő gyermekeikkel is úgy bánjat a' mostoha szerentse, mint ő általok mivélünk. Készen legyünk mind a' jónak, mind a' rosznak elfogadására. *Praevisa tela non feriunt*, régen morzsolják már ezt a' magyar VerböztLatának, tartsunk vé-
lök! — —

Kultsárnak által adtam a' 6. forintokat. 15 forintjaidról így számlolok: — —

10. — Rénes forint az Himfi² —

4. — — detto — a' diáriumból³ elmaradt árkusok.

1/15. — — forinton papirost vettem volna, ha a' Vad Rátsok az *Kisbókjok* szü-
letését nem ünnepelnék. Tehát ajánlom, hogy máskor jobban számlád föl, ami-
re pénz küldesz. — A' Napjegyző Könyved maga 2. forintba kerül a' Robertson
bé kötetése is 1 be — — Isten tudja még mit akarsz vetetni, és pénzt nem kül-
desz, én pedig nem adok, mert —

Primó. Nints —

2do. Ha volna sem adnék, rosz vissza fizető vagy, aminap egy *rongyos* bankót
a' nyakamo n hagyta, őt helyre vittem, nem vették el — örök emlékezetedre ösz-
ve téptem —

Előre jelentem, hogy a' könyveid régen nálom hevernek, mert alkalmatosság
nem lévén nem küldhettem ki —

116 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1808. január 12.

Kéri Horvátot, hogy a könyvek bekötetésére és vásárlására küldjön pénzt. A kiküldött könyveket pe-
dig juttassa vissza minél hamarabb.

Válba

Pestről

12dik. Janu 1808.

De jó dolgod van, tsak figymállod a' szegény Jantsit. El tapadt szemem
ezen sorok olvasásában: „ha magadat jó viseled”, é.a't. Talán bizton a' váli Cen-
sorságod alá akarsz vonni a' szép farsangban, ne koptasd azon eszedet, még te
a' váli magányodba az édes álom, és heverés közt andalogsz, a' dig én a' Ketseg-
tető Menüetek után ki is nyugoszm magamat. Azért jelentem, hogy hozzám
küldendő leveleid üresek légyenek minden tőlem éretted küldendő pénzjelen-
téstől. Ez egy — azután amit bennem küldesz, azt általam ne köttesd bé, Gatter-
eredet¹ nem láttam; nevérl tsak annyira emlékezem, hogy Swartner *immorális-*
nak kiáltotta ki egyszer előttünk. A' Rongyos bankó ki nem megy fejemből, ta-
lán a' Bétsi bankba akarsz tisztséget keresni uj projectumid által — a' rongyos
bankókat te akarod ki irtani! — Miért nem küldöttél 5. forintokat a' Kis Ka-
zintsy munkájára²; bezzeg ám a' Köny — vénusok lepi el majd minden lapjait;
olly sok benne a' sok érdeklő szép kép! vagy talán eddig meg is tanultad az
egész könyved, iszen Ex. Uradnak vagyon egy része ajánlva. —

Kovács VDirector úr tisztel. Bétsbe erántad szép szó volt Lányi Referendá-
riusnál, ezt izenyi — jó ez a' szegény Legénynek: *tarde est post festa cantare* úgy
e' Pista, félek, mind addig ditsérnek oda fel, hogy még az új Sz. Lébold rendjé-
be³ tégedis bé iktatnak. *Lakits* mint magyar latán tudós kis keresztet kapott;
Te ma hónap a' Ráts Tanácsos Ur⁴ is azt fog hordozni! Fia aval ditsekedet Eg-
genberger barátodnál, hogy Pesten fog lakni, és *allegálni* a' terminusok alatt.
Csinke ellen a' pörödet bizd reá! Igaz a' Budai 2dik látán oskola üres, nem *con-*
currálsz?

Markos által küldi a' 3. és 4. könyvet; de nem sokára küld vissza minden hibát, sérelem, motsok, piszok, szenny nélkül. Én is általküldöm azon feltételek alatt, mellyeket Markos. Tiszteld neveimmel Potyondi Feőtisz. Urat Eszperes Urat egyetemben. Rollám elne felejekkézzél a' vig farsangi váli mulatságokban, én a' hány kőkény szemü szépnékre pillantok, rólad fogok gondolkodnom.

A' Diariumodra külj pénzt, mert az én zsatkóm üres.

117 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1808. január 23.

Kéri, hogy az Ürményi József tiszteletére, Fejér megye főispáni tisztebe történt beiktatásakor tartott beszédét küldje el neki. Beszámol Horvát kedvesénél tett látogatásairól. Elvárja Horvátot a farsangra Pestre.

Válba

Pestről
23dik. Janu 808.

Horvát István barátának
Ferenczy János boldogságot!

Tttes Kováts József Királyi VDirector Ur nevében, kérlek, hogy azon beszédet, mellyet Ő Extzellentziájának Uradnak Fejér Vármegyébe lett fő ispányi beiktatásakor tartottak, mennél előbb béküldenéd számára. Ügyelj! nem azon beszédet kívánja, mellyet Ő Extzellentziája a Fejér Vármegyei Rendekhez tartott¹; hanem a' mellyet a' Rendekek közül valaki Ő Extzellentziájához tartott². A' Váli Könyvtárban leszen, vagy ha itt nem lenne, az Eszperes Urnál azon beszédből egypéldamány. Ez igen szükséges, mivel Uramtól aztot jó barátja a' Hevesi Fő Nótárius³ kívánja, ki minden bizsonnyal annak módja szerint akarja vagy Fő ispányát, vagy ennek bé iktatóját, Uradat meg tisztolni. Az idő szűk, és és rövid, légy rajta kérlek, hogy kikeresvén az említett beszédet, mennél előbb küld bé, vagyha nem találád irdmeg. Gondolom, kivagyon nyomtatva; mert emlékezem, hogy annak üdejében Te nékem az innepléskor világra jött némelly Beszédet, Versek is adtál; de mindezek tőlem el veszték; nálad, ki mindeneket olly szorgalommal feljegyessz, felírsz, eltészesz, meg vannak.

A' kegyesdet már kétszer meglátogattam, ép egészségben hízik, virágzik, olly vastag, tenyeres, talpas, hogy egészen elbámultam látásban. Tisztel, és szorgalmasan kérdezi, mikor jössz bé. Én allig várral, meg akarlak tántzoltatni a' Pesti farsangban. Nálam leszen a' tántz. Almási ugyan, mostan tanulja a' muzsikát; de Számadra még is ellendő nótákat fogverni. *vérszliket* addig is fogok szerezni, ez a' te kedves falatod. Ha leány kell, majd inasunkat maskarába fogom öltöztetni, jó ez neked.

Markos tisztel. Én pedig Potyondy és Eszperes főtisz. Urakat tisztelem Urfidallal a' szép mimivel egyetemben.

118 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1808. január 24.

Örül, hogy Ferenczy kellemes társaságokban, vígan tölti idejét. Maga is farsangi mulatságban szórakozik.

Pestbe

Válból
Jan. 24dik 1808.

Ferentzi Jánosának

Horvát István vig mulatságokat!

Nagyon örülök vigkedvednek, ha ez magát a Pesti Szépségeknek gyűlkezetekben el andalítgatja. A kellemes tántzok és szerelmes tekéngetések, mind a nyi erősítő szerek, föl fogják fáradott lelkedet eleveníteni ezután is olyan vidám, és velős gondolatokra, mellyenekkel tele tömte utolsó levelednek lapait: mert én ezeket is a számtalan fekete szemekből eredet érzékenségednek tulajdonítom, mint hogy jól tudom a Te heves felindulásodnak, kiváltképen, ha a szép Nemzettség okozza, következőseit. Folytasd úgy mulatva, mint elkezdted, a mostani fársáangi napokat: nemvagy bizonyos a ról, vallyon Pápán laktodban, a mi talán esztendőre is megeshetik, olly nagy leszen e a Leányvásár, és Szépség gyülekezet, a millyenben mostanában duskálkodva negédeskedel.

Magam nem kevesebbet engedek kényeimnek nálad a kies Váli völgy ártatlan falusi szépei között. Bámulton bámúlnak a velem mulatók vigságomon, s örülnek, hogy a tavali Társaság futó emberből tréfás és enyelgő Magyar ifiu lett, ki elmés beszélgetéseivel Nemzeti nyelvünkön is úgy meg tudja hódítani a Leány sziveket, mint a hízelt Frantzia saját anyai nyelvén. E Mesterségben, meg köll ditsekedés nélkül vallanom, igen nagy előmenetelt szereztem ez uj esztendőben magamnak: sőt már közönséges vallások a szomszéd szépeknek, hogy rajtam Magyarúl a nyájas él elmés Válasz adásban az ide való férfiak közül senki ki nem fog. Enek a jó kednek, és elmésségnek tsak az lehet oka, hogy én is talán utolsó Fársángot töltök a val kastélyban.

Sokról akartam még írni, de épen kérik tőlem az Indúlok leveletem, azért a többbit máskorra hagyom. Most vedd szívesen küldeményemet, melly a Nagy Beccaria hires munkája¹. Olvasd szorgalmasan, és engemet gyakor tudósítván szeretten szeress.

119 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1808. január 26.

Minden idejét a római jog tanulmányozása illetve jegyzetelése köti le. Megszerezte a kívánt beszédet, visszaküldését kéri. Dicséri Kultsár lapját. Érdeklődik, mikor kezdi Czinke az előadásait.

Pestbe

Válból
Jan. 26.dik 1808.

Horvát Ferentzijének tsókait!

Már két izben félbe köllött irtomban szakasztanom leveletem siettetésből, mert a rendetlenség miatt majd nem az utolsó pertzenetben tudhatjuk meg az alkalmatosságnak bementét. Innend történt, hogy először Gatterert, utóbb pedig Beccariát levelemhöz nem kaptsolhattam: lehetetlenség a sok ösztönözés közben valamiről megnem feledkezni nekem, kinek gondokkal teljes fője a Romai Törvénytől forton forr. Nap estig e mellett ülök; ezt irdogálom számomra; e vel foglalatoskodom alkonyodás után is közel az éjnek feléig. Tsudálkozni fogsz ezen, mivel tudod, hogy egyéb Törvénybéli írásaimat tüzre ítéltém beszélgetés közben: de én a nyira bele szerettem öreg érdemes Tanítónk¹ módába, mellyel a Római Törvényt előnkbe terjesztette, hogy egyedül tsak azon órákról emlekezem örömet, mellyeket letzkéi alatt töltöttem el nagy megelé-

gedésemben. A hány író! utóbb olvastam a' Romai törvényről, egyik sem ér nyomába azok közül, a' mi Stur József Királyi Tanácsosunknak, ki méltán mondhatja magáról, hogy a' közönséges tudománynál meszszebb hatottak friss gondolatai. Kár, hogy nyomtatásban ki nem adja elmébéli szüleményeit!! – Már az első könyvet szerentsésen leírtam: szolgálhatok vele a' nak idején Marcos Mihályunknak.

Örülök, hogy Tettes Urad nekem szolgálatra alkalmatosságot nyújtott kéreményével, s ki kérem hogy ezután is parantsoljon tehetségeimmel, hogy néhogy számtalan jótéteményeit meg hálálhassam. Szereztem számára azon Beszédekből, mellyek Urunknak Székes Fehérvármegye főispányi székébe való be iktatásakor mondattak, egy nyomtatványt: az azomban, ki költsönözi, alázatosan könyörög, hogy ismét viszsza nyerhesse. Én nyomtatványomat, ha jól jut eszembe, a' Nemzeti Könyvtár számára ajándékoztam: ott is föl találhattad volna, ha épen e' nyomtatványra szert nem tehettem volna. Rajta légy, hogy ez a' piszkos, mellyet küldök, elne téveledjék. –

Természetedre nézve a' mit gyakran ajánlottam, azt ismét jovalni kenszeríttem minapi dorgálásaid miatt. Módot tarts tudillik a' hevedségben. Hányszor nem kárhoztattam ezt benned! – Ha e' től el nem ragadtattál volna kelletténél tovább: nem írtad volna hozzám, hogy sokat várok ki tőled hozzám, és mind ezekért kevés pénzt vészesz tőlem kezeid közé. – Halljadsza! Én az Országgyűlés Diáriumának hátralévő árkusait, mellyekért négy forintokat fűzettél, egy betűvel sem kértem: hanem tsak Mindennapimat, mellyet *Diáriumomnak*² is találtam Jegykémben nevezni, sürgettem. Olvasd bár levelemhöz függesztettem Toldalékomat. – Ha a' Négy forintokat akaratomszerént adtad volna ki, elég lett volna a' pénz, a' mit ön magad észre vehetsz, ha tsendes lélekkel el olvasod ujra írásomat. – De az a' Maledicta hevedség mást értetett veled, hogy belém kapathasson ártatlanságomban is. – Könnyű volna egyéb vádakra is felelnem, s meg is felelnék egyenként reájok, ha nem tudnám, hogy azokat papirosra ellemenem nem engemet szerető szíved, hanem, nem tudom mi okból föl gyulladt hevedséged, íratta.

Kultsár Úr szorgalma, mellyet ez uj esztendőben ujság leveleiben tapasztalok, nagyon gyönyörködtet. Ohajtom hogy így folytassa ezután is. Szeretném azomban, hogy ki fejezzem kívánságomat, ha Ujságának felét más hasznos tárgyokkal is be töltené, nehogy a' sok külső ország között a' Magyar dolgok igen tsékéllyek legyenek. E' kédig meg feleltem volna a' szerentsétlen kritikáját Szegvári Urnak³, de nem tudhattam, lenne e' hele válaszonnak, mivel semmi illyest az ez időig ki jöttek Darabokban nem leltem.

Mikor kezdi el a' Budai Magyar⁴ az ő nyelvtanításait, a' ról sem a' Német; sem a' Magyar ujságlevelekben nem olvashatok semmitis. Azt köll vélnem, hogy a' királyi Resolútiót talán mostanig sem vette: mert ki higgye, hogy Tanítósgát a' Rátz Királyi Tanácsos⁵ ki ne kürtöltetné tsak azért is, hogy mi olvashassuk? Tudósít már egyszer, kérlek, e Magyar Gottschedről, hogy hallhassak valamit tsudatételéről.

Tsókkollak ezerszer addig is, míg Nálod, a' mint biztatsz, Báiban lehetek. Éljbóldogul és vigyázva tántzolj, hogy a' hevedség akar így, akár amugy, miként értsem Pap nélkül is érted ártalmadra ne váljék.

120 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1808. január 27.

Örül, hogy leveleivel Horvátot szórakoztatja. A kért könyveket bekötteti.

Válba

Pestről
27dik. Jan 1808.

Horvát Istvánnak
Ferenczy János minden jókat!

Ha leveleimben olly gyönyörködést találsz, mint utóbbi irásodban említet, igen örvendek; de hogy vigkedvemnek tulajdonitod némelly Tégedet meg katzagató kifejezéseimet, azon tsodálkozom. Ugyan is hitesd elmagaddal, hogy mind annyiszor, valamikor vigan irok hozzád, bizonyos Szomorúságomban, ami naponként érzékenyebben nyom, érdekel! vigasztalás gyanánt véled, kiben tsak egyedül találomfel vigasztalómat, 's bátorítómat, tréfállok, hogy így a Szomorúságnak mély barlangjából kitekintvén előtted leljem fel elmémnek derűtségét. Így vagyon a' dolog hidd el. — Te tehát a'kor, midőn én Jövendőségnek bizonytalan fellegeire ügyelvén magamban tűnődő andalogságban küszködök, engedj kényednek, és üres óráidat azon betses társaság körében, mely tudja, és akarja az erköltsöt betsülni, fordítsd vigságodra. Én pedig addig, mégde Pápát édes hazámat emlegeted, az ott örök vigságomra kinyiltt, és gondosan nevelt virágszálnak elhervadásán bánatomban kesergek! és ama szabad lelkű Római Polgárral Pliniussal azoknak ítéletét helyben hagyom, kik azt állították: *Non nasci optimum erat; aut quam occissime aboleri*¹. De kinek panaszolkodom, most tűnik eszembe. Nem de annak, ki jó barátja bánatin is gyakorta tsak mosolok? meg szünöm tehát, és tsak azt mondom, Ferenczy Horvátját szeretten fogja akkor is szeretni: midőn ez igaz panaszain vagy mosolok, vagy azokat meg veti!

A' 8. darab Encyclopedia bé köttetése 5. az az öt forintokat küldöttél, hoc facit, amint jól mondod 4 for az, az, négy forintot, marad tehát 1. forint, eztet a' nálam lévő forinthez adjam, oda adom — ! — és amit kérsz végbe viszem.

121 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1808. február 23.

Az uralkodó Schwartznert és Schediust tudományos érdemeikért kitüntette. Közli Georch Illés tervezetét egy tudós társaság megalapításáról.

Válba

Pestről
23dik Febr 808.

Horvát István
kedves barátjának
Ferenczy János boldogságot!

A' reám bizatott könyveket bé köttetvén általküldöm, de a' Szétsényi Könyvtárházának catalogussát¹ nálom semmi módon nem találom. Visgáld meg jószágidát, talán othon leszen. Swartner, és Schédius mint magyar Írók ö Fölségétül hozzájok iratott levéllel együtt arany *Piksit* ajándékul kaptak. Ösz-tönül szolgáljon ezen érdemjutom, minden Magyar Hazafiaknak, hogy a' Né-

met nyelvet Hazánkban tovább is ezen Tudósok példájokra miveljék, és ha hazájokat anyanyelvükön polgár társaikkal meg nem ösmértetik, leg alább a' külföldieknek számokra arról idegen nyelven irjanak! – Miért nem jutalmaztatik meg egy Virág, egy Szabó Dávid, kiknekösz haj borítja már a' magyar nyelvben fáradott homlokaikat? – miért egész életében a' keserves nyomorral küzködven a' Halhatatlan Révai nem tsak Ösztönjutalmot, de élelmére való elígszert sem² kaphatott? – – –

Tegnap a' német könyárosnak boltában öszvejöttem Schedius, és Görts Urral, ez a' többi beszélgetés közben, egy uj plánumát (amint őnmaga nevezé) adta elő, melly abban állana, hogy Pesten vagy hat tudós egy társaságba álván a' Magyar Orthographiának különbségét ki irtaná. Így mondá Görts, hogy ezen szót *neki* kel ékezni, és *nekinek* írni, mert nagy hiba. – több illyeseket halhattál volna, és azokról mély; de ollyas kifejezéseket, mellyek ezen Tudósoknak haza nyelvünkben való járásokat tsak héjjazónak lenni mutatják! – én tsak azt mondom, Görts az Orthographiáról akar írni, és még önnönnevét sem tudja orthographice vagy legalább nem akarja ki írni! Schédius Universális principiumokat javaslott, mellyek el *Universáli linguarum cognitione* vetetnének, – igen is ha a' magyar nyelvet Anglus és nem tudom minő orthographicus principiumokon keresztül vonván az egész élő nyelveken keresztül huzhatnók, majd lenne Universalitás! – Eszembe jutottal, nem volna jó *levelekbe* szorítván Orthographicus Jegyzéseidet Közvilágra botsájtani? ezt meg tehetnéd, mint sok külső írók tevének: rövid, nyomos okaidal támogatván állatásaidat. – Mit itélsz, ird meg –

A' napokban Peretsenyinek írtam, égik magasztaltam mély tudományát; tsak hogy ők leveleket küldjön. Biztattam, hogy ha nem más, Révainak *ikertanítványi*³ készek mellette hartsolni, s dütsösségeért tsatázni. – Hadd örülnie a' szegény Latskót? – hallom úgyis elhagyatván mély busolásba döntötte magát.

En igen kételkedem, hogy ti Pesti lakosok léneitek. A' nagy várakozás azon üdöre kétségbe hoz minduntalan. *Begyvesed* ép, fris, mint a' kikelendő tavaszi virág leszen, vár, mint amaz a' frissítő, és éltető napsugárait, Irtal é N. Váradra, mit mond Kegyel. Urod? ezekről rövideden tudósíts. – Tudod boldogsággal az enyim együt jár!

Markos tisztel, neheztel, és méltán, hogy itten létedkor megnem látogattad – nints mentséged – én is javallottam buszonkodását, és helybe hagytam – ne megattuk – – A' váli kiességbe elő lehetne menni a' magyar Lantot, és Vitkovits atyáról egykét verset lehetne énekelni – ha a' *gonosz álom*, a' *tunya restség*, az *édes; de otsmán üdő vesztegetés*, a' jó *barátról való irtoztato* elfelejkezés arról a' szépbaráti kötelességről elnem vonnának! olly derék költő lélek tsak illyes ösztönökre indul? induljon tehát –

122 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1808. március 3.

Kesereg sorsa miatt, Schedius és Schwartzner kitüntetéséről szóló hírt fenntartással fogadja. Kifejti véleményét Georch tervéről. Kíváncsian várja Pápay Sámuel munkáját.

Ferentzi Jánosának
Horvát István rövid börtöket!

Mintegy magamhoz tértem utolsó leveledet olvastomban unalmas gondolkodásaimból: mert, az alkalmatosságoknak szűkök miatt Hozzád nem írhatván, magános életemnek sok gyönyörűségetől fosztattam meg a Fárságnak közepén is. Ezt még jobban keserűvé tette előttem a váratlan rendelés, melyet Te olly böltsen láttál, én pedig szomorkodva hallottam. Ismét nem leszünk Pesti lakosok: így akarja meg gátolni régi föltételeinket a Váli völgynek hatalmas Ura. Engednünk köll parantsolatainak, bár ezek minden órában változnának is: mert alatta valói vagyunk. Illyenkor érzem kiváltképen, szivem Jantsim! mi kényök szerént művelkednek a Nagy Urak, s mi terhes állapot légyen más akaratára alá vettetve lenni. De fogadom, hogy óvni fogom személyemet, mihelest szárnyamra vergődhetem, a gőgös Kegyelmeiktől, s bötsülvén édes szabadságot, kerülöm gondosan a rabságnak sullyos udvorait, melyek tsak ollyanok előtt maradhatnak folyvást kellemetesekek, kik, hozzászokván az alantonságokhoz, mindent kedves kötelességnek tartanak, a mi a Nagyoktól ered.

Örülve olvastam leveledben Schedius, és Schwartner Tudós Hazafiaknak meg tiszteltetésöket, mivel azon kívül hogy mind a kettő Jóbarátunk, bötsültön bötsülöm szép tudományaikat: de a ritka királyi kegy mellett által nem láthatam, miért köllött légyen a drága Pixist nekik a Politia Ministerétől nyerniek, kinek a Tudósokhoz, tsekély belatásom szerént, semmi köze nintsen? – Félek ne hogy e jutalom nem a Tudománynak, hanem másvalaminek, érdem jutalma legyen. Nem akarok ugyan gyanakodni, azomban még is félek figyelmem után: mért félni soha nem ártalmas ott, hon a lépéseket vigyázva szükséges tenni az Árulkodó buta seregnek szemfülessége miatt. – A mit Te e tárgyról észrevettél, hogy tudniüllik a Magyarul írók e féle ajándékokat az Ostriai Tsászártól soha sem nyertek, igaz az, pedig igen is igaz: de mivel közönséges, engem meg nem boszonthatott, ki ha soha Fejedelemtől Pixist nem nyerendek is, inkább irok Magyarul, hogy sém az elpusztult Római szent birodalom kemény hangzású nyelvén. – Másképen is minket Magyarokat a forró Hazafiui lélek, ditsőség szeretete, és a Nemzeti halhatatlanság után való nemes törekedés eléggé ösztönöz a Magyarul írásra: miért köllene ezeknél való eszközök által édes kötelességünkre serkentetnünk? (Austria Pixis osztogatás által benünket Németekké nem tehet, kik között laknak még elég nagy lelkű polgárok. Betudjuk mi a fény előtt, bár melly sugaras légyen az, hunni ép szemünket, meg is tudjuk büszkén vetni a gyémántos ajándékokat. –

Görts Igyekezeteiről, melyekkel a Magyar Írásmódot határozgatni akarja, derekasan elméldkedél. Gondolataiddal az enyeim egészen meg egyeznek. Ő bár minő Társaságot állítson, vagy Principiumokat készítsen, tzelát el nem érendi, mert nem elég beszélni, hanem okosan is szükség a nak beszélni, ki a külömb-féle értelműeket egységességre bírni szándékozik. Ezt pedig ki reménylje tőle? Tanátosabb volna illyenekbe bele nem kapnia, hogy maszlagától mások megne vesztegettetnének. Várja el a Weszprém vármegyei Pápai Sámuel Urnak Magyar Tollról iratott munkáját¹, melly most egyre fásasztja a Veszprémi sajtókat. E'ben, úgy vélem, minden vetekedés alatt forgó homályos kérdések meg határoztatnak, mert Tek. Takáts Jozsef Urnak a Megyénkbéli gyűléskor tétetett ki nyilatkoztatása szerént Pápainál a Hazában nagyobb Grammaticus nintsen,

az Orthographia pedig része a' Grammatikának. En míg ezt nem olvasandom, addig piszszenni se merek, ne hogy Grammatika béli járatlanságom rútúl meggyalázzon. Majd, ha e' munkából meg részegeдем, szólhatunk azután, vallyon hasznos lenne e' Levelezésben nap fényre botosítani Orthographiai Eszrevételeimet.

Érdeklették szívemet azok, a' miket Begyesemről velem közlöttél. Ha ő szép, friss, piros, egészséges, igen jól vagyon: ezek mind édesíteni fogják azon gyönyörűséges órákat, mellyeket karai között szándékozom tölteni. Nála ötlenek majdem a' leg fenekesebb orthographiai Principiumok eszembe, midőn heves tsókai Félistenné teendenék emberi természetem mellett. Látogasd meg őtet gyakorta, talán beszélgetései számodra is megmézésíthetik Verbőtzinek epe savanyúságait.

Könyveimet, úgy a' mint ohajtottam, épen kezemhez nyertem, 's fáradozásaidat, mellyeket a' beköttetés okozott, igen szépen köszönöm. Szétsényi Gróf könyvtárának Lajstroma bizonyosan Nálad hever, mert láttam is azt eljöttömkor, midőn már kikerested. Rajta légy, hogy elő akadjon, mert elvesztésével károm ki pótolhatatlanná válnék, 's tsonka lenne nyomtatványom, mellyel a' Gróf kegyessége meg ajándékozott. – Addig, míg a' napokban többet írhatok, tsokollak ezerszer Begyesemmel együtt. Elj szerentsésen, és gyakorta tudósíts. –

123 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1808. március 9.

Kéri Horvátot, adjon tanácsot: letegye-e az ügyvédi vizsgát vagy maradjon meg jelenlegi állásában.

Válba

Pestről
Mart 9dik. napján 808.

Horvát István
édes barátjának

Ferenczy János boldogságot!

Hozzám való igazi 's barátságos hajlandóságod olly örökös bizodalmat ébresztett erántod szivemben, hogy minden állapotomat közelebb érdeklő környüállásaimban egyedül hozzád folyamodnom, 's tőled tanácsot kérnem el-tökéllettem. Ugyaz ez okból ösztönösztetvén mostanában is ezen soraimat terjesztem elődbe. Jól emlékezel, hogy itt létedkor említém a' felül való szándémat, hogy a' magyar törvényből vizsgálátásomat ki akarom mennél előbb állanom; ugyan is, amennyire állapotom engedé, tanulkatván magamat elkészíteni iparkodtam. Így a' napokban midőn leg nagyobb buzgosággal Verbőtzinek portékájit¹ forgattam, Kováts VDirector Ur szobámba betompant, 's mit tanulok, kérdezte. Elejbe terjesztettem szándékomat; de ő mint egy meg döbbenvén jelentésemén magához hiva, és több okokból javallani kezdé, hogy még az idén *Censúrá*t neadnék, inkább nála a' *praxisban* magamot gyakorolnám, ő ugyan rajta leszen, hogy leginkább a' *Fiscusi* dolgokban valamelly ösméretre vergődjem, és így utóbb (mikor leszen ez?) Kamerális Fiscális lehessenek. – Elhalgattam az embernek, kinek minden tetteit, és szavait elérteni, és azoknak tzéljokat tsak könnyen általlátni meg tanulnom ötödik esztendőbéli *praxisom* van; nem is feleltem egyenesen beszédére, tsak azon *Atyai* kegyelmekbe, mellyekkel eddig

olly kegyesen boldogított, magamot ajánlottam. Adjak é, vagy nem *Censurát*? Ha adok valamelly betsületes, és Verbőtzi Konyhájában erőssen forgott Pristaldusnál kuktálkodni lehetne, és így előbb arra juthatnék, amire akarok, az az, pöröket folytathatnék. — Ha nem adok Kovátsnál talán arra valamelly érdemet tehetnék, hogy vagy ött esztendő múlva valahol az országban ő Felsége kenyérét rághatnám. De ött vagy hat esztendő örökvalóság előtttem, mély homály borítel, ha ezen tavul való jövődőségre ki tekéntek, leg inkább, ha meg gondolom, melly félékenyen kell valakinek hinni, és leg inkább olyan lelkű embernek, aki csak a' *jövendőben* ád, jutalmaz, segít! — Sok okokat erre vagy arra való eltökélisésemre elő hordani nem akarok, környüállásaimat úgy tudod, mint ön-nönmagam. Tehát csak arra kérlek, hogy tsendesen, amire a' Váli kies völgy olly alkalmas, meg vizsgálván kétségemet, ítéletedet jelentsd ki előtttem, amit Te ítélenesz, azt fogom tenni, mert engem mint a' két részre ezer meg ezer okok vonnak, allig állapodom meg egy részen, már a' félelem, 's bús gond, bizontalan remény eltántorítván más részre hajt, 's így habozván függőbe tart. Be boldog-talánok vagyunk! mások boldogságoknak előmozdítására tsinostítottuk magun-kat, és még is olly nehezen juthatunk csak olly állapotra is, a' mellyben rövid éltünket víg tsendben eltölthetnénk! — —

Peretseni már felelt levelemre, 's nagy örömmel jelenti barátságos hozzája való szivességemet, Tégedet tisztel, sőt tsókol.

Schedius tisztel, és *kéri a könyvet!* sajnálja hogybé nem jösz lakni. És még egy holnap előtt kiboszonzkodtam magamat, tudván Uradnak bizontalan, 's két-séges, sikos, 's változó természetét. Szenyvegy, türgy — talán velem együtt el éred jutalmadat!

124 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1808. március 13.

Panaszkodik, hogy egyre elviselhetlenebb számára az Ürményi ház szelleme, Ürményi Imrének go-romba magatartása. Elhatározza, hogy alkalomadtán megváltik az Ürményi családtól. Érdeklődik Czinke felől.

Pestbe

Válból
Mart. 13dik 1808.

Ferentzi Jánosának
Horvát István tsendes életet!

Nem hallottál eddig sok panaszt ajakaimból; sem leveleimben nyughatatlan állapatomról semmit sem olvashattál: ellenben kéntelen vagyok most már egyenesen tudodra adnom, hogy naponként kedvetlenebbül folydogál életem a' számtalan rendetlenségek miatt, mellyeket gögös Uraságom udvarában lát-nom, tapasztalnoom, vagy szenvednem köll. Azonkívül ugyan is, hogy mind un-talan változó parantsolatokat adnak előmbe, 's így magamat semmi bizonyos-hoz nem tarthatom, a' végső keserűségig mészárolja szivemet Ürményi Imre Ur-fimnak türhetetlen gorombasága, ki atyja fényes hivatalának szelétől el ragad-tatván a' hat esztendei számtalan oktatásokért mindenféle szennyes gyermeksé-gekkel boszontja, és háborítja tsendes életemet. Ha reménylhetném mind e' nek valamelly tsekély jutalmát, és orvosságát, bizon a' szomorúságnak közepettén is be dugnám számat: de ha még azt is hozzá ragasztom bajaimhoz, hogy fáradozá-som egyedül gyermekeinek boldogságokat sürgető Uraságomtól soha meg nem háláltatik, keserű bánot lepi el keblemet. Mennyi nem járúl pedig még egyébb is

ime' szomorító tárgyakhoz, a' mi részszerént érzékenséget, részszerént Hazafiúi gerjedelmeimet sebesítgeti? Émeleg gyomrom, midőn az Ország Birója Kastyában a' véget nem találó Német fetsegést köll halgatnom, mellyhez maga az Aszszony is mind jobban jobban hozzá szokni latszik; Irtózom, midőn a' balgata vetekedések fárasztják mindenfelé füleimet; Gyülölöm a' Magyar Urfiaknak, és Kisaszszonykáknak napról napra nevedő kortsolulásokat. Ha e' sereg idomtalan lelkeket egy Hazafiúi kertész ki nem gyomlálandja, mi lesz belőlünk, és a' Haza közönséges jóvából? Kár a' Magyar levegő eget szívniok. — En ugyan, tsak most menekedhessem ki békével tsoportokból, bútsút veszek a' Váli völgy kevély birtokosaitól, és ottan keresem jövőnd nyugodalmamat, hol a' szent középszerűség fény, kortsolulás, és igazságtalanságok nélkül el éri az édes boldogságokat. — Valóban helesen írad utolsó leveledben: Mi másokat boldogításra tsinosítottuk magunkat, és még is olly nehezen juthatunk tsak olly állapatra is, mellyben rövid életünket vig tsendben tölthetnénk.

Bölszen által láthatod ezekből szívemnek rémítő zajait, de ezen kívül a' nyi a' gond és tanítás meg tanulás rajtam, hogy most költögetnem igazi lehetetlenség. Már előbb, mintsem buzdítottál volna, forgott eszembe, hogy az illendőség szerént Dalt köllene írnom Vitkovits Mihály Barátom Atyjának halálára: azomban a' lehetetlenség győzött egy rövid időre az illendőségen. Utóbb, ha a' Római törvényből el végezem dolgomat, meg készül Versem. Addig is Vigasztaló Levelem szolgáljon a' költemény helett.

Szeretném, ha Szétsényi Ferentz Gróf Könyv táranak Nálad levő Lajstromát mentül hamarább kiküldenéd akár kötve, akár köttetlen. Nagy hasznát akarom venni egy új munkátskára nézve, mellyet de Fontibus et Subsidiis Hist.[oriae] Ecclesiasticae Hungariae minap öszve írogattam Gál Ferentz Egyházi Tanító Ur kéreményére.

Nem kisebb örömmel fogadnám Tudósításaidat az Uj Magyar Tanítóról, ha eddig Pestre által költözött. Mivel e' már tsudákat a' Hallgatók között? De tanátosabb azt türni, a' mit meg nem változtathatni.

Kultsár Ur Ujságában nem rég, a' sok *jelentők*¹ bámúlásra vonta figyelmetességemet. Mi birta e' változásra? Aligha nem Sylvester Grammatikájának mása, mellyet talán a' szelid szívű Kis Kazintzi hozzá küldött², győzte meg nyakaságát. — Ládd A'kit Révainak okai meg nem győzhettek, azt egy régi könyvetske tekéntete más utba vezette. — — Szent Tekéntet! meddig verik a' gyávák előtted mellöket? Kultsárt sajnálom a' gyávák közé számlálni: de mit mondhatok egyebet, midőn egészen eltatáltam a' dolgoknak eredetét, és a' változásnak fenekes okát.

Schedius Urnak örömet beküldeném a' könyveket, ha azokat biztos alkalmatosságra b. zhatnám. Hogyan adjak ollyan drágaságot egy Inas kezébe? Utóbb, ha el találna veszni, nem tudom, mi roszt nem gondolnának felőlem. Soha sem árt előre látónak lenni. — — — Éljen szerentsésen, és boldogabban, vagy leg alább tsendesebben régi barátodnál.

125 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1808. március 14.

Azt tanácsolja Ferenczynek, hogy minél előbb tegye le az ügyvédi vizagát, s hagyjon fel a tanítással és a gyermekneveléssel.

Ferentzi Jánosának
Horvát István tanácsot!

Hosszasan meg fontolgattam kívánságod szerint a' Váli kert séta helein, mit volna tanácsosabb művelned jövődő boldogságodra nézve; és számtalan enen magammal vívó tusakodásaimnak utokon is tsak azt találtam leg jobbnak, hogy még az idén, ha el fogsz készülned, Prókátorra szenteltesd személyedet a' Törvény Véd Isteneitől. Nyoltz év óta fáradoztál eleget más porontyainak jovokért híven velem együtt: int az idő, hogy magadra is ügyeljen gondosságod, ne hogy a' más haszna mellett saját nyugodalmadat örökös sírba temessed. Kováts József Uradnak ígéretei jövődő szerentsédről bizonyossá nem tehetnek: oda törekedjél, hol a' Magyar Ifiúnak, kiben ész, szorgalom, tudomány, és ítélet lakik, bátorságos Menedék hele vagyon. Külömben is, ha szívből akar Urad elősegíteni, előbb vagy utóbb föl köll Ügyvédlőnek esküdnöd: nem jobb e pedig e' terhet hamarabb lerázni vállodról? Nem hasznosabb e egyszer 's mind? Ugy e' a' büszke Horvát Tanácsos fiának¹, midőn erővel, és tsalfa mesterkedéssel be akart nyomakodni a' Királyi Fiskalisoknak számokba, azt fitorították kényes óra alá, hogy tsak félesztendő Mester ember a' törvénykezésben? Vigasztalhatatlanul bánnád tettedet, ha egykoron illyest köllene hallanod, 's e' felett szent igazság az, hogy mind Urad, mind magad a' nál könnyebben elő léptetheti sorodat, mennél régiebb Pörlekedő léssesz.

De által sem láthatom semmiképpen, miért köllene a' föl esküvést hallasztanod. Ha nagyobb tapasztalásokat akarsz gyűjteni, ezeket csoportosabb tisztelettel össze szerezheted Prokatori hivatalodban: Ha pedig a' késedelmet Urad egyedül tanuló Magzataiért sürgeti, érdemes e' jóvadat más kedvéért késleltetni? Sőt az illyen embert jó akaródnak se tartsd. — Esméred Uradat kívül belül, őrizkedjél, hogy körmei alá be ne kerítstsen. Most, mint inkább Almási, hogy sem saját, emberét nem mer ugyan boszontani, de még is gyakorta nyughatatlanít: mit teszen veled a'kor, ha, ki mozdítván heledből, egyedül kegyelmétől fogod várni szerentsédet? — Mint Prokátor, ugy is taníthatod fiait, ha tsak ugyan ez el nem maradhat, és a'kor nem pötkölheti kényére órodat.

Végre mit tsinálnál azon három vagy négy esztendő alatt, mellyeket oldala mellett töltenél ígérettel tsalogató Uradnak? Érdemeidet nem szükség bővebbre szaporítanod: a' nyit tettél gyermekeivel, a' me' nyit ő soha vissza nem szolgálhat. Henyélnél tehát körülötte 's Mérgekedve rontanád a' tanítással egészségedet, mellyre elég szükséged vagyon. Ezt bizonyosan azután az élet unalma követné, és egykoron azt se mondhatnád, hogy tsendességben éltél rövid életed folyamata alatt. Ne légy senki szolgálja, míg elkerülheted a' gőgös parantsokat: Edes birtok a' szabadság sulyos nyomorúságunkban is.

Ezekből röviden észreveheted állapotodról való gondolataimat. Ha bennök ollyan meg nyugovásra akadsz, millyent várt tőlem bizodalmad, szívemből örvendeni fogok, mert Hozzád viseltető tiszta szeretetem épen meg nyugovásodra akarta mind ezeket Veled közleni. — Fontold meg tehát Te is minden szovat; fordítsad hasznodra; és szeressed azt, ki éretted mindeneket örömet meg teszen. — Élj boldogul addig is, míg össze marhatlak forró tsókaimmal.

126 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1808. április 12.

Közli, hogy Révai védelmében Fejér György ellen írt értekezést készített.

Pestbe

Válból
Apr. 12d 1808.

Ferentzi Janosának
Horvát István sok szerentsét!

Böjtölő, vagy is inkább koplaló, lakunkból szerentsésen haza érkezvén lassatskán egészségem jobbúl, mellyet Pesten nehezen nyertem volna vissza meg nem elégedésem miatt. Meg vagyon ugyan most is fujtogató hurutom: de ez is nem sokára az ujuló természet gyönyörűségei között el fog a' Váli kert zöld fái alatt vesznie, kiváltképen ha a' Veszprémi AntiRévaianus félnek álmait jól meg rázogatom. E're számos Jegyzéseim és Révainknak képe már sok buzgóságot öntögettek belém, hogy el némúljanak a' gyáva ellen felek, kiknek a' sok magasztalások mellett oda tzéloztak minden igyekezeteik, hogy Révait úgy adják elő a' Tudos Magyar világnak mint leg jobb Commentátort, és nyomorúlt Grammatika íróit. — Örömmel olvasandó, reménylem, Eszrevételeimet, 's az időig is, míg olvashatod élj szerentsésen sokáig. Jovő héten majd többet olvasgathatsz Baratod levelezésében.

A'
régi
HA
hibátlan magyar szónak
ujabb
Védelmeztetése.
Tudos Szegvári Urnak
a
Hazai Tudósítások
Harmadik Félesztendei
XXXXVII.-dik
számokban
ki nyomtatott
V é l é m é n y e e l l e n
Feleletül írta
B o l d o g r é t i
V í g L á s z l ó .

Igen hideg vérrel, nyugott, és az eleveíteletetől szabad elmével birjanak azok, a kik ezen munkátskának biráji leendenek: jól meg gondolván: hogy nem mind jó az nyelvünkben, a' mit sokan béhoztak; s' viszontag nem minden rossz az is, a' mit bé nem fogadtak.

Szabó Dávid.

Tudós
és
fáradhatatlan szorgalmú
Barátának
F e r e n t z i J á n o s n a k
kit
Jeles Erköltseiért,
Számos tudományáért,
mindenek fölött
szerettn szeret,
és
egyenes Magyar szívéért
illendőképpen
bötsül,
Hozzá visltető
hajlandóságának
ö r ö k ö s z á l o g á ú l
A . A . A .¹
Boldogréti
V í g L á s z l ó .²

127 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1808. április 23.

Kéri Ferenczyt, hogy a Fejér ellen írott vitairatát nyomtatassa ki Kultsár lapjában.

Pestbe

Válból
Apr. 23.d 1808.

Ferentzi Jánosának
Horvát István tiszteletét!

Mi okozta legyen, hogy a Váli lakos régtől fogva eszedbe sem jut, el nem gondolhatom. Ha már hozzám vagy nem írhat, vagy írni nem akarsz, leg alább azt izend ki a sok be járó Váli embertől: Élek, 's egészséges is vagyok. Így meg nyugszom, 's azt fogom magamban mormolni: Bizonyosan terhes foglalatosságokkal küszködik rólam el nem feledkező barátom.

Ugy lépem most elődbe alázatosságomban, mint Mécénásom előjébe, e' levellem által. Egy rövid, de talán hasznos, Értekezését irtam Hozzád tavaszi virág gyanánt: Vedd oltalmad alá; nyomasd ki Kultsár ujságában, a' hová tartozik, önön figyelmetességed alatt: A' tárgya ugyan Neked talán nem fog tetszeni: de ki dolgoztatása aligha alább való a' Tz, és Ts, védelménél, mellybe egykoron olly igen bele szerettél. Itten már nem szólok így világosan: *Nem tudunk Magyarrról*.¹ hanem csak alattomban adom azt Nemzetem tudtára, a' mit minap nyilván mondtam. Ugy iparkodtam pedig e' munkátskát fűszer számozni, hogy fahéját rágásúl nem csak Szüzvárinak, hanem a' hires Tzinkének és Pápai-nak is adnék. – Ezt bizonyosan helbe hagyandod, 's már e'kor én teljesen meg elégszem enen gyakorlásommal.

Legjobb volna ketté szakasztani értekezésemet. A' második osztált onnand kezdhethétek, hol különösen a' *Hó*, és *Ha* szovakról beszélek. – Hogy e' munkám

ki nyomassék, és kéz íratom, melyet a' többi apróságokkal egybe akarok kötetni, motsok nélkül vissza téríttessék, rajta légy, és élj boldogul. A' híres könyv ítélsben² folyvást dolgozom.

128 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1808. április 26.

Megtiszteltetésnek érzi, hogy Horvát rábízta értekezésének kinyomtattatását. Beszámol közös barátaiak sorsáról.

Pestről
26dik April.
808.

Válba

Horvát Istvánnak,
szereti barátja, boldogságot!

Valóságos okát hoszszabi halgatásomnak böltsen vevéd észre. Uramnak író-deákja hazájába menvén, terheit nyakamra kötötte; pedig az illyes agg *Verbő-tziánus praxis* tsak az üdőt vesztegeti az emberrel, nem pedig elméjét oktatja.

Hogy Mecénásodnak nevezél, meg nem érdemlem, majd azt gondolom, hogy tsekély grammatikai tudományomat gunyba akarod hozni, midőn ritka, 's mély észrevételeid fénynyével engemet elborítsz, ki az emberi esméretnek tsavarodó törköteteit nyomozván tsak azt látom: hogy a' meg rögzött hibák ellen magát szegezni vagy ártalmas, vagy nevetséges lehetetlenség. Többnyire tudom, hogy minden tselekedetted nagyobb vizsgálásodon keresztül esvén jön a' világ elejbe; rajta leszek tehát, hogy Kultsár ki nyomassa.

Markos a' kívántad irásokat még most ki nem küldheti; mert uj szállásokra költözvén mindene zavarba vagyon.

Potyondy Tisz. Urat tisztelem, és azt izenem nekie, hogy Szuday Tisz. Ur, tegnap költözött Pesten keresztül Borsod Vármegyébe lakni, kitől is azt hallottam, hogy Pápán a' Sz. Atyák a' nagy drágaság miatt nagy nyomorúságban sinlődnek. *Vitkovits* tisztel, öttset a' Budai rátzok a' Cancelláriának parantsa ellen Plébániájokba iktatták.

Virág ép egészséggel virágzik. Illésházi Gróf az 500. for elküldötte; nyomtatják a' Magyar Sarpius munkáját¹.

*Rakovets*² e' folyó hanapnak 19dikén vitte N.Váradra begyessét.

A' Rátz. Consil. fiával³ tegnap találkozáim elő, azt mondá, hogy ő azt hallotta, hogy Te valamelly tisztsiget nyertél. Erre azt mondám neki: *Multa, tu Joannes, non narrata audis!*

[C í m z é s :]

de Pest,

a Monsieur Monsieur *Etienne d'Horvát* Docteur en Philosophie et de belles Lettres, Gouverneur du jeune Monsieur d'Örményi, mon très cher ami.

a' Váll.

129 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1808. május 7.

Kéri Ferenczyt, ha Kultsár vonakodva értekezésének közlésétől, ne erőltesse a dolgot, s küldje vissza a kéziratot. Pápai Sámuel könyvéről készített bírálatának rövid kivonatát adja.

Pestbe

Válból
Május 7-dik 1808.

Ferentzi Jánosának

A' Váli Secretario – Fiskalis salutem!

Már szívemből sajnálkodom állapotodon, hogy a' Te Urad gyenge melledet olly véget nem érő sok írással rongálja, mivel tudom hoszszas nem írásod okát. Valóban a' mostanában mindenféle illatozó, és arnyékkal kínálkozó Váli kert, ha tudna szólnia, bizonságot tenne sohajtásaimról, mellyek által ohajtottam a' számos firkálásnak szünetét: mert külömben mind egészséged meg bomlik, mind én havonként leveledet nem fogom venni. Egyszer a' napokban a'ra is boszonkodni kezdettem különösen, ki a' betűket először föl találta; vagy a' pör 's patvarkodás pixisét fel nyitotta volt: mert egy felül a' Te bajlódásod, más felül pedig saját le irni való számos ök leveleim, mellyeket pörünkbe másolnom köll, majd meg fosztottak békességes türesemről. Tsak az az egy nyugosztalt azután utóbb meg: hogy betük nélkül se Veled nem beszélhetnék mostani lakomból; sem jövődőben Haly pusztá Földes Urává nem válhatnám oktatóságomból. Ez tsendesített le nyughatatlanságomban a' minap: a' másikkban pedig tsak az tsendesíthet le, ha leveledben olvashatom, hogy meg szüntél az Urad számára Író-Deák lenni.

Hogy rövid Értekezésemet készséggel fogadtad, azon igen örvendtem: ellenben tsudálkozom Tettes Kultsár Uron, hogy azt, melly egyenesen több ellenrészekre nézve mint egy tudományom, 's betsületem védelmére szolgál, ki nyomatni talán nem is akarja. Ha így vagy a' dolog, őt ne erőltess, hanem küldd vissza. Helet fog az találni apróbb szüleményeim között, 's utóbb látni, és olvasni fogja belőle a' késő maradék, hogy a' külömben hires Magyar Tudósok sem tudtak olly bátor lélekkel gondolkodni nyelvökről, a' millyen merészséggel gondolkodni lehetett volna a' Józan Philosophia utain.

Holnap a' Bátyám talán elérkezik hozzám Pátkáról, és valamellyik napon be megyen ismét Pestre pörünket sürgetni. Mindeneket vele előbb kezdedbe vitetek; hogy lássad mi lelkesen gondoskodtam atyám fiainak boldogságokról. Néhány napokelőtt félre hagyítottam kezemből Pápai könyvét, és pörünkre ügyeltem: mert az én könyv ítélésemet nehezn iktatná be Kultsár Ur ujságába. Ugyan is az illyeténékből állana szükségesképpen: 1.) Pápay maga sem tudta mit ír, midőn literaturát írt, mert nem tudja mi a' Literatura, mellyet a' Culturával is egészen egybe kever. 2.) A' miket a' nyelvről beszél, azok vagy hibások, vagy tsonkák. 3.) Egybe keverti a' Philológiát, és Literaturát. 4.) A' midőn Grammatikuskodván alattomban Révai tanításait föl akarja forgatni, azt akarja elrontani a' mit teljességgel nem értett. Más külömben is ő semmi Grammatikus. 5.) A' nyelv viszontagságairól, a' mi egy részről az ő Literaturájának tárgya volna, igen keveset szól, 's a' mit mond is az is mindhiba. – E' feléket, bár mi szelíden mondanám is ki, nem lehet úgy elő adni: hogy őtet tudatlannak ne hirdessem a' ban, a' mihez hozzá fogott. – Azomban közöld ezeket még is minden esetre a' Magyar Moniteur szerzőjével¹: ha fogadja hogy az illyen hangú. egyébaránt szelíd

kifejezésű, Recenziót bele iktathatja, úgy beküldöm azt, a' mit el készítettem. – Többet a' napokban. Éljen boldogul, s tudj, hogy barátod Május 3dikán a' törvényes 24. esztendő megélte. –

130 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1808. május 10.

Perén munkálkodik. Kéri Ferenczyt, hogy a perben adott írásbeli válaszát nézze át, s mondjon róla véleményét.

Pestbe

Válból
Máj. 10.dik 1808.

Ferentzi Jánosának
Horvát István tsókait!

Mióta Mecénásomnak fogadtalak, egészen olyan kezdesz lenned, mint egy gőgös Főnhéjazó Uraság, melly az alábbvalóknak leveleiket, félre hagyitván, válaszra méltatlanoknak tartja. Ha leveleimet veszed is, reájok se nem izensz, se nem felelsz: hanem néma hallgatással botsátod el követemet. Meg nem foghatom mi nagy büszkeség hullott kebledbe: azomban jólvigyázz, mert tanúltam én módot a' mi Nagy Révainktól, melly szerént a' la Paintner a' változó Mecénások feledékenségekön is lehet a' szegény könyv ajánlóknak segíteni. Majdan meg torlom a' Némaságot – Ujra mondom jól vigyázz: mert hiszem bennem lakik Pápai Samúként A' Magyar Nyelv Uj alkotójának heves tzivakodó lelke, melly ujra hajlandó volna Pápai tudatlanságairól egy megfogyatkozott okoskodása a' Magyar Literaturában tzimű könyvben pör patvarkodni. – Azomban, hogy el ne feledjük ismét az előbbenit, még talán most is szünet nélkül Író-Deák vagy, hogy időt az írásra nem vehetsz? Ahha veszsz en el a' Te sok írásod, mint ma az enyém elfogyott, s e' koron írj szorgalmatosabban.

Ne panaszkodjál már ezután ellenem, mint eddig szoktál volt dorgálni, és dorgáltatni, hogy én pörömről nem elég buzgón szorgalmatoskodom. Lásdsza ihon! a' kezedbe jövő sok levél másolatokat a' Sz. Iván énekénél jóval hosszabbatodfél arkust be lepő törvénybéli válaszzal együtt, mellyről különös dicsérettel emlekezik több izben mind az ország bírása: mind pedig, a' kinek megelégedése engemet leg többet ketseget, Ürményi János bírónk ő nagysága. Ezek végképen által láttak keresetünk igazságát, mennyiségét, és honlétét. reménylhetjük tehát a' derülő hajnalt. – Mindenesetre olvasd el legalább felelet adásonkat, és próbáld meg, ha meg tudnál e győződni számos okaimból. Nekem egy valakitől már az is keményen meg hagyatott, hogy benne némelly szembe tűnő változásokat tenni ne engedjek: minthogy a' változás benne némelly heleben igen káros, és veszedelmessé válhatnék. A' másolatokat hitelesékké tenni reménylem önmagad fogod¹, hogy barátod pörében is főn legyen emlekezeted, mellyel teljeselek egyéb írásaim. –

Ujságaimat már régtől fogva nem vettem, valamint az ujságban a' beküldöttem értekezést e' dig sem olvashattam. E' miatt Kultsáron ne erőszakoskodjál; lássa, ha benem teteti, mert egyebet a' dologról nem gondolhatok. – A' régiebb kéreményeimre való ügyelést is ajánlom szorgalmodba a' szorgalmatossággal együtt, melly tőled a' levélírással nézve igen tova lakik. – Éljen boldogul.

131 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1808. május 14.

Ferenczy egyetért Horvát kritikájával, melyet Pápay ellen írt. Megemlíti Kazinczy Kultsárnak írott levelét.

Válba

Pestről
14dik Maj 808.

István barátjának

János barátja vig tavaszi napokat!

Meg felelek már kemény dorgállásaidra; de közelszem hozok annyi mentségeket elő, mint Váli gögös dölyfiséged kívánná! Könnyen beszélhetsz a' kies völgyben, a' virágzó fák arnyékában. En a zajos város köveit szüntelen tapodván a' természetnek örök törvényéből képzem tsak azt, hogy árnyék vagy, te pedig el terjedvén a' zöld pázséton egyedül soraimat várod, és gyönyörűségeted általok akarod tetézni. Mi dolgom vala eddig, jól tudod, ez annyira a' mennyire meg tsökkent; mert Uramnak deákja el érkezett, már ez után undorodásig terhellek leveleimmel. – De el térek a' néked kedvetlen tsipkedésektől – 's valódiakra térek. – Kultsár épen nem szándékozik munkádat a' világ szeme elől meg vonni, böltsen tartja, hogy még nints ideje. Az okos környűállásokhoz szabja tetteit! – Fejér a' *dogmatikos* cathetrára visga alá nyujtotta sz. tudományát, sok ellenségei vannak, ne szerezzünk az által többet neki¹ – hogy a' Magy[ar] Literatúrában hartzolván tölti üdejét. – A' Pápai anti révaianus ellen tett jegyzéseit igen tetszenek nekem, nem tudom, miért, de valóban azt látom, hogy a' Magyarot mély tébolygásából tsak döfő eszközökkel lehet ki ugratni, Kultsár hajlando annak is ki nyomtattatására. En allig várom, hogy képzetem munkádban valósodjék! – Küld bé, kérlek a' váli kegyekre! – Bezzeg én is buzgódom a' *Révaianismus* mellett. Lentsési Pesti kegyes oskolabéli Pap magyar nyelven Geometriát írt tanítvánnyi számára², Pethő Consiliarius a' Királyi Tanács javallására Virágnak adta által a' magyarság visgállása miatt, – Virág mivel látta, hogy a Szerző egész betükig követi Révait – maga kényne szerint, ki törölte, igazgatta vagy is ronotta az egész munkát – Ez nem tetszett Lentsésinek, panaszkodott nekem, én sokásom szerint Nagy hevenyemben szép moddal elkértem a' munkát Virágtól, és Lentsésinek vissza adtam a' meg jobbitásra, tsak Negyed nap mondtam Virágnak Lentsési boszuját. Ki nemes indulatból azt mondá, hogy „Kész minden írását elégetni, mint sem Révai Grammatikája ellen valamit ki adni” – Boszonkodott Virág, gondolta, hogy én voltam az indító ok, ki is majd minden nap gyalázom előtte az ollya gyáva lelkeket, kik kényők szerint turkálnak a' magyar nyelvben, ilyen turkálló kezd ő is lenni, Versegi *mastixát*³, a' mint a' szép lelkű Kazintzi mondja ő is éresztetni – – Tsak tegnap vevén észre Kultsárnál hozza küldötte Kazintzi leveléből⁴, enne kívánságát annak meg tudására, kik irták Versegi ellen a' Révai védelmét, így szóll: „szeretném tudni, vallyon Ver[seghy] maxstixát maga Révai é. vagy ő előtte Tanitványi irták – Irtóztató munka! – de a' nézőpont talál ezen munkákban igen sokat, a' mikén az irtózás elenyészik. – Így itél a' szép lelkű hazafi!

Végtére azt akarom általad meg tudni, minő áron adta el Ex. Urod gyapjút. Almási *erga donum nundinale*, kér hozzám írt levelében, hogy gyapját adnám ell. Némelly Zsidó azt ígerte neki, hogy azon áron meg fogja venni, a' melly áron a' te Urad vagy Gróf Győri az öveiket el adják; kell tehát tudnom, hogy adtátok el

ti, vagy minő áron *veszik, tartják* Fejér Vármegyében mázsáját a' finom selyem gyapjunak. Ezt ird meg nekem mennél előbb – Tiszteitek nagy tudósítást adhatnak erről neked. –

Begyased beteges volt! de már ép egészségben pirosodik. Tisztel, és jobb egészséget kíván – mint neki volt. Ez elég neked, ki erről örömet hallasz valamit, mint másoktól igen sokat! teljen kedved, tsak meg ne móhosodj. –

[C í m z é s :]

de Pesth

a Monsieur Monsieur *Etienne d'Horvát* Docteur en Philosophie et de belles Lettres, Gouverneur de jeune Monsieur d'Ürményi, mon très cher ami, avec toute amitié. a' *Váll*.

132 Horvát István Ferenczy Jánosnak

Vál, 1808. május 15.

Panaszkodik Ferenczy hallgatása miatt. Takáts József hozzájuk látogatott, s Pápay Sámuel könyvéről írott bírálatáról kívánt valamit megtudni tőle.

Pestbe

Válból

Máj. 15.d 1808

Ferentzi Jánosának
Horvát István szorgalmat!

Ha enyelgő fenyegetéseim sem tehetnek az írásban szorgalmatosabbá, ám lásd: En bizonyosan már nagyobb ijesztést ki nem fogok gondolni, mert inkább soha sem ohajtom olvasni leveledet, mint sem Tégedet erőszakoskodás által barátságos levél írásra bírni iparkodjam. Ne véld, hogy Író-Deákságodat szünet nélkül valónak állítsam: nem lehetetlenség a'nak, ki azt tenni szívből szándékozik, barátát néhány sorokkal tudósítani. Vélhettem volna e tsak a' minap is, midőn Úrfim a' Ti szépülő varostokba be rándúlt, hogy a' levelemet Neked által adta Inaska válasz nélkül fog régi hallgatásod után közünkbe vissza térni? És még is így történt a' dológ. Nem vagy e kédig olly kövér, hogy a' sütő nyár heve miatt ne munkálkodhatnál. – Azomban mit okoskodom? Írj, ha írni akarsz; ne írj ha nem akarsz. En mindenik részhez hozzá szoktatom várakozásomat.

Takáts Jozsef Úr e' folyó hának 11dikén véletlenül meg látogatott Pestről jöttében bennünket. Többnyire Velem beszélgetett, 's úgy latzott, mintha ítéletemet akarta volna ki tanulni Papay Sámuel könyvéről. De én e'ről mélyen hallgattam, 's a' beszédet mindig másra fordítgattam. Többnyire pörömről beszélgettem, és a' Vén Kisfaludyról¹, ki ötet is egy ízben már jól meg tsalta volt. – Hallottam különösen azt is Tőle, hogy az én Horvát Andorom uja már veszedelmen kívül vagy². – E' hírt mindennél többre, 's nagyobbra betsültem, mellyet veled is közlök. Élj szerentsesen, mert ebédre tsöngettek, 's föl men-nem köll a' teljes asztal mellé. –

[C í m z é s :]

Perillustri ac Generoso Dno Joanni Ferentzy. Heruli Almásyani Praefecto, amico suavissimo. Apud Dnum Spect. Kováts *VDirect[orem] Caus[arum] Rega-
lium] a Pestini*

133 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1808. május 16.

Örömmel jelenti, hogy egyre többen csatlakoznak a révaiánusok táborához.

Válba

Pestről
16dik. Majusban
1808.

Horvát Istvánnak
Ferenczy barátja tsendes elmét!

Rakvák utóbbi leveleid panaszokkal; megfeleltem azokra egy levelemben. Ám de ha én panaszkodom? – eleven emlékezetemben vagyom, hogy egy levedben tsak igen szerénnyen emlékeztetél arra, hogy fényes születésed napját ünnepled – mint ünnepléd a' mai napot? – boszonkodó s komor feledégensébe temetted, de én, ki barátimtól szüntelen jókat várok, ezen moszolgok, sem annyira még megnem kövérettem, hogy henyeségnek adván magamat a' hiú ohajtásokon kapkodnám. Ne kívánj nyilvánosságos örömjeleket, ha nem adsz. –

Takátsról okosan emlékezel, böltsen halgattál furdalásaira. Az irigyet élesebben szurja a' megvető halgatás, mintsem a' tsipkedő okoskodás; úgy is az Anti Révaiánusok minden szavainkat fen hejjazó okoskodásoknak tartják. Büszkén kell őket meg vetnünk, és a' világ előtt, mellyben még sokan minden előítélet nélkül ítélnek, ellenek ki kelünk.

– Mint tetszik a' Kis Széphalminak Révairól tett jelentése¹! Te Biográphussa lévő² a' Nagy Révainak, kétségeiben meg világosíthatnád. Nagy munkával vehettem a' Magyar monitört arra, hogy ki adja. Az első, és utolsó sorok melly sokaknak szurják szemeiket!³ – Novemberben ki jött Bétsi Magyar Ujsakban némelly Elekes nevű kegyes oskola béli atyja illy tzim alatt: *Révai emlékezete*⁴, szép hat lábú versekben éneklette Tanítónknak érdemeit. Kultsár ezeket az gonosz irigytől puffadozván ki nem adta. Elekessel én a' minap jövék öszve, Erdélyi, öszinte szízzel bíró Magyarfi, a' Magyar költői mesterségben járatosnak látzaték lennie. Ösztönöztem a' szent láng élesztésére. Egy Révaianussal többen vagyunk!! – *Endrődy, Kováts, Lentsési, Horvát*, és talán én is ezen boldog agyakból Titántól képzett szívek közé remélhetem iktatásomat – *Elekes* egész Révaiánusok – A' Kis Kazinczi, Kultsár felek! – Naponként szaporodunk az igaz ügy védelmére. A' harmadik *formán* pedig melly mohón rágódnak – *Virág, Pápai, Ránis, Fabsits* é. a' t'. – még a' Magyar Törvény Író is Görts –

Horvát Andorról tett hírt én magam is örömmel hallottam. Bár hamar a' kobozóhoz nyujthatná ujjait! bátoritanod kell a' szép lelkű hazafit. –

Móricz német nyelvtanításait⁵ kívánva kívánom olvasni, kérlek küld bé, meg szolgálom szorgalommal. Hogy elmélkedik a' váli világ a' mostani politikós tenger környűllálásokról, merre pattoktatja álgyúit ser[ge]jinknek⁶? – sugd meg nekem, a' teljes [. . .]tálnál⁷, mellyre tsöngetnek kívánts fülei⁸ *tömén* sok ujságokat hallasz.

[C í m z é s :]

de Pesth

a' Monsieur Monsieur *Etienne d'Horvát* Docteur en Philosophie et de belles Lettres, Gouverneur de Jeune Monsieur d'Ürményi, mon très cher ami, avec toute amitié. a' *Váll*.

134 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1808. május 18.

Örül annak a hírnek, hogy Kazinczy Révai mellett nyilatkozott. Pápay művéről készített recenzióját letisztázva beküldi. Kéri Ferenczyt, hogy keresse fel védőügyvédjüket.

Pestbe

Válból
Május 18.d 1808.

Ferentzi Jánosának
Horvát István barátja köszönetét!

Mikoron a' városi Nagy Urak, 's kiváltképen Mecénások meg emlékeznek a' szegény falusiakról, és pártfogások alatt lévőkről, ezek amazoknak mély köszönettel tartoznak. Köszönöm tehát én is le ereszkedésedet, s' ezután is kikérem: hogy friss emlékezetemben fön tarts engemet, ki rólad meg feledkezni nem tudok. Már dorgálásaimmal is végképen elhallgatok, mivel egy idő óta gyakorta írogatsz, bár e kédig leveleidtől, mint ígéréd, meg nem undorodhattam is. Fedésem, ha kemény lett volna is, még is hasznossá vált, és ha ezután szorgalmasabban nem fogsz levelezni, ismét dörmögni kezdek: hogy belőled a' leveleket akaratom ellen ki tsikarhassam.

Úgy jártom a' minap, mint az, ki Rómába Pápát megyen látnia, 's azt még is meg nézni elfeledi. Utóbbik leveletem egyedül a' végett szándékoztam írnom: hogy Neved napára örvendezésemmel meg tisztelnék. De a' siettetés egyszerre ki verte fő tzelómat fejemből, 's tsak a koron juta botlásom eszembe: midőn az alkalmatosság már útnak indúlt. — Épen nem durtsáskodtam én Neved napán, hanem régi Magyar szokás szerint asztalunknál Tokaj arany tsepeit hörpögettem egészségedért Potyondival, és egyéb szomszédaimmal. Sőt nem hogy felőled gondolkodni el mulattam volna: hanem a' Budai Rácz Tanácsos fia is eszembe ötlött, 's tsendesen morogtam: Legyen jövendőben magyarabb szíve, legyen betsületesebb ember mind barátaira, mind egyéb ember társaira nézve. —

Ha Kultsár úr valóban szándékozik a' minap be küldöttem Értekezést ki adnia, meg nyugszom: de Te minden esetre nézve vigyázz a' ra, hogy kéziratom nála elne tévedjék. Noha kétlem, hogy meg valjam, a' jövendő kinyomtatáson is, mert az ok előttem pusztá oknak látszik, mellyet elő hozott. Hányadik Hazafi tudja hogy Fehér György lappang a' Szegvári Név alatt? A' ki pedig tudja, az nem ellensége előmenetének: mert, ha tudja, azonnal barátá a' Magyar Nyelv. és Litteraturának.

Égészen az elragadtatásig gyönyörködtettek a' Szép léleknek, a' Kis Kazintzinak barátság áldozatai¹. Ő Révairól érdeme szerint beszéltek, bár, a' mint Te helesen észrevéd, magasztalásaival sokaknak orrok alá tsípős tormát reszelt. De illy bátran szól az mindenkor, ki egyedül a' köz jóvát betsüli, 's félre tudja a' nak idején az énséget tennie. Mit gondolt sorait olvastában Vesegi? Mit feleltek mások fohászkodására: *Révai lelke legyen rajtunk hét mértékben?* Mit bőföggött a' szélidség köpönyege alatt boszút foraló Weszprémi Moralista? — És homályait mind elszéleszthetem a' Kis Marmontelnek², 's már dolgozom is egy érzéken válaszbán, mellyben adómat neki nyilván le akarom füzetnem. Szólanom köll: mert én vagyok, mint írad, Révainak privilegiált Biografusa.

A' Pápai Anti-Révaianus meg ítéltetését kértedre le fogom tisztára írogatnom. Tudom, hogy bámulnia fog mind ő, mind az a' Criticus Takáts, ki őtet Philosophico-Critico-Aestheticus Grammatikussá keresztelte talán fő-

képen azért, hogy a' Munkának – az Elöljáró beszédként – kereszt komája³ lehetett. – E' munkátskám is Mécénásságod alatt botsájtotik be: azért is, mert ösztönözéseidre készül; azért is, mert Te is Pápai vagy, 's így bizonyos leszen: hogy nem minden Pápai Anti-Révaianus. Erzede hogy e' vel Pápa dítsóságát is nevelni szándékozom, midőn a'nak salakát dorgálom? Reményilem hallgatnia fog a' kevély igyekezet, ha hiúságát föl fogom világosan fődözni. –

Tsudálkozom, hogy pörömben véghez vittem munkáimról mélyen hallgatsz. Nagyságos Ürményi János Ur keményen meg hagyta, hogy Replicámból semmit ki hagyni ne engedjek, mert az úgy el vagyon készülve, hogy Pesten három Ügyvéd sem készíthette volna el jobban. – Ezt valóban mondotta ő Kegyelmes Urunkkal együtt, 's még is épen ma esett értésemre: hogy a'ból sokat szándékozik Tettes Spillenbergh Ur kihagyni. Én talán holnap fogok írni éránta e' Jó Urhoz, 's fontos okát adandom a' hosszasságnak: mond meg, kérlek, neki addig is, hogy e' levelemre egy kevésbé méltóztassék várakoznia, ne hogy a' rövidség iszonyú kárunkra legyen. A' hosszúság a' pörnek előbbi folytáért szükséges, mivel ki nemlévén a' jussoknak eredetök fejtetve a' Tábla nekünk tsak a' Radits jusokat adjudicálta nem pedig a' Marokháziakat is, bátor a' Radits jus a' Marokházzal, a' mint munkámból ki tetszik azon egy. Így mi igen levelet nyernénk, 's a'ról is kérdés eredhet, vallyon nyernénk e? – Értem és a' dolog kényesét: pedig nem is lehet mindent ki mondanom.

Moritz Német Grammatikája még nintsen be köttetve. Holnap ki keresem, és a' jövő alkalmatossággal beküldöm. Addig is légy kevés várakozással, és szeress engemet, kinek a' Begyesről készült Tudósítás mindenkoron gyengítő ír szerelmes sebére. Tsókolom őt veled együtt ezernyi ezerszer.

135 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1808. május 19.

Beszámol nagybátyja látogatásáról, aki perükben tárgyalt védőügyvédjükkal.

Pestre

Válból
Máj. 19.d 1808.

Ferentzi Jánosának

Horvát István barátságos tsókait!

Örömmel fogadtam Horvát János Bátyám ki jöttét, ki a' pört is el hozván magával Ügyvédünk válaszával együtt nyughatatlanságomat egészen szét oszlatá: mert tsak ugyan Replicám nagyobb részét szóról szóra meg tartotta, 's az, a' mit belőle ki hagyott, tsak bővebb világosság kedvéért hozatott föl tőlem az ellenkező félnek némelly ál levelei ellen. – Egészen meg elégszem a' dolog folytával. Okosan tselekedted: hogy neki a' ki rándulást ajánlottad: tsak jó az okos ember a' háznál, a' mint a' Magyar mondani szokta. – De mind ezekről, valamint azokról is, mellyeket a' tegnapi levelemben írtam, hallgass. Most már nem szükség Spillenberghhez levelet küldenem. A' többit ugyan azon levelemből bővebben olvashatod. – Elj szerentsésen sokáig. – –

136 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1808. május 21.

Közli, hogy kezébe került Kisfaludy Mihálynak, Horvát perbéli ellenfelének levele. Úgy véli, hogy Horvátéknak mint alpereseknek jól áll az ügyük.

Válba

Pestről
Május 21. 1808

Horvát Istvánnak
Ferenczy János boldogságot!

A' foló hónapnak 18*dikán* hozzám irttleveledet tegnap kaptam kezemhez; de a'melly Spillenbergerhez utasított, és általam által adándó leveledet némelly Fejérvári kereskedő hozta volna Pestre, arról mind eddig semmit sem tudok; kezemhez nem jutott. – János Bátyád hozzá hozzám Kisfaludinak feleletét leveledre, kérésére feltörtem, és elolvastam, meg vallom, gonosz prókatori tsavarításokkal van meg tömve, melyeket a'pörgorombaság utálatossá teszen előttem. Többnyire mellyiteknek van jussa, nem tudom – de úgy látszik, nagy bizodalomban vannak a' alperesek dolgok' jó véghezmeneteléről. – Bár az Igazságnak Istene intézné el a' ti ohajtásotok szerint a' pör ítéltesét. Sürgetni kell a' dolgot; de lassan – felelhetnek ők ha akarnak; mert valamint az felperesnek Kisfaludi szerint mindég készen kell lenni, úgy az alperesnek a' védelemre még több eszközzel kell birnia, a'melleyek nélkül ha szűkölködik, el vészen –

Javaslom, ha már a' kényes hurt meg pendéttetted, az hamis Esküvést egy nyomos *replikával* mutasd meg; ha Kisfaludi nem *Conservator*, tehát *Detentor* literarum; mind egyik tartozik a' más irását kézhez adni.

János Bátyád kérdezted általam, hogy a' jövő hétre itt maradjon é, vagy nem, költsége nintsen. Én által látom, hogy a' Kisfaludiak vagyfelelnek – vagy nem, – ha felelnek – imigyamúgy fognak felelni, – a' mit nem lehet submitálni – mert Spillenberger ugyan nem submitálja ezen terminusban – ha nem felel – amire bizonyára *respiriumot* fogkapni – mit tsinál János – Pesten? – ird meg feleletedet mennél előbb –

137 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1808. május 26.

Panaszkodik, hogy városi magányában egyedül érzi magát. Horvát az egyetlen jó barát, akihez mindig barátsággal és szeretettel fordulhat.

Válba

Pestről
26*dik* Majusban
1808.

Horvát István
barátjának
Ferenczy János boldogságot!

Nints ugyan különös tárgyon hozzád való irásomra, de valamint előted, úgy nekem is igen kellemetes a' véled való illyetés barátságos beszélgetésünk. Én valóban, Markos szép lelkű barátunkat kivévén, ezen zajos városban senkit nem lelek, kinek őszinte kebelében vagy ritkább örömet, vagy gyakor szomor eseteimet minden tartás, minden félelem nélkül le rakhatnám. Távul vagy te – és

távul van tőlem minden olyas, a' mi vélem éresztetné, hogy a' barátkozásra született ember vagyok. Pedig ha valaha, most ugyan olyas bús felekes üdők látzatnak egünkre kerededni, mellyekben tsak az az egy vizgatalásunk lehetne, hogy ösmért, és az nagy üdő szakász által örökre meg erősített barátságunk oltására egy gondolatainkat, vélekedéseinket, itéleteinket köz gyönyörűségeire letehetnők. Boldog Isten! még a' toll is gyanussá lett előttem, tsak a' magányos társalkodos lenne hiv eszköz arra, a' miben egygyütt létünkör olly édes örömköket tudtunk szerzeni! – mikor jön el ezen kedves üdőpont? mikor nézhet ki bátran barátod kellemetes körödben a' homályos, és rettentőségeket mutogató jövődőségre? – elhalgatok, és tsak azt mondom; vagy véled lehetek boldog; vagy nálad nélkül a' miben boldogságomat helyeztetvén el nem nyerendem, és boldogtalan orákat fogok számlálni! –

[C í m z é s :]

de Pesth.

a' Monsieur Monsieur *Etienne d'Horvát* Docteur en Philosophie et de belles Lettres, Gouverneur de jeune Monsieur d'Ürményi, mon très cher ami

a' Vál.

138 Horvát István Ferenczy Jánosnak

Vál, 1808. május 27.

Cáfolja Kisfaludy Mihály hozzá intézett levelét. Válaszával a perben ítélő bírót is meggyőzte.

Pestbe

Válból

Máj. 27-dik. 1808.

Ferentzi Jánosának

Horvát István számtalan tsókait!

Reményilem, hogy e'kédig már kezdedbe adatott azon levelem, mellyet el tévelyedettnék tartottál: mert a' mi Inasunk Pesten létekor azt már Udvarnokunk szobájában heverni látta volt. Belőle szándékomat külömbfélékről megérthetted, s a' teljesedést is rövid idő mulva venni fogod, 's már vetted volna is: ha a' nyájas kötelesség, mellyel majd az Ur, majd az Aszszony néha meg tisztelnek, nem hatrálta volna szorgalmatosságomat. A' komoly Grammaticusnak, tudnod illik, kisaszszonyunk¹ hon nem léte miatt gyakorta Leány 's Vendég mulatónak köll lennie: pedig illyenkor nints idő a' Nyelv alkotmányát tárgyazó gondolkodásra. Sőt gyakorta a' szép növésű testek, vagy domborodó és tsuda ágokra oszló mellek a'ra sem engednek időt, hogy az ész, mellyre a' Magyar Grammatikában olly nagy szükség vagyon, az érzékenségen uralkodhassék. Mi több? néha még a' Philosophico – Critico – aesthetico Litteratusnak, Tek. Tudós Pápai Urnak Nyelv szokását is jóvá hagyom egyedül azért: mert egy Magyar Venus bájos hangainak szívreható tulajdonsága. Így Te is szeretnél tudom *főlöslég, fön héjazólag* a' la Papai okoskodnod: azomban hasznosabb a' heves vérűeknek nem okoskodni, mert a' vetekedésben hamar mohókká szoktak válniok, 's nem védik a' szent középszerűség, és mértékletesség utait. Majd, ha Pesten ismét Mentorod és Öröd lehetek, eleget okoskodhatol a' fekete szem hathatóságairól, és kellemeiről.

Kisfaludi Ur is fennyenokoskodott hozzám botsátotta levelében² lám! ügye jó állapotáról: pedig okoskodása tsak a' kétségbe esésnek szova, nem a' bizoda-

lomnak. Replicámban tzáfúlhatatlanul meg mutattam, hogy ő velünk együtt a Radits familiának maradéka a kérdésben forgó jószágra nézve: Még is Atyjának, bár nintsenek is Radits Nemzetséget illető levelei, vannak levelei, melyekszerént a Radits jószágot ki záratásunkkal védni tudja. Nem nevetséges e az ilyen gyáva ijesztegetés? Mi tőle meg nem ijedünk, mert az, a mitől én utóbbi levemben félttem. Úgy védünkre nézve, tsak a kissebb, vagy nagyobb mennyiséget érdekelte, s nem a nyereségnek kétségségét. Esmérem a Bírónak gondolkodását, mellyel ő bennünket ijeszteni akar: a Biró munkámból egészen meg győződött, a által látta az ellenkező fél gyöngeségeit.

A Bátyám adja be bátran a panaszos Instantiát Kisfaludy Myhál Ur ellen; de ne azt sürgesse, hogy tüstént feleljen (ezt okosan nem erőltethetni) hanem hogy még e ben a Terminusban kényszeríttessék felelni. — Ha ezt meg tette induljon Haza. Nem sokára majd talán én is bemegyek Imrével s a koron sürgetem ujra a válasz adást.

Te küld ki nagy sietve Markosnak, kit tsokolok, leg alább második fél eszten-dőbéli Statisztikai Jegyzéseit: hogy hézagaimat be tölthessem. Él boldogul és Köszönts a meggyogyúlt Begyest. —

139 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1808. június 1.

Nagyobb pénzösszeget küld Ferenczynek, hogy a pesti könyvársnál megrendelt könyveket fizesse ki, majd küldje Válba. Sürgeti, hogy Ferenczy kérje vissza Kultsártól értekezését.

Pestbe

Válból
Jun. 1ső 1808.

Ferentzi Jánosának
Horvát István tsókait!

Magam boszonkodom, hogy még most sem küldhetem be hozzád leg alább azon választ, mellyet Kazintzihoz készítettem¹. Nap estig kártyáznom köll az Urnak, és Aszszonynak társaságában egy idő óta, s így a tudomány körül majd nem semmit se tehetek. A napnak legszebb részét se tölthetem a Váli kert tsendes ágboltozatai alatt: hon könnyen folyton folynak eszembe gyakorta a szent gondolatok. — De talán nem sokára még is be fogom hozzád bot-sátani, ha most elmarad is.

Eggenberger könyvárost ezen ide zárom ötven forintból füzesd ki, mert enen magam későn tehetném meg e köteleiséget késői be menetelem miatt. Ide ragasztom Contóját is. Ha valami számomra az óta jött volna, a mint hogy a jövetelről nem is kételkedem, azt vagy adja által az árának föl jegyeztetésével; vagy tartsa magánál addig, míg magam által vehetem. A Merkwürdigkeitenek-ből² különösen a Sechster Band. 8 Heft utolsó nálom. Az Allgemeine Erdkündéből, mellyet Schütz ádki³, két Darab hever asztalomon, Az Ország gyűlés Diáriumából mennyi légyen hátra, azt Eggenberger Ur maga is fogja tudni. Ha mind ezeket kezembe adja ő, Te pedig ki küldöd, örülni fogok azért is, mert leszen ujság, mellyet a nyáron olvasni fogok.

Rakovszky István Titoknok barátom kérten kért, hogy valami Publicista író adnék neki olvasásul. En, mivel e féle könyveim mind nálad vagynak, kívánságát itten benem teljesíthettem, kérlek azért addkezébe Schmalz-ot, mert ezt legkönnyebben meg értheti leges legelőször.

A' *Ha* szó védelmét kérd vissza, és küldki, mert azt A' Magyar Moniteur kiadója benyomatni bizonyosan nem akarja. Utóbb kéziratom el is tévelyednék, a' így minapi fáradtságom haszontalan lenne. Ez is egyoka, hogy ollylassan dolgozom a' Magyar Moniteur számára. Ha mit teszek, azt bizonyosan hozzád vicseltető szeretetem teszi: Vedd ezt tőlem szívesen, és szeress.

140 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1808. június 3.

Figyelmezteti Révai emléke iránti kötelességeire.

Válba

Pestről
3dik Junius 808.

Horvát István
barátjának

Ferenczy János vig napokat!

Gözőlögnek büszke leveleid a' katzér ditsekedésektől, minden soraidban tsak a' vig óraidat számlálgatod, és a' pompás úri körökben való forgásaidat magasztalod. Majd a' szép kegyeket karon fogva vezeted a' kies kertetekben, majd meg unván a' természeti gyönyört tekinteni vissza térsz ékes palotaitokba, és itt meg gondolván a' Haza bölts Törvényeivel nem tudom minő kártékony frantz, angol, 's a' t, játékokba keveredvén első chevaliert jádzol. – Vigyáz, ha magyar tsepvér búzog még el lankadt, és buja gyönyörűségek közt meg buhult ereidben, vigyázz mondom, hogy midőn a' Nagyokkal egy tányérből eszel, a' kemény tseresnye magok hörgő torkodon megne akadjanak. Vagy úgy ne jársz, mint az Ezóp szarkája, a' melly a' pávatollal felékesítvén magát, midőn hasonlóit meg vetette, tsak hamaer meg fosztatván a' költsönözött ékektől rútul meg szalasztatott! – Verbötzi tzikelei valók szemeid elő, nem a' Faraó, vagy Vist kártyájátékok. – Tsak ugyan türhetetlen már előttem a' sok kényes ditsekedéseid – nem gyönyörködtetnek ezek engem, hanem szomorítanak – Térj feddésekre magadhoz, és gyakor tekéntetek függesztvén ágyad felett lévő Nagy Tanítódra, Gondold meg, melly módon szerzé ő a' Halhatatlanságot, és térj utánna, 's őtet kövesd, nem pedig a' henyéket, kik tsak addig élnek még pihegnek –

Potyondy Fő tisz. Urat, és Rakovszkyt tisztelem a' szép Imrussal, kinek gondja alá különösen ajánlak; –

141 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1808. június 11.

Elégedetlen, mivel Horvát nem tájékoztatja őt a' váli kastélyban történekről, különösen arról, ami életének változásával kapcsolatos.

Válba

Pestről
11dik. Junius 808.

Horvát Istvánnak

Ferenczy János boldogságot!

Gonosz álapot az, midőn az ember maga magával ellenkezik; vagy gondatlan, vagy pedig ravasz észnek bizonyos jele ez. Mellyikbe részes titted, őnmagan belső érzéseidből leg igazabban ítélheted meg. Begyeesednek több izekben azt

írad, hogy Pestre melly időben jövendesz bé, nem tudod; nekem pedig még a jövedeled napját is meg határoztad. Amazt távollétednek keservével emészted: engem pedig közelítéseddel mind untalan örömmérszre ragadsz. Hogy lehetsz illy gonosz? – meg lakolsz érette, tsak jőjj bé. –

Nem kétlem az nagy ujságokat tudod, mert mit nem írnak meg Válba, ami a nagy világon történik! de te olly ember vagy, aki magat tömi szüntelen az ujságokkal – másoknak míg óságokkal sem szolgál. – Bizony nem küldetek a Magyar Monitörrel ujságot! pedig már az uj tzim elragadott tudom olvasásodban.

Hallom, hogy Secretáriusi hivatalra késztetnek uradnál – mért nem sugtad meg ezt nekem; vagy már részt nem adsz történeteidben? – Jól van – meg adod az árrát. Allig tettek Váli Vice-Fiscalisnak – már Iudicis Curiae secretariusi titulussal tzifráznakfel? mi lesz még belőled – Atzél 30 – esztendőök előtt Vörös Antal Secretarius a vala – már most *Personalis Praesentiae Regiae* etc. –

Végtére, nintsen talán tollad az írásra, az előtt jég eső gyanánt jöttek leveleid, most az valamint eső nints, úgy levelél sints – Vigyáz a hold járásával együtt ne járj. –

A kívánt könyveket meg vettem. Schittzet most kötik. Adosságodat ki fizettem ut sub A/.t/ (ala Peretsenyi!)

A Pristaldus Miska, és Festetits Gróf Miskája¹ tsókolnak –

Kérlek, számláld össze azon egykét forintokat – mellyekkel tartozul nekem – szükségem van reájok!

Markos emberségesen ki küldötte az írásait – te pedig embertelenül viszsza nem küldöd – a mi már nem kell – a Ius Romanumot naponként várja, kéreti Urfidat, hogy ha magad bé Nem küldöd. ő küldené bé – Nem győzlek szidni? te te – sed praestat motos componere fluctus!²

142 Horvát István Ferenczy Jánosnak

Vál, 1808. július 11.

Beszámol Tétényn keresztül Válba történt visszautazásuk viszontagságairól. Jelzi, hogy július második felében Balatonfüredre utazik.

Pestbe

Válból

Julius 11.d 1808.

Ferentzi Jánosának
Horvát István tsókait!

Sok ajjal 's bajjal juthattunk el indulásunk napán (7.dik Jul.) a Váli Kastélyba, 's nem is volt utunk Pestről völgyünk felé soha ollyan unalmas, és alkalmatlan, mint e'koron. Rospontos lovaink (e' szóval élt a bennünket hordozó Kiszent Miklósi paraszt) megfáradván tsak negyedfél óráig tartott lépegetés után érhattunk Téténbe, hová egyébkor egy óráig könnyyen be hajtattunk. E' lassú mozgás alatt nem győztük hallgatni a nyomorúlt pórnak keserves panaszait. Sanyargattatásain a mellettem ülő ifiú Aristokrata is meg indúlt, bár néhány nappal előbb a jobbágyság sulyos terheit el beszéltemben Frantzia gondolkodásúnak nevezett. – Téténből jobb lovakon siettünk ugyan haza felé, de utóbb a hulló esőtől tsuszóssá vált ut miatt a Váli határtól kezdve a Magyar Dáma szobájáig gyalogolnunk köllött a sár, rosz ut, eső, gödrök és dombos helek között. E' mellett nekem különösen a kisafát is vállalimon köllött a szükségből

tzepelnem; Imre maga pedig kalauz volt a' lovak előtt. — Meg próbáltatott e' képen békességes türése, 's tapasztalhatta mi légyen az okosabb tanácsának nem engedelmeskedni.

Mióta itthon vagyok többnyire Ürményi Jozsef Urunk leveles tárát szedegetem rendbe különös parantsolatából. E'ből sokat esmérni kezdettem, a' mit előbb nem láttam. — Ó ma indult el Füredre; holnap az Aszszony megyen el a' Bodajki Fördőbe. — Mi Holnap után — festo percussionis — fogjuk üdölni Imre születése napát, 's e' folyó ha *15dikén* először az Aszszonyhoz, ettől pedig az Urhoz utazunk. — Meglátom tehát nem sokára Balatovát, a' Magyar tengert, mellynek nevérol a' tudatlanságnak vad hagyományát elüztem¹. Meg látom Tihonyt, mellyben András Királyunk hamvai nyugosznak. — Mi örömet ohajtom mindezeket látnom, elgondolhatod. —

Grotius leveleit² most se lelhetem föl könyveim között, 's azért vele nem szolgálhatok: akár mikor akadok reá, mindenkor a' tied foglennie. — Ellenben Te is küld ki nekem Schiller Versezeteinek első részöket³. — Éljd boldogúl sokáig! —

143 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1808. július 28.

Panaszkodik, nevelői, házitanítói sorsa miatt. Horváltól vár tanácsot. Virágtól hallotta, hogy Kazinczy ismét Pesten lesz, majd Bécsbe utazik tovább.

Válba

Pestről
28dik Julius 808.

Horvát Istvánnak
boldogságot!

Barátságos levelezésünknek ohajtott folytatását utazásaid miatt lett bizonytalan holléted igen meg zavarta, 's hátráltatta; pedig ez üdőben melly sok tárgyam volt; a' mellyrol véled kívánva kívánnék szólni! — Közelétenek az iskoláknak utolsó pontaik; vig öröm közt térnek a' magyar ifjak honnyokba; mi szegény üdőbéli tanítók, hová fordítsuk fejünket? — méglen a' Magyar Verbőztisták alatt a'sok ígéretek közt az terhes Tanításnak igáját huzhattuk, kedvesek valánk; mert eleget tevének úgy kötelességünknek, hogy nálunknál alkalmatossábról, szorgalmatossábról nem is gondolkodhattak. Már el fáradván a' kedvetlen munka alatt nyugodalmat, és pedig állandó nyugodalmat ohajtunk. — Íme tudatlanoknak, resteknek tartatunk. — Valóban úgy bánnak velünk, mint az szép narantssal — mellynek kellemetes nedvét még szihatjuk, magasztaljuk nagy hasznát, azt pedig ki sován — a' haszontalan haját boszusággal hajítjuk el. — Mi is nem akarunk tovább szivatni — el hagyatunk! — Mit gondolsz, hogy lehetne úgy elválnunk, hogy a' Bétsi Nagy Urnak fiát is meg szakasztanák? — erről ki kérem bölts gondolataid közlését, ebben fáradozom én nagy üdőtől óta, és tsak azt várom, mit mondandasz Te, a' ki az ilyenekben nagy *praktikós* vagy. Süts hamar tudna jó helet szerzeni; tsak arra véhetném a' dolgot, hogy a' Bétsi Ur inkább bizonyos környűállásokból, mintsem az én akaratomból vinne tovább benünket. —

A' Marsnak é, vagy a' Béke Isten Aszszonyának köttök koszorúkat a' kies Völgyben? — nekünk fellegeseknek lenni látszanak a' felső tájékok, telnek a' tüzet szórró fellegek, és nem sokára pattogni, dörögni látszanak. — Pesten keresztül vasas Labantzok hurtzolják magokat keresztül; rendes! éjjel menne

nagy részök által. Gondolom a' Fejér-vári utak terheltetnek Márors fiaitól. Irj valamit rólók.

Tegnap hallám a' Magyar Sillertől¹, hogy a' Kis Kazintzi a' napokban még Pestre jönn, innend Bétnek induland². Vajmi ohajtanám, ha ekkor itten volnál. Együt tekintenők meg a' szép lelket. – mellyről azt írja Kultsárhoz a' nagy torkú Batsányy, hogy Mármontelt el *egyvelesítette*. Ha Osseán fordítója így itél, mit mond az magyarság pórsága? –

Begyese épen van, tisztel. Én pedig köszöntöm a' Sz. Atyát Potyondit. Esperes Tisz. Urat. a' deli Imrust. – kinek izenem, hogy tegnap olvastatott a' Vármegye Gyülésében a' Nádor Ispánynak levele, mellyben meg köszöni a' Rendeknek azon készségeket, mellyel Bandériomat akarának állítani – de meg nem engedi a' felállítatást³. –

144 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1808. augusztus 3.

Beszámol a Balaton partján tett utazásáról és betegségéről.

Pestbe.

Válból
Aug. 3.d 1808.

Ferentzi Jánosának
Horvát István boldogságot!

Védenem köllene régi hallgatásomat, de illendőbb mindenek előtt utazásomról szólanom, mert így ezt el beszéltemben a' régi nem írás okát is meg fogod hallanod. E' felett tudom azt, hogy örömet olvassz valamit szarándokságomról, mellyet a' multság körébe tettem a' zúgó Balaitó partánál. Halljad tehát az utnak kezdetét végezetéig, 's tudd a' történeteket, mellyekben közös részt vettem volt elindultom után.

Kellemetes multságban töltvén a' múlt Julius ha 13-dikát, mellyen Te a' *Festum percussionist*. Imre pedig születése évnapát, üdülöd, másod napra Julius 15.dikén a' Váli Kastélyból utazásunkhoz kezdtünk 's mivel hajnalkor történt indulásunk, tiz óra előtt Fehérvárba értünk. Itten régen nem láttam édes anyám, 's testvéreim¹ között szaporán meg jelenvén, örvendezve hallgattam Józsi Ötsém magajóviseletét, ki oskolatársai között első helen fénylik. Magasztaltam a' tsendes szívü ifiú szívét, 's kijelentettem füle hallatára meg elégedésemet. Következő napon (16. Jul.) virradóra Palotán által, hon a' sietés miatt sogoroddal most egyszer lehetetlenség vala beszélennem. Veszprémbe hajtattunk, honnatt 11.órákor minden ottvaló késés nélkül Fürednek tartottunk, a' hová délután egy óra felé szerentsésen elis jutottunk. Midőn Fölső Örsön a' Balaitó vizét meg pillantottam, hiszed e, hogy majd nem magamon kívül valék? A' nagy ki terjedésű tónak ezüst színe, a' körülötte fekvő termékeny szőlős hegyek, a' göggel felemelkedő Tihanyi tornyok, és sziklák, az ellenparton túl elnyúló szép tájék gyönyörűséggel ötlöttek szemembe, és büszkélkedtem Hazámnak e' kies vidékén, mellyhez Európában nem sok hasonló lehet ottis, hon a' Bodensee, a' Genevai tó, a' Zürchi, és Unterwaldeni Lápságok fekszenek. A' ki e' tájt nem látta, az semmi szépet nem látott. Minden kegyelmek között, melyeket hat év óta Uraságomtól vettem, ezt majdnem legnagyobbra betsülöm.

Az ebéd vége után tüstént a' Savany viz Kutához sétáltam. Itten mindenkinek vigszágot, enyelgést, jó kedvet lehetett artzáján olvasnom, 's az volt legtsudálatosabb előttem; hogy a' soha nem esmértem emberektől is azonnal megszólítottattam, kik velem a' Politikai dolgokról tartalék nélkül beszéltek. Egész sereg pap, és Világi Hazafi környékezett estvefelé, hogy véleményeimet hallhassa: a' miből az köllött gyanítanom, hogy vagy beszédembe, vagy forró Hazafiúi indulatomba szerettek; mert ez idő óta tsak nem nap estig társaságomban mulattak. Alkonyodáskor Potyondival, ki alattomban mindenfelé hirdette Révaiánismusomat, a' kút szomszédságában lévő Angolykertet vizgáltam meg, hon egy árnyékkel fájain számtalan Magyar Tudósok neveiket olvastam, kik itten mulattokat, a' sétálokra tudtokra adni kívánták. Én nevemet e' fába benem véstem, látván azon betstelen jeleket, mellyeket néhány idétlen gyermekek a' komoly dolgok közé vágtak, és föl jegyzettek. Mind délután, mind estve sötét ejjelig a' faszernél nem volt szűke a' szép Musikának.

Másnap Vasárnap lévén temérdek ujjvendég érkezett Veszprémből. Ezek között voltak a' Nevendék Papságnak néhány Tanítói, kik mindnyájan ifiú emberek. Ők kaputban jelentekmeg mindenütt: de tudományokra nézve nem érnek egyet a' Fehérváriakkal; sőt némellyekben, bár ruhájokat a' világ izléséhez szabják is, tova vagynak a' világ tudományához. A' sokaság között meg jelent Takáts József is, és nálunk ebédelt. Örömet Pápai Sámuel könyvét magasztaltatta volna általam; de tzélát nagy hallgatásom miatt el nem érhettem. Délután itt létemet gyanítván meg keresett Tiszt. Imre Elek Aszófői Plébánus barátom. E'vel a' Benedek fiával voltam napestig a' kert hűves árnyékában, 's meg ígértem neki, hogy lakát meg fogom tekénten a' holnapi napon. – Estvére a' sokaság egész számmal a' tántzólo palotában sereglett öszve, s olyan fényes bált tartott, a' millyent e'kédig a' Fürediek soha sem láttak volt. Ezt személyével öreg urunk is díszesítette, kinél én most Secretáriusi hivatalt viselék. E' hivatalom, melly szerént az Ur mellett köllött állanom, okózta: hogy se beszélgethettem esmérőseimmel, sem a' tantz helen sokáig nem maradhattam.

A' következő napon (18. Jul.) meg jelent nálunk Novák Chrisostomus a' Sz. Mártoni Fő apát, és Uraságomtól fényesen meg vendégettetett. Kérten kért bennünket, hajókáznánk által Tihanyba egy barátságos Uzsonnára, 's tekéntenők meg az oda való ritkaságokat. Örömmel éltünk az ígérettel vegyült kéréssel, és egy vitorlás módos hajóra ülvén muzsika zengése, és számos puska lövés pattanása mellett ki szállottunk a' hegy oldalánál. Itten azonnal gyermekek leptek el bennünket, és azon *ketske köröm* nevű kövekkel kínálgattak, mellyeket a' Balaitó vize Tihanynál kihány. Vettem belőlök, 's adok illyest neked is egynéhányot. Valami petrificatio, vagy tsigának lakhele lehet. – Mesterség, és faradságba került meg mászni a' meredeket.

Fel érvén a' Tihanyi Klastromba, melly a' sziklának leg szebb részén áll, siettünk nyugodalomra. Kis pihenés után meg néztük a' Templomot, a' Catacumbát, mellyben egy keresztes vörös márvány mondatott első Endre király temető helének, és a' Monostor egyébrészeit. Semmi régiségre sem akadtam, sőt a' szugolyában álló márvány kőről sem tarthatok semmit is, mert az egész templom ujjabb munka. Olyan költemény ez, mint a' Sz. Mártoni márványkő, mellyet Sz. István padának lenni mondanak. A' Templom egyébaránt kitsiny, és tsinos: a' klastrom alaton szobakat foglal magában. – Ezután Uzsonáztunk, melly alatt a' jó szívűséggel néhány velünk lévő Uraságok igen vissza éltek.

Némellyek bort rejtettek el palatzkostól; mások a' sülő rétest a' konyhából titkon kilopták.

Több meg jegyzésre méltót láttunk a' Monostor falain kívül. Már tsak az is, hogy Tihany Mező várós körül, mely a' vizből fölemelkedő kősziklán fekszik, ismét két nagy tó terjed el, nem szülhet e' bámulást a' figyelmes nézőben? De e' még semmi a' Tihányi Echóhoz képest, mely a' segrestye által ellenében fekvő hegyen egy egész verset értelmesen vissza mond. Nem tsak verset, hanem a' mindenféle fúvó eszközöknek vegyült édes hangjaikat is kellemetesen, 's bamullásttokozó meg különböztetéssel vissza tudja verni. Igen rendes a' vissza jövő hangot a' koron is hallgatni, midőn többen nevetnek egyszerre hahotával. — Sok időt töltvén a' tapasztalásokon a' *Remete lakáshoz* siettünk a' szőlő hegyek között. Itten láttuk a' kősziklába vésetett egész Klastromot nagy tsudálkozva, 's elhittem magammal, hogy itten Basilita Görög Szerzetesek laktanak valaha. — Kentelen voltunk innend az alkonyodásmiatt hajónkba vissza térni, mely sötét estve szállott ki az ellenkező szél erője miatt Fürednél a' parthoz.

En e' kor tüstént a' reám várt kotsira ültem, 's Aszó főnek indulván 11. orakor örömmel fogadtattam barátomtól. Késő éjelig tartott vatsoránk, és beszélgetésünk. Reggel Imre Elek házát, melyben Fuxhoffer Damian Monachológiáját² irta, (Az öreget magát is láttam betegeskedő állapotban Füreden) és templomát meg szemlélvén szivből ömlött tsókok között indúltam vissza. — E' napon még ki beszéltem esmérőseimmel magamat, 's az uthoz készültem.

Julius 20. *dikán* hatodfél orakor elhagyván Füredet, midőn Veszprémben a' Várbeli templomokat meg tekintettem, gyorsan Bodaékra³ siettünk kegyelmes Aszszonyunkat tisztelni; Négy orakor már kezeit tsókoltuk. Két óráig nála mulatván, midőn nagy durántzi baratzkkal megvendéglett volna, Fehérvárba indúltunk. Itten háltunk az éjjel: más nap pedig korán reggel Válba utazván el ertük nagyhamar Nyugodalmunk helét.

Már készültem megírni szerentsés meg érkezésemet, mikor hevenyében a' sárga baratzk evésből, melyet Aszófőn mint egy kényszerítésből ettem, le betegdven az ágyot lakni tartoztam. E' naptól fogva tudniillik folyvást egy szörnyen el gyöngítő Német has boszontott, mely minden erőmtől meg fosztani látszott. E' től tsak Julius 28. *dikán* menekedhettem meg, 's föl épülvén lassanként a' múlt Vasárnapon már a' Pátkai víg butsún megjelentem, és Plébanus Bátyámnál valamennyi itthon levő atyámfiai körökben vigadva mulattam.

Hazajöttömkor vettem Tétről Horvát Andor barátomnak egy nevezetes levelét⁴. E' ben írja, hogy Kisfaludy engemet Tétre vár bizonyos tanátskozásra, 's boldoggá tennie akar. E' bizonyosan Replicám következése. De nem hagyom semmiképpen megsaladni magamat.

Nem sokára ismét veszed leveletem. Addigis élj boldogúl, 's küld ki minő hamarabb rövid időre, mivel Rigorosumra készülök. Kövy, és Görts Uraknak munkáikat. Tsokollak ezerszer Trézszivel, kinek ezeket mind tudtára adhatod. — Elj boldogúl!! —

145 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1808. augusztus 3.

Közli, hogy augusztus utolsó hetében Bécsbe vagy Erdély felé utazik urával. Reméli, hogy Pozsonyban az országgyűlés idején találkozhatnak.

Horvát István
kedves barátjának
Ferenczy János boldogságot!

Az elmúlt hónapnak utolsó napján adatott kezembe Almásy Ignátz ő Ex-tzellenciájának Bétsből hozzám iratott levele, mellyben jelenti, hogy ő e hónapnak 18dikén Pesten léend, és itten két napokig mulatand, egyszersmint parantsolja, hogy ez üdeig az Urfim oskolai dolgait elvégezze, Tehát édes Pistám 21dikén vagy Béts vagy Erdély ország felé indulok. Meg látlak é – ölelek é eddig, vagy mint tavál soraim által bútsuzok. Melly igen óhajtnám személyes itt létedet! – én reménylem, hogy September elején Posonyba fogok lenni, talán itt fogjuk együtt visga alá venni a Magyar viszontagságokat, itt fogjuk meg mérni a magyar szabadságban habozó kis lelkeknek erejüket. látni fogunk sokakat inok szakattokig az őszi szabadság ellen törekedni – talán olyanokat is fogunk szemlélni, kik azt fen tartaniok kötelességöknek tartván bátor homlokkal minden veszély ellen ki kelnek, és nagy lelkeknek erejét a közrosgadás alatt is fujni fogják! – Melly igen fognak ezek gyönyörkedtetni bennünket? – hát azon mesterséges utaknak ki nyomozása, mellyek által majd igen sokan a nagy Hazafiuságnak kötösében vonván gonosz orrát, a Haza ellen fog turni, és ennek düledékei alól nem tudom mi ohajtott kintseket kíván gyűjteni – ! Bizonyyára illyeseket fogunk látni – – – Légy tehát rajta, hogy annak üdejében Posonyba légy. – –

Mi ujság legyen Válba nem kérde, mert látom, hogy leveleimre nem igen méltózol felelni. – Én ugyan sok ujságot tudok, de nem irok – mert a Váli völgyben minden tele, s rakva van ujsággal – Ma hónap azt mondjuk Válról, amit a Romaiak Afrikáról – *semper aliquid novi ex Africa*¹, ha tehát ön magad Pestre nem rándulhatsz, írj vigasztaló ujságot kies Völgyetekről, én engem, ki egy zajos városba a másikba hurtzoltatom úgy szeress, mint én Tégedet kedvellek, és tsókollak. Éljen boldogul! –

146 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1808. augusztus 4.

Felháborodva számol be arról, hogy Horvát levelét felbontva találta az egyik szolgáló kezében. Horvát balatoni élményeinek örül. Helyesli Horvát magatartását az anti-Révaiánusokkal szemben.

Horvát Istvánnak
boldogságot!

Nem tudom, melly szerentsétlenségemre mennék ma ki vatsora után, kilent-zedfél óra vala, midőn haza térvén az előjnbe jövő inasunktól hallottam, hogy Válból levelem volna Urfim kezébe, ki még az asztalnál üle. Siettem örörm, és vigság között a levél elvevésre, és ime örörmön komor méreggő vállá! – Leveled fel szagasztva hozatott hozzám, ezt bizonyította Kovátsné, leánya, és még nálunk vatsorázó némelly Camerális Tiszt. Hozzám való írásod egyiknek, Trézsi-hez való másiknak kezébe tartatott. Lármat ütöttem a váratlan esetre, allig tsendeséthették le méltatlan tettökből gerjedett hevemet. Trézsidnek levele

ugyan fel nem bontatott, és ez okból némelly Testvéredhez lennie vallottam, de az ennyimet már fen szóval szilabizálta a' Svab kisaszszonyunk! Majd a szemeit ástom ki mérgembe – még most is reszgedek! – kitől küldéd e' leveleidet? ezek é, vagy más szakasztá fel? Nem magátúl, hanem nagy erőszakkal szaggatták fel – bizonyítja ezt a' levél, a' melynek betségje épen van; tsak a' papiros tépetett el a' petsét alúl. – Ezen otsmánságot ki kell nyomozni, és a rut bűnöst ösmérni, utálni, torlani annak alkalmatosságával. – Melly váratlan eset ne hogy többé történe, ha Begyesedhez irsz, ne ird fel *nevét*, hanem bizonyos, és általunk meg határozottatott jelt – vagy titkos írást tégy reája. Addig is, még látlak, gondolj ki tetszésed szerint valami okost! –

Viszsza téréseden örvendek: de leg inkább azon, hogy a' Hazánk kies részeit olly elevenen festetted le előttem. Köszönöm ezen nemes tettetted; már most nem kíványok Tihamba menni, mintha ott volnék, valahányszor bölts soraidat olvasom. Ezekben leg alább a' szép természet munkait látom, ha Tihamba volnék, a' fanatizmus jegyei el keserítenék izlésemet. – Nem irtóztalé a' Mártonyi agyas látásán!¹ Ó ha tagadod is – el hiszem, borzadozott a' szabadságot kedvellő lelked, midőn a' gábaság plántáloinak ez rettentő fejét láttad. – Okosan tetted, hogy Halhatatlan Mesterünk irigyét nemigen meg veted még ott is, a'hol nem gondolja. Ha Révai nem tetszett a' gonosznak – tessék a' mostani Pesti fura Tanító². Hogy a' Stix *mélly álma* borította volna el mint Mecénássát, mint cliensét! – Én reá nem vehettem magamat, hogy az exámennyére el mentem volna; de a' jelenlévőktől hallottam ostobaságait – nem volt – a' sült bolondnak nem tartaná a' királyi renden – rendkívül való Letzkézőt! –

Sem Görtsött, sem Kövit ki nem küldhetem. Hát én mit olvasok a' vacátzióba, Uram mellett leszek, gyakorta bé kell ezen könyvekbe tekintenem. Nem kívány tőlem lehetetlenségeket édes Pistám! – Vesszsz gazdag urfid Kövit, tsak tedd szükségessé előtte. –

147 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1808. augusztus 7.

Nem tud Ferenczynek újabb híreket írni a politikai változásokról vagy kilátásokról. Augusztus végén el fogja hagyni a váli kastélyt, mivel Örményi Imre Pozsonyba megy jogot tanulni.

Pestbe

Válból
Aug. 7d 1808.

Ferentzi Jánosának
Horvát István tsókait!

Nem kevesebb bosszúsággal értem ma vettem leveledből levelem föl szakasztását, mint Te azt meg láttad. Én ugyan bé pötsételtetve botsátottam ki kezeim alúl. Ki volt légyen a' szemtelen föl törő en nem gondolhatom: mert Baranyairól, kinek frisebb kézhez szolgáltatásáért különös levelet írtam, illy rút tselekedetet föl nem tehetek. Minden esetre jó volna tőle meg tudnod, vallyon záratot-tan adta é által Medusáitoknak. Elöttem, bár mit mondjanak e' vérszopó Nadályok, ők a gyanúsak, mert, ha bennök tsak egy parányi betségje találkoznék, a pötsétetlen levélbe nem is tekéntettek volna. – De már meg történt, s nem szükséges többé jövődre uj vigyázattal lenni, mert ha Váli volt a' gonosztévő, e' többé ugy sem fog meg történnie. –

Heába kívánsz tőlem Ujságokat hallani. Az ország Birája nem tud a'nyit a' mostani változásokról, mint Te gyanítod. A' mit Pestről vagy más kis helyről irnak hozzá, tsak azt tudja: e' pedig nem mindenkor hiteles. Fő kútfeje a' Budai Ujság¹: innend szokta előttem Politikai véleményeit meríteni, 's a' Spanyol országi Nagy Revolutionak² olyan hitelt nyujt, a' millyennel az Apostoli Hitvallásnak meg hódol. Ha Minister volna, bizonyosan e' rovásra ajánlotta volna a' háborút: de mitfog mondani, ha olvasandja, hogy József Madritba utazott?³ — Sokszor mondtam neki, mi bajos légyen ilyen híreknek hitelt adni Napoleonra nézve, ki ellen⁴ az Ulmai szerentsétlen tsata⁵ előtt is véres zendülést költöttek a' vitézeink és ministereink gyöngeségökkel vissza élő emberek. — A' jövő Ország gyűlésétől retteg szokása szerint. Tsak azt tudom belőle: hogy a' Palatinus sürgette volt, hogy a' megye Rendeit Insurrectiót kérésre buzdítsa. E' nagy nehezen végbe vitetett.

Nekem e' folyó ha 28dikán Váli lakásom végére ér, mert Imre Posonyba fog az Atyjával utazni, 's a' Magyar Törvényt más szájából fogja tanulnia. A' Váli Völgyből talán Pátkára rándúlok, 's ott leszek, míg a' Diaeta vége után Censurát adhatok. — Mindazonáltal, ha Utazásodból írsz, leveledet tsak Válba utasítsd, mert innend minden héten a' Pátkai helért járó alkalmatosság el hozhatja. — Vége szakadott a' Nevelésnek, majd elválik, leszen e' a' hat évi szolgálatnak valami jutalma.

Írj még elmeneteled előtt, 's tudósíts el utazásodról, hogy tudjam merre repüljenek sohajtásaim, mellyekkel barátságodat időlni fogom. Ha Eggenbergertől elkérven ki küldenéd minő hamarább a' mult ország gyűlésének Jegyző könyvéből hátra lévő árkusokat, nagyon meg köszönném. Magából a' Diáriumból a' PPPPPP. (P 5.) árkus, azaz 520. lap legutolsó nálom; az Acták a' 374. lapig terjednek. — Félek hogy Landerer híradása szerint a' hátra lévő részt többé, ha kivált hevenyében Pestre be nem mehetnék, megnem nyerhetném. Ezt tehát meg szívedre is kötöm. — Holnap talán ismét irok hozzád: most engedjél be adosságom le töröltetésével, 's élj boldogúl. Ha Kazintzy Pesten van, köszöntsd nevemben, 's ötlet meg látogasd. —

148 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1808. augusztus 8.

Azt tanácsolja Ferenczynek, hogy ne váljon még meg az Almásy háztól. Tegye előbb le az ügyvédi vizsgát. Horvátnak el kell hagynia az Örményi házat, amelynek ura több lehetőséget ajánlott neki jövőjét illetőleg. Kikéri Ferenczy véleményét.

Pestbe

Válból
Aug. 8.dik 1808.

Ferentzi Jánosának
Horvát István tsókait!

Tanátsot kérsz tőlem, mi módon menekedhetnél meg jószerével a' Hárpiák közül? Megvallom, bár egyébaránt, mint írad, nagy praktikus ifiú vagyokis, alig tudok tsiklandós állapotodról valamit javasolni. A' fenekedő, és számtalan jótéteményeidről könnyen meg feledkező gyűlevész emberektől megválni, úgy hogy téged tartsanak a' bomlás okának, igen veszedelmes dolog. Hagyjad Te e' kellemetlen esetet valamelly véletlen, 's egészen váratlan történetre: különben az ellened agyarkodó gonosznak következéseit nem győződ majdan szenvedned. Leg jobb volna, tsekély ítéletem szerint, ha addig, míg a' Censurát elvégez-

heted – ezt pedig semmi módon elne hagy – túrnél a' tsendes békesség kedvéért. Mihelezt e' től meg menekedvén szabados korban léssesz, keveset vagy semmit sem árthatnak neked a' hálaadatlanság folyánkös nyilai, ha mindjárt epével kenetettek leendenek is. – Várákossal, ha eddig szenvedtél: eljő majd azon boldogabb órá, melly meghozza függetlenségedet. – Mindazonáltal műveld azt, a' mit ön magad hasznosabbnak gyanítasz: én a' mint mondtam, semmi egyebet sem tanátsolhatok. –

nagyobb zürzavarba keveredettebb állapotom. Több éjek folytak el álomtanul: mindig a' jövendő nyughatatlanítja tsendességemet. Nem véltem illy szaporán a' Váli völgytől megváltomat: de az ország gyűlése ezt is lehetővé tette. Midőn az ország Birája szandékát előmbé adta, így beszélt volt hozzám: „Most édes Horvátom! határozza végképen meg jövendő állapotáról való gondolkodását. Ha Prokátor akar lenni, Váli Fiscálisom lehet 200. f füzetéssel s e' mellett Első Alispány fiam¹ egyéb helekre is fogja ajánlania; Ha a' tudományos dolgokban akar szolgálni, magam mellé veszem a' Pesti fő iskola titoknokának, s ha Rakovszky Titoknokom föllebb juthat, a' törvényes dolgokban is Titoknokom lehet. E' hivatalból a' hasznosabbra mindenkor el mehet.” – E szíves kifejezésével Uraságomnak én ugyan meg elégszem: de még sem könnyű választanom. Fehérvárba is hivatam nagy esenkedéssel egy igen gazdag Zlinszky Ignácz nevű Urhoz törvényt tanítani egy esztendőre nagy füzetés mellett. – Mitévő legyek? Mellyiket válaszszam e' három út közül? A' Fiscálisság jó volna de, mivel még Censurát nem adtam, addig az özvegy édes anyám terhére köllene lennem, a' mit tenni nem akarok, s ezenkívül sem ötsémet nem oktathatnám, sem társaságotokba nem részesülhetnék elhalván keblemben lassanként minden gyűjtöttem tudományom, mellyel idővel Nemzetemnek – s kiváltképen a' Magyar nyelvnek – talán nem keveset használhatnék. Másképen is a' Tsör peres életet én tsak kénytelenségből tudnám szeretni. – Nem volna rossz hel peremre, ötsémre, tudományomra, Reátok nézve a' Pesti Titoknokság: de ezt előbb még nagy projectálásokra kellene Uraságomnak a' Heltartó Tanátstól, Cancelláriától, s talán magától a' Fejedelemtől ki nyerni, mert a' Ratio Educationis Secretarius Praesidialis, vagy Actuariusról nem emlekezik. Sőt ez a' hivatal tsak addig tartana, míg Ürményi lenne praeses, s tanátsosabb volna e' vallyon néhány esztendőket illyenekben a' bizontalanság főjében vesztegetnem? S míg e' hivatalba léphetném, nem köllene e' anyám terhére lennem? – A' harmadik hel tsak esztendeig tartana, s ezenkívül a' Lóról Szamárra menvén örökös tanítóvá tenne, és el szakasztana az Ürményi háztól, mellytől perem miatt aligha tanátsos volna tova vetemednem. Ellenben nem volna e' jó egy gazdag magános ember asztalánál biztosan ülni, ha valamelly szerentsétlen haború – mellyet nehezen kerülhetünk el a' Strasbourg körül járó országosztó² miatt – borúlna Nemzetünk egére? Most igen változó időket élünk, mellyekről nem lehet a' választáskor egészen meg feledkeznünk. A' két utóbbik esetben könnyen le rázhatnám a' Censura nyügét is.

Ujra kérdezlek, mit volna jobb választanom? Írd meg bőven gondolataidat, s tanátskozzál ügyöm eránt Fő Tiszteletű Szüts István Urral is; kinek emberiséggel és Hazafiusággal teljes szíve állapotom változtatásán már a' minap éréken részt veve. Magamban bizni illy fontos esetben nem merek, s tsak azt ohajtanám tennem, a' mi Hazámnak leg nagyobb hasznára lehetne. Most köll a' szerentse, vagy szerentsétlenség utára ki térnem: tanátsadásoddal mutasd meg ujra hogy igazi barátom vagy. A' gondolkodás, és nyughatatlanság naponként ostro-

mol: Jóakaróimnak utmutatások menthet tsakki a' bajvivás alúl. Nem ártana Tek. Tudos Miller Urral is szólanod, ki nekem több izben egy Negyedik hivalt³ ígért volt. E' volna hajlandóságommal leginkább meg egyező: de ez egyszer 's mind a' tőlem leg meszszebb fekvő, és leg bizonytalanabb is. — Él j boldogúl, s írj gyakorta elutazásod előtt: én, ha alkalmatosság akad, minduntalan irandok. —

149 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1808. augusztus 9.

Horvát levelét egy Baranyai nevű ember bontotta fel, aki azt Válból Pestre hozta.

Válba

Pestről
9dik. Augus. 808.

Horvát Istvánnak
boldogságot!

Montesquieu-nek első darabját¹ Odry Úr, kihez tartozik, vissza kéri; mivel ő esztendőre Győrre fog menni oskoláinak folytatásaira. Küld tehát mennél előbb vissza, hogy az emberséges költsönözőnek eleget tehessek. — Tsak ugyan meg tudnám — ki törte fel leveledet. Baranyai Úr vala az a' telhetetlen kívánságú, a' ki a' holvilágnak feszegette szemeit az olvasáson; hogy dült volna ki látokája az Zabolátlan Urnak. — Kegyelmes Uraddal, olly jó alkalmatosságon miért nem jöttél bé? — Be kívánlak látnom, ölelnem, tsókolnom! — Meg kaptad é két rendbéli leveleimet? miért nem felelsz reájok, én gyötrődön naponként inkább makats halgatásodon. — Begyessed örülten örül szerentsés utazásodon, tapasztalásaidon, valamint Szüts Professor Ur, én, úgy Ön is a' kegyes ohajt látnia. Ennyi esdeklésekre repülhetnél. Szaggasd tehát mennél előbb a' tartóztató bilintseket le. Siess téged ohajtó kebleinkbe, mellyeket edes emlékezetet gyönyörködtet egyedül, él j boldogúl, és szeress. —

150 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1808. augusztus 9.

Elfoglaltsága miatt semmiképpen sem mehet Pestre Ferenczy elutazása előtt. Reméli, hogy nem kell majd vidéken maradnia váli tanítóskodásának megszűnése után.

Pestbe.

Válból
Aug. 9dik 1808.

Ferentzi Jánosának
a' hánykodó Váli lakos tsókait!

Nints kedvem le írni ama' fontos Recenziót, mellyet Pápai Sámuel könyvéről készítettem¹ sorsom bizontalansága miatt: de időm sints irkálni, mert a' Comerciális, és Finantiális tudományt nyakra, főre köll magyarázgatnom, hogy Augustus 23.dikára el végezhezzük. Így tehát ismét nem láthatlak, 's vallyon mikor jő el az idő pont, mellyben ismét meg láthatlak vissza jövedeled után? Ha Pátkai lakos maradok, ritkábban ömledezhetnek egymásba szíveink, sem egymásnak olly gyakorta, mint e'kédig tettük, nem irdogálhatunk. E'től már előre irtózom, 's tsak az éleszt néha, hogy Pátkai lakos soká nem lehetek. Vagy

ide, vagy amoda csak elfordúl dolgom. – Érzed e' bennem a' nyughatatlanságot, mellyhöz hasonlóval soha ne bolygassa tsendességedet. Éljen tehát folyvást meg elégedve, és engemet szeretten szeress. –

151 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1808. augusztus 11.

Sajnálkozik Horvát sorsának változásán. Figyelmezteti, hogy megfontoltabb legyen nyilatkozataiban, mérsékletre inti.

Válba

Pestről
11dik Augus 808.

Horvát István
kedves Barátjának
Ferenczy János vigasztalást!

El rettentem, 's bámultam azon váratlan soraidon, mellyekkel ez hónapnak 28dikáig terjedő Váli lakásodat jelentetted. Azon tudományból tehát, melly eddig való fárodásaidat bé koronázta volna, Imre Urfid nem fog leztkéket venni? – Hogy történhetett ez, meg nem foghatom. Vagynak ugyan okok, mellyek arra visznek, hogy ezen esetet Uradnak természetéből következtessem¹; de vagynak olyanok is, mellyek általán Néked tulajdonítják. Mellyik oldala okoskodásomnak igaz, Te ítélted meg. Az első nem vala soha is előttem váratlan; mert olly Urnak áldozád fel magadat, ki leg kisebb haszonért minden tehetségedet fel tudja tserélni! Posonyba Heinriktől a' Magyar Törvényt hallani egykét aranyért meg lehet; bátor az hat szetendőbéli Munkádot meg jutalmazni más képen lehetett volna. – A' második okokba bé nem ereszkedem; tsak arra gyanítottok; talán Neked is, mint nékem gyakorta az Hevesség égette meg szádat! – Többnyire a' meg esett dolog után ennek okos meg jobbitásán kell gondolkodnunk. Arra kell ügyelni, mit itél a' Világ róllad, ki olly váratlanul térsz ki az ország Birája házából? – Minden jutalom, minden boldogító állapot nélkül, a' kor amidőn még oktatni, lehetne! Pátkára mész? – ez nekem nem tetszik; mert olly ifju Embernek, mint Te vagy, az üres és homályos magányt kerülnie kell; ha boldogságát akarja előmozdítani. Én azt gondolom, így álhatnánk el lent a' tsalfa, és a' nyomorúságban gunyuló világnak, ha Te Ürményi Jánoshoz jönnél; e'kor ki ki meg szünnék el távozásod' okait visga alá hozni, elhitnék, hogy a' környűállasaid így, és nem másképpen kívánták. Tudjad Barátom! hogy sokan ezen váratlan esetedben horgyogni, fujni fognak ellened; Üzübe vett a' szerentsétlenség. Taval minden reményen kívül a' Tanító széket ki tsavarta kezdeből, az idén a' fényes, és ez okból néked meg hodulást ok szerző poltzból le üze! – E'kor, az az, midőn az Emberi viszontagságok nyomnak bennünket, hogy Örökre elne nyomatassunk, és porrá ne legyünk, szemeseknek, vigyázóknak, 's nagy lelkűeknek kell lennünk. A' szemesség arra birjon, hogy a' környűállásokhoz szabó szádat; ne ereszkedj mindennel, és mindenkor, a' téged gyanúba huszható beszédekbe. Szavad barátja legyen annak, a' mit lelked utál. Így lész boldog. Mi haszna a' heveskedő Patriotismusnak! üdöztetel, nyomorkadtatól. –

A' vigyázás azt kívánja tőled, hogy mohón ez után minden fényen ne kapj, és kinek áldozd fel szolgálatodat, élessen meg visgáld! – Ne szolgálj Tótnak az E-nak többé! – Na szívű légy, és lehetsz ha akarsz; de okosan mérsékeld

magadat, ne hogy Neteséges gög's büszkeség üssön ki belőled; mert ez meg nem szabadít az üldöző nyomortól, ha nem benne tartóztat – De hová ragadtatom! – majd el felelkezem, kihez irok, tudniillik azhoz, ki minden jónak elvégezésére elég észel bír; annak a' ki intéseimnek hunyorítani talán fog; a' mi ne történék, kérlek, és tsókollak légy eszeden!!! –

Szüts Professor Úr igen szeretné mostani állapotodról véled tanátskozni, ag-gódik rajtad! – Irj neki, ha bé nem jöhetsz. Ird meg nekem is állapotodat, és vállásodnak okait környűállásosan!

152 Ferenczy János Horvát Istvánnak

Pest, 1808. augusztus 14.

A Horvát által felvázolt álláslehetőségek közül leginkább a tudományos titkári tisztet ajánlja. Horvát ügyéről beszélt Szüts professzorral.

Válba

Pestről

14dik. Augus. 808.

Horvát Istvánjának

Ferenczy János boldogságot!

Örömmre derült róllad való aggódásom utóbbi két leveledre, mellyekből Kegy. Uradnak róllad való szándékát értettem. A' három elődbe terjesztett, utakból mellyikét válaszsza, azt kérde? – Erre én azt felelem, mellyike az, a' melly leg bizonyosabban, leg bátrabbam olyan boldog élet módjára vezetne, mellybe a' Hazának egyenesen szolgálhatnál? – Ez volna vagy az egyik, vagy a' másik Titoknokság. De erre sem Uradnak kora, sem más környűállások, mellyeket böltsen ön magad is észre vettél, nem nógadhatnak. Leg alább a' Törvényes Titoknokság előttem egy tsábitó Labirinth, mellyben az ifju ember bé tsusván gyakorta őszbe tsavarodott hajakkal sem vergődhetik abból ki. A' Tudományos Titoknokság tetszenék, ha *Bizonyos*, ha bötsületes életre való *értékkel* bíró volna; de ezekről semmit sem tudunk. Meg marad tehát a' Váli sovány ugyan; de bizonyos Fiskálisság, mellyhez ha a' számított ígéretek szerint többek is járandanak, e' bórongs üdőkben szép menedék helyet nyujtand. Többnyire, még len Censurát adsz, sürgetni kellene a' Tudományos Titoknokságra Kegy. Uradat, mellyet, ha ő Felségétől meg adatnék, látván a' környűállásokat, fel tserélne lehetne. – Szüts Professor Úrnak jelentettem; de ő Ön magaddal akar szólni, iparkodj bójönni, a' mit ha akarsz meg tehetsz, tsak erőssen akard, mert *velle et fortiter velle facit agere*. Szüts nagyon bélátó észszel bíró Ember, mindeneket ki nyomozó elméjével könnyebben tanátskozhatik véled javadra, mint én, ki vagy a' jelenvaló bizonyos tsalokat, vagy a' jövendőségbe kerestendő jó rettegett, mint akár melly ifju Embert, ki tsak a' készen valót tartja leg jobbnak, leg alkalmatossabbnak!

153 Ferenczy János Horvát Istvánnak

Sarkad, 1808. szeptember 4.

Beszámol urának sarkadi birtokán eltöltött napjairól.

Horvát István
kedves barátjának
Ferenczy János boldogságot!

A' két heti bajos utazás után már ugyan csak nyugalom helyünkre érkezünk. Ez üdőben uralkodó hévség mennyire kinzott bennünket abból ki tetszik, hogy az a' magyar pusztá térségeken, melyeken keresztül mennénk, kétszerezsen üzi erejét. El lankadva, tsüggendezve allig fujánk izzadásunkban. Tsak a' panaszhang rövidítette unalmunkat. De már most vesszük szenvedésünknek gyümölsét. Sarkadon vagyunk, az az a' Magyar Eden földén, a' melyet ön magok az ide való bajsos ag Magyarok Paraditsomnak neveznek; és méltán; mert a' midőn más helyeken a' mostoha termés miatt éjszeggel küzdik az emberiség, itten a' fekete és fejeér Kőrös folyoknak közepén a' természet ajándékiban bujálkodik. Sarkadnak fekvése ugyan az említettem folyók között esik, nagysága 40. ezer jugerumot foglal magában! a' folyók több szigeteket formálnak, melyeket a' bórongs Magyar üdőkben a' lakosok fával, s földdel meg erősítvén, mint váraikban védelmezték magokat. Illyen földvárakat 10. számláltam meg, ezeket utóbb egy nagyobb térségbe vonván magokat gyümölsős; de leg inkább szilva fákkal ültettek bé. Illy hasznos itten a' Magyar cultura! Az idén 200 akó szilva pálinkát főznek Uraságunk számára; széna annyi van – hogy tsak az Uraságnak közel 6. ezer marhája telet rajta. Ezen kívül az közel lévő dús gazdag Csabai Tót Magyarok számos marháikat Sarkadi eleségen telettetik. Búzáat bőven termett fekete földe, a' hol a' szomszéd helységben nem is arattak. Zabja egész Liptó, Árva, Trencsény etc. Vármegyékben Lakóseit ki tartaná. Kukoritsája 8. ezer sertést el telet, itten, a' hol párja a' sovány sertésnek 95. forint. – Egy szóval eden földé ez. – De vallyon miért magasztalom olly annyira e földet – kérdeni fogod? – Az Intéréssé tsiklándoztat, meg vallom. 3dik. Septemberben dél után midőn Urammal, a' tisztartóval, Urfimmal egy kotsiban Sarkadhoz tartozó fenyeresi pusztába a' Gula meg vizsgálásra mentünk volna, egyszer a' beszéd között e' Szovakra fagada Almásy Ignátz ő Extzellentziája: „Már Sarkadra fiscálisnak Ferentsit teszem, a' miről is asszekurállom. – Erre én tsak azt feleltem: iparkodom magamot ez Atyai kegyelemre érdemessé tenni. Erre Almásy, én is rajta leszek, hogy gyermekem mellett tett fáradságait meg jutalmazzam – Ime tehát hallom a' ketsegtető hangokat – vallyon boldogítani fognak e' valójában, nem tudom. Remény táplál minket ifjakat – igen igen ne bizzunk benne, legyünk semissek – –

De már kérem, hogy vagy – ird meg mennél előbb Sarkadra, idézvén leveledet. Ime tedd fel: – per Orosháza. – Gyúla – Sarkad.

Meg kapom 7. nap alatt. Többnyire erezszer erezszer tsókolván, jó egészséget kívánok, és maradok holtomiglan Szerető barátod.

Tisztelem Potyondi Tisz. Urat.

154 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1808. október 20.

Lelkesedve szól Bécs nevezetességeiről, a császári könyvtárban, a fegyvertárban, a képtárban és az udvari színházban tett látogatásáról.

Horvát István
Kedves Barátjának
Ferenczy János boldogságot!

Hatodik napja már, hogy Austriának anya Várossában mulatok. E'dik tsak képzeltem, minő légyen egy Fejedelmi lakó hely, most tapasztalom, hogy a valóság minden gondolatot felül hallad. A' Roppant, s egekig ható házak, az egyenes lineába vett utszák, az róna színre vont járó s sétálló helyek első látásra elfoglalják az Embert. Mít szóljak a' Ritkaságoknak Ritkaságokról? – 15dikben a Császári Könyves Tárt níztem meg, elrettentem a' Musáknak szent lákóktól! – 200,000 ezer darab munka melly helyet foglal el, képzelheted. Oh, öröm köny között vettem kezembe a' Nagy Magyarinak Mátyásnak kintseiből való könyveket! Valóban meg érdemli a' Magyar, hogy ezen kintsek nem forognak kezében, mert a' nagy lelkű Uralkodójától el tért! – Mire mehetett volna – ha annak nyomdokait követte volna! – láttam Bela Jegyzőének kéziratát² is – bár ujra ki adnátok ti nagy ók levelesek! – az őrzőtől értettem, hogy Sándor több régi Magyar Kéziratokat iratott le. 15dikben a' Fegyver házokat³ szemléltük meg. Külömbféle ezekben az öldöklő szerszám – képzelete már rettent. – 16dik a' vadas kertben az ugy nevezett *Kies* kutnál valánk, szépen mutatja az emberi iparkodásnak gyümöltseit. – 17. A' képes tárt⁴ láttuk, tsodáltuk. *Oskolák* szerint vannak el osztva a' rajzolatok. Az *Niederlandi* oskolában *Rubens* munkái azonnal ki ütnek. Felesége képe olly szép, hogy meg tsókolnád⁵. *Raphaeltől* láttam az isteni Felségben fel támadó *Kristust*, ezen nagy rajzoló szépen ki nyilatkoztatta az emberi indulatokat. Gyönyörűen leseti egy Apostól által, ha az koporsót őrző katonák nem alusznak e?⁶ – Hát tsak a' kor lehetne el hagynia, a' mikor ezek nyugoznak? *Titiántól* egy alak Madonnát soká tsodáltam. A' kis Jesus domborodott mellénél függ, mellette Sz János gyermek korban, és egy madárkát tart kezében, melly orrával Jesusnak⁷ kezét meg tsip-pé. El komorodott képet mutat erre az Isten Ember⁸ – *Gorradziónak* sok darabi ekésítik a' gyűjteményt⁹. Egy szóval nagy mestereknek Munkái halhatatlanságot szerzenek itten. – 18ban a' kintstárban¹⁰ voltam. tegnap a' Caputsinussok kriptájában az királyi koporsókat néztük meg¹¹. Ezen kívül minden a' Nenzeti vagy más Játék színben. Már ezekről mondhatom, hogy a' látást meg érdemlik. Minden ki telhető sorgalommal jádszanak a' személyek. Sireneknek éneklését hallottam a' minap, midőn úgy nevezett – *Waisenhaus* munka darab adatott elő¹². Mikor mennek a' mi gyermek jádzóink e' tökéletességre! – Valóban tsak küzdőknek teremtetünk, nem a' Termeszet követőinek! – Illy gyönyörű gyönyörűségek el ragadják az embert; de *engem* tsak első tekintőtökkel tsalának meg, arra pedig, hogy közöttök laknék, reá nem birhatnának. Tsak a' szem szabad it, nem a' sziv, nem a' Nyelv. Ditsérni szabad, sőt kötelességed, a' mi a' Fejedelmi határ körben van, másról szólani valami jót bün! – Nints annyi Frankus Galliában, a' mennyit le vertek a' kábaság hadában! – Ezek szerint Napóleon halálán van! – Kinn itt a' Magyarinak lenni, leg inkább annak, a' ki békeességben *füstölget* édes honnyában. A' roppant német szabadság meg azt sem engedi meg, hogy a' *lobákor*, mellyel olly nagy örömmel boszintják orrokat, kénynek szerint szihatnának! – Jó füstű dohányt drága pénzsel sem vehetsz! – Igaz, majd elfelejtem, a' mint kell Örvidenem, Bécsben *Stulfa*

Barátodtól hallám, hogy *Zlinszky* Urnál vagy^{1 3}. Kivánom, soká tartson a' Zsiros jövedelem. Ha meg elégszel sorsoddal, örvendek, ezt is ohajtom én mindenkor. De ezekről Pesten többet, mostan csak tsókolván kérlek vizontag szers, és kedvelj! —

155 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1809. május 9.

Napóleon győzelmei nagy nyugtalanságot keltettek Pesten. Megemlíti, hogy hazafias hangvételű proklamációkkal árasztják el a lakosságot.

Válba

Pestről 9.dik. Maj.
1809.

Horvát István
Barátjánok
Ferenczy János boldogságot!

Sok okaid vannak, tudom, az átolkodott halgatásra; néhányokat érdeklek. Ferenczy Petersől irjon előbb, azután én. Pest az ujságok kutfejük. — Én Secretair vagyok, ő — csak kapja ő először a' tollat. — Erre én csak azt felelem, irjon előbb Horvát, hogy tudjam, hol tartózkodik, hová intézzem alázatos soraimat. — Többnyire mire valók e' *históriák*, vagy *fabulák*! — Én is, Te is boszonkondunk egymásra, — majd meg engesztelődünk.

Begyessed az új szállásra szerentsésen által költözött, egy tsendes magányba vette magát. — Egészsége igen jó; ennek bizonyosságai artzai pirossága, és bájoló elevensége. Nints más baja, egyéb hogy Horvátát nem látja, öleli, és *tzuppanja*; addig tisztel, és — —

A' mindenekeket felforgató környűállások nekem is agságot szerzenek. Almásy Ignátné Bétsből itten vagyon, és itt fog lakni, már két napja, mindenféle *konyha* eszközöket vásárlók. Holnapra várjuk Urunkat. Úgy hallom Somogyi a' te házatokban fog lakni. Pesten 600. Bétsi vendégekre készítették szállások. — A' hadi környűállásokról annyit sem tudok, mint te. — mindenek tsendes. — Futuri exitum nocte premit Deus!¹ Hah! de sokat kellene édes, és barátságos jelenlétedben hű füleidbe sugnom — mostan a' tollam is retteg — majd, mint valaha, egymásba lelendjük vigasztalásunkat, és bátorságunkat. Siess Pestre, Pestből nem sokára *Béts* leszen! — a' külső formája arra készítettik — lelkétől mentse a' Magyarok Istenök. — Ha hideg a' véred, minden nap 2. font Procl[amatiót] küldhetek. El öntöttek bennünket a' Patriotismusra ingerlő szerekkel — nem egy pillantnak gyümöltse ez, — nevelni kell e' minden veszéleket megvató tölgyött — ápolgatni sok ideig — máskép gyenge lábom áll. — A' Széphalmi Tudós azt írja a napokban Bentzéhez. — „mi leszen a' Magyar leg szebb, és leg rutabb, — leg boldogabb, és leg boldogtalanabb Nemzetből”² — Ezen elmés, és gyökös mondásra, ha a' homályos, s rettentő jövődőségre ki tekintek — én ugyan nem felelhetek. — Többnyire halgassunk — még egymást ölelhetjük, amit is ohajtvá ohajtok. Légy egészségben, és Miska butszú dalában³ keresd ki a' valódi *poetica dictiót* — én nem látom azon Versszerzői lelket benne, mellyet ahitatosan imadtam az Orczyról⁴ valóban —

[C í m z é s :]
de Pesth.

a' Monsieur
Monsieur *Etienne d'Horvát* Docteur en Philosophie
et de belles Lettres, mon très chère ami.
a' *Váll.*

156 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Vál, 1809. május 12.

Aggódik a magyar nemzet jövője miatt. Bírálja honfitársai tehetetlenségét és nemtörődömségét. Ön-
álló, a Habsburgoktól független Magyarországot kíván, még azon az áron is, ha csak Napóleon segítségével
nyerhető el.

Pestbe

Válból
Május 12dik 809

Ferentzi Jánosának
Horvát István boldogságot!

Nem kevesé örültem, hogy most egyszer hibásan okoskodtál hallgatásomról. A' pusztai lakás, az alkalmatosságnak, sőt a' tollnak és téntának szüke írnom nem engedhetett előbb, mint sem e' kies völgybe vissza tértem. Elég nehezemre esett a' hallgatás: de ez mind megváltozott, mihelest hozzátok írtam, 's vettem leveleiteket. Most tsupán a' Pestre menetel nyugtatlanít. Alig várom, hogy kebe-
ledbe önthessem nyughatatlanságimat, melyek a' haza kétes állapata miatt éjjel 's nappal martzangolnak. Úgy látszik előttem, mintha engemet, kit mindenkor buzgó hazafiúság élesztett, némelly betegség neme szállott volna meg, melyeket Hazafiui paroxizmusnak nevezhetnél. Rettegek a' jövődőtől, sajnál-
kodva buslakodom a' vérben fetrengő és elhalt magyar vitézeken; nem akarom elnyomatásunkat megérni; de így sem kívánom főnlétünket, mint mostanában vántzorgunk. Tsak az esnék ínyem szerént, ha mi Magyarok innen magunk erő-
jéből józanabb, és állandó alkotmányra vergődhetnénk. — Ez illenék egy ditső Nemzethez. Úgy de mi épen illyesre vagyunk alkalmatlanok. A' tsalfa gonosz-
ság lassanként minket mindszivünktől, mind atyáinknak régi természetes vilá-
gos eszöktől megfosztott. Ollyanok vagyunk, mintha semmi Nemzeti billyegünk se volna. Félünk, remegünk, buslakodunk: de mind e' mellett semmi Nagyról sem merünk gondolkodni. Hová le aljasodtunk!! A' Nemzeteket hodító Nem-
zetnek maradványai ollyan karban vagynak, mint a' gögös Nagy Rómának rusnya oláh borzas fajai. Hartzolnunk köll e, vagy inkább békét vásárlani mos-
tani környűllállásainkban? meghatározni képes nem vagyok. Ha kardra kelünk, azonkívül hogy tsekély számunk igen megkevesedik, tudatlanok vagyunk, 's a' nagy tapasztalású Vezértől¹ meg aláztatni fogunk; henyélve nézünk a' kétes veszélyt se nem illik, se nem lehet a' mostani időkben. Oh ha valaha, most bi-
zonyára egy Nagylelkű Árpádra szükségünk volna, ki, el metzván a' Gordiusi tsomót meggyökeresíteni főnlétünket, és boldogságunkat. — De ezek tsak ahí-
tatos kívánságok. Útni fog talán nem sokára reánk az ora, melly a' kétségből bennünket kiragad. Vajha jóra fordúlna sorsunk! Akár ki legyen nem bánom megváltónk, tsak boldogulhassunk.

A' Politikus történetekről gondolkodni sem kívánok. Boszonkodom, hogy ismét a' sült ostobaság tette veszélybe a' hazát². Megegyezek én gondolataiddal mindenben, a' mit tsak írtál. Most ohajtáná Austria: hogy mind Zrinyiek, Hunyadiak, és Kinisiakká változnánk. De ez késői kívánság. Lassan erik az ilyen gyümölcs: Nem is terem Mesterséges Melegházokban, hanem ott, hol a' természet uta előjébe semmi gátok sem vettetnek. Nem jajgatok most tovább. Elj szerentsésen! Talán jövő kedden ölelni foglak. Addig is tsókolom ezerszer veled együtt a' piros barna begyest.

157 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Pest, 1809. június 10.

Örül, hogy Ferenczy geográfiai munkája napvilágot látott. A haza, a nyelv és a tudomány további ápolására buzdítja.

Ferentzi Jánosának
Horvát István tsókait, és örömét!

A' mai Nap egy életemnek leg szerentsésebb napai közül: minthogy ma tapasztalom kedves régi barátomat, benned, a' halhatatlanság jusában egészen részesülni. Elkészülvén, 's nap fényre jutván munkád, mellyben Világunk színét rajzold¹, nem fog neved örök feledékenségre omlani, hanem azon Nagy lelkekkel fog mind addig, míg az édesen zengő MagyarNyelven Nemzetünk a' Hazafiúságot áldani fogja, élten élni tiporván az évek emésztő hatalmaikon. Arpádnak késő fajzata a' szerentsésebb jövődöben nevedet fogja riadozni, és szorgalomra fog törekedni példádból. Meg tetted, a' mivel Hazádnak, az ész ki-műveltetésének, és a' Tudományoknak tartoztál. Boldog az ki lefizeti adóját. Te pedig a' nál boldogabb vagy, mennél ditsőségesebb tárgyat választottál pályafutásodnak. Őszve kapcsoltad a' Haza esméretét a' föld kerektségének esméretével; az egésztest kerested iparkodásod tzélául; a' Nemzeti Nyelvet tetted hasznos igyekezeted segedelmévé: ezek mind bizonyosságai azon böls renddel egybe báratkozott patriotismusnak, és Cosmopolitismusnak, melly tsak a' Nagy lelkekben lakhatik. Így tselekedjél ezután is, és ditsőítsd törekedésidben a' Tudományt, Hazát és Emberiséget!! Pesten Junius 10dikén 1809.

158 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Sarkad, 1809. szeptember 18.

Ura birtokán nagyon egyedül érzi magát; kéri Horvátot, hogy tudósítsa a politikai eseményekről.

Sarkadról

Pestre
18dik Sep. 1809.

Horvát István
édes Barátjának
Ferenczy János boldogságot!

Mennél tovább vagyok itten, annál inkább érzem, mit vesztettem tőled el távozásommal, nintsen itt, kinek titkaimat, gondolatimat felfedezhessem, nintsen, ki a' barátságnak édes örömeit vélem érezhettesse. A' nagy rengeteg puszták ütődven minden felül szemembe, erősen éreztetik vélem, hogy pusztán 's egyedül vagyok. Ehez járul, hogy mióta Pestről elszakattam, egy betűt nem

halottam a' mostani nagy környüállásásokrúl; az ide valóknak eszök, úgy lát-
szik, tsak magok körül kereng. Kérlek tehát, irgy valamit, mit tsinálnak veletek,
mi lesz a' Magyarokból. Többet a' sok dolgaím miatt, nem irhatok, tisztelem
Miskát, Palit, Szüts Professor Urat, Popovitsot, és a'kit tsak emértem. Tégedet
pedig ezerszer tsókollak. Bár Eggenberger Svartner Statistikáját¹ Gyulára szá-
momra elküldé, és Riegler Vármegeye Doctorához intézné.

159 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Kétegyháza, 1809. október 20.

Szeretne Horvát társaságában lenni, s reméli, hogy a telet már nem tölti ura birtokán.

Pestre

Kétegyházáról 20dik.
Octob. 1809.

A' Szegény buban, bánatban sinlődő
Ferenczy János

Horvát István barátjának boldogságot!

Soha észszel meg nem foghatom, mi oka légyen olly makats halgatásodnak,
ötödik hete hogy irtam, 's semmi választat nem kapok tőled. Egészen búban me-
rültem rollad, nem tudván, mi okra nézve kinzol halgatásoddal. En nagy haho-
tasággal fel ditsekedtem, hogy gyakor tudositásokat fogok Horvátomtúl kapni,
ime valamint az elmúlt esztendőkbén, úgy mostan iseldüll reményem. Nem így
bántom én véled, midőn Pestről elszakattodban Vállban sinlődtél. Nem gondol-
nék semmi politika dolgokról, ha nem írál, tsak egészségedről tudósitonál, 's
allapotodról. — Nem az alföldről minden kedvem elment, nem betsületes ember
való ide, meg mondom okát, ha láthatlak; adj a' Mindenható, mennél előbb e'
Szerentsém lehessen! — Kesz volnék örökké a' nyomorúlt oktatásból élni, tsak
véled lehetnék, mintsem itten a' bús magányban félelem között tünődni. A'
durva gögösség egyfelül, más felül az ennek otsmányúl tsapodárkodó hizelkedés
környeké, én mint a' kőszirt álmélkodva meredek azon ember nyomorúságán,
ki illy kenyérre jutt. — Minden igyekezetem arra vetettem, hogy vagy Pestre,
vagy ehez közell mehessek, elszáradna lelkem, ha a' telet itten kellene tölte-
nem. Goldolkodjál, édes Pistám minden módon, hogy együtt élhessünk, jobb
ízű léend nekünk egy száraz falat, mintsem a' pompás asztalokat tziírázó tálok.
De ezekről többet, amint mondám. — Reménylem a' jövő hónapnak közepete
felé meg ölelhetlek, addig is légy egészségben, s irj mennél hamarább. —

Mit mivelnek bárataink. Vitkovits Miska meg házassodott é már? hat a' Kis
deli Lélek¹ mint forog? — minnyájakokat Palit is ide értvén, Virágot, tisztelem
Kultsárral együtt. Trézsidet különösen tisztellem, és kérem tépjen meg halgatá-
sodért. — büntetésől minden nap tsak egy fél tsókot kapjál a' kegyestül. —

[C í m z é s :]

Spactabili, ac Perdocto Domino *Stephano Horvát* AA. LL. et Philosophiae Doc-
tori, nec non Excelsi Iudicatus Curiae Regiae Secretario, ac In. Universitatis
Pesthanae Actuario (T) Dno et amico mihi singulariter colendissimo. In dem
Ürményischen Hause.

Pesthini.

160 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Kétegyháza, 1809. október 31.

Hamarosan visszatér Pestre, majd onnan Bécsbe visz az útja. Kéri Horvátot, hogy a mellékelt levelet juttassa el testvérenek.

Kétegyházáról
31dik Oct. 1809.

Pestre

Horvát István
édes Barátjának
Ferenczy János boldogságot!

A' Jövő hónapnak 12kén, ha tsak a' Mindenható segéllend, ölelni foglak, ezen időpont leszen leg edesebb előttem; a' midőn tudniillik a' kellemetes barátságának édes gyümöltseit ismét szedni kezdem kedves társalkodásodban. Ha egészségesen talállandok, a' mit igen ohajtok, boldognak fogom magam tartani. Mostan nem irhatok, tsak azt az egygyet, késítsd magadat vigasztalásomra; az én sorsom igen terhebbé kezd lenni, talán Bétsbe kelletik mennem! Ettől rettegtem én mindég, fájdalom! igen közel jutottam hozzá, hogy lehetne elejét vennünk, gondolkodjál, és addig élj egészségben Lelkem Pistám. — Horányi életét örömmel olvastam¹, ex ungue Leonem, meg esmértem bölts, 's tiszta tolladat.

Az ide zárt Levelet ne sajnáld Testvéremhez kivinni, az illyeten *farádsággal* én is szolgállék néked. Ő az Ürményi ház által Menébe a' Nagy Piatzon lévő üvegesnél vagyon, az úgy nevezett Deraí hajdan Lézár-nak házában, melly 3. emeletre lévén, sok ideig épületlen hever, könnyen reá akadhatsz kísétálásodban.

Barátaimat tsókolom.

161 Horvát István Ferenczy Jánosnak
Pest, 1809. december 12.

Erzsébet nevű húga, aki anyjának gyámolítója volt, váratlanul elhunyt.

Kedves Ferentzim!

Ismét könnyekkel kényszerítetem főröszteni leveletem. Testvér Hugom Horvát Erzsébet December 10dikén delután két és három órakor élni végképen meg szűnt. Az Anyám Istápját, apolगतóját, és élete utolsó napainak örömeit benne el vesztette. Nagyon félek, sőt rettegek, hogy e' tsapast egy másik, melly még borzasztóbb, tudniillik az Anyám kihalása fogja követni. A' jó erkölts, és első gyermeki ártatlanság hív meg őrizete engemet hugom eránt tsak atyafiúi szeretetre, hanem tiszteletre is tudott vonzani, 's talán ő lett volna, kinek karjain életemet végezni, mint az édes atyám, kívántom volna. Szíves teljes bánattal: Végy részt Te is benne, és szeresd a' halálról emlélkedő barátodat.

Pesten Decemb 12-dikén 809.

Horvát István MP

162 Horvát István Ferenczy Jánosnak
[Vál, 1809. december közepe¹]

Néhány személyes jellegű dolog elintézésére kéri Ferenczyt.

Kedves Jantsim!

Megbatsáss, már három az óra éjfélt után, bizon szemeim miatt nem írhatok, hanem kérlek ezekre:

1./ Add mennél szaporábban lehet, postára Rhédey levelét. A' pénzen ne búsulj. Gondolom 24.x leszen érette. Videas a' Maleferiatus Ürményi Maxi levelet még elnemküldötte, 's így kenszeríttetem magam előbb elküldeni parantso-lata ellen.

2./ Trézsi levelét is add által; item Náraiét.

3./ Ihol. 12.fl. add ezeket kultsár Urnak, 's küldjön érettök ujságot 2. ex-emplárt az adnectált Titulusok alatt. De ne késsélj velök. várnak reája. —

4./ proxime majd ordinatim felelekvale. —

163 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1809. december 26.

Beszámol arról, hogy Bécset megviselte a francia hadsereg ott-tartózkodása. Hírekkel, újdonságokkal még nem szolgálhat.

Pestre

Bétsből
26dik 10bri 809.

Horvát István
édes Barátjának

Ferenczy János Boldogságot!

Az elmúlt szombaton estve 7. órakor végtére 5. napi bajos utunk Osztriának roppant fő Városába értünk. Allig lépem be szobámba, tüstént Horáth szavai ötlöttek eszembe: „Patriae quis exul, se quoque fugit;” akár merre fordulok, ide-
genekre akadok, nintsen ki az édes Barátságunk kellemét vélem közleni 's kö-
zölné! Itten a' kegyetlen had után sok rosszszak látszatnak még, számosak a'
betegek, sok a' szegény. A' Frantzia dűnek kegyetlenségeit² tegnap szemlél-
gettem a' Város falainak düledékein. Ilium eversum crederes!

A' Nákó tisztségéből nehezen leszen valami. Légrády ajánlatott Szlemenits
Ur által oda 6. nappal előbb, mint sem ide érkeztem. Többnyire Miskánknek
jószívűségét ebben is nagyra betsülöm. Ujságul még mostan semmit sem írha-
tok, még a' Bibliothécákban nem voltam! tsak ez gyönyörkötted téged, nem
pedig a' minden szempillantban változó Politika.

Emberségedben bizván Semsey ő Exjahoz ezen levelet ide rekesztem, ad által
kérek mennél előbb, igen le kötelezel. Talán jó volna az fiatskájához vinni, hogy
inassa által általküldené, így nem tellene a' néked olly bajos fáradságba! —

Miskánkat, Palit, és Süts Pr. Urat tisztetem. A' Trias éljen³, grammatikázzon,
versezzon, pristalduskodjék! — 'S Evvel ezerszer tsókolván maradok.

A' Lupa különösen tisztól, ő ma hagyta el bennünket. Pruck Városába ment
lakni.

164 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1810. január 1.

Beszámol Batsányi János feleségénél, Baumberg Gabriella osztrák költőnőnél tett látogatásairól. Fel-
kereste Márton Józsefet.

Horvát István
édes Barátának

Ferenczy János boldogságot!

Az új esztendőnek első napját is hozzád való soraimnak áldozom, vedd szokott barátsággal, és vélem együtt iparkodjál; hogy valamint az elmúlt esztendőt, úgy hamvainkik több számosokat mint eddig az édes barátságban, 's viszont szeretetben eltölthessünk.

Kultsár Ur, levele által, alkalmatosságot nujtott, vagy leg alább akart nyújtani Batsányinak esméretségére. Másnap az az 20a Decembris, amint ide érkezém, felkerestem szállását. Bébotsajtatván szobájába elhalom köny között elmerülve látok egy kartsú, 's makos termetű fekete ruhában lévő aszszonyságot. Ki légyek, 's mit keresek elmondom, erre elkomorodott abrazatát kellemetes baráti tekintere fordítván le ültett, 's a' levelet kezemből kivéven azt mondja. „Az ő Ura nagy földre utazásra ment, hadnám itten a' levelet, sőt magam is írnék néki, ő minden bizonyára Ura után küldendi, ennél nagyobb örömet nékie nem tehetnék . . . Kezdettem ezekből gyanítani valóságát a' Pesti hirnek, mellyel Bats.[ányi] Párisba lenni mondatott. Többnyire némelly *indiferens* dolgokra fordítván felesége szavait, szorgalommal elkerülni látszatott minden említést férjéről¹. Elakarván tőle mennem, ismét kéri, hogy ennem magam is írnék Urahoz, és másnap a' levelet elhozám. Meg ígértém, és másnap eljövén hozzá által adtam a' levelet. Már ekkor tellyes vig- 's vidámságban találtam az Aszszonyt, 's tsodáltam, hogy olly tárjokrul fartatott, a' mi az aszszonyoknál majd titok, majd – mint ő nála – nyilvántság. „volna é esméretségem a Bétsi szüzek között, ő nem kételkedik, hogy leszen, Bétsben ő az Urával igen hamar meg esmérkedett, és egész boldogsága – hogy Magyar a' férje” bámultam ezekre, és mindtsak elmellőzvé a' dolgot másokrul akartam szöllani. El ragadott beszéde, mellyet némelly kellemetes szelédséggel kött öszve a' sziveket jól esmérő Költőné, észre sem vettem, hogy regvel 8, órra felé menvén hozzá, egy órra lett délután, a' midőn meg szabadulhattam barátságos köréből. Haza térvén fontolni kezdettem azoknak boldogságát – kík egy elmés, nyájas 's ujjabb ujjabb örömöket szerző feleségre szertt tehetnek. Ah bizonynyára nagyobb az öröm érzés a' házasság által meg hódultt szívekben, mint az álhatatlan szeretet által öszve tsatolt Lelkekben! – Talán Kazintzi ez okból inkább magasztalá Himfinek második részét² mintsem az elsőtt?³ – – Batsányi tehát Párisba van, ez így történt. A' midőn a' Frantzia nép Bétsbe bé jött, azonnal olly embereket parantsolt magához rendeltetni, kik Magyarul jól irnak. A' Politzei Márton Urat⁴ rendelte Maret Frantzia Ministerhez. A' munka a' Proclamatiókban⁵ állatt; de Márton királyához vonzó szeretetétül nemesen ösztönöztetvén Maret előtt meg vallotta, hogy ő olly tüzzel a' dolgot anya nyelvén, ki nem tudja tenni, mint a' Frantziában áll. Erre elbotsajtatott, és Maret által egyenesen Batsányi hivatott a' munkára, kivel ő Kufsteinba meg esmérkedett, tudn[illik] rabságaikban. Batsányi, ki tüzes eszének ritkán parantsolt, nem tsak a Frantzia Proclamatiót meg magyarázta, hanem némelly Deák nyelven is *ad Hungaros Hungarus*⁶, kiadott. és mindenekben Hazaja ellen eszközül szölgált az ellenségnek. Meg lévén a' Bekekötés⁷, tartván a' büntetéstől elment Maret barátjával. feleségével elhitetvén, hogy nem sokára haza térend. Az nyájas aszszony a' szomorúság, és remény között éldegel, hol vidám, hol komor kedvű,

amint magányossága, vagy ennek nem sokára való elmulása ötlik eszébe. Meg szánnád, Te leg inkább, ki az aszszonyi szívek titkait igen jól tudott, ezen kellemetes 's elmés aszszonyságot. Mostan Munkainak ujra való ki adásában dolgozik, vagy pedig rajzol, a mihez is igen ért. Ha az én criticus környüállásim engednék, iparkodám több órákat nála eltölteni, és Horáttal énekelni merném; „non ego posthac alia calebo, femina”⁸ –

Mártonnál tegnap voltam, barátságosan fogadott, emberséges embernek látszik lenni. Pannóniájának már *6dik* füzeté jött ki⁹. A' Magyar Grammatikába kötött össze velem. Révairól minden tisztelettel szóllott, sőt Vig Lászlóról is, kinek *heveségét* az írásban egyedül kárhoztatja. A Plurálisokat onnand származtatja, hogy e' szó *sok* tétetik a' szavakhoz, a' mit az arabs nyelv szerént erősít – ám deez az te dolgoztok! sajnálom, hogy itten nem vagy, lenne a' grammaticálásra elég alkalmatosságot. Tőle értettem, hogy az itten lévő Magyarok egy bizonyos kávéházba szoktak hetenként össze jönni, ide tzaamog Sándor is, ki az ország uton (Landstrasse) lakik. Márton Sándort különös természetű, és Révaihoz hasonló embernek lenni tartja, ki vélekedéséhez ragazkodván senki sem enged. Én még Sándort nem láttam, Kultsár levelét Márton adta által neki. A' Német Magyar Dictionáriomnak második ki adása szorgalmatossan készül több árkusokat láttam már ki nyomtatva¹⁰.

Detsinek az Magyar Ujságnak ki adattatása meg tiltatott, mivel nyilvánágon a' bal részre hajló szívet mutatott írásában. Dolga méglen *decisive* meg nem határozottatott. Márton latszatik kapni a' dolgon, úgy gondolom Detsi vissza nyeri a' Privilegiumot¹¹. Jol volna Kultsárnak mostan a' Praenumeransokat sürgetni az okból, mivel az egész Monárchiában maga ir Magyarúl! –

A' Politikos világban nántsen itten is más ujság, mintsem, hogy Nápoleon elvált Josephinájátúl¹². Orosz házbal fog házasadni¹³. A' Tseh Cancellariátul már 4. Referendárius, 8. kisebb tisztek nyugodalomra tétettek. – Ah meg haltt Somogyi, Reménységem istápja! sajnálam –

Ő Felsége *8dikán* fog Buda felé indulni, a' Tsászárné egészsége meg jobbulni látszatik, mivel számára innend sok bál ruhák küldettek.

Rudnyánszky Lázár honorárius concipistaságra már három ifjakkal együtt, ugymint Márjassy, Pauli, és Pronaival, emeltetett.

Tisz. Barabás Urnak instantiája minő karban vagy onahajtvá onahajtom tudni, kérlek barátságunkra, tégy néhány lépéseket a' Budai bértzekre, és engem e' dolgról mennél előbb tudósíts. A' Fel. Magyar Cancellária holnap, az az 2a hujus fogja első ülését itten tartania. Jelentsd Kultsárnak, nem pedig ötödikén, mint Pesten gondolják. A' Rosz utak miatt méglen írásai meg nem érkeztek ugyan; de a' dolgoknak mivolta ülést kíván.

Nénémet tsókolom, légy jó szíved szerént vigasztalója, 's ápolgatója.

Trézsidet annyiszor tisztölöm, mint te az ó, és uj esztendőben meg tsókultad, 's tsókulni fogod.

Vitkovitsnak 's Palinak jó egészséget kívánok, ezerszer tsókolom őket. Mar-kost, Kultsár tisztelem.

Ide zárom Schaumburnak nyugtató levelét az általam Eggenbergtől küldett 2000. Rforintokrúl, az én saját írásomat vedd el a' fortélos Némettől, és erről is tudósíts, és engem tovább is barátságos szívedbe meg tartván viszontag szeress.

165 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1810. január 10.

Néhány politikai személyi változásról tesz említést. A bécsi magyar újságról még semmiféle új hírrel nem szolgálhat.

Pestre

Bétsből
10. Jan 1810.

Horvát István
barátjának

Ferenczy János boldogságot!

Többet biztam emberségedben, mint sem várhatok ezután. En már 3. Levelemet küldöm hozzád, de büszke szokásod szerint halgatsz. Ha e folyó hónapban nem írsz, én sem irok ezután. Vagy egy sorral jelenthetted volna, mi karban vagy az én Jótévőmnek a' szegény Barabásnak dolga; ez az én szívemen fekszik. Az igaz a' Grammaticusoknak szavára nem lehet hajtani! talán már Pesti Buger vagy. Archias Poetának a' Romai jus Civitatis emberségéért adatott¹, nem pedig — — — de mit veszegezem? Elj boldogúl, és tudjad, valamint minden, úgy a' barátság is *eledel* nélkül el fonnyad, 's elvész, eledele pedig a' barátságnak a' Távol lévők közt az leg inkább, a' mit te tőlem Válban létedkor meg kívántal; én meg adtam; de pedig szégyenlesz hozzám tsak egy betűt is írni, ez faj szívemnek, ezt én nem érdemlettem, ezért meg adózol, ez ijén Teremtettét nem szép. Amen.

Ibányi Farkas Hae Districtualis Cis Tibiscanae Praesessévé lett. Pückler Báró, a' ki a' Magyar Cancelláriával Referendárius vult, jubilatott, Jusvick Josef, és Piatsek secretáriusokkal. Registraturae Directorjáva, Stankovits lett, ezen Tiszt-ség 4000 f. hoz be. Ezeket irom nem a' mostani rest Horvátnak, hanem annak aki addig szorgalmatos, mig levelet nem kell írni. Hogy a' Treszi. és a' bölts Triás tépjen meg.

Apropó! Semsei Levelét kézhez adott é', Ibányi eránt való ujságot mond el Ts.Kováts V. Director Urnak, és kérd hogy Semseihez leveleimet által adta é, ird meg kérlek leg alább ezt, mert félek, héjába bízom mások emberségében. A' magyar Ujság eránt még sints Decisio, sem Detsi sem Márton nem irnak; ergo Stephanus Kultsár in tale patente orbe Terra[rum] solus. ephemerida[rum] Hunnicarum Scriptor est!

166 Horvát István Ferenczy Jánosnak
[Pest, 1810. január]

Tartós hallgatását megtörve vizsgálató levelet küld Ferenczynek, biztosítja további barátságáról. Kéri Ferenczyt, vásároljon számára könyveket.

167 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1810. január 30.

Tudósítja Horvátot, hogy gyakran fordul meg Mártonnál. Beszámol napi elfoglaltságairól. Részletezi a legújabb politikai híreket a bécsi francia követjárásról. Ír az új bécsi magyar újság megindulásáról és további irodalmi s politikai újdonságokkal szolgál.

Horvát István
édes Barátjának
Ferenczy János boldogságot!

Barátságos leveled, melyet óhajtvá ohajtottam új kedvet, új erőt öntött a nagy várakozásban ellankadott lelkembe. Édes soraidat olvastomban gyakorta felkiáltottam „nintsen igazabb barátom Pistámnál, nálaál nintsen nagyobb kintsem! Naponként jobban kezdén érezni, mely nagy kin igaz barátnélkül ha az vagy jelen nintsen, vagy nem szól sorai által, lenni. Már egy darabig meg nyugszom, csak hogy az új földön az első napokban származni szokott kedvetlenséget elűzted szívemről, csak hogy meg mutattad, hogy szeretsz, 's róllam, mint én te róllad, emlékezel. Oh kérlek vigasztalj utóbb is soraiddal, olly állapotba helyheztetnek azok engem, melyben Tégedet látni, ölelni 's tsókolni látszalak. Nem ohajtom a szomjuhozó szarvas kütfőt erősebben, nem kívánja a Te hamis Szemed Trézsidet, a kegyekkel tellyes Trésidet hathatósabban látnia, mint én a Te Leveledet. Ám mint szomorgodnál Lelked mása távul Létében! mint epedek én tehát a Te hosszas halgatásodban, ki Lelkem mássa vagy.

Az én új észmerősöm, az kellemetes Poetria¹, Ura boldogtalansága után, gyanúba keveredett, nagy szemmel tartatik. Félbe kell tehát új esmértségemet szakasztanom. Rettegek, leg inkább itten, minden gyanútól.

Márton naponként inkább 's inkább kezdi magát barátságomba ajánlani. Ah az én barátságom Zárva van minden ember előtt, te bírod kultsait, néked van örökre feláldozva! – Ő gyakorta meg látogat, valamint én ötet, sokat grammatikázunk. Az *adódik*, *mondódik* Debreczenyi solecismusnak, és az *Szólnokismusnak*² is nagy ellensége. Véleményeihez kullánts mód nem ragaszkodik. Kár hogy Révai Grammatikájában jobban jártos nem vagyok, gyakrabban meg forgatnám!

Sándort még nem láttam, fél mérttföldnyire lakik tőlem. El vagyok, és igen jól esik egészen foglalva, nem mehettem eddig hozzá. Halsza dolgaimat! – 8. kilentzid Gróf Wallensteinnál vagyok, ezzel a Magyar nyelvben foglalatoskodom. Mondhatom, még német vérből származott ember annyira nem tetszett, mint ezen Gróf. Nagy barátja a Magyarságnak, hall a Magyarrel. Már beszélget édes nyelvünkön, nem sok bajam véle. 9 – 11-ig a Törvényt magyarázgatom Urfimnak. 11 – 1.ig Frantziául tanulunk, nagy előmenetelt tettem már eddig is. Született Frantzia Pap a Mesterünk, betsületes egy ember. 1 – 2.ig Uramnál vagyok, vagy beszélget vélem, vagy írat. Örömmel jelenthetem, hogy mióta fia az első próbatételte megtette előtte (minden vasárnap egyet teszen) igen kedvvel. Szüntelen meg valja, hogy ő azokat nem tanulta, a melyeket fia tőlem tanulhat. Iparkodom is Mártiniba a Zeiler lelkét önteni, és a Just úgy az urfim szájába tenni.

Engenberger számára még nem irtam semmit, nem sokára hozzá fogok a Jovitgatásokhoz. Itten, a mit te nem hinnél, sokkal nehezebb valami könyvre akadni, mintsem Pesten, még valami Geographust nem is láttam; de bezzeg a Licitación vettem szép könyveket. Hugo Grotius munkáját³ 2. for. és egyéb hasznos új Frantzia könyveket. A könyvárosok sokkal drágásabbak itten, mint nálunk, az az itten nagyobb gazemberek.

Igen örvendék, hogy még régi Pesti Ősmérőseimnek emlékezetőkben vagyok. Tisztöld őket a Lajtrom szerént. Különösen Svartnert, kinek Statisztikáját Már-

ton magyarra szándékozik fordítani⁴. Schediust. etc. Bene Urat is különösen. Potyondi Tisz. Urat! –

Igen örvendek Paur Urnak Pesten létén, tiszteld különösen nevemmel, ha különös ujságot tudnék szolgálnék tudósítással; de e' dologban itten is szükség vagyon. Kérem őtet, ne sajnáljon Villaxról nekem valami Tudósítást adni. Hol kergeti ezen vig életű Barát Barátunk a' Pagátot? –

Illósvai Illosvay Samú urat is tisztölöm. Örvendek hogy Bereg Vármegyei Taunusok közül a' Pesti Nymphák körébe szerentsésen vissza tért.

Ha Aszszony Anyádnak irandasz, alázatos tisztöletemet meg irván add tudtára, hogy igen nagy rész veszek fajdalmiba. Az Ur Isten ezen tsapásokat más részről kipótolja. Igen sajnálnám, ha a Húgodat⁵ elvesztenénk, már ekkor senkisémm lenne Anyánk mellett, kiben mindennapi örömét öregbithetné.

Képettem én még mostan lenem rajzolhatom. Semmi költség sintsen kezembe, tudod jövedelmeim szűkek; de reményilem nem sokára ebben is eleget tesz barátságos kívánságtiknak.

Nénémet ajánlom tovább is szivedbe, mond meg, ha öszve találkozol véle, hogy mind eddig egészségem jó, a' mit néktek is kívánok.

Vitkovitsot, Palit, Markost tisztölöm, ölelem. A' Magyar Istene áldjon meg benneteket. Vigadjatok még lehet, éljete az idővel; mert ki tudja merre nem juthattok mint én, a' hol tsak az magányba, s önmagatokban lelhetitek kedveiteket –

Már az ujságokat szedem sorokba.

1° A' Frantzia követség közlötte az elmúlt Héten a' Magy[ar] Cancell[áriával] hogy Vai József fia⁶ a' had elején Párisban meg tébolodván magát felakasztotta. Olvastam magam is ezen jelentést. Halálának okát adják azon nagy szomorúságot, mellyet a' fiú édes Hazája léendő állapotjáról igen hathatósan érzett.

2° Otto Frantzia követ ma volt audientzián leg először ő Felsege előtt. Fényes pompa volt 1, óra felé. Örömmel láttam a' Magyar Urakat, kik díszes Nemzeti öltözeteikben öregbitették e' pompa fényességét. A' követ mind egy 46, esztendő kellemetes tekintetű. Termete magas, és vastagós.

Végtére mond meg Kegyesednek, hogy őtet az ő Kegyes intéseiért, mellyekkel tégedet az írásra sürgetett, különössen tisztölöm. Legyen utóbb is Orbiliád, mert ugyan lustaságodért érdemes vagy az ostorozásra. Büntetésül azon nap, mellyben leveletem veszed, tsak egyszersem tsókolod meg – ah mit – mondok, őtet akarom e' büntetni vagy Téged? – ti ketten olly keveset lehettek el a' vizszontos tsókok nélkül, mint én annélkül, hogy minden nap valamely fekete szemű virgontz lyánkára ne tekintsek. Azért tsak öleld őtet, szed pihegő melléről az ambrósia bajoló illatait! –⁷

Kultsár Urnak jelenthetem, hogy a' Ma.[gyar] Kurir dolga a' Cancelláriától, melly Detsit a' Privelegiumban meg hagyta, a' Státus Consiliumhoz jutott, a' hol amint szó van, elveszti: Mártonnak Atzél nagy Pártfogója, ez tehát vagy Detsi Privelegiumát által adatja néki, vagy és im hihetőbb Márton számára ujjat adott. Igy 3. Magyar Ujságunk leszen.

1° *La Gazette naionale ou Le Moniteur Universel*⁸. – ez a' Kultsáré – a' Frantzia Monitörből közlök veled egy példányt! ezt minden héten olvashatom, olly szerentsés vagyok!

2° *Publiciste*⁹ – ez a' Detsié.

3° *Gazette d' Hongrie*¹⁰ – ez a' Mártoné. az Litterales Annálisokat Tisz. Fe-

jérre bizuk, ő Triv[ium] nélkül is tud írni vagy is mivelni ujságokat. —

Itten valamelly Schlegel nevezetű Német tudós az Universitásnál privat lectiókat akar adni a 3. Utolsó századok történeteiből. Nem a' te Schlegel Barátod é ez¹¹? — nem hiszem, hogy Eichorn munkáját¹² akarná oskola könyvé tenni.

A kisebb bankók béváltására 1. forintos pénz veretik, mellybe amint mondják 7. garásárrú ezüst van.

Tisz. Barabás dolgáról írj kérlek valamint, méglen semmit sem irhattam ezen Jó Tévmnek a' te halgatásod miatt. De keveset gondolsz más emberségével, betsületevel!

Igen helyes volna, ha meg irnád, az Anonymumban¹³ melly szavak helyes kiíratásán kételkedel leg inkább, netalántán épen ezeken minden észre vétel nélkül keresztül szaladjak.

Vitkovits, Szemere, Paur, Szentai, és Palugyai Bubek Urat különösen tiszteltem, s tsókolom Kultsár Urral egyetemben.

A' Frantzia követ, mint mondják, császára számára itten a' volt Német Birodalmi Cancelláriának, és az Romai Nuntiustol eddig tartott nagy épületeket preetendálja, mivel amazt a' Német Státusok, kiknek ő tartja üstököket, emezt pedig a' Római nép az ő alattvaló építették. Többnyire a' Politikus dolgokban semmi ujságnintsen. Sághy Diósgyőri Caalis Praefectus onsiliosinyi rangot kapot. — ezekkel tsókolván, és Trézsidet Nénémmel együtt tisztelvén, majd ide irtam tsókolván, hú de meg fintorittanád örrodat; de pedig jól esnék másnak is vagy egyszer!

Számomra igen szeretném, ha valami jobb Magyar theatralis darabot küldenél. Wallenstein Gróf tanítványomnak akarnám olvastatni. A Pestből Budát, ebből Pestet metamorphizáló munkádat ohajtva várom¹⁴. A' Pestieknek talán pénzek sem maradt a' nyomtatásra, amint hallatik ő Felségének 1000. Aranyokat in natura ajándékoztak.

Szabó Dávid Aeneissének 1° része már a' sajtó alúl ki szabadult¹⁵. Hát oda haza mitsoda Lelkek művei látják a' világot? — tudosits.

Kermelitset, és más két Horvátokat, kiket a' Frantziák Illyricumban nagy tisztségekre emelének, minden hivatal nélkül elbotsajtották őket¹⁶. Az első Mortmonttal nem jött ki. Így tsalatkozik meg az, a' ki eltérvén a' Haza szeretetétől az Ellenségben helyezteti boldogságát. Az Ossián fordítójának¹⁷ és, mint hallom, nem sok betsülete van Parisba.

168 Ferenczy János Horvát Istvánnak

Bécs, 1810. február 2.

Beszámol Engelnél tett látogatásáról. Engel Virág történeti munkáját német nyelven szándékozik megjelentetni. A császári könyvtárban látta Anonymus Gestáját. Ismertet egy, a marengói csatát tárgyaló hadtörténeti munkát. Szól könyvvásárlásairól.

Pestre

Bétsből

2dik Februar 1810.

Horvát István
édes Barátjának

Ferenczy János ezer tsókokat!

Mind a' hasznos esméretekre ügyellő közös iparkodásunk, mind a' te barátságos intéseid arra bírnak engem, hogy kapton kapjak olly alkalmatosságon,

mellyben Hazánk Literatúráját érdeklő tárgyra, és esméretre juthatnék. En ma regveli 10 órától fogva majd 1, óráig Engel Urnál voltam. Márton vezetett hozzá. Mi volt beszédünk a' tudos férfiunál, mint a' magyar tudományos dolgok? — leg először előhozá, hogy a' Magyar Történetet német nyelven akarja kiadni, az első darabja munkájának készen is vagyon kezembe adta, és ime melly örön foglalta elszivemet, a' midőn Virágunk ditséreteit olvasom!¹ — meg vallotta Engel, hogy Virágunk munkáinak igen sok hasznát vette, nem győzte magasztalni széles esméreteit, a' szép magyarságot, és a' Magyarhoz illő szabad lelkét az egész munkában. — Ugyan tőle értettem, hogy a' Külföldi Ujságokban már Virág recenseálva vagyon, én nem olvastam még — légy rajta hogy olvashatnád Virágnak a' munkára uj ösztönt adhass.

2° Elő hozzánk az drága Anonimust, Engel külömböző olvasásait mutatta, sok szavakat meg jobbitgatott, mellyeket Schwartner hibáson olvasván hibáson adott ki². Meg ígérte, hogy közleni fogja velem, a' Tsászári Könyvházban lévő ritkább és a' Magyar dolgokhoz vágó kéziratoknak cathalogusát, a' feljegyzett számok szerint kikérhetem, s ki is fogom kérni.

3° Nem sokára némelly *Chunn* nevezetű német íróhoz fog vezetni, ki a' Nyelvek tudományafban dolgozik, és így a' Magyar nyelvet 3. esztendeik tanulja, ezen nagy tudód (annak tartja Engel) Révai Grammaticájáról azt tartja, hogy tsak egy Anglus, egy Frantzia Grammatikát esmér még, melly olly Philosophiai belátással, mély philologiai esméretekkel volna irva, mint Révai Grammaticája. Nem sokára a' világ előtt kiadandja munkáját, mellyben örök emlék oszlopot emelt édes Tanítónknak. Ekkor emlétést tett arról, is hogy tégedet esmérlek e tsak akkor feleltem kérdésére, mikor ditsérideit elmondotta, hogy esmérlek és mind egyetlen egy Barátomat esmérlek. Igen ohajtaná Engel, ha az orientális Nyelvek esméretébe tekintenél — Ah mért nem vagy itten! —

4° Schédiusról is volt szó, kiről sokat tart, de a' többi között aztat is, hogy félekeny lévén egykevésbé olly kesőre jönn ki a' világ elejbe munkáival.

5° Engel Könyv Censor, de tsak, a' katonai dolgokról írott könyveket vizsgálja³. Láttam nála a' Marengói ütközettről Berthier munkáját, mellyet valamely Wiedemann Jozsef Bétsi fi; de ki must Parisba a' topographiai institutum-ba dolgozik, német nyelven adott ki⁴. A' munka Párisba jött ki, szebb német nyomtatán soha nem láttam, és mellette lévő rajzolatokon a' tackikához nem értők által láthatják ezen véres csatában történt hibáiknak eredetét, s mivoltát. Ezen munkát olvasni, és Szekér Joachim homályosságáiban botorkálni mit téssen?⁵ — ah de messze vagyunk még a' tzéltől, elérünk oda, vagy soha sem? —

6. Márton tisztel, és kérdeztet általam, ha a' Révai Grammatikája 3dik részének kéziratát felküldhetné é hozzám, ő itten a' Magyar Uraknál nagy esméret-ségbe lévén fogadja, hogy annyi pénzt fog öszve szerezni, melly a' nyomtatásra elegendő leszen. Ird meg véleményedet, mit fosztjátok meg a' Publicumot a' haszontól, még itten vagyok, ki leszen nyomtatva.

7. A' te könyv vásárlásra heves dühöd elfoglalt, minden pénzemet a' könyvekbe öltem. Tegnap *Meusel* Statistikáját⁶, La Croix munkáját az Európai Constitutiokról⁷, és három könyvet a' Római dolgokról 14. f. vettem. A' két utolsó frantzia nyelven van irva, az első németen. Szerzőik nevezetessek. — Schummel Statistikáját⁸ 10. f. árulják, per Curiositatem kérdeztem, gondolhatt melly gazemberek az idevaló könyvárosok. Leg jobb az Antiquáriusoknál vásárlani. La Croix munkája másoknál 24. f. én bőrbe bé kötve 10 f. vettem 5 részben.

8. Nekem Annonimusom nintsen, ezen jó alkalmatosság által küldhetnél fel valamely példát. Almásy Pál ő Exnál meg tudhatod, mikor tér vissza Inasunk.

169 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1810. február 13.

Bírálja a bécsi Redout-ban látott táncos mulatságot. Panaszkodik nővéreére.

Édes Pistám!

Kérlek ezen Levelemet adasd által Semsey ö Excellentiájának, kinek jelentem, hogy a' Veje Révai Baró Turotz Vármegyei fő Ispányi Adminisztrátor lett. Ujság nintsen. Az elmúlt Vasárnap voltam leg elsőben a' Bécsi Redoutban; meg vallo, soha egy ember a' közönség Mulató helyen ugy elnem unyja magát, mint én itten. Különös, a' Bétsi Polgárok, és leányok szégyenlenek tartarak a' bálban tántzolniok, az egész salában mint egy 5000. ember volt, allig tántzolt 10, pár személy, kiki járkált, botorkált. Nem így mulattuk mi magunkat a' fénylő Fekete szemekkel Pesten! Oh melly édes a' vissza emlékezet is! – adja a' Mindenható, hogy még egyszer együtt lehetnénk. Faj a' szívem, ha meg gondolom, melly messze estem édes Barátomtól, töld édes Pistám –

Néném állapotja igen szomorít, gondold el, ismét elhatta szolgálatját, én nem tudom, mit gondol, türni nem akar, én nem tarthatom, tudod állapotomat. Irtam nekie, és bányom már, mert meg dorgáltam. –

A' Pesti Professorok onictiót kaptak, 50. pro Centót supra systematicam Pensionem. Nem sokat segít rajtok, hát neked van é részed benne?

Édes Barátinkat tisztetem. Minyájokat, kiket ösmérünk. Miskát mind a' kettőt, Palit.

Trézsit különösen, jobb mulatságot kívánok az allaknak, mint nékem itten volt, és van. Többnyire ezerszer tsókolván édes Pistám, Ötséddel együtt Joskával maradok.

Ha Aszszony Anyádnak irsz, tisztöld nevemmel.

Barabás dolgáról irj kérlek! –

Bétsbe 13a Feb
810.

barátod
Jantsi
MP.

170 Horvát István Ferenczy Jánosnak
[Pest, 1810 február]

Közli Kazinczynak hozzá írott levelét. Kéri Ferenczyt, hogy rajzoltassa le magát és küldje el portréját. Mellékeli Ferenczy nővéreinek levelét.¹

171 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1810. február 20.

Örvend, hogy Horvát Kazinczyval barátságba került. Ugyanakkor óvatosságra inti Horvátot Kazinczyval kapcsolatban. Panaszkodik anyagi helyzetére és úrfijára.

Horvát Istvánnak
Ferenczy János boldogságot!

Azt irod utóbbi leveledben, hogy a' mit vártam tőled, azt régóta ki elégétted. Épen nem, mert Tisz. Barabás ügyéről annyi kérésem után egy betűt sem irtál. E dologban engedek tunyaságodnak, és édes jó Tévőmhöz való hálaadatos-ságomnak munkájára, mivel barátomtól segedelmet nem nyerek, idegenhez folyamodom.

Köszönöm Kazintzi levelének¹ vélem való közlését. Valósan betsületedre válik illy nagy nevű Hazafiától először meg tiszteltetve lenned! – most veszem észre, melly nagy emberi esmértségnek titkaival birsz: mind addig halgattál; még a' magában elbizott büszke férfiú nemes boszúságára hevülvén tollat nem ragadott. Által nem látom, hogy a' nagy Ember előbb zavartatja Barátságodat, mint sem avval birtt volna. Hiszen tsak lépéseket, és pedig, nem esmérvén, ki-vel léend dolga, bal lépéseket tett annak meg nyerésére. Jobb lett volna tehát, ha e' szó helett *Barátságunk*, *esméretünk* szovat tett volna. Ha tsak olly nagyra nem betsül, hogy előbb akar barátod lenni, mint sem esmérni! –

2° Nem nagy betsületére válik Palinak, hogy véled való esméretséggel olly nagy ideig biztatván Mesterét, utóbb semmire sem ment öszve = barátkoztatás-tokkal.

3° Nem hijába magyarázta Kazintzy Rochefoucauld Gnómáit² – sokat áldozván önnön szeretetének hamar tsapodárkodik. – még *nagy Mesterünk* emlékeztetése is kér. Már ezen szovakra, a' Debreczeni nagy Grammatica elhalványodnék; vallyon Révai az Elízeumban reájok nem borzadott é fel? – Többnyire igen jóvalom, hogy nékie az illendőség szerént adtál választ. Ez ötet még nagyobb tisztelére ragadja.

Köszönöm, hogy Testvérem levelét a' teedhez ragasztottad, kettőztetted örömeimet, légy tovább is vigasztalója, légy helettem testvére! – azon szavaid, mellyekkel boldogabb időkkel biztatsz, könnyekre fakasztatották. Édes Pistám, naponként jobban érzem én, hogy az eper szedésre épen semmi reménység nintsen. Már 30, esztendői korhoz közelgetünk, és még nintsen állandó kenyerünk, nints olly állapotunk, mellyben kényük szerént vagy egy nap élhetnénk! én másnak gögétől fűgvén egy komor magányba töltöm óraimat, és minden haszon nélkül kényének áldozom! – Keserves állapot ez. – 300. forintokból, azaz egy egy holnap 25. for. illy drága időkben ruházkodni kell. Fel hoztam magammal 150. f. ezekhez egy fertály esztendei fizetésemet téven, 2. nadrág, egy vesti, kalap, és egy pár lábbelin kívül, és 42. for. könyveken kívül 40 for. mutathatok. Mit gondolsz. mikor sem nekem, sem fiának még felestökömünk sintsen? Dolgom pedig regveltől fogva setét estvélig szünetlen. Tudod, melly rossz fejű urfim, minden kérdést véle kell tanulnom hatszor, hétszer. De ha jó szíve volna, meg tenném; de gonosz, alatos akaratú az Annya Gyöngyösről 50. f. küld, hogy nékem tűstént adja által, és én érettünkakkor, mikor tetszik a' Theátromba fizetvén, a' pénzt tartsám magamnál. Azt tudtam, hogy pönt forgat kezébe; de ma veszem Nénye³ levelét, mellyben írja, hogy az Annya tsodálja, hogy az 50. for. meg nem köszöntem néki. Kérdezem a' fiót, hová tette? – egy garasig el költötte két hetek alatt. És így ki maradt a' Theatrom! –

Hogy kívánságokra magamat le rajzoltassam⁴, kéntelen voltam egy más ta-

nítványt felvennem. 10. lectióként 15. for. ád. ezen pénzt össze szedegetvén talán annyi summára szert tehetek, mely elegendő leszen. Azért kérlek, ne sürgess, mert által látod szegénységemet. Ah többet mondhatnék ezekről, de nem irhatok, mert faj szívem alacsony állapotomon. Sürgesd kérlek Szütsöt, emlékeztess szép ígéreteire, én ha az idén meg nem szabadulhatok ezen ostromzó állapottól, kész leszek extremitásokra fakadni.

Barátainkat tisztelem. Éljenek boldogabban mint én –.

172 Horvát István Ferenczy Jánosnak
[Pest, 1810. március]

Horvát két levelet küld Ferenczynek. Az egyikben több könyv, közöttük Adelung Mithridates-ének beszerzését kéri. Mellékelte ehhez Vitkovits és Virág egy-egy munkáját. Másik levelében csatolta Szemere Pál bírálatát Czinke Ferenc művéről.

173 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1810. március 29.

Kéri Horvátot, tudósítsa őt saját sorsának alakulásáról. A kért könyveknek utánajárt, de beszerezni nem tudta őket. Örömmel olvasta Vitkovits költeményét.

Pestre

Bétsből
Martius 29. *kén* 1810.

Horvát István
édes barátjának
Ferenczy János boldogságot!

A' Bétsi magányban szenvedő és semvendő lelkemnek utóbbi leveled nagy vigasztalást okozott. Nékem tellyes reménységem volt, hogy a' komor téli napok elfolyása után a' Természet ujúlásával az én szívem is fel derül; de naponként tapasztalom mind inkább, hogy reményen csak tsalképzet. A' Te Társaságod mindeneket örömmre tudod valaha fordítani, távul létedben a' vigságban is szomorúságot érezik. Nints kivel közlenem gondolatimat, nints kinek hű keblén öntsem titkaimat, nints kitől vigasztalást várjak. Hát ha az ötlik eszembe, (a' mitől a' Magyarság Istene ójon.) hogy talán ki tudja, melly sokára láthatlak, és leszen e' még azon idő, mellyben együtt lehetnénk, lakhatnánk? – már ezen ijesztő gondolatokra elakad elmém, és mély képzetekbe merülvén elenyészik. – Már egy levelemben érdekeltem ezeket, de Te elmellőzni látszatol azokat. Könnyebb leszen szívemnek, ha csak egy két sorral is ki fejezed azokról gondolatodat. Az saját sorsom nem anyira gyötör, mint a' tied. Merre indulsz? mi a' Tzél? – adsz é *censurát*? – mire mentél pörötökben? – ezekről egykor gyakor beszédeket tevénk, már mostan szóval sem emlegeted titkainkat.

A' reám bizott könyveket több könyvárosnál kerestem; de a' *Mithridatesen*¹ kívül mást nem találtam. Ez 23. f. volt, a' békötés 15. xr. A' mint vettem észre, több része még nem jött ki, egyedül az Asiai nyelvekről értekezik. Geisinger könyváros, ki az ide valók között leg betsületesebbnek látszatik lennie, ha szükséges, a' többieket is meg hozatja. Ird meg szándékomat.

Vitkovits munkáját² valáhányszor nevetni akarok, eléveszem. Kár hogy a' *Kosszarvas* uj *poetikus* mesterszót bé nem tsustatta vigasztaló verseibe. Nó hála a' Révai Hamvainak. *Mánes*-sei mosoloktak ezeken. Csinke Izaurus Caputzinus

barátja társaságába fog bizonyára költözni. Ez olly nagy Magyar a' Bétsi capucinusok között, mint Csinke, Peretsenyi Nagyával mi nálunk.

Virág Silvester traversált Grammatikája³ mí végre születetett? Talán ő is Pápai szerént Révai, és Versegi között alliántzot akar kötni. Szegény Bentze, nem tudja még, hogy Révai systemája olly valami, mint a' világ hodító Rómaiaké volt; ezek szabadon, függetlenül, 's tisztán munkálkodtak, nem pedig keverve. Minden Nagynak a' maga nemében egynek kell lenni. Az Bessenyei szovait, és önnön maga énekét bizonyosan a' Párisba költözöttnek vigasztalására adta például.

Éppen bézárni akarván levelemet, a' midőn az ujjabb ajándékokkal második leveled is kezembe adatott. Páli recensiója⁴, melynek savat te látszatol adnod, igen tetszik. Rajta Grammatisták! tépelődjete továbbá is egymás munkaiin. —

Paur, Vitzkovits és Szemere barátinkat véled egygyütt édes Pistám tsókolom; sajnállom, hogy a' szép tavaszi napokat társasságtokba nem tölthetem, én itten őszülni kezdek; de semmi a' te vigasztalásod után: Dabit Deus his quoque finem. — Édes Pistám, ezen ide zártt régi pénzekről értekező könyvet, vidd olvasásra Szüts Prof. Urhoz, tisztelem ötet, kérdezd meg, ha vallyon vagy 4. levelemet vette é már, írj mind Szütsről, mind Testvéremről, kit annyszor tsókolok, tisztelek mint a' te Thereziádat. — tsak azt ohajtom, : hogy Kazintzi verseit⁵, mellyet küldöttél, mennél előbb reátok alkalmaztatva eldúdulhatnám! Miska Agensem is írhatna a' Bétsi orrás dolgáruul valamit ex suo Grammatico: poetico. Prystaldeo!

174 Horvát István Ferenczy Jánosnak
[Pest, 1810. március 29.¹]

Kéri Ferenczyt, hogy a bécsi császári könyvtárban levő egyik kódexből, melyben a Biblia magyarul föl-lelhető, készítsen jegyzeteket. Nézzen utána továbbá az Anonymus művét tartalmazó kódexnek is.

175 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1810. április 18.

Közli, hogy elfoglaltságai miatt még nem tehetett eleget Horvát kérésének. Remélte, hogy urával együtt Magyarországra jöhet, de pereskedések miatt mégis Bécsbe kellett maradnia.

Pestre

Bétsből
18a Aprilis 1810.

Horvát István
édes barátjának
Ferenczy János vig napokat!

Utolsó levelemre, melly mellett Adelung Mithridatessét elküldém, vartan vartam feleletedet; az öröm, meg vallom egészen elborított, midőn tegnap előtt felírásoddal egy levél kezembe nyujtatott. Majd hogy nem ugráltam irásodat látomra, fel töröm nagy sietséggel leveledet, és ime, akár menyinyit rázom a' borítékot, Testvérem irásán kívül semmi sem pottyant ki. Hát így játszol Te vélem? — Ezt ugyan Trézsídnem meg panaszlom. Ha nem kedvelnék, üres papirossal viszontaglanék; de nagyobb az öröömön, ha tsak sorok által is beszélhetek véled, mintsem hogy azt tehetném. — Utóbbi leveled szüntelen szemem előtt forog; de a' benne lévő kívánságid szerént még lépéseket nem tehettem. Urfimnak proba-

tétele, mely 15.kén reménységem felül esett meg, egészszen elfoglaltt. 50. f. volt, a' Zsiros Honorárium; ugyan azért kérlek, ha rövidségeden kívül meg törtörténhetik, az nálad lévő 23. forin. add által Nénémnek, hat vegyen szegény részt munkálkodásomban. Ő, hozzá mutatott ritka szívességedet nem győzi előttem magasztalni. Tsókollak édes barátom! – légy utóbb is Testvérje távul létemben; mert a' mint örömmel tapasztalom, az vagy. Nekem nagy reménységem volt, hogy Májusban, a' midőn Uram Pesten keresztül Békesbe megyen, hozzád szerentsém lészen, de ezen édes remény már eltűnt. Itten kell maradnom, peshednem. Semmi. Septenberben Fejér várott véled akarok, akár mint tehetem szerént, egy két hetet tölteni, e'kor pótolom az elmúltakat. Vitkovitstól, és Palitól levelet kaptam. Miskánk sok panaszaimat szívére vévén, maga állapotjából vontt állatásokkal, akar vigasztalni, szépek szovai, kellemetesekek előttem; de utolsó soraival Orbilius ferulája¹ alá von. Bétsi pityergőnek nevez. Na soha nem panaszkodom többé előttem. En hirtelen elszakadván töletek tsak abban leltem vigasztalásomat, ha hű kebleitőkbe búmat le rakhatom; ti pedig tréfára vévén a' dolgot, ki gúnyultok. Ragadnák el tsak Miskát a' fátumok Pestről, nem tudom, ha Hazánknek jobb alagyás költője lenne é valaha, mint ő belőle akkor. Orras ovid keserveire fakadva. Könnyű, a' mint ön maga valja, a' vig barátok között a' bút elkergetni:² de próbálna a' bétsi zaj között nyugalmat keresni? Mind azon által a' dorgállástok is kedves előttem. Akár mint bántok számkivetett barátotokkal, nem bánom; tsak szorgalmatossan írjatok hozzá. – Palinak soraiból azt veszem észre, mint ha hozzá való igaz hajlandóságomról kétlene. En ötet kedvelem; de meg vallom egy szívem lévén, annak régi birtokosát Horvátot ki nem Zárhatom. A' Triásnak első Tisztelője én vagyok, tisteletem annál nagyobb a' hoz, mennél kedvesebb előttem, hogy régi barátom annak egy tagja, ez gerjeszti bennem az egész Testhez való hajlandóságot, a' bul nagy rész háromlik Palira is.

Bárotzi uj Adeptussa³ egészen kész. Ő egy boldogtalan Alchimistának, mint ön maga is volt, eseteit írja le. Ez a' tárgya ősz munkájának.

Gotzig Kassai Tanító Statikai székke akar Pestre ülni, így írja ide: „cum doubus Statisticis Professoribus *beneficiis mactatis* notitis major supervixerim etc. Itten sok pártfogói vannak; szép tehetségű ember.

Na végtére még is meg tudtam, hogy Barabás 50. f. augmentumot kapott, igaz é ez? –

A' Triást tisztelem. Paurral, és minden régi esmerőkkel egyetemben. Mít tsínál Kultsár, győzi é a' nagy munkát, ne féljen, a' Detsi dolga olly zürzavarba van, hogy az idén itten ujságot semő, sem más nem ir. Tisztelem ötet is, Görög neve napjan Aulicus Consilioriussá leve; ez igaz.

176 Horvát István Ferenczy Jánosnak
[Pest, 1810. április]

Elküldi Szemere Pál verseit¹.

177 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1810. április 29.

Sajnálkozik azon, hogy nem tarthatott urával Békés megyébe. Kéri Horvátot, hogy a köz- és családjog tárgyköréből küldjön neki téziseket. Tudósít Kis Jánossal való találkozásáról.

Horvát István

barátjának

Ferenczy János boldogságot!

Pestre – Bétsből 29dik. Apr 810.

Barátságos szivességedet, mellyel Szemere Pál Barátunknak verseit¹ vélem közlötted, köszönöm; igen le kötelezel az illyes ajándékokkal, mellyek ánnál kedvesebbek előttem, mennél ritkábbak itten az illyes uj reménységekre ébresztő Magyar szózatok. Hogy a' Sógorság nyelvébe is öltöztettétek, helybe hagyom, Te voltál bizonyosan ennek szerzője; ez mind Palinknak betsületére válik, mind Nemzetünk diszére, mivel látni fogják a' Theutok, hogy a' tsinosodásra vezető utakon, millyen a' Theatrom, mi is kapva kapunk, ámbár nem olly erőszakosan mint ők, ki cusperliok, 's thadékliok által még a' komor tekintetű pusztai magyarra is nyelvöket kötni törekednek. A' Németnek a' Magyarra nézve mulatsága is veszedelmes; kártékony méreg lappang benne, melly hamar járvány nyavalára érik.

Uram tegnap az egész úri nemzetségével az alföldre ment, Lajos urfimmal egyedül maradtam itten. Dolgom elég vagyon; minden írásait a' te bajos munkád szerint rendbe kell szednem. A' bajokban is együtt járunk mi ketten.

Igen szeretném, sőt különösen kérlek is reá: ez Jure publico et Gentium számomra mennél előbb Thesest küldenél, nagy szükségem volna erre, ha levélbe küldöd is, betsülni fogom, tsak mennél előbb küldjél egy példát.

Végtére, azt ismét meg vallom, hogy szorgalmasan irsz ugyan leveleket nekem; de feleleteket az enyimekre még tsak egyszer írtál. Ollyan állapotba vagyok véled, mint a' boldogtalan szerető, ki kegyessét szünetelen tsókolgatja, de vissza nem tsókolják. Kivánnám; hogy vagy 2. napig tsak illy kegyetlen állapotba volnál, majd lenne panasz, harag, boszorkodás, sőt magyaros zúgolódás is.

Kis Jánossal Mártonnál tegnap előtt öszve jöttem, allig láta meg, eszébe jutott, hogy véled Pesten egykor nála lévél. Ő Horatiust magyarra fordítván egészen mostan fogja ki adni². Kazintziról is azt mondá, hogy ez is verseit fogja nem sokára nyomtattatni. Iszen jól van, ha Kazintzy, Kis, és Szemere verselnek; de tsak bár valami másba is kapnánk egyszer. Az észt is kellene már egyszer formálnunk, nem tsak az érzékenyítő képzeletet.

Irj valamit Sütsről, mit mond róllam, Virág pedig, mit dolgozik. Ird meg Adelung Mithridatesét kaptad é, és mit találtál a kertedre valót benne.

178 Ferenczy János Horvát Istvánnak

Bécs, 1810. május 20.

Beszámol arról, hogy Engel Magyarország történetéről írott munkáját már nyomtatják. Ismerteti Kazinczy Decsi Sámuelnek írott levele tartalmát.

Pestre

Bétsből Majus
havának 20kán 1810.

Horvát István

egy barátának

Ferenczy János tsókokat 's boldogságot!

Tegnap adatott kezembe édes Testvérem levele, mellyben mind hozzá mutatott szivességedet, mind pedig Pestről vagy 6. napokra való eltávozásodat

jelenti. Mind a két dolgon igen örvendetlen, ugyan is az első annál kedvesebb vala előttem, mennél inkább ohajtanám a' Testvéremem általad léendő segedelmet, ennek pedig tsak az okból is örvendetes nékem, mivel ha ugyan magamnak a' zájos városoktól meg szabadulni nem engedtetik, leg alább jó barátom egy időre a' szép természet ajándékiba, és pedig a kies Vári [sic!] völgyben, részt veszen. Tudom, jó izüen szívad a' tiszta levegőt, melyet a' város otsmán falai közé szorúltaknak rút párolgásaik meg nem fertőztettek! — képzelem azon finom gondolatokat, melyekre tellyes szabadságot engedvén a' édes magányban nagy lelkednek, fakadál! — be boldog vagy! részt veszek elménben boldogságodból.

Engelnek német nyelven iratott Hazánk Története már külső országban nyomtatás alatt vagyon¹. Gyanus jósága előttem ezen munkának, mert igen hirtelen készül. Tudód pedig, melly nagy munkát, gondolkodást kíván a' jeles Történet írás nálunk leg inkább, kiknél a' kut fejek el titkolva homályban hevernek! A' jo, ha kevés is betses, a' sok fetsegést meg untuk! Mit használ a' sok vérengös tsatákat rajzolni, ha el felejkezvén Nemzetünk valóságos elmebéli történeteiről egy szóval sem jelentjük, mi volt az Arpád alatt, és mi volt utóbb a' sz[örnyű] iga alatt, a' midőn vérével szerzette földének egy hormadán a' kábáságot szórók tanyásztak, és ő belőle a' nemes szabadságot gyáva félékenységbe vonák. A' szabad lelkű rómainak a' midőn Hercules tiszteletére hecatombékat áldozó, ereiben bátorodásra hevüle vére, és ő világ hódítójává lönn, végtére ijesztő képzetekkel el tömetvén lelke el alyasodott, és rab szolgainak szolgájává vált. Nem másképen történt a' dolog honunkban is. Több tillyeseket el halgatnak íróink, és egyszóval Uralkodóink, nem pedig Nemzetünk tetteit adják elő. Jól tudód te ezt magad is, nem is azért hozsom elé, mintha reájok akarnálók emlékeztetni, hanem könnyebben érzem szívemet, ha a' régi panaszainkat ismét elé vehetem.

Engel panaszkodék előttem, hogy ő róla, Virág könyvében, nem is emlékezik. Szólítsd meg Bentzét, kit tisztelek, és vedd okos módod szerint az emberiségre, melly ugyan e pontban ditséretére válnék. Engel sokat compillált munkájiban, mellyeket Virág jól meg rágván jelessen elé adhat.

Nem régiben Detsihez Kazintzy levelet ira², egy valaki a' levél foglatatját elmondotta nékem. Benne Kultsár ujsági ellen otsmán mód kikéll, és erősen biztatja Detsit, hogy mennél hamarább iparkodjék ujságot írni. Nem tudom ugyan, hogy, és mit ir mostan Kultsár, mert ide egy levele sem jutt, de rut dolog előttem **Kazintsy** tette, ki jó barátját titkon rágalmazza. Minden szép benne; de tsak ugyan ezen hibája olly esméretes már, hogy nem győzhetem **böltsségedet magasztalni**, mellyel esméretségétül olly igen vonakodtál. Nem érdemli a' bizadalmat az illyen más' betsületén rágó ember. — Mind azon által írj valamit Kultsár dolgairól is.

Ex Jure Gentium mikor kapok Theseseket? — kérlek ismét, feledékenységbe ne menjen esdeklésem.

Trézsid hogy vagyon? tisztelem, 's majd ide írák; hogy Nénémme egyetemben tsókolom is. be jó volna pedig Miska szerint vagy egyet *tzuppantani*. — Miskát mind a' kettőt, Palit, Paurt, és Juhász József Uramat különösen tisztelem.

Terhellek ismét egy bajjal, kérlek, add ezen levelemet a' Testvéremnek által, ő igen ditsekedik jó szivességeddel. Mikor hálállom én ezt néked meg? —

Hát Eggenberger mit mivel a' könyvemmel, kél e', vagy e' betse, mit mondanak a' sok hibákról? — ird meg.

179 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1810. május 22.

Megismerkedett Sándor Istvánnal. Kéri Horvátot, hogy Sándor nevében érdeklődjön Kultsárnál, vajon megkapta-e a neki küldött pénzt.

Pestre

Bétsből
22dik. Majus. 1810.

Horvát István
lelki barátának
Ferenczy János jó áldumást!

Ferenczy János á' fellebb jegyzett mai örvendetes napon regveli 10, ora után á' Bétsi Lipolt nevezetű külső városban lakozó, nagy érdemű, és tudományú Hazafinál Sándor Urnál volt, és magyar őszinte barátsággal fogattatott. – Ime régi kívánságodnak eleget tévén, **rakvák** minden érzeményeim örömmel, hogy ezen jó szívű Urat meg esmérhettem. El vittem hozzá Szemere Páli recenzióját, és verseit, nagy kedvel fogatta tsekély készségemet. Sokat kérdőzősködött Horvátról. **Hol vagy, úgy mond, Révainak kedves Tanítványa? esmérem é?** Na esmérem é? bezeg, meg feleltem ezen szóra olly hatalmassan, mintha nem én, hanem Testemből Te szóllnál. – Örült rajta, és kért, hogy nevével tiszteljelek. Kultsár Uramra neheztel, mivel gyakor kéréseire nem is felel. Á' vendég hajjal Révai módjára fel tzipráztatott üdötske Ur méglen frei, szorgalmatossan olvas, és tsendes magányba munkálkodik. Reá fogom nem sokára venni, hogy Mesterünk nagy Grammatikájának 3. darabát világra botsájtatná költségén. Soká nem akarék ma nála mulatni, majd mászor több időt töltök el, és többet is irok rólla. Elég légyen mostan, hogy nékem jó szívű, és egyenes lelkű Magyar-nak lenni tetszik. Sajnáltni látszatik, hogy Révai tanító székit Czinke tudatlansága motskitja. De ki tehet ezen Jesuiticum Fatum ellen. – Theseseket elvárom ex Jure publico et Gentium, és ha lehet ex Statistica is. Trézsit tisztelem különösen, minden jó Barátaimmal egygyütt. Irj, kérlek, mennél előbb, á' **Pörötökről** – állapotodrúl, Testvéremrúl, és á' Haza Literaturájáról. Többnyire tsokolván maradok barátod.

NB. Sándor Kultsárnak medio cursus Diligentiae 300. for. küldött, et in specie 100 f. ajándékúl, 200. pedig bizonyos dolgokra. Kultsár egy betűvel sem tudósítja őtet, hogy meg kapta. Sürgetné őtet á' barátságos tudósításra. – Add ezen leveletem Sütsnek által, vagy Joska vigye el, kit különösen tsokolok. Aszszony Anyádat tiszteld nevemmel.

Apropos. Nagy örömmel olvasám á' Titt. Calendáriumban¹ Horvát Uram be-születes nevét. Tsak ugyan Országos Ember vagy már Pista! már hogy itten is együtt legyünk vagy Pedellusnak, vagy Calefactornak megyek.

180 Horvát István Ferenczy Jánosnak
[Pest, 1810. május 25.¹]

Azt kéri Ferenczytől, hogy híven, szó szerint lenne szíves leírni Kazinczy Ferenc számára Pesti Gábor Aesopus meséit.

181 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1810, június 2.

Közli, hogy elfoglaltságai és Pesti Gábor művének olvasati nehézségei illetve másolási problémái miatt Horvát kérését nem teljesítheti. Megpróbálja rávenni Sándort Révai egyik kéziratának kiadására.

Horvát István
barátának

Ferenczy János boldogságot!

Pestre – Bétsből Juni 2kán. 1810.

Két nappal előbb, mintsem az elmúlt hónap 25kén barátságos szivességgel tellyes leveledet hozzám utasítád, másod izben valék T. Sándor Urnál; ezen nagy Hazafinak nagy lelküése Pesti Gábor Aesopus¹ fabuláját már ekkor közlöttem vélem az olvasásra, és a' midőn magamban arról tünődék, melly nagy hasznot tenne azon Hazafi, ki ezen kintset a' Magyar Hazákkal ismét közlené, adott kezemben leveled, mellyben a' többi tárgyak között jeles állatásaid által arra törekszel birni, hogy tudos Kazintzy Ferenc számára, ki általad ugyan arra engem még kérete, az említett könyvet leírnám, hozzá tévén mindazonáltal azt, hogy ha az le írást magamra válolom, azt betűről betűre hivem tselekedném². Édes Pistám! mennyire inkább ohajtanék barátságos kívánságodnak eleget tennem, annál inkább fajlalom, hogy ez pontban aztat épen nem teljesíthetem: az én környüállásaim, mellyek terhes Tanítói, és secretáriusi hivatalt olly Urnál tettek nyakamra, kinek szörnyű munkasága önnön dolgaira engemet egészen elfoglal, eztet nem engedik, annál inkább, mivel a' Pestiben elől forduló írás módjához nemcsak írói, hanem a' gothus betűknek, mellyek a' régiségnek jelei, formálására rajzoló kéz szükséges, én pedig a' sebes íráshoz szokván, 's azt nem is tanulván a' hoz nem értek. Vagy egy lap le íratában órák telnének el, a' hol ime betűk *Ze/ópi: k. 3.* 's szavak a' mint láthatod nem írást, hanem rajzolást kívánnak. Meg botsáss tehát ha e pontban akarodnak meg nem felelhetek, és ezzel jelentení kényszerítetem, hogy e terhes munkát semmiképen magamra nem válolom. Többnyire nem tsodálhatom eléggépen azt, hogy Kazintzy Ur az egész könyvet a' régi orthographia szerént akarja ki adni. Hiszen ezzel tsak az olvasást nyehezíti, elég volna valóban az másod ki adásban az első kiadásban elő forduló betűket valamelly táblában ki tenni, a' többi munkát pedig elhagyván a' gothus betűket mostani deák betűkkel egy szivatban le nyomtattatni. Ki is fogja akadály nélkül olvashatnia: *wezzéwét* – a' midőn így is lehetne olvasnia vezzeuket (veszszőket) – meg jelentvén előre, hogy a' két Z – sz, – és az ew. ő jelent. Mentegesd ügyemet Uj Barátod élőd, kinek úgy is tsak éretted szolgálnék, ha lehetne. Légyen tehát más olly boldog, mint általa Ragályi³ vagy a' halhatatlan Statistikus⁴ által halhatatlanokká lett Brucknerek, és Nicodemek, és nem irigylem, ha valaki a' mástól szerszett Halhatatlanság palásztja ála vétetik, másokban is marad ut arra, nálunk leg inkább! –

Mastan más, és nemesebb tárgyra térek. Rendes ugyan; én kerésedet elmelölöztem, és magam esdeklek előtted mindenekre, a' mik tsak szentek a' barátság édes kötelei által előtted. Fogadd el ohajtásimat, mellyeket emezekből érthetel.

Ts. Sándor Urat Révay nagy Mesterünk kézirateinak ki adására reá birni iparkodtam, szivemen hordozván azon méltatlanságot, mellyel azokat örökössei otsmányúl hevertetik. Ő tegnap majd egész nap velem lévén, reá állott az érdekes munkára. De leg először az *régi Sz. Írást*⁵ akarja ki adni olly formátumban,

mint az első kötet vagyon. Ha commentárius van hozzá eztet a' 3.dik kötetben kész volna hasonlóképpen közre botsajtani. En ugyan tagattam előtte, hogy Révai az Sz. íráshoz commentáriust irt volna. Sándor ez nélkül is kész a' mint mondá egyedül *Horvátért*, és értem aztat tselekedni, hogy költségén az 2dik kötet mennél előbb ki jöjjön. Ez után, ha reá állatok a' Grammatikát is ki nyomtattatja. Pista! nagy könyörgéseim által mentem én ennyire Sándornál, a' te böltsessedben áll, ha nnak a' mire törekszem, sikere lehetté! – A' dologból titkot kellene tenni, ha aho: tudnál, és tüstént Kultsárok, 's egyebek elejbe nem talolnád. Mennél ell Sándort nem említvén *Schedius*hoz. kérnéd számodra el a' kéz iratot, és küldenéd fel ide. – Ha ez nem tetszik, nem bánom *Schedius*-nak Sándor szándékát ki terhesztheted, és őtet annál inkább reá vehetnéd. Mivel ha ő Sándorral a' kéziratot nem közlené (a' mit ő ha te akarod, tenni nem fog) Sándor kész az ide való eredeti írásból kiadni a' munkát. Ne tegyetek semmi bajos conditiókat, Sándor nemes lelkű ember, ő nem akar nyerekedni. Kész a' jövedelemből, ha leszen az Révai örököségeire is valamit szánni. Ha a' munka ki jön, e'kor is lehet efelül véle szóllani. Tsak te Tumpacher és *Schedius* előtt nevemben is úgy viheted a' dolgot, hogy sikere lehet. En a' kéz iratnak gondját magamra válolok. Ha *Julius* közepetéig ide a' külditek, Sándor August hónapban a' nyomtatáshoz fogat. – Melly hasznosabb volna néked, Sándorral, mintsem a' hasznót a' szépnék fényével kereső *Kazintsi*val, barátságba lépned! Sándor mutatta Révainak vagy 5. levelét – mellyben a' te erdemedet érző *Mesterünk* előtte édig magasztaltt, nintsen is egyéb kivánsága, mint véled meg esmérkednie, vagy a' levelesés által szorosabb barátkozásba jutnia. Tegnap egész lakásomig elkésérvén arra fakadott, hogy kész leszen egykor Pest felé rándulni, a' te meg esmérkedésed miatt. Olly tekéntedbe tettelek előtte! Meg érdemli tehát, hogy a' Sz. írás ki adója lehessen Révai nevében, kész elfogadni e' munkában a' te barátságos utasításodat.

Végtére elnem mulathatom, hogy nevem napjára volt jeles meg emlékezesedet meg nem köszönjem. Légy részes mind azokban, mellyeket kívántál. Potyondi Tisz. Urat különösen tisztelem. Az ő buzgó könyörgései foganatosak valának, mert éppen Sz. János napkor *Süts István T.* Ur vala ügyemben *Semseinél*, és pedig, amint értetted, haszonnal.

Tegnap érem leg először hogy *Eder*, a' tudós *Eder* meg hala. Oda van dísze Erdélynek! *Cornides* után, előttem, ezen *Hazafi* volt leg tudósabb Történet íróink után. Ő vagy hat esztendeje critikai jegyzéseket készítgete a' Magyar Történet írókhoz, a' mint az itten lévő *Teleky Cancellarius Bibliothecarius*ától hallom, már 300. könyveken keresztül ment⁶. Ezen felséges munka kihez jutott, hallottad é? *Eder* nagy volt a' magyar criticában, és egyetlen!

A' mi tsak erőmből ki telhetik, arra fogom itten fordítani, hogy nemes tzélot, édes Barátom, elérhessed. Reményilem *Schwartner* akadályt most egyszer nem lel, de tartok tőle, hogy ő a' *Statistica* szék mellett a' Custosságot nem akarja é meg tartani⁷? Erről tudósíts, Sándor előtt az utolsó levelednek nagy részét elolvastam, nagy volt öröme hathatos kifejezéseiden.

Jövő hetfőn Sándorral egyetemben fogok a' Császári Könyvtárba menni, ekkor Anonimust, és a' Sz. írást⁸, a' Számbetűk eránt, szoros visga alá veszem, és elküldem tapasztalásomat.

Trézsidet, Testvéremmel együtt tisztelem, Te a' kegyes nemnek barátja, istápja, gondoskodjál reájok, vigasztald őket, fakaszd örömeidre; én ezen munkához nem értek; de vagy annak nagy mestere.

Ts. Süts Urat tisztelem, Paur, Vitkovits, és Pali barátainkal, minnyájatokat tisztel Almásy Lajos Uram, ha hízeltetni akar nekem; mint komor mesterének, tsak titeket említ, már ekkor magamon kívül vagyok, minden rossz tetteiről elfelejtkezem. Olly hatalmasak vagytok még az meg említésben is Ti, kiket, hogy a' Magyarország Geniussa a' boldogság ösvényén tántoríthatatlanul vezessen, szívből óhajtom.

182 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1810. június 7.

Beszámol arról, hogy megpályázhatná egy elhunyt kamarai fiscalis állását. Egyúttal kételyeinek is hangot ad ezzel kapcsolatban.

Horvát István barátjának
Ferenczy János tsókokat!
Bétsből Juni 7kén 1810. Pestre.

A' viszontagos bizodalom, melly a' valódi barátságot szűli, teszi azt, hogy a' jó Barátok szeretetöknek első díszét, titkaikat tudniillik, bátor lélekkel egymás keblébe öntik még akkor is, a' midőn mindenekbe talán egy tzelra törekedvén 's társaságokat kötvén, ennek tagjait, nóha egyikhez közelebb való tekintet tsatolja azokat, egyeránt kedvellik. El értheted ezekből mit akarok! de minden bátorságomra, meg magyarázom. — *Titkom* van, aztat olly erősen szivedre akarom kötni, hogy abba még a' leg hüvebb társod se tekinthessen. — Rendes dolog történék vélem: a' napokban Semsey ő Exja íródeákja a' nélkül, hogy én ő reá valaha valamit biztam volna ime sorokkal ír hozzám „ne argui quam, S.D. Vestrae hisce significo fiscalem hujatem Caalem Mihályfi medius tertius obiisse, noverit se concurrere debere pro statione hac” — Elhültem ezekre; de tsak hamar magamhoz térvén úgy gondolkodtam; ha talán az én Levélíróm magától ő Exjától arra jelentést nyertt volna, hogy engem Mihályfy haláláról tudósítana, nékem még is *modestasabb*-nak kell lennem, mintsem ollyra törekedjem, a' mire sok nagy érdemü agg Ügyészek törekednek. Eszembe jutott az is, hogy semmi reményem arra épen nem lehetne, hogy tsak a' Fő Director által candidatioba is tétetnék, a' *perpetuus recurens*ek közé számláltatni rettegek. De mind ezekre nem ügyelvén ha tsak bizonyos volnék abba, hogy talán Semsey ő Exja adott cancellistájának arra jelt, hogy nekem irna, akkor magam is curcurálnék, mert az ifju emberben akkor, mikor kenyerét keresi, magával való bizodalomról le nem kell mondani! — Mődját, mellyel azt meg tudnók, nem tudom; nem lehetne é valamit meg tudnod, vallyon *Kuzmics* (ez a' neve a' Cancellistának) ki ösztönére irtt nekem? ez a' dolognak bibéje, ha ezt ki találnök, magunkat a' dologhoz könnyen alkalmaztathatnök. Többnyire igen szeretném ha te bölts itéletedet az egész dologról nékem meg írnád. — Azt is akarám közleni véled, hogy az én itéletem szerint *Görts* fogja, ha tsak recurál, ezen státiót elkapni, ő két izben vala már candidálva a' királyi fiscalításra. Ha Görts ide által tétetnék. A' Rátzkevi kövér fiscalításra minden bizodalommal törekedhetnék. Olly jól Tévm van itten, ki minden szerentséjét Albert Fő Hertzegnek köszöni, nagy kedvébe vagyon. Ezen Ur segitene rajtam mindenek előtt. — Titokban tartsad ügyemet, valamint én a' teedet is. Swartnerről a' Cancelláriánál még betű sintsen. A' Consilium mégsem küldötte fel. Lányi a' napokban Jószagára magyen, Cziráki fogja a' dolgot referálni, a' mi a' dolgot igen elé fogja

segíteni. Bár a' mindenható már egyszer adná, hogy magunk kenyerére juthatnánk. Tennem magad által látod, mely nagy sanyarúságban ász életünk, a' midőn mást uralnunk kell. Toriglan tele vagyok ezen élet modjával. Unos untalan ujjab bajak nyomnak.

183 Horvát István Ferenczy Jánosnak
[Pest, 1810. június eleje]

Levele mellékleteként küldi Ferenczy nővérének és Barabásnak levelét. Érdeklődik, mit végzett Ferenczy a XIV. századi kódexben található magyar nyelvű imádság ügyében.

184 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1810. június 9.

Köszöni, hogy Horvát felajánlotta szolgálatait Barabásnak. Fölkereste Sándort és megemlítette Révai kéziratának kiadását.

Horvát István
egy Barátának
Ferenczy János tsókokat, boldogságot!
Pestre — — Bétsből Junius 9kén 1810.

Nagy örömmel szoktam soraidat olvasnom; de utolsó leveledet igen igen különös kedvvel vettem. Köszönöm jó szívűségedet, mellyel az én Jó Tévműnek, és Testvéremnek, leveleit közlödted. Mellyike volt kedvesebb elődtem, allig magyarázhatom meg Ts. Barabás Ur leveléből észre vedtem, hogy hozzá irván szolgálatjára magadat vélem együtt hasonló készséggel leköttelezted. Ritka az illy barát! áldjon meg a' Mindenható, édes Pistám, az üdős Jótévőmet ez által nagy örömmre gerjesztetted, és a' mint én őtet esmérem, az 50 f. nem annyira volt kedves előtte, mint a' Te betses leveled. A' napokban fogok nékie írni, jól tudván, hogy soraim mint egy erőt adó szer gyanánt szolgálnak törődött egészségedben.

Sándornál ma voltam, nagy örömmel fogadott, kérdezte, mit feleltél levelemre, mellyben a' régi Sz. Írás ki nyomtatásáról való szándékát közlödtem. Mondám nékie, hogy tellyes reménységem van benned. Iparkodjunk ígéretednek meg felelni. Melly büszke volnék, hogy általunk Nagy Révainak drága maradványi nap világot láthattak, hogy tudományit a' Magyar nemzet ezekben is tsódálván, a' Haza nyelvének szorgosabb tanulására hevülne! — De ellenben, ha a' dologból semmi sem lehetne, mint az ag Jákobb szomorúságomba szór zsákba öltöznék, átkoznám azokat, ki nemes szándékomat ostmaul gátolták. Ah nem rettegsz ezektől, rajta légy tehát, hogy tzéomat el érhessem, és benned is Révai véddőjét ujra tisztelhessem.

A Tsászári könyvtárba voltunk már, de a' kéz iratot nem láthattuk, a tavali még futomás alkalmatosságával félre tétetett ezen kints. Az Űnepek után bizonyosan kezünkbe adják. Majd ekkor meg írom, előtaláld e' Te nagy Diplomatikus vagy is Őklevelész; hogy első Mária¹ alatt már magyarul írtank dítso Eleink? —

Felelj mentül előbb utolsó levelemre, én minden lépéseimet bölts Tanátsod után mérséklem. Nékem haszontalannak lenni látszatik a' sürgetése ezen fényes tisztnek. Kisebbet hamarébb meg nyerhetnék, jobb lenne a' Pártfogást erre

hagyni, hogy meg unjanak gyakor esdeklésemben.

Látszatom látszatni a' Révai lelkével elteltt Barátomat mely tüzzel, hathatósággal magyarázza régi tiszta nyelvünket. Nem dajka dadogta, és a' pórság morzsolta minden, 's szertelen hibákkal égtelen beszédből vitatja ő az igaz Magyar-ságnak tökéletességét. Mint feddi azokat, kik, ámbár Magyar anya szülte polgárok, ebben biztokban felesleg valónak tartják Magyarul tanulniok. Nem nagyot bátorkodom állítanom, hogy Pesten tsak Horvát barátomtul lehet egyedül gyökössen magyarul tanulniok. Ő mostan édes Hazánk leg nevezeteseb Nyelvtanítója, Ő járta meg Nyelvünk titkait belső rejteköket. Mig ígérhetne a' Magyar Ifjúság egy emberkétől (Czinkétől) a' ki magát elbirtában fen hejaz ugyan; de valóban szarnya szegett tudóska az magyar Nyelv deákságának tsak pítvaraba fent-reng. Nyelve idestova futos a' nyelv ékein. Soha semmit vele nem alkotnónk. unos untalan tsak tsereg, mint a' szarka. Nagy bátran gyagdos másokat irigységgel ragva nyelvével. Veszteg az illy hitvánság! enészék el előlünk, fel laktunk véle. – Ex grammatophylacio Ferenciano – Horvatiano! – –

185 Horvát István Ferenczy Jánosnak
[Pest, 1810. június közepe]

Horvát tanácsokkal látja el Ferenczyt sorsának alakulásával kapcsolatban. Érdeklődik Schwartner ügye iránt. Beszámol arról, hogy segíti Ferenczy nővérét.

186 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1810. június 24.

Sándor anyagi nehézségekre hivatkozva nem vállalkozik Révai kéziratának kiadására. Horvát kérését, hogy Pesti Gábor meséit eljuttassa hozzá, nem teljesítheti, mivel Sándor a művet másnak adta kölcsön. Érdeklődik Horvát legújabb műve iránt. Schwartner ügyéről még semmi konkrétat nem tud mondani. Beszámol a pápai lánnyal történt kalandjáról.

Horvát István egy barátának

Ferenczy János barátságos tsókokokat!
Pestre – Bétsből Junius 24kén 1810.

Hogy Titkom szivedbe elzárva mindeddig maradott, édes Pistám, igen leköteltél, tartsd tovább is hü kebeledbe. Egészszem meg nyugszom böls tanátsodban: ki is adhatna nékem jobb intéseket mint Te? Ki minden környülállásimat úgy szivedre veszed, mint sajátodat! Egyébb eránt hidd el, állapotomnak bizonytalansága naponként érzékenyebben lebeg előttem. Már akár merre vetend a' Fatum, követni fogom, tsak ezen nem magyar lélekhez való vidékről meg szabadulhassak. Mindazonáltal ha tzéломra ujmutatásúl lehetsz, ne vond el tőlem, kérlek az eránt való gondolatodat.

Sándornál tegnap voltam. Allig ülék le nála, már is kezdé magyarázni, mely tetemes költségei vannak, tsak hamar észre vettem, merre tzéloz, utóbb ugyan tsak, a' midőn a' Sz. írásról való gondolatodat elejbe adnám, azt felelé, hogy ő ugyan ígérétének ura akarna lenni, de mostan meg engednének nékie, ha az egész dolgot későbbre kénteleníthetnék vetni. El hültem ezekre, de még jobban meg ütköztem, a' midőn kezdi panaszolni azt, hogy Révai halálának 1.esz.[tendő] előtt, nékie méltatlanul viszsza küldötte azon kötelező levelét, mellyel Tratner előtt a' nyomtatási költségek kifizettetését magára válalta. Haboz az ember! tsak úgy tehetnők e' dolgot jobb karba, ha te, a' mit ő, amint észre vettem, igen

fog kedvelleni, mentül előbb írál nékie: az ember nem utálja a' ditséretet: édes tolladdal ezek által vedd körül.

Pesti messéjít kértem számodra¹, de azokat, amint már annak előtte jelentette, Görög Urnak adta által, amint én vissza adtam, meddig leszen ennél, maga sem tudja. De Pestre hogy el botsájtaná! nem hiszem, nálam 1. hónapig volt, és minden héten szorgalmasan ki kérdezett, meddig olvastam el. Sajnálom, hogy nem szolgálhatok le iratásával, sok dolgom van: urfim, amint jól tudot gyengesége miatt, ha csak véle nem tanúlok, kevésre megyen, a' sok irás is mindennap nyakamon fekszik, tehát annyi időt nem vehetek, hogy a' Tsászári Könyvtárba le írhatnám. Nintsen meg a' nemzeti könyvtárba? a' te sokat ígérő, de a' német gyökös atyafiaihoz vonzó Millerusod, ha meg simogatnad, édes örmest haza adná.

Tehát Munkád² a' Pesti Tanács bőkezűségével nap világot fog látni? ezen igen, igen örvendek. Majd ha a' Pesti fekete szemű szűzek olvassandják, bezzeg akkor fognak még a' koszorú fonyásokhoz. Hogy pedig a' Budai Kegyek ne neszeljenek, *Etelburg*ról kellene valamit közre botsajtani.

Schwartner ügye, akár mit mondasz, ide még fel nem küldetett. Tegnap is voltam a' Cancell.[árián] lévő prothocolumban, nyomoztam, szó sintsen rólla³. Lányi Secretáriusa, kinek kezében mennek az illyes dolgok által, sem tudot semmit rólla. Budán hever, kérdezd meg ottan, és jelült ki a' napot, numerust, melly alatt fel jött. Én mint sáját javamat, úgy tekintvén ezen a' Te boldogságodat is érdeklő dolgot, semmit körülötte el nem mulatok.

Igen le kötelezel, hogy Testvéremet gyakrabban meg látogatod. Ő szüntelen magasztalja Horvát Ur vigasztalóját, a' minap ime ira hozzám: „hogy ha Horvát Ur nem volna Pesten, már régen Isten tudja, mitévő lettem volna, Ő az én vigasztalóm, nem tudom honnand érdemlem én ezt. — — még jön valami, ki írjam e'? vagy nem? na szégyenletemre is ki irom, tovább így folytatja — hal-sza — „de meg vallom édes ötsém, hogy pamaszimat jobban meg halgatja mint Te, Horvát Ur nem olly hirtelen (maledicta hevesség!). — Már ezen szégyelve örvendek, a' Testvérem jó barátomban többet talál, mint Testvéreben. Már nem tsodállani, hogy jó szívű Trézsid gyakrabban mondhatta „tudja guta, mi az oka, akár mitsoda leányokhoz adja magát Horvát, mintjárt meg kedvellik. Az okat Trézsi jól tudja, de az illyes factumokról én is voltam bizonyság. Festum Margatae! et alia festa festorum!

Lupáról semmit sem hallunk; a' mióta tölünk elszakadt, nem láttam. A' hires Poetriánál⁴, a' mint egy leveledbe vigyázóvá tettél, tekintvén egyéb környül-állásokra is, többé nem voltam; semmit sem hallok ezen kegyes szívű aszszony-ságról.

Barabásnak hozzád küldött levelét vissza küldöttem akkor, a' midőn hozzád való levelemet e hónap elején egy Sarkadi Tisztünkkel Pestre Kovács Jóska urfi-hoz való levelemben zártom. Tsodállom, hogy még kezedbe nem jött. Ura attya dd 16ae hujus hozzám irván azt jelenti, hogy minden leveleket vagy fia Jóska, vagy író deákja kézhez szolgált.

De már én küldöm hozzád Barabástól vett levelemet. Azon sorokat, mellyeket veres krétával jegyzettem, jól meg olvasd. Barabás jól tudta, azt, hogy én állapotomról egy két sort írni minden bizonnyal fogok, még is az arról való ki nyomozást Schiningerre bízta. Több fekszik itten, mint sem gondolnád. Schininger 20a hujus volt nálam, és pedig allig adván kézhez a' levelet, azonnal kérde, hogy azon kívül, hogy ha írnék is : : öregem-

nek, nékie is állapotomról szóllanék, ötet ezen dolog igen *interessálja*. En erre, figyelemre ütven eszemet, egész modestiával szóllottam meg elégedésemről, és az idő szerént reménységeimről, melyek tsak oda mennek ki, hogy talán kevés idő múlva magam szárnyaira mehetek. Erre az ember mint egy örömré ragattatvan, tsak ezen iparkodjam, kére. Ez reggel vala. Estve ismét hozzám jöve, és ugyan azon tárgyról tsavará beszédét; de már mélyebb is bé ereszkedék. Kár úgy mond, hogy az mostani ifjú emberek, házodosni nem akarnak, az Ur bizonyosan azok közül nem leszen, úgy mondja. Erre mosologván, tsak azt mondom. Olly a' mostani leány nevelés, hogy még az atyák sem álhatnak jót gyermekeikről. De úgy mond, vannak jó nevelt leányok is. És így tovább menvén, elment. 21a hozzám jön, de már nem maga, hanem mint egy 16. esztendő kartsú termetű, szőke hajú, ábrázatú, kökény-szemű, egy szóval majd olly formájú leánykával, mint a' *Durschmüllerischi* – a' kinek – kinek – arany betűkkel ki irandó Trézsi kegy nevét viseli. A' Leány szemembe ötlött, eszembe jutott, hogy ötet az én Testvérem, a' midőn Schiningernél vala, gyakorta hordozta ölében, és ez a' leány, kit az öreg Barabás, a' mikor 5. esztendővel Pápán valék, nagy szorgalommal olvasni, írni tanított. A' nem rut leány clavirozott egy keveset nálom. Az atya pedig kér, hogy Trézsijét a' theátromba vezetném, a' hová ő dolgai miatt nem mehet. El mentünk ketten kedvesen. Nem igen halgattunk mi a' játék darabra, hanem beszédbe eredvén tsatsogtunk, enyeltünk. En minden mód azon voltam, hogy a' vélem való időt kedvessé tegyem nékie. Haza vezettem. Más napra 22a ismét ki kérték, hogy elvezetném theátromba. Ekkor is magunk valánk. E' nap körül veszem a' leányt, távúrol fartatom körülállásait, tsavarom a' dolgot más tárgyokra, hogy az ő baját is ki nyomozzam. El mondatom véle az egész Pápai Leányok dolgát, és tsak egyszerre ki pöffenti, hogy Pataki Tisztartó egyik leánya, Hering bachirárius leányai, és más 5. még az Insurgensektől meg *estek*, de ő, azt mondja, olly igen félt az insurgensektől, hogy reájok sem nézhetett. e volt 22a. – 23a ismét theátromba mentünk. ketten persze. Már ma még tovább megyek, *barbarást* adatok a' leányomnak. édeségekkel kinállom, és fel hevétem! Ekkor tsak ki mondja, Hogy a' Péter Barabás, ki ötet írni tanította, mindenkor ditsért engemet előtte, de a' mint veszi észre igen jó szívű ur vagyok is én, be boldog leszen az én feleségem. Pápai Praefectusné olly szerentsétlen, az ura mindig veri. En meg inverse „be boldog leszen az Trézsikénk ura, jó szívű feleséget nyer. erre a' leány, hogy ő néki már volt szerentséje, Villax péknek fia el akarta venni, de nem tudja, némelly pápai leányok irigységből sok roszakat költöttek reá. A' dolog el maradot, ámbátor Villax pepi (ötse a' Pater Tarokkosnak⁵) még meg nem házodosott. Erre, hogy ő többé polgárhoz nem megyen. inkább örök leány marad. Hát, mi lebeg a' Trézsiike előtt? kérdém. Sok Pápai leányok Uraság Tisztjeikhez mentek férhez, ő is elmenne, ha 40, mérföldre vinnék is. Na mondok, ha valahol Tisztartó volnék vagy Számtartó, a' Trézsikét mindjár feleségemnek venném. Ah menjen az Ur, az Urnak nem kellenek a' Pápai lányok. Erre a' serge le eresztetett, és én is leányomat haza vezettem. Ma még itten marad, a' többi aventüriét majd meg irom. Elég az hozzá, Trézsi neve szivemben véremmel együtt jár. –

187 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1810. június 26.

Beszámol kalandja végéről. A bécsi császári könyvtárban kikérte a régi magyar kódexet és kijegyzetelte. Utánanézett Anonymusnak is.

Horvát István barátának
Ferenczy János barátságos tsókokokat!
Pestre Bétsből Junius 26kán 1810.ben

A tegnapi nap nagy epochát teve Bétsi életemben. A' Pápai kegyessel utóljára valék, szerentsém volt ismét ahoz, hogy tsak ketten valánk a' Theatromban; az atyja nem tudom merre tartózkodott dolgai miatt. Soha úgy tűzes indulatimon, mellyeket annak előtte vagy egy szépnek tekintete lobba ragadott, annyira nem győzedelmeskettem, mint ezen időpontban. Leg nagyobb tartózkodásba helyheztetvén magamat a' minapi mód szerént a' kegyesnek titkait nyomozni kezdettem. Az első hajlandóság valamelly tárgyhoz olly erős gyökerett vér az emberi szivben, hogy aztat semmi viszontagságok elnem törölhetik. Tsak ugyan nagy jeleit adta ide 's tova kapdozásával az én begyesem, hogy Villax Jóskához igen nagy hajlandósága vagyon. Sőt a' midőn jelentettem nékie, hogy ennek Testvér bátyja Pa. Ferdinand nékem nagy barátom először ezen szavaimra meg ütköztvén elhalaványodott, azután lassanként magához térvén mintegy örömrre kezdet térné. Kérdém ezekután tőle, nem háborodnék e meg, ha én Pa. Ferdinandnak ezeket felfedezném. Ő, ugymond, ha ez történnék, tüstént meg halna. Nem is ollyas embernek látszik az Ur nékem, hogy ezt mivelhetné. De lássa az Ur, a' mint tsinál. — Ezen utolsó szavak igen meg akadtak eszembe. Végtére több izekben kért, hogy ha Pápára mennék ötet meg látogatnám. Ő róllam el nem fog soha felelkezni. T. Barabásnak is meg mondja, melly jó szivű ember vagyok én. Illyes beszélgetések között a' játéknak vége szakdván haza késértem, a' hol már az atyja várakozott reám. Sokat velők a' késő éjeli idő miatt nem lehettem, el butsusván ki jöttem; az atyja ki késérni akara; de én bé zárván az ajtot a' mint ki lépék szobajokból, el sietni tétettem magamat. Valóban pedig az ajtohoz vonván, halgatósztam. Az leánynak ezek voltak elmene-telem után szavai: Der H[err] Ferentzi ist wahrhaftig ein guter Mensch. az atyá-nak pedig, ja mein Kind, dass wäre ein Man für dich. — ezen meg döbbenvén haza futottam. Tsendes lélekkel mind ezeket meg fontolván egy leszen itéle-tünk: Nékem olly sorsom nintsen, hogy az házasságról tsak gondolkodhatnék is. A' valodi szeretet köti az sziveket egybe. Egy két napi társaság, enyelgés fel hevít bennünket, de nem ád olly erőt a' szivnek, mellyet a' igazi hajlandóság szülni szokott. A' kit akár melly esett első kedves tárgyátul elvont, az a' követ-kező tárgyait mindenkor erőszakos kedvvel tekinti. Ezen okok olly annyira meg győztek, hogy a' Pápai Treszkáról sem az öreg Uramnak, sem atyának akaratjok szerént, gondolkodni nem akarok. El várom itéletet. —

Ugyan tegnap, délután 4. orakkor voltam Sándor Urral a' Császári Könyvtár-ba. A' régi sz. írást és Béla Jegyzőét kértük ki. Martius 29.kán hozzám utasita-tott leveled¹ kezembe volt. Elé vettem a' régi magyar codexet². Ruth könyvét tüstént ki ütöttem, és végén a' Davidot szót (a' mint jegyzetted) ki kerestem. Tüstént ezen szó után illy formán Davidot ³ jegy vagyon; ezen jegy alatt pedig c - /: és ezen betűtől távolabb ³ jegy. Sándor el tsodállott, mit vis-gállom ezen jeleket. Ez tsak tzifraság ugymond. El néztük azután az egész

könyvet, hasonló tzifraságra nem találtunk. Leg nagyobb szorgalommal jegyzet-tem ki. Ime ide rekesztem az ottan tett első jegyzésemet, melly valóban mása az eredeti írásban való jegynek. Mit tsavarsz ki ezen Sándor viselkedése után való tzifraságból elvárom. Sándor elmondotta, hogy Révai előtte írta le ezen régi maradvány, melly valóban az első tekintetre mint valamelly Zsidó írás; úgy nézz ki. Nehéz olvasni. A' papiros erős. — Olvastam azután Béla Jegyzőét. Pergamen-umra van írva az egész könyv, tiszták a' betűk ugyan, de igen sok helyeken egymással széjjel vannak szórva. látszik tehát, hogy nem eredeti, hanem vala-melly tök fejű barát copiája. Utóbbi ostoba kéz némelly proprium neve-ken egész betűket vakart ki; de a' helyekről meg látszik, minők voltak. Capite 28. nem ad *locum Zerep* (a' mint ki adta Cornides is⁴) hanem ad *lutum Zerep* olvastatik. *Zerep*, *Ingoványos* helységnek Biharban szomszéda. *Lutum* a' régieknél annyit tett, mint *lacus*, *palus*. Több illyes hibákat lehetne meg javítani. Ugyan, mond meg, ezen szó *cadusa*, az üstökös atyáinknál mi szó volt, nem é *kaduts* — ezen szó egyformán írva jön elő.

A' minap rendes álmom volt. Mintha Pesten mulattam volna véletek, Palu-gyai lett volna az öreg Bubek képében a' Praeses; de pedig egészségemre iván, a' midőn e' szót — éljen *Izdentzi* ki mondat — fel ébrettem.

188 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1810. június 28.

Tudósít, hogy Schwartzner ügye már a kancelláriánál van. Ő maga is tett lépéseket Schwartzner érdeké-ben uránál.

Horvát István
édes barátának
Ferenczy János boldogságot.
Pestre Bétsből Juni. 28*diká* 1810.

Latinovits Beniám a' Törvényben volt oskola társunk volt itten, el nem mu-lathattam; hogy általa ismét egy két sort hozzád ne küldjek. Különös tárgyam az írásra ugyan nintsen, de könnyebben érzem magamat, ha tsak valamit is szolhatok véled.

Ugy hallom, hogy Schwartzner dolga már itten vagyon; de még bizonytalan, mikor fog felvétetni. A' Statistikájának második részét¹ Cziráky még sem refe-rálta, holott még 4a maji adatott kezébe. Mostan a' jószágaira menvén, ottan olvasgatja. — Sándor a' jövő héten Nitrába megyen, vagy 2. hetig ottan marad.

Schwartzner dolga miatt épen egy óra előtt szóllottam Urammal, jó kedvű lévén kaptam az alkalmatosságon. Ő, ugy monda, maga és által látja, hogy ha tsak derék emberek nem tétetnek Tanítókká, az egész ifjuság nevelése elromlik. Schwartzner tudós ember, épen oda való. Rajta is leszen, hogy mást oda ne tegyenek. Ille jam utrumque est domitus, recte valebit pro illa cathedra. Habet rectum Urményi, quod alte aptus nec invenatur. ego ex parte mea omnia fa-ciam, ut resolvatur. Ezen magyar, és deák szavai voltak. A' Lajos majd ki bujt a' bőréből, mikor az atyát így szóllani hallotta, és kért, hogy neked meg írnam. A' többi között azt mondtá, hogy Lakits a' veszedelmes principiumi ember, Schwartzner diszére van a' nemzetnek. — Egy szóval már Almásy Ignázt Schwartznerhez tsatoltam. A' mit lelkemre mondhatom, más ugyan nem tett

volna. Nem sokára Lányit fogom nyakon! – ő holnap után Atzélla[l] nálunk fog ebédülni, elni fogok az alkalmatossággal.

189 Ferenczy János Horvát Istvánnak
[Bécs, 1810. július eleje¹]

Értesülései szerint Batsányi hamarosan visszatér Bécsbe. Dréta zirci apát felajánlotta segítségét neki a veszprémi káptalan ügyései állás elnyeréséhez.

Horvát István
egy Barátának

Ferenczy János barátságos tsókokat!

Tisz. Dreda Zirtzi Prior Urnál ma voltam, különböző tárgyakról beszélgetvén véle két értésedre méltó dolgot értettem tőle.

Batsányi nem sokára, az vissza jövetre felesége esdeklései által szabadságot nyervén, vissza térend. Ezt ő Batsányinétől hallá, és minden kétségen kívül lenni állítja; de én kételkedem rólla, mert a' Cancelláriánál több ollyasok vannak, kik Batsányi tetteit nagyobbaknak lenni gondolják, mintsem hogy valamely kegyelemre méltó lenne.

Elhültem rajta, midőn Dreda Tisz. Ur kérdé tőlem, ha Horvátnak Pestről való munkáját olvastam é? – én ugymondám, tudom, hogy valamit irt, de méglen nem kaptam meg. – Akartam tudniillik munkádról való ítéletet meg tudnom. De mondhatom, felele, ezen munka ugyan derék, Horvátnak nagy olvasását, s tudományját mutatja. – Ime a' valódi érdeme meg esmérík már, gondolom, a' Kereszt Atya sem mondana mást, ha ítéletét róllad kívánnám.

Tisz. Dreda Ur biztata azzal, hogy mostan a' Veszprémi Káptalannál a' Fiscalatus üres lévén, arra fel segítene. El fogadtam jó szándékát; iszszen nekem a' sok biztatásokon, és kongó reményen kívül semmi sintsen! Látom már, mindenfelé kell kapnom; valami idegen ágon meg maradok. – Takás tehát már tökéletesen Téti Lakos! Al Ispány akarna lenni, az könnyen lehet, a' gondolatban mindazonáltal; de nehezen a' valóságban. Már tsak szeretném látnom, egy Exclericusból minő Vice-Ispány válhatnék. Többnyire ollyan tsak lenne, mint a' mostani, kinek veleje igen meg szorúlt. Már e' kor a' Hali Pusztáért előtte fogunk procedálni! –

A' hónap közepe táján ki fogok indulni e roppant városból, bár olly szerentsén, hogy 10 Tégedet vig valtodban ölelhetnélek, 20 és ide többé vissza ne hirtzoltatnám. Bezzeg Persurum rege viverem bratior! – Pesten az éjjeli szállást ki kérem nálad, iszen nem sokat fogunk alludni, az en eszem, nyelvem készül a' beszélgetésekre; azon időtől fogva, mióta elváltunk, a' minő gonddal elmémet nyomta, érzemény érzékenységemem ült, ezeket mind ki önti hű kebeledbe, mactabo sermocinationibusque! – Ki üresedvén mint a' sas, röpülök tovább, tsak a' te barátságos képed jó szived lebeg előttem, meg a' zavart Tisza hullamai között is, és a' kártékony Körösöknek iszapainál.

Tisz. Potyondy Urat tisztellem. Barátainkat tsókolom, ha ide merném irni, a kegyes Trézsi kis ujját is, addig is érettem vagy ezerszer öleld meg.

NB. A' Ministerium lábra fog állani, Zichi praesidius alatt, Lederer, és Hauer *Cabinets-räthe*-titulusokkal oda fognak ülni. Bay, Dvornikovits – Merczer 7. Virokká lettek – ürményi Maxim Méltóságának talán nem sokára mint Tlae Regiae tagnak fogunk örvendezni. Itten sokan kívánják aztat! –

[C í m z é s :]

A' Mosieur

Monsieur Etienne d'Horváth. Docteur en Philosophie et de belles Lettres, Secrétaire de son Excellence le Monseigneur Joseph d'Ürményi, Grand Juge du Royaume d'Hongrie

a' Pesth.

190 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1810. július 17.

Örül, hogy Horvát közölte vele Pest városáról írott könyvének első részét. Dicséri a munkát, de nem hallgatja el kritikáját sem.

Horvát István

egy barátának

Ferenczy János tömén sok tsókokat!

Bétsből Pestre Julius 17kén 1810.

Tetteddel, mellyel munkádát, mindenekelőtte abban mások, a'mint te monddod, gyönyörködnének, az én véleményem szerint pedig, abban a' te szorgalmadat, mély tudományodat, és efféle tárgyokban a' Magyarok között elsőségedet tsodálnák, vélem kívántad leg először közzéadni, benned helyheztetett bizodalmanak tökéletesen meg feleltél. A' betses munkát hideg vérrel, mintha barátom szüleménye nem is volna, el olvastam; az első meg olvasásomban (mert ma már negyed izben forgattam meg) a' rend, mellyel tárgyodat elé adod, igen meg tetszett, ezen kívül a' kellemetes mód, mellyel senki sérelmével tündöklenni nem kívánván, tsak a' felséges igazságtól vezettetted tolladat, egészszen el foglalt. Meg vallom, félttem mindenkor, hogy te a' magyarság színé előtt az Orbilius ferulája¹ nélkül többé meg sem jelenhetel; de ime örömömre meg tzáfolad eléítéletemet! a' Horvát István nem Vig László ebben – Már ebben az ormos irigység is bámulni fogja szeléd lépéseidet, mellyeket az igaznak nyomozásában tettél. A' Pápaiak, Tákátsok minden komaságok mellett is jeles munkád' fényétől meg rentenvén tsendes tiszteletet fognak ellened magokban gerszeszteni. Olly szép nyomokat a' Magyar Diplomatikában, olly szép olvasást a' külföldi Geographusokban még ők nem láttak. Mennyi hászon háromlik ez által Révai dütső Hamvaira is? – Ő lelke méltán hevül Horvátban. – ditsőségedre fogják ezt mondani. – A' második olvasásomban tsintalan politikádra akadtam; a' Pestieket igen szépen el bájoltad részedre. Az egy *colonia* szó a' Budai szomszédokat kisebb tekintetbe teszi előttünk, de ezeket is meg kímélted. Ők el fogják ezután hinni, hogy részök nagy Atilla maradéka. Az is igen gyönyörködtetett, hogy nagy Tanitoidról, jó barátaidról, kik e'be szegedelmedre valának, szép hálaadó említést tészesz. Bár Szemere Pál a' jeles tudománnyal, mellyel diszeszkedik, a' reménységnek, mellyet rólla állítasz, meg felelne utóbb is. Ő még többet tehetne, mint eddig tett. Ő benne Schiller lelke lakik. Kérdezd meg tőle, ha valjon a' levél copijája nem került a' Nagyidai Vajda levéltárházából. Az alföldi pergő természetű tzigányok uj székely módon jelesen beszélnek még mostan is! –

Sándorral. és Engellel a' munkát még nem közölhettem. A' ma Nitrába

vagyon, eme pedig Bádén körül lakik, 's mulat. Sándor a' héten meg jön; elviszem hozzá. No szeretnék árkusaiddal Kultsárnál, Fejérnél, és Virágnál megfordulni. Ezeknek lépőket az irigység férgé mardossa! – Kultsár a' többi között mondana. No bizon jó munka, de iszen Uram még többet lehetne erről mondani. – Fejér, na lássa Kedves Barátom, már csak ugyan egy kis Társaságba alhatnánk, kiki dolgoznék valamit. etc. Virág – a' magába bé szeretett véres költő – no lásd, isti maleferiati, ha a' diplomákat az emberrel közlenék, mennyit lehetne dolgozni, és világosságra hozni. – etc. Hát Schwartner, és Schedius, örülvén említésökön, mit mondanának? – ezt ha együtt leszünk, meg sugom! E' kis utazásomat autour de la chambre – Palugyainak kellene bé fejezni. Ő fel tekintvén az égre – erectus ad sidera vultus – ki ütvén karját egyenesen – na Izdentzi, ebattat, aztát – ez ám a' munka! és mind a' természet néki – os sublime dedit – el nyomna magasztálásaiddal. – Miska, Pali csak nevetnének ezekre.

Itten árkusaidban *Sebes* német Gárda kapitány jó esmérősöm, igen gyönyörködött. Ezen jó Hazafi nagy kedvellője a' magyar Litaraturának. Ő a' nevetlen Béla jegyzőéből, Árpádnak a' Tactikában nagy járatosságát, nem különben a' Magyaroknak katonai mesterségöket akarja egybe szedni, és ki adni. A' görög írókat jelesen érti, olvassa, pedig csak mi óta ki szakadott, tanúlt görögül.

Végtére kérlek, a' mint valami ki nyomódik, küld fel. Ugy vagyok, mint a' gyermek, kinek szájához édességet nyujt kedvellő anyja; de ismét el kapja mulatozván véle. Trézsid meg fejezi, melly kegyetlenek az illyes emberek, kik a' másokban fel gerjesztett kívánságnak kötekedve felelnek meg. Őt tisztetem. – Süts Professor Urat tisztölöm. Mit tsinál? *Barits* Galgótzon ván, a' levelet csak biztos alkalmatossággal fogom utánna küldeni. A Praesidialis Secretarius Vlasits Ur fog szerezni. 5. hét mulva jön vissza a' Cancelláriussal. – Amice! – Ürményi Ferentz láb fájásba fekszik! –

191 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1810. július 24.

Bírálja Horvátot, hogy kirohan művében az etimológusok és az etimológia ellen.

Horvát István barátának
Ferenczy János barátságos üdvözetét!
Pestre Bétsből Julius 24kén 1810ben.

Jeles munkádnak első árkusát már nagy örömmel érdekeltek, nagyra öregbedett ez, midőn az utolsó részeit jó szivességed vélem közölvén az egész terjedett szemem elejbe. Horáttzal fel kiáltottam: opus numeris absolutum¹! nintsen is több, a' mit arról mondhassak. Ergo hic explicit epistola de valore operis, et incipit de Etymologus tanta recordia traductis!

Az Etymologusok garázda seregök²! melly szovak ezek egy Grammaticustól. – Melly Nyelv Tudomány volt 's van Etymologia nélkül? így bánik atyafiaival egy tős gyökös Magyar Grammaticus, és Etymologus? meg foghatatlan Változás! Révai Hamvai rettegnek ezeknek, styx hullámjaiba döntögetik majokat jaj szavaikkal. – Valóban rendes! az Tudományokban fáradozó Urak a' midőn ellen felöknek hibaira botlanak, nem annyira kárhoztatják ezeket, mint azon utat, mellyen azok igazságokat nyomozák. Már illy *generice* nem szólottam volna. Egyszerre azon hibát, mellyel vádoltattál, másokban fedded. Ez semmit sem használ. Előttem, Miska, Pali előtt Te meg maratsz Etymologus! de hogy

védemedre valamit tehessek, nem számlállak Otrókotsi serege közé³, hanem fel osztván benneteket Tégedet az *observantiae strictiores* Etymologusok közül ki veszlek, és a' *református* szeléd szívüek közé iktatlak. Nem de az szent Etymologia hiteti el véled, hogy nem Buda hanem *Bod* vára kell olvasni? – Buda-hoz és más tős gyökös mager szovakhoz az u betű hogy ex habitu hebraeis analogo jött, az Etymológiából fogod Schulteus, 's Révai Atyád szerent ki világosítani. En hát Cato szerént azt kiáltam: Etymologi non omnes et non semper sunt damnandi: mitigandus hic locus in Horvatii opere. – Plura demonstrare non possum, sed sentio.

Sándor a' héten jön vissza, ekor közlöm véle a' munkát. Engelt 3. hete nem láttam. – Paurtól tegnap előtt kaptam levelet, ő olly jelesen ír rólad, hogy hozzád való különös tiszteletéről semmit sem lehet kételkedni. Legyetek tovább is jó Barátok. – Hány Példa nyomatott? hogy kél? mi volt a' jutalom a' nemes Tanátstól? ezeket igen igen ohajtom tudnom, nem különben a' *Hali* pusztáról valamit már egyszer lehetne írnod.

[C í m z é s :]

de Vienne.

A' Monsieur Secretair chez son Excellence

Monsieur Etienne d'*Horvát*.

le Monseigneur Joseph d'Ürményi

Grand Juge d'Hongrie

a' Pesth.

192 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pest, 1810. október 25.

Ferenczy, ura birtokáról visszatérve megállt Pesten, de ott sem Horvátot, sem más barátait nem találta. Schwartzner ügyéről tovább sem tud újabb információkat közölni.

Válba

Pestről 25dik Octob 810.

Horvát István

egy Barátának

Ferenczy János ezer barátságos Tsókokat!

Az alföldi szivatag pusztáktól tegnap estve felé érkeztem régi kedves lakhe-lünkbe, ezer 's meg ezer édes érzemények foglalták el szívemet, a' midőn aztat tsak távul Rákos Mezejéről, a' Magyar Mars mezzejéről meg láttam; de minő indulatokra fakattam volna édes Pistám! ha benne Tégedet Egy hű Barátomat ölelhettelek volna, és benned Testvérem mellett Testvéremet tsókolhattam volna? azt érzem; de meg nem magyarázhatom. Bé léptemkor ezen szent földre, mellynek régi történeteit ön magaddal tudós munkád által te is örökösítetted, kedves Testvéremhez futamlottam, tőle azonnal értém szíves szándékomat, mellyel Válba a' te tudós Magányodba várton vársz. Édes Pistám! mennél nagyobb örömünkre válhatott volna öszvejöttünk, annál nagyobb szomorúság-ra tágul szívem, hogy a' fatum ebben szándékonkat gátolja; Uram ugyan tegnap ide érkezésekor Erdődi Grof Cancellariusnak levelét kapta, mellyel ötet né-melley országos dolgok iránt Bétsbe sietve hivatja, ő ma délbe utnak is indult, beteges Hitvesét, az én kedves Aszszonyomat, kegyes kis Aszszonyával¹ együt reám bizta; holnap kezdem Béts ország felé őket kísérni. Meg engedsz tehát, ha ki nem rándulhatok oda, a' hova, olly igen ohajtottam mindenkor menni, ottan

a' dütső Házban Tisz. Potyondival Tégedet mulatni. Többnyire meg kell vallanom, a' melly örömmel ide iparkodtam, olly szomorúsággal térek a' zajos falák közé; itten egy Barátomra sem akadtam. Te távul vagy, Vitkovits vagy 3. órával előbb ide jöttömre ment Sz. Endrére, Markos Szabolts térségeiben álmodoz. Ma ugyan váratlanul Palugyai Barátunk ronhant szobámba, az ő tüzes tekintete fénybe vonta lakásomat, és érzékenynyen képzelte vélem egykor máskor tartott barátságos köreinket. A' Boldogtalanságban nagy lelkű Virágot is egy magában tündő rátz Mojko szobájában meg látogattam, béke türéssel hordozza bajait², részt vettem ezekben annál inkább; mert kintseid el vesztők miatt Tégedet is érdekelnek. Tűrjük mi is; a' szerentse ebben is egybe kötött bennünket; az én Mosheimon is hamúba keveredett, Hornius, és más egybekkel. Trézsidet a' Jó szívű Trézsidet tegnap később estve Csintalan Commissáriustól vissza tértemben akartam meg látogatni; de a' bészart kapuk el zárták előlem ötöt is, ha bé jövellesz, ad meg szives tiszteletemet az érdemes Begyesnek. Haragos é még! bár az volna, ez egy jele a' tüzre pantatt Gazdaszszonynak, kihez még Sz. Treszka napkor sem lehet az érte élőnek is mindenkor Jussa! A' Nagy Böjt meg szegitse – Ezt Julistól neveltség, 's öröm közt hallottam, eszembe jutott a' tsintalan Percussionak ünnepe. Így uralkoznak rajtunk a' Szépek, én nékem Teresia napkor Gyulán Markovitsnál Uram dolgába dolgom volt, allig lépembe hozzá, Trézsi Testvérét elejbém vezette, derék begyes az igaz, erőszak, és könnyűség között (melly Contrast a' szépekbe hamar bele akadó szívében!) örvendenem kelle sz. neve napjára, ebédre nala tartoztatott, én leg elsőben is Horvát Trésiének Egészségére ittam, azután a' jelen való, és mellettem ülő kisaszszonyééra. Lásd, it is hiven meg tartottam akaratotad, ki a' hamis Rätz fajtót még mostan is otállod.

Schwartner dolgairól még sem tudunk semmit, majd meg irom, a' mire mehetek nyomozásonban. Uram nyisd fel milosztidat (e' szóra eszenbe.ötlik a' régi Sz. Írás porba keverése) milosztidat nyisd fel Uram, agy nekünk egyszer már nyugodalmas kenyeret, melly mellett kedves Hitveseink, és scitha vérű fiaink között Tégedet áldhassunk, fogadjuk magyar lelkűkre, a' Sovábok között nevedet soha más nyelven, mintsem párdutsos Árpádén nem fogjuk Zengeni; ugyan azért Révai Mesterünk fáradózási után a' nagy Magyar Grammatikában dolgozni el nem mulatunk, sött eleinknek lakheleit több tőlők le kontsolt nemzetek fészkeikkel még a' leg ujjabb állapotban is elejbéd fogjuk mű téríteni. Amen. Végtére (el is felejtém) adj Horvát István Baratomnak egészséged, a' mi fő elegend szorgalmad az én szorgalmas írásimra való feleletetre, és így Amen.

Juliskánk tisztel, ajánlom jó szívűségedbe, légy Testvérem tovább is, ezen édes soraimat az ő asztalán nagy öröm közt irtam.

Potyondi Tisz. Urat különösen tisztetem, 's tsokolom Sz. kezeit.

193 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1810. november 4.

Schwartner kérvényét a statisztikai tanszék elnyeréséért elutasították. Közli Kazinczy Pápay Sámuel könyvről írott recenziójának azt a részletét, melyben Horvatról esik szó.

Horvát István egy barátának
Ferenczy János boldogságot!

Ha valaha sajnálkodva botsajtottam hozzád valami soraimat, lelkem Barátom! megvalloim ezeket szomorúság, és boszúság között küldöm. Naponként jobban, s jobban tapasztalom; hogy a' mi hazánkban az érdemnek semmi a' betse. Bár ifjúságának első zsengejétől ólta maga tsinosodásán éjjel 's nappal izzadjon a' Magyar, még egyenes uton, a' bletsületnek ösvénynyén jár; nem boldogúl. El kell az erköltsöt hagyni, ki nálunk boldog akar lenni. — Ki gondolta volna azt; hogy Schwartner, ki országunkban első Tudósok között fénylik, azon studium oktató székére méltatlannak lenni állíttassék, melyben leg jobb munkáját¹ az világ előtt meg mutatta. Még mostan is dühét a' parázs alatt lap-pangani látjuk a' ma kábaságnak, hogy jóra tanítani másnak nem lehet, tsak az egy vallású embert a' magájén lévőül. Meg edződött a' magyarban is, ki önnön javán tsak vakoskodik, ezen ötsmán vélemény. „Schwartner homo achatholicus aliam statisticam habet, quam nos! úgy kiálta ellene egy Cancellaria tagja. — Némelly esméretlenség homályában heverő Winkler Kolosvári Tanítót rendelték a' Pesti Statistica székére. Schwartnernek vigasztalásul 400 for. öregbítették fizetését. Már mit irjak boszúságomban, nem tudom. Ezen ne aggódjunk, hanem tzélodhoz hogy kellene biztosabban fogni, arról gondolkodjunk. Ne remély már e földön Senkiben, a' kit a' hatalmasok le nyomni akarnak, még a' jóra való ajánlását is boszúsággal veszik. Hadgy fel az Oktató kívánsárról, a' mire mások által vergődhetnél. Tennen magadban bizzál. Előbb lésszes boldog. Add minden erővel magadat a' Törvényre. Szép hited van, mint Judex Curiae Secretáriussának, hamar tehetsz szert valami jó Fiscalitásra. Ezt javaslom szivemből, ezt ohajtanám; mert a' kis vagyona ezen uton szert tehetsz, úgy is jobban szolgálhatsz Hazádnak a' Tudományok által is, mint ha Oktató székben tünödnél üres erszény 's fanyar kenyér mellett. Drága az idő, Censurát kell adni. Széllyel kell tekinteni, nem tsak gyáván az Excellentiás Urakban bizni. Serkeny fel, édes Pistám! ha minnen magunk nem törekedünk javunkon, mások Sajnálkodása mellett koldus botra jutunk. Azokban ne bizzál; kiknek szolgáltál; az idegen jobban bletsüli az érdemt. Rajta tehát, ne busulj, meg segít bennünk Arpád Istene. Ird meg gondolatidat ezekről, had örvendjek barátom valódi javára tett egyenes szándékomon. Hypothézisre ne epits! — hogy ez vagy a' ma helébe szerkesztethetnek. A' Possibilitás fundamentuma a' bolondog Zsebjebe hever, hadd heverjen ottan. Az okos ember a' valódín kap.

Sándorral tegnap voltam, mutatta ritkább Magyar köveinek gyűjteményét; mindegyik kő úgy ki vagyona pallérozva, hogy azonba gyűrűbe lehetne szorítani. Emlegettem előtte Virágunk szerentsétlenségét, de el nem akarja érteni, hogy a' nékie nyujtandó segedelemért beszéllek.

Metternich Hertzeget (az idősbet) Status Ministeré nevezte ki ő Felsége. Nem sokara nagyobb változások is váratnak, melyyek a' Martinusban tartandó Gyűlés² előtt meg fognak történni.

Vitkovits Miska édes Barátunkat Palival együtt tisztetem. Ki nem mondhatom, melly örvendetes rólátok tsak az emlékezet is szivemben. A' Barátságban áljon öröké kintsünk! addig boldogok leszünk.

Juliskámat ajánlom jó szivedbe, úgy mind Trézsinek engeztelését is, mord kedvedet, mellyet talán a' bal sors gerjesztene, deritse fel mosolygó tekintetével.

Sept[ember] hónap első napjaiban ki jött: Annalen der Litteratur etc. kötetében, olvastam Pápai recenzióját, melyet tsak Kazintzi tolla tudott készíteni³. Der geliebteste aller Jünger Revais, der treffliche, nur noch feurige (maledicta hevesség ime közösködik) in den Geist der echten Philologie (ezt meg erdemled) un[d] dieses grossen Lehrers tief eingedrungenen junge Mann etc.⁴ öröm könyvekre fakattam ezekre, éljen Kazintzi, ki az igaz érdemt kezdi látni az ifjúban, az én egy Barátomban, kitül én bő leveleket vártan várok.

194 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1810. november 10.

A következő év januárjában az Almásy házban változások történnek: kisasszonya férjhez megy, annak bátyja is esküvőre készül.

Pestre

Bétsből 10dik No 810.

Horvát István
egy Barátjának
Ferenczy János boldogságot!

Szeretném, ha levelem Pesten találhatna; ugy reményhetném, hogy a' Pósta kezelnél lévén mennél előbb meg vigasztalsz soraiddal. Nékem naponként unalmasabb az lakás; talán mint tavál barátságos soraidra fel **derülnék**. Lásd annyi ereje van szavadnak, és te már másod levelemre tsak halgatsz. O Te Kegyetlen Elek! –

Koháry Gróf ma installátatott Magyar V. Cancelláriusnak. Én reménylettem, hogy nem sokára V. Cancelláriusnál tengődhetem; de ez el enyészet. Hová jutunk nem tudom. Uram vig kedvű, és ő Felsége biztatásában sokat épít.

Jánuáriusban vigan leszünk. Etelka² Kis-Aszszonyunk Königssegg János Gróf Urral, ki Arad Vármegyében 26. Helységeknek ara az első születtség jussával. Aloysius Urfink pedig Festetits Imre Gróf deli szép Kis-Aszszonyával Mennyegzőt, (és ez után mit – jól tudod) fognak ünnepleni. Rendes; Egyik majd Mátkása lett az előtt vagy 4. esztendővel; a' másik pedig majd az idén Urad fiainak². – Hát Miska meg házasodott é már? mikor ad példát nekünk? én igen hazosodhatnám! Mit tsinál a' Nemzeti Játék Szin Vice-Directora Szemere Pál Uram³? Tiszteld e' két jó Barátinkat.

Julisnak add által, ezen soraimat. A' minap arról panaszkodott, hogy meg tsókoltad; na helettem tsókold meg, én is tsuppantani fogok Trézsiden; de ez után fényes nappal, délkor, olly üdőben, mikor még a' levegőben sem leszzen semmi homály; nem pedig éjjel fogjuk meg látogatni a' kegyes haragút. Még mostan is nevetek rajta, hogy meg sértődését érezvén majd ki főző kalánózott bennünket. Hallod é, tsak Bétsben lehett kettőnek az esmérőshöz járni!

Jóska Ötsédet, ki kérem nevemmel, tiszteld. A' Jusra szorgalmat kívánok nékie. –

Ide zárom két, de való Polgárok nyugtató Leveleiket, hogy nekiek Eggenbergtől küldött pénzt által adtam. Add által a' Németnek. Kérlek, írj mentül előbb, ha nyugodjam meg róllad való aggodásomban. Ne busulj, még minékünk is fel derül egykor a' nap. Spem habet, qui nihil aliud! – Nyomozd a' szerentsét. Rajtunk a' Sor.

195 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1810. november 24.

Horvátot levélírára buzdítja. Beszámol arról, hogy Sándor István meglátogatta. Szól a tudós közetgyűjteményéről.

Pestre

Bétsből 24a Nov. 1810.

Horvát István
egy Barátának ezer tsókokat!

Ma adatott kezembe Juli Testvéremnek levele, ez alá rekesztett barátságos soraidból már Pesten létedet örömmel értettem ugyan; de meg valloam égek a' kívánságtól bővebb tudósításaidat olvashatnom, miért fosztasz meg ezektől jól tudván, hogy minden örömöm, kívánságom egyedül a' te leveleidben fekszik? Az ígéretednek tehát bé tellyesítésére unszolva uszollak. Ha mi egymást meg nem vigasztaljuk, melly keserves lenne életünk. Ennön magunkban van minden istábunk.

E folyó honak 9.kén némelly Hoffbauer Aradi Fiscalis által Ts. Kováts V. Director Urhoz küldöttem levelet, ebbe rekesztettem a' te hozzád, a' teedbe pedig 12. fo. a' Testvérem szóllót. Testvérem erősen, és méltán panaszkodik nagy halgatásomról. Bizonyosan tehát nem vettétek a' fen emléttem levelemet. Kérlek fordulj el Ts. Kováts Urhoz, tégy emlétést azon levélről, és add által Testvéremét is, hadd könnyebbüljön szegénynek rajtam aggodó szive.

Sándor tegnap meglátogatott, boszongodik Kultsárra; hogy semmi leveleire nem méltózik felelnie. Mi oka ennek, én meg nem foghatom. Szóllitsd meg őtet. — Sándor mostan a' mineralogiára attá magát. Szorgalmatossan veszi össze a' drága köveket, mindegy 600. darabra valóval bir már. Akár merre sétállok véle, piszkálja, fel kapja, vizsgálja az uton heverő kő darabokat, viszi köszörültetni, 3. 4. nap mulva mint valamelly gyűrűbe valót öröm, 's kedv között mutoztatja. Ő bizonyosan Magyar Mineralógiát for irni. Iszen Virágunkat mind addig diplomaticáztad, méglen Históriát nem irattál véle¹! — A' Grammatica rájta szárad. Ha tsak te is mind addig nem szórod a' Mandátumokat, méglen beléjük edződvn egy nagy Pristaldus nem lesz belőled. Majd ha ugy perlesz az ellen felelek, mint a' rossz lelkű Czinkenianusokkal, Verbötsi lelkét fogjuk benned tisztelni. Lám Miskánk a' Piriztaldusság mellett is Poeta. A' Menetskéje mellett szorgalmatossan koboz! — Mit tsinál Vida Ur Vicáriusa²? Nem sokára szép német theátrumi darabokat küldök nékie, ne tsak Anikóról³ tusakodjék, hanem szüljön már egy Játék darabot.

Mit mondott a' Váriban tsak nagy Hatalmú Urad a' Statistica székéről? — mit akar véled? ird meg. Még te nem mozdulsz, a' magyar fatum engem is kötve tart; Téged előttem Secretáriussá tett, engem utánnod küldött. Mozdulj már, hadd indulhassak!

196 Horvát István Ferenczy Jánosnak
[Pest, 1811. január eleje¹]

Mentegeti magát hallgatása miatt. Közli Ferenczyvel, hogy kedvese hosszú betegségből felgyógyult. Ferenczy bécsi napjairól és problémáiról közös ismerőseiktől már értesült.

197 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1811. január 14.

Beszámol azokról az eseményekről, melyek talán jövőbeni állásához segítik. Már tudja, hogy Schwartner pályázatát a budai jezsuiták javaslatára utasították el. A Jénai Allgemeine Literaturzeitung-ban arról olvasott, hogy Horvát barátai Aurora címmel újságot fognak kiadni.

Horvát István egy barátának
Ferenczy János boldogságot!
Pestre Bétsből Janu 14kén 1811.

Több leveleimre, mellyeket egyenesen hozzád bocsajtottam; számos unszolásimra, mellyekkel Testvérem által az írásra **nogattalak**, el rögzött halgatásodból bennem gerjedett meg illetődést meg könnyebbitette az Ürményi Imrétől hozott Levél előtt bocsajtott kengyel futód (miért nem lehetne Fabstis pindarusi hangjaival¹ a' Bétsi falak között élni? (de a ma egészen el **enyésztette** annyira, hogy bátor tüzet, vizet kiáltottam légyen ellened, már mostani mindenekről el felejtkezvén úgy szeretlek, mint valamelly posgás, ügyes **forus** szépetske a' kegyessét, kire meszsze létele miatt a' sok aggodások között gyakorta boszúságba ragattatván, a' midőn meg látta ismét, úgy érzette magát, mintha szüntelen együtt lettek volna. Én vélem valóban így volt a' dolog. Olly szépek, jelesek előttem **mentegeteseid**, hogy mindenekről el felejtkezni mintegy kényszeritenek. Egészen meg nyugottam bennök, nints is, mint vessek többet szemedre, mint azt hogy jo izüen esvén az olvasások, bár tsak hamar követnék ujjabb soraid őket. Ez igen természetes dolog; a' kedves dolog meg történvén még annál kedvesebbnek képzeltek általunk, tsak még egyszer tehetnének szert reá. Jól tudod te ezt. Melly kedves a' Trézi betegsége után a' véle való belsőbb enyelgés, képelem! – de már a' valódiabbakra.

Állapotomról, úgy értem, Jó Barátainktól valamit **hallottál**. Ime a' mi lelke-men van, hű kebeledbe. mint minden titkaimet, ki öntöm. **2a Sep[tember] 810.** a' midőn Budán Semsey ő Excellentiájánál ebédöltem, szó esvén a' Camera Fiscalitásokról, mint egy alkalmatosságot a' szöllásra érezvén a' Nagy Urtól adatni. könyörgéseimet elejbe terjesztettem. Ezek voltak szavai. Igen is, Kedves Ferenczy Uram, mihelest alkalmatosság adja magát elő, meg fogok az Urról emlékezni: javasálnám pedig, hogy Banátusba menne, mert még itten a' szegény Legény jobban boldogulhat, mit más részein az Hazának; azonban látogassa meg a' Director Urat is, majd annak idejében magam is fogok szöllani. – Ezen engem mint egy égbe ragadó szavai után, egyéb dolgok eránt is beszédbe eredt vélem, és mondhatom, a' Nagy Urnak különös confidentialitáját tapasztaltam. – Azóta is irtam gyakorta nékie, holmi ujságokat adván tudtára. – Már most édes Pistám! el ítélted, miben van ezen Urral dolgom. A' Reménység táplál. Leszen e sikere, a' **környülállásoktól** függ. – Már által megyek Almásy Ignác Uramra. Ő a' szün' napokban, a' midőn némelly reám bizott dolgait tetszése szerént el végeztem volna, egykor ime szovakkal szolíta meg. Már hát, Domine Ferenczy! esztendőre tsak ide tészem Fiscalisnak. Erre én: Kegyelmes Uram! mindenkor különös szerentsémnek tartom, ha Excellentiádnak szolgálhatok; de olly **környülállásokban** vagyok, hogy ha Excellentiádnak kegyelme egy más tételomra segítene, igen esedeznék, etc. Erre el mondtam, hogy én a' Camera kenyerére ohajtanék jutnom. – Már azt valóban sajnálnám, ha az Urtól meg kellene válnom. – Erre én. Kegy. Uram! Excellentiádat holtomig el szolgálnom,

boldogságomnak tartanám; de Isten tudja Excellentiád örebik fia előtt, ki ezen Jóságokat fogja kapni, azon kegyelemre, hogy meg tartson, érdemessé látszatnám é lenni. Ekkor fiát ditsérni kezdte előttem, hozzá tévén, hogy talán nem ezen környüállások, hanem a' Cameránál való jobb fizetés ketsegett engem, és erre (most nyitom fel előtted, a' mi még mostan is nyomja szívemet) Ha talán ottan ugymond, jobb fizetés volna, mint a' mennyit én adhatnék, magam is javaslom, hogy oda menjen. Ezen szovaira tsak ezt feleltem. Ugy is érzem magamat, hogy már ötödik esztendőben tett fogadozásaim Excellentiád gyermeke mellett érdemessé tettek orral, hogy szoszólását meg ne vonja tőlem, melyet tapasztalásom szerént Excellentiád sok idegenekért is tett, és evvel meg hajtván magamat ki mentem tőle. Más nap ismét magához hivatott. Én, ugymond az Urat nehezen botsájthatom el tőlem, vizsgálja meg, mit ad a' Camera, ha én ezt meg adhatom, nem látom az okát, miért hanna el bennünket; az feleségem, gyermekeim minnyájan kedvellik az Urat, bizom nagyobb boldogságot tehetne nálam, mint akár hol; de kérem még fiammal végezze el a' studiumokat, és ha nem többet leg alább a' Magyar Törvényt. – Igen is, Kegyelmes Uram! a' Magyar Törvént el fogom végezni; de többekre magamat éppen nem kötelezem, és így egyebekre fordítván a' szót, ki mentem tőle. – Ime ennyiben áll állapotom! az az semmiben. Ugy reménylem Juniusig elvégzem Urfimmal a' dolgomat, ekkor merre fordulandok, az idő mutatja meg. Szándékom volna tüzzel, vassal rajta lenni; hogy a' Camerához juthatnék. Olly sok okom van, édes Pistám arra, hogy Privátus szolgálatjat fel ne vegyem, hogy később lennék falusi Mester lenni, mint amához kapnom. Igen jó volna pedig, ha valami módon meg tudnok, a' midőn a' Cameránál üresség van. Nints Emberem, kibem ez eránt bizhassak. Naponként inkább tapasztalom, hogy majd mindig tsak szín, fény, tündérség az, a' mivel bennünket biztatnak. De ezekről többet, ha az Isten a' Tavaszra egybe segít bennünket. Tarts szivedbe, ne szólj róllam senkinek. Szokszor már a' mi szánkat is meg égette a' hirtelen szöszaporitás! Magamként Te is gyakorta előbb melleztetted a' madárkát, mint meg fogtad. Semmi. Majd fel virad nekünk is!

Schwartner dolgát a' Budai Jesuitismus döntötte el. Jól tudom. Tsak ugyan látom. A' Hazának akarsz egyenesen elméddel élni. Aldjon meg Árpád keső maradéka! szivemből ohajtom, érd el tzelódat, a' mi ha mennél előbb meg történnék, bőrömből ki ugranék. Vedd körül Millerust, talán el sül valami, de mi, szeretném tudnom. Quo titulo volnál a' Museum mellett szükséges a' Németeknek? ird meg.

Sándor szörnyen boszonkodik Kultsárra; kár volt ezen derék Hazafiát olly rutul orránál fogva vinni. Eleget szépíti Kultsár a' dolgot; de tsak tsodálatos dolog az, hogy egy egész esztendő mulva adta Virág, és Fejer kezébe a' pénzt, melyet száz forint különös jutalom mellett küldött nekie Sándor². Többnyire én itten, a' midőn üres órráim vannak, leg inkább Tudós ujságok olvasásokban töltöm azokat. A' mi nagy bámulással olvastam a' Jenay Tudos Ujságban³, hogy tsak ugyan a' Magyarok között is találkoztak ollyanok, quorum praecordia melior; de Luto etc – kik által látván a' Tudós Nemzeti ujságoknak nagy hasznokat, annak írására állottak. Gondold el Pista! kik ezen Hazafiak, hatszor olvastam el, mig hittem magamnak. Peretsenyi Nagy László, Witkovits Mihály Ur, és Szemere Pál Ur, Magyar országban egy *Aurora* név alatt lévő tudós ujságot fognak ki adni⁴. Már ezen örvendek annál inkább, mivel jelentetik, hogy a'

leg újabb Magyar könyvek is fognak benne recenseáltatni. Bizonyosan Kazintzi Ur is köztök van; ki hogy annál nagyobb nevet adjon ezen ujságoknak, Peretsenyi Latzit is Társosságra hozta, és én ezen nem boszorkodhatom. ugyan is Peretsenyi Jénai Tudós Társaságnak tagja, a' külföldieknél szép neve van. Meg lehet, hogy általa még Vitkovits is eruditae societatis Jenensis Menbri etc. titulust fog kapni. Es bizonyosan azért szüri a' Levet Peretsenyivel. Na ezen soha sem álmodtam volna. Lásd a' titulus vadászat hová ragadja Miskánkat! Tertina Perecsenyi által lett Membrum, Miska is koszorvat akar általa kapni. Képzelem, mely számos tutályos lantolagokat fogunk olvasni.

Juluskát ajánlom Barátságodba, Trézsidet tisztelem; kívánom, ezen esztendő jobb egészségben töltsse el, mint a' Tavalit. A' Te kötelességed őt szorgalmatosan ápolgatni; tudom pedig minden erővel eleget tészesz.

Engel Ur tisztel. Néhány árkusokat, melyeket Historiajából Tübingában már ki nyomtadtak, olvasásra által adta⁵. Szép dolgokat fedez fel. – Gondolom, Piringer munkáját de Banderiis⁶ olvastad, és pedig boszúsággal. A' miket a' magyar lelkű Anonymusunkról tsatog, rut tudatlanság jelei. De meg kell vallanom, Stevart munkáját *de progressu Legum Civilium*⁷ olvasván, sokakra talál-
tam ollyasokra magam is, a' miket egy országból a' másikba vándorló Barátok a' Magyarokra is kentek. – A' minap Kultsár Ujságainak néhány darabjaiban olvastam meg tzáfolását a' Magyar nyelv iránt irigyül aggódó és a' Tübingai Ujságokban kérdéseit ki tevő Hazafinak⁸. Ugy vettem észre, ha el nem esmértelek, de szólottál ellene; de nem szokásod szerént olly tüzesen, mint mások el-
len. – Többnyire édes Pistám! igen le köteleznél, ha Secretáriuságod alatt ki jött Mandatumokból néhányokat valamelly író által be iratnál számomra. A' költséget meg fogom fizetni. Melly kellemetes dolog volna azokat használni, a' miket Horvát Barátomnak a' Magyar Törvényben tett faradozásai szültek!

Ürményi Imre, a' új Prokátor, jó egészségben van. Vig, gyakorta meg látogatom. Lüder munkait⁹ olvasgatom. Nints is jobb munka mostan kezembe. Hadd még egykorig nálam. – A' minap Lambecius munkáit cum suplementis Kollárii¹⁰ 45. fo. szamadra meg akartam venni, de el ütötték kezemről. Vitkovits, és Szemere Barátinkat tisztelem. Az Auróra magam is praenumerálni fogok; de ki kérem a' Geographiámat ne rostálják meg. Maradjanak tsak a' költői mesterség mellett. – Schedius Ur, a' selyem tenyésztés fő Igazgatója 25a hujus fog utnak indulni. Végtére légy egészségben, írj szorgalmatossan, és szeress, mint én Tegeted egy hű Barátomat!

198 Horvát István Ferenczy Jánosnak
[Pest, 1811. február eleje¹]

Horvát a farsangi napokban diákéveik kedvenc szórakozóhelyére, a Hét Választó Fejedelem nevű fogadóra járt mulatni.

199 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1811. február 19.

Ura szerint mindaddig nem vállalhat a kamaránál ügyészi állást, amíg ügyvédi gyakorlatot nem szerez. Kéri Horvátot, adjon tanácsot, mitévő legyen ebben a helyzetben. Kéri továbbá, hogy segítse nővérét.

Horvát István
édes barátjának
Ferenczy János ezer tsókokat!
Pestre – Bétsből 19a Febr. 811.

Na, édes Pistám, régen nevettem annyi, mint azon; hogy a' Koszorvás eseten magokat el bízták Urakat olly jelesül meg jádzottuk. Tsak azt sajnálom; hogy olly hamar fel fedeztet a' titkot, iszen tellyes szándékom vala Márton által az Aurora nagy íróiról a' Bétsi Tudos ujságokba valamit iktattatni. Miskáról különösen jelentettem volna; hogy ő az Aurora iratában Folnesits tudós Philológiás – Grammaticáját fogja követni. Be kár, hogy el szakatt tréfánk fonala. – Hát Te tsak járod a' hét Elektorokat, bizonyosan a' mi hajdani Uradalmunkat a' fekete szemek között fel akarod állítani. Nem lesz ebből semmi! – én itten ma holnap tsak azt veszem észre, hogy vége a' farsangnak a' nélkül, hogy bálba lettem volna tsak kétszer is. Egyszer tsak ugyan meg látogattam Apolló Parnassussát is; de mivel a' kökény szemű magyar Leánykák nem tündöklöttek körülötte, meg unva szédelgettem benne.

Már én nem sokára Juratiriára viszsza megyek Miskához Pestre; a' minap egy sok esztendőktől orromnál vezető Ur azt írta, hogy Procuratoria Praxisom nem léend, addig a' Cameralis Fiscalitásról ne is álmadazzam. Habet rectum! a' formalitás sok embernél olly nagy; hogy talán a' nadrágját is az szerént oldja meg! – gondolhatod, ki vala ezen hatalmas Ur¹ – (a' kinél 7. nyarakat töltöttem ezen vigasztalásért) az a' szerentsém; hogy nem minden capitolumba van szava. Pedig ő volt, a' ki a' Procuratoria Praxis keresitre leg inkább biztata Bétsbe. – Semmi, így okosodunk szégyen, s fájdalom között a' magunk baján. Irgy, kérlek glossákat ezekre, hadd mulassam a' boszorkodás után magamat; irgy a' te ki nézéseidről is.

Miskát, Palit, és Tégedet in nomine Triadis doctissimae, tsokollak. Ts. Petrasovits Urat, az ifju Asszonyt igen különösen tisztelem, azóta nem is voltam vigan, a' miolta szerentsém vala nála ebédelnem. – Trézsi haragszik e még reám; mihelyest Pestre megyek, azonnal éjfélkor bujom be és hozzája hozzá! be meg ijesztenélek ekkor. Gatyát szalasztanál Pista!

Juliskának add által ezen Levelkét. A' kis gazdálkodásból 20. f. küldök nékie. Légy vigasztalója. Ha Te Bétsbe lagnál, majd én is vigasztalnék ottan, a' hol kellene.

200 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1811. február 20.

Tanítványa nevében kéri Horvátot, hogy küldje el neki II. Lipót és I. Ferenc törvényeit. Tudósít az Ürményi Ferenc rendezte bárról és Wrba grófkisasszony hirtelen haláláról.

Horvát István
lelki Barátának
Ferenczy János ezer Tsókokat!
Bétsből – Pestre 20a Febr. 1811.

Ma adta Uram kezembe Ns. Bars Vármegyének az elmúlt esztendőben Sept [ember] hónap 10. és következő néhány napjaiban tartatott Közönséges Gyűlésének Prothocolumat, nagy szorgalommal olvasgatván ezt, egyszerre sub No 44. eme jelelésben ütközöm:

„DDi 15ae Sept. a. c. Lecta est litera Magistratus Civitatis Regiae Pestinensis, qua Communicat Dissertationem D. Stephani Horváth super nomenclatione Civitatis Pesthinensis quamvis olim Ofen dictae.” El gondolhatod, melly örömré gerjesztett ezen eset. Nem hatta tehát köz jelentés nélkül jeles munkádot a' hálaadó Pest városa, minden Vármegyékkel közlötte azt. Tudtad te ezt; de szokásod szerint a' mi nékem édes örömömre válna, makatson eltitkoltad. Hát tsak illy módok által vehetnek én rész ditséreteidbe? – hoc manebit alta mente repostum! – Én fel küldött példaiból egyet Gr. Teleky Erdélyi Cancelláriusnak ajándékoztam, nagy szivességgel fogadta, és el is küldötte gazdag könyvtárába, mellyet minden láрма nélkül Máros-vásár helyett a' Nemzet köz hasznára Gr. Sétsényi példája szerint felállított¹. Almásy Lajos különösen tisztel, és kért, ha 2dik Leopold, és Ferencz Királyok Decentrumait in folio az Universitas Könyvnyomó műhelyiben számára meg vennéd. Ő itten *corpus Juris* vett, de az ujjabb articulusok Második Leopoldtól fogva hibáznak benne. Küld fel valamely biztos alkalommal, az árrát minden köszönöttel én magam le fogom Utasítani.

Tegnap nálunk bál volt, száz egy néhány személyek valának hivatalosak. A' Jó kedvű Örményi Ferenczy ő Nagysága volt a' mulatság igazgatója, és előtáncos. Öröm volt nézni, melly vig kedvel, és jó rendelt ment alatta a' mulatság. Jövő vasárnap Hertzeg Prentzenheim-nál leszen a' bal, Örményi Ferenczy ő Nagysága oda is hivatalos. Ezt tsak azért akartam jelenteni; hogy tudjad őtet friss egészséggel lenni.

Juliskát, Trézsidet veled együtt tsókolom, leveledet várton várom.

Kell ujság? az elmúlt pénteken a' Frantzia Követnél² bál volt, a' sokaság miatt igen meg melegedvén az ablakokat ki nyitogattak, ezek között volt Gr. Wrba Kis-Aszszonyais, más nap tüdő gyulladásba esett, és ma tizen egy órákor reggel szép lelkét ki adta. Vigyáz te is a' 7. Elektoroknál a' Galleriákon az ablakok mellett sétálni, félek ne talán festum *circumvolutionis* kapván tüdő gyulladásba essél!

201 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1811. március 12.

Kéri Horvátot, hogy röviden adjon hírt beteg kedvesének állapotáról. Kérdezi, folytatja-e Révai grammatikáját. Pesti hírekre vár.

Pestre

Bétsből
Mart. 12kén 1811.

Horvát István
barátjának
Ferenczy János a' szegény Bétsi
számkivetet emlékezetét esdekli! –

Talán a' kisebb sorokkal töbre megyünk, mint a' hosszú levelekkel. Ezek terhesek lévén hirtelen meg untuk őket. En ugyan ha Magyar emberhez innend a' magyar dolgokról irhatnék, gyakorta írnék; de Te a' sváb környülállásoknak magamként nagy barátjok ne vagy, tehát a' midőn ezekkel boszontani nem akarlak, leg alább Te vigasztalj meg engem magyar lelkű tudósításokkal. Pesten mindég van valami, a' minek meg értése engem mulatna; p.o. a' valódiakról.

1o Hogy vagy Te tennem magad, és a' *Dimidium animae tuae* – fel gyógyt

é már? minő *kinézések vannak* Markos szerint – a' Nemzeti Museumban a' Grammatikáját Révainak fogod é folytatni, – tovább jó barátinktól – Virág *Poemáit*¹ mikor küldöd fel – ez alázatos barátsággal ki kérem – Cserei munkája mibe áll – tsak talan tömményeznek Kazintzivel egymásnak² – Miska hányszor nints egy hétbe posgás piros aszszonyánál³ – ez is mulatna, mert magam is már el akarnék egy sváb menyetskéhez annyiszor sétálni – per se ugy nem győzném mint a' *totis Fastis* vala fel jegyezve. – Pali meg házósodott é már, ürge játékot nem üzhetett é véle a' ki öntő szőke Duna? – Kultsár mikor adja ki Historiájának 4. részét⁴, hallom Engel uj munkáját magyarul ki nyomtattatja⁵. – Böjt elő Havának 20dik napján a' 15ig számhoz tsatolt Todaléka⁶ többet ér mint az idén az egész világon minden ujság – illyesek árpád lelkét hazánkfiaiba ujra fel gerjesztenék; már pedig ez olly nehéz munka mint Napoleonnak Londonba 200. ezerrel ki kelni! – Végtére mit mivel Bubek lelkes Maradéka⁷? – ezek mulatnának engem, ki úgy untam béts falait mint Te a' Trézsi betegségét, – kinek szivem leg belsőbb üregéből jobb egészséget kívánok – vagy mint az én árva Juliskám a' Te reád való várakozást már elunván fel jegyezte, hány óráig nem voltál nála, ennek száma felül halladja a' Bétsi bankókat! – Itten ujság nintsen, a' minap valaki nagy Urak közül el hitetett, hogy Űrményi Ferencz már Camerae Consiliariusnak választatott – két nappal utóbb vissza vette szavát! de bizonyosan meg leszen. – írj kérlen tsak másfél sorsotskát is róllad – és szeress úgy mint én Tégedet, kiről való emlékezet mulat egyedül. – Tisztelem minden jó barátinkat, Téged, tsókollak – Hogy van Aszszony – Anyád – Jóska – Paur? –

202 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1811. április 3.

A bécsi Vaterländische Blätter című lapban olvasta, hogy Horvátot a Széchényi Könyvtár custosává nevezték ki.

Pestre

Bétsből 3dik April 811.

Horvát Istvánnak a' Nemzeti Museum Custos-ának,
's egy Barátjának, Ferenczy János boldogságot!

Austriának e' Tüdos. Ujság Levelében: *Vaterländische Blätter*, épen e' szempillantban olvasom; hogy Országunk Nádor Ispányja a' Nemzeti Museumnál lévő jeles *custos*-i hivattallal fel ékesített¹. Öröm könyekre fakadtam ezen régen óhajtott, és kedves Tudósításra. Egy óhajtasom volt mindenkor; hogy azon tzel, a' hová jeles elmebéli tehetségeid, 's fáradhatatlan szorgalmad vezetni látszattak, valaha elérhessed; az az a' Haza Literatúrájában szép munkásságnak gyümöltseit illy alkalmas helyen adhasd. – Az ut erre ime minden Hazafinak, ki Nemzetünk díseit, 's hasznát a' jeles elmék által minden akadály nélkül kívánja előmozdítatni, öröme ki nyittatott! nints egyéb kívánságunk, mintsem hogy e' dütső ösvényen ép egészségben járhas. – Tarts tovább is betses barátságodban azon őszinte hajlandósággal, mellyet eddig vigasztalásomra érzettem; én mindenha boldogságnak tartandom, hogy egy olly Hazafinak szeretetével birhatok, ki édes Hazám díszére él, és a' Nemzeti Museumnál magyar Lélekkel, és Tollal első munkálkodik.

P.S. Az uj hivatalodnak napját meg fogom ünepelni még pedig ma. Az itten lévő magyar ösmérösöket jó magyar nectarral meg vendégelem egészségedre. –

Már csak a' Hymen munkája van hátra. A' Lakadalomra, ha Indus mellett tündődném is, elmengyek. Tudtomra add. Te Schwartner Collegája! – képezem magamnak, hogy köhötsölsz a' poros könyvek között. – Miklós Tanítódnak lelke az Eliseumban ugrál; nagy betsre kapnak a' Szű rága iratok! –.

Virágot tsókolom; leg kellemetesebb napom volt Bétsben, mellyben Poé-máit² olvastam, Együtt barátkozunk nagy lelke által is. Ezen leg inkább örvendtem, és hogy ő Horáztól ugyan azon darabokat magyarázza, mellyeket a' halhatatlan Pópe is egyedül fordított. Így egyesülnek a' Nagy Elmék!

203 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Béts, 1811. május 10.

Tudatja, hogy Őrményi József magához hivatva és arra kérte: figyelmeztesse Horvátot ~~elmulasztott~~ kötelezettségeire. Őrményi azt szeretné, ha Horvát irodalmi pályán maradna.

Kedves Barátom,
édes Pistám!

Ma regveli tíz óra után magához hivatván Urad, Őrményi ő Excellentiája, arra kért; hogy nevében meg intenélek, hogy a' melly dolgoknak végbe vitelét, és különösen némelly pénz eránt, reád bizta, arról a' kívánt, és nékie igen szükséges Tudósításodat, már egyszer irván nékie, küldenéd fel. Ő Excellentiája méglen 3. hetekig mulat itten, ezen idő alatt írj gyakortább, mert a' mint veszem észre fölötte nehesztel, hogy dolgairól semmi jelentést mind eddig nem kapott. – En valamint meg ütköztem azon, hogy még Uradhoz is kevés *attentióval* lévén, a' reád bizott dolgokat is kedves örömmel hallasztgatod egy időre a' másokra; úgy ezután tsodálkozni meg szünöm, hogy barátodhoz is, ki minden szeretetét fel áldozta egyedül néked, olly szüken irdogálsz; de ettül fel' hagyván, csak annak meg gondolására kérlek, melly örömökre esik a' nagy Uraknak, ha távol létökbe hiveiktől dolgaik eránt szorgalmatos tudósításokat vesznek, tégy ebben is eleget szoros kötelességednek, és eddig való halgatásodról, fontos okaidat elő hozván, azzonnal írj Uradnak.

Ah meg nem mondhatom, melly boszúság között hallottam; hogy az Engel által ki kürtölt Museumi tisztedről még semmi bizonyos nintsen. Talán csak el nem marad? Urad szép magasztalások között emlékezet rőllad méglen nála voltam; nála mulattam pedig két egész órra folyásáig. Ő nékie is tellyes szándéka hogy a' Literátura mellett maradj, mivel minden tzélod oda arányoz, 's tehetségeid is arra készítették. Ki kérte az öreg, hogy többször meg látogatnám, a' mit meg is teszek. A' szegény Legény csak itten láthatja; melly mások a' nagy Urak; ha Pannonia szélét el hadják. – okát bõltességed által látja. Többnyire Trézsi-két, melly közelebb lakván igen el foglalni látszatik tisztelem, és kérem; hogy soká Nála ne tartson, Juliskát véled együtt tsókolom, és maradok örök szeretettel
Édes Pistám

Bétsben 10a May
811.

igaz barátod
Ferenczy János
MP.

P.S. Minden Geographusok nevőkbe köszönöm a' Váli Völgyről tett értekezését¹. – Szegény Barabás Béliusnak minden munkait fel küldötte ide ajándékul; bezegg forgatom a' Geographusor Paoriorcháját.

204 Horvát István Ferenczy Jánosnak
[Pest, 1811. május¹]

Közli Ferenczyvel Kazinczy értesülését: Ürményi Józsefet súlyos szembetegsége miatt Bécsben elbocsátának hivatalából.

205 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1811. május 25.

Értesíti, hogy Ürményi József szemműtete után gyógyulni Döblingbe utazott, Lang báró kastélyába. Cáfolja Kazinczy híresztelését. Annál inkább szó van urának, Almásy Ignácnak a menesztéséről. Jövőjének biztosítása érdekében Atzénál keres pártfogást.

Horvát Istvánjának
egy Barátjának
Ferenczy János boldogságot!

Epen ezen szempillantban adott Leveled Kezembe, ennek következésépen a' mi Uradat, a' Zsembes öreget illeti, jelenthetem; hogy ő vagy 8. napok előtt ide közellévő Debling faluba Láng Báro kertjébe ment légyen lakni; azt remélvén; hogy talán a' gyógyítás alatt lévő szeme, mellyet mindjárt az operatio után negyed napra valami vastag nedvesség el firtott, ettől meg menekedvén, hamarább ki tisztúl. Ezen időtől oltá hogy valamivel világosabb szeme, ezt hallom; de tökéletes épségre még épen nem jutott. — Ennyi bizonyos a' szeméről. Minden reménységbe vagyon eddig reája nézve! —

A' mi Kazintzi hirasát illeti; azt mondhatom; hogy itten kétség sintsen Uradnak a' hivataljából való el bocsajtatásától¹. Ma leg erősebben kezdetek erről szólnani némelly Status Tanátsbéliek is. Sőt bizonyosnak tartják azt is; hogy azon esetre Almásy Pál ő Exja a' Korona örzője leszen az ország Birája, vagy Uram' vélekedése szerént Brunszvick, és e' helet Amlásy Pál Tavernicus. — de ez nálunk titokba maradjon; mihellyest többet és biztosabbakat hallok, meg írom.

Valamint Kazintzy a' Te Urad jubilatiorjáról Nagy Kesorúség között irt, ugy én is ezen indulattal irhatok az én Uram felől, Almásy Ignác felül. Ő ötöd napra, hogy a' Nádor Ispány ide fel jött, ez által bé adta Resignatióját ő Felségének. A' válasz még le nem jött, de nem kétlem, el fogják bocsajtani. — Ez én észre yévén magamról gondoskodni kezdettem, gondolván; hogy olly utált Ur, mint ő, hivatal kívül lévén az én javamra; ha akarna is kevesett tehet, a' régi Hatalmas Patronushoz Aczél ő Excellentiájához tsaptam magamat. Ugyem eránt már három izromban hívatott magához, és nagyon biztat. — Az egész dolog ebben áll. A' Pápai Egyházi fundusbéli Jóságok mostani Fiscalissa ellen, Káldy ellen olly panaszok mentek a' Királyi Helytartó Tanács elejbe; hogy hivatalja elmozdittatása miatt Investigatio rendeltetett ellene. Ezt meg értvén Aczél ő Excellentiája nem tudom (de gondolom) kinek ajánlására én erántom irtt Rohonczy Praefectusnak: hogy mirehely az investigatióból észre venni terhelte-tését Káldinak, meg jelentené nékie; hogy erántom a' szükséges lépéseket meg tehetné. — Rohonczyhoz irt levelet nékem adta által. — Ennyi bizonyos; de bezeg ha a' szeget ki nem ütök, hová vernek engem bé? — ezen esetre, ha Augustusig valami nyílás nem léend — le kell mennem Békesbe, és ottan várni a' jobb szerencsét. — ezekről is halgass! — tudsz é halgatni? — nem hiszem. —

Süts Professor Urnak számos leveleket írtam, halgat, mint Te szoktál. Sajnál-
nám; ha el indegenedett volna tőlem. Én ötet örögre tisztelni fogom. Jó Tévfőm
volt, és talán nem is akar meg szűnni; de allig ha nem boszonkodik reám; nyo-
mozd ki, és ird meg azonnal.

Urad elmenetele még nem bizonyos. Nékem tegnap előtt azt jelentette; hogy
meg fogja a' napot is iratni, mihelest elmenetelét meg határazza.

Hogy a' Tudos Triasz és az Szüzek, vagy is leányok Nevem napjára rólham
meg emlékeztek, igen örvendek. Tsokolom őket, valamint a' Triasz nagy érde-
mű Tagjait is, és a' Melpomene kedvelte Palugyait tisztelem. Ide hatott regveli
6. órára hangos szova, a' Pesti Zephir lengedőzve hordá füleimbe édes harsogá-
sait. — *Repény* nem babér övedze tudós homlokát! —

Végtére kérlek; a' mit Uram, és magam ügye eránt írtam, ne beszéld tovább.
Ottan is akadályt tamasztanak igyekezetünk ellen; a' hol nem is képzeltük; de
már bányom is hogy írtam, mert meg fogadtam hogy tsak *neked* írok, holott Te
altalad az egész vilagnak talán írok! Majd tsak szégyenbe maradok; ha semmi
sem leszen belőle. —

Béts. 25a May 811.

206 Horvát István Ferenczy Jánosnak
[Pest, 1811. június eleje¹]

Ertesíti Ferenczyt, hogy nővére életére, sorsának alakulására oda fog figyelni. Össze szeretné ismer-
tetni Ferenczy testvérét egy német férfiúval. Arra kéri Ferenczyt, hogy Menard munkáinak egyik köte-
téből írja ki Szent László egyik oklevelét, továbbá nézze meg: megtalálható-e a császári könyvtárban
Bergeron egyik műve.

207 Ferenczy János Horváth Istvánnak
Bécs, 1811. június 6.

Aggódik jövője miatt. Kis János legújabb munkáját olvassa.

Horvát István
egy barátjának
Ferenczy János boldogságot!
Pestre — Bétsb 6a Juny 811.

Be örömost irnék valami mulató Tárgyról; de a' sok aggodás még a' mulat-
ságra való érkezések is el ölte bennem. Téget a' Házi nép gazdálkodás, a' jö-
vendőségre varó tekintet fáraszt; engem tsak egyedül az utolsó; de talán na-
gyobb erővel, mint akár kit. Akár merre forgassam fejemet, homályba ütődik
ki nézése. Allig ha a' borzas olájokhoz nem jutok, és Orras Ovid sorsára
jutván¹ az esmeretlenek között el enyészek. De Te a' bú között is boldogabb
vagy. Van kinek hű kebelébe le tehetett gondjaidat, van ki vigasztal, van ki
fel bátorit, és úgy erőt adván munkás Lelkednek biztos utra vezetett. Ezek
nélkül én szűkölködöm. Hol nyerek én ollyas Achatest? — ha meg arra sem
akadok, el bujosom oda, a' hol az Utolsó Magyar², kinek Mikes irta le hiven
viszontagságait el haltt. — Már ha arra gondolok; hogy ma hónap gazdának
kellene lenni, a' midőn valami könyváros felé megyek, eszembe ütven magát az
emésztő aggodás, haza sietek. Szeretném az uj könyveket forgatni; de nints
pénz — Révaink muzsikáját tanulom³. — Miller János Történeteit⁴ akarám
meg venni, több száz forintnál. Majd ki fizettem már, a' midőn meg emlékez-

tem; hogy illy nagy somra pénzem, ha nem mást fazokakat, – és böltsöt vehettek. – Apropos – böltső nem *Bultsú*-tól neveztetik, kit Hyertus tett a' keresztenség böltsőjébe⁵? – én etimologizálni el felejtettem, pedig igen meg tanultam tőled – majd ha Trézsid Kis Ascaniussal meg ajándékoz, akkor nyomozd ki eredetét. – Második Kereszt – Atyának el megyek! – A fiadnak nevel Ivan. Nicol. Stephanus legyen. – Az arczját Cicero borsoi fogják ékesíteni⁶, nyaka mint Világ hódító Sándoré egy kevésbé görbült legyen. Tudós Doctor Gál⁷ vélekedése szerint a' napkeleti nyelveket igen fogja kedvelni – ő leszen a' sine Dis animosus infans! – de elég a' trefa! –

Mostan Kis Jánosnak a' Virágunk Poemaihoz Vieland után irtt commentariussát olvasom⁸. De böltsen tett; hogy bordos versekbe adta ki Horatiust; így könnyebben Carmina Turbata valent rapidis ludibria ventis⁹. –

Hogy mulatjátok magatokat? Mit mivel *Vitkovics, Pali?* quorum imagines lanbunt Hederae segnaces!

Markos felségessen mulatta magát. Hajón ereszkedik le hozzátok. Kutya baja, kinek más keres! –

Kérlek add ezen levélkét Julisnak, Trézsikédnek pedig mond meg; hogy ötet úgy szeretem mint a' rest Pistáját. Valete! –

208 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1811. június 7.

Kéri Horvátot, tudjon meg valamit Káldy fiskális ügyéről, kinek az állására Ferenczy pályázna. Szóljon érdekében Kultsár Istvánnak is. Köszöni, hogy Horvát szíven viseli nővére sorsát.

Horvát István barátjának
Ferenczy János boldogságot!
Pestre – Bétsből Junius 7kén 811.

Igen böltsen állitod, hogy a' mi sorsunk együtt jár. Egy hajóban, a' Bizontalanság hajójában hajókázunk; talán valami esméretlen partra ki vét bennünket, addig tsak tapogassuk ki, hogy lehetne a' szerentse vasormait meg vetni? – Én Atzélban azon esetre, ha a' tudva lévő tiszt üressen maradna, igen bizom. Ő szép jeleit adja Hajlandóságának. Nála többször ebédöltem. Rohonczy Praefectus Pápáról tegnap itten volt, ügyemben ketten hozzája mentünk. Atzél nagy Pártfogója Rohonczynak, és ez is ad bizodalmat a' reményre. Almásy Ignázt Uramnak, ki Badenba van, holnap irok. De Te néked kell Agensemnek lenni Pesten. Te leg többet tehetsz, ha mint a' Levél írásban, rest nem volnál. Ő nem lészesz, esmérem jó szivedet. Halsza dolgomat! Ts. Laszlovsky Fiscalis Ur, ki Eggenbergernél gyakorta a' köny vásárláskor lát tégedet, jó Esmörösöd. Ő Tőle tud meg, nevemben tisztelvén, mi karba lenni itélné Káldy Fiskális ügyét. Kérd barátságát hozzám azon esetre, ha annak hivatalja üresen találna maradni. Laszlovsky kedves Embere Leszkay Consiliarius Urnak; ez pedig mindent tehet. Szóllj erántom Kultsár Urnak is. Vegyétek körül ki Barátaim! ötet. Kérjétek ki szolgálatját. – Te pedig Pista a' többi között azt adnád tudtára Laszlovsky Ts. Urnak; hogy én olly gondolkodású vagyok, ki szemem előtt szoktan minden szempillantban hordozni, mi a' Kötelességem. Én esméretes lévén Hazám Környékeiben sok rosznak elejét vehetném. Ezt pedig tudjad, azért kellene tudtára adnod, mert ő tudja, melly igen ohajtja Rohonczy, hogy melléje juthatnék, ne gondolja talán; hogy én kötelességem tsorbállásával és áldoznék annak. Reád

bizom ügyemet, ne is kételkedem szorgalmadon. Tsak kérlek add tudtomra; mit mond Ts. Laszlovszky Ur, ird tüstént meg minden szavait, had alkalmaztassam magam ahoz. Ne edjél meg talán kedvetlen beszédén. Én itten sokat meg fordíthatok.

Julis Testvéremhez való atyafiságos, és több mint Barátságos hajlandóságodért tsókollak, édes Barátom, szavaidból észre vettem, hogy nem kevésbé fekszik szíveden állapotja, mint az enyimen. Meg nyugszom itéletedben. Igen böltsen tetted fel a' két kötést. Tsak ez tenné Juliska boldogságát bizonyossa. Ezekre én is reá állok. Adja a' Mindenható, hogy szegény Árva tsendesebb életét meg nyerhetné. Tsak arra kérlek, visgáld meg, jó szívű ember é azon Német Sógor? nem itos é, mint a' katonák szoktak lenni? — én édes örömet reá állok, a' mit kívántok. Olly gondolkodású lettem, hogy még a' képzelt örömet is irtózőm valakinek haborítani, leg inkább ha a' jövődőségben helyhezteti, a' mi bizonytalan. — Julinak nem irok e' tárgyról, méglen ő nem ir. Te jelen lévén Jó szíved szerint el intézel mindeneket. Reád bizom azokban, a' miket előttem titkol. Jovát szereted, elé is fogod, reményilem mozdítani.

Uradról minden hir el tsendesedet. Ne is kételkedjél, meg marad Tisztében. Az a' szó volt, hogy ma indul Haza felé. Láng Boró Hazánál voltam ma; az egész Hazánál egy lelket sem találtam; nem tudom tehát bizonyosan el indult e' Haza felé. —

Süts Professor Urat tisztelem, add tudtára; hogy Levelét Artoria már Majlandba el küldötte a' Tüdos Bornabitának; de *Schulcze* Logijának [sic!] leg utolsó ki adását¹ itten sehol sem találom. Rajta leszek; hogy ha nem előbb, Augustus elején személyesen magammal le végyem. —

Trézsikét, Julist, és Miskát, léendő Principális Uramat (de hogy állunk, ha a' Diaeta két esztendeig tart?) Palit, a' Magyar Theatrom Szaporitóját az egész Triásba tisztelem. — Kérlek Palugyainak ne szólj erántom, ő Leszkay előtt, ha jót akarna is, elrontaná ügyemet. Timeo Danaum vel Dona ferentem!

Ird mint biztat Müllerus Jacobus! Meg házasodod é már Paur? — Nedeczky Prépostnak meg ditsértem, igen látszik kedvelleni, és allig várja; hogy sogorkája lehessen. Ha már mindnyája meg házasodtok, férjhez mentek, magam is a' lejtőt fogom járni.

209 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1811. június 14.

Menard munkájából kürtá a kért oklevelet. Ertesíti Horvátot, hogy ura, Ürményi József Nyitra megyei bírtokára utazik. Érdeklődik, találkoznak-e a pozsonyi országgyűlésen. Bergeron munkájával nem szolgálhat.

Horvát Pistájának
Ferenczy János tsókokat annyit,
mint Trézsike kíván!

Bétsből Pestre 14a Juny 811.

Kivánságodnak eleget akarván tennem Menard munkáit, melly VI. Tomusokból áll, meg forgattam. Az első Tomusban, jelentésed szerint találtam, de tsak nyomára S. László Ők Levelének¹. Hiven ki írtam. Maga az ori[ginal] Ők levél nem látszatik Frantzia országba valaha el vitetne lenni. — A' Királyi Pibliothe cabúl kapta Menard ezen töredéket. — Éppen ezen töredék után a' 5. lapon

van második orban Pápa levele Kalmánnnyunkhoz – Menard ennek originálisát kapta ugyan a ' Király Biblioth[ecából] Parisból – ezt le irtam hasonló hűséggel. Bentsének keves leszén, az ő Kálmánya nagy eszéről szép bizonyság adatik itten, és arról is; hogy talán Sz. István még Kálmán alatt sem volt canonizálva; talán csak úgy csuszott a ' Szentek közé, mint Kálmán egy ideig közöttök rollá-zott; még a Nimbust le nem huzták okos homlokáról. –

Urad, Urményi Ország Birája, ő Excellentiája, ma éjfélt után egy órákor, indult innd Urménybe, a holott 2. napokat szándékozván tölteni, azután a ' kies Válba, Horvát Pista, jajaival hangzó völgybe, megyen. Ferencz fija kíséri Urményik. – Ma publicáltatott in Consilio Ex. Cancell. Diaeta 25a Augusti Posonii celebranda. Leszen é szerentsénk Horvát Uramhoz a ' Diaetán. Talán a tallert vinni el kellene menni? –

Bergeron, utazási en Asie², nintsenek, a ' Bétsi Thecában. Ma keresték majd két óráig a ' Sváb Tüdosak. Ritka munkának tartják. – annál nagyobb gyalázot; hogy nintsen nálok.

Trézsit, Juliskat – Miskát, Plait Joska ötsédet (rengeti é már a ' böltsöt) tisztelem, és Benczét!

210 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1811. július 1.

Kifejti véleményét Kazinczy Tövisek és Virágok című kötetéről. Érdeklődik, mikor küldi el Horvát Kazinczy Vitkovicsnak írott versét.

Édes Pistám
egy Barátom!

Könnyebb a ' Lelkemnek; ha soraimmal beszélhetek véled. A ' sok nyughatatlanságban el lankadt szívemet csak ez által ébreszhetem fel, ha rólad elmélkedem. El mégysz e' Posonyba? – engem allig ha oda nem hurtzolnak. Be szeretném ha együtt lehetnénk. Had önthetném ki már egyszer hű kebeledbe szívemet aggait! – Markos szok szépet irt szovaidról, Izlésedről, Trézsidről, a ' Pesti Tüdos Háromságról.

Kazintzy Virágit, 's tövisit¹ el olvastam leg alább ötször, ötször mondom, mert mindenünk ötszörös – (nem csak zsatskónk üressége!) de gondolkodásunk is, és munkánk! Sajnálom hogy Kazintzy minden munkájiban meg mutatja; hogy egy *álhatatlan ember* mind tselekedetiben, mind gondolkozásában. Ugyan is a ' Hercules botjával kezdi simitni volt ellenségeit: Versegit, Batsányit² – Mint hizelkedik ez utolsónak! Jó barátjait pedig gunyolva tsúffá teszi. Mit vétett nékie a ' *Lukai* név alatt jegyzett *Sándor*³? – sajnálom, hogy ezen Hazá javáért áldozó Jó Hazánkfiát sértegeti. Mit használ azt ki fecsegni, hogy ő *nem Póéta*? Na meg ostorozza még Sándor is ötet, fogadom, le irván erköltsi mivoltát az Aestheticus Költőnek. Hát mindig veszekedtek Ti Irók? Abba tartjátok érdemeiteket, ha egymást tsuffá tehetitek? Hogy Hercules verjen agyba benneteket! – Kazintzi mint *Orpheus* a ' Magyar nyelvet Poklokba akarta egykor ki vonni, mostan Herculest képzelgetvén az orosz lány bőrével bé takarva annak szennyeit akarja ki tisztítani. Nagy érdem, csak sérelem nélkül lenne. Ő *Aristarcha* akar Literatúránkban lenni⁴; de ezen tizmt nem az erőlködés; hanem az valódi érdem adja meg.

Vitkovitshoz írt verseit⁵ mikor küldöd meg? hogy elégedtek meg véle? Né-

kem allattomos tsipése nem tetszik tsak abbúl is, a' mit Kultsar közlött ujságában⁶. Utóbb a' Székely Poeta helett *Rácz* póétát fog énekelni!

Hallom, valamelly gyülevész tolvaj tarsasságra akadtak Pesten. Miert nem tudosittasz illyesekről? Igaz é, hogy Král Fiscalis köztök van? — a szegénység hová ragadja az embert! —

Julisnak oda adott e' levélkét? Trézsidet tisztelvén nevemmel, meg kéred, hogy vagy egy hétig ne csupponson kövér artzádon. Markos mondá, hogy elkövéredtél, mint *Gozlett* senátor. Na ha leány volnál, nem szeretnék veled hál-ni. Agyon nyomnál! — Ti Miskával egy házba laktak. Tartatok e' oda fel, 's alá harmoniát az ágy roppogtatásban? nem kétlem rólla. — Miskát, Pálit tsókolom. Eljen a' Háromság egészségben!

Ujság nintsen. Mit is irhatnék ujjat én az Ország Birája Kövér Titoknokjának! — A' Császár a' Nyitrai Deputátusokat azzal biztatta; hogy Erdődy helett más Fő Ispányt ád nékiek, mivel annak jóságával vissza éltek. — Ezekkel maradok fejemben áltáig

Béts 1 July
811

igaz barátod
Ferenczy János

211 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1811. [július] 15.¹

Kéri, hogy Horvát vegye meg számára Schwartner statisztikájának második és harmadik kötetét.

Kedves Egy Barátom,
édes Pistám!

Uram, Almásy Ignác *ő* Excellentiája, Bihar Vármegyei Jóságiból² vissza fordulván, *prima* Augusti, bizonyossan Pesten leszen; kérlek ezen időre vedd meg számomra Schwartner Ur' munkájának *2dik 3dik* darabait³, és *Cserei*⁴ és más Magyar könyvekkel küld fel. Schwartner nékem, mint az első részt, az utóbbikat is tsak a' Nyomtatás költségeiben adni, *igéré*; említsd meg *ígéretét*! — Nékem tellyes reménységem volt; hogy meg láthatlak még e' hóban; de a' Remény, mint mindenben, meg tsala. Uram *20a* hujus akará fia utolsó Examen-jét tartatni, ma *Badenbe* bé jöve, és hónap le megy, Senkit magával le nem vivén. Így itten sülénk, de újra reménylem, sőt, ha *éllünk*, bizom is, az ország Gyülése előtt meg látlak Pesten; ha másképpen nem lehet, *hajon* ereszkedem le oda, anynyira szeretlek benneteket, hogy a' szöke Duna, mérget innend vivő, hajjai veszeljére is ki tészem magamat követőként. Többnyire légy egészségben, és szeresd a' te

Bétsben *15dik* 1811.

aggódó barátodat
Jánost.

212 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1811. augusztus 19.

Kéri Horvátot, hogy keresse fel Laszlovsky Józsefet és ajánlja őt figyelmébe, a pécsváradi ügyészi állás megüresedett. Augusztusban elhagyja Bécsét, s előbb Pozsonyba megy, majd onnan ura alföldi birtokára utazik.

Édes Pistám!

Ha valaha, e' szempillantatban Barátságodnak, 's Szeretetednek jelét adhatod. Almásy Ignác ő Exája javaslatára recuráltam a' Pécsváradi üres Fiscalatusra, hogy tudniillik vagy erre, vagy ha az Actualis Fiscalisokból egyet a' Consilium oda tenne, az helyébe, resolváltassam. Ugy reménylem a' Vásárhelyi Fiscalis fog Pécsváradjára által tétetni. Na Pista! mozogj te is Javamra. Ajánlj Ts. Laszlovszky Úrnak. Ő Leszkay Consiliarus, és Director előtt kedves lévén sokat tehet ügyembe. Az Instantiát Kováts Ts. V. Director Urhoz küldöttem, ő fogja bé adni. Uram többeknek ajánlott. — 23a hujus Posonyba le megyek Bétstől örökre elbutsuzván. Posonyba talán kevés időt tölthetek; mert Uram az Alföldi Joszágra tuzkol. Pesten mindazonáltal több napokat fogok tölteni, úgy gondolom 16a Sept[ember] ottan leszek. Addig is tsókollak.

Vitkovitsot szállitanád meg; hogy a' melly pénzbeli Commissiót Tisz. Olvaszky Canonok Ur itten reá bizott, arról várja az Tudósítást; nekem sem ir. El merül a' Mennyetskébe.

Béts 19a Augusti
1811.

igaz barátod
Ferenczy János
MP

[C í m z é s :].

A'Monsieur

Monsieur Etienne de Horváth. Secretair de son Exc[ellence] le Monseig[neur] Jos[eph] d'Ürményi. Grand Juge de Hongrie.
a' Presbourg.

213 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1811. augusztus 25.

Tudatja, hogy nem mehet Pozsonyba, hanem az alföldi ószágokra kell utaznia. Kéri Horvátot, hogy Dréta Antal zirci apáttal beszéljen az érdekében. Almásy szeretné, ha Ferenczy továbbra is mellette maradna titkáráként.

Országos Széchényi Könyvtár

Kedves Pistám
édes Barátom!

A' mostoha szerentse rutúl üzőbe vett. Allig vagyok valamelly intézetemnek tzélja felé, szomoruan el ütettetni látom magamat. — Uram Posonyba nem megy le, és így én sem mehetek. — Holnap indulok Lajossal Pesten keresztül a' Vad oláhok közé. — Be sajnállok; hogy nem ölelhetlek, és hű kebeledbe régen sebhett szívemnek árjait ki nem önthetem! én September vége felé tsak ugyan Posonyba akarok lenni, és léendő állapotomról az üdökhöz képest valamit végezni, 's határozni. — T. Tisz. Dréta Urral akarok szállani, ő nagy Lelkűségének szép jeleit mutatta eddig is hozzám, tudom ez után is fogja mutatni. — Ő bizonyosan Pozsonyba fel megyen; Szólj érántom vele. — Már Almási Ignác ő Exciáján[ál] el végeztem pályafutásomat: de merre forduljak az Isteni Gondviselés még ki nem nyilatkoztatta. Uram akarná; hogy méglen a' Camerá-nal adplicatiót nem nyerek, itten nala a' Secretáriussi Hivatalt folytatnám — Tegyen ezt nem e' — az idő választja el — én valóba leg boldogtalannabbnak fogom érzni magamat, ha még tsak 2. hónapot is itten kellene töltenem, ezen életemet veszítő rut helyen — F. Tisz. Dréta Úrnak irok Pestről állapotomról — ha őt Posonyba talál nád — tiszteld nevemmel, és fedezd fel sorsom mivoltát;

mellynek jobb létele az ő Nagy-Lelkűségétől függ egyedül.

A' Diaetáról kívánnék valamit tudnom. Kérlek írj *Gyulára* nékem per *Pestium Csongrád*. Ha te nem vigasztalsz soraiddal, el veszem. Annyira keserít a' Bú, Bánat. —

Ha valami Levél volna hozzám kezedbe, tsak utasítsd *Gyulára*. Ezzel maradok

Béts 25a Aug
811.

igaz barátod
Ferenczy János
MP

214 Ferenczy János Horvát Istvánnak
[Pest, 1811. november eleje¹]

Békés megyéből visszatérve Pesten szállt meg Vitkovics Mihálynál. Meglátogatta Horvát kedvesét. Szeretne Horváttal Pozsonyban találkozni. Ura ajánlatát a fiskális állásra nem fogadta el.

Horvát Istvánnak
koszorvas czébeli agg
Grammaticusnak

vagy,
NyelvNagynak (a' la Hadnagy)
lásd *Verseghy* Gram. elaborat. és *Czinke*
Magna Gram. Universitatis Ungaricae T.V. p.
89. in folio)

Ferenczy János

Felei szeretetet; lásd Révai Ant. T.I.

En Békesnek róna földeiről ide egy hét előtt jutottam, első gondom vala Trézsikét meg látogatnom, *halvám* valék, hogy ő a' Tisza zavar habjaitól el *távoszva* itten légyen, de ezen nap nem volt hozzá szerencsém, meg ujitottam másnap látogatásomat, és Öröm közt szemléltem a' kegyest ép egészségben lennie.

Miskától, ki mostan *phoverosz* több pörpatvarokat rak a' Tarisznyába, mint verseket reá birattam, hogy hozza szállonék, amit meg is tettem, tőle halottam; hogy e' folyó *Hanak* 15. napán Pozsonyt el hagyod, a' mi nékem nehezemre esék, mert szívem tsimnyai rakvák gondokkal a' napon Posonyban akartam véled értekezni. Ugyan azért kérlek, *még e' héten ird meg nékem, meddig maradsz Posonyban, hogy* ehez alkalmaszván utamat oda fel mehessek, ha pedig a' Muhamedanum Fatum el vinne onnand a' nélkül, hogy meg láthatnalak, leg alább ird meg, kinél *szálhatnék* le ottan. — Többnyire félre a' Musákkal.

En 16a hujus innend Posonyba indulok, addig Leszkay Consiliorius eljövetelet várom; meg vallom kevés a' reménység a' Vásárhelyi Fiscalatushoz; mert a' mint veszem eszre Káldít onnand tovább nem akarják ugratni, (igy Leszkay mellett lévő Fiscalisok beszéllenek; de Budán több reménységet adnak) Ha e' tzelomat el nem érem, Bétsbe megyek, onnand azonnal fogok a' Zirczy Jó Té-vőmmel² értekezni. Almásy Ignác ő Exja Fiscalátussát el nem fogattam, ő Bétsbe kíván fel, sok reménységet ad a' Caalis Kenyérre; de ezekkel személyesen akarnék velem értekezni.

Miska ma Fejér Vára ment Popovitstsal házasodni.

215 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1811. december 18.

Almásy arra szeretné rábírní: ha a megpályázott somlóvásárhelyi ügyészi állást nem nyeri el, maradjon nála fiskális. Nem fogadja el urának ajánlatát.

Kedves Barátom,
édes Pistám!

Fejér Városának ügye eránt tsak a' napokban adta fel ő Felségéhez a' tek. Cancellária a' Propositíót. Ennek mi volta tudva van előtted. Mihelyest valamit ki nyomozhatok, meg jelentem. Addig is különösen tisztelem az Sogor Urat Say Urral együtt, ki, legale Testimonium vala a' Sogorság eredeténél!

Édes Pistám! Te mindenkor nevetsz engem, a' mikor panaszkodom; mert sorsomról tsak akkor ítélsz, midőn személyesen látsz. Ekkor pedig minden boldogságomat a' Te igaz 's hű Barátságodban helyeztetvén, bajaimról el szoktam felelkezni. Mostan tehát haljad, miben áll dolgam: – Tegnap előtt Uram halván, hogy Praefectura Ts. Békes Vármegyénél Fő Adó szedői Hivalt [sic!] el nyerte, és így tőle el megy, arra akára venni; hogy én magamat le kötelezném az ő Fiscalátussára azon esetre; ha a' Vásárhelyi Státiót el nem nyervén. Sok beszélgetés után és declaráltam magamat; hogy a' reán fatalis resolutiora nézve is, én az alföldre Privatushoz szolgálatba lépni nem akarok, hanem az ő Hatalmas Patrociniumáért esdegelek. Meg háborodni látszatott erre, és tsak azt mondá – „Jó Barátok maradunk azért tovább is, én üstökkel senkit sem tehetek boldoggá” Már így vége a' státiómnak nála. Hová forduljak, által nem látom. Zirczy Fraterségbe¹ kell lépnem!

Taródy Consilioriusnak tegnap kaptam levelét, mellyben írja; hogy Káldi Fiscalisnak Pécsváradjára való által tétele in Commissione Ecclesiastica már meg határozatott és hogy reméli, hogy in Pleno Consilio – is jóva hagyatik. Ezen esetre biztat, de én erre nézve is reményleni nem merek. Az okát nem tudom gyáva félékenységemnek, tsak érzem szivemben.

Julis írja a' napokban; hogy Trézsid leveledet nem kapta, ment azt a' hajósok el vesztették. Talán erről te többet tudsz, mint ő. Azt is írja; hogy Trézsi kisebb szobájába egy éjjel az utszára vezető ajtón valaki bé akart törni. Erre Trézsi el riadván meg szalasztotta a' gonoszt. Lásd még raptus Proserpinae-t jádzanak távul létedben. Haza kellene sietni. – Szegény Testvérem mjd 14. napokig nyomta az ágyot, Istenem! mikor ápolgathatom az ügyefogyottatt ugy, mint szivem ohajtja? A' sok bú, gond el emészt, nem hogy jobbra fordulna dolgom; de naponként több akadályokba keveredik. Már élni is meg untan. – Meddig maradsz Posonyba? írj kérlek addig is egy két betűt vigasztalásomra. Ha Te el halgatsz, kihez folyamodjam? – Többnyire magamat őszinte barátságodba tovább is szentelvén, maradok

Édes egy Barátom
Bétsben 18a [Decem]bris
1811.

igaz barátod
Ferenczy János
MP

216 Ferenczy János Horvát Istvánnak
[Bécs, 1811 vége¹]

217 Ferenczy János Horvát Istvánnak
[Bécs, 1812. január eleje¹]

Horvát Pest városáról szóló könyvéről meleg hangú recenziót olvasott. Engel átdolgozta művét és azt Horváttal magyarra kívánja fordíttatni.

Horváth István
egy barátának

Ferenczy János barátságos Idvezletét!

Nagy örömmel olvastam Pest várossáról írt tudós munkádról a' mult honapi Annálisokban a rostállást². Betsületedre és a' Nemzetnek is diszére vállik azon jeles Itélet, melly rólad tétetik. Tartson a' Magyarság Istene sok esztendőig, boldogiton a' Haza javára, mellynek Literaturája egy Istápját benned tiszteli.

Engel tegnap nálam lévén jelentette, hogy munkáját uj ki dolgozván itten akarja ki nyomtatatni; de ugy hogy általad egyszersmind magyarra által forditassa. Édes Pistám! miért adnád te magadot illyes munkák fordítására a' midőn eredeti nyelven, ha akarsz, hasonlót, vagy talán jobbat is irhatnál.

Az elmúlt Hónap 27.kén a' Consilium által végképpen el végződött Káldi dolga, és ő Péterváradjára által tétetvén a' Vásárhelyi Fiscalatus effective Üres. En, bátor több Consiliorusok igen biztatnak, semmi reménységgel nem vagyok a' jó Successusra. Tartok tőle; hogy Uram contracorálozza ügyemet. Már ezen esetre ha koldus botra nem akarunk jutni, fegyverhez kell nyulnunk! – Irtam e' felül a' Magy[ar] Camra Praesesének³ is. Majd meg látom, mit szül a' szerentse. – Többet nem irhatok, mert ezen alkalmatosság igen siet, és tsak történeimből akadtam reá. Légy egészségben, és szeress, mint és Tégedet.

Urad jobban, a' mint a' napokban nála lévő Kováts V. Director Ur nékem jelentette. Szeme világosodik, úgy hogy ki kire reá esmér, és bátran fel 's alá jár-kálhat.

Pénzem nintsen, nem lehet Salzburgba járnom! jár te, hogy lucillázol! Bagics tisztell, a' Magyar Kalendáriumot⁴ meg látván nálom igen meg szerette, én pedig értvén; hogy Angyának akarja Sopronba küldeni, mint nékie Tetődled küldett ajándékot nékie adtam. Had tiszteljenek a' Soproni Szépek is! Osovszky is tisztel a' szerelmes ag Sándorral.

Sándor kéret; ha számára a' 12a Nov[ember] 1811. Repraesentatiót⁵, és a' Magyar Nyelvről valót⁶; nem külömben a' B. Resolutiot meg küldenéd⁷.

NB. Engel a' minap általam azt akarta tudtodra adatni; hogy számára a' Posonyi Cronicát⁸ le íratnád. En azt el felejtettem ugyan meg írni néked; de nékie azt mondám; hogy meg irtam. Veled akarja continuálni a' Monumenta Ungarica⁹.

[C í m z é s :]

de Vienne.

a Monsieur Monsieur L' Etienne d' Horváth Secretaire de son Excellence le Monseigneur Joseph d' Úrményi Grand Juge d' Hongrie.
im klein Capitel Garne No. 618.

a' Presbourg.

218 Horvát István Ferenczy Jánosnak
[Pozsony, 1811. december vége – 1812. január eleje¹]

Közös sorsuk hasonló vonásairól szólva megjegyzi, hogy a következő év vagy megnyugvást, vagy újabb nehézségeket eredményezhet. Kéri Ferenczyt, hogy Chr. Wolf munkáit küldje el neki.

219 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1812. január 4.

Egyetért Horváttal jövőjük megítélésével kapcsolatban. Reménykedik azonban a vásárhelyi ügyészi állás elnyerésében. Wolf műveit el nem küldheti.

Horvát Istvánnak
Ferenczy János barátságos Idvözetlet
Bétsből Posonyba Jan 4kén 1812.

Jól mondod; hogy az új Év bennünket nyugalomba, vagy nyughatatlanságba helyeztethet. Talán jobb volna az első, így amattól, mely egyedül látszatik követni minden Lépéseinket, hamarabb meg szabadulnánk. Erre nézve valóban boldog az örökségbe tért Barátunk¹; tsak azt lehet sajnálnunk; hogy a ' Haza tsinos elméjének semmi gyümölteit nem láthatta. – Sorsomról aggódik jó szived, édes Pistán! az az ügyefogyott régi állapotjában hever 's emésztődik a ' kinzó aggodásokról. Uramnak a ' napokban meg tettem én is köszöntéseimet. Ezekre fakadott „Kivánom, hogy az Ur is kívánságait el érje, meg jött e már Leszkay, meg lássa, tzelját el nem kapja. Erre én – ezen esetre Kegy. Uram! alázatosan jelentem; hogy Semsey ö Exjának kegyes akaratja; hogy én a ' Banátusba helett kaphassak, e ' végre szándékát Cons. és Director Német Urnak is jelentette. Kérem Excell: méltóztassék a ' maga Patrocinium-ját is hozzá kaptsolni. – Felele – Szívesen, majd ha valami Resolutio jön az Ur Recursussára, többet fogok a ' kor szólni. – Többnyire, édes Pistám, már tsak egy a ' Menedék Helelyem! Uram Fiscalist kerestett nyakra főre minden felé. Dréta sürget; hogy e ' hónap végéig szándékomat ki jelentsem. Mit tsináljak –? ha a ' Vásárhelyi tzelomat el nem érem, hova huzzam meg magamat, méglen helett kaphatok? – Ki tudja, mikor leszen Apertura Cameralibus. Talán tsak jó volna (a ' mit a ' V. Director Ur látszatik javalni hozzám adott Leveliben) addig is magamat Zirtzre meg vonni, míglen in Ca[mera]libus valami rés szakad. Mit gondolsz? Uram a ' Tavaszra le mengyen Banátusba, engem, jól tudom, le nem viszen. Merre vegyen akkor az utat, ha mostan Dréta ajánlását el nem fogadom?

Káldi dolgát nem sürgethetem jobban, mint eddig sürgettem. Leszkay betegen fekszik Szaboltsba – helette más nem tehet Propositiót. Mardos, busit, fogyaszt, emészt a ' gond, 's nyughatatlanság. El kell csüggednem.

Wolf Munkáit édes örömet le küldeném; de mit gondolsz, 9. nagy Tomust hogy kössek valami Uri személyre. Hiszen akad talán valami jó Barátunk, ki örömöstebb le viszi. Mél. Űrményi Maxli holnap már le mengyen, a ' leveledet tsak mostan adatta által. Szállása a ' Város végén vagy a ' Lima felé – dolgaim nem engedik; hogy ki menhessek. Mint a ' le lántzolt ebnek ithon kell szüntelen kúksolnom.

A ' Salzburgi Kegyes, nem meszsze lakik tőlem. Egy ünneplést ülénk már; de erszényem nem engedi, hogy tovább is folytassuk. Nála és benne létemkor szorgalmatos² kérdezősködik rólad, ditsérte nagy Tehe[tsé]gedet³, egig magaztalta

Priapusodat.
Sándorral fogok szóllani.

[C í m z é s :]

A' Monsieur Monsieur Etienne d'Horváth Secrétaire de son Excellence le Mon-
sieur Joseph d'Ürmény Grand Juge d'Hongrie
A' Presbourg.

220 Horvát István Ferenczy Jánosnak
[Pozsony, 1812 január]

Beszámol arról, hogy a pozsonyi káptalan levéltárában és könyvtárában dolgozik. Mellékel egy levelet Engelnek. Szeretné, ha Ferenczy Sándor Istvánnál elérné, hogy adjon ki számára bizonyos leveleket másolásra.

221 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Bécs, 1812. január 30.

Leírja a Benyovszky Péterrel eltöltött napokat. Vitkovits Mihály ügyében, becsületének megvé-
dése érdekében határozott lépéseket tett. Engelnek átadta levelét. Sándor nem adta ki a kívánt leveleket.
Almásyt nem kívánja többet szolgálni.

Horvát Istvánnak Ferenczy János
barátságos tsókokat
Bétsből Posonyba Janu 30kán 1812.

Az öröm egészen el ragadott, a' midőn jószívű Sogortⁱ meg láttam, eszem
agába sem volt; hogy te véle nem volnál. Még a' midőn leveledet fel törtem is,
akkor is kételkedtem el maradásodom gondolván hogy meg jádzani akarsz. A'
Sogornak sok állítása után hittem csak el, hogy Posonyba görheskedel². Itten
van a' haszná, midőn jó tanátsomat meg vetvén a' beléndes katsérságnak rüteté-
től el ragadtátván a' természet meg erőltetéséig kívánsz az érzemény tengerében
uszkálni! Példát télem kellene vened, mint Benyovszky Petink, az el mult
hetet itten töltvén, tett. Ötet is, mint Téged a' viszketség mardosván mind ad-
dig unszolt méglen a' szöke, 's villám szemű Fanihoz ki nem vittem. Allig látja
meg, ragadja hirtelen a' kotsiba, viszi szállására. Tsendesen nézem el tüzeskedé-
sét, bé megyünk a' szobába, e' kor (lásd melly későn) fel ébredek én is, és Petit
vatsorára le küldvén hogy szörnyű tüzeskedése ártalmára ne lenne, méglen
vissza fordult el tsendesedése után, a' kegyesnek gondját viseltem. – Petinek
Béts igen meg tetszett, nem vezett el ennek minden érzeménynye. Szüntelen ma-
gasztalta a' mosolgó kék Bétsi szemeket, a' teljes karokat, kartsú derekakat, és
tudja guta merre nem tekintgetvén, az ikrával rakvák láb szárokat. – Én ezekre
csak nevettem gondolván, majd meg okosodik, a' midőn többször kell a' gatyá
madzakot oldozgatni, mint szükséges volna leg inkább ha valamelly bé polyá-
záznak ünnepét kell ülnie. Majd ő sem utaszhat Bétsbe, mint a' Posonyi
kacsér. –

Miskának baja van. Váradi Lydi ellen Beretvás ide folyamodott. A' Cancellaria
le küldötte könyörgő irását a' Varmegyéhez Tudósítás éránt. Nagy-nagy
sikere lett a' sok Parantsoltnak! – rajta vagyok hogy a' dolog rosz kimenetelé-
nek elejét vehessük, és így mind a' Te mind a' Miska betsületét fen tarthassuk.

Erre a' szükséges lépéseket már meg is tettem.

Engelnek által adtam a' levelet³. Tisztel, de feleletül semmit sem adott. Be-
tegeskedik ő is, mint minden Diplomatico-Historico-Grammaticus.

Sándor Tisztel. A' kívánt leveles nyalábot nem adta által, mivel többeknek is vannak benne leveleik, mellyeknek hirdetését nem kívánja. Ha nem kívánná ha a' Nagy Szombati Káptalan Könyv Tárát is ki fürkészhetnéd. Ő abba a' véle-
ményben van, hogy abba leg több magyar régi kéz irat lappang. Bél hamvainak
örvendek⁴. Emlékezete munkásságod által uj életre jönn. — Ügyem eránt már
kétségben vagyok. — Leszkay 22a hujus meg halt, a' Consiliumnál némellyek
a' Patenst magasztaló Farkast akarják Vásárhelyre tenni. Majd meg lássuk, mit
szülend a' szerentse, melly eddig olly mostohán bánt vélem. Leg jobb volna
boldog emlékezetű Molnár Barátunk után menni. — Végtére a' Zirczy Prior⁵
előtt ügyemnek okos eladását böltességedre kötöm. Egyedül tsak azzal jöjj
elő, hogy annyi sok 's hatalmas Uraknak mint Atzél, Almásy, Semsey (ez a'
minápában ajánlott Brunszvicznak) ajánlásai sikerét el kell várnom: ha a' sze-
rentse nem szolgál, fogadom Árpád hamvaira, más Privátus szolgálatját fel nem
fogadom, mint sem az övejét.

Na Pápa hire 's neve öregbedik! Pápai Ruszek Josef a' Philosophiát Dréta
költségeire 3. Tom[us] ki nyomtatta⁶. A' munka árultatik is már. Ergo Papa
sub initium saeculi 19i producit *Grammaticum* (a' bérnálásbéli fiadat Papai
Samút) *Philosophum* (Márton, Ruszek) *Historicum* (Tóth, Láczy) et *desperat-
um Geographum* tui usque cineres amantissimum. Vale.

222 Ferenczy János Horváth Istvánnak
Pápa, 1812. május 29.

Jelenti, hogy jól van új helyén, csak egyedül érzi magát. Kéri, hogy Horvát vigye el Montesquieu
műveit Vitkovitshoz.

Édes Pistám!

Tsak röviden irok. Szeretlek mint te engem, és a' jó szivü Trézsikédet,
mellyet tsókolok. Dolgom nem rossz. Munkám, egészségem van; tsak még egy-
szer itten a' kukoricát rágó gyermekek között meg ölelhetnék! — Ennek meg
kell lenni, még Somló áll, és az Árpád fiai Révaj szerént grammatikáznak. Kér-
lek Montesquieu munkáját¹ vidd Miskához, ő a' többi könyveimmel együtt el
viteti V.Director Ts. Urhoz², kihez érettek alkalmatosságot fogok idézni. Tisz.
Barabás tisztel. Olvasgatja még mostan is gyakorta hozzá róllad irt egy levele-
det. Ebben mutattad Te meg; hogy jó, hiv Barátom vagy. Algyon meg a' Magya-
rok Istene; hevitsen Miklós vére. Végtére légy Trézsikéddel fris egészségben, és
engem szeres, mint Téked én

Pápan 29. May
812.

Ferenczy
MP.

223 Horvát István Ferenczy Jánosnak
[Pest, 1812. szeptember eleje]

Horvát meghívja Ferenczyt 1812. szeptember 20-án Szalmássy Terézszel Pesten kötendő esküvőjére.
Kéri Ferenczyt, hogy munkájáról, családi és vagyoni helyzetéről részletesebben szóljon.

224 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Tüskevár, 1812. szeptember 25.

Elfoglaltságai miatt nem tudott megjelenni Horvát esküvőjén. Sokat kell különböző ügyes-bajos dolgokban utazgatnia több vármegyében. Körülményei megfelelőek, megélhetési problémái nincsenek.

Kedves Barátom!

Valóban szívemből sajnálom; hogy e' folyó Holnapnak 20.kán, ezen örvendetes napon Pesten meg nem jelenhettem. Elég előttem mondanom; hogy szándékomat foglalatosságaim meg gátolták. Ugyan azon napon Zala-Vármegyébe kellett Repositoria mennem. Ez olly munka, mellyre határ napot a' midőn a' Hatalmas V.Ispány¹ meg rendeli, meg kell jelenni. Légyen elég az; hogy öszve köttetéseken örvendek lelkemből. Ugy kívánta a' Te Nagy Lelküsed, meg is érdemlette Hitvesednek szép Erkölsisége. Eljetez boldogan együtt, szaporítsátok Árpád maradékát; ezzel adom reátok baratságos Áldasimat.

Állapotomról panaszlod, hogy keveset irtam. Ime a' mit tudok, hű kebledbe öntöm. – A' mostani időkre nézve meg elégszem sorsommal, bátor fölötte terhes hivatalom. Az Apro jószágok 5. Vármegyékben szerte szellel fekszenek, hol ide hol amoda kell futosnom. Nem volt még 3. nap, mellyet ide Haza tölthettem volna egy szivatban. Lakásom, a' mint meg írá² Tüskeváro³t vagyon. Ezen Mezző Város fél órányira esik a' Somló Hegyétől, fekvése nem rűt; de levegője a' Torna vízének gyakor ki ömlése miatt nem leg egészségesebb, kivált őszkor és tavaszkor. Pápátul (a'hol az idén is kukoricza igen diszlik!) 3. órányira esik. 1/4 órányira Torna Nemes Helységtől, a'hol eddig egy hű szépnek Társaságában lelhettem vigasztalásim. Nina a' neve. Meg érdemlené Vitkovits Barátunk foverotorsa mellett az ülést. – Egy kevesse koros – iszen Verseghe is szerette a' koros szűznek vigyázva lövellő szemeit! – Már a' mennyire lehetet, őszve szedtem magamat. Juli semmiről sem panaszolkodik. Eleség tára rakva minden felével. 3. szobáimbán a' mint a' tisztessék kívánja, vagyon házi butyor is. – *Romai vásákat* tsak a' Pesti chevallier-rokra hagyom. A' tenne salinár igen jelessen fénylik itten, kivált ha jó Barátimmal ülhetem körül. – Borunk jo van, ollyan hogy a' jó szívű Miskánk, Vitkovits is elé rántaná Kobozzát mellette. – Ha egyszer üdösb ügyvédő lések, többet mulathatok. Mostan gyakorta eszembe kell forgatnom; hogy a' Természet kevéssel meg elégszik.

Ugy reménylem a' jövő Pesti Vásárkor meg láthatlak. Ekkor eleget tészek kötelelességemnek jó szívűségedért, mellyet Julishoz haza jöttekor mutattál.

Treszkádat tsókolom; kívánom a' menyegzői ágy jó egészségére váljon.

Vitkovitsot, Bencsét, Palit (a' Magyar Anacreont) és Benyovszkit is tisztellem. Téged pedig vén Grammaticus, új házaz, agg szerelmes ezerszer tsokolván, maradok

igaz szívű barátod

Tüskeváro³t 25ik Sep.
812.

Ferenczy
MP.

NB. Kresnerits nem meszsze lakik tőlem. Sokat gyönyörködöm mély Tudományában. Derék Hazafi. Szeret Tégedet is. Pápai Samu egy becsületes Ur, buzgó Hazafi, nekem in Juridicis Mentorom.

225 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Tüskevár, 1812. október 10.

Reméli, hogy hamarosan találkozhatnak. Sok problémája, nehézsége van fiskális állásában.

Édes Pistám!

Ugy reményelem, e' folyó Holnapnak utolsó napjaiban meg ölelhetlek. Légy tehát Pesten, és ne enged; hogy azon alkalmatossággal Tégedet nem csókolván, bús szívvél kénteleníttesem Haza térném. Talán mi oltá nem láttalak, öröme nem is gerjettem. Te nevensz erre; de meg döbbennél, ha látnád, melly sok agsági vagynak egy uj Fiscalisnak, leg inkább ottan; ahol az Agyarkodás, Irigység, Rágalmazás örök fészket verni látszatik. Lehetetlen az illyes állapotban a' legjobb lelkűnek is csendességben lenni. De talán vége szakad – Dabit Deus his quoque finem! – Te légy friss egészségben, jó Barátimat, és leg inkább az igaz szívű Vitkovitsot csókold helettem, ugy a' többieket tiszteld nevemben. – Tüskevár 10a Octo 1812

Ferenczy János
MP.

226 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Somlóvásárhely, 1813. október 8.

Helyzete nem változott. Sajnálkozik azon, hogy Horváték nem jelenhettek meg Zircen. Közli, hogy a következő tavaszig nem láthatják egymást. Bejelenti, hogy házasodni készül.

Kedves Egy Barátom Pista!

Ritkán írunk ugyan egymáshoz; de reményelem valamint bennem hozzád való igaz szeretemet semmi viszontagság el nem ölhethi: ugy a' te hajlandóságod hozzam mindenben élni fog. Testvéremhez adott leveledből érzettem sorsodnak, hová hamarébb való meg határozatását. Ezen igen örvendenék. Én sorsommal, ámbátor Horátnak mondása reá is illik – nihil est ab omni parte beatum¹ – meg elégszem. Döngődöm benne, és ez elég a' mostani roszt időkből. De ám azolta, mióta Tikteket nem láthatlak, nem is nevetek. Várva vártam a' boldog szempillantót, mellyben Zirczen meg kellett volna jelennetek. Készültünk oda, Krésznerits, Pápay. és a' Koma – Takáts – és én, quorum pars et ego magna fidissem – ha Tikteket ölelhetek volna. Már, amint a' körülállások mutogatják magokat, a' tavaszig nehezen láthatlak. Nints pénzem az utazásra. Házasodni készülök. Probam Pauperiem sine Dote quaero. Illyen lészen a' Te, és Trézsid barátnéja Fannim – de erről többet máskor; mert a' láng szeretet ugy el fogta szívemet hozzája, rólla, körülötte; hogy többet nem is szolhatok mostan.

Trézsit csókolom, szívemből ohajtom; hogy Neve napját több esztendő alatt frissen élhesse, s tölthesse.

Vitkovitsot, Pali – Petit² tisztelem, és tsókolom – és ezekkel Tégedet ezerszer ölelvén, örökké maradok

A Te
S.Vásárhelyen 8a Oct
1813.

igaz barátod
Ferenczy János MP.

[C í m z é s :]

A' Monsieur Monsieur *Etienne d'Horvát* Secrétaire de son Excellence le Grand Juge de Royaume d'Hongrie le Monseigneur Joseph d' Ürményi.
abzugeben im Ürményischen Hause a'³

Vaal

227 Horvát István Ferenczy Jánosnak
[Pest, 1813. november¹]

További barátságáról biztosítja Ferenczyt. Beszámol feleségének súlyos betegségéről.

228 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Somlővásárhely, 1813. december 8.

Mélyen együttérez Horvátal feleségének súlyos állapota és az ebből fakadó nehézségek miatt. Ő maga még nem nősült meg.

Somlyó-Vásárhely Dece 8kán 1813.

Edes Egyvalódi Barátom Pista!

Utóbbi barátságos Leveled mind azon édes örömöket, melyeket valaha személyes barátságos körünkben éreztem, igen elevenen éreztették vélem. Meg mutattad mostan is, hogy boldogságomért úgy élsz, mint tennen magadéért. Te voltál valaha barátságos oktatóm, tanácsadó, 's feddőm. Az hogy mostan légyesz, hálaadó örömmel tapasztaltatta vélem Leveled. Áldjon meg a Magyarok Istene, kit mi valamint mindenha, úgy mostan is leg buzgóbb magyar szívvél imádunk.

Sorsodnak egy baját Hitvesed állapotja iránt, én magam is fájdalmassan érzem. Tsak azon örvendek; hogy nintsen olly rettentő eset, melyben nagy Lelkűséged eltsüggenne, és bőlts elméd vigasztalást nem nyerne. Reménylem a' kegyes Természetű személy súlyos baját türedelemmel viseli. Ezáltal boldog, és boldogabb másoknál, kik bajaikat olly hű férjel, mint Te vagy, nem közölhetik. Valóban a' rossz nem tsak hogy el veszti egy részét, ha vagy, kivel közöltek, de öröme is oszol, a' midőn egy Bőltsel éreztetik. Ime illy gondolatokra fakadok én mostani állapotomban, melyet Te, a' mint soraid mutatják, minden aggódástúl üresnek lenni vélsz. Elnem hitethetném véled, hogy nintsen nap, de óra, melyben újabb újabb aggódás nem érne. Tsak az érzi bajait egy Tisztnek, ki maga is Tiszt, és (a' mi leg több) Kötelességednek lelki Ismérete szerint meg akar felelni. Pedig az illyen embert keresztül kasúl járják a' bajok. De elhalgatok ezekről; mert neheztelnél panaszimon, pedig könnyebb volna; ha hű kebeledbe kiönthetném.

En még nőtlen vagyok. Fannimat lelkemből kedvellem; de ha a' házasságról kell gondolkodnom, és annak mivoltát meg fontolnom, el iszonyodom minden ollyas lépéstől. Jövő szonbadon mégyek látogatására, várton várom azon szempillantatot, melyben szemlélhessem; tudom égni fog minden erem látására – de boldog vagyok; hogy hirtelen magamhoz térhetek, és hideg szívvél és lélekkel elmélkedhetem arról – mit, és mennyit kellene attúl varni, kivel örök kötétsre kívánnék menni. Engedek az időnek; mert félek a' heveségtől, voltam már adózója ennek, nem akarok örök áldozatja lenni.

Trézsidet tiszteljük, 's tsókoljuk. Tégedet szegény Testvérem különösen tiszt-

tel, és kér hogy ezen alkalommal a' Dámák Kalendáriomát¹ meg küldenéd nékie.

Kereszturi izetlen Értekezéseit Béla névetlen Jegyzőjeről² : a' Magyar nemzet eredetéről boszongkodva olvastam. Ez is daróztot hord a' Pesti Vásárra; nem tsoda Zsidó vérből való; minden rosz, 's avult portékát árul magasztalva.

A' magyar Deákság e' tájékban tsügged. Mostoha idők vannak: élelemről kell kikinek gondolkodni.

Többnyire édes barátságodba ajánlott élek, és halok
Édes Pistám.

a' Te barátod
Ferenczy János
MP.

229 Horvát István Ferenczy Jánosnak
[Pest, 1814. január eleje]

Tudatja Ferenczyvel, hogy felesége hosszas szenvedés után elhunyt¹.

230 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Somlóvásárhely, 1814. január 12.

Ferenczy részvétét nyilvánítja Horvát felesége halála miatt.

Horvát István egy Barátjának
Ferenczy János csókokat!

Ha valaki kedves Hitvesednek elenyészéséből szomorúságot vett, én valóban nem kevesebbet vettem, mint tennen magad. Tanúbizonysága tsak én voltam annak, melly buzgó szeretettel viseltettél hozzá, és ő melly szívvvel buzgott irántod. Nagy okaid vannak, meg valloam a' keserűségre; de vannak okaid arra is, hogy enyhülésre is ereszkedj. Ha meg gondolod, hogy a' boldogult Hölgynek tartós nyavalájában semmi öröme már nem volt (mert bizonyára keservére volt az; hogy beteges lévén a' Te örömeidet nem tetézhette) úgy gondolom, enyhülésedre válik annak meg fontolása. Egy test, egy lélek a' férj Hitvesével, ha egyik tag nyomorúlt, nem éleszheti a' másikat; sőt gyakorta elvállása segít rajta. Te reményilem ezeken kívül is találsz önnön magad böls elmédben nyugodalmat. Miért bölt [sic!] Tanítással tsak azt mondom „Viorum est meminisse! valamint ennem magam is könnyek között értettem tőlünk meg válását; úgy még pihegek emlékezetemben tartom jó szívűségét, ritka elméjét, hozzád való hajlandóságát, és hozzám mindenkor mutatott barátságát. Nem is kívánok hüvebb hitvest, szorgalmatosabb Aszszonyt, elmésebb barátnét, mint Te ő benne, a' boldogultba, vélem együtt tiszteltél.
S. Vásárhelyen Januarius 12kén 1814.

231 Ferenczy János Horvát Istvánnak
[Tüskevár, 1814. március-április]

Nem érti Horvát hosszú hallgatását. Ismét ajánlja vigasztaló barátságát. Elküldi Pázmándi Horvát Endre Vergilius-fordítását.

Horvát István barátjának
Ferenczy János tsókokat!

Ezen soraimat csak az okból írom; hogy véled beszélgetni látszassam. Utóbbi levelemre elhalgatásod már már elhiteti vélem; hogy róllam el felejkezni kezdesz. Olly állapotban, melybe a' bal sors vetett, magányos tünődésben élni, barátjánál enyhülést nem keresni arra mutat; hogy semmi vigasztalást elfogadni tőlem nem kívánsz. Ezen bizodalmatlanságra valóban érdemetlen vagyok, mindaz által, akár mit vélsz róllam, olly buzgón mint mindenkor, tégedet, mint egy igaz barátomat szeretni meg nem szűnöm. Elhalgatok tehát állapotodról csak arra kérvén; hogy bőlts elmédnek gyümölsét abban is keresd; hogy az emberi viszontagságok alá Te is vetve légy: és ha azok szorongatnak, vigasztalásodat nem annyira magadban való aggódásban, mintsem barátodban keresned kell.

En a' régi sorsomban vagyok. Fáradozom, izzadok hivatalbéli kötelességeimben. Elmult a' Farsang, melyben a' pórság egyedül párosodni iparkodik. En nőtelen maradtam, és talán több illy időben is az maradok. Rajtam meg igazult azon Természeti igazság; hogy a' ki több tárgyat egyszerre kedvel, tellyes szivből egyetsem kedvel. Első iparkodásom tehát az; hogy a' tsapodárságtól, melybe az környüállásaim eddig ragadtak, el vonóttam, és, ha ollyas tárgy adja elő magát, mely magához vonsz, tellyes lélekkel e'hez ragazkodom. Ebből érthetsz, mi voltam, mi légyek? —

Horvát Andor, a' minap meg látogatván őt, Virgilius Dumanesi lélekkel való fordíttását¹ által adta olly véggel; hogy pro *Crísi* hozzád leküldeném. Méglen ollyos alkalmatosság elénem adta magát, hanem reménylem, e' napokban utnak indítottam.

Kultsár nem küld ujságot. Talán gondolja, az árrát le nem tészem nékie. En Május 15kére iparkodom Pesten lenni, akkora számat vetek a' fősvény Monitőrrel.

Vitkovits sem ír levelemre. A' minap Tettes Vice-Director Kováts Ur az irta rólla: „Vitkovits est boni nominis et so[l]ers Advocatus” erre Pápay Samú bátyámmal egészségére egyet hörpenttettem.

Pálinak van é ma Begyesse? nem kétlem, néked is második is előbb léssen, mintsem nekem egy.

Többnyire légy egészségben, és engem úgy mint én viszontan; szeress.

Már petsételni akartam; a' midőn elé adta magát ezen alkalmatosság. Ime által küldöm Andor irását.

232 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Székesfehérvár, 1814. május 13.

Kéri Horvátot, ha lehet, jöjjön el Székesfehérvárra.

Kedves Pistám!

Ma délután 3. óra felé érkeztem ide. Édes öröm tölti el keblemet, valahányszor Fejér-Vára az igaz Magyarság szent lakhelyébe, és az én egy Barátom szülte helyébe léphetek. Nem kevésb örömmel értemtem Barátainktól, a' tsinos eszű Májertől, és a' jo szivű Ferdinándtól¹; hogy a' napokban barátságos körökben mulattál. Azt óhajtom én is; hogy mentül előbb ölelhetnélek. Holnap, és jövő Vasárnap itten maradok, kérlek; ha lehet siess körünkbe. Adj életet jelenléted-

del. Sok sok nyomja szívemet, és e' terhet tsak a' Te hű kebeledbe kívánom ki
önteni. Személyyesem ohajtok sorsodról én is. értesíttetni. Siess tehát, ismét kér-
lek barátodhoz, ki is holtomiglan vagyok
Fejérvárott 13. May
814.

Ferenczy János
MP.

233 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Veszprém, 1814. július 5.

Bejelenti a felsőörsi prépost hűgával kötendő házasságát. Kéri Horvátot, hogy jöjjön el az esküvőre,
melyet szűk baráti körben rendeznek meg.

Kedves Pistám!

Ime régi buzgó kívánságod, és az én ígéretem szerént, melyet megtartani leg-
inkább tereád nézve szent kötelességemnek lenni tartok, már mostan bátron je-
lenthetem, hogy Kedves Jegyesemmel, Feő Tisz. Vajky György Felső-Eörsi
Prépost Ur Hugával, N. Molnár Ninával való összeköttetésem örvendetes nap-
jának idő határa e' folyó Holnapnak 19*kére* légyen meghatározva. Ha tehát édes
Pistám, azon, éltemnek valóban legédesebb, leg kedvesebb Inneplését barátságos
Jelenléteddel megtisztelhetnéd, igen igen örvendenék. Egy nap Fejérvárra,
másnap ide könnyen el lehet jönni. Innend Felső-Eörs, reám nézve legkiesebb
tájék, tsak egy órányira vagyon. Jegyesem, az én szeretem Ninám egy derék
Magyar Szüz; reménylem olly tsendes életed viselhetek véle, melyre minden-
kor vágyóttam. Természeti szelédsege a'hányszor reá tekéntek, tiszteletére ger-
jeszt. Távul ő minden hiúságtól; a' gonosz csapodár nem férhet hozzá. Ez pedig
mostani időkben, a' midőn még a' jó barát is barátja házas nyoszoláját meg-
fertősztetni dütsösségnek lenni, vélli, nagy boldogság! Jövel tehát édes Pistám,
légy kedvellője Jegyesem tulajdonságinak, ítélj engem is olly boldognak, mint
enned magad valál, és barátságos Jelenléteddel örvendesztess. Endrénk Takáts-
tal bizonynyára Tétről eljövend. Nem lészen más jelen, mint jó barátink. Bár
Miska is eljönne, és hozná vigságra tündöklő eszével, jótermészetével a' Felső-
Eörsi vidéket! Ezzel öllelek, és maradok

Édes Pistám

Veszprém Julius 5*kén* 814.

igaz szívű barátod
Ferenczy János MP.

P.S. Miskát, Palit csókolom.

[C í m z é s :]

Veszprimio.

Spectabili, ac Perillustri Domino *Stephano Horváth* AA. LL. et Philosophie
Doctori, nec non Excelsi Judicatus Curiae Regiae Secretario, et Praesidii Regiae
Universitatis Pesthanae Actuario [tandem] Domino mihi peculiariter colendis-
simo, *Pesthini*.

Örül, hogy Horvátot kinevezték a Széchényi Könyvtár custosává. Beszámol családi helyzetéről, anyagi állapotáról, körülményeiről.

Kedves Barátom!

Senki új hivatalodon¹ olly annyira nem örvend, mint én. Ámbátor elszakadásunk által buzgó hozzád való hajlandóságomnak olly tetemes Jeleit nem adhatam, mint talán ki kívántod, de szeretetem hozzád, még pihegek, mintegy igaz Barátomhoz, soha ki nem hal szivemből. **Halgátásomat** a' mostoha környüllálásoknak, mellyek sorsomon keresztül kasúl jártak, tulajdonitsad vélem együtt. Akár mint légyen ez. Örvendek szerentséden néked, és örvendek édes Hazámnak. Néked, ki régen ohajtott szép, és a' Haza dütsőségére szentelt tzelodat elérted; édes Hazámnak, melly bizonynyára benne disze' véddőjét, és ékesítőjét fogja látni. Tartson a' Magyarság Istene ép egészségben, és éreztesse véled fárodozásaid gyümöltseit. Sorsomról, reménylem, ohajtasz valamit hallani. Ez a' mostani terhes időkhöz képest meglehető. Gonddal napról napra éledezünk. Saját **iparkodásom'** gyümöltseit éllelem mindeddig. Senki gyámolító kezét nekem nem nyújtja. Lakásom Pankotán, egy minden nemzetből, a' melly tsak édes Hazánkban találhatik, és a' melly a' nemzeti Csinósodást ellenzi, álló Helységben vagyon. Ez Aradtúl, ha jó ut van 4. óra járásnyira esik; mostan két napig tart oda menni. Innend láthatod már, melly vidékre vetett a' sors. Környüllvéve a' borzas, tunya, kaján, és babonás oláhoktól gyakorta érzem; hogy nem Panonniának kies völgyein lakom. Az ide való nép Antipodesse, az ottan lévőnek, és annyira esik a' csinosódásra nézve amattúl, mint a' vad Irokesz egy tsinos Anglustúl. Leg nagyobb mulatságom tehát a' hivatalbéli munka, és ettül üres óráimban az olvasás. Hitvesem, 's **fiam egészségesek, és gyakran erőltetni kell a' vidámságra magamat, tsak Nanim komolyságot ne lásson homlokomon, melly ötet, a' jó szivű Szabinámat, emészténé.** A' jövődre semmi vigasztaló kinézés itten nem adatik. Minden gazdálkodás, minden **kereskedésbéli iparkodás** elvagyon keménnyen ujonnan tiltva. Még egy szőlőt sem szabad tartani. A' sok vissza állásnak, melly itten uralkodot, keserű gyümöltset mi ártatlanok rágjúk. Elgondolhatod tehát; hogy a' rem facere, rem, nem ügyem, nem dolgom. Mít szóljak az emésztő drágaságról. Nagyobb mint Pesten. Erre minden felül az ijesztő éhség rágia ez embert. Ha így folynak ideink, az Alföld Eszkimók vadonysága lészen. Őszi alá mostan kezdenek az oláhok szántani. A' sok **essőzés** miatt annak idejében nem nyulhattak ekéhekhez. De mit ezekről annak, ki tsak az észt miveli? – elfelejtkeztem erről, meg bocsáss. Nihil agricultúra etc.² a' mint Cicero mondá, forog szüntelen eszembe. Ezt forgatja Peretseni is tüzes eszében e' drága időkbén. Ő teget gyakorta emleget, szeretne szüntelen a' Parnaszszús felett fellengezni; de mint szárnya szegett madár, az élelemről gondolkodván, tsak mászkál.

Hitvedet³ mind Nanim, mind én különösen tiszteljük. Sit illi fausta Lucia! gondolom a' szeretet Záloga nőttön nő hű szíve alatt. Az én Gyurim izmosodik, benne van minden örömünk, ha valaha meg nő, Pestre adom gonviselésed alá, formálj belőle, a' Kis Ascaniusból Grammaticust. Grammaticust? – Folnesits jut eszembe, lészen dologra *tárgy*, gondolom, ha munkája ki jön⁴. Szép poltzra emelkedet, a' Magyar *Fejérszemélynek* fő Aszszonyának tanítója⁵! –

Endrénktől, Tétről, tegnap vettem levelett. A' mint veszem észre, sok küszködései vannak fondor gondolkodású, 's színeskedő Téli Barátjaival. Sokat emlegeti Senecát, az elbúsult lelkek vigasztalóját⁶. Virágot tiszteltem, és Kultsár Bátyánkat, a' Magyarok Istenéhez folyomottam, iránta, a' midőn a' Magyar Theátrumról utóbbi tudósítását olvastam⁷. Szépen köszöntött az új Évben Hazafiainak. Légy egészségben, ezt ohajta

A' Te

Pankotán Jan 18ko 1816.

hiv barátod

Ferenczy MP.

235 Ferenczy János Horvát Istvánnak

Pankota, 1817. november 1.

Ferenczy Horvát figyelmébe és pártfogásába ajánlja az Arad megyei szolgabíró fiát, aki jogi gyakorlatra megy Pestre. Beszámol családi problémáiról, nehéz anyagi helyzetéről.

Pankotán Nov 1.sőjén 1817ben.

Kedves Pistám!

Nem azon reménységből, mintha soraimra, mellyekkel majd egy esztendő múlva szólítlak meg, tőled (tudván a Te ebbéli restségedet) feleletet várnék, irok hozzád; hanem egyedül emberi szeretetben helyheztetvén minden bizodal-mamat, folyamodok hozzád. Ezen soraimnak által adója ifju Pulay Ur, Pulay János Arad Vármegyei Szolga Bíró Urnak fija. ő elvégezvén már két esztendő-k előtt a' Törvényes Tudományokat, ezekben téendő gyakorlásra indult Pestre; nem lévén pedig sem édes Atyának, sem ennek magának ottan esmérösse, kért hogy valakinek, ki nékie olly idegen helyen, a' minő egy Alföldi fiatal legény előtt Pest, ajánlanám. Én tehát esmérvén a' Te emberi szeretetet kérek, a' jövő' Terminusra ajánlanád őtet Valamelly Protonotárius, vagy Referens Ur Cancelláriájába Actualításba. A' fiúnak természeti szelédsége, szorgalmatos ma-ga viselete, reménylem, ajánlásodat megfogják érdemleni, érette pedig mind ő, mind én hálaadó lések.

Tudom, Sorsomról kívánnál valamit tudni. Már tsakugyan hozzá kelletik szoknom é vadon Beotum Pátriájokhoz, mint a' Kalérnak a Bundához. A' terhes hivatalos munkába elmerülvén alig eszméllődhettek vissza azon kies földre, mellybe születtettem, és a' mellynek vidékében sok Barátimnak kellemei-vel éltem. Magam egészséges vagyok, de szegény Hitvesemet 8. hétig tartó hi-deglelés tsak e' napokban hagyta el. Az őt holnapos Károly fiam is beteges. Ebből értheted már, hogy két fiúnak attya vagyok. Révai tsak egy Ascániust kívánt maga körül jádzodozni. Körülöttem máris kettő Zsibog. Vitkovits azt írá rólad; hogy ismét leánykát szül Hitvesed¹ Ősze házósíttuk Gyermekein-ke; de nem a' la Palugyai². Ennyit a' gyermeki szaporodásról – Javaim, ki vé-vén íngó holmimat, nem szaporottak. A' tsekély fizetést meg emésztjük. Az idő sem kedvez semmi aquisitionának. Talán utóbb szerentsésebbek leszünk. Onnand hazúl semmi segedelmet sem kapunk. A' sok nyavaláskodás pedig igen meg kiánna. Semmi. Oh édes a' saját keresmény, ha tsekély is. Nintsen is az Minden-ható előtt más kérésem, mintsem annyi életre. a' melly fiaimnak nevelésére ki terjedne.

Hitvesem Tisztel. Hitvesedet vélem együtt tsókolja, és gyermekeidet. Végtere Vitkovitsot (tisztelvén, hogy a' Pétskai cliense dolgát jo karba tettem) Szeme-

rét, és Virág Bátyánkat tsókolom. A' Jehova áljon meg benneteket, irjatok, el ne felejtkezzetek Számkivetésben tünődő barátotokrúl

Ferentziről
MP.

[C í m z é s :]

Pankota.

Spectabili, ac Perillustri Domino *Stephano Horváth*, Excelsi Judicatus Curiae R. Secretario, Musei Nationalis Custodi Primario, Praesidii Regiae Scientiarum Universitatis Actuario, nec non I[nclitotum] Co[m]itu[m] Albae et Comáromiensis T[abu]lee [sic!] Judicariae Assessori [tandem] Domino et amico sing[ulariter] colendissimo
Pesthini.

236 Ferenczy János Horvát Istvánnak
Pankota, 1819. június 16.

Közli, hogy kislánya született. Arra kéri Horvátot, hogy küldje el neki legújabb munkáit.

Pankotán Junius 16kán 1819.ben

Kedves Barátom!

Reményilem, róllam, hosszas halgatásomat nem tekintvén, meg emlékezel, nékem legalább; bátor terhes hivatalom gyakorta pihegni allig enged, igen eleven emlékezetemben vagy. Április 14.*ke* házamat egy kis Leánykával örömbé hozta. Teri a' neve. Igen kedves név vala előtted valaha, és talán mai napiglan is. Valahánszor szemlélem, annyiszor vissza emlékeztet édes neve azon öröm napokra, melyeket véled töltöttem. Kereszt Atya ki? – T. Polimperger Josef, az a' Nagy lelkű Hazafi, kinek bőkezűsége annyira apolgatja a' Haza ékességére Hazádban, Fejérváron, ültetett növőtenyt, a' Magyar Játéki szint¹. – Munkaidat ohajtanám, üres óráimban olvasgatni, azért kérlek, a' mitek vagyon, Te, Vitkovits, a' Magyar Pope; Szemere Pál, küldjete Peretsenyinek durva lantalagjai majd másként minden jó izlést ki mosnak belőlem. Tehat Ti lesztek okai el allyasodásomnak; Urbányi Imre, Aradi Szolga-Biró, kitől ezen soraimat veszed, elfogja hozni, azért résesétsts tudós értekezésidben; de réseséttsen Vitkovits is, és Pali, kiket tsókolok. – Az idén nem lehet szerentsém, láthatnom: Sem pénzem, sem időm az utazásra. Sogoromtól épen a' pillantban vevék levelet; hogy számomra Fejérvárat akar házat, és földeket szerezni. Kérlek öszve jövőn véle, erősítsed szent szándékában. Én nem akarok sokáig ezen vad földön lakni, a' hol Révainként a' borzas oláhok anya nyelvőket tsak darabolva törík. Egy tzélom Fejérvárra vennem magamat, és ottan fiaimat, kik szépen tserdülnek fel, nevelni.

Hitvesem vélem együtt Hitvesedet tsókolja, ugy Tékedet is édes magzatiddal. Légy boldogságban és szeressed
A' Téged

holtig szerető
Borátodat Ferenczyt
MP.

Jegyzetek

Néhány szó a jegyzetek elé

Ferenczy és Horvát levelezése az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárának Levelestárában található, Horvát István hagyatékából került oda. A teljes Horvát-levelezésnek ez körülbelül egytizede, 236 levél. Levélváltásuk 1802-ben kezdődött és hosszabb-rövidebb megszakításokkal 1819-ig tartott. Levelezésük föltehetőleg 1802–1805, 1805 vége 1806 ősze, 1814–1816 és 1817–1819 között szünetelt. Ennek oka az, hogy az 1800-as években a még tanulmányait végző Horvát és Ferenczy nagyobb részt Pesten tartózkodott, leveleket csupán akkor váltottak, amikor valamelyikük eltávozott Pestről. Az 1810-es esztendőben, midőn távol kerültek egymástól, egyre kevesebbet írtak egymásnak. Az 1809–1817 között Horvát által írott leveleket kutatásaim során nem találtam meg, valószínűleg Ferenczy halála után nem jutottak vissza Horváthoz. Az „elveszett” vagy valahol „lappangó” Horvát-leveleket a jegyzetekben ismeretlenként jeleztem. Ezeknek tartalmáról Ferenczy leveleiből szerzünk értesüléseket, azok alapján készítettem el regesztáikat is. Az OSzK-ban föllelhető Ferenczy-levelek közül a könyvtári revízió szerint három hiányzik, ezekből kettő az OSzK Kézirattárában vészett el, egynek nem tudom megállapítani hollétét, időpontját is csak hozzávetőlegesen adhatom meg. A kötetbe fölvettem egy, az OSzK Kt Levelestárában Szemeré Pál Horvátnak írott levelei közé sorolt darabot, amelyet ugyan Szemeré kezdett írni, de a folytatás Ferenczy dátum nélküli levele.

A leveleket betűhíven közlöm. Az eredeti *ô*, *û* helyett *ő*, *ű*-t írtam. Horvát és Ferenczy gyakran szabálytalanul használja az igekötőt; sokszor több szót, szókapcsolatot egybe írnak, ami talán a sietség, kapkodás következménye. Feltűnő Ferenczynél a nyugat-dunántúli tájnyelvi sajátosság: a *k* és *g*, valamint a *b* és *p* fölcserélése. Ferenczy stílusa, fogalmazása is sokszor nehézkes, nem gördülékeny. Vele ellentétben Horváté kiegyensúlyozottabb, egységesebb képet mutat.

A magyar rövidítéseket meghagytam, magyarázatuk a rövidítésjegyzékben található. A latin rövidítéseket a szövegben jelölés nélkül föloldottam.

Jegyzetek az előszóhoz

- 1 Vas Bertalan levele Szilády Áronnak. Székesfehérvár, 1885. szept. 28. OSzK Kt Quart. Hung. 3501. f.1 Vass levelei és jelentései fogalmazványokban és másolatokban maradtak ránk. A Horvát-levelezés kiadása érdekében kifejtett tevékenységről ezekből a levélfogalmazványokból nyerhetünk képet. A Szilády Áronhoz eljuttatott végleges formában megfogalmazott leveleket, egy kivételével – Székesfehérvár, 1890. febr. 24. OSzK Kt Levelestár – nem találtam. – Horvát leveleinek, ill. levelezésének, valamint „Mindennapi”-jának kiadásáról a Horvát-ünnepségek kapcsán a Magyar Könyvszemle adott először hírt. Lásd: MKSz 1884. 316
- 2 Uo. f.2.
- 3 Lexicon eruditorum regni Hungariae. Inchoatum Pestini. 1831. Vol. 113. OSzK Kt Quart. Lat. 1313
- 4 Vass levele Szilády Áronnak f.3.
- 5 Uo. f.4.
- 6 Kazinczy Ferencz és Horvát István levelezése. Századok 1886. XX. évf. 89
- 7 Uo. 90
- 8 Vass levele Szilády Áronnak. Fehérvár, 1885. nov. 21. Quart. Hung. 3501. ff.5–6
- 9 Vass levele Szilády Áronnak. Fehérvár, 1886. dec. 6. ff.6–8
- 10 Vass levele Szilády Áronnak. Sz.Fehérvár, 1888. nov. 12. ff. 9–11
- 11 Uo. f.9
- 12 Vö. pl. ItK 1899. 471–472; 1907. 239; 1918. 206–207; 1943. 229–239
- 13 Lásd Napi jegyzések f.74. 1806. ápr. 6.
- 14 Ferenczy többször említi leveleiben Pápát mint hazáját. Vö. pl. a 220. számú levéllel.
- 15 Vö. a 169. számú levéllel.
- 16 Vörös 11; Dümmerth 181
- 17 Napi jegyzések f.7. 1805. jan. 18. Vörös 15
- 18 Vörös uo. 11. tévesen Kovács Györgynek nevezi Ferenczy első urát. Leveleiből és naplójából egyértelmű, hogy a jogügyigazgató keresztnéve József. – Vö. Napi jegyzések ff. 19–20. 1805. febr. 25. és f.81. 1806. aug. 24.
- 19 Vörös 11
- 20 Napi jegyzések f.4. 1805. jan. 12. Lásd Vörös 15. vö. Dümmerth 181. – Hogy pontosan mikor alakult meg a „hármos társaság”, nem tudjuk megállapítani. Sem Horvát, sem Ferenczy naplójában és leveleiben nem található olyan adat, mely a társaság megalakítására utalna vagy némi támpontot nyújtana. Azt tudjuk, hogy a társaság 1804 októberében már létezett (lásd a 2. számú levelet).
- 21 Napi jegyzések f. 24. 1805. márc. 12.
- 22 Uo. f.50 1805. nov. 4. Vö. Mindennapi 1805. nov. 23. 224
- 23 Uo. f.81. 1806. aug. 24. Vö. Dümmerth 182. Tévedés tehát Vörösnek az a megállapítása (i.m. 11, 14), mely szerint Ferenczy a Laffert fiúk mellett fejezte volna be nevelői tevékenységét.
- 24 Lásd a 212–235. számú leveleket, különösen a 214. számút.
- 25 Vö. Vörös 14
- 26 Uo.
- 27 Uo. 11.
- 28 Arra a kérdésre, hogy mikor alakult ki a két fiatalember között a baráti viszony, nehéz egyértelmű választ adni. Ferenczy egy 1806-ban keltezett levelében arról tesz említést, hogy Horvátal nyolc esztendeje, tehát 1798-ban ismerkedett meg és kötött barátságot (lásd a 29. számú levelet, vö. az 1. számú levéllel). Naplójában (1805 vége) viszont arról emlékezik meg, hogy „bátor 5 esztendeje” tart Horvát vele ba-

- rátságot. Napi jegyzések f.62. 1805. dec. 28.
Lásd erről még az 1. sz. levél 1. jegyzetét.
29 Vö. az 1. számú levéllel.
30 Az eset 1805. novemberében történt. Lásd Napi
jegyzések ff.52–53. 1805. dec. 28.

- 31 Napi jegyzések f.53. 1805. dec. 28.
32 Mindennapi 1807. jan 3. 368
33 Vö. Dümmerth 191–192
34 Vö. a 2. számú levéllel.

Jegyzetek a levelekhez

- 1 M: –
1 Dátum nélkül. Valószínűleg Pest, 1802. Lásd az Előszót (000.1.) és 28. jegyzetét. E levélben pedig: „négy esztendő előtt tsak egynéhány izekbe véled tartottam beszédek után betses Barátságodba fel venni kész voltál.” Lásd még Ferenczy 1806. december 26-án írott (29. számú) levelét: „Nyotzadik esztendeje leszen már, hogy egymással meg ösmérkedvén az igaz barátságnak valóságos kellemeit viszontag osztogatjuk.”
2 Eredetileg: „háladatosságának érzésnek”.
3 Törölve: „Barátom”.
4 Kihúzza: „Ezen idő-pontban”.
5 Törölve: „édes Barátom”.
6 Kihúzza: „nem hiu iparkodása ez egy büszke Batsányinak egy minden reszre tsapo Szabonak, egy változó Kazintzynak”.
7 Kihúzza: „nemes”.
8 Törölve: „alkatjuk”.
9 Kihúzza: „meg gondolasok”.
2 M: –
1 Hely nélkül. Valószínűleg Vál, ahol Horvát az Ürményi fiúk nevelőjeként – kisebb-nagyobb megszakításokkal – 1802–1808 között élt.
2 Családnévét Horvát 1806. január 1-ig Horváthnak írta. Ettől kezdve nevének végéről elhagyta a *h* vetűt. Ezt többek között azzal indokolja, hogy „e” szavat *Horvát*, *h* bötűvel tsak a’ Barbarus századok hoszszabbították meg, mellyek a’ nyelv történetének bizonyosága szerént mindeneket lehelletes bötűkkel öszve meg öszve tömtek”. (Mindennapi 1806. január 1. 282)
3 M: –
1 Valószínűleg Priscus Rhétor latin kiadását fordíthatta magyarra. Ránk maradt kéziratai között sem a fordítás (töredék), sem a hozzá írott előszó nem található. Fordításáról naplójában és személyes jellegű írásaiban nem tesz említést.
2 A „Jus feudale”-ról, a nemesség előjogairól és a jobbágság elnyomott állapotáról lásd még Napi jegyzések f.10. 1805. jan. 26: f.13. febr. 4.
3 Osztrák császárságból. I. Ferenc, Ausztria főhercege, magyar és cseh király 1804. augusztus 11-én fölvette az Ausztria örökös császára címet. Lásd még Napi jegyzések f.78. 1806. aug. 12.
4 Virág Benedek: Az ütősb Kátó vagy M.T. Cicerónak beszélgetése az öregsegről. Magyarázta... Pesten 1803 című könyvének Pyber Benedekhez írott előszavát.
5 Lásd De l’homme, de se Faculté intellectuelles et de son Education. Ouvrage posthume de M. Helvétius. Tome second. Londres 1786. Chapitre VI. Section 16. 73–74 – Ferenczy 1806. júniusában olvassatta és jegyzetelte ki Helvétius e munkáját az 1781.évi londoni kiadásból (Napi jegyzések ff. 40–42. 1806. jún., 6–8., 22.) Az idézett mondat nincs jegyzései között.
6 Nem világos, milyen szavakat kívánt rövidíteni.
7 Demjén Sámuel. Virágnak írott levele nem ismeretes.
8 Ferenczy a Heltai által kidolgozott nyomdai helyesírára utal.
9 Rájnis József.
10 Volney-t, Berzeviczyt. A kért könyvek címe ismeretlen.
11 Péteri (Téti) Takáts József.
12 Versegly talán Jacques Delille: Les jardins ou l’art d’embellir les paysages című egyik fő művéből készíthetett fordításokat.
13 Virág valószínűleg Jacobus de Voragine: Legenda aurea című művében olvashatta Szent Orsolya legendáját.
4 M: –
1 Ferenczy dél-magyarországi útjáról lásd Napi jegyzések ff. 45–50. 1805. szept. 10. – okt. 5. – 1805. október 5-ig maradt Borosjenőn.
2 Arad megyei assessor, Atzél báró jó ismerőse. Lásd Napi jegyzések f. 47. 1805. szept. 10.
3 Helyesen: Wenckheim. Gróf Wenckheim József.
4 Lásd még Napi jegyzések f.49. 1805. szept.16.
5 Atzél báró három fia.
6 Percsényi többek között a jénai mineralógiai társaságnak volt tagja; 1804. május 13-án választották be.
7 Révai: Elaboratio grammatica Hungarica. Ad genuinam patrii sermonis indolem fideliter exacta, affiniumque linguarum adminiculis locupletius illustra. Pest 1803–1806 – kétkötetes mű. A harmadik kötet kéziratban maradt, s csak 1908-ban került kiadásra. Ferenczy a „harmadik részt” talán másolatban megkaphatta Révaitól vagy maga készített a másolatról kópiát és ezt mutatta meg Percsényinek. Nem valószínű, hogy az eredeti szöveget Révai kiengedte volna a kezéből.
8 Révainak arról a leveléről van szó, melyet az uralkodónak írt a magyar nyelv rendes tantárgyként való tanítása tárgyában. Vö. Ferenczy főljegyzésével: „Dél után Révait látogattam meg, olvasta előtte, azon könyörgő levelét, melyet a királyhoz bé adand, hogy a magyar nyelv minden iskolákban rendes tudomány, rendes órában taníttassék, bár ditsőséges igye-

- kezetének hely adatnék!” (Napi jegyzések f.37. 1805. máj. 24.)
- 9 Ilyen című munka nem ismeretes.
- 10 Lásd T. Arad vármegye Leirása Verseken. 1804 – Az a munka, melyre itt Ferenczy uatli, szintén kéziratban maradt: Foglalatja a tek. nemes Arad vármegyének teljes esméretetéséről írt könyvnek. Arad 1807 (OSzK Kt Quart. Hung. 785. ff. 147-151)
- 11 Különös Leczke a Szűz Mária képéről a Magyar Aranyon. Miller Jakab Ferdinand a Nemzeti könyvház őrzője után írta Virág Benedek. Pesten 1804
- 12 Fuxhoffer Damian: Monasteriologia regni Hungariae in qua libris V. Synoptice, originario-diplomatice describuntur omnia singulorum, religiosorum ordinum monasteria, quae unquam ab ingressu Hungarorum in Pannonia fundata fuerunt. Veszprimii 1803
- 13 Atzél István báró.
- 14 Vö. Napi jegyzések ff.23–24. 1805. márc. 7.
- 15 Ferenczy és Horvát hölgyismerőse. Közlebbit sem levelezésükből, sem pedig naplóikból nem tudunk meg róla.
- 5 M: –
- 1 Virág Benedek: A barátságnak című verséből; Csehy József huszárkapitányhoz. (Virág Benedek: Poétai munkák. Két könyv. Pesten 1822. 228)
- 2 Almásy Lajos.
- 3 Vö. Napi jegyzések ff.47–50. 1805. szept. 10.–okt. 5.
- 4 Vitkovics Mihály.
- 6 M: –
- 1 Potyondi Ráfaelnek.
- 2 A pálos rendet II. József 1782. január 12-én kelt rendeletével felszabták.
- 3 Törölve: „meg”.
- 4 Kihúzva: „vagyon”.
- 5 Az evangélikus iskolák számára készített tervezet, amely a magyarországi evangélikus közoktatás egységesítését tűzte ki céljául. Az 1804. évi egyetemes evangélikus gyűlésen megfogalmazott irányelvek alapján Schedius és Lovich Ádám evangélikus superintendens munkáinak egyeztetését követően készült el, melyet az 1805. évi egyetemes evangélikus gyűlés elé terjesztettek. Kiadása: Systema rei scholasticae evangelicorum augustae confessionis in Hungaria. H.é.n. 32 (Kornis Gyula: A magyar művelődés eszményei. 1777–1848. Budapest 1927. I. k. 353–361)
- 6 A Magyar Századok, melyen Virág már 1805 óta dolgozott.
- 7 Vagy az Annales veteres Hunnorum, Avarum et Hungarorum, ab anno ante natum Christum 210 ad annum Christi 997 deducti. Vindobonae 1761; vagy az ugyancsak Bécsben 1764–1770-ben megjelent Annales regum Hungariae. Pars I–V. című munkáról lehet szó.
- 7 M: –
- 1 Commentatio historica de vetere reginas Hungariae coronandi more et quid inde Juris consequentiae videantur? Conscripta ab E.C.M.V.C.P. G. H. n. 1792
- 2 Lásd még Napi jegyzések f.51. 1805. dec. 21.
- 3 Szerdahelyi György Alajos 1798-ban Horvátot királyi ösztöndíjasnak ajánlotta.
- 4 Virág Benedek.
- 5 Virágnak ez a verse csak innen ismeretes. Föltehetően Virág ajándékozta meg Ferenczyt e versének iratával vagy maga Ferenczy másolhatta le a költőnél és közölte itt Horvátal.
- 8 M: Vass: Horvát 84–85 (részleges közlés)
- 1 K.Ph. Funke német tudós egyik művét fordította magyarra. Fordításán már 1806. márciusában-áprilisában dolgozott. (Lásd Napi jegyzések f.63. 1806. febr. 27; f. 64. márc. 7; f.65. márc. 13; f.71. ápr. 18; f. 72. ápr. 21. és 24.)
- 2 Lásd a 17. számú levél 1. jegyzetét.
- 9 M: –
- 1 Almásy Lajos.
- 2 Lásd II. Ferenc császár leiratát az nemesi felkelés „szabályozásáról”, továbbá Persa krakkói rendőrigazgató jelentését (1806. szept. 16.), mely szerint a bécsi titkos konferenciát követően olyan hír terjedt el Magyarországon, hogy az „inszurrekciót állandóstitani akarják, vagy abban a formában, hogy az egész nemesség mindenkor legyen felkelőköteles, vagy hogy inszurrekció címen állítsan fel a rendes sorkatonaság mintájára 60 000 embert”. (József nádor iratai. II. k. 1805–1807. 616–617; továbbá József nádor javaslata uo. 627–630)
- 3 Utalás I. Napóleon 1806. október 14-én Jénánál és Auerstedtnél vívott kettős ütközetére.
- 4 A hírek valótlanok. Semsey András, 1802-től királyi személynök, 1808-ig megtartotta e méltóságát, gróf Somogyi János birodalmi tanácsos is megmaradt hivatalában.
- 5 Horvát: „Válból” című, Kuksár lapjában megjelentetett írásában idézte Virágnak a „költői mesterség rendszabályozásai”-hoz készített magyar nyelvű gyakorlatát. (HT 1806. nov. 1. XXXVI. 300–301)
- 6 Lásd a 4. számú levél 8. jegyzetét.
- 7 Olvashatatlan szó.
- 8 Ferenczy Kövy Sándor jogtudós több kiadást megért, magyarra is lefordított Elementa Jurisprudentiae hungaricae című, a magyar magánjogot tárgyaló összefoglalását kéri Horvától, mely csaknem fél évszázadon keresztül az egyik legolvasottabb és legelterjedtebb jogi tankönyv volt hazánkban. Horvát naplójának tanúsága szerint Kövy műve Kisfaludy Sándor: Himfy szerelmei és Schwartner Márton magyar diplomatikáról szóló munkája mellett a legnépszerűbb könyv volt a XIX. század eleji Magyarországon. (Mindennapi 1805. márc. 8. 110)
- 10 M: –
- 1 Horvát a következő írásokra céloz: Tényőről, Győr megyében. Váiból. Millassin Miklós. Székes Fejérvári Püspök. (HT 1806. nov. 1. XXXVI. 300–303)
- 11 M: –
- 1 Vergilius: Aeneis I. 198–199. Az idézett részlet pontosan:
„O socii, – neque enim ignari sumus ante malorum –
O passi graviora, dabit deus his quoque finem”.

- 2 Náray Dávidtól.
- 3 Ferenczy pontatlanul, kissé átköltve idéz Statius: Sylvae című művéből (III. I. 1–2.). Helyesen:
„Intermisce tibi renovat, Tiryntie, sacra,
Pollius et causas designat desidio anni”
- 4 Néhány okok, melyek a nemrégente kiadott MCCCXXXIX. esztendőbeli magyar levélnek valóságos eredetiségét kétségessé teszik. Pest 1804 – Horvát ebben a művében Szirmai Antal: Notitia topographica, politica Incltyi Comitatus Zempleniensis. Pestini 1803 című könyvében közölt, eredetileg feltüntetett, 1339-ből származó oklevél (ún. osztáslevél) valódiságát cáfolja.
- 5 Perecsényi Nagy László: Orodias. Libri tres. Magno Varadini 1804 – Ferenczy és Horvát többször bírálják Perecsényi e költeményeit. Pl.: „Perecsényi Nagy László (...) tökéletesen ki jelentette Orodias munkájában, semmi lélek ezen gyáva firkálásban nintsen, az üres szavak barátaink szemtelen magasztalásai, maga otsmán ditséretei.” (Napi jegyzések f.10. 1805. jan. 10. 70; márc. 1. 103; szept. 9. 179)
- 6 Perecsényi Nagy László: Mentsége azon Feddőzésnek, melyet Szirmai Antal ur Oklevelének Eredetisége eránt eg – másolólág – Horvát István ur előhozott (ÖSzK Kt Fol. Hung. 766. ff. 22–29)
- 7 Azaz nem jartas a diplomatika tudományában.
- 8 Nem ismeretes, Rákócziának melyik – fölfehézően kéziratban lévő – munkájáról van szó, mely nyilván másolatban jutott Perecsényihez, és azt vagy annak újabb kópiáját küldte el Ferenczynek, ő pedig tovább Horvátnak.
- 12 M: Vass Horvát 89–90 (részleges közlés)
- 1 Révai Miklós.
- 2 Horvát valószínűleg arra céloz, hogy Poroszország (II. Frigyes Vilmos király) előbb a török szultánnal, III. Szelimmal kötött szövetséget II. József ellen, majd ugyanebben az évben Reichenbachban (1790. júl. 27.) II. Lipóttal kibékülve megbízottjai aláírták a két udvar közötti egyezséget. Ennek értelmében II. Lipót lemondott az elfoglalt török területekről, II. Frigyes Vilmos pedig a magyar rendi mozgalom támogatásáról.
- 13 M: –
- 1 Lásd a 6. számú levelet.
- 2 Márton József: Német grammatika. Egy német olvasnivaló – könyvel és ahoz tartozó lexiconnal együtt. Kassa 1799
- 3 J.G.Schummel: Kleine Welt-Statistik. Wien 1805
- 14 M: Vass: Horvát 54 (részleges közlés)
- 1 Hét Választó Fejedelem. Bálház Pesten. A Váci utca 9. számú ház helyén állt az az épület, melynek első emeletén volt a híres bálterem.
- 2 Kozáltánc (alla Cosacca).
- 3 Ferenczy az I. Ferenc által kibocsátott papírpénz értéktelenségére céloz, mely 1799 óta rohamosan inflálódott. Lásd még Napi jegyzések f.65. 1806. márc. 12. és f.76. 1806. júl. 20.
- 4 Magyar Grammatika, melyet készített Debrecentben egy Magyar Társaság. Bécs 1795. Révai hevesen támatta munkáiban a Debreceeni Grammatika tanait.
- 5 Lásd Teleki László: A magyar nyelv elé mozdításáról buzgó esdeklései. Pesten 1806
- 6 Lásd Horvát vitáirát: Versegi Ferentznek megfogyzatkozott okoskodása a' tiszta magyarságban. Melyet a' józan okoskodásnak törvényeiből kihozott igaz okokkal megbizonyit Révai Miklósnak hiv tanítványa, és szerető barátja, Boldogréti Víg László. Pesten 1806
- 7 Révai, aki kiegészítette Horvát vitáirát, kiadta benne Kazinczynak 1806. aug. 5-én kelt, hozzá írott levelét: A' széphalmi jó barátunk levele Révai Miklóshoz (15–19). Lásd a levelet még KazLev IV. 252–254.
- 8 Bartalis Antal: Ortus et occasus imperii Romanorum in Dacia mediterranea cui accedunt nonnullae de monumento quodam e rudibus coloniae Apulensis eruto opiniones. Posonii 1787
- 9 Potyondi Ráfael.
- 10 Vitkovics Nihálynak.
- 11 Ferenczy az 1786–1810 között Frankfurt am Mainban megjelent Neuwider Zeitung (...) Eine Zeitschrift enthaltend: Politische Gespräche der Todten. Politische Reden nebst Geheimen Brief-Wechsel zwischen den Lebendigen und den Todten című lapra utal. (Vö. Napi jegyzések f.17. 1805. febr. 19.) A lap cikkei Kultsár 1810-től lapjának Toldalékáiban ismertette.
- 12 Illosvay Sámuel: Palugay története. Mely az ifju Palugay Andrásnak Bubek Kriskával való hiv szerelmét foglalja magában. Pest 1807 – A művet Kultsár mint „eredeti magyar román”-t mutatja be. (HT 1806. nov. 22. XXXII. 352)
- 13 Ferenczy Horvát családjának több éven át tartó, a Kisfaludyakkal – néhány kisebb, Győr megyei birtokért – folytatott pere felől érdeklődő, melynek oklevele – a Kisfaludyaknak az illető birtokokra vonatkozó igényeit cáfoló – dokumentumait Horvát maga tárta fel és bocsátotta ügyészünk, ügyvédjük és a per lefolytatására kijelölt bíró rendelkezésére. A per és a vele járó adminisztratív intézkedések, az „ellenféllel”, Kisfaludy Mihállyal folytatott levelezés, viták hosszú időn át sok kellemetlenséget okoztak neki és családjának; a pert elvesztették.
- 14 Ürményi János, akit a Horvát kontra Kisfaludy család per bírójává neveztek ki.
- 15 Tusculanum: Cicero kedvelt villájának neve Tusculum latiumi városban.
- 16 Ferenczy M.C.Fr.Pragne: Die Beurtheilung des Schönen in den zeichenden Kuensten nach den Grundsætzen eines Sulzers und Mengs. Aus dem italienischen uebersetzt von ... Halle 1785 című művéből idéz (3–4).
- 17 Tertina Mihály Szerdahelyi György Alajos tiszteletére írott költeménye nem 1805-ben, hanem 1806-ban jelent meg Nagyváradon: Adplausus parnassi Pannonii, quo egregius virtutibus, ac meritis debitam, Ord. Divi Stephani Parvae crucis dignitatem Rev. ac Magn. Dno. Georgio Aloysio Szerdahelyi gratulatur. – Ferenczy valószínűleg a költemény következő soraira gondol, mikor arról szólt, hogy Tertina a papságot kigúnyolta:

- „Sub specioso autem titulo, nexque Sororum Sumtibus, immodicis pascere in urbe Lupas. Pondera, Mensuras non observare vetustas: Et premere abs Foenus, Donaque Iustitiam. In Templis gloriare: dom. blasphema crepare Verba: Studere dolis: dissociare thoros. Vexare insones: votos defendere sones: Patre Orbi, et Viduae sollicitare Bona. Lusores, impostores, Scurrasque fovere: Quidquid et hi dicunt, credere semper eis.”
- 18 A Tertina ellen írott választ nem találtam meg könyvtárainkban.
- 19 Tertinát a Jénai mineralógiai társaság 1804. május 13-án tagjai sorába választotta.
- 20 Ferenczy Júlia.
- 21 Tompos Erzsébet (Örzsébet), Horvát anyjának nővére. Lásd Mindennapi.
- 22 Kovács József.
- 15 M: Vass: Horvát 86 és 173 (részleges közlés)
- 1 Révai 1806. október 10-én mondta el a pesti egyetemen „beköszöntő beszédét”. (HT 1806. okt. 12. XXXIX. 321–322)
- 2 Horvát kifogásolja Kultúr helyesírásában azt a jötti írásmódot, amelyet Révai is vallott Verseghyvel szemben. Horvát e nyelvészeti álláspontjával nemegyszer Révaival is szembekerült s csupán tanítói iránt érzett tisztelete miatt írja ki a birtokos személynév-ragozásban valamint az igeragozásban előforduló j-t. (Mindennapi 1805. jan. 7. 66–67)
- 3 Antiquitates Italicae medii aevi sive dissertationes de moribus, ritibus, religione, regimine, magistratibus, legibus, studiis Literarum, artibus lingua etc. (...) aliisque faciem et mores Italici populi referentibus post declinationem Rom. Imp. ad annum usque M.D. (...) Autore Ludovico Antonio Muratorio. (...) Tomus Quintus. Mediolani MDCCXLI
- 4 Stephanus Kaprinay: Hungariae diplomatica temporibus Matthiae de Hunyad regis Hungariae. Vindobonae 1767–1771. Pars I–II. – Pars II. complectens annalecta diplomatum aliorumque documentorum, res Hungariae ejus temporis illustrantium cum epitome praevia historico – diplomaticum, ac subjectis scholiis a tempore interregni ad annum usque 1461
- 5 Notitia historica comitatus Zempleniensis. Edita et indicibus industria Martini Georgii Kovachich. Budae 1804
- 6 Notitia politica, historica, typographica inclityi comitatus Ugochensis, Edita et indicibus provisa industria Martini Georgii Kovachich. Pestini 1805
- 7 Syllabus praesulum Jaurinensium ex diversis auctoribus secundum seriem documentorum publicorum, et authenticorum conquistus. Ab A.R.P. Romano A.S. Venantio Carmelita discalceato S.S. Theologiae lectore et priore emerito. Jaurinii 1794
- 8 Horvát – nyomtatott és kéziratban fellelhető munkáinak tanúsága szerint – a tervezett vitairatot nem készítette el.
- 9 Horvát kéziratai között e munkákat sem találom.
- 10 Valószínűleg kéziratban maradt, töredékes, inkább csak jegyzeteket, mintsem összefüggő gondolatokat tartalmazó munkájáról van szó: Lajstromok azon Magyarországot illető Pótséteknek, melyek külömbféle könyvekben rézbe veretve találtnak. Összeirogatta Horvát István Válot, Székes Fehérvármegyében. 1806. MS. Saec. XIX. f.66 (OSzK Kt Ouart. Hung. 479)
- 11 Horvátnak ez a munkája sem kéziratai, sem nyomtatásban megjelent művei között nem található.
- 12 Lásd a 8. számú levél 1. jegyzetét.
- 16 M: –
- 1 Dátum nélkül. Válasz Horvát 1806. nov. 18-i (15. számú) levelére.
- 2 Ferenczy Révainak 1804. november 10-én, a pesti egyetemen tartott beszédére céloz, mely 1806-ban, másik két – 1802-ben és 1803-ban – elmondott beszédével együtt napvilágot látott: Prohusio III. habita in auspiciis collegii Hungarici die mensis Novembris, anno 1804. De necessitate perdiscendae linguae partiae natis etiam Hungaris, gravi, et provido patrum consilio, lege imposita. Pestini 1806
- 3 Laczkovics György.
- 4 Utalás M.T. Cicerónak Kr.e.63 novemberében a szenátus előtt, L. Sergius Catilina ellen tartott híres beszédére. (In Catilinam Oratio I)
- 5 Lásd a 15. számú levél 6. jegyzetét.
- 6 Lásd a 15. számú levél 7. jegyzetét.
- 7 Föltehetően Heltai Gáspár: Cancionale Az, az Historias Enekes Könyv: Mellyben külomb fele szep löt dolgoc vadnac nyomtatva, a Magyar Királyokról, es egyeb szep löt dolgokról ... Kolosvar 1574 című műve.
- 8 Kisfaludy Sándor: Himfy Szerelmei. A kesergő szerelem. 1801
- 9 Sylvester (Erdősi) János: Grammatica Hungaro Latina im usum puerorum recens scripta ... Nea-nensi 1539
- 10 Pázmándi Horvát Endre költeménye: Méltóságos Vilt József urnak midőn a' Győri Püspökségbe, ünnepi készüllettel, a' népnek öröm kiáltási között bé iktatott: A' közép Győri All Öspörösségben, Horvát András, Téli Plébános bemutatatta. M.D.CCC.VI. Mind szent havának 21-dikén. Győrben 1806
- 11 A költemény első két sora:
„Wilt Józsefünket Püspöki székire
Föl ülte” napján, nemzeti hangokon.”
- 17 M: –
- 1 Lásd Horvát írását, melyben a fehérvári vár bástyaiba beépített római feliratu kövekről értekezik: Székes Fejérvári Régiségek. (HT 1806. nov. 19. XXXI. 343–344)
- 18 M: –
- 1 Dátum nélkül.
- 19 M: Vass: Horvát 90, 98 (részleges közlés)
- 1 J.C.I. Hard. Helvetius: Der wahre Sinn des Natursystems. Ein Hinterlassenes Werk. Frankfurt und Leipzig 1783. 136, 138

- 2 Horvát apja 1805. augusztus 20-án meghalt, így Horvátra maradt szűkös anyagi állapotok között családjának, özvegy édesanyjának és két kisebb korú leánytestvérének, Annának és Erzsébetnek eltartása és öccsének, Józsefnek neveltetése. (Vö. Mindennapi 1805. okt. 7. 197. és okt. 23. 211–212)
- 20 M: Vass: Horvát 56 (részleges közlés)
- 1 Dátum nélkül. Válasz Horvát 1806. nov. 27-i (17. számú) levelére.
- 2 Lásd Virág Benedek: Theophila éneke a Visztula partján 1801. (Virág Benedek poétai munkái. Harmadik, teljesebb kiadás Toldy Ferencz által. Pest 1863. 56)
- 3 Verseghy Ferenc: Magyar Aglája, avagy kellemetesen mulató nyájkodások külömbféle versnemekben. Budánn 1806
- 4 Valószínűleg arról a válaszlőről van szó, melyet Bihar vármegye adott Pest vármegyének az 1806 májusában kiküldött tisztí címszótárral kapcsolatban. A rescriptum részletes ismertetését lásd Viszota 204.
- 5 Kultsár népi szolásra hivatkozva érzékelteti helyzetét: „Ugy él mint Toldi (Miklós) lova a szemétdombon”, azaz nagy nyomorúságban van, alig-alig tengeti életét.
- 6 Josephus Riefelus: Rhetorica exemplis figurorum, periodorum, chriarum antiquis et novis illustrata. Wirceburgi 1765. Tom I–IV
- 7 Marc-Antoine Muret (Muretus): Orationes, epistolae et poemata című, 1572-ben Párizsban megjelent, összegyűjtött munkáit tartalmazó kötetét, melyet a XVIII. század folyamán J. E. Kapp több ízben (először 1750-ben Lipcsében) kiadott. Ezen kiadványok egyike lehetett Ferenczy birtokában.
- 8 Compendiaria descriptio foundationis ac vicissitudinum episcopatus, et capituli M. Varadiensis. Magno-Varadini 1806. Vol. I–II – Pars prima: complectens vicissitudines a prima ejus foundatione usque ad datum Mohaciensem exantlatas – Pars Secunda: Sistema fata, quae Varadiensis Episcopatus et Capitulum a pugna Mohacsiana ad nostra usque tempore subivit
- 21 M: Vass: Horvát 87, 91. (részleges közlés)
- 1 Lásd a 16. számú levél 10. jegyzetét.
- 2 Lásd Horvát levelét Révainak: 1806. dec. 5. OSZK Kt Levelestár
- 3 Horvátnak ez az értekezése sem nyomtatásban megjelent művei, sem kéziratai között nem található.
- 22 M: Vass: Horvát 92 (részleges közlés)
- 1 Lásd a 20. számú levél 6. jegyzetét.
- 2 Valószínűleg Katona István Historia pragmatice Hungariae. Pars I. complectens periodum Arpadianum. Budae 1782; Pars II. complectens periodum Exogeniam. Budae 1784 című művét.
- 3 Palugyay könyvének közelgő megjelenéséről, mely Eggenbergnél (Baronai) kapható lesz. (HT 1806. okt. 22. XXXII. 351)
- 4 A Dorishoz című vers először Kultsár lapjában jelent meg (HT 1806. aug. 16. XVI. 118), és nem a Magyar Aglájában (44–45), ahogy azt Császár Elemér állítja. (Verseghy Ferenc kisebb költeményei. Kiadják Császár Elemér és Madarász Flórius. Budapest 1910. I. 373. Régi magyar Könyvtár. Szek. Heinrich Gusztáv 24)
- 5 Igaza lehet Horvátnak. Verseghy Albrecht von Haller svájci költő azonos című költeményét ültethette át magyarra. Lásd Versuch Schweizerischer Gedichte. Zehnte, rechtsmassige, vermehrte und veränderte Auflage. Göttingen 1768. 86–92
- 23 M: Vass: Horvát 56–57 (részleges közlés)
- 1 II. Rákóczi Ferenc.
- 2 Müller valószínűleg valamelyik bécsi német vagy magyar nyelvű lap, illetve folyóirat egyik számát ajánlja Horvát figyelmébe, melyben talán Horvát számára fontos cikket fedezett föl.
- 3 Lásd Kultsár tudósítását a felépítendő pesti kórházról: „...Hogy az említett Köz Betegháza ki-ki tehetsége szerint adakozna!” (HT 1806. dec. 3. XXXV. 377)
- 4 Révai Horvátot jelölte utódjául. Lásd Ürményinek az egyetem akkori elnökének 1807. március 17-én írott levelét. (Horvát Árpád: Adalék irodalmunk történetéhez. Századok 1879. 85–86; Kaz Lev VII. 48–50; Vass: Horvát 114–116)
- 5 Lásd a 28. számú levél 3. jegyzetét.
- 6 Révai feltehetően Horvát vitairatát javíttatta.
- 7 Ázaz Horvátal.
- 8 Ürményi József.
- 9 Utalás az 1806. évi Belgrádban kitört szerb felkelésre.
- 10 Utalás valószínűleg Perecsényi: Orithia magyar amazon története Arad 1804 című költeményére.
- 11 Révai valószínűleg Horvát vitairatának bevezetőjén dolgozott.
- 12 Vö. Révai Verseghy ellen írott vitairatának előszavával.
- 13 Pest vármegye Révait bizta meg az 1806-ban készített tisztí szótár korrigálásával. Lásd: A Tisztbéli Írás Módjának saját szavai; Ugy mint Hivatalybéli Levelezésnek Tzimej, Hiteles Kiadások, Esküvéseknek Formáik, Némelly Egyházi és Világi Tisztiségek; (...) a' közelebb mult Ország Gyűlésén tétetett Törvény Tzikelye Végzésének, mennél előbb való tökéletes Teljesedésére, a' Tekintetes Pest (...) Vármegyének Rendelésekből, azon Anyai Nyelven, készítettek. Pesten 1806 (Vö. Viszota 196–211)
- 14 Az orosz-török háborúra céloz. A Pesten elterjedt híresztelés valótlan.
- 15 Ürményi József híres „rézfödelű” háza Pesten, a Piac téren (Erzsébet tér) állt.
- 24 M: –
- 1 Károly (Anjou) Róbert.
- 2 II. Rákóczi Ferenc szövetségese, XIV. Lajos francia király.
- 3 I. Napóleon.
- 4 Utalás Davoudt francia marsall 1805. november 26-án Bécsből kelt, a „magyar néphez” intézett kiáltványára, annak befejező soraira: „Maradjatok békességben, és függetlenségeteket, alkotmányotokat és kiváltságaitokat tiszteletben fogjuk tartani.” Lásd még Napi jegyzések f.54. 1806. jan. 1. és Mindennapi 1805. dec. 4. 233

25 M: –

1 Gróf Almásy Pál.

2 Lásd a 14. számú levél 5. jegyzetét.

3 Verseghy Ferenc: A' Magyar Harfásnak részént Aglajából vett, részént ujonnan szerzett ÉNEKEI Fortépiánóra. Első Szakasz. A' Pest Vármegyei Magyar Kiasasszonyoknak illendő tisztelettel ajánlja a' szerző. A könyv hirdetését lásd HT 1806. dec. 24. LI. 429

4 A lengyel néphez intézett proklamációt – I. Napóleon megfogalmazásában – J.H. Dąbrowski és J. Wybicki lengyel tábornokok tették közzé 1806. nov. 3-án Varsóban.

26 M: Vass. Horvát 173–174 (részleges közlés)

1 Lásd az 1001. évi pannonhalmi alapítólevélen István király aláírását.

2 Valószínűleg az Ungarische Staats- und Gelehrte Nachrichten.

3 A Tübingenben megjelenő Kaiserl. oesterreichische und Koenigl. bairische privilegierte Allgemeine Zeitung.

27 M: –

1 Ovidius: Metamorphoses.

2 Virág Benedek.

3 Szépliget.

4 Vö. Pest vármegye közgyűlési jegyzőkönyvével (1806. dec. 1.) Pest Megyei Levéltár és Vizota 204–205

5 Balogh István váci kanonok egyike volt azoknak, akik részt vettek a tiszti szótár körüli vitában. Balogh saját maga készítette szótárát is bemutatta a vármegye közgyűlésén, melynek másolatát Hont vármegyének is megküldte. Révai már 1806. augusztusa óta vitázott Baloghh-gal. Vö. Vizota 206

6 Lásd a 14. számú levél 7. jegyzetét.

28 M: –

1 Gróf Széchenyi István.

2 Lunkányi János.

3 Neuverfasste ungarische Sprachlehre worin die verschiedenen Mund- und Schreibarte der ungarischen Sprache kurz angezeigt, die Regeln aus dem morgenländischen Bau der Sprache selbst hergeleitet [...] Bearbeitet von Franz Verseghy. Pesth 1805

4 Verseghy 1806. dec. 15-én kezdte meg a tanítást, melyet 1807-ben is folytatott. (Császár Elemér: Verseghy Ferenc és művei. Budapest 1903. 267)

5 Utalás József nádor az 1805. évi pozsonyi országgyűlésen elhangzott egyik beszédére, melyben kijelentette, hogy Árpád fejedelem leszármazottja. Acta Comitiorum 1805. 1805. okt. 27. (2. ülés) 129 – Vö. Mindennapi 1805. okt. 28. 217–218

6 Segítő. Hónapos írás a' Szépnek előmozdítására, kiadja Kis-Csoltói Ragályi Tamás. Első kötete 1806-ban jelent meg Budán, melyet valószínűleg további hat követett. Révairol lásd Ragályi Nyilatkozatás című írását 49–51.

29 M: Vass. Horvát 97 (részleges közlés)

1 Vass tévesen Horvátnak tulajdonítja Ferenczy levelét, és hibásan közli az általa idézett részt.

2 Paintner Mihály, Révai bizalmas barátja, állítólag Révai hathatós közreműködésével és ajánlásával nevezte ki az uralkodó 1804-ben Győr kerületben fődirektornak. Paintner, akit Révai szűkös anyagi állapota miatt többször fölkérés levelével, 1806-tól megtagadta a pénzküldemények folyósítását. (Napi jegyzések f. 59. 1806. febr. 4.) Révai 1807. január 7-én keserűen panaszkodott Paintnerre Mártonffy József erdélyi püspöknek. (Bánóczy József: Révai Miklós élete és munkái. Budapest 1879. 378 – Récsy Viktor: Révai Miklós levelei Paintner Mihályhoz. A Pannonhalmi Sz. Benedek Rend Központi Könyvtárának kiadatlan kéziratából. Budapest 1888. 138 – A levél másolata: MTA K Kt M. Irod. Lev. 4r. 3)

3 Markovics Mátyás.

4 Régi magyar énekek. HT 1806. dec. 24. LI. 429

5 Salamon tornya. HT 1806. dec. 24. LI. 425 I. László és Salamon unokatestvérek voltak.

30 M: –

1 Az 1806-ban életbe lépett második Ratio educationis.

2 Daniel Jenisch: Philosophisch – kritische Vergleichung und Würdigung von vierzehn ältern und neuern Sprachen Europens. Eine von der K. Preuss. Akad. der Wiss. gekrönte Preisschrift. Berlin 1796

3 I. Sándor felesége, Jelizaveta Alekszejevna 1808. nov. 15-én szülte meg második leánygyermekét, Jelizaveta Alekszandrovna.

4 Helyesen: Nec Hercules adversus duos. Vö. Catullus 62. 64

5 Thuróczi János: Chronica Hungarorum.

6 Mérges Jambus. A nyelvesködő Győri Aszsonyok ellen 1786 (OSzK Kt Oct. Hung. 7)

31 M: Vass. Horvát 87 (részleges közlés)

1 A Ferenczynek írott levélről lásd Horvát följegyzését. „Ez éjjel levelet készítettem Pestre Ferentzi János barátomhoz, kinek leveleiből a' leg kellemetesebb mulatságokat szoktam gyűtenem.” (Mindennapi 1807. jan. 3. 368)

2 Gustav von Schlabrendorf Patriotenspiegel für die Deutschen in Deutschland. Ein Angebinde für Bonaparte bey seiner Kayserkrönung. Teutoburg 1804 című Hans Deutschmann alnéven megjelent műről.

3 Lásd a 15. számú levél 3. jegyzetét.

4 Lásd a 15. számú levél 7. jegyzetét.

5 Vö. Horvát kéziratban maradt, töredékes munkájával: Horvát István észrevételei a' magyar tudós társaság terve iránt. MS. Sec. XIX. OSzK Kt Fol. Hung. 765

6 Horvátnak ez az értekezése nem található sem kéziratai, sem megjelent munkái között.

7 Lásd a 21. számú levél 3. jegyzetét.

8 Lásd Vitus nyitrai püspök 1341. évi oklevelét, melyet Kultárs Kresznerics Ferenc rézmetszete alapján adott ki. (HT 1806. dec. 10. XXXXVIII. 400–401)

32 M: –

1 Örményi Jozéfa és Karolina.

33 M: Vass: Horvát 87 (részleges közlés)

1 Horatius: De arte poetica 351–353. Az idézet pontosan: „Verum ubi plura nitent in carmine, non ego paucis Offendar maculis, quas aut incuria fudit aut humana parum cavit natura.”

2 Hasonlóan pozitív, elismerő szavakkal méltatja Horvát Telekit és a magyar nyelv ügyében kifejtett tevékenységét naplójában is – ha a magyar nyelv kérdéseiben nem ért is vele mindenben egyet. (Mindennapi 1807. jan. 3. 367–368)

3 Ragályi Tamás „Hónapos Írásának” első kötetéről Horvát naplójában szintén kifejti véleményét. Nemes cselekedetnek, „fölséges ... igyekezet”-nek tartja Ragályi törekvését, amely a „köz tsinosodást elő segíteni” kívánja. Ugyanakkor kételyeinek, aggodalmainak is hangot ad. (Mindennapi 1807. jan. 7. 369)

34 M: –

1 Horvát ezt a levelét 1807. január 8-án küldte el Ferenczynek. „Hét órákor viszsza utazott Pestre tőlünk az ország Birája (...) Küldöttem ezen alkalmatossággal ismét Levelet Ferentzi János barátomhoz.” (Mindennapi 1807. jan. 8. 369)

2 Potyondi Ráfael: Dicsőséges szűz szent Margit IV. Béla Magyar király leányának tisztelete. Az áhítatos Magyarország számára írta (...) Pest 1805 – A mű újabb, bővített kiadásban 1809-ben jelent meg Budán.

35 M: –

1 A görögkeleti vallású szerbek Vízkereszt ünnepét tartották (jan. 6.).

2 I. Ferencnek ezt a rendeletét nem találtam sem a dokumentumokban, sem a szakirodalomban.

3 Lásd erről pl. Vereinigte Ofner und Pester Zeitung. 1807 jan. 4. No. 2. 20–22

4 Semsey András bárónál.

36 M: –

1 Lásd Révai Antiquitates litteraturae Hungariae. Volumen I. Pestini 1803 című művének ajánlását.

2 Révai Somogyihoz írott levele Révai hátrahagyott levelei és kéziratai között nem található.

3 Lásd a 29. számú levél 2. jegyzetét.

37 M: Vass: Horvát 59–60 (részleges közlés)

1 Horvát e levelének van egy félbehagyott, piszkoslatban levő párja is. Valószínűleg az volt az eredeti; szövege több helyen eltér a Ferenczynek elküldött levélétől. Az összehasonlítás érdekében jelöljük azokat az eltéréseket, melyek az eredeti fogalmazványhoz képest változtak.

2 A megszólítás: „Ferentzinek Horvát minden jókat!”

3 A fogalmazványban a „kegyes” szó hiányzik.

4 Az eredetiben: „örizni”.

5 Eredetileg: „míg szóval igaz Magyarot nem tesszen a’ kortsos Magyarból.”

6 Innen a fogalmazványban: „és valami Nemzetnek valóságos szüksége vagon, hamar ki nem halhatnak: agg öregségben szokták ők mint egy el szunnyadvá végzeni életüket. Sok példából meg mutathatnám ezt. A’ königsbergi Filozo-

fius, hogy egyebeket nem említsek, nem de nyoltzvan esztendőkorában szünt meg ember és Filozofus lenni? Nem annyira kegyetlen a’ halál is, hogy üdö előtt félbe szakasztana minden jó igyekezetet. Kant szerentsésen be fejezte az emberiségre nézve nagy hasznú téres alkotmányát: miért ne reméllyhetnők mi is ezt Révai iparkodásairól a’ Gondviseléstől?”

7 Az eredeti levélváltozatban: „ki a’ nagy lelkű Magyar Nemzetet Árpád alatt e’ mézzel folyó vidékre vezette!! –”

8 Innen a levéltervezet szövege így folytatódik: „Hogy Révai továbbá mindig emleget betegségében engemet, azt is tudomra adod. Köszönöm ezen híradást. Emlékezem én minden szempillantatban talán Mesterem jótéteményeiről, és meg bősülhetetlen érdemeiről Hazafiúi kötelességem szerént (...)”

38 M: –

39 M: –

1 Németh János nem 1791-ben, hanem 1792-ben lett a Magyar Kamara kötelékébe tartozó királyi jogügyigazgatóság vezetője.

2 Rosty János öngyilkosságáról, illetve halálának körülményeiről lásd Sárközy István levelét Kazinczy Ferencnek (KazLev IV. 485–490); Kazinczy Cserey Farkasnak (uo. 520); Kazinczy Sárközy Istvánnak (uo. 522); Cserey Farkas Kaziczynek (uo. 536–537)

40 M: –

1 A magyar jakobinusok elleni per nem 1793-ban, hanem 1795-ben volt. Németh János vezetésével.

2 A Magyar Szaturnos című újság hirdetését lásd HT 1807. febr. 25. XVI. 131–132. Vö. Kazinczy levelével Ferenczy Lajosnak (KazLev V. 564., 623–624). Lásd még uo. a 43., 44., 45., 46., 48., 72., 76. számú leveleket.

41 M: –

42 M: –

1 Szalmássy Terézt. Ferenczy Horvát kedvesét, Trézsit, hol „kegyes”-nek, hol „begyes”-nek nevezi leveleiben.

2 A Polizeidirection-t nem állították fel Debrecenben. Vö. Friedrich Walter: Die Geschichte der Österreichischen Zentralverwaltung. 1780–1848. Teil 2. Die Zeit Franz’ II. und Ferdinands I. (1792–1848) Wien 1956. 280–294 (Veröffentlichungen der Kommission für Neuere Geschichte Österreichs 42)

43 M: –

1 Németh Jánosnak a birtoka Nyéken, Pozsony vármegyében volt. Innen kapta előnevét: Nyéki.

2 Ferenczy a magyar jakobinusokkal szemben könyörtelen és kegyetlen Németh Jánost a görög mondavilágban szigorúságáról és igazságosságáról híres-hírhedt alvilági bíróhoz, Rhadamanthuszhoz hasonlítja.

3 Lásd a 40. számú levél 1. jegyzetét.

4 Versegly Ferenc: Rikóti Mátyás egy nyájas költemény, mellyel e híres magyar vers-szerző-

nek pompás koszorúzása négysorú ritmusokban előadatik. Pesten 1804

44 M: Vass: Horvát 88 (részleges közlés)

- 1 Daniel Jenisch: Universalhistorischer Ueberblick der Entwicklung des Menschengeschlechts, als eines sich fortbildenden Ganzen. Eine Philosophie der Kulturgeschichte in zwey Bänden. Berlin 1801
- 2 Anthropologia vagy is az ember' esmertetése. Fejér György a' szép tudományoknak és filozófiának doktora által. Budann 1807
- 3 Közönséges Geographia, melyben a' földnek matematikai, természeti, és leginkább politikai állapotja a' leg ujabb változások után elő adatik. Pesten 1809
- 4 Horvát minden valószínűség szerint La Rochefoucault német fordításban napvilágot látott művéből idéz. – Rochefoucault: Sätze aus der höheren Welt- und Menschenkunde französisch und deutsch herausgegeben von Friedrich Schultz. Neue verbesserte Auflage. Breslau und Leipzig 1798 – Kazinczy és Kis János F. Schultz fordítását 1810-ben kiadták: Herceg Rochefoucauld-nak maximái és morális reflexiói, három nyelven. Németre fordította Schultz. Magyarra Kazinczy Ferencz. Bécsben és Triesztben – Az idézet e kötetben a 61. lapon található.

45 M: –

- 1 Ürményi Maximilián.
- 2 Haditudomány, melynek némelly főcikkelyeit kézírásba foglalta egy nevét eltitkolni akaró tudós és nagy hazafi. Kiadta és bevezetéssel megtoldotta Székér Aloysius Joakim. 13 csapat táblákkal. Pesten 1807
- 3 Horvátot.
- 4 Az uralkodó április 5-ére hívta össze az országgyűlést.
- 5 Ürményi József.
- 6 Eggenberger József.

46 M: Vass: Horvát 87 (részleges közlés)

- 1 Lásd A Szent Jobb. OSZK Kt Quart. Hung. 1524 – Horvát másik érkezése nem található kézíratai között.
- 2 Lásd a 45. számú levél 4. jegyzetét.

47 M: –

Az OSZK Kt 1968. évi revíziója szerint elvesztett. A levél dátumát megadja a Horvát leveleit tartalmazó jegyzék.

48 M: –

- 1 Botskor István moldvai csángó pap azért járt Bécsben, hogy a pápai nunciustól magyarul tudó katolikus papokat kérjen moldvai csángó magyarok részére. Útja során Pesten is megfordult, ahol beszámolót tartott a Moldvában élő magyarokról, melyen Horvát és Ferenczy is részt vettek. Vö. Napi jegyzések ff. 68–70 1807. márc. 28.
- 2 VII. Pius.
- 3 Ürményi Józsefné Komjáthy Anna.

49 M: –

- 1 Székér Joakim: Marengói csata és azt meg előző környülállások. Pesten 1807
- 2 Posselt. Ferenczy valószínűleg Posselt: Taschenbuch für die neueste Geschichte című kiadványának 1801–1804 közötti évfolyamainak egyikében olvasható a marengói ütközetről. Vö. Napi jegyzések f.21.1805. febr.27.
- 3 Histoire de la Campagne de 1800, en Allemagne et en Italie. Par M. de Bulow (...) Suivie du précis de la même campagne dans (...) la Bavière, et l'Autriche (...) Paris 1804
- 4 Gróf ifj. Wenckheim József, gróf Wenckheim József idősebbik fia.

50 M: –

- 1 A görögkeleti keresztény időszámítás szerint.
- 2 Német-magyar és magyar-német lexikon, vagyis szókönyv. Első rész. Magyarul-németül. A végén találtnak a magyar és erdélyországi városok, mezővárosok és helységek nevei magyarul-németül. Das ist. Ungarisch-deutsches und deutsch-ungarisches Wörterbuch. Erster Theil, ungarisch-deutsch. Diesem Theile sind die Nahmen der ungarischen und siebenbürgischen Städte, Marktfecken und Dörfer Ungarisch-Deutsch angehangt. Bétsben 1807 (A szótár második része még 1803-ban megjelent.)

51 M: Vass: Horvát 88–89 (részleges közlés)

- 1 Vass a jelzett lapokon kívül művének 79. lapján is idézi Horvátnak 1807. febr. 19-én kelt levelét. Az az idézet az 1807. márc. 5-i (53. számú) levélben olvasható.
- 2 „Kováts János”: elírás; a szövegösszefüggésből egyértelmű, hogy Kováts Józsefről van szó.

52 M: –

- 1 Eggenberger József.
- 2 A célzás nem világos. A bécsi Allgemeine Literatur Zeitung 1814-től jelent meg. A lipcsei folyóiratban viszont nem találtam meg a Virág munkáiról készített recenziót.
- 3 Ueber Franz Verseggh's Bemühungen um die ungarische Sprache. – Ungrische Miscellen. Fünftes Heft. Pesth. 1807. 36–42
- 4 A nyomtatott szövegben helyesen: „.... unter seinen Händen entstehen”.
- 5 A nyomtatott szövegben „beruhen”.
- 6 Versegghy Ferencznek tisztasággal kérkedő tisztátalan magyarsága. Melyet nyilván való egyenes okokkal tisztán megmutat Révai Miklósnak hív tanítványa s igaz jó barátja Világosvári Miklósi János. Pesten 1805
- 7 Versegghy Ferencznek megcsalatkozott illetlen mocskolódásai a tiszta magyarságban. Melyet valóságok szerint nyilván megmutat és méltán megdorgál Révai Miklósnak buzgó hív tanítványa s igaz tisztelője Fényfalvi Kardos Adorján. Pesten 1806
- 8 Utalás Horvát vitaitaratára. Lásd a 14. számú levél 6. jegyzetét.
- 9 Utalás a francia és az orosz hadsereg között Erlaunál, 1807. febr. 7–8-án lezajlott ütközetre. A pesti híresztelésekkel ellentétben a csata döntetlenül végződött.

10 Károly Ferdinánd Habsburg főherceg mint püspöki helytartó.

53 M: Vass: Horvát 89, 179 (részleges közlés)

1 Római levélkezdő formula. Különösen Cicero élt vele sógorához, Pomponius T. Atticushoz írott leveleiben.

2 Oklevélten helyett Perecsényi költeményeit tanulmányozza.

3 Ovidius Amores című művét.

4 Szatirikus levelekből összeállított gyűjtemény a XVI. század elejéről, melyek a skolasztikusok és a szerzetesek gondolkodásmódját, életvitelét maró gúnnyal leplezték le. Számos kiadásban jelent meg.

5 Kames H. Home: Elements of criticism című 1762–1765 között kiadott háromkötetes műve.

6 Úrményi József 1801–1802-ben volt Galícia kormányzója.

7 Úrményinek nem sikerült megszereznie az acsai uradalmat, az József nádor birtoka lett.

54 M: –

1 Kováts József gyermekeiről van szó.

2 A Horvát által említett 1802. évi országgyűlés jegyzőkönyvének dátumát írhatta 1532-nek.

3 Révai valószínűleg egyik kéziratban maradt előszavát téphette ki, melyet Paintnernek ajánlhott.

55 M: –

56 M: –

1 Dátum nélkül. Válasz Horvát 1807. márc. 16-i (55. számú) levelére.

2 Révai Úrményi Józsefnek 1807. márc. 17-én írott leveléről van. Lásd a 23. számú levél 4. jegyzetét.

3 Pichler Karola Hasonlatosságai. Fordította Kelemen Borbála. Pesten 1807.

4 Louis-Joseph de Bourbon, Prince de Condé: Essai sur la vie du Grand-Condé. Paris 1806.²

5 Johann Hübner: Neu vermehrte und verbesserte reales Staats- Zeitungs- und Conversations – Lexikon című műve több kiadásában is megjelent.

6 Vélemény a C betűről a' magyar írásban. HT 1807. márc. 18. XXII. 177–179 – A cikket Kultsár István (Szűzvári) írta. Lásd a 70. számú levél 1. jegyzetét.

7 Beke: Principia politicae, Commercii et rei aerae. E Germanicus lucubrationibus (...) Josephi Sonnenfels latine reddita a Wolfgango Beke. (...) Tomus I. Continens principia politicae. Posonii 1807

8 Jus patrium quod Elias Georch de Ettre-Karcha (...) Hungarice edidit, latinitate a quodam veterano juris professore donatum. Liber primus. Posonii MDCCCVII. Liber secundus. Posonii MDCCCVI

9 Honnyi törvény. Össze-szedegette Ettre-Karchai Georch Ilés. Első könyv és Második könyvnek egyik kötetje. Pozsonyban 1804–1806

10 Belnay György Alajos pozsonyi nyomdász és lapkiadót Ferenczy naplójában a magyar nyelv előmozdításának egyik fő akadályozójaként mutatja be. (Napi jegyzések f.17. 1805 febr.19.)

57 M: –

1 Az engedély birtokában Kultsár 1808. július 1-jétől Hazai s Külföldi Tudósítások címmel jelentette meg lapját. Lásd közleményét: Haz. Külf. Tud. 1808.máj. 15. (HT 1808.I. 46. szám) Vö. Alapi Gyula: Kultsár István 1760–1828. Komárom 1911. 29–30

2 Ferenczy eredetileg „következő”-t írt, majd kiavította a szót „követő”-re.

58 M: –

1 Horvátot Markovics és Rachovetz, „egykori hármastársai”, de különösen Révai ellenfelei, Takáts József és Fejér György, továbbá Kultsár István különböző rágalmakkal bevádolták Úrményinél. Lásd a 61. számú levelet. Az ország-bíró ezeknek a vádaknak a hitelességét nem ellenőrizte, sőt Révainak is továbbadta a híreszteléseket. Megvonta a bizalmat Horvától, akivel utolsó napjaiban maga Révai is szembefordult. Vass: Horvát 116–121. Vö. az 59. és 61. számú levelekkel.

2 Lásd a 62. számú levelet.

59 M: Vass: Horvát 107, 113 (részleges közlés)

1 Szerdahelyi Alajos mellett Pethő Jakab volt, aki segítette Horvátot a királyi ösztöndíj elnyerésében. (Mindennapi 1805. márc. 23. 121)

60 M: –

1 Révai ezeket a jegyzéseit Horvát föltehetően felhasználta és beépítette saját jegyzetei közé. Vö. A' Magyar Nyelv Atyafiságáról és Hasonlóságáról Jegyzések. Összeirogatta Horvát István Pesten 1809.edik évben (OSZK Kt Quart. Hung. 468)

2 Horvát már korábban is sürgette Révai lerajzoltatását. (Lásd az 55., 56., 58. számú leveleket)

3 Úrményi József.

61 M: –

1 Lásd a 23. számú levél 4. jegyzetét.

62 M: Vass: Horvát 113, 119 (részleges közlés)

1 Szalmácssy Terézt. – Horvát „kicsapongásairól” főleg Markovics János és apja, Markovics Mátyás egyetemi tanár terjesztett álhíreket, akik szerették volna, ha Horvát volt barátja hűgát feleségül veszi. Horvát azonban – Trézsiéhez hűségesen – visszautasította a Markovics család kérését. Lásd még a 91. számú levelet.

2 Lochbichler.

63 M: –

1 Szücs István.

64 M: –

1 A temetésről lásd Kultsár tudósítását. HT 1807. ápr. 4. XXVII. 222.

65 M: –

66 M: –

1 A kézirat nem vészett el. Lásd Homérus Iliása. Magyarra fordította Révai Miklós. Első nyáláb, mely az I. II. és III. könyvet foglalja magába. Sopron 1801 (OSZK Kt Quart. Hung. 1310. ff. 1–26)

- 2 Ilyen című kéziratot hagyatékában nem találtam.
- 3 Az országgyűlésnek erről a kerületi üléséről nem találtam adatokat.
- 4 Ovidius: *Metamorphoses* VI. 136
- 5 1807. április 13-án elhunyt az uralkodó második felesége, Mária Terézia. (*Acta Comitiorum* 1807. 15–16)
- 6 Ferenczy Xantippéhez, Szókratész hírhedt feleségéhez hasonlítja az elhunyt császárnét.
- 7 Valószínűleg Vitkovits Mihály verse, melyet Orczy László halálára írt. Megjelent költeményei között nem találtam. Vö. a 155. számú levéllel.
- 67 M: –
- 1 Anakreonnak XXIV. Éneke (OSzK Kt Oct. Hung. 7); Szerelem Nyájaskodási: Közrebotstotta Anakreon szép Eszének Becsülője, A Csánádi Énekes Révai Miklós. Győrött 1792 (OSzK Kt Oct. Hung. 431)
- 68 M: Vass: Horvát 119 (részleges közlés)
- 1 A dunai kerület üléséről van szó. (*Acta comitiorum* 1807 9–17; *Diarium comitiorum* 1807. 24–30; továbbá: Domanovszky I/2. 84–87)
- 2 A tiszai és dunai kerületek.
- 3 Valószínűleg Kant: *Kritik der reinen Vernunft* című műve, melyben a „magánvaló”-ról (Ding an Sich) szóló elméletében kifejtette.
- 4 Lásd a 62. számú levél 2. jegyzetét.
- 69 M: Vass: Horvát 121 (részleges közlés)
- 1 Kultsárnál.
- 2 Lásd a 14. számú levél 6. jegyzetét.
- 3 Észrevételek a magyar nyelvnek a polgári igazgatásra és törvénykezésre való alkalmaztatásáról; az oda tartozó kifejezések gyűjteményével, melyeket a haza eleibe terjeszt Wesszprém vármege. Wesszprém 1807
- 70 M: –
- 1 HT 1807. máj. 9. XXXVII. 306–308; máj. 13. XXXVIII. 314–316; máj. 16. XXXIX. 321–323. – Kultsár Szűzvári (lásd az 56. számú levél 5. jegyzetét). Fejér Szegvári (Vélemény ismét a C. betűről. HT 1807. ápr. 4. XXVII. 222–224) álnéven megjelent cikkére válaszolt Horvát Boldogrétai Vig László álnéven. – Lásd még a 75. számú levelet.
- 2 Fejér Györggyel.
- 71 M: Vass: Horvát 74 (részleges közlés)
- 1 Vö. *Diarium comitiorum* 1807. 43; *Acta comitiorum* 1807. 17–23. Domanovszky I/2. 90–92
- 2 Az országgyűlés kiemelkedő vezérégyénisége 1777–1779 között volt Koppi Károly tanítványa.
- 3 B. M. Sully francia herceg és államférfi IV. Henrik francia király jó barátja, tanácsadója volt; racionalis gazdasági, politikai és katonai intézkedéseivel nagyban hozzájárult a XVII. századi Franciaország fejlődéséhez.
- 4 Ovidius: *Metamorphoses* II. 136–137, 140 – A „patriam” Ferenczy betoldása.
- 5 Juvenalis: *Saturae* I. 30.
- 72 M: Vass: Horvát 88 (részleges közlés)
- 1 Révai Miklós érdemei (HT 1807. ápr. 29 XXXIV. 281–283; máj. 2. XXXV. 288–290)
- 2 Megilletődés! Lantolog; Álcéus rendei szerént (HT 1807. máj. 6. XXXVI. 298–299)
- 3 „Ingenia illis tumida, seditiosa, fraudulentia procatia”. – Regionis Chronica. Anno 889 – Ouelen zur Karolingischen Reichsgeschichte. Dritter Teil. (...) Unter Benützung und Übersetzung von C. Rehdantz (...) Fontes ad historiam Regni Francorum ... Berlin 1960. 286
- 4 Lásd Bölcs Leo: *Taktika* XVIII. 66. „Jól tudják [ti. a rómaiak] ugyanis, hogy népük [ti. a magyarok] állhatatlan természetű, és hogy haszonlesők...” (Moravcsik 21)
- 5 Horvátnak ilyen tárgyú értekezése sem nyomtatott művei, sem kéziratai között nem található.
- 73 M: Kerényi 72 (részleges közlés)
- 1 Lásd az 56. számú levél 6. és a 70. számú levél 1. jegyzetét.
- 2 Lásd a 70. számú levél 1. jegyzetét.
- 3 Kazinczy bírálta a HT hasábjain kibontakozott „nyavalyás orthographiai leczkézést”. (Cserey Farkasnak, *KazLev* V. 24) Horvát álláspontját kívánta vitatni: „Most Boldogrétinek felelék (...) 's megrekenés nélkül folytatom orthographiai Aphorismusaimat a cz és cs védelmére, melly minden bizonnyal igazabb és jobb, mint a ts. és tz.” (Kis Jánosnak uo. 40) A cikk elkészült, de Kultsár nem közölte.
- 4 A magyar színjátszó társaság első hivatalos előadása Pesten a Rondellában 1807. május 8-án volt. (Kerényi 294)
- 5 Ferenczy báró id. Wesselényi Miklósnak a magyarországi színjátszás támogatása körül kifejtett nemes munkálkodására utal.
- 6 Virtus próbaköve a szerentséltenség – August Kotzebue ötfelvonásos szentimentális darabja Ernyi Mihály fordításában került bemutatásra. Lásd Kerényi 294. Vö. Kultsár tudósításával. (HT 1807. máj. 9. XXXVII. 302)
- 7 Vergilius: *Aeneis* II. 49 – Helyesen: „Timeo Danaos et dona ferentes”.
- 8 Lásd a 72. számú levelet és 2. jegyzetét.
- 74 M: –
- 1 A deputatio-ra nem találtam adatokat.
- 2 Lásd a 23. számú levél 12. jegyzetét.
- 3 A fősvény a vagy Amália és Albert. Egy napon szivre ható 's bájos (...) történetét. Pozsony-Pest 1807 (Téli és nyári könyvtár 6)
- 4 Horvát kedve minden valószínűség szerint a Gellért-hegy tövében húzódó „rossz házak” egyikében lakott. A Ferenczyvel a környéken összefutó Schwartzner joggal hihette egykori hallgatójáról, hogy valamelyik „rossz hírű” hölgy vendégbarátságát élvezte.
- 5 *Merkwürdigkeiten der Welt oder vorzügliche Erscheinungen der Natur und Kunst* című Bécsben 1804-től megjelenő folyóirat.
- 75 M: –
- 76 M: –
- 1 Belnay György Alajos *Ephemerides Statistico-*

- Politicae című 1804-ből megjelenő lapját Horváték többször bírálták.
- 2 Bezerédy beszédéről és a *deputatio* munkájáról nem találtam egyéb forrásokat.
- 3 Károly főherceg munkája: *Relatio Celsitudinis Suae Caeserae Domini Archiducis Caroli Generalissimi ad Maiestatem Suam Sacratissimam Imperatorem Franciscum I. Regem Hungariae Apostolicum*. Budae, die 5-ta Maii MDCCCVII
- 4 Horatius: *De arte poetica* 359.
„quandoque bonus dormitat Homerus”.
- 5 Robertson Wilhelm amerikai története. Fordított Tanárk János által. 2 kötet. Pesten 1807–1809
- 6 A magyar színház Dugonics András: Berényi Jolanta című szomorújátékát adta elő. Kultsár is tudósított lapjában az előadásról (HT 1807. május 16. CCCIX. 324)
- 7 A darabot 1807. május 20-án mutatták be Léhner András fordításában.
- 8 Mészáros Józsefet.
- 9 *Ratio institutionis, ex praescripto conventus superindientiae helv. conf. additorum Trans-Tibiscanae die 6. Octobris anni 1804. habiti per deputationem literariam Almosdini diebus 27, 28 et 29. Decembris anni ejusdem elaborata, congregationi dein superindientiali anno 1806. diebus 18 et 19. Aprilis celebrato exhibita, ad eademque approbata*. Debrecini 1807
- 77 M: Vass: Horvát 81 (részleges közlés)
1 Lásd a 73. számú levél 3. jegyzetét.
2 Lásd a 74. számú levél 3. jegyzetét.
- 78 M: Vass: Horvát 78 (részleges közlés)
1 Az anekdotát tartalmazó cédula nem található sem Ferenczy, sem Horvát leveléhez csatolva.
2 Lásd Horvát kéziratát: Két Római Ut oszlopok, melyek Székes Fehérvármegyei Ivántsá puszta-ban a földből kiástak 1807. Esztendő Martius havában. Leírtak és megmagyaráztak Horvát István által. (OSzK Kt Quart. Hung. 908)
- 79 M: –
1 A két kerület közösen tartott ülésének határozatáról lásd: *Diaetal. Extraser.* 1807. No. 12 (OL N 22. Archivum Palatine 6. csomó)
2 Horatius: *Carmina* III. 3. 1–15
3 Horatius: *Carmina* I. 9. 19–20, 22
4 Ferenczy valószínűleg kéziratban láthatta Szombathy munkáját. Nyomtatásban 1806–1809 között történeti tárgyú műve nem jelent meg.
5 Lásd a 62. számú levél 2. jegyzetét.
- 80 M: Vass: Horvát 94 (részleges közlés)
- 81 M: Vass: Horvát 123 (részleges közlés)
1 Vergilius: *Aeneis* IX. 641 – Helyesen:
„macte nova virtute,
puer, sic itur ad astra”.
- 2 A levelet ismertette Kultsár. A Moszkvai Magyarok. (HT 1807. júl. 11. IV)
- 3 A szállóigévé vált mondás Caelius Rhodiginus olasz humanistától származik. Pontosan: *Extra*
- Hungariam non est vita, et si est, non est ita.* – Balugyánszky – Ferenczy szerint – Bél Mátyásra hivatkozva idézi a szállóigét, ez azonban nem Bélnél, hanem tanítványánál, Tomka-Szászky Jánosnál fordul elő 1784-ben Pozsonyban megjelent világtörténetének előszavában. Lásd Tarnai Andor: *Extra Hungariam non est vita ... Egy szállóige történetéhez*. Budapest 1969. *Modern Filológiai Füzetek* 6.
- 4 Révai nyelvtörténeti, nyelvészeti műveit.
- 82 M: Vass: Horvát 117 (részleges közlés)
- 83 M: Vass: Horvát 123 és Kerényi 76 (részleges közlés)
1 Lásd a 69. számú levél 3. jegyzetét.
2 Lásd a 23. számú levél 12. jegyzetét.
3 Az András Elek: Zrinyi Miklós és az ő barátja című érzelmes játék első előadása 1807. július 7-én volt.
4 A darab szerzője A. Kotzebue. Verseghy fordította és átdolgozta az érzelmes játékot. Bemutatója 1807. július 8-án volt Pesten.
- 5 Az országgyűlés üléséről lásd: *Acta comitiorum* 184–195; *Diarium comitiorum* 1807. 183–218. Vö. Domanovszky I/2. 115. – A magyar színházról szóló vitáról lásd Bayer József: *A nemzeti játékszín története*. Első kötet. Budapest 1887. 360–361
- 84 M: –
1 Horatius: *Epodus* 2. 1–8 – Pontosan:
„Beatus ille qui procul negotiis,
Ut prisca gens mortalium,
Paterna rura bobus exercet suis
Solutus omni faenore
Neque excitatur classico miles truci
Neque horret iratum mare
Forumque vitat et superba civium
Potentiorum limina.”
- 2 HT 1807. júl. 4. II. 16. Lásd a 85. számú levél 1. jegyzetét.
- 3 A pesti egyetem magyar tanszékeért.
- 85 M: –
1 Virág Benedeké.
2 HT 1807. júl. 11. IV. 33 – Miller Jakab Ferdinándnak Széchényi György esztergomi és Széchényi Pál kalocsai érsek leveleit közreadó kétkötetes forrásmunkája. A Kultsár által közölt bevezető 11. sora: „Posita (...) firmita arcium moenia, area et Templi Divis sacra illorum praedicans largitatem (...)”
- 3 Barabás Gerhárd (Gellért) expaulinus szerzetes. Lásd Napi jegyzések f.11. 1805. jan. 28.
- 4 Espan, Zeger Bernard van.
- 86 M: –
1 Lásd *Acta comitiorum* 1807. 196–219. Domanovszky I/2. 116–117
- 87 M: Vass: Horvát 121, 124 (részleges közlés)
1 Törölve: „elő”.
- 88 M: –

89 M: –

- 1 Kultsár István.
- 2 Szűts István.
- 3 Markovics Mátyas.
- 4 Lásd a 91. számú levelet.

90 M: –

- 1 Teológiából.
- 2 Májor valószínűleg Fichte 1782-ben kiadott *Versuch einer Kritik der Offenbarung* című művét használta fel teológiai doktori munkájához.
- 3 Szamássy Teréz.

91 M: –

- 1 Markovics Jánosé.

92 M: Vass: Horvát, 120, 123 (részleges közlés)

- 1 Taticus: Vita Iulii Agricolae 2 – A zárójelben levő szöveg Ferenczy betoldása.
- 2 A törvénycikk kimondta, hogy adót csak az országgyűlés szavazhat meg.
- 3 Lásd József nádor jelentéseit az országgyűlési eseményekkel kapcsolatban. (József nádor iratai II. 758–760) Vö. Kazinczy leveleivel id. Wesselényi Miklósnak és Cserey Farkasnak (KazLev V. 121–122, 125, 131, 137–138), illetve Cserey levelével Kazinczynak (uo. 164–165).
- 4 Lásd József nádor felterjesztését Vay degradálásáról és az uralkodó rendelkezéseit (József nádor iratai II. 765–774); Kazinczy levelét B. Wesselényi Miklósnak (KazLev V. 144–145).

93 M: –

- 1 Horatius: Epistolae I. 2,40: „dimidium facti, qui coepit, habet: sapere aude, incipe”.
- 2 Der Triumph der Philosophie im achtzenten. Jahrhunderte. Germantown 1804. I–II. Theil.
- 3 Nagy Ferenc: Ódák Horátt mértékeinn. Kassán 1807

94 M: –

- 1 HT 1807. júl. 18. VI. 41
- 2 Az OL helytartótanácsi iratanyagában nem találtam az intimátumot.
- 3 Rakovszky Istvántól.
- 4 Németh János kamarai tanácsos.

95 M: Vass: Horvát 125 (részleges közlés)

96 M: Vass: Horvát 120 (részleges közlés)

97 M: –

- 1 Takáts József. Lásd a 96. számú levelet.
- 2 Palingenius Marcellus: Zodiacus vitae, de vita, studio, ac moribus hominum optime instituentis Libri XII – Lib. „Leo” 665–666: „Utilitas facit esse Deos: qua nempe remota, Templaruent, nec arae, nec Juppiter ullus”

98 M: –

- 1 Takáts József. Lásd a 69. számú levél 3. jegyzetét és a 134. számú levelet.
- 2 Lásd a 92. számú levelet és 3. jegyzetét.
- 3 1805. Szt.: A rossz lelkű árukiradások megakadályozásáról (De praecavendis sinistris delationibus).

99 M: –

100 M: –

- 1 Mád.
- 2 Vályi András a pesti egyetem magyar tanszékének első tanára.
- 3 Intelligenzblatt 1807. August. I. Jg. Bd. II. Julius bis December 1807. Wien 88
- 4 Helyesen: Von nächstens ...
- 5 Helyesen: ... umfasst weniger als ihr Titel ...
- 6 Helyesen: ... weil er unnöthigerweise die Lehre die Declination mit jener von den Postpositionen verknüpfte ...
- 7 Verseghy műveinek: Neu verfasste ungarische Sprachlehre és A' tiszta Magyarság ... kritikáját lásd uo. 86–87
- 8 Versuch patriotischer Vorschläge zur Aufnahme der ungarischen Sprache. Von J. Ferdin. v. Miller. Pest 1806 (Neue Annalen 1807. August 88–91)

101 M: –

- 1 Vitkovits Heves vármegyéből, Egerből származott.

102 M: Vass: Horvát 126 (részleges közlés)

- 1 Lásd a 92. és 98. számú leveleket.

103 M: –

- 1 J. H. Tieftrunk: *Philologische Untersuchungen über das privat- und öffentliche Recht zur Erläuterung und Beurteilung der metaphysischen Anfangsgründe der Rechtslehre von Herrn Prof. Immanuel Kant.* Halle 1787–1788
- 2 K. H. C. Poeltz: *Handbuch der Weltgeschichte.* 3 Bände. Leipzig 1805

104 M: Vass: Horvát 126 (részleges közlés)

- 1 Horvát a Miklósfői János álnévvel Ferenczyre utal. A Verseghy ellen írott egyik vitáirát (lásd az 52. levél 6. jegyzetét) szerzőjének a közvélemény Ferenczyt tartotta. A szerző Révai.
- 2 Th. A. H. Schmalz: *Das natürliche Staatsrecht.* Königsberg 1794 (1804²); *Das Recht von Natur.* Königsberg 1795
- 3 Fr. A. von Zeiler: *Das natürliche Privatrecht.* Wien 1802 (1808, stb.)
- 4 Immanuel Kant's vermischte Schriften. Aechte und vollständige Ausgabe. Halle 1799–1807. 1–4
- 5 Immanuel Kant: *Allgemeine Naturgeschichte und Theorie des Himmels; oder Versuch von der Verfassung und dem mechanischen Ursprungs des ganzen Weltgeständes nach Newtonischen Grundsätzen abgehandelt.* Königsberg und Leipzig 1755
- 6 A mádi szőlők aszúborát. Vö. a 100. számú levéllel és 1. jegyzetével.

105 M: –

106 M: –

- 1 Kultsár István.
- 2 Pázmándi Horvát Endréről.

107 M: Vass: Horvát 99 (részleges közlés)

- 108 M: Vass: Horvát 117 (részleges közlés)
1 Ferenczy valószínűleg Dugonics András algebrai, geometriai és trigonometriai előadásaira szerett volna járni.
- 109 M: Vass: Horvát 78, 127, 193 (részleges közlés)
1 Epistolae archi-episcoporum Georgii Strigoniensis et Pavli Colocensis e comitibus Széchényi ad pontifices, imperatores, reges, electores, principes, ministros, belliduces, aliosque illustres aevi sui viros datae, et vicissim ab illis acceptae, quas ex autographis edidit Jac. Ferdin. de Miller. 2 partes. Pestini 1807
2 A levél sem Takáts, sem Horvát kézíratai között nem található.
3 Valószínűleg a magyar – hivatalos és oktatási – nyelvet ellenző. Szerdahelyit kigúnyoló, bíráló alkalmi költemények. Nyomtatott példányait nem találtam.
- 111 M: Vass: Horvát 185 (részleges közlés)
1 Horatius: De arte poetica 139 – Helyesen: „parturient montes, nascetur ridiculus mus”.
2 Lásd az 56. számú levél 5. jegyzetét.
3 A. H. Niemeyer: Grundsätze der Erziehung und des Unterrichts der Hauslehrer und Schulmänner (Halle 1799, 1805–06 stb.)
4 Valószínűleg Christopher Mahl kiadásában: Orationes selectae. Opera, et studio (...) interpretatione, ac notis ad usum humaniorum scholarum illustratae. P. 1–2. Tyrnaviae 1743, 1754–55
- 112 K: Az OSzK Kt 1968. évi revíziója szerint elveszett. Tartalma ismeretlen. A levél dátumát föltünteti a Ferenczy leveleit felsoroló kéziratári lista.
- 113 M: –
1 Lásd a 32. számú levelet.
2 Markovics Mátyás.
- 114 M: –
1 Horvát János pátkai paptól.
2 Ovidius: Tristia I, 3. 11–12
- 115 M: –
1 Zventibold: Szvatopluk morva fejedelem.
2 Kisfahudy Sándor: Himfy' szerelmei. 1. A' ke-sergő szerelem. 2. A' boldog szerelem. Buda 1807. 1–2
3 Lásd a 116. és 119. számú leveleket.
- 116 M: –
1 Valószínűleg J. Chr. Gatterer: Elementa artis diplomaticae universalis. Vol. I. Göttingae 1765
2 Kazinczynak fordított Egyveleg Írásai. I. kötet: Marmontel, Jean Francois Szivképző regéi. Széphalom Abaújban 1808
3 I. Ferenc király által 1808. jan. 8-án apja, II. Lipót emlékére alapított osztrák érdemrend.
4 Markovics Mátyás.
- 117 M: –
1 Ürményi beszéde: Három beszédek, melyek nagy méltóságú Ürményi József Urnak, Ó Felsége titkos tanácsosa, Sz. István rende' commendatora, a' nap-keleti Gallicia' gubernatora, Ó Excellenciájának a' T.N. Fejér Vármegye főispányi méltóságába lett bé iktatása' alkalmazosságával mondatott Székes Fehérvárott. Sz. Mihály Havának 4.dik Napján 1802. Wespz-rében [1802] 5–10
2 Föltehetőleg Orczy László beiktató beszéde. Lásd uo.: Királyi biztos, nagy méltóságú báró Orczy Erczy László Ur (...) T.N. Abaúj vármegye főispánnya Ó Excellenciájának beiktató beszédgye. (1–4) Lásd még uo. Ürményi Maximián, Fejér vármegye főjegyzőjének beszédét (11–15)
3 Halasy Károly.
- 118 M: –
1 C. B. Beccaria: Dei delitti e delle pene. Livorno 1764 (és számos kiadásban) – Horvátnak valószínűleg a – többször megjelent – német nyelvű fordítás volt meg.
- 119 M: –
1 Stúr József.
2 Lásd a 115. és 116. számú leveleket.
3 Lásd a 126. számú levelet és 2. jegyzetét.
4 Czinke Ferenc.
5 Markovics Mátyás.
- 120 M: –
1 Plinius major, Naturalis historia, VII. 4,1 – Helyesen: „Multi exstiter, qui non nasci optimum censerent aut quam ocissime aboleri”.
- 121 M: –
1 Catalogus Bibliothecae Hungaricae Francisci com. Széchényi: Tomus I. Scriptorum hungaricos et rerum Hungaricarum typis editos complexus. Duae partes. Sopronii 1799; Supplementum I. Posonii 1803; Supplementum II. Sopronii 1807
2 Egy szó olvashatatlanul törölve.
3 Ferenczy és Horvát.
- 122 M: Vass: Horvát 95 (részleges közlés)
1 Pápay Sámuel: A magyar literatura esmérte. Első kötet. I–II. rész. Veszprémben 1808 (Magyar Minerva 4)
- 123 M: –
1 Werbőczy törvénykönyvét (Tripartitum)
- 124 M: Vass: Horvát 96 (részleges közlés)
1 Kultúr lapjának 1808. januári-februári számaiban a Híradás és Tudósítás rovatcíme mellett egyre többet használja a Jelentés szót.
2 Sylvesternek, azaz színnyéváraljai Erdősi Jánosnak, Magyar Deák Grammatikája. Nyomt. Uj-Szigeten 1539 – Magyar régiségek és ritkaságok. Kiadta Kazinczy Ferencz. Első kötet. Pesten 1808. I–XL. 1–128
- 125 M: –
1 Markovics Jánosnak.

126 M: –

- 1 Adja, ajánlja, ajándékozza (a latin dat, dicit, donat – D.D.D. – szavak mintájára).
- 2 Boldogrégi Vig László (Horvát): A' Hónap szó hibás Magyar nevezet című cikkére (HT 1807. nov. 28. XXXIV 362–364) Szegvári (Fejér György): Rövid vizsgálódás b. Vig László feltételei eránt című írása válaszolt (HT 1807. dec. 9. XXXVII. 386–387). Erre készült a levélben jelzett és kéziratban maradt (OSzK Kt Quart. Hung. 847) vitairata. – Lásd a 119. számú levelet.

127 M: –

- 1 Révait idézi, aki 1802-ben, a pesti egyetem magyar tanszékén tartott latin nyelvű beköszöntő beszédét e szavakkal kezdte: „Uraim, nem tudunk magyarul!”
- 2 Horvát Pápay Sámuel magyar irodalomtörténetének bírálatán dolgozott. A' Magyar Minerva Negyedik Kötetének Kritikai Megítéltetése, melyet Nemzeti Ifjuságunk kedvéért a' Hazával közöl Boldogrégi Vig László. Haz. Külf. Tud. 1808. nov. 9. 38; nov. 12. 39; harmadik része nov. 16. 40 – Vö. még Vitkovics Mihály Kazinczyhoz írott (KazLev VI. 276–277) és Pápay Sámuel Kazinczyhoz intézett levelével (uo. 340–342) – Lásd a 129. számú levelet.

128 M: –

- 1 Virág Benedek: Magyar Századok. IX–XIII. Budán 1808
- 2 Rachovetz András.
- 3 Markovics Jánossal.

129 M: –

- 1 Kultsár Istvánnal.

130 M: Vass: Horvát 145 (részleges közlés)

- 1 Törölve: „tenni”.

131 M: –

- 1 Lásd a 126. számú levelet.
- 2 Lencsési munkája nem jelent meg nyomtatásban.
- 3 A Verseghy ellen, Révai és Horvát által írott bírálatokat. Lásd Kazinczy levelét Pápay Sámuelnak (KazLev VI. 28) és Szemere Pál levelét Kazinczynak (uo. 285–286).
- 4 Kazinczy Kultsárnak írott levelét könyvtáraink kéziratáraiban nem találtam meg.

132 M: –

- 1 Kisfaludy Mihályról.
- 2 Pázmándi Horvát Endre jobb kezének hüvelykujját 1808 februárjában egy vályú szinte agyonlapította. Vö. Horvát Istvánnak írott levelével (1808. febr. 29.; júl. 7.; dec. 10. OSzK Kt Levelestár).

133 M: –

- 1 Lásd Kazinczynak Révainak nevei 's születésnapja. Széphalom Martzius utolsóján című írását (HT 1808. máj. 14. 39. 311–312). Lásd a 134. számú levelet.
- 2 Lásd Mindennapi 1805. dec. 31. 266–274.
- 3 Kazinczy cikkének első soraiban többek között ezt írja: „Valakik az ő érdemeit mind Philolo-

gusnak, Grammaticusnak és Poétának ismerék, valakik szent lánggal lobogó hazafiuságát értették 's értik, tisztelni fogják elhunytának napját.” – Az utolsó sorokban pedig – valószínűleg erre céloz Ferenczy – a következőket: „Révainak lelke pedig legyen rajtuk hét mértékben.”

- 4 Elekes János: Egy sok érdemekkel tündöklő Magyarnak, a' Magyar Nyelv' volt édes Attyának Révai Miklósnak emlékezete (Magyar Kurir 1807. nov. 3. Uo. 36. III. Toldalék 34–37). Elekes versének egy részletét Kultsár is közölte (HT 1808. júl. 13. 4. Toldalék).
- 5 K. Ph. Moritz Deutsche Sprachlehre in Briefen című több kiadásban megjelent népszerű munkája.
- 6 A levél itt sérült. A szó közepe hiányzik.
- 7 A levél itt sérült. A szó első fele hiányzik.
- 8 A levél itt sérült. Egy szó hiányzik.

134 M: –

- 1 Lásd a 133. számú levél 1. jegyzetét.
- 2 Valószínűleg a Kazinczy egyveleg írásainak első kötetében megjelentetett Marmontel-munkákra utal. Lásd a 116. számú levél 2. jegyzetét.
- 3 Lásd a 98. számú levél 1. jegyzetét.

135 M: –

136 M: –

137 M: –

138 M: Vass: Horvát 85 (részleges közlés)

- 1 Ürményi József.
- 2 A levél nem található Horvát levelezésében és kéziratai között.

139 M: Vass: Horvát 85 (részleges közlés)

- 1 Bizonyára Kazinczynak Révairól írott cikkére (lásd a 133. számú levél 1. jegyzetét) készített válasza. Kézirata nincs meg hátrahagyott iratai között.
- 2 Lásd a 74. számú levél 5. jegyzetét.
- 3 I. B. Schuetz: Allgemeine Erdkinde fuer denkende und gebildete Leser oder Beschreibung aller Laender der fuenf Welttheile (...) I–XII. Band. Wien 1808

140 M: –

- 1 Aiszóposz meséjében a szarka helyett csóka szerepel. Lásd A csóka és a madarak című mesét.

141 M: –

- 1 Vitkovics Mihály és Markos Mihály.
- 2 Vergilius: Aeneis I. 135 – Helyesen: „quoque ego – sed motos praestat componere fluctus”

142 M: –

- 1 Horvát István vélekedése a' Balaton magyar nevének eredetéről. OSzK Kt Quart. Hung. 925
- 2 H. Grotius: Epistolae ad Gallos.
- 3 Gedichte von Friedrich Schiller. Erster Theil. Dritte von neuen durchgesehene Auflage. Leipzig 1807

143 M: –

- 1 Virág Benedektől.

- 2 Kazinczy 1808. szept. 14–15-én érkezett Pestre, szept. 20–21-én indult tovább Bécsbe. Vö. Kazinczy levelével Cserey Farkasnak (KazLev VI. 87–89).
- 3 Lásd Pest vármegye 1808. évi gyűléseinek jegyzőkönyvét (1808. júl. 27. Pest Megyei Levéltár).
- 144 M: Új Tükör (részleges közlés)
- 1 Horváth édesanyja. Horváth Jánosné Tompos Anna; Székesfehérvárott élt még József öccse, Anna és Erzsébet nevű húgai.
- 2 Lásd a 4. számú levél 12. jegyzetét.
- 3 Bodajk.
- 4 Lásd Pázmándi Horvát Endre levelét Horvát Istvánnak 1808. júl. 7. OSzK Kt Levelestár
- 145 M: –
- 1 Plinius maior: Naturalis historia VIII, 17. 42–43. „unde etiam vulgare Graeciae dictum, Semper aliquid novi Africam adferre”.
- 146 M: –
- 1 Novák Chrisostom.
- 2 Czinke Ferenc.
- 147 M: –
- 1 Ungarische Staats- und Gelehrte Nachrichten.
- 2 A franciák invázióját (1807) követően kirobbant madridi felkelés (1808. máj. 2.) következtében a francia hadsereg egységei 1808. júliusában kapituláltak.
- 3 Horvát valószínűleg arra céloz, hogy Bonaparte Józsefet, I. Napóleon fivérét, az addigi nápolyi királyt I. József néven Madridban spanyol királlyá koronázták. (1808. jún. 6.)
- 4 Egy szó olvashatatlanul törölve.
- 5 I. Napóleon 1805. okt. 17-én Ulmnál legyőzte az osztrák sereget.
- 148 M: Vass: Horvát 130 (részleges közlés)
- 1 Ürményi Maximilián.
- 2 I. Napóleon.
- 3 Állást a Nemzeti Múzeumban illetve a Széchényi Országos Könyvtárban.
- 149 M: –
- 1 Montesquieu: Oeuvres. Tom 1–5. Lyon 1805. Első kötete az Esprit des loix című mű első részét tartalmazza.
- 150 M: –
- 1 Lásd a 127. számú levél 2. jegyzetét.
- 151 M: Vass: Horvát 82 (részleges közlés)
- 1 Törölve: „előttem”.
- 152 M: Vass: Horvát 129 (részleges közlés)
- 153 M: Békési Élet
- 154 M: Vass: Horvát 129 (részleges közlés)
- 1 A Corvinákat.
- 2 Anonymus Gesta Hungarorum-át.
- 3 A mai Heeresgeschichtliches Museum.
- 4 A jelenlegi Kunsthistorisches Museum.
- 5 Rubens Fürdőző nő című festményét második feleségéről festette.
- 6 Raffaellónak ez a képe nem ismeretes művei között.
- 7 Törölve: „Kristusnak”.
- 8 Tiziano Madonna-képei közül egyik sem azonosítható ezzel.
- 9 Correggio mitológiai tárgyú festményei.
- 10 A Schatzkammerban.
- 11 A Kapuzinergruftban.
- 12 Föltehetően a Burgtheaterban. J. Fr. von Weisenthurn Das Weissenhaus című darabja.
- 13 Az információ téves. Horvát Ürményi József mellett maradt.
- 155 M: –
- 1 Horatius: Carmina III. 29, 29. Helyesen: „Prudens futuri temporis exitum caliginosa nocte premit deus”
- 2 Lásd Kazinczy levelét: KazLev VI. 344–346. Helyesen: „A nap a maga egeitől nem látott boldogabb és boldogtalanabb, szebb és rutabb népet mint a magyar volt eddig. Vallyon milyen lesz ezentul.”
- 3 Vitkovics Mihály: Egy magyar nemes felkelőnek bucsudala az ő mátkájától. Május 1. söjén 1809. Pesten (1809)
- 4 Lásd a 66. számú levél 7. jegyzetét.
- 156 M: Vass: Horvát 130 (részleges közlés)
- 1 Napóleontól.
- 2 I. Ferenc az udvari haditanács javaslatára – kelő készség nélkül – újra háborút indított I. Napóleon ellen.
- 157 M: –
- 1 Lásd a 44. számú levél 3. jegyzetét.
- 158 M: –
- 1 Schwartner második kiadásban megjelent statisztikájának első kötetéről van szó. Vö. a 167. számú levél 4. jegyzetét.
- 159 M: –
- 1 Kazinczy Ferencre utal Ferenczy.
- 160 M: –
- 1 Boldogrétai Víg László: Horányi Elek élete (Haz. Külf. Tud. 1809. szept. 20. 24. 186–187; szept. 23. 25. 193–195; szept. 27. 26. 201–203; szept. 30. 27. 211–212)
- 161 M: Vass: Horvát 130 (részleges közlés)
- 162 M: –
- 1 Dátum nélkül. Valószínűleg Vázból, a még Pesten tartózkodó Ferenczynek, aki 1809. dec. 15-én utazott el Bécsbe. Vö. a 163. számú levél-
lel.
- 163 M: –
- 1 Horatius: Carmina II. 16, 19–20.
- 2 Bécs 1809. évi francia megszállásának nyomait.
- 3 Kazinczy pesti triász: Szemere Pál, Horvát István és Vitkovics Mihály.
- 164 M: Adalékok (részleges közlés)
- 1 Batsányi felesége jól tudta, miért kellett férjé-

- nek Bécsből eltávoznia és hová ment a francia csapatokkal; előzetes megbeszélésüknek megfelelően igyekezett mindent titokban tartani, és ködösíteni a hirtelen eltávozás okait, illetve előzményeit. Lásd Horánszky Lajos: Bacsányi és kora. Budapest 1907. 269–271
- 2 Törölve: „inkább”.
- 3 Kazinczy recenziója Kisfaludy Himfyjéről: *Annalen* 1809. Bd. II. 127–136
- 4 Márton Józsefet.
- 5 A többes szám használata nem látszik indokolt-nak.
- 6 Vö. Horánszky: i.m. 217, 266, 273. – Schuy Gilbert: Bacsányi János és I. Napoleon 1809. proklamációja a magyarokhoz. Budapest 1914. 31–32, 34, 38, 101. – Kosáry Domokos: Napoleon és Magyarország. Budapest 1977. 90, 103–104
- 7 Azaz a schönbrunni béke (1809. okt. 14.)
- 8 Horatius: *Carmina* IV. 11,33–34. Helyesen: „Non enim postea alia calebo Femina ...”
- 9 Pannonia, eine Zeitschrift zur Verbreitung der Ungarischen Sprache.
- 10 Új német-magyar és magyar-német lexicon, vagyis szókönyv (2. kiad.) Bécs 1810–1811
- 11 Decsi ügyéről: Wertheimer Ede: Adalékok a „Magyar Kurir” történelméhez. (Századok 1897. XXI. évf. 16–19)
- 12 Josephin francia császárné 1809. dec. 16-án vált el I. Nápoleonról.
- 13 Valótlan híresztelés.
- 165 M: –
- 1 Archias görög költő Rómában élve megénekelte a rómaiak győzelmeit; i. e. 62-ben római polgárjogát megkérdőjelezték. Cicero vette védelmébe a költőt. Lásd *Pro Archia poeta* című védőbeszédét.
- 166 K: ismeretlen. M: –
- 167 M: –
- 1 Baumberg Gabriella.
- 2 A Verseghy-féle Grammatikának.
- 3 Nem tudni, hogy H. Grotius mely munkáit vette meg Ferenczy.
- 4 Statistik des Königreichs Ungern. Ein Versuch von Martin von Schwartner. Erster Theil. Zweyte, vermehrte und verbesserte Ausgabe. Ofen 1809 (A mű második és harmadik része 1811-ben jelent meg Budán.) Márton nem készítette el a fordítást.
- 5 Horvát kisebbik húga, Anna.
- 6 ifj. Vay József.
- 7 E mellé a bekezdés mellé Ferenczy a következőket jegyezte fel: „ezen ide zárt levelet ad által Semsey Urfinak, írok ezen jószívű fiúnak, Ő is irt nekem új esztendőre.”
- 8 Hazai's Külföldi Tudósítások.
- 9 Magyar Kurir.
- 10 Márton tervezett lapja nem jelent meg.
- 11 Horvát Friedrich Schlegelt egy ideig magyar nyelvre tanította. Lásd Szemere Pál levelét Kazinczynak (KazLev VI. 540). Kazinczy levelét Rumi Károly Györgynek (KazLev VII. 99). Lásd még Bleyer Jakab: Hazánk és a német philologia a XIX. század elején. Kiadatlan levelek alapján. Budapest 1910. 10–18
- 12 J. G. Eickhorn: *Geschichte der Litteratur von ihrem Anfang bis auf die neuesten Zeiten*. Göttingen 1805–1812
- 13 Anonymus *Gesta Hungarorum* című művében.
- 14 Pest szabad királyi városának régi Ofen német nevééről. Pesten 1810
- 15 Virgilius Enéisse. Fordította Baróti Szabó Dávid. Első kötet I–V. ének. Béts 1810 (II. kötet II–XII. ének és az eklogák. Pesten 1813)
- 16 Kermelics esetét lásd Horánszky i.m. 391, 441 – Kosáry: i.m. 106.
- 17 Batsányi Jánosnak.
- 168 M: –
- 1 J. Chr. Engel: *Geschichte des Königreichs Ungarn*. I. Theil. Vorzeit. Arpadische Könige, Zwischenreich bis 1309. Tübingen 1811
- 2 Schwartner nem adta ki Anonymust, csak az Anonymus-kérdésben foglalt állást. Vö. *Statistik des Königreichs Ungern* című művének második kiadásával (II.k. 5–6. b. jegyzet).
- 3 Engel 1794-től volt cenzor Bécsben.
- 4 A mű eredeti kiadása: *Relation de la bataille de Marengo, gagnée le 25 prairial au 8, par Napoléon Bonaparte, premier consul (...) sur les Autrichiens, aux ordres du lieutenant-général Mélas; redigée par le général Alex. Berthier*. Paris 1805 – A német nyelvű kiadás nem található könyvtárainkban.
- 5 Lásd a 49. számú levél 1. jegyzetét.
- 6 J. G. Meusel: *Lehrbuch der Statistik*. Leipzig 1792
- 7 J. F. de La Croix: *Anecdotes angloises depuis l'établissement de la monarchie jusque' au règne de George III*. Paris 1769; *Anecdotes italiennes ...* Paris 1769 stb. – Az európai országok alkotmányait fejtegető munkák között található a Magyarország konstitúcióját tárgyaló mű is: *Anecdotes des républiques aux quelles on a joint la Savoie, la Hongrie et le Bohème*. Paris 1771. 2 vol.
- 8 Lásd a 13. számú levél 3. jegyzetét.
- 169 M: –
- 170: K: ismeretlen. M: –
- 1 Vö. a 167. számú levéllel.
- 171 M: –
- 1 KazLev VII. 185.
- 2 Lásd a 44. számú levél 4. jegyzetét.
- 3 Almásy Otília.
- 4 Lásd a 167. számú levelet.
- 172 K: ismeretlen. M: –
- 173 M: –
- 1 Mitridates oder allgemeine Sprachkunde, mit dem Vater unser als Sprachprobe in bey nahe für hundred Sprachen und Mundarten von J. Christoph Adelung. Berlin 1806. I; II. Berlin 1809 (Mit wichtigen Beyträgen zweyer grossen Sprachforscher fortgesetzt von Dr. Johann Jeremias Vater) (A mű III. és IV. kötete 1812- és 1817-ben jelent meg.)

- 2 Vitkovics parodiáját, melyet Czinke Az Új Holmi című művére írt „Az »Új Holmi« emlékezete” címmel.
- 3 Virág Benedek: Jegyzetek a magyar beszédnek részére. Budán 1810
- 4 Szemere Pál: Az új Holmi első csomójának Kritikai Megítélte. Irá Képlaki Vilhelm. Pesten 1810
- 5 Horvát valószínűleg Kazinczy A nagyság és szépség diadalma. Napoléonnak és Luizának menyegzőjöké. Sáros Patakon, 1810 című költeményét küldte el Ferenczynek.
- 174 K: ismeretlen. M: –
1 A levél dátumát lásd a 187. számú levélben. Vö. a 181. számú levéllel.
- 175 M: –
1 Azaz „Orbilius pálcája”, vagyis a testi fenyítés alól. Vö. a 190. számú levél 1. jegyzetével.
2 Vö. Ovidius: Tristia. Lib. I. Elegia III.
3 A mostani Adeptus, vagyis a szabad köművesek valóságos titka. Frantziából fordította Baróti Sándor. Béts 1810
- 176 K: ismeretlen. M: –
1 Lásd a 177. számú levelet.
- 177 M: –
1 Célzás Szemere epistolájára: Gedicht an den Herrn Ladislaus Vida von Felső-Pencz und Fegyvernek, als derselbe die Direction der ungr. nation. Gesellschaft übernahm, und auf eigene Kosten ein Theater errichtete. Übersetzt von Andreas Halitzky. – Tek. Vida László Urhoz Sz. Szemere Pál. Budán 1810
2 Horáztius Levelei. Fordította Kis János.. Wielandnak magyarázó jegyzéseivel. 1. kötet. Soprony 1811
- 178 M: –
1 Engel művét Bécsben nyomtatták ki: Geschichte des Ungarischen Reichs. Wien 1813–1814. Bd. I–VI
2 Kazinczynek ezt a levelét nem találtam.
- 179 M: –
1 Lásd Schematismus litterarius sive nomina eorum, qui rem scholasticum per regnum Hungariae (...) procurant. Anno MDCCCX. Budae [1810] 4
- 180 K: ismeretlen. M: –
1 Lásd a 181. számú levelet.
- 181 M: –
1 Aesopi Phrygii fabulae, G.P. Pesthino interprete. Esopus fabulay, melyeket mostan wyionnan magyar nyelvre fordított. (...) Vienne ... Mense August M.D. XXXVI.
2 Az ötlet, hogy Ferenczy Pesti művét Kazinczy számára lemásolná, Vitkovitstól származott (lásd levelét Kazinczynek KazLev VII. 177). Kazinczy ezután kérte meg Horvátot arra, hogy Ferenczy készítse el Pesti munkájának kópiáját, hogy készül Magyar Régiségei-be (II. kötet) fölvehesse (KazLev uo. 304).
3 Lásd a Sylvester grammatikájához írott előszót.
4 Schwartner Márton.
- 5 A bécsi kódexet Révai háromszor másolta le. A kópiák Horvát birtokába jutottak, melyeket senkinek sem volt hajlandó átengedni. A kódexben található, XV. századból származó magyar nyelvű Biblia-törödéket Döbrentei Gábor adta ki először (Régi Magyar Nyelvmélekek [...] Negyed kötet. Budán 1846).
- 6 Eder 1810. febr. 11-én hunyt el Nagyszebenben. Kritikai jegyzései talán az Observationes criticae et pragmaticae ad historiam Transilvaniae (...) című művének folytatásához készültek.
- 7 Schwartner háromszor nyújtotta be kérvényét a Magyar Kancelláriához a pesti egyetem statisztikai tanszékének elnyerésére, de nem kapta meg. Az uralkodó évi 400 forint fizetéssel kárpótolta. Az Egyetemi Könyvtár custosi tisztét megtartotta. Lásd a 192. számú levelet.
- 8 Lásd a 174. számú levelet.
- 182 M: –
- 183 K: ismeretlen. M: –
- 184 M: –
1 Mária királynő (1382–1395) I. Lajos kisebbik leánya, Zsigmond király első felesége uralkodása alatt.
- 185 K: ismeretlen. M: –
- 186 M: –
1 Lásd a 174. számú levelet.
2 Lásd a 167. számú levél 13. jegyzetét.
3 Schwartner kérvényeit, illetve a velük kapcsolatos iratokat nem találtam az OL kancelláriai és helytartótanácsi iratanyagában.
4 Baumberg Gabriellánál.
5 Villax Ferdinándnak.
- 187 M: –
1 Lásd a 175. számú levelet.
2 Lásd a 181. számú levél 5. jegyzetét.
3 A Ferenczy által kijegyzett betűk (jelek) a 187. számú levélhez csatolva külön lapon is megvannak „az első copia origin.” mondat kíséretében.
4 Danielis Cornides Vindiciae Anonymi Belae Regis Notarii. Editae, auctae, auctae a J. Christiano Engel. Budae 1802 – Cornides valóban hibásan olvasta a szót, Ferenczy olvasata a helyes.
- 188 M: –
1 Lásd a 167. számú levél 4. jegyzetét.
- 189 M: –
1 Dátum nélkül. Az OSzK Kt – tévesen – 1809-re datálja.
- 190 M: –
1 Orbilius, római nyelvész és tanító tanítványainak oktatása során nem riadt vissza a testi fenyítéstől sem. Vö. Horatius: Epistolae II. 1, 70 sk. Ferenczy arra utal, hogy Horvát korábbi írsaiban, kritikáiban túl keményen, ellentmondást nem tűrő hangon bánt vélt vagy valós ellenfeleivel.

191 M: –

- 1 Ferenczy itt szabadon idéz. Horatius műveiben erre vagy hasonló idézetre nem bukkantam.
- 2 Lásd Horvát munkájának 52. lapját.
- 3 A minden tudományosságot nélkülöző, ábrándos szöföjtegetésekre épülő nyelvtudomány képviselői közé, mint amilyen Otrokótsi Főris Ferenc is volt.

192 M: –

- 1 Almásy Otiliával.
- 2 Virágnak 1809-ben a Budán támadt tűzvész alkalmával lakása és minden ingósága lángok martaléka lett. Virág ezután barátainál lakott, Ferenczy látogatásakor a budai rácvárosi Parochialis házban. (Vö. Virág Kazinczynak írott levelével KazLev VIII. 112–113)

193 M: –

- 1 Lásd a 167. számú levél 4. jegyzetét.
- 2 I. Ferenc 1811. aug. 25-re hívta össze az országgyűlést.
- 3 Ungarische Literatur (Annalen 1810. Sept. Bd. III. 419–427) Vö. Kazinczy Rumynak írott levelével (KazLev VIII. 156) és Pápay levelével Kazinczynak (uo. 214).
- 4 Annalen 1810. Sept. Bd. III. 424 – Pontosan: „Der geliebteste aller Jünger Revai's, der treffliche, nur noch zu feurige, in den Geist der echten Philologie und keines grossen Lehrens tief eindringener junge Mann ...”

194 M: –

- 1 Almásy Otilia.
- 2 Ürményi Vince Almásy lányt (Teréz) vett feleségül.
- 3 Szererét 1810-ben nevezték ki a pesti magyar színházhoz Vida László segédjének.

195 M: –

- 1 Horvát – mint azt naplója is bizonyítja – felhívta Virág figyelmét az okleveles források vizsgálatára, és ellátta őt magyarországi és külföldi, a magyar történelemre vonatkozó diplomákkal.
- 2 Szemere Pál.
- 3 Nem azonosítható. Szemere verseiben nem fordul elő.

196 K: ismeretlen. M: –

- 1 Lásd a 197. számú levelet.

197 M: –

- 1 Fábchich József: Magyarra fordítottat Pindarus, Alceus, Zaffo, Stezikorus, Ibikus, Anakreon, Bakklidjes, Szimonides, Alkmán, Arkilokus. Az kegyelmes második Isztmiai Mecénásoknak költségével. Győrben 1804
- 2 Vö. Szemere levelével Kazinczynak (KazLev VIII. 322).
- 3 Az Allgemeine Literatur Zeitungban és mellékletében, az Intelligenzblattban nem találtam meg az Aurora tervezett kiadásáról szóló hírt.
- 4 Kazinczy pesti triászának sikertelen folyóirat-kísérlete (Amalthaea) után 1809 végén újabb folyóiratot terveztek. Ennek neve Aurora lett volna. Vö. Szemere levelével Kazinczynak (KazLev VII. 459. VIII. 200–201) és Waldapfel 195. A folyóiratterv ekkor nem valósult meg.

5 Lásd a 168. számú levél 1. jegyzetét.

6 Ungarns Banderien, und desselben Gesetzmässige Kriegsverfassung überhaupt. Von Michael v. Piringer. Erster Theil. Wien 1810. (A második rész 1816-ban jelent meg Bécsben.)

7 Föltehetően James Stewart: Jus populi vindictatum: or the people's right to defend themselves and their covenanted religion, vindicated. London 1669

8 A' magyar nyelvről (Haz. Külf. Tud. 1810. nov. 21. 41. 325–328; nov. 24. 42. 334–336; nov. 28. 43. 343–344; dec. 5. 45. 359–360)

9 Hogy Ferenczy A. F. Lueder mely műveit forgatta, az sem ebből, sem más leveleiből nem derül ki.

10 Lambecii Petri commentariorum de augustissima Bibliotheca Caesarea Vindobonensi liber 1–8. Editio altera opera et studio Adami Francisci Kollarii. Vindobonae 1766–1782

198 K: ismeretlen. M: –

- 1 Lásd a 199. számú levelet.

199 M: –

- 1 Almásy Ignác.

200 M: –

- 1 Teleki Sámuel a Teleki-tékát.
- 2 Louis-Guillaume Otto gróf.

201 M: –

- 1 Poémák. Irta Virág Benedek, néhai királyi Professor. Pest 1811
- 2 Kazinczy Cserey Farkasnak írott 'episztolája egy példányát elküldte Horvátnak. Ferenczy Horvától értesülhetett az episztoláról. Vö. a Kazinczy által írott és a hozzá intézett levelekkel (KazLev VII). Lásd a 211. számú levelet.
- 3 Popovics Theodóránál.
- 4 Magyarország históriája. Gebhardi Lajos Albert munkáiból magyarízta Hegyi József. Meggazított, 1803-ig folytatta Kultsár István. Pest 1798–1803. A négy kötetben kiadott munka folytatására, illetve befejezésére céloz. A negyedik kötet befejezetlen maradt.
- 5 Engel Tübingában kiadott munkája nem jelent meg magyarul.
- 6 Egy éles elméjű Francziának, de la Beaumellnek ki 1733-ban halt meg, A' Világ állapotjáról való gondolatai (Haz. Külf. Tud. 1811. febr. 20. 15. Toldalek 1–3)
- 7 Palugyai Imre.

202 M: –

- 1 Einige neuere Nachrichten über das ungarische National-Museum in Pest. (Vaterländische Blätter für den oesterreichischen Kaiserstaat auf das Jahr 1811 [1811. apr. 3. No. 17] 162–163) – Horvátot csak 1816. január 1-jével nevezték ki a Nemzeti Könyvtár órév.
- 2 Virág Poémáit.

203 M: –

- 1 Horvátnak Válról szóló írása sem nyomtatásban, sem kéziratai között nem található.

204 K: ismeretlen. M: –

- 1 Lásd a 205. számú levelet.

205 M: –

- 1 Lásd Kazinczy levelét Horvátnak (KazLev VIII. 487) és Horvát választát (uo. 560) – Őrményi megmaradt hivatalában.

206 K: ismeretlen. M: –

- 1 Lásd a 208. és 209. számú levelet.

207 M: –

- 1 Célzás Ovidius száműzetésére.
- 2 II. Rákóczi Ferenc fejedelem.
- 3 Róvai szegénységét.
- 4 Der Geschichten schweizerischer Eidgenossenschaft Erstes Buch. (...) Durch Johannes Müller. Leipzig 1786. Anderes Buch. Leipzig 1786. Drittes Buch. Dritten Theils erste Abtheilung. Leipzig 1788
- 5 Bulcsu magyar vezért Bizáncban keresztelték meg.
- 6 Cicero egyik ősenek orra hegyén borsószerű bibircsók vagy szemölcs volt; állítólag a család erről kapta a nevét. A cicer jelentése borsó.
- 7 Gaál György.
- 8 Kis János: Horatius levelei Wielandnak magyarázó jegyzéseivel. I. kötet. Soprony 1811
- 9 Vergilius: Aeneis VI. 74–75. – Helyesen: „foliis tantum ne carmina manda ne turbata volent repidis ludibria ventis”

208 M: –

- 1 Gottlob Ernst Schulze: Grundsätze der allgemeinen Logik. 2. von neuem ausgearbeitete Auflage. Göttingen 1810 (Első kiadás Halmstadt 1802)

209 M: –

- 1 Valószínűleg Menard: Martyrologium sanctorum ordinis Sti. Benedicti, duobus observationum libris illustratum, in quibus continentur multorum sanctorum vitae nunquam hactenus editae et praeclara alia antiquitatis monumenta (...) Paris 1629 című munkájáról van szó.
- 2 Voyages faits principalement en Asie dans les XII, XIII, XIV et XV siècles par Benjamin de Tudele, Jean du Plan-Carpin (...) accompagnés de l'histoire des Sarasins et des Tartares et précédés d'une introduction (...) par Pierre Bergeon. Tom I–II. A la Haye 1735

210 M: –

- 1 Kazinczy Ferenc: Tövisék és Virágok. Széphalom 1811
- 2 Lásd a Hercules és valószínűleg Az olvasóhoz című verset.
- 3 A magyar irodalomtörténet-írás szerint a Lukai név alatt Kazinczy Hubay Miklóst és nem Sándor Istvánt gúnyolta ki. Vö. Kazinczy Ferenc: Tövisék és Virágok. Széphalom 1811. A Tövisék és Virágok egykorú bírálataival. Kiadta Balassa József. Budapest 1902. 53–54 (Régi Magyar Könyvtár 20)
- 4 Ferenczy Kazinczyt az alexandriai hírhedt görög grammatikushoz és kritikushoz, Arisztarkhoszhoz hasonlítja, aki a görög irodalmat (főleg Homéroszt) élesen bíráló műveivel tűnt ki.
- 5 Vitkovics Mihály barátomhoz. Poetai epistola Vitkovics Mihály Barátomhoz, a' Budai Görög

Püspökség Consistoriumi Fiscalisához azon Felekezettől első, sőt mind eddig egyetlen Irónkhoz. Széphalom 1811

6 Haz. Külf. Tud. 1811. 51. Toldalék. Tudományos Dolgok 3

211 M: –

- 1 Dátum: hónap nélkül.
- 2 Sarkadról.
- 3 Lásd a 167. számú levél 4. jegyzetét.
- 4 Lásd a 200. számú levél 2. jegyzetét.

212 M: –

213 M: –

214 M: –

- 1 Dátum nélkül. Valószínűleg 1811. november elején íródott. A levélen Horvát megjegyzése olvasható: „Vettem November 15-dikén e nap-talan levelet”. A levelet Szemere Pál és Ferenczy közösen írták Pestről, a Pozsonyban tartózkodó Horvátnak. Az első lapon Szemere sorai, a második, harmadik és negyedik lapon pedig Ferenczy levele olvasható.
- 2 Dréta Antallal.

215 M: –

- 1 A zirci cisztercita rendbe.

216 K: ismeretlen. M: –

- Az OSzK Kt 1968. és 1986. évi revíziója szerint elveszett. Tartalma ismeretlen.

217 M: –

- 1 Dátum nélkül. A levelet Ferenczy valószínűleg 1812. január első napjaiban fogalmazta meg. Az Annalen 1811. évi decemberi számát és a Magyar Dámák Kalendáriumjának 1811 végén megjelent első kötetkéjét feltehetően 1812 első napjaiban vehette kézbe.
- 2 Annalen 1811. IV. Bd. 299–304 – A recenziót lásd még Kazinczy Rumynak írott levelében (KazLev VIII. 589–592)
- 3 Semsey András báró.
- 4 Horvát Pozsonyban adta ki a Magyar Dámák Kalendáriumját 1812-re, 1814-re és 1815-re. Az 1812-i kötet 1811 végén megjelent.
- 5 A repraesentatio 1811. nov. 11-i keltezésű. Lásd Acta comitiorum 1811. 115–119.
- 6 Lásd Acta comitiorum 1811. 154–155.
- 7 Lásd uo. 155–158 és Szekfü: Iratok 313–315.
- 8 A pozsonyi káptalan könyvtárában őrzött, több kéziratot és oklevélmásolatot tartalmazó kódex: Chronicon Posoniense.
- 9 Engel 1809-ben Bécsben kiadott Monumenta Ungarica című forráskiadványából egyetlen kötet jelent meg. Ezt szerette volna Horvátal folytattatni.

218 K: ismeretlen. M: –

- 1 Horvát levelét Pozsonyból írta, ahol Őrményi József kíséretében részt vett a pozsonyi országgyűlésen; szabad idejében pedig a pozsonyi káptalan levéltárában és könyvtárában búvárkodott. – Lásd a 217. és 219. számú leveleket.

- 219 M: –
 1 Molnár? – Ferenczy és Horvát közös ismerőse. Vö. a 219. számú levéllel.
 2 Itt a levél sérült. Valószínűleg egy szótag hiányzik.
 3 Itt a levél sérült.
- 220 K: ismeretlen. M: –
- 221 M: –
 1 Ferenczy sógora, nővérének német férje.
 2 Horvát a nádor megbízásából a pozsonyi káptalan könyvtárában és levéltárában több ösnyomtatványról és kódexről készített másolatot. Lásd: Kollányi Ferenc: A Magyar Nemzeti Múzeum Széchényi Országos Könyvtára. 1802–1902. I. kötet. A könyvtár megalapításától gróf Széchényi Ferenc haláláig. Bp. 1905. 299–305
 3 Horvát levelét Engelnek lásd Kubinyi Ágoston: Engel János Keresztély levelezéséből. (Magyar Akadémiai Értesítő 1855. I. szám 157–158)
 4 A Bél-kéziratok másolatáról lásd Horvát Engelnek írott levelét (i.h. 158). A másolatok ma is megtalálhatók az OSzK Kézirattárában: Bél Mátyás kézíratairól Jegyzések. Irta Horvát István. Quart. Hung. 491
 5 Dréta Antal.
 6 Ruszek József: A filozófiának előjáró értekezései. 1. rész. Az ösméretekről általában, és filozófiájának sarkalatos igazságairól különösen. Wespérmben 1812 (Magyar Minerva V.) – A mű második és harmadik része külön is megjelent 1811-ben ugyancsak Wespérmben.
- 222 M: –
 1 Hogy Montesquieu mely műveire gondol Ferenczy, sem ebből, sem más leveleiből nem derül ki.
 2 Kovács Józsefhez.
- 223 K: ismeretlen. M: –
- 224 M: –
 1 Sümeghy József.
 2 Ferenczynek ezt a levelét nem táltam meg.
- 225 M: –
- 226 M: –
 1 Horatius: Carmina II. 16, 27
 2 Vitkovics Péter.
 3 A címzésből kihúzva: Pesth.
- 227 K: ismeretlen. M: –
 1 Lásd a 226. számú levelet.
- 228 M: –
 1 A Magyar Dámák Kalendáriumja 1814. évi kötetét.
- 2 De Anonymi Belae regis notarii aetate dissertatio. Lásd a Tentamen publicum ex historia pragmatica Vngariae, quod in regio Vniuersitate Pestiensis anno MDCCCXII. mense Martio ex institutionibus Josephi Aloysii Keresztury (...) Pesthini című kötetben.
- 229 K: ismeretlen. M: –
 1 Szamássy Teréz 1813. december 20-án halt meg. – Lásd a 228. számú levelet.
- 230 M: –
- 231 M: –
 1 Pázmándi Horvát Vergilius Aeneisnek első énekét fordította magyarra. Fordítását Horvátnak is elküldte, véleményét kérve. A fordításból több nem készült el. (Vö. Horvátnak írott leveleivel 1808. febr. 7. és máj. 28. OSzK Kt Levelestár)
- 232 M: –
 1 Villax Ferdinándtól.
- 233 M: –
- 234 M: –
 1 A Széchényi Könyvtár őrévé (custos) történt kinevezéséhez gratulál. Vö. a 201. számú levél 1. jegyzetével.
 2 M. T. Cicero: De officiis I. 42, 151 – Pontosan: „Omnia autem rerum, ex quibus aliquid adquiretur, nihil est agri cultura melius, nihil uberior, nihil dulcius, nihil homine libero dignius.”
 3 Horvát 1815-ben ismét megücsült. Második felesége Szepessy Karolina volt. Első gyermekük, Teréz, meghalt.
 4 Folnesicsnek műve már 1815-ben megjelent: Winke für weibliche Erziehungs-Anstalten meines Vaterlandes. I. Heft. Ofen 1815
 5 Folnesics József nádor második feleségét, Hermina főhercegnőt tanította magyar nyelvre.
 6 Lásd Seneca: Consolationes.
 7 Kultúr: Buzdítás a' nemzeti theatrom felépítése eránt. Pest 1815
- 235 M: –
 1 1817-ben Karolina nevű lányuk született.
 2 Lásd a 14. számú levél 11. jegyzetét.
- 236 M: –
 1 Polimperger József egyrészt pénzadományokkal segítette a fehérvári színtársulat létrejöttét és működését, másrészt ingyen bocsátotta a színtársulat rendelkezésére egyik házat, mely a fehérvári színház első épülete volt megalakulásának első évében (1818). Vö. Dr. Lauschmann Gyula: A székesfehérvári színezet múltja. Székesfehérvár 1889. 18–19. 27

Mutatók

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Helynévmutató

A helynév után következő szám a levél sorsszámát jelenti

- Acsa 53
 Arad (Arad) 4, 12, 19, 23, 195, 234, 236
 Arad vármegye 4, 19, 23, 194, 235
 Árva vármegye 153
 Aszófő 144
 Auerstädt 9
 Ausztria 3, 98, 121, 122, 154, 156, 202

 Bács vármegye 95
 Baden 190, 208, 211
 Balatonfüred 142, 144
 Bánát 197, 219
 Baracska 78
 Bars vármegye 200
 Bécs (Wien, Vienne) 6, 9, 12, 14, 23, 25, 30, 39, 48, 49, 50, 52, 87, 89, 92, 94, 100, 101, 103, 104, 106, 109, 113, 114, 115, 116, 133, 143, 145, 155, 160, 162, 163, 165, 167, 168, 169, 171, 173, 175, 177, 178, 179, 181, 182, 184, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 193, 194, 195, 196, 197, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 219, 221
 Békés vármegye 6, 107, 175, 205, 214, 215
 Belgrád 23
 Beocia (Beotum) lásd Erdély
 Bereg vármegye 167
 Berlin 12
 Bihar vármegye 20, 21, 22, 23, 24, 153, 187, 211
 Bizánc 23, 207
 Bodajk 142, 144
 Borosjenő (Inen, Arad vármegye) 4, 5
 Borsod vármegye 128
 Bruck (an der Leitha) 163
 Buda 5, 16, 18, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 31, 34, 45, 46, 50, 54, 77, 83, 89, 91, 92, 93, 94, 101, 102, 109, 119, 128, 134, 147, 164, 186, 191, 197, 214
 Cegléd 5, 17
 Csaba 153
 Csongrád 4, 213
 Dánia 105
 Debrecen 14, 28, 42, 100, 167, 171
 Diósgyőr 167
 Döbling 205
 Eger 86, 101, 105, 107
 Erdély 3, 4, 20, 29, 73, 133, 145, 235
 Esztergom 85
 Etelburg lásd Buda
 Erlau 52
 Fejér vármegye 15, 110, 114, 117, 119, 122, 131
 Fehérvár (Fejérvár) lásd Székesfehérvár
 Felsőörs 144, 233
 Fenyéres 153
 Franciaország 154, 209
 Frankfurt am Main 14
 Füred lásd Balatonfüred
 Galgóc (Hlohovec) 190
 Galicia 9, 23, 53
 Gallia lásd Franciaország
 Gordius 61, 156
 Göd 43, 45
 Gödöllő 73
 Gródno (Lengyelország) 48
 Gyöngyös 95, 171
 Győr 10, 15, 16, 19, 20, 21, 23, 27, 29, 30, 31, 35, 42, 84, 98, 149
 Győr vármegye 14, 48
 Gyula 5, 153, 158, 192, 213
 Haly puszta 129, 189, 191
 Havasalföld 12
 Heves vármegye 101
 Hont vármegye 11, 27
 Illyria (Iliricum) 167
 Ingoványos 186
 Ivánca 78
 Jéna 4, 9, 14, 197
 Kaléria (Oroszország) 234
 Kalocsa 86
 Kassa (Košice) 56, 95, 100, 105, 175
 Kecskemét 4, 23
 Kerepes 17
 Kétegyháza 5, 6, 105, 159, 160
 Kísszentmihály 142
 Kolozsvár (Cluj-Napoca) 3, 193
 Konstantinápoly lásd Bizánc
 Kovács 69, 96
 Königsberg (Kalinyingrád) 77
 Kőszeg 3
 Krakkó (Kraków) 9, 20
 Kufstein 164

Lengyelország 3, 20, 23, 35, 53

Liptó vármegye 115, 153

London 94, 201

Luft 16

Mád 100, 104, 105

Mardid 147

Mailand lásd Milánó

Marengo 49, 53, 168

Marosvásárhely (Tirgu Mures) 200

Ménes 43

Mezőhegyes 4

Milánó 208

Moldva 12, 48

Moszkva 30, 81

Nagyida (Juda) 190

Nagykőrös 23

Nagyszeben (Sibiu) 181

Nagyszombat (Trnava) 221

Nagyvárad (N. Várad) (Oradea) 4, 6, 11, 12, 14, 20, 35, 36, 43, 81, 102, 121, 128

Nyék (Vinica) 43

Nyitra (Nitra) 7, 31, 188, 190, 210

Nyitra vármegye 60, 209

Ofen lásd Buda

Oláhország lásd Havasalföld

Orosháza 153

Palota lásd Várpalota

Pankota (Pinkota) 234, 235, 236

Pannonhalma 25, 26, 27, 83, 144, 146

Pápa 14, 15, 84, 86, 118, 120, 128, 134, 186, 187, 205, 208, 220, 221, 224

Párizs 164, 167, 168, 173, 209

Patak lásd Sárospatak

Pátka 101, 114, 129, 144, 147, 150, 151, 154

Pécs 86

Pécska (Pečica) 235

Pécsvárad 212, 215

Permia (Oroszország) 81

Pest 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 193, 194, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 213, 214, 217, 223, 224, 225, 227, 228, 229, 231, 233, 235

Pest vármegye 16, 20, 23, 27, 74, 143, 221

Petersburg lásd Pétervár

Pétervár (Leningrád) 35, 81

Pétervárad (Petrovaradin) 217

Poroszország 12

Pozsony (Bratislava) 28, 50, 81, 84, 145, 147, 151, 209, 210, 212, 213, 214, 215, 217, 218, 219, 220, 221

Pozsony vármegye 43

Prága 75

Presbourg lásd Pozsony

Pruck lásd Bruck

Ráckeve 182

Reichenbach 12

Rodostó

Róma 16, 19, 31, 78, 111, 119, 120, 124, 134, 156, 165, 167, 168, 224

Salzburg 217, 219

Sarkad 7, 106, 107, 153, 158, 185, 211, 212

Sárospatak 79, 185

Sátoraljaújhely 104

Schönbrunn 164

Selmecbánya (Schemnitz, Baňska Stiavnica) 73

Somlővásárhely 212, 214, 215, 217, 219, 221, 226, 228, 230

Sopron 217

Spanyolország 147

Strasbourg 148

Svájc 3

Szabolcs vármegye 192, 219

Szatmár (Satu Mare) 86

Székesfehérvár 8, 10, 11, 14, 17, 38, 101, 114, 136, 143, 144, 148, 175, 214, 215, 232, 233, 236

Szentendre 192

Szentmárton lásd Pannonhalma

Széphalom 14, 27, 104, 133

Szépkút 27

Szépliget 27

Szibéria 81

Szolnok 167

Tényő 10

Tét 19, 84, 133, 144, 233, 234

Tétény 142

Tihany 142, 144, 146

Tokaj 134

Tolna vármegye 23

Tordas 23

Torna 224

Törökszentmiklós 105, 107

Trencsén vármegye 153

Turóc vármegye 169

Tusculum 14

Tübingen (Tübinga) 26, 197, 200

Tüskevár 224, 225, 231, 233

Ulm 147

Unterwalden 144

Ürmény (Urmin) 209

Vác 23, 27, 52, 96

Vál 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53,

54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65,
66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77,
78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89,
90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100,
101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109,
110, 111, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119,
120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128,
129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137,
138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146,
147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 155, 156,
159, 162, 165, 178, 191, 194, 203, 209, 224
Vár lásd Vái

Várad lásd Nagyvárad
Várpalota 14, 84, 88, 144
Varsó (Warszawa) 25
Vásárhely lásd Somlóvásárhely
Veszprém 3, 69, 84, 97, 98, 122, 124, 126, 134,
144, 189, 221, 233
Veszprém vármegye 69, 70, 71, 83, 122, 144
Virt 70
Zala vármegye 224
Zemplén vármegye 100
Zerep 187
Zirc 214, 215, 221, 226

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Személynévmutató

A név után következő szám a levél sorsszámát jelenti

- Adelung, Johann Christoph (1732–1806) drezdai főkönyvtáros, német nyelvész 12, 20, 23, 27, 42, 52, 172, 173, 175, 177
- Aesopus lásd Aiszoposz
- Aigl Glycerius (1761–1830) piarista tanár, gimnáziumi igazgató Pesten 8
- Aiszoposz (i. e. VI. sz.) görög meseíró 140, 180, 181
- Alapi Gyula 57
- Alaxai (?) Győr vármegyei pap (1807) 48
- Albert, Kázmér Agost (1738–1822) szász-tescheni herceg, Magyarország helytartója 182
- Alexandrosz (i. e. 356–323) makedón király 207
- Almásy Alajos gróf (1788–1850) Almásy Ignác idősebb fia, cs. kir. kamarás 194, 197
- Almásy Ignác gróf (1751–1840) alkancellár, Temes és Bars vármegye főispánja, Jászkun főkapitány 5, 6, 9, 13, 23, 41, 50, 51, 85, 93, 94, 95, 101, 105, 106, 119, 125, 128, 129, 131, 132, 143, 145, 146, 153, 155, 167, 175, 181, 188, 187, 188, 192, 194, 197, 199, 200, 205, 208, 211, 212, 213, 214, 215, 217, 219, 220, 221
- Almásy Ignácné grófnő Semsey Anna, Almásy Ignác gróf felesége (1810–1812) 106, 155, 171, 192, 194, 197
- Almásy Lajos gróf (1792–1836) Almásy Ignác gróf fia 5, 9, 10, 11, 25, 28, 35, 68, 93, 94, 95, 101, 102, 106, 108, 117, 143, 145, 146, 153, 167, 171, 175, 177, 181, 186, 188, 197, 200, 211, 219
- Almásy Otília grófnő (1795–1832) Almásy Ignác gróf leánya 192, 194
- Almásy Pál gróf (1749–1821) több vármegye főispánja, koronaőr, fiúmei kormányzó 25, 50, 168, 205
- Almásy Teréz Ürményi Vince felesége (1810) 194
- Althann Mihály József gróf (1798–1861) császári és királyi kamarás 50
- Anakreon (i. e. 562–487) görög dalköltő 67, 224
- Andrád Elek székely származású ügyvéd (1807) 83
- András I. magyar király (1046–1060) 142, 144
- Andris (Andriskó) Ferenczy és Horvát pesti ismerőse (1806) 5, 14
- Anikó (?) (1810) 195
- Anonymus (P. mester) Béla király jegyzője 154, 167, 168, 174, 175, 181, 187, 190, 197, 228
- Antoninus Philosphus lásd Marcus Aurelius
- Archias, A. Licinius (kb. i. e. 112–62 után) antiokheiai görög költő 165
- Aristarcha lásd Arisztarkhosz
- Arisztarkhosz (i. e. II. sz.) görög író, kritikus 210
- Árpád (? –907?) magyar fejedelem 3, 5, 7, 9, 16, 23, 27, 28, 37, 70, 76, 81, 105, 156, 157, 178, 180, 190, 192, 193, 197, 201, 221, 222, 224
- Artoria (?) (1811) 208
- Attila (433–453) hun király 3, 190
- Atzél (Aczél) István báró nádori ítélőmester, királyi személynök (1805–1811) 4, 141, 167, 188, 205, 208, 221
- Atzél (Aczél) József báró (? –1845) Atzél István báró egyik fia 4
- Bagics (?) Ferenczy János ismerőse (1812) 217
- Balassa József 210
- Balogh István váci kanonok (1806) 23, 27
- Balogh János (1759–1827) Komárom vármegye alispánja, országgyűlési követ 68, 70
- Balogh Péter (1748–1818) Torontál és Zólyom vármegye főispánja, kancelláriai tanácsos 39
- Baloghy Lajos (1774–1823) Nógrád vármegyei bírtokos, politikus, evangélikus kerületi világi felügyelő 68
- Balugyánszky Mihály (1769–1847) jogtudor, államtanácsos 81
- Bánóczy József 29
- Barabás Gellért (Gerhardt) pálos szerzetes, Ferenczy János nevelője (1807–1810) 84, 85, 113, 165, 167, 169, 171, 175, 183, 184, 186, 187, 203, 222
- Baranyai (?) Horvát István ismerőse (1808) 147, 149
- Barits Adalbert Ádám (1742–1813) jogtudós, egyetemi tanár 190
- Bárczi (Bárczy) Sándor (1735–1809) testőr, író, műfordító 175
- Baronai lásd Eggenberger József
- Baróti Szabó Dávid (1739–1819) jezsuita tanár, költő 1, 70, 121, 126, 167
- Barta (?) győri bencés szerzetes (1807) 98
- Bartalis (Bartalits) Antal erdélyi származású irodalmár, jegenyei plébános (1806) 14
- Batsányi János (1763–1845) költő, a magyar jakobinus mozgalom résztvevője 1, 143, 164, 167, 168, 173, 185, 189, 210
- Baumberg, Gabrielle (1766–1839) osztrák költőnő, Batsányi János felesége, „Bécs Sapphója” 164, 167, 185, 188
- Bay Ferenc (? –1816) cs. kir. tanácsos, septemvir 189
- Bayer József 83
- Beccaria, Cesare Bonesana marchese de (1738–1794) olasz jogtörténész 118, 119

- Beke Farkas (? – 1838) ügyvéd, kassai jogakadémiai tanár 56
- Bekén lásd Beke Farkas
- Bél Mátyás (1684–1749) pozsonyi evangélikus lelkész, polihisztor 81, 203, 221
- Béla III. magyar király (1172–1196) 154, 187, 190, 228
- Belnay György Alajos (1765–1809) történétíró, nyomdatulajdonos, lap- és könyvkiadó 56, 76
- Bene Ferenc (1775–1858) orvos, egyetemi tanár, Pest város kórházának igazgatója 43, 45, 55, 62, 167
- Benke József (1781–1855) színész, a második pesti színésztársulat egyik vezető tagja 73
- Benyovszky Péter (1812) 221, 224, 226
- Beretvás (?) (1811) 221
- Bergeron, Pierre (1580–1637) francia utazó, útleíró, geográfus 206, 208
- Berthier, Louis Alexandre (1753–1815) francia marsall 168
- Berzeviczy Gergely (1763–1822) felvidéki birtokos, közigazdasági író 3
- Bessenyei György (1747–1811) költő, drámaíró, filozófus 173
- Bezerédy Ignác királyi tanácsos, septemvir (1807) 76
- Bihari János (1764–1827) zenészerző és hegedűművész 76
- Bleyer Jakab 167
- Bóbits János szabómester, pesti polgár (1806) 14
- Bóbits (?) Bóbits János leánya (1806) 14
- Bonaparte, Jérôme (1784–1860) vesztfáliai király, I. Napóleon öccse 9
- Bonaparte, Joseph (1768–1844) spanyol király, I. Napóleon fivere 147
- Botskor István székely származású katolikus pap Moldvában (1807) 48
- Bretzenheim Károly Auguszta (1769–1823) német birodalmi herceg, földbirtokos 200
- Bruckner, Daniel (1707–1781) svájci statisztikus, jogtudós, helytörténítíró 181
- Brunswick József gróf (1750–1827) országbíró, cs. kir. kamarás, septemvir, Nógrád vármegye főispánja 205, 221
- Brutus, L. Junius (? – ?) az ókori római köztársaság legendás megalapítója 53
- Brutus, M. Junius (i. e. 85–42) római politikus, a Julius Caesar elleni összeesküvés résztvevője 53
- Budai Ezsaiás (1766–1841) történétíró, tanár, klasszika-filológus 14, 76
- Bukcsu (? – 955) a kalandozó magyarság egyik vezére 207
- Bülów, Adam Heinrich Dietrich von (1757–1807) porosz katonatiszt, hadtörténétíró 49
- Catilina, L. Sergius (i. e. 108–62) római politikus, a róla elnevezett összeesküvés vezére, Cicero ellenfele 16
- Cato, Marcus Porcius (i. e. 234–149) római politikus, államférfi, szónok és író 3, 191
- Chunn (?) német író (1810) 168
- Cicero, Marcus Tullius (i. e. 106–43) római szónok, államférfi, író 3, 14, 15, 53, 111, 113, 165, 207, 234
- Cincinnatus, L. Quinctius (i. e. V. sz.) római államférfi, diktátor 53
- Condé, Louis Joseph de Bourbon herceg (1736–1818) francia magnás, államférfi 56
- Cornides Dániel (1732–1787) történétíró, egyetemi tanár, az Egyetemi Könyvtár őre 181, 186
- Correggio, Antonio Allegri (1494–1534) olasz festőművész 154
- Curius, M. Dentatus (i. e. IV–III. sz.) római államférfi, hadvezér 53
- Czenczi (?) Horvát István pesti ismerőse (1807) 109
- Czinke Ferenc (1761–1835) költő, műfordító, egyetemi tanár 69, 74, 83, 87, 94, 98, 102, 103, 106, 113, 116, 119, 124, 127, 146, 173, 179, 184, 195, 214
- Czirák Antal Mózes gróf (1772–1852) országbíró, tárnokmester, az MTA egyik alapító tagja 33, 83, 94, 182, 188
- Czoma (?) Ferenczy és Horvát pesti ismerőse (1807) 14, 23
- Császár Elemér 22, 28
- Csehy József (1778–1812) lovaskapitány, költő, Kazinczy és Virág ifjú íróbarátja 5
- Cserey Farkas (1773–1842) drámafordító, mecénás 39, 73, 92, 143, 201, 211
- Csokonai Vitéz Mihály (1773–1805) költő, drámaíró 60
- Dąbrowski, Jan Henryk (1775–1818) lengyel tábornok és államférfi 25
- Davoust, Louis Nicolas (1770–1823) francia marsall 24, 35
- Delille, Jacques (1738–1813) francia költő 3
- Decsy Sámuel (1742–1816) író, szerkesztő, orvos 164, 165, 167, 175, 178
- Demjén Sámuel (1778–1842) Kemény Sámuel gróf jószágfelügyelője Kolozsvárott 3
- Deraí Lázár pesti üveges mester (1809) 160
- Dessewffy József gróf (1771–1843) konzervatív politikus, költő, publicista, mecénás 66, 68, 70, 71
- Deutschmann, Hans lásd Schlabrendorf, Gustav
- Diedly (?) pesti kereskedő (1807) 106
- Domanovszky Sándor 68, 71, 83, 86
- Döbrentei Gábor (1786–1851) költő, nyelvész, történétíró 181
- Dréta Antal a zirci cisztercita rend főnöke (1810–1812) 189, 213, 214, 219, 221
- Dugonics András (1740–1818) író, egyetemi tanár, színpadi szerző 76, 96, 102, 108
- Dümmerth Dezső 6
- Dvornikovich Miklós cs. kir. tanácsos, kir. táblai ülnök, alországbíró, septemvir (1810) 189
- Eckstein János (1761–1812) orvos, egyetemi tanár 43
- Éder József Károly (1760–1810) történétíró, a nagyszombati gimnázium igazgatója 181
- Eggenberger József pesti könyvkereskedő és könyvkiadó (1805–1811) 6, 22, 23, 25, 41, 45, 49, 54, 56, 79, 87, 93, 103, 111, 116, 139, 147, 158, 164, 167, 178, 194, 208
- Eickhorn, Johann Gottfried (1752–1827) német filozófus 167
- Elekes János (1756–1824) piarista tanár, költő, az első magyar színháztörténész 133
- Engel János Keresztély (1770–1814) történétíró,

cenzor 168, 178, 190, 191, 197, 201, 217, 220, 221
 Erdődy József gróf (? – 1824) kancellár, Hont és Nyitra vármegye főispánja, főasztalnokmester 192, 210
 Ernyi (Ernst) Mihály (1770–1820) német, majd magyar színész, drámafordító 73
 Espan, Zeger Bernard van (1646–1728) belga jogtudós 85
 Esterházy család 22
 Esterházy József gróf (1760–kb. 1830) cs. kir. valóságos belső titkos tanácsos 89, 94
 Esterházy Miklós herceg (1765–1833) tábornok, nagybirtokos, mecénás 20, 22
 Esterházy Pál herceg (1635–1713) nádor, költő, zeneszerző 11
 Fábich József (1753–1809) Győr egyházmegyei áldozópap, tanár 133, 197
 Fabricius, C. Luscinius (i. e. III. sz.) római hadvezér 53
 Fabsits lásd Fábich
 Fanni Ferenczy János hölgyismerőse (1812) 221, 226, 228
 Farkas (?) fiskális (1812) 221
 Fejér György (1766–1851) történétíró, szerkesztő, az Egyetemi Könyvtár őre 44, 58, 69, 70, 73, 96, 97, 102, 119, 126, 131, 134, 167, 175, 190, 197
 Ferenc I. magyar király (1792–1835) (II. Ferenc néven német-római császár 1792–1806, I. Ferenc néven Ausztria császára 1804–1835) 3, 9, 14, 64, 66, 71, 73, 74, 78, 92, 116, 121, 122, 123, 148, 152, 154, 156, 164, 167, 194, 200, 215
 Ferenczy György Ferenczy János fia (1817) 234, 235, 236
 Ferenczy Júlia Ferenczy János nővére (1805–1812) 14, 16, 19, 20, 106, 108, 160, 164, 167, 169, 170, 171, 173, 175, 178, 179, 181, 183, 184, 186, 192, 193, 194, 195, 197, 199, 200, 201, 203, 207, 208, 209, 210, 215, 221, 224, 228
 Ferenczy Károly Ferenczy János kisebbik fia (1817) 235, 236
 Ferenczy Lajos (Örkényi) Borsod vármegyei fiskális, egyházkerületi jegyző (1807) 40
 Ferenczy Teréz Ferenczy János leánya (1819) 236
 Fessler Ignác Aurél (1756–1839) történétíró, evangélikus főszuperintendens 85
 Festetics (Festetich) Erzsébet grófnő Almásy Alajos gróf első felesége (1810) 194
 Festetics (Festetich) György gróf (1755–1819) nagybirtokos, mecénás, a keszthelyi Georgikon és Helikon alapítója, 3, 7, 9, 14, 141
 Festetics Imre gróf cs. kir. kamarás (1810) 194
 Fichte, Johann Gottlieb (1762–1814) német filozófus 90
 Fischer István (1754–1822) egri érsek 86
 Fisterer (?) Ferenczy és Horvát pesti ismerőse (1807) 89
 Folnesits (Folnesics) János Lajos (1780–1823) leányiskolai igazgató Budán és Keszthelyen 43, 56, 68, 71, 72, 74, 76, 77, 94, 101, 103, 199, 234
 Frigyes Vilmos II. porosz király (1786–1797) 12
 Funke, Karl Philipp (1752–1807) német természettudós, geográfus 8, 15, 28, 72, 76
 Fuxhoffer Damian (1741–1814) bencés szerzetes,

a magyarországi szerzetesrendek történetjének szerzője 4, 144

Gaál György (1783–1855) könyvtáros, író, a magyar mesevilág felfedezője 207
 Gál Ferenc katolikus pap, Horvát István ismerőse (1808) 124
 Gatterer, Johann Christoph (1727–1799) német történétíró, göttingai egyetemi tanár 116, 119
 Geistinger (?) bécsi könyvkereskedő (1810) 173
 Georch (Görts) Illés (1772–1835) ügyvéd, jogi író, az MTA tagja 27, 56, 121, 122, 133, 144, 146, 182
 Glantz (?) pesti szabómester (1807) 41
 Gorradzio lásd Correggio
 Gottsched, Johann Christoph (1700–1766) német író és irodalmár 119
 Gotzigg (Gotz) Ignác (1765–1834) kassai jogtanár, egyházmegyei áldozópap 175
 Gozlett (?) bécsi szenátor (1811) 210
 Görgey Márton (1740–1807) pécsi püspök 86
 Görög Demeter (1760–1833) író, szerkesztő, udvari tanácsos, mecénás, az MTA tagja 175, 186
 Grotius, Hugo (1583–1645) németalföldi tudós és államférfi 142, 167
 Győry Ferenc gróf (? – 1839) Tolna, Esztergom, Bács, Bodrog vármegye főispánja 131
 Gyürky István (? – 1807) Torontál vármegye főispánja, valóságos belső titkos tanácsos 39
 Halasy Károly (1776–1839) Heves vármegyei alispán 117
 Haller, Albrecht (1708–1777) svájci költő, filozófus, orvos, természettudós, államférfi 22
 Hauer, Franz kabinettanácsos, kamarai ülnök (1810) 189
 Heinrich József Horvát István pesti inasa (1806–1807) 5, 20, 31, 35
 Heinrich (?) pozsonyi professzor (1807–1808, 1811) 52, 151, 190
 Heltai Gáspár (1490 v. 1510–1574) prózaíró, költő, Biblia-fordító, protestáns prédikátor és nyomdász 3, 16
 Helvétius, Jean Claude Adrien (1715–1771) francia filozófus 3, 19
 Henrik IV. (1589–1610) francia király 71
 Hering (?) pápai iparos mester (1810) 186
 Hermina (1797–1817) Anhalt-Bernburg-schaumburgi hercegnő, József nádor második felesége 234
 Hilarius, Szent (kb. 300–368) poitiers-i püspök 45, 52
 Hoffbauer (?) aradi fiskális (1810) 195
 Homérosz (i. e. 9–8. sz.) görög költő 66, 67, 76
 Homoki (?) Almásy Pál gróf fiának nevelője (1807) 50
 Horányi Elek (1736–1809) irodalomtörténet-író, piarista szerzetes és tanár 160
 Horánszky Lajos 164, 167
 Horatius, Flaccus Quintus (i. e. 65–8) római költő 33, 76, 79, 84, 93, 111, 155, 163, 164, 189, 177, 191, 202, 207, 226
 Horáth lásd Horatius
 Horn, Franz Christoph (1781–1837) német író és irodalomtörténet-író 192
 Hornius lásd Horn, Franz Christoph

- Horvát család 14
Horvát Árpád 23
 Horvát Endre lásd Pázmándi Horvát Endre
 Horvát Karolina Horvát István leánya (1817) 235, 236
 Horvát Teréz Horvát István leánya (1817) 234, 235, 236
 Horváth Ádám (Pálóczi) (1760–1820) költő, hagyománygyűjtő 25
 Horváth Anna Horvát István kisebbik húga (1806, 1809) 19, 144, 167
 Horváth Erzsébet Horvát István idősebbik húga (1808–1809) 19, 144, 161
 Horváth Jakab pesti perügyész (1806) 25
 Horváth János (? – 1805) Horvát István édesapja 19, 99, 161
 Horváth János Horvát István bátyja, pátkai plébános (1808–1809) 20, 114, 129, 135, 136, 138, 144
 Horváth János Horvát István nagybátyja (1806) 27
 Horváth Jánosné (szül. Tompos Anna) Horvát István édesanyja (1806–1811) 19, 20, 114, 144, 148, 155, 161, 167, 169, 179, 201
 Horváth József Horvát István öccse (1805–1810) 10, 11, 12, 19, 20, 114, 144, 148, 167, 169, 179, 194, 204, 209
 Hunyadi János (1407–1456) hadvezér, Magyarország kormányzója 16, 71, 156
 Hübner, Johann (1668–1731) német geográfus, egyháztörténész 56
 Hyertus bizánci pap, „Turkia” püspöke (1812) 207
 Ibányi lásd Ibrányi
 Ibrányi Farkas Szabolcs vármegye alispánja, a tiszántúli kerületi tábla elnöke (1810) 165
 Illésházy István gróf (1762–1838) nagybirtokos, Trencsén és Liptó vármegye főispánja 128
 Ilosvay Sámuel (1775–1836) író, budai helytartótanácsi titkár 14, 167, 234
 Imre Elek (1779–1828) aszfőfi plébános, bencés áldozópap 144
 Isaurus (Budai) budai kapucinus szerzetes, hitszónok (1810) 173
 István I. Szent (997–1038) magyar király 4, 15, 26, 27, 72, 144, 209
 Izdenczy József báró (1724–1811) államminiszter, magyar kir. udvari kancelláriai referendárius 187, 190
 Jacobus de Voragine (kb. 1230–1298) genovai érsek 3
 János Keresztelő, Szent (? – i. sz. 15) 154
 Jelizaveta Alekszejevna (1773–1826) orosz cárné 30
 Jelizaveta Alekszandrovna I. Sándor cár leánya (1806) 30
 Jean az Örményi család komornikja (1806–1808) 26, 27, 138
 Jenisch, Daniel (1762–1804) német költő, esztéta és nyelvész 30, 44, 84, 89, 103
 Josephin, Marie Rose (1763–1814) francia császárné, I. Napóleon francia császár első felesége 164
 József II. (1780–1790) magyar király, német-római császár 6, 12
 József Antal János (1776–1847) Habsburg főherceg, Magyarország nádora (1795–1847) 9, 28, 49, 52, 53, 71, 83, 89, 92, 94, 143, 147, 202, 234
 Juhász József Esterházy Miklós herceg levéltárosa (1806–1810) 7, 20, 22, 111, 178
 Jusvick József titkár a magyar kancelláriánál (1810) 165
 Juvenalis, Decimus Junius (kb. i. sz. 55–kb. 140) római költő 71
 Káldy (?) pápai fiskális (1811) 205, 208, 214, 215, 217, 219
 Kálmán magyar király (1095–1116) 209
 Kálósi (?) Horvát és Ferenczy ismerőse Pesten (1806) 23
 Kames Home, Henry (1696–1782) angol filozófus és esztéta 53
 Kant, Immanuel (1724–1804) német idealista filozófus 37, 53, 68, 85, 90, 103, 104
 Kapp, J. E. német klasszika-filológus (1806) 20
 Kaprinai István (1714–1785) jezsuita történetíró, költő 15
 Kardos Adorján lásd Révai Miklós
 Károly Ferdinánd (1785–1851) Habsburg főherceg, váci püspöki helytartó 52
 Károly Lajos János (1771–1847) Habsburg főherceg, hadvezér 76
 Károly Róbert I. (1288–1342, uralk. 1307–1342) magyar király 24
 Károlyi család 22, 23
 Katona István (1732–1811) jezsuita történetíró, egyetemi tanár 22
 Kazinczy Ferenc (1759–1831) költő és író, irodalomszervező 1, 14, 27, 39, 40, 42, 44, 60, 63, 64, 73, 77, 92, 100, 104, 116, 124, 127, 131, 133, 134, 139, 143, 147, 155, 159, 163, 164, 167, 170, 171, 173, 177, 178, 180, 181, 191, 193, 197, 201, 204, 205, 210, 214
 Kelemen Borbála műfordító (1807) 56
 Kelemen Imre (1744–1819) jezsuita szerzetes, jogász, egyetemi tanár 9, 16, 24, 25, 91, 96, 102
 Kemény (?) pápai pálos szerzetes (1807) 86, 88
 Kerényi Ferenc 73, 83
 Keresztury József Alajos (1755–1825) történetíró, egyetemi tanár 20, 21, 22, 31, 35, 36, 228
 Kermelics Károly (1806, 1810) 29, 167
 Kiesewetter, Johann Gottfried Karl Christian (1766–1819) német filozófus 85
 Kilián György pesti könyvkereskedő (1807) 46
 Kinizsi Pál (? – 1494) hadvezér 156
 Királyi Gergely országgyűlési követ (1807) 71, 86
 Kis János (1770–1846) költő, műfordító, evangélikus szuperintendens, az MTA tagja 44, 73, 177, 207
 Kisfaludy család 14
 Kisfaludy Mihály (1743–1826) Győr vármegyei földbirtokos, főszolgabíró, Kisfaludy Sándor és Károly apja 14, 132, 136, 138, 144
 Kisfaludy Sándor (1772–1844) költő, drámaíró 9, 16, 115, 164
 Kiss István (1774–1805) budai könyvkötő és könyvkereskedő, kiadó 85, 87
 Kittel János pesti orvos (1806) 24
 Klárka (?) Ferenczy János budai kedvese (1807) 78
 Klobusiczky Péter (1752–1843) kalocsai érsek 86
 Koháry Antal herceg (1760–1826) főkancellár, cs.

- kir. kamarás, főpohárnok, Hont megye főispánja 194
- Kollányi Ferenc* 220
- Kollár Ádám Ferenc (1718–1783) jezsuita történetíró, a bécsi udvari könyvtár igazgatója 51, 197
- Komjáthy Anna (1751–1830) Ürményi József báró felesége 14, 15, 21, 22, 26, 31, 48, 55, 56, 74, 81, 88, 108, 110, 111, 124, 138, 139, 142, 144
- Koppi Károly (1744–1801) történetíró, egyetemi tanár 71
- Kornis Gyula* 6
- Kosáry Domokos* 164, 167
- Kotzebue, August Friedrich Ferdinand (1761–1819) német drámaíró 73, 76, 83
- Kovachich Márton György (1744–1821) történetíró, szerkesztő, az Egyetemi Könyvtár őre 14, 15, 23, 94
- Kováts Balázs Kováts György fia (1807) 50
- Kováts János lásd Kováts József
- Kováts József a királyi jogügyek helyettes igazgatója, Heves és Szolnok vármegye táblabírája (1805–1814) 5, 6, 14, 16, 20, 23, 27, 30, 38, 41, 48, 51, 54, 56, 85, 89, 94, 95, 101, 102, 106, 113, 116, 117, 119, 123, 125, 132, 133, 165, 186, 195, 212, 217, 219, 222, 231
- Kováts József Kováts József egyik fia (1806–1807, 1810) 10, 101, 186
- Kováts József (1780–1809) református tanító, költő 133
- Kováts Józsefné Kováts József felesége (1808) 146
- Kováts Mihály (1768–1851) pesti orvos, az MTA levelező tagja 36, 62
- Kováts (?) Kováts József leánya (1808) 146
- Königsegg János Nepomuk Gebhard gróf (1796–1859) 194
- Kövy Sándor (1763–1829) jogtudós, a sárospataki ref. jogakadémia tanára 9, 144, 146
- Král (?) pesti fiskális (1811) 210
- Kray Pál báró (1735–1804) osztrák tábornagy 22
- Kresznerics Ferenc (1766–1832) író, nyelvész, tanár, az MTA tiszteletbeli tagja 31, 79, 224, 226
- Kubinyi Ágoston* 211
- Kukarovits (?) királyi táblabíró (1806) 21
- Kultsár István (1760–1828) író, szerkesztő, irodalomszervező, színiigazgató 7, 8, 9, 10, 11, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 25, 27, 29, 30, 31, 38, 39, 42, 43, 44, 45, 50, 54, 56, 57, 58, 59, 62, 63, 64, 68, 69, 70, 73, 75, 76, 77, 81, 83, 84, 85, 86, 87, 89, 90, 91, 93, 94, 96, 98, 102, 103, 104, 106, 108, 109, 111, 113, 114, 115, 119, 124, 127, 128, 129, 130, 131, 133, 134, 139, 141, 143, 159, 162, 164, 165, 167, 175, 178, 179, 181, 190, 195, 197, 201, 208, 210, 231, 234
- Kuzmics, Johann Karl kancellista, a pozsonyi zálogház aligazgatója (1810) 182
- La Croix, Jean François de (1754–1794) francia jogtörténetíró, jakobinus 168
- Láczai Szabó József (1764–1828) református lelkész, tanár 221
- Laczkovics György (1749–1826) Pest vármegye alispánja 16
- Lajos I. Nagy (1342–1382) magyar király 70
- Lajos XIV. (1644–1715) francia király 24
- Lajos XV. (1715–1774) francia király 78
- Lakics György Zsigmond (1739–1814) egyetemi jogtanár, udvari tanácsos 116, 188
- Lakner István pesti táblai ügyvéd (1806) 35
- Lambeck (Lambeccius), Peter (1628–1680) német történetíró, bibliográfus, nyelvész 197
- Lánczy József (1763–1841) királyi táblai ülnök, hétszemélyes tábla bírása, Békés vármegye főispánja 68
- Landerer Anna (? – ?) pozsonyi nyomdász 147
- Láng Ádám János (1772–1847) színész, drámaíró 73
- Lang, Joseph v. báró (1765–1827) osztrák katonatiszt, diplomata 205, 208
- Lángi (Lánghy) (?) kancelláriai referendárius (1806) 14
- Lányi József udvari tanácsos, kancelláriai referens (1807–1811) 85, 116, 182, 186, 188
- La Rochefoucault-Liancourt, François Alexandre de herceg (1747–1827) francia író, philantrop 44, 171
- László I. Szent (1077–1095) magyar király 29, 205, 209
- Lászlószky József (1773– ?) fiscalis director, városi tanácsos, Pest polgármestere 208, 212
- Latinovics Beniamin (1785–1872) Bács vármegye főjegyzője 188
- Lauschmann Gyula* 235
- Lavner Antal pesti csizmadiamester (1804) 2
- Lavner Antalné (1806) 14, 23
- Lederer Ignác (1769–1849) a magyarországi főhadak kormányzója, titkos tanácsos, tábornagy 189
- Légrády Imre (1778–1848 után) királyi udvari ágens 163
- Léhner András 76
- Leo VI. Böles (886–911) bizánci császár 72
- Leszkay Ferenc cs. kir. tanácsos (1811–1812) 208, 212, 214, 219
- Linseter (Lencsési) Gergely (1770–1820) piarista tanító, hitszónok 131, 133
- Lipót II. (1747–1792, uralk. 1790–1792) magyar király és német-római császár 12, 116, 200
- Lochbichler (?) (1807) 62, 68
- Lovich Ádám (1755–1831) evangélikus szuperintendens 6
- Lueder, August Ferdinand (1760–1819) német statisztikus, nemzetgazdász 197
- Lupa (?) Horvát és Ferenczy közös ismerőse (1809–1810) 163, 186
- Lunkányi János (1775–1853) Széchenyi István gróf nevelője 28
- Luther Márton (1483–1546) német reformátor 74
- Mabillon, Jean (1632–1707) francia történetíró, a diplomatika tudományának megalapítója 11, 12, 53, 54
- Madarász Flóris* 22
- Magyarósi József pesti borbélylegény (1807) 86
- Mahl, Christopher* 111
- Majer József (1785–1835) a székesfehérvári papnevelő intézet igazgatója, neves szónok, Horvát jó barátja 13, 16, 30, 89, 90, 98, 232
- Majerffy Ferenc (1742–1805) földbirtokos 7
- Majerffy Ferencné (1806) 16, 21

- Majláth György gróf (1752–1821) perszonális, nádori ítélfőmester, királyi táblai elnök 85
- Manzoll, Pietro Angelo (kb. 1500–kb. 1543) olasz humanista 97
- Marcus Aurelius (Marcus Aurelius Antoninus Aug.) (i. sz. 121–180, uralk. 161–180) római császár és filozófus 78
- Maret, Hugues Bernard (1763–1839) francia diplomata 164
- Margit Szent Boldog (1242–1271) IV. Béla magyar király leánya 16, 18, 30, 34
- Mária (1370–1395) magyar királynő, Zsigmond magyar király első felesége 184
- Mária Terézia magyar királynő (1740–1780) 51
- Mária Terézia (1772–1807) I. Ferenc király második felesége 66
- Máriássy (?) kancelláriai fogalmazó (1809) 164
- Markos Mihály (1783–1846 után) ügyvéd és táblabíró 6, 7, 14, 16, 20, 21, 23, 24, 25, 28, 29, 30, 34, 35, 39, 40, 42, 43, 44, 45, 48, 50, 52, 54, 56, 62, 68, 71, 73, 74, 76, 85, 94, 95, 103, 105, 106, 108, 110, 116, 117, 119, 121, 128, 137, 138, 141, 164, 167, 169, 178, 192, 201, 206, 210, 222
- Markovics család 62
- Markovics János (1785–1834) Markovics Mátyás egyetemi tanár fia, a „hármás társaság” egyik tagja 2, 3, 4, 9, 14, 20, 49, 58, 62, 68, 76, 91, 100, 108, 110, 116, 125, 128, 134, 192
- Markovics Mátyás (1751–1832) a pesti egyetem egyháziogtanára, az Egyetemi Nyomda igazgatója 29, 62, 89, 96, 102, 113, 116, 119, 128, 134
- Markovics Teréz (1807, 1810) Markovics János leánya 62, 192
- Marmontel, Jean-François (1723–1799) francia író 134, 143
- Marokházi család 134
- Martini, Karl Anton (? –1800) a bécsi egyetem természetjogtanára 85, 167
- Márton József (1771–1840) nyelvész, nyelvtan- és szótáríró, szerkesztő, a bécsi egyetem magyar nyelv- és irodalomtanára 13, 24, 50, 164, 165, 167, 168, 177, 199, 221
- Mártonffy József (1746–1815) erdélyi püspök, Révai támogatója 23, 29, 36
- Mátyás I. Hunyadi (1458–1490) magyar király 3, 70, 154
- Menard, Nicolas Hugues (1585–1644) francia teológus és egyháztörténetíró 206, 209
- Merczer (?) a hétszemélyes tábla ülnöke (1810) 189
- Mészáros József (1764–1839) váli plébános-esperes 34, 40, 70, 76, 78, 81, 83, 89, 90, 95, 96, 106, 110, 116, 117, 143
- Mesznil (?) báró egyetemi hallgató Pesten (1807) 60
- Metternich, Klemens Lothar Wenzel herceg (1773–1859) osztrák államférfi, kancellár 193
- Meusel, Johann Georg (1743–1820) német lexikográfus 168
- Michelangelo, Buonarrotti (1475–1564) olasz költő, festő és szobrász 14
- Mihályfy Ignác kamarai tisztviselő (1810) 182
- Mikes Kelemen (1690–1761) író, II. Rákóczi Ferenc apródja 207
- Miklós Szent (? –345–352 között) mirai püspök 18, 35, 49
- Miklósi János lásd Révai Miklós
- Milassin Miklós székesfehérvári püspök (1806) 10
- Miller Jakab Ferdinánd (1749–1823) a Nemzeti Múzeum igazgatója 4, 15, 23, 42, 81, 85, 89, 100, 104, 109, 110, 148, 186, 197, 208
- Molnár (?) Horvát és Ferenczy pesti barátja (1806, 1812) 24, 35, 217, 219
- Molnár N. Nina Ferenczy János felesége (1814–1819) 233, 234, 235, 236,
- Montesquieu, Charles de Secondat (1689–1755) francia filozófus, író, politikus 149, 222
- Moravcsik Gyula 72
- Moritz, Karl Philipp (1757–1793) német nyelvész és filológus 133, 134
- Mortmont (?) francia politikus (1810) 167
- Mosche, Gabriel Christoph Benjamin (1723–1791) német teológus 192
- Muratori (Muratorius), Ludovico Antonio (1672–1750) olasz történetíró 15
- Muret (Muretus) Marc-Antoine (1526–1585) francia humanista 20
- Müller (?) pesti német könyvkötő (1806–1807) 5, 9, 14, 20, 23, 42
- Müller, Johannes von (1752–1809) német történetíró, szerkesztő 207
- Nádasy Ferenc gróf (1708–1783) tábornagy, horvát bán 71
- Nagy Ferenc lásd Vályi Nagy Ferenc
- Nagy János pesti jurátus (1807) 95
- Nagy Kristóf pesti gyógyszerész (1807) 106
- Nagy László lásd Percsényi Nagy László
- Nagy Pál (felsőbüki) (1777–1857) Somogy vármegye országgyűlési követe, az MTA igazgatótanácsának tagja 71
- Nákó (?) (1809) 163
- Nani lásd Molnár N. Nina
- Napoleon, I. Bonaparte (1769–1821) francia császár 9, 20, 24, 25, 26, 35, 44, 105, 147, 148, 154, 155, 156, 164, 201
- Náray Dávid (1778–1850) piarista tanár, Horvát öccsének, Józsefnek pártfogója és tanítója 8, 10, 11, 162, 187
- Nedeczky Károly (1766–1823) veszprémi kanonok, Zala vármegye főesperese 208
- Németh János (1750–1829) királyi jogügyigazgató, kamarai tanácsos 43, 94, 219
- Németh János (Nyéki) (? 1748–1807) királyi jogügyigazgató, 1795-ben a magyar jakobinusok elleni felség sértési és hazaárulási perben közzvádó 39, 40, 43
- Nepomuki Szent János (kb. 1340–1393) Csehország védőszentje 5, 75
- Nicodem (?) német statisztikus (1811) 181
- Niemeyer, August Hermann (1754–1828) német evangélikus teológus és pedagógus 111, 113
- Nina Ferenczy tornai hölgyszerető 224
- Novák Christostom József (1744–1828) pannoni halmi főpát, egyháztörténetíró 83, 144, 146
- Odry András földbirtokos, mecénás (1808) 149
- Olavszy János kanonok (1811–1812) 212, 217
- Orbán II. (1088–1099) római pápa 209
- Orbilius Pupilius (i. e. I. sz.) római grammatikus 175, 190
- Örczy László báró (1750–1807) Abaúj vármegye főispánja, belső titkos tanácsos 66, 117, 155

- Őrsöly Szent** (IV. sz.) britanniai fejedelem leánya, mártír 3
Osovsky lásd Olsavszky
Otrokocsi Főris Ferenc (1648–1718) református lelkész, nyelvész 191
Ott Károly (1738–1809) tábornagy 68
Otto Louis-Guillaume gróf (1754–1817) francia diplomata, bécsi francia követ 162, 200
Ovidius, Publius Naso (i. e. 43.–i. sz. 18.) római költő 27, 53, 66, 71, 114, 175, 207
Paintner Mihály (1753–1826) jezsuita, majd világi pap, rátóti prépost 29, 36, 54, 130
Pálffy Lipót gróf (1764–1825) testőr, tábornok 24
Palingenius Marcello Stellatus lásd Manzolli, Pietro Angelo
Palocsay (Palóczay) Tivadar báró (? – kb. 1837) földbirtokos, költő 23, 60
Palugyai Imre (1780–1858) nyitrai püspök, író 12, 167, 187, 190, 192, 201, 204, 208, 235
Palugyánszky lásd Balugyánszky Mihály
Pápay Sámuel (1770–1827) uradalmi ügyész, tanár, irodalomtörténész 98, 122, 127, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 138, 144, 150, 173, 190, 193, 221, 224, 226, 231
Pauli lásd Paulig
Paulig Károly (? – 1844 után) magyar udvari kancelláriai fogalmazó és titkár Bécsben 164
Paur Antal Horvát István tanítványa (1810–1812) 167, 173, 175, 178, 181, 191, 201, 208
Pavonits (Pavonics) Ferenczy és Horvát pesti ismerőse (1804) 3
Pázmándi Horvát Endre (1778–1839) tétí plébános, költő, eposzíró 16, 21, 84, 85, 106, 132, 133, 144, 231, 233, 234
Pázmándy Károly (1777–1826) Fejér vármegyei főszolgabíró 78
Péchy Imre (1735–1841) Bihar vármegye alispánja, országgyűlési követe 66, 68
Perecsényi Nagy László (1771–1827) író, költő, fordító, Arad vármegye esküdtje, szolgabíró 4, 11, 12, 15, 18, 19, 23, 43, 53, 72, 73, 81, 121, 123, 141, 173, 197, 233, 236
Persa (?) krakkói rendőrigazgató (1806) 9
Pesti Gábor (? – 1542–1550 között) író, a magyar nyelvű irodalom művelésének első öntudatos hirdetője 180, 181, 183, 186
Pethő Jakab (? – 1819) helytartótanácsi és az egyetemi tanulmányi bizottság tagja 56, 58, 59, 62, 94, 131
Petrásovics András ügyvéd, a pesti egyetem ügyésze (1806, 1808) 29, 199
Piacsek Miklós Trencsén vármegyei alispán, királyi tanácsos 165
Pichler, Caroline (1769–1843) osztrák író 56
Pindaros (i. e. 522 v. 518–445) görög költő 197
Piringer Mihály (1763–1840) királyi tanácsos 197
Pius VII. (1742–1823) római pápa 48
Plinius, Caecilius Secundus major (i. sz. 23/24–78) római történetíró, állami tisztviselő 120, 145
Plutarkhosz (i. sz. 46–119 után) görög író, történetíró, filozófus 20
Polimperger József (1819) mecénás, a fehérvári színház támogatója 236
Pomponius, T. Atticus (i. e. 110–32) római lovag, mecénás 53
Pope, Alexander (1688–1744) angol költő 202, 236
Popovics Theodora Vitkovics Mihály élettársa (1809–1810) 158, 195, 200, 214
Posselt, Ernst Ludwig (1763–1804) német történetíró, szerkesztő 49
Potyondi Ráfael (? – 1813) pálos szerzetes, majd világi pap Válon. Az Úrményi család házipapja és nevelője 4, 6, 7, 9, 12, 14, 16, 20, 22, 23, 27, 30, 34, 48, 68, 76, 83, 84, 85, 89, 90, 95, 100, 105, 106, 113, 116, 117, 128, 134, 140, 143, 144, 153, 167, 181, 189, 192
Pölitsch lásd Pölitz
Pölitz, Karl Heinrich Ludwig (1772–1838) német jogtörténetíró, államtudós 103, 104
Prange, Christian Friedrich (1756–1836) német művészettörténész 14
Pray György (1723–1801) apátkanonok, jezsuita történetíró, egyetemi tanár 6, 7, 35, 108
Pretzenheim lásd Bretzenheim
Priscus rhétor (i. sz. 5. sz.) görög szophista filozófus és történetíró 3
Prixner, Gottfried (1746–1819) lengyel rézmetsző, aki főleg Bécsben, Pozsonyban és Pesten működött 43
Prónay (?) kancelláriai fogalmazó (1809) 164
Pulay János Arad vármegyei szolgabíró (1817) 235
Pulay (?) Pulay János Arad vármegyei szolgabíró fia (1817) 235
Püchler, Joseph kancelláriai tanácsos, Krassó vármegye adminisztrátora (1810) 165
Pyber Benedek virti földbirtokos, irodalompartoló (1804) 3
Rachovetz András Horvát egyetemi diáktársa, jogi doktor, a „hármastársaság” egyik tagja (1804–1807) 2, 3, 6, 7, 14, 58, 108, 110, 128
Radics család 134, 138
Raffaello, di Giovanni Santi (1483–1520) olasz festő és építész 43, 154
Ragályi Tamás (1785–1849) író, lapkiadó 28, 33, 44, 45, 181
Rájnys József, Kőszegi (1741–1812) költő 3, 133
Ránis lásd Rájnis
Rákóczi Ferenc II. (1676–1735) erdélyi fejedelem, a Habsburg-ellenes szabadságharc vezére 11, 12, 19, 23, 24, 207
Rakovszky István (1780–1832) királyi táblai bíró és királyi tanácsos, a pesti egyetem titoknokja 94, 101, 108, 139, 140, 148
Raphael lásd Raffaello
Récsey Viktor 29
Rehadantz, C. 72
Regino (? – 915) középkori német krónikáíró 72
Regulus M. Attilius (i. e. ? – 255) római konzul, államférfi 53
Rehákné Moór Anna (1773–1842) az első pestbudai magyar színtársulat vezető tragikája 76, 83
Révai Miklós (1750–1807) költő, író, nyelvész, egyetemi tanár 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 21, 23, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 42, 43, 45, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73,

- 74, 75, 76, 77, 79, 81, 83, 84, 85, 87, 91, 94, 96, 97, 98, 100, 104, 121, 124, 126, 127, 129, 130, 131, 134, 139, 140, 144, 146, 164, 167, 168, 171, 173, 179, 181, 184, 186, 187, 190, 191, 192, 201, 202, 207, 214, 222, 235, 236
- Révay János báró (1777–1840) Turóc vármegye főispánja, főkamara 169
- Rhédey Lajos gróf (1763–1831) cs. kir. kamarás, főispáni helytartó, mecénás 162
- Rhodiginus (Ricchiri) Ludovicus Caelius (1469–1525) olasz humanista 81
- Rieffel, Joseph (Josephus) német klasszika filológus (1806) 20, 22, 23
- Rieger, Joseph Anton Stephan (1742–1795) német jogtudós 85
- Riegler Zsigmond Békés vármegyei orvos (1807, 1809) 85, 158
- Rivetti (?) pesti festő (1807) 49, 52, 56
- Robertson, William (1721–1793) angol történetíró 76, 111, 113, 115
- Rohonczy János (1775–1842) Veszprém vármegye alispánja, udvari tanácsos 205, 208
- Rossi (?) könyvtárossegéd a Nemzeti Könyvtárban (1807) 68
- Rosty János (? – 1807) a községi királyi tábla titkára, a magyar jakobinus mozgalom tagja 39, 40, 43, 46
- Rubens, Pieter Pauwel (1577–1640) holland (flamand) festő 154
- Rudnyánszky Lázár (1786–1815) magyar királyi kancelláriai fogalmazó 164
- Rumy Károly György (1780–1847) tanár, gazdasági szakíró, író 167, 192, 216
- Ruszek József (1779–1851) veszprémi kanonok, nyelvész 221
- Sághy (?) diósgyőri prefektus (1810) 167
- Salamon magyar király (1063–1074) 29
- Sándor lásd Alexandrosz
- Sándor I. orosz cár (1793–1825) 30
- Sándor István (1750–1815) Nyitra vármegyei földbirtokos, polihisztor 154, 164, 167, 179, 181, 184, 186, 187, 188, 190, 191, 193, 195, 197, 210, 217, 219, 220, 221
- Sárközy István (1759–1845) Somogy vármegye táblabírája, Kazinczy Ferenc barátja, mecénás 39
- Sax Mihály (1750–1824) ügyvéd, jogtanár a pesti egyetemen 16
- Say István pesti egyetemi hallgató (1811) 215
- Schad, Johann Baptist (1758–1834) német filológus, író 85
- Schaffrat Lipót báró (1734–1808) piarista tanár, cenzor 110
- Schaumburg (?) Ferenczy János bécsi ismerőse, könyvkereskedő (1810) 164
- Schedius Lajos (1768–1847) író, esztéta, lapszerkesztő, egyetemi tanár 3, 4, 5, 6, 14, 16, 30, 52, 58, 59, 60, 62, 63, 64, 66, 67, 75, 76, 81, 85, 87, 89, 94, 101, 110, 121, 122, 123, 124, 167, 168, 181, 197
- Schelling, Friedrich Wilhelm Joseph von (1775–1854) német filozófus, egyetemi tanár 85
- Schiller, Johann Christoph Friedrich (1759–1805) német költő és drámaíró 142, 143, 190
- Schüniger (?) Ferenczy János bécsi ismerőse (1810) 186
- Schlabrendorf, Gustav v. gróf 31
- Schlegel, Friedrich (1772–1829) német író, irodalomtörténész, kritikus 167
- Schleicher, Erasmus lásd Rosty János
- Schmalz, Theodor Anton Heinrich (1760–1831) német jogtudós 104, 139
- Schönvisner István (1738–1818) a pesti egyetem régészettanára, az Egyetemi Könyvtár őre 54
- Schulz (Schultz) Friedrich (1762–1798) német író, irodalomtörténet-író 44
- Schulze, Gottlob Ernst (1761–1833) német filozófus 208
- Schulteus (?) német nyelvész (1810) 191
- Schummel, Johann Gottlieb (1748–1813) német író, irodalomtörténet-író 13, 50, 168
- Schuy Gilbert 164
- Schütz, I. B. osztrák geográfus (1808) 139, 141
- Schwartner Márton (1759–1823) történetíró, statisztikus, a pesti egyetem tanára, az Egyetemi Könyvtár őre 9, 12, 24, 43, 52, 54, 74, 79, 116, 121, 122, 158, 167, 168, 181, 182, 183, 185, 186, 188, 192, 193, 197, 202, 211
- Sebes (?) német gardakapitány (1810) 180
- Semsey András báró (? – 1814) királyi személynők, Ugocsa és Abaúj vármegye főispánja, kamarai elnök 35, 163, 165, 167, 169, 181, 182, 197, 214, 219, 221
- Semsey (?) báró Semsey András báró fia (1809) 167
- Seneca, Lucius Annaeus (i. sz. 4–65) római államférfi, filozófus, drámaíró 234
- Severus Alexander, Marcus Aurelius (i. sz. 208–235, uralk. i. sz. 222–235) 78
- Somogyi János gróf (? – 1809) magyar kir. udvari és kancelláriai tanácsos, alkancellár, nádori ítélőmester 9, 36, 94, 98, 155, 164
- Somssich Pongrácz gróf (1788–1849) Horvát István tanítványa, alnádor 68
- Sonnenfels, Joseph von (1773–1817) osztrák politikus, bécsi egyetemi tanár 56
- Spillenberger-Spienberg (Spienberg) Pál pesti ügyvéd (1806–1809) 16, 20, 21, 23, 134, 135, 136, 138
- Stankovich (Stankovits) József a kancelláriai regesztatrura titkára (1810) 165
- Statius, Publius Papinius (i. sz. 40–kb. 96) római költő 11
- Stewart, James sir (? – 1713) angol történetíró, jogtudós 197
- Stokkinger (?) pesti könyvkötő (1806) 9
- Strázsay János ügyvéd, Baranya vármegye táblabírája (1806–1808) 24, 44, 52, 56, 73, 76, 108
- Stulfa (?) Horvát István és Ferenczy János közös ismerőse és barátja (1808) 154
- Stur József jogtörténetíró, egyetemi tanár, királyi tanácsos (1808) 119
- Sully, Maximilien de Béthune (1560–1641) francia államférfi, IV. Henrik francia király minisztere 71
- Sümeghy József Zala vármegye alispánja (1813) 224
- Sylvester (Erdősi) János (1504–1572 ?) író, Bibliafordító, nyelvész 16, 124, 173
- Szabó Dávid lásd Baróti Szabó Dávid
- Szalmássy Teréz (Trézi) (? – 1813) győri polgárlány, Horvát kedvese, majd 1812-től felesége 4

- 5, 6, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 18, 21, 23, 25, 27, 30, 32, 34, 35, 42, 44, 45, 46, 47, 48, 62, 66, 74, 80, 85, 90, 91, 106, 109, 117, 121, 122, 131, 134, 138, 141, 143, 144, 146, 149, 155, 156, 159, 162, 164, 165, 167, 169, 173, 175, 178, 179, 181, 186, 189, 190, 192, 193, 197, 199, 200, 201, 203, 207, 208, 209, 210, 214, 215, 222, 223, 224, 226, 227, 228, 229, 230
- Széchenyi Ferenc gróf (1754–1820) Baranya és Szerem vármegye főispánja, mecénás, a Magyar Nemzeti Múzeum és a Nemzeti Könyvtár alapítója 3, 121, 122, 124, 200
- Széchenyi György (1592–1695) esztergomi érsek 85, 109
- Széchenyi István gróf (1791–1860) az MTA alapítója, a reformkori liberális mozgalom egyik legnagyobb alakja 28
- Széchenyi Pál (1642–1710) kalocsai érsek 85, 109
- Szegvári lásd Fejér György
- Szekér Jáchim Alajos (1752–1810) ferences, majd cisztercita szerzetes, tábori pap, történetíró 45, 49, 168
- Szekfü Gyula* 217
- Szelim III. török szultán (1789–1808) 12
- Szemere Pál (1785–1861) író, költő, esztéta és nyelvújító 131, 158, 159, 163, 164, 167, 169, 171, 173, 175, 176, 177, 178, 179, 181, 190, 191, 193, 194, 195, 197, 199, 201, 207, 208, 210, 224, 226, 231, 235, 236
- Szentá (?) Ferenczy és Horvát pesti ismerőse (1810) 167
- Szeplli (?) Ferenczy és Horvát pesti ismerőse (1806) 23
- Szepessy Karolina (? –1833) Horvát István második felesége 234, 235, 236
- Szerdahelyi György Alajos (1740–1808) jezsuita szerzetes, egyetemi tanár 7, 14, 59, 94, 110, 111
- Szilassy József (1755–1836) a királyi tábla elnöke, ítélmester, Torna vármegye főispánja, koronaőr 7
- Szirmay Antal (1747–1812) királyi kancelláriai tisztviselő, történetíró 11, 15, 16, 23, 94
- Szlemenics (?) Ferenczy János bécsi ismerőse (1809) 163
- Szókratész** (i. e. 470–399) görög filozófus 66
- Szombathy János (? –1807) sárospataki tanár, egyháztörténetíró 79
- Szuday (?) pap, Ferenczy János ismerőse (1808) 128
- Szűts István (1756–1821) a pesti egyetem filozófia tanára és egy ideig rektora 14, 38, 59, 60, 62, 63, 74, 83, 85, 87, 89, 93, 94, 106, 143, 148, 149, 151, 152, 158, 163, 171, 173, 177, 179, 190, 205, 208
- Szűzvári lásd Kultár István
- Szvatopluk (? –894) morva fejedelem 115
- Tacitus, Publius Cornelius (i. sz. 55–kb. 120) római történetíró 92, 94
- Takáts József (Péteri, Tėti) (1767–1821) író, költő, a veszprémi káptalan ügyésze, Győr vármegye főjegyzője 3, 7, 27, 58, 69, 70, 71, 73, 76, 77, 81, 83, 84, 85, 87, 88, 93, 96, 97, 98, 102, 110, 122, 132, 133, 134, 144, 188, 190, 226, 233
- Taksony (? –972) magyar fejedelem 16
- Tanárki János (1781–1842) református lelkész, főorvos 76
- Tarnai Andor* 81
- Taródy István királyi helytartósági tanácsos, cs. kir. kamarás (1812) 215
- Teleki László gróf (1764–1821) királyi kamarás, az erdélyi királyi tábla bírása, író, mecénás 14, 25, 33, 35
- Teleki Sámuel gróf (1739–1822) erdélyi kancellár, a Teleki-téka megalapítója 181, 200
- Tertina Mihály (kb. 1750–1808) tanár, szerkesztő, költő 14, 43
- Thuróczi János (1435–1490) történetíró 30, 35
- Tieftrunk, Johann Heinrich (1759–1837) német filozófus 103, 104
- Titian lásd Tiziano
- Tiziano, Vecellio (1488 v. 1490–1576) olasz festő 43, 154
- Toldi Benedek 29
- Toldi Miklós (kb. (1320–1390) ispán, zsoldosvezér 20, 21, 22
- Tolnay Sándor (1747–1818) orvos, állatorvos, egyetemi tanár Pesten 5, 101
- Tornai József kamarai tisztviselő (1807) 49
- Tomcsányi Adám (1755–1831) fizikatanár Nagyváradon és Pozsonyban, majd a pesti egyetemen 20
- Tomka-Szászky János (1700–1762) evangélikus lelkész, tanár, geográfus 81
- Tompos Erzsébet (Örsébet) Horvát István nagynénje (1806) 14, 68, 74
- Tóth (?) pápai tanár, történetíró (1812) 221
- Török (?) pesti ügyvéd (1806) 23
- Trattner Mátyás (1745–1828) nyomdász, könyvkiadó és könyvkereskedő 23, 39, 75, 186
- Trézsi lásd Szalmassy Teréz
- Trézsi Horvát és Ferenczy közös hölgyismerőse (1806) 4
- Trézsi Rachovetz István kedvese (1806, 1808) 6, 128
- Trézsi pápai lány Bécsben (1811) 186, 187
- Tumpacher József (1765–1821) győri kanonok, 1804-től a pesti egyetemen teológiatanár 58, 62, 87, 181
- Tzama lásd Czoma
- Tzenczi lásd Czenczi
- Urbányi Imre aradi szolgabíró (1819) 236
- Ürményi Anna lásd Komjáthy Anna
- Ürményi család 159, 160
- Ürményi Ferenc (1780–1858) Ürményi József fia, Fejér vármegye alispánja, fiúmei kormányzó, koronaőr 148, 190, 194, 200, 201
- Ürményi Imre (1790–1822) Ürményi József báró kisebbik fia, a királyi táblánál jogász 4, 6, 7, 8, 9, 14, 16, 23, 30, 44, 62, 67, 68, 76, 83, 84, 85, 89, 90, 95, 101, 105, 106, 110, 111, 113, 117, 124, 132, 138, 140, 141, 142, 143, 144, 146, 147, 151, 194, 197
- Ürményi János királyi táblai bíró (1806, 1808) 14, 130, 134, 138, 151
- Ürményi József Ürményi József leánya (1807–1808) 32, 138
- Ürményi József báró (1741–1825) országbíró, Nyitra és Fejér vármegyek főispánja, Galícia

- kormányzója, a pesti egyetem elnöke 7, 8, 23, 45, 53, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 81, 85, 87, 89, 90, 93, 94, 96, 98, 101, 102, 108, 110, 114, 115, 116, 117, 119, 121, 122, 123, 124, 128, 130, 131, 134, 137, 138, 139, 141, 142, 144, 147, 148, 149, 151, 152, 160, 178, 188, 189, 191, 193, 194, 195, 203, 204, 205, 209, 210, 212, 214, 217, 219, 226, 233, 234
- Ürményi Karolina Ürményi József leánya (1807) 32
- Ürményi Maximilian (1773–1836) cs. kir. tanácsos és kamarás 45, 117, 148, 162, 189, 219
- Ürményi Vince Ürményi József báró fia (1805, 1810) 4, 194
- Váczy János 14
- Vajky György felsőörsi prépost, Ferenczy feleségének bátyja (1814) 233
- Vályi András (1764–1801) földrajztudós, a pesti egyetem első magyar nyelvtanára 100, 106
- Vályi Nagy Ferenc (1765–1820) főiskolai tanár, filológus, költő 93
- Vámosi (?) pesti magyar órásmester (1805) 5
- Vanesspány lásd Espan, Zeger Bernard van
- Várady Lidi Vitkovics Mihály hölgysímerőse (1812) 221
- Vass Bertalan 8, 12, 14, 15, 19, 20, 21, 22, 23, 26, 29, 31, 33, 37, 44, 46, 51, 59, 62, 68, 69, 71, 72, 77, 78, 80, 81, 82, 83, 87, 92, 95, 96, 102, 107, 108, 109, 110, 111, 122, 124, 130, 138, 139, 148, 151, 152, 154, 156, 161
- Vay József (1750–1824) helytartótanácsos 167
- Vay József ifj. (? –1809) királyi tanácsos 167
- Vay Miklós (1756–1824) dandártábornok, hadmérnök 66, 68, 70, 74, 79, 92, 98, 102
- Venckhám lásd Wenckheim
- Vergilius, Publius Maro (i. e. 70–19) római epikus költő 11, 73, 81, 231
- Verseghy Ferenc (1757–1822) költő, nyelvtudós, színműfordító, a magyar jakobinus mozgalom tagja 3, 14, 15, 20, 22, 23, 25, 27, 28, 30, 38, 40, 43, 52, 54, 57, 59, 81, 83, 90, 100, 104, 131, 134, 167, 173, 210, 214, 224
- Vida László (1770–1831) Pest vármegye táblabírája, színműfordító, a pesti magyar színtársulat igazgatója (1809–1811) 177, 193, 195
- Vieland lásd Wieland
- Víg László (Boldogréti) Horvát István álnéve 14, 59, 69, 73, 104, 126, 164, 190
- Villax Ferdinánd (1784–1857) cisztercita szerzetes, székesfehérvári gimnáziumi igazgató, zirci apát 167, 186, 187, 232
- Villax József Villax Ferdinánd öccse (1811) 186, 187
- Villax (?) pápai pék, a Villax fivérek apja (1810) 186
- Vilt József (1736–1813) győri püspök 16, 21
- Virág (?) pesti egyetemi hallgató (1806) 27
- Virag Benedek (1754–1830) pálos szerzetes, költő és történetíró 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 30, 35, 36, 38, 46, 48, 49, 52, 54, 56, 59, 60, 61, 64, 68, 73, 79, 84, 85, 87, 93, 94, 102, 106, 109, 121, 128, 131, 133, 143, 155, 159, 168, 173, 177, 178, 190, 192, 193, 195, 197, 201, 207, 210, 215, 235, 236
- Virgil, Vergilius lásd Vergilius
- Viszota Gyula 20, 23, 27
- Vitéz János földbirtokos, országgyűlési követ (1807) 66, 68, 70
- Vitkóczy Máttyás Szepes vármegyei nemes, nyelvész, nagyváradi tanácsos (1807) 102
- Vitkovics Mihály (1778–1829) szerb származású író, költő, ügyvéd, Kazinczy pesti triászának tagja 4, 5, 6, 14, 15, 16, 18, 19, 21, 23, 26, 27, 29, 48, 50, 54, 64, 66, 68, 71, 90, 94, 101, 102, 104, 106, 124, 128, 141, 155, 158, 159, 163, 164, 167, 169, 173, 175, 178, 181, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 197, 199, 201, 207, 208, 209, 210, 212, 214, 221, 222, 224, 225, 226, 231, 233, 235, 236
- Vitkovics Péter (? –1807) Vitkovics Mihály édesapja 102, 104, 121, 124
- Vitkovics Péter Vitkovics Mihály öccse (1807, 1811) 128, 226
- Vitus (XIV. sz.) kápolnaispáni nyitrai püspök 31
- Vlasich (Vlassics) Ferenc báró (1766–1840) altábornagy, horvát bán 190
- Vojnich (Vojnits) Antal Bács-Bodrog vármegyei földbirtokos (1807) 95
- Vojnich (Vojnits) János Bács-Bodrog vármegyei földbirtokos (1807) 95
- Volney, Constantin François Chasseboeuf gróf (1757–1820) francia író és utazó 3
- Voltaire, François Marie Arouet de (1694–1778) francia író
- Vörös Antal országbírói ítélmester, királyi alhelytartó (1805) 4, 141
- Waldapfel József 196
- Wallenstein (Waldstein) Christian Vincenz gróf (1794–1858) 167
- Walter, Friedrich 42
- Weissenhurn, Johanna Franul von (1772–1847) német drámaíró és színésznő 154
- Wenckheim József gróf (1778–1830) Arad vármegyei főispán, Békés és Arad vármegyei földbirtokos 4, 49
- ifj. Wenckheim József gróf (1795–1852) Arad vármegyei főispán, földbirtokos 49
- Werbőczy István (1458–1541) ítélmester, nádor, királyi személynök, kancellár 84, 85, 106, 115, 122, 123, 128, 140, 143, 195
- Wertheimer Ede 164
- Wesselényi Miklós báró idősebb (1750–1809) erdélyi nagybirtokos, mecénás, drámaíró és fordító 73, 92
- Wiedemann József (1810) 168
- Wieland, Christoph Martin (1733–1813) német költő, író, szerkesztő 177, 207
- Winkler Mihály kolozsvári tanító (1810) 193
- Wittmesser István pesti városi tanácsos (1806) 9
- Wolf, Christian (1679–1754) német filozófus, matematikus 218, 219
- Wrba (?) grófnő (1811) 200
- Wybicki, Józef (1747–1822) lengyel tábornok és államférfi 25
- Xanthippé (i. e. V–IV. sz.) Szókratész görög filozófus felesége 66
- Zeiler, Franz Alois von (1751–1828) német jogtudós 104, 167
- Zichy Károly gróf (1753–1826) nagybirtokos, országbíró, az udvari kamara elnöke, hadügymi-

niszter, majd belügyminiszter 3, 189
Zlinszky Ignác Fejér vármegyei földbirtokos
(1808) 148, 154
Zoreárd (Zoroardus) Szent (XI. sz.) Nyitra vármegyei bencés szerzetes 7
Zrínyi Miklós (1620–1664) költő és hadvezér 71, 156
Zsigmond (1387–1437) magyar és cseh király, német-római császár 184

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Forrásjelzések és rövidítések

AA.LL. – Artium Liberalium

a.c. – anni currentis

Acta comitiorum 1805 – Acta Comitiorum regni Hungariae 1805. Felséges Második Ferencz római császár (...) által Posony' szabad királyi várossában Mindszent-havának 13-dik napjára rendeltetett Magyar Ország Gyűlésének írásai. Posonyban (1805)

Acta comitiorum 1807 – Acta Comitiorum regni Hungariae 1807. Felséges Első Ferencz ausztriai császár Magyar és Csehország' koronás királyától Buda Szabad királyi fővárosába 1807 esztendőben, Sz. György-havának 5-dik napjára rendeltetett Magyar Ország Gyűlésének írásai. Pesten 1807

Acta comitiorum 1811 – Acta Comitiorum regni Hungariae 1811. Felséges Első Ferencz ausztriai császár, Magyar', és Cseh Ország koronás királyától Posony' szabad királyi városában 1811-dik esztendőben, Kis-Asszony havának 25-dik napjára rendeltetett Magyar Ország Gyűlésének írásai. Posonyban 1811

Adalékok – Soós István: Adalékok Napóleon 1809. évi proclamációjának magyar fordításához (MKSz 1984. 100. évf. 1–2. szám 108–111)

Annalen – Annalen der Österreichischen Literatur

Alt. – A titulo

B. – Benigna

Békési Élet – Soós István: A „Magyar Éden földé”. Egy 19. század eleji tudósítás Sarkad mezővárosáról. Békési Élet 1989. XXIV. évf. 1. szám 109–110.

Caalis, Caalem – Cameralis, Cameralem

Cancell. – Cancellariae

Cons., Consil. – Consiliarius

Cottus – Comitatus

Cs. és kir. – császári és királyi

Diaetal. Extraser. 1807 – Diaetalia. Extraserialia diaetae Budensis 1807. – OL. N22 Archivum Palatinale Archiducis Josephi.

Diarium comitiorum 1805 – Diarium Comitiorum regni Hungariae. Naponként-való jegyzései az 1805dik esztendőben Felséges Második Ferencz (...) által Posony' szabad királyi várossában Mindszent-havának 13-dik napjára rendelt Magyar Ország' Gyűlésének. Posonyban (1805)

Diarium comitiorum 1807 – Diarium Comitiorum regni Hungariae 1807 – Felséges Első Ferencz austriai császár, Magyar' és Cseh Ország' koronás királyától Buda Szabad királyi fővárosába 1807-dik esztendőben, Sz. György-havának 5-dik napjára rendeltetett Magyar Ország Gyűlésének Jegyzőkönyve (...) Pesten (1807)

D., Dni – Domini

D. – Dominatio

DDⁱ – Domini Domini

Dno. – Domino

Dnum – Dominum

Dnus – Dominus

Domanovszky – Domanovszky Sándor: József nádor élete. Első kötet. Második rész. Budapest 1944. Magyar Történelmi Társulat. József nádor élete és iratai. Magyarország Újabbkori Történetének forrásai – Fontes Historiae Hungaricae Aevi Recentiores

Dümmerth – Dümmerth Dezső: Horvát István ifjúsága – Egyetemi élet Pesten a napóleoni időkben. Az Egyetemi Könyvtár Évkönyvei I. Budapest 1962. 179–199

etc. – et cetera

Ex., Excell. Exja – Excellenciás, Excellenciája

f., fk., fo., for., forin. ft. fl. – forint, forintok, floreni, florint

Fel. – Felséges

fem. – feminium

F., F. Tisz., Főtisz., fő tisz. – Főtisztletű, Főtisztteles

G., C r. – Gróf

ga., gar. – garas
 HT – Hazai Tudósítások
 Haz. Külf. Tud. – Hazai 's Külföldi Tudósítások
 I – Illustris
 i.e. – id est
 i.h. – idézett hely
 II. – Inclitorum
 In. – Inclitus, Inclitae
 Intelligenzblatt – Intelligenzblatt der Annalen der Literatur und Kunst in dem oesterreichischen Kaiser-
 tume
 ItK – Irodalomtudományi Közlemények
 József nádor iratai – József nádor iratai. Kiadta és magyarázatokkal kísérte Domanovszky Sándor. Másod-
 dik kötet 1805–1807. Budapest 1929. Magyar Történelmi Társulat. József nádor élete és iratai. Har-
 madik kötet – Magyarország Újabbkori Történetének Forrásai – Fontes Historiae Hungaricae Aevi
 Recentiores
 KazLev – Kazinczy Ferencz levelezése. A Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtörténeti Bizottsága
 megbízásából közzéteszi Váczy János. Kazinczy Ferencz összes művei. Harmadik osztály. Levelezés.
 Budapest 1893–1899. IV–IX. kötet
 Kegy., Kegyel., Kegyelm. – Kegyelmes
 Kerényi – A vándorszínésztől a Nemzeti Színházig. Válogatta, a szöveget gondozta, az utószót és a jegy-
 zeteket írta Kerényi Ferenc. Budapest 1987
 MK – magánkezüleg
 MKSz – Magyar Könyvszemle
 MP – Manu Propria
 mascul. – masculinum
 M., Méi., Méltó. – Méltóságos
 Mindennapi – Mindennapi: Horvát István pest-budai naplója. 1805–1809. Budapest 1967. Tankönyv-
 kiadó
 Moravcsik – Az Árpád-kori magyar történet bizánci forrásai – Fontes Byzantini Historiae Hungaricae aevo
 ducum et regum ex stirpe Árpád descendendum. Osszegejűjtötte, fordította, bevezetéssel és jegyzetek-
 kel ellátta Moravcsik Gyula. Budapest 1984
 MTAK Kt – Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára Kézirattár
 Napi jegyzések – Ferenczy János „a törvénynek harmadik esztendőbeli hallgatója”: Napi jegyzések.
 OSzK Kt Quart. Hung. 463
 NB. – Nota Bene
 Neue Annalen – Neue Annalen der oesterreichischen Literatur
 Ns. – Nemes
 OL – Országos Levéltár
 OSzK Kt – Országos Széchényi Könyvtár Kézirattár
 pag. – pagina
 P., pa. – Pater
 Pr., Prof. – Professor
 Ph. – Philologia(e)
 PS., Pos., Postsc. – Postscriptum
 R. – Regiae
 Rf. – Rhénus forint
 S. – Sanctus
 seqq. – sequentes
 S., Spec., Spbis. – Spectibilis, Spectibili
 sing. – singulariter
 Sk., SK. – saját kezűleg
 Sz. – Szent
 Szekfü: Iratok – Iratok a magyar államnyelv kérdésének történetéhez 1790–1848. Szerkesztette és a tör-
 téneti bevezető tanulmányt írta Szekfü Gyula. Budapest 1926. Magyar Történelmi Társulat. Magyar-
 orszáág Újabbkori Történetének Forrásai – Fontes Historiae Hungaricae Aevi Recentiores. Iratok a
 nemzetiségi kérdés történetéhez
 T., Tom. – Tomus
 T., Tek., Teként., Ts., Tettes, Tttes – Tekintetes, Tekéntetes
 Tisz., Tiszt., Tiszte., Tisztel. – Tiszteletes
 Titt. – Titularius
 Tlae – Tabulae
 Tud. – Tudós
 Új Tükör: Soós István: Horvát István balatoni kirándulása – Balatoni tájak a régiek szemével. Új Tükör
 1981. dec. 13. XVIII. évf. 50. szám. 12
 Vass: Horvát – Vass Bertalan: Horvát István életrajza. Budapest 1895

V. – Vice

Viszota – Viszota Gyula: Révai, Verseghy és a tiszti szótárak – Révai Miklós és a Pest-vármegyei, Verseghy Ferenc, Kisfaludy Sándor és a Zala-vármegyei tiszti szótár. Nyelvtudományi Közlemények 1905. 35. 194–234

Vö. – vesd össze

Vörös – Pest-budai hétköznapiak. Egykorú naplók és emlékiratok tükrében 1805–1848. Válogatta, sajtó alá rendezte és bevezette Vörös Károly. Budapest 1966. Budapesti Történeti Múzeum. Emlékek Budapest Múltjából 10

Waldapfel – Waldapfel József: Ötven év Buda és Pest irodalmi életéből. 1780–1830. Budapest 1935

X., Xs., Xr. – krajcár, crucifer

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Tartalom

Előszó (Soós István)	5
Horvát István és Ferenczy János levelezése	13
1 Ferenczy János Horvát Istvánnak [Pest, 1802]	15
2 Horvát István Ferenczy Jánosnak [Vál], 1804. október 28.	16
3 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1804. október 28.	16
4 Ferenczy János Horvát Istvánnak Borosjenő, 1805. szeptember 17.	18
5 Ferenczy János Horvát Istvánnak Kétegyháza, 1806. szeptember 29.	20
6 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1806. október 28.	21
7 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1806. november 1.	23
8 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1806. november 2.	24
9 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1806. november 7.	25
10 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1806. november 8.	27
11 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1806. november 9.	28
12 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1806. november 10.	29
13 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1806. november 13.	31
14 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1806. november 17.	31
15 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1806. november 18.	34
16 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest [1806. november 18–27. között]	36
17 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1806. november 27.	38
18 Ferenczy János Horvát Istvánnak [Pest, 1806. november 27–30. között]	39
19 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1806. november 30.	40
20 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest [1806. november vége]	41
21 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1806. december 1.	42
22 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1806. december 2.	44
23 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1806. december 4.	46
24 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1806. december 6.	49
25 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1806. december 13.	50
26 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1806. december 15.	52
27 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1806. december 18.	53
28 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1806. december 20.	55
29 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1806. december 26.	56
30 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1806. december 29.	58
31 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. január 3.	60
32 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. január 4.	61
33 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. január 5.	63
34 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. január 5. délután	64
35 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. január 8.	65
36 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. január 9.	67
37 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. január 10.	68

38 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. január 10.	69
39 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. január 26.	71
40 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. február 2.	72
41 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. február 3.	73
42 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. február 3.	74
43 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. február 9.	74
44 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. február 10.	76
45 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. február 13.	77
46 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. február 15.	78
47 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. február 16.	79
48 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. február 17.	79
49 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. február 18.	80
50 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. február 19.	81
51 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. február 19.	82
52 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. február 20.	83
53 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. március 5.	85
54 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. március 11.	86
55 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. március 15.	87
56 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest [1807. március 17. után]	88
57 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. március 23.	89
58 Ferenczy János Horváth Istvánnak Pest, 1807. március 24.	91
59 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. március 26/a	91
60 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. március 26/b	93
61 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. március 30.	95
62 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. április 1/a	95
63 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. április 1/b	97
64 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. április 2.	98
65 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. április 12.	98
66 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. április 16.	99
67 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. április 20.	101
68 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. április 27.	102
69 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. április 28.	104
70 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. április 30.	105
71 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. május 2.	106
72 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. május 9.	107
73 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. május 10.	109
74 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. május 13.	110
75 Horvát István Ferenczy Jánosnak Pest, 1807. május 15.	112
76 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. május 16.	113
77 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. május 18.	114
78 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. május 20.	115
79 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. május 23.	116
80 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. június 26.	118
81 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. június 27.	118
82 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. július 4.	119
83 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. július 8.	120
84 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. július 9.	121
85 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. július 12.	123
86 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. július 14.	124
87 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. július 27.	125
88 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. július 27.	126
89 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. augusztus 5.	127
90 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. augusztus 7.	128
91 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. augusztus 9.	129

92 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. augusztus 13.	130
93 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. augusztus 13.	131
94 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. augusztus 16.	132
95 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. augusztus 18.	133
96 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. augusztus 18.	134
97 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. augusztus 19.	136
98 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. augusztus 19. estvekor	137
99 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. augusztus 20.	138
100 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. augusztus 23.	139
101 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. augusztus 23.	140
102 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. augusztus 24.	141
103 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. augusztus 26.	142
104 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. augusztus 27.	143
105 Ferenczy János Horvát Istvánnak Törökszentmiklós, 1807. szeptember 8.	144
106 Ferenczy János Horvát Istvánnak Sarkad, 1807. október 14.	145
107 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. november 2.	146
108 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. november 5.	147
109 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. november 6.	148
110 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. november 6. estve	149
111 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1807. december 19.	150
112 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. december 20.	151
113 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1807. december 24.	151
114 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1808. január 3.	152
115 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1808. január 8.	153
116 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1808. január 12.	154
117 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1808. január 23.	155
118 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1808. január 24.	155
119 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1808. január 26.	156
120 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1808. január 27.	158
121 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1808. február 23.	158
122 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1808. március 3.	159
123 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1808. március 9.	161
124 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1808. március 13.	162
125 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1808. március 14.	163
126 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1808. április 12.	165
127 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1808. április 23.	166
128 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1808. április 26.	167
129 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1808. május 7.	168
130 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1808. május 10.	169
131 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1808. május 14.	170
132 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1808. május 15.	171
133 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1808. május 16.	172
134 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1808. május 18.	173
135 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1808. május 19.	174
136 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1808. május 21.	175
137 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1808. május 26.	175
138 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1808. május 27.	176
139 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1808. június 1.	177
140 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1808. június 3.	178
141 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1808. június 11.	178
142 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1808. július 11.	179
143 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1808. július 28.	180
144 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1808. augusztus 3.	181
	183

145 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1808. augusztus 3.	184
146 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1808. augusztus 4.	185
147 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1808. augusztus 7.	186
148 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1808. augusztus 8.	188
149 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1808. augusztus 9.	188
150 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1808. augusztus 9.	189
151 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1808. augusztus 11.	190
152 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1808. augusztus 14.	190
153 Ferenczy János Horvát Istvánnak Sarkad, 1808. szeptember 4.	191
154 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1808. október 20.	193
155 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1809. május 9.	194
156 Horvát István Ferenczy Jánosnak Vál, 1809. május 12.	195
157 Horvát István Ferenczy Jánosnak Pest, 1809. június 10.	195
158 Ferenczy János Horvát Istvánnak Sarkad, 1809. szeptember 18.	196
159 Ferenczy János Horvát Istvánnak Kétegyháza, 1809. október 20.	197
160 Ferenczy János Horvát Istvánnak Kétegyháza 1809. október 31.	197
161 Horvát István Ferenczy Jánosnak Pest, 1809. december 12.	197
162 Horvát István Ferenczy Jánosnak [Vál, 1809. december közepe]	198
163 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1809. december 26.	198
164 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1810. január 1.	201
165 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1810. január 10.	201
166 Horvát István Ferenczy Jánosnak [Pest, 1810. január]	201
167 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1810. január 30.	204
168 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1810. február 2.	206
169 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1810. február 13.	206
170 Horvát István Ferenczy Jánosnak [Pest, 1810. február]	206
171 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1810. február 20.	206
172 Horvát István Ferenczy Jánosnak [Pest, 1810. március]	208
173 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1810. március 29.	208
174 Horvát István Ferenczy Jánosnak [Pest, 1810. március 29.]	209
175 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1810. április 18.	209
176 Horvát István Ferenczy Jánosnak [Pest, 1810. április]	210
177 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1810. április 29.	210
178 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1810. május 20.	211
179 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1810. május 22.	213
180 Horvát István Ferenczy Jánosnak [Pest, 1810. május 25.]	213
181 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1810. június 2.	214
182 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1810. június 7.	216
183 Horvát István Ferenczy Jánosnak [Pest, 1810. június]	217
184 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1810. június 9.	217
185 Horvát István Ferenczy Jánosnak [Pest, 1810. június közepe]	218
186 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1810. június 24.	218
187 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1810. június 26.	221
188 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1810. június 28.	222
189 Ferenczy János Horvát Istvánnak [Bécs, 1810. július eleje]	223
190 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1810. július 17.	224
191 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1810. július 24.	225
192 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pest, 1810. október 25.	226
193 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1810. november 4.	227
194 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1810. november 10.	229
195 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1810. november 24.	230
196 Horvát István Ferenczy Jánosnak [Pest, 1811. január eleje]	230
197 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1811. január 14.	231
198 Horvát István Ferenczy Jánosnak [Pest, 1811. február eleje]	233

199 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1811. február 19.	234
200 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1811. február 20.	235
201 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1811. március 12.	236
202 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1811. április 3.	237
203 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1811. május 10.	237
204 Horvát István Ferenczy Jánosnak [Pest, 1811. május]	238
205 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1811. május 25.	239
206 Horvát István Ferenczy Jánosnak [Pest, 1811. június eleje]	239
207 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1811. június 6.	240
208 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1811. június 7.	241
209 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1811. június 14.	242
210 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1811. július 1.	243
211 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1811. [július] 15.	243
212 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1811. augusztus 19.	244
213 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1811. augusztus 25.	245
214 Ferenczy János Horvát Istvánnak [Pest, 1811. november eleje]	246
215 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1811. december 18.	246
216 Ferenczy János Horvát Istvánnak [Bécs, 1811. vége]	246
217 Ferenczy János Horvát Istvánnak [Bécs, 1812. január eleje]	247
218 Horvát István Ferenczy Jánosnak [Pozsony, 1811. december vége – 1812. január eleje]	247
219 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1812. január 4.	248
220 Horvát István Ferenczy Jánosnak [Pozsony, 1812. január]	249
221 Ferenczy János Horvát Istvánnak Bécs, 1812. január 30.	249
222 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pápa, 1812. május 29.	250
223 Horvát István Ferenczy Jánosnak [Pest, 1812. szeptember eleje]	250
224 Ferenczy János Horvát Istvánnak Tüskevár, 1812. szeptember 25.	251
225 Ferenczy János Horvát Istvánnak Tüskevár, 1812. október 10.	251
226 Ferenczy János Horvát Istvánnak Somlóvásárhely, 1813. október 8.	252
227 Horvát István Ferenczy Jánosnak [Pest, 1813. november]	253
228 Ferenczy János Horvát Istvánnak Somlóvásárhely, 1813. december 8.	253
229 Horvát István Ferenczy Jánosnak [Pest, 1814. január eleje]	254
230 Ferenczy János Horvát Istvánnak Somlóvásárhely, 1814. január 12.	254
231 Ferenczy János Horvát Istvánnak [Tüskevár, 1814. március–április]	254
232 Ferenczy János Horvát Istvánnak Székesfehérvár, 1814. május 13.	255
233 Ferenczy János Horvát Istvánnak Veszprém, 1814. július 5.	256
234 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pankota, 1816. január 18.	257
235 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pankota, 1817. november 1.	258
236 Ferenczy János Horvát Istvánnak Pankota, 1819. június 16.	259
Jegyzetek	261
Mutatók	285
Helynévmutató	287
Személynévmutató	290
Forrásjelzések és rövidítések	301

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Felelős kiadó Klaniczay Tibor
az MTA Irodalomtudományi Intézet igazgatója
Készült a Magyar Színházi Intézet nyomdájában
Felelős szerkesztő Szalai Anna
Műszaki szerkesztő Szabó György István
A sorozat- és borítóterv Szabó György István munkája
Formátum: B/5 · Terjedelem 27,5 A/5 ív
Betűtípus: New Times

